ۋ. گ. راسپۇتىن (سوۋېت ئىتتىپاقى)

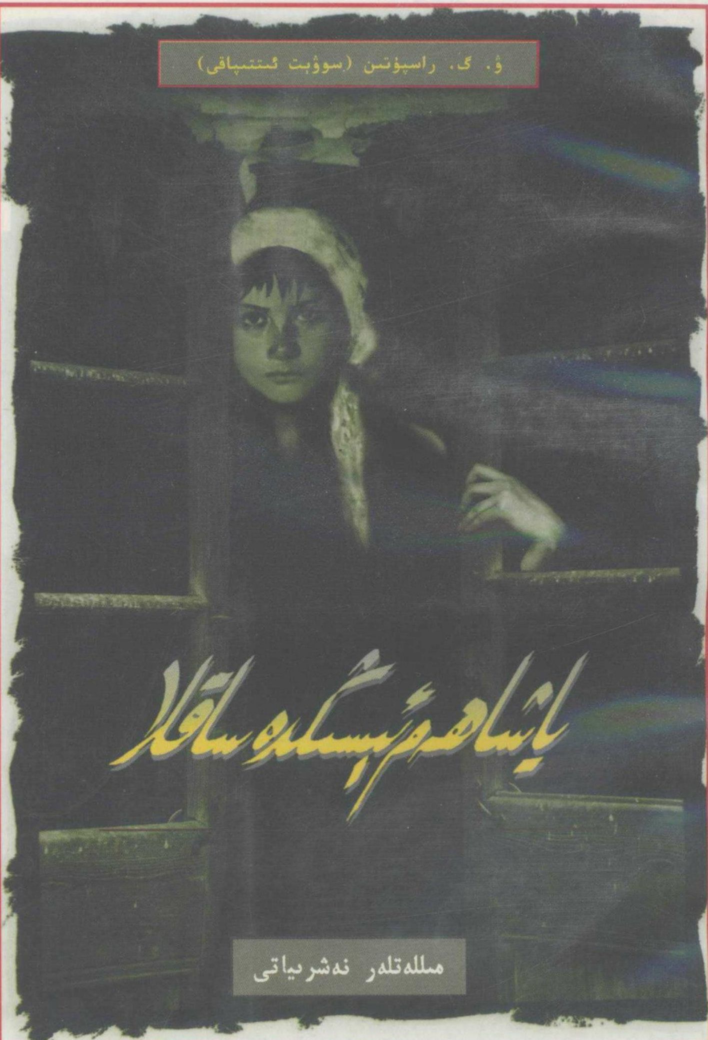

ياشا ھەم ئېسىڭدە ساقلا

مىللەتلەر نەشرىياتى

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېگانە ئادرېسى
www.uyghurkitap.com

ۋ. گ. راسپۇتىن (سوۋېت ئىتتىپاقى)

ياشا ھەم ئېسىڭدە ساقلا

تەرجىمە قىلغۇچى: مۇھەممەت ئىمىن

مىللەتلەر نەشرىياتى

图书在版编目(CIP)数据

活下去并且要记住：维吾尔文/(苏)拉斯普京著；穆罕默德·伊明译，-2版. -北京：民族出版社，1999.1
ISBN 7-105-03307-X

Ⅰ.活… Ⅱ.①拉… ②穆… Ⅲ长篇小说-苏联-现代-维吾尔语(中国少数民族语言) Ⅳ.I512.45

中国版本图书馆CIP数据核字（98）第34405号

民族出版社出版发行
（北京市和平里北街14号 邮编100013 电话010-64228007）
民族印刷厂印刷
各地新华书店经销
1982年4月第1版 1999年3月北京第2次印刷
开本：787×1092毫米 1/32 印张：18.5
印数：11,000—15,000册 定价：**16.30**元

ئۇيغۇر كىتاب تورپېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

خەنزۇچىغا تەرجىمە قىلغۇچىدىن①

ۋالېنتىن گىرىگورىيېۋىچ راسپۇتىن يېقىنقى يىللاردىن بۇيان سوۋېت ئىتتىپاقىدا خېلىلا ئامىتى كېلىۋاتقان يازغۇچى. ئۇ 1937 ـ يىلى سىبىرىيىدە تۇغۇلغان، ئىركۇتسكى ئالىي مەكتىپىنىڭ تىل ـ ئەدەبىيات پاكۇلتېتىنى پۈتتۈرگەندىن كېيىن، ئىركۇتسكى ۋە كراسنويارسكلاردا تەھرىرلىك قىلغان. شۇ مەزگىللەردە ئۇنىڭ ئىككى ئوچېركلار توپلىمى نەشر قىلىنغان.

1961 ـ يىلى ئۇ سىبىرىيىدە چىقىدىغان «ئانگارا دەرياسى» ناملىق ئەدەبىي توپلامدا ئۆزىنىڭ «لىيۇشكادىن سورىۋېلىشنى

---

① بۇ پوۋېست رۇسچىدىن خەنزۇچىغا تەرجىمە قىلىنغان. ئۇيغۇرچىغا تەرجىمە قىلىنغاندا، ئەسلى خەنزۇچە تەرجىمىسىگە بېغىشلاپ يېزىلغان "تەرجىماندىن" دىگەن كىرىش سوز ئەينەن ئېلىندى. ئۇيغۇرچە تەرجىمىسىدە خەنزۇچە تەرجىمىسىگە بېرىلگەن ئىزاھاتلارمۇ ئەينەن ئېلىنغاندىن باشقا، زورۇر تېپىلغان يەرلىردە "تەھرىر" دىگەن بەلگە بىلەن بەزىبىر ئىزاھاتلارمۇ قوشۇلدى.

ئۇنتۇپ قاپتىمەن......» دېگەن تۇنجى ھېكايىسىنى ئېلان قىلدى، ئۇنىڭدىن كېيىن يەنە ئارقا-ئارقىدىن بىر قىسىم ھېكايىلىرىنى ئېلان قىلدى. بۇ ئەسەرلەر 1966-يىلى ئېچىلغان سىبىرىيە ۋە يىراق شەرق ياش يازغۇچىلىرى يىغىنىدا ياخشى باھاغا ئېرىشكەن. راسپۇتىن 1974-يىلدىن كېيىن كەينى-كەينىدىن «ياشا ھەم ئېسىڭدە ساقلا»، «ئاخىرقى مۇھلەت»، «مارىيا ئۈچۈن قەرز سوراش» ۋە «خوش، ماتىيورا» دېگەن تۆت پوۋېستىنى ئېلان قىلغان، شۇنىڭ بىلەن سوۋېت ئىتتىپاقى ئەدەبىيات ساھەسىدىكىلەرنىڭ دىققەت-ئېتىبارىنى قوزغىغان. 1976-يىل 6-ئاينىڭ ئاخىرىدا راسپۇتىن سوۋېت ئىتتىپاقى يازغۇچىلار جەمئىيىتىنىڭ 6-نۆۋەتلىك قۇرۇلتىيىدا مەزكۇر يازغۇچىلار جەمئىيىتى مەركىزىي نازارەت كومىتېتىنىڭ ئەزالىقىغا سايلانغان.

بۇ «ياشا ھەم ئېسىڭدە ساقلا» دېگەن پوۋېست دەسلەپ 1974-يىلى ئېلان قىلىنغان بولۇپ، ئالدى بىلەن ژورنالدا ئۇدۇللۇق بېسىلغان، كېيىنچە كىتابچىسى نەشر قىلىنغان. بۇ ئەسەر 1976-يىلى سوۋېت ئىتتىپاقىدا دۆلەتلىك مۇكاپاتقا نامزات قىلىپ كۆرسىتىلىپ، نەتىجىدە سايلانماي قالغان. لېكىن 1977-يىلى يەنە بىر قېتىم كۆرسىتىلىپ، ئاخىر سوۋېت ئىتتىپاقى بويىچە دۆلەتلىك مۇكاپاتقا ئېرىشىدىغان ئەسەر بولۇپ باھالانغان ھەمدە 1978-يىلى كىتابچىسى نەشر قىلىنىپ بولغان تۇرۇقلۇق-مۇ سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ ئەدەبىي ئەسەرلەر ئېلان قىلىنىدىغان «ھېكايىلەر» ناملىق ئاساسىي ژورنىلىدا قايتا ئېلان قىلىنغان.

تا س س بۇ پوۋېستىنىڭ سوۋېت ئىتتىپاقىدا ھەممىدىن بەك بازىرى چىققان كىتاپلارنىڭ بىرى ئىكەنلىكىنى ھەمدە نۇرغۇن ئەللەردە تەرجىمە قىلىنىپ نەشر قىلىنغانلىقىنى جاكالىدى.

بۇ «ياشا ھەم ئېسىڭدە ساقلا» دىگەن پوۋېستتا سوۋېت ئىتتىپاقىدىكى ۋەتەن ئۇرۇشى مەزگىلىدە بىر جۈپ ياش ئەر-خوتۇننىڭ "ئۇرۇش مالىماتاڭچىلىقى" تۈپەيلىدىن كېلىپ چىققان مۇنداق پاجىەسى تەسۋىرلەنگەن: ناستيۇنانىڭ ئېرى ئاندىرى ئۇرۇشتا يۈرەكسىزلىك قىلمىغان، ئۈچ قېتىم يارىلانغان بولسىمۇ، لېكىن خوتۇنىدىن، ئۆيىدىن ۋە تېچ يېزا تۇرمۇشىدىن مېھرىنى ئۈزەلمىگەنلىكتىن، يارىسى ساقىيىپ قايتىدىن ئالدىنقى سەپكە ئاتلىنىش ۋاقتىدا دوختۇرخانىدىن يۇرتىغا قېچىپ كېلىپ، كەنتتىن يىراق بولمىغان قاقاس تاغ-دالىغا يوشۇرۇنۇپ، ھەرقاچان دولەت قانۇنىنىڭ قاتتىق جازاسىغا ئۇچراپ قېلىش خەۋپىگە قارىماي، خوتۇنى ناستيۇنا بىلەن دىدارلىشىدۇ. ئۇنىڭ خوتۇنى رۇسلارنىڭ قەدىمىي ئۆرپى-ئادىتىنىڭ تەسىرىگە چوڭقۇر ئۇچرىغانلىقتىن، ئېرى بىلەن ھايات-ماماتتا بىللە بولۇش، ئېرىگە پەرزەنت تۇغۇپ بېرىپ، ئەجدادىغا ۋارىسلىق قىلىشنى ئۆزىنىڭ بۇرچى ھىساپلاپ، خەۋپ-خەتەرلەرگە قارىماي ئېرىنى يوشۇرۇپ، قايتا-قايتا يۈز كۆرۈشىدۇ، كوپ يىل ھامىلىدار بولماي كەلگەن ناستيۇنانىڭ ئاخىر بويىدا قالىدۇ، شۇنىڭ بىلەن كەنتتىكىلەر ئالدىدا چاندۇرۇپ، قويىدۇ-دە، بېشى قېتىپ، ئۈمىتسىزلىنىپ، ئاخىر باشقىلار ئىز قوغلاپ كەلگەندە ئىنتايىن

خىجالەتچىلىك ۋە ئۈمىتسىزلىك ئىچىدە، قوسىقىدا بالىسى بار-لىقىغا قارىماي دەرياغا ئۆزىنى تاشلاپ ئۆلۈۋالىدۇ. ئۇنىڭ ئېرى بولسا قېچىپ كېتىدۇ.

يازغۇچى بۇ پوۋېستىدا شۇنى ئۇقتۇرماقچى: ياخشىلىق بىلەن يامانلىق ھەرگىز مۇتلەق بولمايدۇ. جەڭچىنىڭ ئاتاكىغا ئۇتتۇشى ئەلـۋەتـتە ياخـشى ئىـش، قەھـرىمانـلىق؛ بىراق ئۇنىڭ ئۆز كۆڭلىدە دۈشمەننى قىرىشنى مەقـسەت قىلغان بولۇشى ناتايىن، "دوزاق كەبى ئۇرۇش مەيـدانى" تۇرمۇشـىدىن ھېچ بولمىغاندا بىر مەزگىل قۇتۇلۇش ئۈچۈن، دۈشمەنـنىڭ بىر پاي ئوقىـنىڭ ئۆزىنى يارىلاندۇرۇشنى ئۈمىت قىلىـشى ئېھتىـمالغا ناھايـتى يېـقىن. قاچاقـلىق يامان ئىش؟ نومۇسـسىزلىق، لېـكىن ئۇنىڭ ئۆلۈمـدىن قورقۇپ، جەڭدىن باش تارتىپ، ۋەتەنگە ئاسـىلىق قىلىش غەرىزى بىلەن قېچىپ كېتىشى ناتايىن. سىرتقى ئامىللار، مەسىلەن: ئوپېتسەرلەرنىڭ ئادەمـگەرچىلىكـنى بىلـمەسـلىكى، ھەربى دوخـتۇرلارنىڭ مۇزدەك سوغاق مۇئامىلە قىلىشى، ھەتتا قاتـناشـنىڭ توسىلىپ قېـلـىشى قاتارلىق ئۇششـاق-چۈششەك ئىـشـلارمۇ يەنىلا جەڭ قىلىۋېرىش ئېھتىـمالى بولغان ئادەمنىڭ پـەيدىن-پـەي قاچاق بولۇپ قېچىپ كېتىشىگە سەۋەپ بولۇشى مۇمكىن. قىسقىسى، سىرتـقى ئامىلـلار ئاقـكوڭۇلـلۇكـكە قىل سىغـمايدىغان ئاقـكوڭـۇل ئادەمـنى جەمـيەت، دولەت قانۇنى يول قويـمايدىغان جىـنايەتـلەرنى ئۆتـكۈزۈش يولـىغا مېڭىشقا مەجبۇرلىيالايدۇ. دىمەك، ئاپتور بۇ ئەسىرىدە گەپنى ئەگىتىپ،

ئاندىرىنىڭ جەڭ مەيدانىدىن قاچقانلىقىنى ئاقلىماقچى.

بۇ پوۋېست ئېلان قىلىنغاندىن كېيىن، سوۋېت ئىتتىپاقىدا ئوبزورچىلارنىڭ قاتتىق ھەۋىسىنى قوزغىدى، بىر مەھەل مۇنازىرىمۇ قوزغىدى. سوۋېت ئىتتىپاقىدا چىقىدىغان «ھەقىقەت» گېزىتى، «ئەدەبىيات» گېزىتى، «ئەدەبىيات روسىيىسى» گېزىتى، «ئوكتەبىر»، «تۇغ» قاتارلىق مەملىكەتلىك گېزىت-ژۇرناللار، ھەتتا بەزى يەرلىك گېزىت-ژۇرناللار ئوبزور ياكى خەۋەر ئېلان قىلدى. سوۋېت ئىتتىپاقىدىكى «ئەدەبىي مەسىلىلەر» ناملىق ئاساسىي ئەدەبىي ئوبزور ژۇرنىلى تېخى ئالايىتەن ئاتالمىش يۇمۇلاق جوزا يىغىنى ئۇيۇشتۇرۇپ، راسپۇتىننى ۋە ئۇنىڭ ئەسەرلىرىنى مۇزاكىرىگە قويدى ھەمدە مۇزاكىرىدە ئوتتۇرىغا قويۇلغان پىكىرلەرنى ئۇزىنىڭ 1977-يىل 2- سانىغا باستى.

بۇ پوۋېست يېڭى ئېلان قىلىنغاندا سوۋېت ئىتتىپاقىدا، بۇ پوۋېستتا "بىر پاسسىپ ئوبراز — قاچاق ئەسكەر ئوبرازى يارىتىلغان"، شۇنىڭ ئۈچۈن بۇ پوۋېست "قاچاقلار ئەدەبىياتى"غا مەنسۇپ، دەيدىغان پىكىر پەيدا بولغان ئىدى. بۇ پىكىردىكىلەر: بۇ پوۋېستنىڭ بەدىئىلىك جەھەتتىمۇ يارىغۇدەك يېرى يوق، ئاساسىي ۋەقەلىكى ھەتتا بىرمۇنچە ئۇششاق تەسۋىرلىرىمۇ چىنگىز ئەيتماتوۋنىڭ دەسلەپكى مەزگىللەردە يازغان «يۇزمۇ-يۇز» دىگەن ھىكايىسىگە ۋە يۇرى گونچاروۋنىڭ «قاچقۇن» ناملىق پوۋېستىغا ئوخشىشىپ كېتىدۇ، قۇرۇق گەپلىرى كوپ ھەم تولىمۇ ئۇزۇن، كىشىنى زېرىكتۇرۇپ قويىدۇ، دەپ قارىغان ئىدى.

بىراق ئۇنداق پىكىرلەر تېز ئارىدىلا مۇھاسىرە ۋە مەسخىرە ئىچىدە قېلىپ، گېزىت-ژورناللار يۈزىدىن يوقالغان.

ئۇنىڭ ئۇرنىنى سوۋېت ئىنتىپاقى گېزىت-ژورناللىرىنىڭ بۇ پوۋېست توغرىسىدىكى بارىكاللىسى ۋە ماختىشى ئالدى: بۇ پوۋېستتا "رىيالىزىمنىڭ مەڭگۈ پۈتمەس-تۈگىمەس كۈچكە ئىگە ئىكەنلىكى ئىسپاتلانغان، بۇ پوۋېست بۈگۈنكى كۈندە رىيالىزىمغا بولغان تەلپۈنۈشكە ۋەكىللىك قىلغان". بۇنىڭدا "تۇرمۇشىمىزدىكى ئىككى زور كۈچ — هايات بىلەن مامات — نىڭ ئېلىشىشى يۈكسەك دەرىجىدە قىزىقارلىق يوسۇندا تەسۋىرلەنگەن، شۇنىڭ بىلەن كەم-كۈتىسىز، تەسىرلىك بىر ئوبراز يەنى ئايال قەھرىمان ناستيۇنانىڭ ئوبرازى يارىتىلغان؛ ئۇ ئېرىگە شېرىك جىنايەتچى بولسىمۇ، لېكىن "ئۇنىڭ يۈرىكى خەلقتىن زادى ئايرىلمىغان"، "ئۇنىڭ پەزىلەت جەھەتتىكى پاكلىقىنى يېزىدىكى يېڭى تۇرمۇش بەخش ئەتكەن"، "ئۇ ئۆز يۈرىكىنى سوۋېت ئىتتىپاقى يېزىلىرى نۇقتىسىنەزىرى بىلەن كۆزەتكەن"، "ئۇ هازىرقى زامان خەلق روهىنىڭ تەبىي نامايەندىسى"، شۇڭا كىشىلەرنىڭ هېسداشلىقىغا سازاۋەر بولغان......ئوبزورچىلار راسپۇتىننى "ئاجايىپ ماهارەتلىك" يازغۇچى، روهىي هالەتنى سۈرەتلەشكە ماهىر، ۋەقەلىكنى ئىنچىكە، جانلىق، قىزىقارلىق تەسۋىرلەيدۇ، بولۇپمۇ ئاياللارنى تەسۋىرلەشكە ئۇستا، دەپ ماختاشقان. «هېكايىلەر» ژورنىلى بۇ پوۋېستنى ئېلان قىلغاندا قوشقان كىرىش سۆزىدە بۇ پوۋېستنى "يېقىنقى بىرقانچە يىلدىن بۇيان سوۋېت

ئىتتىپاقى ئەدەبىياتىدا ئوتتۇرىغا چىققان مەشھۇر ئەسەر” دەپ تەرىپلىگەن. «ئەدەبىيات روسىيىسى» گېزىتى ئېخىمۇ ئىلگىرىلىگەن ھالدا: ”بۇ ئەسەر خەلق ئىدىيىسىنى ئۆزىنىڭ چوڭقۇر ئىنسانپەرۋەرلىك مەزمۇنىغا سىڭدۈرگەنلىكى ئۈچۈن ئۆزىنىڭ ئۇزاققىچە ئۇچمەسلىكىنى كاپالەتلەندۈردى“ دېگەن.

بىز سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ ئەدەبىيات ساھەسىدە بىر مەھەل مۇنازىرە قوزغاپ، ئاخىر بىردەك ماختالغان بۇ ئەسەرنى تەرجىمە قىلىپ، كىتابخانلىرىمىزنىڭ تونۇشۇشىغا، تەتقىق ۋە تەنقىت قىلىشىغا سۇندۇق.

1

ئۇرۇشنىڭ ئاخىرقى يىلى — 1945 - يىلنىڭ باشلىرى، بۇ ئەتراپتا قىشنىڭ سوغىغى ئانچە ئەدەپ كەتمىگەن ئىدى. بىراق كىرىشىشنى بايرىمى① يېتىپ كەلگەندە قەھرىتان سوغاق كۆچىيىپ، تېمپېراتۇرا نولدىن توۋەن قىرىق گىرادۇستىنمۇ توۋەنلەپ كەتتى. قەھرىتان سوغاق بىر ھەپتە داۋاملاشقاندىن كېيىن، قىرولىرى توكۇلگەن دەل - دەرەخلەر تامامەن يالىڭاچلىنىپ قالدى، يەر يۈزىنى قاپلاپ ياتقان چېچىلاڭغۇ قۇم كەبى قار ئاياق ئاستىدا غىرىس - غىرىس قىلاتتى، ھاۋا سوغاقتىن شۇنچىلىك قېتىپ كەتكەن ئىدىكى، گويا شۇنداق تېگىپ قويغان ھامان ئۇۋۇلىپ كېتىدىغاندەك تۇراتتى، ئەتىسگەنلىرى ھەممىشە كىشىنىڭ دېمى سىقىلغىنى سىقىلغان. بىراق يەنە بىر دەمدىن كېيىن ھاۋا بارا - بارا ئىسسىپ قالاتتى، شۇنىڭ بىلەن بىپايان

---

① خىرىستىيانلارنىڭ بۇت يۇيۇش بايرىمى. — تەھرىردىن.

كەك دالىدىكى قارنىڭ يۈزىدە بىر قەۋەت قاتتىق مۇز پەيدا بولاتتى.

شۇ قەھرىتان سوغاق بولۇۋاتقان كۈنلەردە، ئانگارا دەرياسى بويىغا جايلاشقان گۈسكوۋ ئائىلىسىنىڭ ئايىغىدىكى كوكتاتلىققا سىلىنغان دەرياغا ياندىش مونچىغا ئوغرى تەككەنلىكى مەلۇم بولدى: مىخئىچ گۈسكوۋنىڭ ئۇزۇندىن بۇيان ياغاچچىلىققا ئىشلىتىپ كەلگەن چاققانغىنا بىر پالتىسى يوقالغان. ئۇنىڭ ئۆيىدىكىلەر ئەزەلدىن باشقىلارنىڭ كورۇپ قېلىشىدىن ئەنسىرە-گەنلىكى ئۈچۈن، نەرسە-كېرەكلىرىنى پولنىڭ مەش يېنىدىكى مىخلىۋېتىلمىگەن بىر پارچە تاختىيى ئاستىغا تىقىپ قوياتتى. گۈس-كوۋ بوۋاينىڭ تۈنۈگۈن ئاخشام شۇ پالتا بىلەن كوك تاماكىسىنى توغراپ بولغاندىن كېيىن بۇرۇنقىدەكلا شۇ جايغا تىقىپ قويغان-لىقى ئېنىق ئېسىدە ئىدى. بىراق ئەتىسىلا پالتا يوقالغانلىقىنى بايقىدى. شۇنچە ئىزدەپمۇ ھېچ يەردىن تاپالمىدى. مىخئىچ مونچىنىڭ ئاستى-ئۈستى، ئالدى-كەينىنى بىرەر قۇر ئاختۇرۇپ كوردى، نەتىجىدە يوقالغان نەرسىنىڭ يالغۇز بىرلا پالتا ئەمەس-لىكىنى بىلدى، بىراۋ گويا بۇ يەرنى ئۆز ئۆيىدەك بىلىپ، ئەي-مەنمەي تاختىۋېتىشىدىن بوۋاي ئۆزى تېرىغان كوك تاماكانىڭ نەق يېرىمىسىنى سوقۇۋېپ كېتىپتۇ، ئۇنى ئاز كورگەندەك، يەنە تېخى ئاچكوزلۇك قىلىپ، كىيىم يەڭگۈشلەيدىغان ئۆيدە قويۇپ قويغان كونا ئۇۋ چاڭغىسىنىمۇ ئېلىپ كېتىپتۇ. شۇنىڭ بىلەن گۈسكوۋ بوۋاي ئۇنىڭ ياقا يۇرتتىن كەلگەن ئوغرى ئىكەنلىكىگە، پالتى-

سىنىڭ تېپىلىشىدىن ئۈمىت قالمىغانلىقىغا كوزى يەتتى، چۈنكى ئوز كەنتىدىكىلەر چاڭغىنى ئېلىپ كېتىپ نىمىمۇ قىلاتتى دەيسىز.

ناستيۇنا پالتىغا ئوغرى تەككەنلىكىنى كەچتە ئىشتىن چۈش-كەندىن كېيىن ئاڭلىدى. مىخئىچىنىڭ پۈتۈن بىر كۈن كوڭلى ئارام تاپمىدى، مۇشۇنداق ئۇرۇش-يېغىلىق بولۇۋاتقان چاغلاردا ئۇ قەيەردىنمۇ ئاشۇنداق پالتا تاپالىسۇن؟ ھىچقانداق پالتىنى، يەنە كېلىپ چاققان ئويۇنچۇققا ئوخشاش ھەم يېنىك، ھەم ئىتتىك، قولىغا ئەپ كېلىدىغان شۇنداق پالتىنى تېپىشى قىيىن ئىدى. ناستيۇنا قېيناتىسىنىڭ ھە دەپ قايناۋاتقانلىقىنى ئاڭلاپ، روھسىز ھالدا: ”شۇنچىلىك نەرسىمۇ ئاشۇنچىلا ئىچ ئاغرىتىپ كېتىشكە ئەرزىمىدىكىنا، راستىنى ئېيتقاندا، ئويىمىز ئاللىقاچان مالىماتاڭ بولۇپ كەتكەن ئىدىغۇ“ دەپ ئويلىدى. لېكىن ئۇ كارۋاتقا ئوزىنى تاشلاپ، پۇت-قولىنى سۇنۇپ، ئۇيقۇغا غەرق بولۇش ئالدىدا ئەزايىنىڭ سەل سىقىراپ ئاغرىغىلى تۇرغانلىقىغى-نى پايقىغان چاغدا يۈرىكى بىردىنىلا جىغ قىلىپ قالدى-دە: ”ئەگەر ئۇ ياقا يۇرتلۇق بولىدىغان بولسا، پولىنىڭ تېگىدە قان-داق نەرسە بارلىقىغا قاراپ بېقىش قانداقمۇ ئېسىگە كەلسۇن؟“ دەپ ئويلاپ قالدى ۋە ئىختىيارسىز كوڭلىگە كەچكەن بۇ خىيال-دىن دېمىنى ئالالماي قالغىلى تاس قالدى، ئۇنىڭ ئۇيقۇسى قاچتى. شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئوزىنىڭ بۇ قورقۇنچلۇق پەرىزىنى باشقىلارنىڭ بايقاپ قېلىشىدىن ئەنسىرەپ، قاپ-قاراڭغۇ ئويدە مىدىر-سىدىرمۇ قىلماي كوزىنى يوغان ئاچقان پېتى خېلى

ئۈزۈنـغىچە ياتـتى. ئۇ بىر تۇرۇپ بۇ خىيالنى ئۆز مېڭىسىدىن چىقىرىۋېتىپمۇ باقتى، لېكىن يەنە بىر تۇرۇپ شۇ پەرىزىنى يېڭىۋاشتىن ئىنچىكىلەپ ئويلىدى.

شۇ كېچە ناستيوْنانىڭ كوزىگە تۈزۈك ئۇيقۇ كەلمىدى، ئەتە-سى تاڭ سۈزۈلەي دېگەنـدە، مونچىغا ئۆزى بېرىپ باقماقچى بولـدى. ئۇ قاردا موزاي ئېغىلىغىچە ئېچىلغان تار يول بىلەن ماڭماي، كەنتتىكى خىلۋەت، تار كوچىنى كېسىپ ئۆتۈپ، ئانگارا دەرياسى بويىغا ئۆتۈپ، ئۇنىڭ ياقىـقا بۇرۇلـدى-دە، تـىك يار ئۈستىدىكى قاشا ئارقىسىدا كورۈنۈپ تۇرغان مونچا ئوگزىسىگە كوز تاشلىدى. ئۇ تىك يار تۈۋىدە بىر دەم تۇرغاندىن كېيىن، مۈزلاپ كەتكەن پەلەمپەينى ئاۋايلاپ بېسىپ يار ئۈستىگە چىقتى، قاشا ئىشىگىنىڭ غىچىرلاپ ئېچىلىشىدىن ئەنسىرەپ، قاشادىن ئارتىلىپ ئوتتى. لېكىن مۇنچا ئىشىگىنى بېرىپلا ئېچىشقا جۈرئەت قىلالماي، ئىشىك ئالدىدا بىر هازا ئىككىلىنىپ تۇرغاندىن كېيىن، ھىلىقى پاكار ئىشىكنى ئاستا ئېچىشقا قولىنى سوزدى. بىراق ئىشىك مۈز توڭلاپ ئۈيۈپ قالغانلىقتىن، ناستيوْنا بار كۈچىنى ئىشقا سېلىپ ئاران ئاچتى. يوق، يەنى ئۇنىڭ ئىچىدە ھېچكىممۇ يوق، ئەمە-لىيەتتىمۇ ئۇنىڭ ئىچىدە ئادەم بولۇشى مۇمكىن ئەمەس ئىدى. مونچا ناھايىتى قاراڭغۇ بولۇپ، ئانگارا دەرياسىغا قارىتىپ ئېچىل-غان غەربىي ياقتىكى كىچىك دەرىزىدە تېخى ئەمدىلا سۇس، جانسىز تاڭ نۇرى ئەكس ئېتىشكە باشلىغان ئىدى. ناستيوْنا دەرىزە يېنىدىكى تاختاي كاڭ ئۈستىدە ئولتۇردى-دە، يېڭى

پەيدا بولغان، يات ۋە لېكىن ئەينى يىللىرى ئۆزى يۇراپ كونۇپ قالغان بەزى ھىدلارنى پۇراش ئۆمىدىدە، گويا ياۋايى ھايۋانلار- دەك سەزگۈر پۇراش سېزىمى بىلەن مونچا ھاۋاسىنى ھە دەپ پۇرىغىلى تۇردى، بىراق ئىچىغاندىن كېيىن توڭلاپ قالغان نەرسىلەردىن چىققان ئاچچىق پۇراقتىن باشقا ھېچنىمە دىمىغىغا ئۇرۇلمىدى. "مانا ئەخمەقلىق دېگەن، يوقىلاڭ خىياللارغا بېرىلىپ يۈرگىنىمنى قاراڭ!" ئۇ ئۆزىنى ئۆزى ئەيىپلەپ، ئورنىدىن قوپتى، ئۇنىڭ ئۆزىمۇ بۇ يەرگە نېمە ئۈچۈن كەلگەنلىكىنى، بۇ يەردىن نىمىلەرنى تېپىش خىيالىدا بولغانلىقىنى ئاڭقىرالمىدى.

ناستيۇنا شۇ كۈنى كۈندۈزى سامانىنى كولخوز قوراسىغا توشۇ- ۋېتىپ ھەر قېتىم دوگىدىن پەسكە چۈشكىلى تۇرغاندا، گويا ئۆزد- گە جىن چاپلىشىۋالغاندەكلا، مونچا تەرەپكە قاراپ قوياتتى. ئۇ بەكمۇ چېچىلىپ، ئۆزىنى مۇنداق قىلىشتىن توساقچى بولاتتىيۇ، لېكىن كۆزىنى يەنىلا خىرە، ئۈستى ئۈچلۇق كورۇن- گەن مونچىدىن ئۈزەلمەيتتى. سامانىنى تومۇر ئارا بىلەن قار ئاستىدىن چىقىرىپ چانىغا تاشلاشقا توغرا كېلەتتى. ئۈچ قېتىم توشۇغاندىن كېيىن، ھەرقانداق ئىش قىلسا بەرداشلىق بېرەلەي- دىغان ناستيۇنا قاتتىق ھېرىپ كېتىپ، ئورە تۇرغىچىلىك مادارى قالمىدى. ئۆتكەن كېچىدىكى ئۇيقۇسىزلىقنىڭ بۇنىڭغىمۇ تەسىر كورسەتكەنلىكى كورۇنۇپ تۇراتتى. شۇڭلاشقا كەچتە، ناستيۇنا تامىقىنى يەپ بولۇپمۇ كارۋىتىدا ئولۇككە ئوخشاشلا يېتىپ قالدى.

ئۇ كېچىدە كورگەن چۈشىدىن بىشارەت تېپىپ، ئۇنى شېرىن ئۇيقۇغا غەرق بولۇپ كەتكەنلىكتىن ئۇنتۇپ قالدىمۇ ياكى ئۇيغانغاندىن كېيىن ئەقلىگە كەلدىمۇ، قىسقىسى، ئۇيغانغاندىن كېيىن ئۇزىنىڭ نىمە قىلىدىغانلىغىنى ئېنىق چۈشەندى. ئۇ قازناقتىن ئەڭ چوڭ بىر يۇمۇلاق بولكىنى تالىلاپ، بىر پارچە پاكىز خامغا ئورىدى-دە، تۇيىدۇرماي مونچىغا ئېلىپ بېرىپ، ئىشىكتىن كىرىپلا ئۇدۇلدىكى تاختاي كاڭ ئۇستىگە قويۇپ قويدى. مونچىدا يەنە بىر دەم ئولتۇرغاندىن كېيىن ئۇزىنىڭ ئەسھۇشىنىڭ بار-يوقلۇغىنى دەڭسەپ كوردى-دە، دۇئا قىلغاندەك ئاستاغىنا ئۇھ تارتىپ، ئىشكنى يېپىپ قويۇپ كېتىپ قالدى. ناستيۇنا شۇنىڭدىن كېيىن ئۇدا ئىككى كۈن تاڭ سەھەردە مونچىغا بېرىپ قاراپ باقتى، ھېچكىممۇ ھىلىقى بولكىغا تەگمىگەن. شۇنىڭ بىلەن ئۇ ھىلىقى بولكىنى يېڭى پىشۇرغان يەنە بىر بولكىغا ئالماشتۇرۇپ، يەنىلا بايىقى كوزگە چېلىقىدىغان جايغا قويۇپ قويدى. ئۇنىڭ يەنە باغلىغۇدەك بىرەر ئۈمىدى قالمىغان بولسىمۇ، بىراق كىشىگە ئارام بەرمەيدىغان، كوڭۇلدىن چىقىرىپ تاشلىغىلى بولمايدىغان بىر خىل تىت-تىتلىق ئۇنى پالتىنىڭ ئىز-دېرىكىنى داۋاملىق قىلىپ بېقىشقا قىستايتتى: باشقىلار پول تېگىدە بىر مەخپى جاي بارلىغىنى پەرەز قىلىشى مۇمكىن ئەمەس؛ قاراڭ، پولنىڭ ئۇ تاختىيى باشقا تاختايلار بىلەن شۇنداق پۇختا جىپسىلىشىپ كەتكەن، ئۇنىڭ ئۇستىدە ئۇسۇل ئوينىغان تەقدىردىمۇ ئۇ مىدىر-سىدىر قىلىپ قويمايدۇ؛ بۇ سىرنى بىرەر كىشى

ئوغـرىلىقـچە بىلىۋالغانمىكىن ـ تاڭ؟ بولكا، بولكا ئۇ ئادەمنىڭ كىملىگىنى ئايدىڭلاشتۇرۇپ بېرەلەيدۇ، بولكىنىڭ مەرى يامان!

يەنە ئىككى كۈن ئۆتكەندىن كېيىن بولـكا يوقىلىپ كەتتى. ناستيۇنا بولكىنىڭ قويغان جايدا يوق تۇرغانلىقىنى كۆرۈپ قاتـتىق چوچۇپ، نالە قىلغىنىچە تاختاي كاڭـغا لاسسىدا ئولتۇرۇپ قالدى: "ياق، مۇمكىن ئەمەس، ھەرگىز مۇمكىن ئەمەس! قېيناـتام ياكى قېينانام كېلىپ، بۇ يەردە بىر بولكىنىڭ تۇرغانلىقىنى كۆرۈپ ئۆيگە ئېلىپ كەتكەن بولۇشى ئېھتىمال" دىدى ئۇ ھەسـرەت بىلەن بېشىنى چايقاپ. ئۇنىڭ بەرگەن پۈتكۈل جاۋاۋى مانا شۇ بولدى. ئۇ گۇس قىلىپ پول ئۈستىدە يۈكۈنۈپ ئولتۇردى،......

ۋاي، يەردە بولـكا ئۇۋاقـلىرى تۇرىدىغۇ؟ ياق، قېيناتامـمۇ، قېينانامـمۇ ئەمەس، باشقا بىرسى ئىكەن......ناستيۇنا ئوچاقنىڭ سوۋۇپ قالغان كۈلى ئارىسىدىن بىر تال تاماكا كوتىكىنى تاپتى.

مانا شۇ مىنۇتتىن باشلاپ ئۇ گويا خۇدىنى يوقاتقاندەك بولۇپ قالدى، كوڭـلى پەقەت: "بۇنىڭـدىن كېـيىن قانـداق بولار؟" دىگەن بىرلا ئوي بىلەن بەنت ئىدى. ئوي ئىچىنى يېغىشتۇرۇپ قويۇپ، كولخوزغا بېرىپ ئەمگەككە قاتناشقاندا، كىشىلەر ئالدىـدا ھېچ نەرسىنى چاندۇرماي يۈرسىمۇ، لېكىن ئەتراپىدىن چىققان ھەر بىر تىۋىشتىن قورقۇپ، پات ـ پات توت ئەتراپقا چوچۇپ قاراپ قوياتتى. ئۇ ئوزىنىڭ نىمىنى كۈتۈۋاتـقانلىقىنىمۇ ئېنىق ئاڭقىرالمىغانلىقتىن، كۈتۈۋېرىشكە تاقىتى تاق بولاتتى. شۇنداق قىلىپ، شەنبە كۈنى يېتىپ كەلگەنـدە مونچىغا چۈشەيلى دىگەن

ئەقلنى تاپتى. سېمىيونوۋنا ھاۋانىڭ بەك سوغاق ئىكەنلىكىنى ئېيتىپ، مونچىغا بارمايلى دېسمۇ، ناستيۇنا ئۆز پىكرىدە چىڭ تۇرۇپ، سۇنى مەن ئۆزەم توشۇيمەن، مەشكە ئوتنى ئۆزەم ياقىمەن دەپ، قېيناتىسى بىلەن قېيناننىسىنىڭ مونچىغا چۈشۈشكە تەييارلىنىشىنى ئېيتتى.

ئىش ئۈنچىلا ئېغىر ئەمەس ئىدى، يۇيۇنۇشنىڭ تەييارلىقىنى بىر دەمدىلا پۈتتۈرۈش مۇمكىن ئىدى، لېكىن ئۇ قەستەن كەينىگە سورىدى. ئۇ قارىغاي ئوتۇننى يارغاندا، ئاسان يانماي-دىغان قېيىن يېرىندىسىنىمۇ تەگمۇ-تەگ ئارىلاشتۇرۇپ قويىدى، مەشكىمۇ ئوتنى ئادەتتىكىدىن كىچىكتۇرۇپرەك ياقتى. شۇ كۈنى بەكمۇ سوغاق بولدى — قەھرىتان سوغاق تېخى ئەمدىلەتىن ئاز-پاز بوشاشقا باشلىغان بولسىمۇ، بىراق ھاۋا ئوچۇق بولۇپ، شامالدىن ئەسەرمۇ يوق ئىدى. ناستيۇنا ھەر قېتىم ئانگارا دەرياسىدىن سۇ ئېلىپ قاش ئۈستىگە چىققاندا موردىن چىقى-ۋاتقان تۈتۈنگە ئىختىيارسىز قاراپ قوياتتى. شامال چىقمىغانلىقى-تىن، قېيىن يېرىندىسىدىن چىققان قارا تۈتۈن تۈپ-تۈز خادىدەك ئاسمانغا تىك ئۆرلەپ، يىراق يەرلەردىنمۇ كۆرۈنۈپ تۇراتتى. ناستيۇنا يېتىپ ئاشقۇدەك لىقمۇ-لىق يوغان بىر تۇڭ سۇ قايناتتى، پولنى ۋە يۇيۇنۇش تاختىسىنى پاك-پاكىز يۇيۇپ چىقتى، ئاندىن كېيىن مورىنى سەل-پەل ئېتىپ قويىدى، شۇ چاغدا كۆكۈم چۈشۈپ قالغان ئىدى، مانا شۇندىلا قايتىپ بېرىپ قېيناتىسى بىلەن قېيناننىسىنى چاقىردى، چىراق يېقىش ئۈچۈن

كىرسىن ئالغاچ بىرنەچچىلار دەپ ئىيتىپ قويۇشنىمۇ ئۇنتۇپ قالىدى.

ئۇ گويا چۈش كۆرۈۋاتقاندەك، سىلاپ-سىپاشتۇرۇپ دىگۈدەك ماڭدى، ئالدىراپ-ئاسقىپمۇ كەتمىدى، بىر كۆڭلۈك ئىشتىن ھارغانلىقمۇ ھىس قىلمىدى، ھەممە ئىشنى جايى-جايىدا ئىشلىدى. قىيناتىسى بىلەن قىينانىسى يۇيۇنۇپ قايتىپ كەلگەندىن كىيىن ئۇ ئۇزىنىڭ ئىچكى كىيىملىرىنى تىپىپ، مونچىغا بىرىشقا تەرەددۇت قىلدى. سىمىيونوۋنا ئۇنىڭ يۇيۇنۇشقا كىم بىلەن بىللە بارىدىغانلىغىنى سورىغاندا ئۇ نادكا بىلەن بىللە بارىمەن دەپ گەپ ياسىدى. ئىلگىرى ناستيۇنا ئۆزىنىڭ كۆڭدىن-كۆڭگە جۈدەپ كىتىۋاتقان بەدىنىگە قاراپ ھەسرەتلىنىپ كوزىگە ياش ئىلىشتىن ساقلىنىش ئۈچۈن يۇيۇنۇشقا ھەمىشە خوشنا ئاياللار بىلەن بىللە باراتتى. لىكىن بۈگۈن ئۆزىگە ھەمرا ئالمىدى. يەر يۈزىنى تۈن قاراڭغۇسى تامامەن قاپلاپ كەتمىگەنلىكتىن يۇلتۇزلارمۇ تىخى چاقناشقا باشلىمىغان ئىدى، ناستيۇنا قاراڭغۇدا مونچىغا يىتىپ باردى-دە، ئەسكى لاتا بىلەن كىچىك دەرىزىنى ئىچىدىن توساپ قويغاندىن كىيىن كىيىملىرىنى سىلىپ، بويىنى چالا-پۇچۇقلا سوغا سالدى. چۈنكى ئۇنىڭ ئۆزى مولچەرلەۋاتقان پەيتىنىڭ بىر دەمدىن كىيىنلا يىتىپ كىلىشى ئىھتىمالىغا ناھايىتى ئىيقىن ئىدى.

ناستيۇنا يۇيۇنۇپ بولغاندىن كىيىن ئۆيگە قايتىپ، چىراق يورۇغىدا ئەينەككە قاراپ ئولتۇرۇپ چاچلىرىنى تارىۋالدى،

ئاندىن كېيىن ھەقىقەتەن نادىكا بىلەن بىللە مونچىغا چۈشكەندەك قىلىپ، قېيناتىسى بىلەن قېينانىسىغا ئۆزىنىڭ نادىكىنىڭ ئۆيىدە بىر دەم ئولتۇرۇپ كېلىدىغانلىقىنى ئېيتتى. ناستيۇنا دىگەندەكلا نادىكىنىڭ ئۆيىگە بېرىپ قويىدى، لېكىن ھېچقانچە ھايال بولمىدى، ئۇنىڭ ئۇستىگە ئۇنى ئىزدىگۈچىلىك بىرەر ئىشمۇ يوق ئىدى، پەقەت كورۇنۇپ قويسىلا بولاتتى. ئاندىن كېيىن چاندۇرماستىن دەرھال مونچىغا قايتىپ بېرىپ، خۇددى كېچىكىپ قالغانلىقىدىن ئەنسىرىگەندەك، ئاۋايلاپ بېسىپ ئىشىك يېنىغا بېرىپ، مونچىنىڭ ئىچىدە ئادەم بار-يوقلۇغىغا قۇلاق سېلىپ باققاندىن كېيىن ئېھتىياتچانلىق بىلەن ئىچكىرى كىردى. مونچا تېخى سوۋۇپ كەتمىگەن ئىدى، ناستيۇنا تەرلەپ كەتمەي دەپ، بوسۇغىغا كېلىپ ئولتۇردى. ناۋادا ئادەم كېلىپ قالسا ۋاقتىدا ئورنىدىن قوپۇپ ئۆزىنى چەتكە ئالغان بولاتتى. لېكىن ھازىر ئۇنىڭغا كۈتۈپ ئولتۇرماقتىن باشقا ئىش يوق ئىدى.

كەنتتىن ئادەملەرنىڭ پەس ئاۋازى، ئىتلارنىڭ ھاۋشۇشلىرى ئاخىرقى قېتىم خىرە ئاڭلاندى-دە، ھەممە جىمجىتلىققا چۆكتى. ئانگارا دەرياسىدىن مۇزلارنىڭ قاراسلاپ يېرىلىشلىرى ئاندا-ساندا قۇلاققا ئاڭلىنىپ قالاتتى. مونچا ئىچىدىكى پار تارقاپ، بارا-بارا سوۋۇشقا باشلىدى. ناستيۇنا قاراڭغۇدا كىچىك دەرىزىنى ئاران-ئاران پەرق ئېتەتتى. ئۇ گويا ناھايىتى بىچارە بىر جانىۋارغا ئوخشاش قىمىر قىلىپمۇ قويماي ئولتۇراتتى. "يېرىم كېچە بولۇپ قالغاندا تەنھا ئۆزەم بۇ يەردە نىمە قىلىدى-

غاندىمەن؟" ئۇ ئاللىقانداق بىرنىمىلەرنى خىيالىغا كەلتۈرمەكچى، ئاللىقانداق بىر ئىشلارنى ئەسلىمەكچى بولدىيۇ، لېكىن پىكرىنى يىغالمىدى. كىشىلەر ئارىسىدا ناھايىتى ئوڭايلا قىلغىلى بولىدىغان ئىشلارنى بىر ئادەمنىڭ بۇ يەردە قىلىشى مۇمكىن ئەمەس ئىدى.

يېرىم كېچىدىن ئاشتى، ئىشىكتىن كىرىۋاتقان شامال بارغانسېرى كۈچەيدى، ئۇ نائىلاج تاختاي ئۈستىگە بېرىپ ئولتۇردى.

ئۇ مۈگدەپ قالغان بولسا كېرەك، چۈنكى ئۇنىڭ قۇلىغىغا ھېچقانداق ئاياق تىۋىشى ئاڭلانمىدى. ئىشىك تۇيۇقسىز ئېچىلدى-دە، ئاللىقانداق بىرنىمە ئۇنىڭ يېنىدىن شىپىرلىغان پېتى سۈركۈشۈپ ئۆتۈپ مونچىغا كىرىپ كەلدى. ناستيۇنا چوچۇپ ئويغىنىپ، ئورنىدىن چاچراپ تۇردى.

— ۋاي، خۇدايىم! كىم بۇ؟ كىم؟ — ئۇ قاتتىق بىر ۋاقىردى-دە، قورقىنىدىن داڭقېتىپ قالدى.

يوغان بىرقارا كولەڭگە بوسۇغىدا بىر تۇرۇپ قېلىپ، ئاندىن ناستيۇناغا ئۆزىنى ئاتتى:

— ئۈنۈڭنى چىقارما، ناستيۇنا، بۇ مەن، ئۈنۈڭنى چىقارما. كەنتتىكى ئىتلار بىر پەس قاۋاشقاندىن كېيىن جىمىپ قالدى.

2

ئانگارا دەرياسىنىڭ ئوڭ قانىتىغا جايلاشقان ئاتامان كەنتى

www.uyghurkitap.com

جەمى ئوتتۇز ئويلۇكلا ئاھالىسى بار، كىچىككىنىلا مەھەللە ئىدى. بۇ كەنتنىڭ نامى① كاتتا بولسىمۇ، لېكىن خىلۋەت ئىدى، ئۇنىڭ ئۈستىگە ئۇرۇش باشلىنىشتىن بۇرۇنلا چۆللىشىشكە باشلىغان ئىدى، بەش ئائىلىلىك دېھقان ئۆيى — ئۆتمە-تۆشۈك كەپە ئەمەس، بەلكى پۇختا ياغاچ ئۆي — نىڭ دەرىزىلىرى مىخلىنىپ، ئىنسى-جىن يوق ئۆيگە ئايلىنىپ قالغان. نېمە ئۈچۈن ئۇرۇش چاغلىرىدا نۇرغۇن كەنتلەردە ئادەم ئازىيىپ كېتىدۇ، بۇنى چۈشەندۈرۈپ ئولتۇرۇش ھاجەتسىز، ھەممىسى ئوخشاش سەۋەپتىن كېلىپ چىققان. بىراق كىشىلەرنىڭ، بولۇپمۇ تېخى ئۆي-تەئەللۇق قىلمىغان ياشلارنىڭ ئاتامان كەنتىدىن كوچۈپ چىقىپ كېتىشى بۇنىڭدىن ئىلگىرىكى يىللار-دىلا باشلانغان ئىدى. ئۇلارنى بىرقەدەر ئاۋات چوڭ كەنتلەر ئۆزىگە جەلپ قىلاتتى، ئۇ يەرلەرنىڭ تەرەققىيات ئىستىقبالى بار، ئاتامان كەنتىنىڭ بولسا يوق ئىدى. بۇ كەنت ئۆز ۋاقتىدا ئادىمزات ئاز جايدا، شۇ قىرغاقتىكى ئەڭ يېقىن كاردا كەنتى-نىڭ — يەنى ئاتامان كەنتى قاراشلىق كەنت سوۋېتى تۇرۇشلۇق جاينىڭ — يىگىرمە نەچچە چاقىرىم نېرىسىدا بىنا بولغان. دۇرۇس، ئانگارا دەرياسىنىڭ ئۇ قىرغىقىدىكى رىبنايا كەنتى ئاتامان كەنتىگە بىرقەدەر يېقىن بولسىمۇ رىبنايا كەنتىدىكىلەر

① ئاتامان — رۇس تىلىدا "كاتتىۋاش"، "سەردار"، "ئاقساقال" دېگەندەك مەنىلەرنى بىلدۈرىدۇ.

تولاراق ئۆزىنىڭ ئاياق تەرىپىدىكى خوشنا كەنتلىكلەر بىلەن ئالاقىلىشىپ تۇراتتى، ئۇ يەردە كەنت سوۋېتى، ماگىزىن ۋە باشلانغۇچ مەكتەپ بار ئىدى، رايون مەركىزىمۇ شۇ تەرەپتە بولۇپ، بىرەر ئىشى بار ئادەملەر شۇ يەرگە باراتتى، دەريادىن ئۆتۈپ ئاتامان كەنتىگە كېلىپ يۈرمەيتتى. تۈرلۈك خەۋەرلەرنى ئېلىپ كەلگەن كېمىلەر ئاتامان كەنتى يېنىدىن ئۆتۈپ تۇرسىمۇ، لېكىن نۇرغۇن خەۋەرلەر دەريا بويىدا يەككە-يېگانە، چولىسىرەپ تۇرغان بۇ كەنتنىڭ يېنىدىن ئايلىنىپ ئۆتۈپ كېتەتتى. بۇ كەنتلىكلەر ھەتتا ئۇرۇش پارتلىغانلىقى توغرىسىدىكى خەۋەردىنمۇ ئەتىسى ئاران خەۋەر تاپقان ئىدى.

بىراق شۇنىمۇ ئېيتىپ ئۆتۈش كېرەككى، بۇ كەنتنىڭ تەقدىرى ھەرگىز ئەزەلدىنلا ئاشۇنداق ئەمەس ئىدى، بۇ كەنتنىڭ ئاتامان دىگەن ئىسمى تېخىمۇ جاراڭلىقراق، كىشىنى تېخىمۇ ئەيمەندۈرىدىغان يەنە بىر ئىسىمدىن — قاراقچىلار كەنتى دىگەن ئىسىمدىن ئۆزگەرگەن. بۇنىڭدىن خېلىلا بۇرۇنقى چاغلاردا، بۇ يەردىكى ئەرلەر لېنا دەرياسىدىن كەلگەن ئالتۇن چايقىغۇچىلارنىڭ يولىنى توساپ بۇلاڭچىلىق قىلىدىغان، چاندۇرماستىن پايدا تاپىدىغان ھۈنەر بىلەن شۇغۇللىناتتى. بۇ كەنتنىڭ ئورنى بۇنداق ھۈنەرنى قىلىشقا تولىمۇ قولايلىق ئىدى: تاغ تىزمىسى بۇ يەرگىچە سوزۇلغان بولۇپ، ئانگارا دەرياسى بىلەن تۇتىشىپ كەتكەن ئىدى، شۇنىڭ ئۈچۈن يولۇچىلار كەنتنى ئايلىنىپ باشقا ياقتىن ئۆتۈپ كەتمەكچى

www.uyghurkitap.com

بولغان تەقدىردىمۇ، ماڭىدىغان يول يوق ئىدى. ئۇلار مەيلى خالىسۇن ـ خالىمىسۇن، كەنت يولىغا چىقىپ ماڭماي بولمايتتى. شۇنىڭ ئۈچۈن جىنىدىن تويغانلار دەريا بويىدىكى ئەڭ تار جايدا ئالتۇن چايقىغۇچىلارنىڭ كېلىشىنى كۈتۈپ تۇراتتى. بۇ كەنتنىڭ نامى ئەنە شۇنىڭدىن قالغان. ئەسلىدە ئېغىزدىن ـ ئېغىزغا كوچۈپ يۈرگەن "قاراقچىلار كەنتى" دىگەن ئىسىم خەت ـ ئالاقىغىمۇ يېزىلاتتى، لېكىن سوۋېت ھاكىمىيىتى قۇرۇلۇشتىن بۇرۇن، يېرا ئاقساقاللىرىدىن بىرى بۇ نامنى سەت ئىكەن دەپ، ھەم ئەسلى مەنىسىنى ساقلاپ قېلىپ، ھەم قۇلاققا سەت ئاڭلانمايدىغان قىلىپ، "ئاتامان كەنتى" دەپ ئۆزگەرتكەن. بىراق بۇ ئەتراپتىكىلەر، نېمە ئۈچۈنكىن ـ تاڭ، بۇ كەنتنىڭ ئىسمىنى بۇنداق ئۆزگەرتىشكە قوشۇلمايتتى. نۇرغۇن يىللار ئۆتۈپ كەتكەن بولسىمۇ، كاردا، رىبنايا كەنتىدىكى ۋە باشقا كەنتلەردىكى بوۋايلار ھەتتا بۈگۈنكى كۈندىمۇ: "ئۇ كەنتلىكلەرنىڭ ھەممىسى قاراقچى بولغان تۇرۇقلۇق، جاۋاپكارلىقنى بىرلا كاتتىۋېشى ئۈستىگە ئارتىپ قويىماقچى. ئۇنداق قىلسا بولمايدۇ، ھەددى ئەمەس" دىيىشەتتى.

ناستيۇنانى ئانىكارا دەرياسىنىڭ باش تەرىپىدىن ئاتامەن كەنتىگە تەقدىر ئېپكىلىپ تاشلىغان. ئاچارچىلىق بولۇۋاتقان 1933 ـ يىلى ئون ئالتە ياشقا كىرگەن ناستيۇنا ئىركۇتسكى شەھىرىنىڭ سەھراسىدىكى يۇرتىدا ئانىسىنى يەرلىكىگە قويۇپ بولغاندىن كېيىن، ئاچلىقتىن ئۆلمەسلىك ئۈچۈن سەككىز ياشلىق

سىڭلىسى كادىكىنىڭ نەرسە-كېرەكلىرىنى يىغىشتۇرۇپلا، ئۇنى ئۆز يېنىغا ئېلىپ ئانگارا دەرياسىنىڭ تۆۋەنكى ئېقىمىغا كېلىپ سەرگەردان بولۇپ يۈردى، چۈنكى ئۇ بۇ يەردىكى نامراتلارنىڭ ئەھۋالى ياخشىراقمىش دەپ ئاڭلىغان ئىدى. ئۇلارنىڭ دادىسى تېخىمۇ بۇرۇنراق، كولخوز قۇرۇلغان يىلى يۈز بەرگەن قالايمىقانچىلىقتا غايىپ ئوق تېگىپ ئۆلۈپ كەتكەن ئىدى. بەزىبىر گەپلەرگە قارىغاندا، ئېتىپ تاشلىماقچى بولغىنى باشقا بىرسى بولۇپ، دادىسى ئۇنىڭ قۇربانى بولغانمىش. ئوقنى كىمنىڭ چىقارغانلىقى تەكشۈرۈپ ئېنىقلانمىغان ئىكەن. شۇنداق قىلىپ، بۇ ئىككى قىزچاق يېتىم بولۇپ قالغان ئىدى. ياز بويى ناستيۇنا بىلەن كادكا كەنتمۇ-كەنت ئارىلاپ يۈرۈپ، بۇ يەردىن بىر ۋاق كەچكى غىزا تېپىپ يېسە، ئۇ يەردىن ئاز-تولا سەدىقە تىلىۋالدى — بۇنىمۇ تېخى كىشىلەر گودەك، ئوماق كادكىنى دەپ بېرەتتى. ناۋادا كادكا بولمىغان بولسا ناستيۇنا ئاللىقاچان تۈگىشىپ كەتكەن بولاتتى. ناستيۇنا ياداپ-ئورۇقلاپ، تىرىك ئەرۋاھقا ئوخشاپ قالغان ئىدى: ھەم ئىگىز، ھەم ئورۇق، پۇت-قوللىرى ئىنچىكە، بېشى يوغان، غەلىتە بىر قىياپەتكە كىرىپ قالغان ئىدى. ئۇ كادكىغا ئانىسى ئورنىدا قارىدى، پەقەت كادكا ئۈچۈنلا تىرىشىپ-تىرمىشىپ باشقىلارنىڭ ئىشىنى قىلىشىپ بېرىپ، بىر چىشلەم بولكا ئۈچۈن ياشىدى.

كۆزگە يېقىن ئاچا-سىڭىل ئاران تەسلىكتە رىيۇتىنا كەنتىگە يېتىپ كەلدى، ناستيۇنا بۇ يەردە ئۆزىنىڭ ھاممىسى بارلىقىنى

بىلەتتى. ھاممىسى بىر پەس غودۇڭشىپ ئاغرىنغان بولدىيۇ، لېكىن يەنىلا بۇ ئىككى قىزچاقنى ئۆز يېنىدا ئېلىپ قالدى. ناستيۇنا بىر مەزگىل ھاردۇغىنى چىقىرىۋالغاندىن كېيىن، كولخوزدا ئەمگەك قىلدى، كادكا بولسا مەكتەپكە كىردى. شۇ چاغدا تۇرمۇشمۇ ياخشىلىنىشقا باشلىغان ئىدى: كوكتاتلىقتا كوكتات ئوخشىدى، زىرائەت پىشتى. ئاچلىق كېسىلىنى قوساقتا يەيدىغان نەرسە بولسىلا ساقايتىش ئانچە تەسكە چۈشمەيتتى. ناستيۇنا قىش پەسلى يېتىپ كېلىشتىن بۇرۇنلا ئاستا-ئاستا ماغدۇرىغا كېلىشكە باشلىدى. ئىككىنچى يىلى ئاجايىپ مول ھوسۇل ئېلىندى. شۇنداق باياشات يىللاردىمۇ يىگىنى چىرايىغا چىقماسلىق كىشى ئۈچۈن ئىزا-دە. ناستيۇنانىڭ چىرايىدا ۋاقىتسىز پەيدا بولغان قورۇقلار يوقالدى، ئەزايىغا گوش قوندى، مەڭزىدىن قان تېمىپ، كوزلىرىدىن نۇر يېغىپ تۇرىدىغان بولادى. ئىلگىرىكى سەت قىز كوزنىڭ يېغىنى يەيدىغان چىرايلىق قىز بولۇپ قالدى. شۇنىڭدىن ئىككى يىل ئۆتكەندىن كېيىن، ئاندىرى گۇسكوۋ دەل رىيۇتىنا كەنتىدە ئۇنىڭ بىلەن ئۇچرىشىپ قالدى. ئاندىرى ياقا يۇرتلۇق بولسىمۇ، لېكىن چىچەن، روھلۇق يىگىت ئىدى، ئۇ سال ھەيدەپ بۇ كەنتكە يېقىن نېفىت ئىسكىلاتىغا يېغىلغۇ ئەشيالىرى ئالغىلى كېلىپ تۇراتتى. بۇلار ئاجايىپ تېزلا تونۇشۇپ-چىقىشىپ قالدى. ناستيۇنا ھاممىسىنىڭ ئۆيىدە ئىشلەمچىلىك قىلىۋېرىدىغان، بېلىنى پۈكلەپ خەق ئۈچۈن پايپېتەك بولۇپ يۈرۈۋېرىدىغان

تۇرمۇشتىن بىزار بولغان ئىدى، بۇمۇ ئۇنىڭ ماقۇل بولۇشىغا تۈرتكە بولغان بىر سەۋەپ. ئاندىرى تۇك-تۇكىلاپ نىفتىنى دىخانچىلىق ماشىنىلىرى پونكىتىغا ئاپىرىپ بىرىپلا قىلچە ھايال بولماي دەرھال كىمگە ئولتۇرۇپ ئارقىسىغا يىنىپ كىلىپ، ناستيۇنانى ئۆز يۇرتى — ئاتامان كەنتىگە ئىلىپ كەتتى.

ناستيۇنا ئەرگە تىگىشكە كوپ ئويلىنىپ ئولتۇرمايلا دەرھال ماقۇل بولدى. ئىشقىلىپ ھامىنى ئەرگە تىگىدىغان ئىش، بۇ ئوتكەلدىن ئايلىنىپ ئوتۇپ كىتەلەيدىغانلار ناھايىتى ئاز، شۇڭا ئارقىغا سورەپ ئولتۇرۇشنىڭ نىمە ھاجىتى؟ ئۇ ياقا يۇرتتىكى يىڭى ئائىلىدە ئۆزىنى قانداق تەقدىر كۈتۈپ تۇرغانلىقى ئۇستىدىمۇ ئانچە باش قاتۇرۇپ كەتمىدى. نەتىجىدە ئۇ ئىشلەمچىلىكتىن قۇتۇلۇپ، قايتىدىن يەنە ئىشلەمچى بولدى، بىراق ئۆزدنىڭ ئويىدىن باشقا بىر تەئەللۇقاتى كوپرەك، تەلەپلىرىمۇ چىڭراق ئائىلىگە يوتكەلدى. گۇسكوۋنىڭ ئويىدە ئىككى ئىنەك، ئۇنىڭدىن باشقا يەنە قوي، چوشقا، توخۇ-ئودەكلىرى بار ئىدى، بۇ چوڭ ئويدە پەقەت ئۇچ جان بار ئىدى. ناستيۇنا توتىنچى جان بولۇپ قوشۇلدى ۋە بۇ ئوينىڭ ئىغىرى دەرھال ئۇنىڭ زىممىسىگە چۈشتى. ئويگە* كىلىن كىرسە تامىغىم تەييار تۇرسا، راھەت كورۇپ باقسام دەپ يۈرگەن سىمىيونوۋنا ئارزۇ قىلىپ كەلگەن كۈنلىرى يىتىپ كەلگەندە ئىغىر كىسەلگە مۇپتىلا بولۇپ، پۇتلىرى قاتتىق ئىششىپ كەتتى، يول ماڭسا خۇددى ئودەككە ئوخشاش ئىغاڭلاپ، يۇرۇش-تۇرۇشى قىيىنلىشىپ قالدى.

شۇنداق بولسىمۇ ئۇ يەنىلا خوجايىن ئىدى، ئۇ بۇ ئۆينىڭ بىر ئۇمۇر چورىگەن، ئەمدىلىكتە باشقا بىر قول چورىنىڭ ئورنىدا كۆزلىرىگە غەلىتە كۆرۈنۈپ، ئۇنىڭغا بۇ قول ھەم كالۋا، ھەم ھورۇن كۆرۈنۈپ، ئۇنىڭغا ياقمىدى، چۈنكى ئۇ قول ئۇنىڭ ئۆز قولى ئەمەس-تە! سىمىيونوۋنا ئۇنچە مۇلايىم موماي ئەمەس ئىدى: بەزىدە چىپچىلىغىلى تۇرسا، قارشى تەرەپنىڭ ئۆزىنى ئاقلىشىغىمۇ يول قويمايتتى، بەزىدە خۇيى تۇتۇلۇپ، چىرايى تۇرۇلۇپ كېتەتتى-دە، گەپمۇ قىلمايتتى. ناستيوۋنا تولىمۇ سەۋرىچان بولغاچقا، ئۇنىڭ بىلەن تاكاللىشىپ يۈرمەيتتى. ئۇ ئادەتتە لام-جىم دېمەيتتى. ئۇ بۇ ماھارەتنى كادكىنى ئەگەشتۇرۇپ ئانگارا دەرياسى بويلىرىدىكى كەنتلەردە تىلەمچىلىك بىلەن كۈن ئېلىپ يۈرگەن يىللىرى ئۆگىنىۋالغان ئىدى، ئۇ چاغلاردا ھەرقانداق كىشى ھېچقانداق سەۋەپسىزلا ئۆز مەيلىچە تىللىسىمۇ گەپ-سۆز قىلمايتتى. ئەگەر ئۇمۇ شۇ كەنتلىك — ئاتامان كەنتلىك بولۇپ، ئانىسىمۇ مۇشۇ يەردە بولغان بولسا، بىرەر ئىشقا دۈچكەلگەندە ئۇنى قانات ئاستىغا ئالغان، بوزەك قىلدۇرمىغان بولاتتى، ئۇنداقتا قېينانىسىمۇ ئۇنىڭغا ئاشۇنداق قوپاللىق قىلىشقا پېتىنالمىغان بولاتتى. بىراق قەيەرلەردىندۇر تېنەپ كېلىپ قالغان بۇ بىچارە يېتىم قىزنىڭ ئېلىپ كەلگەن تويلۇقى ئۇچىسىغا كىيىۋالغان بىر كونا كوينەك ئىدى، تالالىق كېيىدىغىنى قېينانىسىنىڭ قىلىپ بېرىشىگە توغرا كېلەتتى، شۇڭا سىمىيونوۋنا كۆڭلىدە بۇ كېلىنىنى ئانچە ياخشى كۆرمەيتتى،

ئۇنىڭ بۇ ئاداۋىتى ھەر قېتىم ئاچچىقى كەلگەندە ئوت ئۈستىگە ياغ چاچقاندەك، تېخىمۇ كۈچىيىپ كېتەتتى.

بىراق يىللار ئوتكەنسېرى سېميونوۋنامۇ ناستيۈناغا كونۇكۇپ قالدى، رەنجىشلىرىمۇ بارغانسېرى ئازايدى. ئۇ كېلىنىنىڭ يۇۋاشلىقىنى، ئىشچانلىقىنى ئېتىراپ قىلىدىغان بولدى. ناستيۈنا كولخوزدىكى ئىشنى بولىجۇتۇپ قويۇش ئۇ ياقتا تۇرسۇن، ھەتتا ئويي ئىشلىرىنىڭ ھەممىسىنى دىگۇدەك هوددىگە ئالدى. ئەرلەر پەقەت ئوتۇن يېرىپ، قۇرۇق ئوت-چوپلەرنى غەملەپ بەرسىلا بولىدۇ. ئەگەر ئوينىڭ ئوگزىسى ئورۇلۇپ چۈشىدىغان بولسا، بۇنىمۇ ئەرلەرنىڭ يېپىشى تەبىي ئىدى، ئانگارا دەرياسىدىن سۇ ئېپكېلىش ياكى ئېغىللارنى قۇرۇقداشقا ئوخشىغان ئىشلار بولسا ئەرلەرنىڭ ئابروينى توكىدىغان سەت ئىش دەپ قارىلاتتى. سېميونوۋنا ئاغرىق پۇتىنى سورەپ ئۈزاققا يۇرەلمەيتتى، ناستيۈنا بولسا ئالدىراشچىلىقتا پايپىتەك بولۇپ كېتەتتى، ئۇ كەم بولسا بولمايدىغان ئادەم بولۇپ قالغاچقا، قېيىنانىسىنىڭ كوڭلىمۇ ئىختىيارسىز يۇمشاپ قالدى. قېينانىسى بىرلا ئىشتا ناستيۈنانى كەچۇرەلمەيتتى، يەنى ئۇ تۇغمىدى. ئۇغۇ كېلىنىنى ئەيىپلەپ كەتكىنى يوق، چۈنكى ئۇ تۇغماسلىقنىڭ ھەرقانداق ئايالغا ئەلەم قىلىدىغان بىر ئىش ئىكەنلىكىنى بىلەتتى. بىراق ئۇ بۇ ئەھۋالدىن ئوكۇنەتتى، چۈنكى ئۇنىڭ بىلەن مىخئىچ پەقەت بىرلا پەرزەنت ــ ئاندىرىنى كوردى، بالىسىنىڭ تۇنجىسىمۇ، ئوتتۇرانجىسىمۇ، كەنجىسىمۇ شۇ ئىدى، چۈنكى ئۇنىڭ

ئالدىدا تۇغۇلغان ئىككى قىزى ئۇلۇپ كەتكەن ئىدى.
ناستيۇنامۇ ئۇزىنىڭ تۇغمىغانلىقىدىن دېمىنى ئىچىگە يۇتۇپ يۈردى. ئۇ باللىق دەۋرىدىلا: تۇغماس ئايال ئايال ھسابلانمايدۇ، بەلكى يېرىم ئاياللا بولالايدۇ، دىگەن گەپلەرنى ئاڭلىغان ئىدى. ناستيۇنا ئۇزىدىنمۇ مۇشۇنداق قۇسۇرنىڭ چىقىپ قېلىشىنى، يېنىكلىك بىلەن ياتلىق بولۇشنى خيالىغىمۇ كەلتۈرۈپ باقمىغان ئىدى. توي قىلىشتىن ئىلگىرى ئاياللارنىڭ ياتلىق بولغاندىن كېيىن قانداق كۈنگە قالىدىغانلىقىنى بىلسىمۇ، لېكىن يەنىلا ئۇز ھاياتىدا بولغان بۇ چوڭ ئۇزگىرىشتىن خوشال ئىدى، تاكى بۇ ئىش بېشىدىن ئۇتۇپ بولغاندىن كېيىن ئاندىن ئۇزىنىڭ قىزلىق دەۋرىنىڭ تولىمۇ قىسقا بولۇپ قالغانلىقىدىن ئەپسۇسلاندى، بۇمۇ تولا ھاللاردا ئۇچراپ تۇرىدىغان ئەھۋال. ئاندىرى بىر مەھەل ئۇنى قىزغىن سويۇپ، جىگىرىم دەپ يۈردى. دەسلۇۋىدە ئۇلار پەرزەنت كورۇش ئۇستىدە قىلچە ئويلىنىپمۇ قويماي، بىر بىرىدىن ئايرىلماي، ئىنتايىن يېقىن ئۇتۇش لەززىتىدىن بەھرىمەن بولۇپ يۈرىۋەردى، شۇنىڭ بىلەن قانائەتلەندى. ھەتتا پەرزەنت كورسەك بەختىمىزگە كاشىلا بولۇپ قالارمىكىن دەپمۇ يۈردى. ئەمما كېيىنچە، قەدىمدىن تارتىپ رىايە قىلىنىپ كېلىۋاتقان ئائىلە تۇرمۇشىدىكى كونا قائىدە ـ يوسۇنلارنىڭ بۇزۇلۇپ كېتىشىدىن ئەنسىرىگەنلىكتىنمىكىن ـ تاڭ، بىر خىل تەشۋىش تۇغۇلدى. دەسلۇۋىدە ئۇلار ئۇزىنى قاچۇرغان ۋە ئەنسىرىگەن ئىشقا ئەمدىلىكتە "پەرزەنت كورەرمىزمۇ؟" دەپ

تەقەززا بولىدىغان بولۇپ قالدى. بىرنەچچە ئايمۇ ئۆتۈپ كەت-
تى، ئۇنىڭدىن قىلچە دېرەك بولمىدى، شۇنداق قىلىپ تەقەززا-
لىقتىن تاقىتى تاق بولۇشقا يەتتى، كېيىنچە ئۇ تەقەززالىقى ۋە-
ھىمىگە ئايلاندى. بىر يىل ئۆتۈپلا ئاندىرىنىڭ ناستيۇناغا بولغان
مۇئامىلىسى تامامەن ئۆزگىرىپ كەتتى، يوق يەردىن پوتاق
چىقىرىپ، قوپاللىق بىلەن بىكاردىن-بىكار تىللايدىغان بولۇۋال-
دى، كېيىنچە ھەتتا مۇشت كوتىرىدىغان بولۇپ قالدى. ناستيۇنا
ئېرى نىمە دىسە خوش-خوش دەيتتى، چۈنكى رۇس ئاياللىرى-
نىڭ ئادىتى بويىچە، ئۇلار غا پۈتۈن ئومرىدە ئۆز تەقدىرىنى بىرلا
قېتىم ئۆزى بەلگىلەش پۇرسىتى بېرىلەتتى، ئۇنىڭدىن كېيىن
بېشىغا كەلگەن تەقدىرگە تەن بېرەتتى. ئۇنىڭ ئۈستىگە
ناستيۇنا بۇ ئىشنى ئۆزەمدىن كورۇشۇم كېرەك دەپ قارايتتى.
پەقەت بىر قېتىم ئاندىرى ئۇنىڭغا كايىپ، ھەقىقەتەن ئېغىزغا
ئالغۇسىز سوزلەرنى قىلغاندا چىداپ تۇرالماي: ”سەۋەپىنىڭ
كىمدە ئىكەنلىكىنى — مەندىمۇ ياكى سەندىمۇ، بىلىپ بولمايدۇ،
چۈنكى مەن تېخى باشقا ئەرلەردىن سىناپ كورگىنىم يوق“
دەپ جاۋاپ ياندۇرۇپ، ئاندىرىدىن ئولگۇدەك دۇمبا يىگەن ئىدى.
ئۇرۇش باشلىنىشتىن بىر يىل ئىلگىرى ئۇلار تۇرمۇشتا
بىرقەدەر ئىناق ئوتتى، ئىككىيلەن بىر بىرىگە قايتىدىن ئادەت-
لىنىپ قالغاندەك بولدى. ئۇلار بىر بىرىنىڭ مىجەزىنى چۈشىنە-
ۋېلىشقاچقا، ئەر-خوتۇن بولغاندىن كېيىن بىللە ئوتمەي ئىلا-
جى يوق دىگەن قەدىمي قائىدە-يوسۇنغا بوي سۇنغان ئىدى.

ناستيۇنا ئاندىرىدىن ئانچە كوپ مېھرىۋانلىق كورمىسىمۇ، لې-
كىن ئاندىرىنىڭ قاملاشمىغان قىلىقلىرى، قوپاللىقلىرى خېلىلا
ئازايدى. ناستيۇنا شۇنىڭدىنمۇ كوپ خوشال ئىدى، كوڭلىدە،
ئىككىمىزلا تېخى ياش، ئاخىرى نەتىجىسى چىقىپ قالار، دەپ
ئويلايتتى. ئەگەر ئۇرۇش بولۇپ قالمىغان بولسىدى، بۇنداق
نەتىجىنى ئەمەلدە كورگەنمۇ بولاتتى، بىراق ئۇرۇش باشلىنىپ
كەتتى، يالغۇز بۇ بىر ئۇمىتلا ئەمەس، بەلكى قانچىلىغان ئۇمىت
كوپۇكتەك يوققا چىقتى.
ئۇرۇش باشلىنىپ بىرنەچچە كۈن ئوتمەيلا ئاندىرى ئەسكەر-
لىككە ئېلىندى. ناستيۇنا ھەسرەتلىنىپ قاتتىق يىغلىدى، بىر
دەم يىغلىغاندىن كېيىن پەس بولۇپ قالدى: بۇ بەختسىزلىككە
ئۇچرىغان يالغۇز ئۇلا ئەمەس ئىدى، بالا-چاقىلىق بولۇپ قال-
غان باشقا ئاياللار ئۇنىڭدىنمۇ بەكرەك ئېچىنىشلىق ئەھۋالدا
قالماقتا ئىدى. ئۇ ياتلىق بولغان يىللاردىن بۇيان، تۇغمىغانلى-
قىدىن گويا بىرىنچى قېتىم تەسەللى تاپقاندەك بولدى. "راستى-
نى ئېيتقاندا، مەن تەقدىردىن رەنجىپ يۇرمىسەم بوپتىكەن،
تەقدىرىم ناھايىتى جايىدا بولغان ئىكەن، تەقدىر كىشىلەر بې-
شىغا چۇشىدىغان بەختسىزلىكنى ئالدىقاچان بىلگەنلىكى ئۇچۇن بۇ
بەختسىزلىك ئازاۋسىغا تەنھا بەرداشلىق بېرىشىمنى ئالدىنئالا
توغرىلاپ قويۇپتىكەن، كېيىنچە، ياخشى كۇنلەر يېتىپ كەلگەن-
دە پەرزەنت كورسەكمۇ، كېچىككەن بولماسمىز. لېكىن ئاندىرى
قايتىپ كەلسىلا بولغىنى" دەپ ئويلىدى. ئۇرۇش ئوتى لاۋۇل-

داپ يېنىۋاتقان كۈنلەردە ئۇ تامامەن مانا شۇ ئۈمىتتە بولۇپ يۈردى، بۈگۈن ئوتتۇپ ئەتىسى نىمە بولىدىغانلىغىنى بىلىپ بولمايدىغان شۇ ۋەھىمىلىك يىللاردا ئەنە شۇنداق ئۈمىت باغلاپ كەلدى.

ئاندىرى جەڭ ئۈستىدە خېلى ئوبدان تۇرغان ئىدى، لېكىن 1944-يىلى يازغا كەلگەندە ئىز-دېرىگى يوقاپ كەتتى، ئىككى ئاي ئۆتكەندىن كېيىن، ئۇنىڭ يېگى سىبىرىيە ھەربى دوختۇر-خانىسىدىن ئەۋەتكەن بىر پارچە خېتى كېلىپ تەگدى، خەتتە يارىدار بولغانلىغىنى، يارىسى ساقايغاندىن كېيىن ئويىدە بىرنەچچە كۈن تۇرۇپ كېلىشكە رۇخسەت بېرىلىشى مۇمكىن ئىكەنلىگىنى يازغان ئىدى. ناستيونا باشتا ئېرىنى يوقلاپ كېلىش ئۈچۈن يېگى سىبىرىيىگە بارماقچى بولۇپ تۇرغان ئىدى، بىراق خەتتىكى گەپلەرنى ئوقۇغاندىن كېيىن بېرىش نىيىتىدىن ياندى. ئۇنىڭ ئويىگە كېلىشكە رۇخسەت بەرگەندىكىن، ئويىگە جەم بولغان ھەممىدىن تۈزۈك ــ مانا بۇ ئۇلارنىڭ ئەسلىدىكى ئارزۇسى ئىدى. بىراق ئاندىرى ئىشىنى خاتا مولچەرلىگەن، ئۇ كەچ كۈزدە يازغان قىسقىغىنا بىر پارچە خېتىنى: "بولماي قالدى، بۇنىڭدىن نەتىجە چىقمايدىغان بولدى، دوختۇرخانى-دىن چىقىشىمنى ئېيتتى، بىراق ئالدىنقى سەپكە ئەۋەتمەكچى بولۇۋاتىدۇ" دەپ رەنجىپ يازغان ئىدى.

شۇنىڭدىن كېيىن ئۇنىڭدىن ھىچقانداق خەت-خەۋەر كەلمىدى.

روژدېستۋو بايرىمى① ھارپىسىدا كەنت سوۋېتىنىڭ رەئىسى كونوۋالوۋ بىلەن چوقۇر نوپۇس ساقچىسى بورداك (كىشىلەر ئاتقىسىدىن ئۇنى "قاپاقۋاش" دەپ ئاتىشاتتى) كاردا كەنتتىدىن ئاتامان كەنتىگە قەدەم تەشرىپ قىلىپ قالدى. ئۇلار ئانگارا دەرياسى بويىدىلا ئېتىنىڭ بېشىنى بۇراپ، ئۇدۇل گۇسكوۋنىڭ ئۆيىگە كەلدى. شۇ چاغدا ناستيونا ئۆيدە يوق ئىدى.

— ئوغلۇڭلاردىن بىرەر خەۋەر بارمۇ؟ — دەپ سورىدى بورداك گويا مىختىچىنى سوراق قىلىۋاتقاندەك قاتتىق ئاۋاز بىلەن.

مىختىچ ئاندىرىدىن كەلگەن ئاخىرقى ئىككى پارچە خەتنى ئۇنىڭغا سۇندى. بورداك خەتنى كۆرۈپ بولغاندىن كېيىن، كونوۋالوۋقا كۆرسەتتى، ئاندىن كېيىن ئۆزىنىڭ يانچۇقىغا تىقتى.

— بۇنىڭدىن باشقا خەت كەلمىدىمۇ؟

— كەلمىدى، — دېدى گاڭگىراپ قالغان مىختىچ ئاخىرى ئەس-ھوشىنى تېپىپ، — ئۇنىڭغا نېمە بوپتۇ؟ ئۇ قەيەردىكەن؟

— بىز ئۇنىڭ قەيەردىلىكىنى بىلىش ئۈچۈن كەلدۇق. ئاندىرى گۇسكوۋنىڭ ئىز-دېرىكى يوق. ئەگەر ئۇ سىلەرگە ئۆزىنىڭ قەيەردىلىكىنى ئېيتسا، بىزگە خەۋەر قىلىڭلار. چۈشەندىڭلارمۇ؟

① ئەيسا پەيغەمبەرنىڭ تۇغۇلغان كۈنىنى خاتىرىلەش بايرىمى. — تەھرىردىن.

— چۈشەندۇق.

ھېچنېمە ھېچنېمىنى چۈشىنەلمىدى. بۇنى ئۇ چۈشىنەلمىگەندىن باشقا، سېمىيونوۋنا بىلەن ناستيۇنامۇ چۈشىنەلمىدى.

بىراق كىرىشىشنى بايرىمىدا، قەھرىتان سوغاق بولۇۋاتقان كۈنلەردە، گۇسكوۋ ئائىلىسىگە تەۋە مونچىنىڭ پولى ئاستىدىكى يوشۇرۇن ئۆرەكتىن بىر پالتا يوقاپ كەتتى.

3

— ئۇنۇڭنى چىقارما، ناستيۇنا، بۇ مەن، ئۇنۇڭنى چىقارما.

پەنجىلىرى چوڭ، كۈچلۈك كەلگەن بىر جۈپ قول ئۇنىڭ مۈرىسىدىن تۇتقىنىچە، ئۇنى ياغاچ كاڭ ئۈستىگە ئولتۇرغۇزۇپ قويدى. ناستيۇنا يەلكىسىنىڭ ئاغرىغانلىقى ۋە ئۆزىنىڭ قورقۇپ كەتكەنلىكى ئۈچۈن ۋايجانلىدى. ھېلىقى غايىپ ئادەمنىڭ ئاۋازى بوغۇق ھەم سەت ئاڭلىناتتى، لېكىن تەلەپپۇزى يەنىلا ئاۋالقىدەك بولغاچقا، ناستيۇنا ئۇنىڭ ئاندرېي ئىكەنلىكىنى بىلدى.

— نېمە، ئاندرېيمۇ سىز؟! تۇۋا! قەيەردىن كېلىشىڭىز؟

— شۇ يەردىن. گەپ قىلما. مېنى بۇ يەردىكەن دەپ باشقىلارغا ئېيتمىغانسەن؟

— ئېيتقىنىم يوق. ئۆزەممۇ سىزنىڭ بۇ يەردىلىكىڭىزنى

بىلمەيتتىم.

ئۇ قاراڭغۇدا ئاندىرىنىڭ چىرايىنى ئېنىق كۆرەلمەيتتى، توساپ قويۇلغان كىچىك دەرىزە يوچۇغىدىن چۈشۈپ تۇرغان غۇۋا يورۇقتىن ئالدىدا تۇرغان پاخما باش، خىرە كۆرۈنۈپ تۇرغان كىيلەگىسىز قارا كۆلەڭگىسىنىلا پەرق ئېتەلەيتتى. ئۇ ئاسقىپ، گويا تېخى ھېلىلا قاتتىق يۆگۈرگەندەك، ھاسىراپ نەپەس ئالاتتى. ناستيۇنانىڭمۇ دېمى سىقىلماقتا، چۈنكى ئۇ دىرارلىشارمىزمىكىن دەپ پەرەز قىلىپ يۈرگەن بولسىمۇ، لېكىن بۇ قېتىم دىدارلىششى تولىمۇ تۇيۇقسىز بولدى، ئۇنىڭ ئۈستىگە دىدارلاشقاندىن كېيىنكى بىرنەچچە مىنۇت ۋاقىت ۋە بىرنەچچە ئېغىز سۆز خۇددى ئۇغرى مۈشۈكتەك دەككە-دۈككە ئىچىدە بولۇپ ئۆتتى.

ئۇ ئاخىر قولىنى بوشىتىپ، ئازراق ئارقىسىغا ياندىيۇ، لېكىن يەنىلا ھودۇققان، ئۈزۈك ئاۋازى بىلەن:

— مېنى ئىزدەشتىڭمۇ؟ — دەپ سورىدى.

— يېقىندا ساقچى بىلەن كاردا كەنتىدىكى كونوۋالوۋ كەلگەن. ئۇلار قېيناتام بىلەن بىرئاز سۆزلەشتى.

— دادام بىلەن ئانام مېنى قايتىپ كەلدى دەپ پەرەز قىلىشتىمۇ؟

— ياق. قېيناتام پالتىنى يات كىشى ئوغرىلاپ كەتتى دېيىشىدۇ.

— ئۇنداقتا سەن جايىدا پەرەز قىلىپسەن-دە؟

ناستيۇنا جاۋاپ بېرىشكە ئۈلگۈرەلمەي قالدى.
— بولكىنى سەن ئېپكېلىپ قويغانمىدىڭ؟
— ھەئە، مەن.
ئۇ بىر پەس ئۈنچىقمىدى.
— بولدى، ناستيۇنا، بىز جەم بولدۇق، جەم بولدۇق، — ئاندىرى گويا ئۇنىڭ قانداق جاۋاپ بېرىشىگە تەقەززا بولۇپ كېتىۋاتقاندەك سوئال تەلەپپۇزىدا تەكرارلاپ قويدى.
— ھازىر ئۆز خوتۇنۇم يېنىدا ئولتۇرغانلىقىمغا ھەقىقەتەن ئىشەنگۈم كەلمەيدۇ. ئىش ئۆز يولىچە بولغاندا، بۇ يەرگە كەلمەسلىكىم، ھېچقانداق كىشىگە يولۇقماسلىقىم لازىم ئىدى، بىراق ئۆزەم يالغۇز قىشتىن چىقالمايمەن. سەن بولىكاڭ بىلەن مېنى بۇ يەرگە ئېپكەلدىڭ. — ئۇ يەنە ناستيۇنانىڭ مۈرىسىنى كۈچەپ بېسىپ ئاغرىتىۋەتتى، — مېنىڭ بۇ يەرگە نىمە ئىش ئۈچۈن كەلگەنلىكىمنى ھەر ھالدا چۈشىنىدىغانسەن؟ چۈشىنەمسەن-يوق؟
— چۈشىنىمەن.
— ئانداقتا قانداق قىلىشىڭ كېرەك؟
— بىلمەيمەن، — دىدى ناستيۇنا روھسىز ھالدا بېشىنى چايقاپ، — بىلمەيمەن، ئاندىرى، سوراپ يۈرمىسىڭىز.
— سوراپ يۈرمىسىڭىز...... — ئاندىرى يەنە قاتتىق ھاسىرىدى، — ساڭا ئېيتىپ قوياي، ناستيۇنا، مېنىڭ بۇ يەردە ئىكەنلىكىمنى ھەتتا بىرەر ئىتمۇ بىلمەسلىكى كېرەك. ئەگەر

ئېيتىپ قويىدىكەنسەن، ئۆلتۈرۈۋېتىمەن. سېنى ئۆلتۈرۈۋەتكەنگە پسەنت قىلىپمۇ قويمايمەن. بۇ گەپنى ئېسىڭدە چىڭ تۇت. ئالەمنىڭ ئۇ چېتىگە قېچىپ كەتسەڭمۇ ئىزدەپ تاپالايمەن. هازىر بۇنداق ئىشنى قىلىشتا قورقۇپ، تەمتىرەپ يۈرمەيدىغان بولۇپ قالدىم، هەرگىز رەھىم قىلمايمەن.

— ۋاي، تووۋەي! نىمىلەرنى دەۋاتىسىز؟!

— سېنى قورقۇتماقچى ئەمەسمەن، بىراق گېپىمنى ئېسىڭدە چىڭ تۇت. گەپنى يەنە تەكرارلاپ ئولتۇرمايمەن. هازىر مېنىڭ بېشىم قېيىپ قالدى، نائىلاج مۇشۇ ئەتراپتا، سېنىڭ يېنىڭدا تۇرىمەن. مەن بۇ يەرگە سېنى دەپ كەلدىم. دادامنى ئەمەس، ئانامنى ئەمەس، سېنى دەپ كەلدىم. مەيلى ئانام ياكى دادام بولسۇن، مېنىڭ بۇ يەرگە كەلگەنلىكىمنى بىلـ دۈرمە......بۇنىڭدىن كېيىن مېنى بۇنداق ئادەم يوق، ئىز- دېرىكى يوقالدى، يېرىم يولدا باشقىلار ئۆلتۈرۈپ تاشلاپتۇ، جەسىدىنى كويدۇرۇۋېتىپتۇ، ھەتتا كۈلىنىمۇ كوككە سورۇۋې- تىپتۇ دەپ يۈرۈشسۇن. ئەمدى مەن سېنىڭ قولۇڭدا، پەقەت سېنىڭلا قولۇڭدا. لېكىن بۇ ئىشنىڭ سەۋىۋى بىلەن بىرەر پىشكەللىككە ئۇچراپ قالماي دەيدىغان بولساڭ، ئوچۇق گېپىڭنى قىل.

— مېنى ئازاپلاپ نىمە قىلماقچىسىز؟! — دىدى ئۇ ھەسرەت- لىنىپ: — مەن يات كىشىمىدىم؟! خوتۇنىڭىز ئەمەسمىدىم- يا؟! ناستيۇنا ئەس-ھۇشىنى يوقىتىپ قويغاندەك تۇراتتى. باياتىن

قىلغان گەپلىرى، كورگەن ـ ئاڭلىغانلىرى، ـــ ھەممىسى ئىلىڭ ـ سىلىڭ، ھېچنېمىنى تۇيماس گاراڭ بولۇپ قالغان بىر ھالەتتە بولۇپ ئوتتى؛ ئۇنىڭ سەزگۈلىرى ئۇيۇشۇپ قالغان، قېتىشىپ كەتكەن ئىدى، ئۇ گويا ئوزىنىڭ جېنى بىلەن ئەمەس، بەلكى جىددى قوتىقۇزۇش ئۇچۇن چەتتىن بېرىلگەن ماجال ـ دەرمان بىلەن ياشاۋاتقاندەك ھالەتتە تۇراتتى. شۇنداق ھالەتتە تۇر ـ غاندا، ۋەھىمە، ئازاپ، تەئەججۇپ، ئەس ـ ھوش دېگەن نەرسىلەر ئىش ئوتۇپ كەتكەندىن كېيىن ئىزىغا چۇشىدۇ؟ ناس ـ تىيۇنا ئەس ـ ھوشىغا كېلىشتىن ئىلگىرى ئۇنى ئاسراش ۋەزىپە ـ سىنى پەقەت ئۇنىڭ ۋۇجۇدىدىكى سوغاق قان، مۇستەھكەم، ھېچقانداق ھېسسىياتسىز دېگۇدەك بىرلا ماشىنا ئادا قىلىپ تۇردى. ئۇ ئاغزىدا گەپكە جاۋاپ بېرىۋاتقان بولسىمۇ، لېكىن ئەس ـ ھوشى بىر جايىدا ئەمەس، كوڭلى پەرىشان ئىدى، ھەر ـ قاچان شۇم خەۋەر يېتىپ كېلىش مۇمكىنچىلىگى بولۇپ تۇرغان، ھېجران ئىلكىدە ئوتكۇزگەن ئۇچ يېرىم يىللىق تۇرمۇشتىن كېيىن، شۇنداق كۇنلەر ئاقىۋەت تۇگەپ، ھازىرقىدەك ھالەت مەيدانغا كەلگەن بىر چاغدا، ئاغزىغا كەلگىنىچە شۇنداق سوغاق، تايىنى يوق گەپلەرنى قىلىپ سالغانلىغىنى ئوزىمۇ چۇشەنمەيتتى. ئۇ ئوزىنىڭ نېمە ئۇچۇن قىسىر قىلىپ قويايمۇ دېمەي ئولتۇرۇۋېرىۋاتقانلىغىنىمۇ چۇشەنمەيتتى، راستىنى ئېيتقاندا قىسىرلىشى، ھېچ بولمىغاندا ئاۋال ئېرىنى بىر قۇچاق ـ لاپ، قىزغىن مېھرى بىلەن مۇئامىلە قىلىشى لازىم ئىدى،

چۈنكى ئۇ ھەر كېچىسى دىگۈدەك شىرىن خىيال ئىچىدە ئۇنىڭ بىلەن قايتا دىدارلىشىپ كەلگەن ئىدىغۇ. ھەر ھالدا ئۆز ئىپادىسىنى بىلدۈرۈشى كېرەك ئىدى......بىراق ئۇ گويا چۈش كۆرۈۋاتقاندەك، يەنىلا ئاۋالقى پېتىچە ئولتۇراتتى. ئۇ ئۆزىگە خۇددى يات كىشىدەكلا قاراپ ئولتۇراتتىيۇ، ئۆز ھەركىتىنى تىزگىنلەشكە ئامال تاپالمايتتى، شۇنىڭ ئۈچۈن ئۆز چۈشىنىڭ داۋامىغا قاراپ ئولتۇراتتى. مانا بۇ قېتىمقى يۈز كۆرۈشۈشنىڭ پۈتكۈل جەريانىنى ئېلىپ ئېيتىدىغان بولساق—يېرىم كېچە بولۇپ قالغاندا ئوغرىلىقچە موتچىغا موكۇنۇپ ئولتۇرۇپتۇ، قارشى تەرەپنىڭ چىرايىنى قىلچىمۇ ئېنىق كۆرەلمەي، ئۇنىڭ چىرايىدىكى ئۆزگىرىشلەرنى قارغۇلاردەكلا پەرەز قىلىپ، دەككە-دۈككە ئىچىدە، ئېھتىياتچانلىق بىلەن، ئازاپلانغان، ئەس-ھۇشىنى يوقاتقان ھالدا پىچىرلىشىپ ئولتۇرۇپتۇ—ئەر-خوتۇننىڭ قايتا دىدارلىششى مۇشۇنداق سوغاق بىر ھالەتكە چۈشۈپ قېلىشى قانداقمۇ ئادەمنىڭ ئوڭىدا بولۇۋاتقان ئىشقا ئوخشىسۇن، تاڭ ئاتقان ھامان غايىپ بولۇپ كېتىدىغان، چىدىغۇسىز قارا باسقان چۈشكە ئوخشاپ تۇرۇپتۇ. بۇنداق يۈز كۆرۈشۈشنى ئەتىكە، ئۆگۈنكە، مەڭگۈگە داۋاملاشتۇرۇپ، يەنە شۇنداق ئازاپلىق، بەختسىز يۈز كۆرۈشۈشلەرگە سەۋەبچى بولۇش مۇمكىن ئەمەس.

ئاندىرى ئىغىر، دىرىلدەپ تىترەۋاتقان بىر قولى بىلەن ناستيۇنانىڭ چېچىنى سىلىدى. بۇ تۇنجى قېتىمقى مېھرىلىك

يېقىنلىشىش ئىدى. ناستيونا تىترەپ كەتتى ـ دە، نىمە قىلىشنى، نىملەرنى دىيىشنى بىلەلمەي تۇگۇلۇپ قالدى. ئاندىرى قولىنى تارتىۋېلىپ، سورىدى:

ــ كۇنۇگلار قانداق ئوتۇۋاتىدۇ؟

ــ سىزنى توت كوز بىلەن كۇتۇپ، ــ دىدى ناستيونا.

ــ مانا ئۇ كۇتكەن كۇنۇڭ كەلدى، كەلدى. قەھرىمان ئۇرۇشنى تۇگىتىپ قايتىپ كەلدى. كۇتۇۋال، خوتۇن، باشقىلار ئالدىدا ماختان، مىھمان چاقىر.

بۇنداق سوزلەرنى داۋاملاشتۇرۇۋېرىشنىڭ ھاجىتى قالمىغان ئىدى. ئىككىيلەن بىردىنلا تەسىرلىنىپ ـ ئېرىپ كەتتى، پىكرى چېچىلدى، ھەتتا پىكرى گويا يېشىش ئۇچۇن قەيەردىن قول سېلىشقىمۇ قورقىدىغان دەرىجىدە چىگىشلىشىپ كەتتى. ئۇلار ئۇنچىقماي بىر ھازا ئولتۇرۇشتى، كېيىن ناستيونا ئېسىنى يىغىپ ئېيتتى:

ــ يۇيۇنۇۋالامسىز ــ قانداق؟

ــ يۇيۇنۇۋالاي، ــ دىدى ئۇ دەرھال ناھايىتى خوشال بولۇپ كەتكەندەك ماقۇل بولۇپ، ــ سەن مونچىغا مىنى دەپ ئوت ياقتىڭ، بىلىپ تۇرىمەن. ئېيتقىنا، مىنى دەپمۇ؟

ــ ھەئە، سىزنى دەپ.

ــ قاچانلاردا يۇيۇنغانلىقىممۇ ئېسىمدە قالماپتۇ.

ئاندىرى مەشىنىڭ يېنىغا بېرىپ، تۇگىدىكى سۇغا قولىنى تىقىپ كوردى.

—سوۋۇپ قالغاندۇ، بەلكىم؟ — دېدى ناستيۇنا ئىختىيارسىز هالدا.

—ئانچە بەك سوۋۇماپتۇ، بولىدىكەن.

ناستيۇنا ئاندرىينىڭ ئىشىك يېنىدىكى ياغاچ ئاسقۇچىنى سىلاپ تېپىپ، كالتە جۇۋىسىنى ئېلىپ قويغانلىقىنى، ئاندىن كېيىن بوسۇغا يېنىدا پىمىسىنى سېلىپ تاشلاپ، كىيىملىرىنى يېشىشكە باشلىغانلىقىنى ئاڭلىدى. كېيىن غۇۋا، پەرق ئەتكىلى بولىدىغان بەستلىك كولەڭگە ناستيۇناغا يېقىنلاپ كەلدى.

—قانداق، ناستيۇنا، ئۆزەم يالغۇزلۇق قىلىدىغاندەك تۇرىمەن، قوپ، دۈمبەمنى يۇيۇپ قوي.

ئاندرىي ناستيۇنانى پولغا باستى. بۇرۇت-ساقاللىرى ئۇنىڭ يۈزىگە سانچىلدى، نېمە ئۈچۈنكىن-تاڭ، ئاندرىينىڭ بۇرۇت-ساقاللىرىدىن ئەيلەنگەن قوي تېرىسىنىڭ پۇرىقى كېلىپ تۇراتتى، ناستيۇنا يۈزىنى ئىختىيارسىز بىر ئۇ ياققا-بىر بۇ ياققا قاچۇردى. ھەممە ئىش شۇنداق تېز بولۇپ ئۆتتىكى، ناستيۇنا ئەس-ھوشىنى تېپىشقا ئۈلگۈرمەستىنلا، ئۆزىنىڭ چاچلىرى چۇۋۇلغان ھالدا، يەنە ھېلىقى ئېتىپ تاشلانغان كىچىك دەرىزە يېنىدىكى ياغاچ كاڭدا ھاڭۋېقىپ ئولتۇرغانلىقىنى، ئۇ تەرەپتىكى ياغاچ كاڭدا بولسا ئۆزىگە يېڭىۋاشتىن ئەر بولغان، تونۇشتەك تۇرغان ئەر كىشىنىڭ ئېھتىياتچانلىق بىلەن پۇشۇلداپ، ئۆزى ئۈستىگە شاقىرىتىپ سۇ قۇيۇۋاتقانلىقىنى بايقىدى. ئۇ ئۆزى تەسەللى تېپىۋاتامدۇ ياكى ئازاپ چېكىۋا-

تامدۇ، بۇلارنى بىلەلمەيتتى، دەرمانسىز، چېكى يوق تەئەجـ
جۇپ ۋە غۇۋا، چۈشىنىكسىز نومۇسىنىلا ھىس قىلاتتى.
ئاندىرى يۈيۈنۈپ بولۇپ، كىيىملىرىنى كىيىشكە باشلىدى.
— سىزگە بىر قۇر ئىچكى كىيىم ئالغاچ كەلسەم بوپتىكەن،
دىدى ناستيۇنا. ئۇ ئۇزىنىڭ ياتسىنىپ قالغانلىغىنى چاندۇرۇپ
قويماسلىق ئۈچۈن سوزلىگىلى گەپ ئىزدەيتتى.
— ئىچكى كىيىم دىگىنىڭ نىمىسى، قۇرۇپ كەتسۇن؟ —
دىدى ئۇ، — مېنىڭ نىمىگە جىددى ئېھتىياجلىق ئىكەنلىگىمنى
قۇلاق سېلىپ ئاڭلا. ئەتە سەن ئارام ئېلىۋالغىن، ئۈيىقۇڭغا
راسا قېنىۋال، مېنى يىرتقۇچ ھايۋانلار يەپ كەتمەستە،
ھىلىقى "تۇلكا"منى① ئوگۇنلۇككە ئېپكېلىپ بەرگىن. ئۇنى
ھىلىمۇ ئىشلەتكىلى بولامدۇ؟
— بولىدۇ.
— ئۇ بولمىسا بولمايدۇ. ئۇنىڭدىن قالسا سەرەڭگە، تۇز،
شورپا سالىدىغان قازان ئالغاچ كەل. يەنە نىمىلەرنى ئېلىپ
كېلىش كېرەك، ئۇزەڭ قاراپ بېقىپ بىرنىمە قىلارسەن.
دادامنىڭ يېنىدىن ئاز-تولا مىشەككە قاچىلايدىغان ئوق
دورىسى ئېلىپ كەل، لېكىن دادامغا تۇيدۇرۇپ قويما.
— ئوۋ مىلتىغى توغرىسىدا ئۇنىڭغا نىمە دەيمەن؟
— بىلمەيمەن. ئۇزەڭ بىل. ئەپلەپ-سەپلەپ بىرنىمە قىلار-

① ئوۋ مىلتىغىنىڭ ئىسمى. — تەھرىردىن.

سەن.....يەنە بىر قېتىم سەمىڭگە سېلىپ قوياي: مېنى قايتىپ كەلدىمىكىن دىگەن گۇمان چىقمىسۇن. ھېچقانداق كىشىنى گۇمانلاندۇرماسلىق كېرەك! مەن قايتىپ كەلمىسەن، بۇ يەردە بولمىغان بولاي. سېنىڭ بىلگىنىڭلا كۇپايە.....ھازىرچە ئۆزەڭ ئاز-پاز بىر نەرسە ئېپكېلىپ مېنى بېقىپ تۇر. مىلتىقنى ئېپكېلىپ بەرگەندىن كېيىن ئۆزەم گوش تاپالايمەن، بىراق بولكىنى مىلتىق بىلەن ئوۋلاپ تاپقىلى بولمايدۇ. ئوگۇنلۇككە مەن يەنە كېلىمەن، بۇنىڭدىن كېچىكىپرەك كېلىمەن. ئۆزەڭمۇ بالدۇر كېلىۋالما، باشقىلارنىڭ پەيىڭگە چۈشۈشىدىن پەخەس بول. بۇنىڭدىن كېيىن يول يۇرسەڭ ئېھتىيات قىل، پات-پات ئارقاڭغا قاراپ قويۇپ ماڭ.

ئۇ ئېغىر-بېسىق، سالماقلىق بىلەن سوزلىدى، تەلەپپۇزىنىڭ ئىسسىق مۇھتتا يۇمشاق چىقىۋاتقانلىغى بىلىنىپ تۇراتتى، بىراق يەنىلا تاقەتسىزلىك ۋە ئالاقزادىلىك ئىچىدە ئۆزىنى زورغا روھلۇق تۇتۇۋاتقانلىغى بىلىنەتتى.

—ئىسسىنىۋالدىم، يۇيۇنۇپمۇ ئالدىم، يەنە تېخى ئامىتىم كېلىپ ئۆز خوتۇنۇم بىلەن بىر دەم مۇھەببەتلىشىپمۇ ئاپتىمەن. ئەمدى كېتەي.

—نەگە؟—دەپ سورىدى ناستيۇنا.

—نەگە دەمسىنا.....خالىغان يەرگە. بىر تۇقۇقان قېرىنداشىمنى ئىزدەيمەن، چىلبورىنى ئىزدەيمەن. شۇنداق، ئوگۇنلۇككە قىلىدىغان ئىشنى يادىڭدىن چىقىرىپ قويماسسەن؟

— يادىمدىن چىقارمايمەن.

— سەن ئاۋال بۇ يەردە ساقلاپ تۇرغىن، ئاندىن كېيىن بىز كېيىنكى ئىشلارنى قانداق قىلىدىغانلىغىمىز ئۈستىدە مەسلىھەتلىشەيلى. شۇنداق بولسۇن، مەن كەتتىم. بىرئاز توختاپ تۇر، ئارقامدىنلا چىقىۋالما.

ئۇ كالتا جۇۋىسىنى شىرىقلىتىپ كىيىۋالدى ـ دە، شۈك بولۇپ قالدى.

ئۇ بوسۇغا يېنىغا بارغاندا تۇيۇقسىزلا:

— ئىرىك يېنىپ كەلگىنىمگە، قانداقلا بولمىسۇن، خوشال بولغانسەن؟ — دىدى.

— خوشال بولدۇم.

— ئانداقتا، مەن سېنىڭ نىمەڭ بولىدىغانلىغىمنى ئۇنتۇپ قالغىنىڭ يوقتۇ؟

— ئۇنتۇغۇنۇم يوق.

— نىمەڭ بولىمەن؟

— ئېرىم.

— توغرا، ئېرىڭ بولىمەن — ئۇ تەكىتلەپ قويدى ـ دە، چىقىپ كەتتى.

ناستيۇنا بۇ گەپنىڭ تېگىگە تازا دىگۈدەك يېتەلمىگەنلىكتىن بىردىنلا ئويغا چۆمدى: راستىنلا ئېرىممىكىنا؟ بىرەر جىن ـ ئالۋاستىغا ئۇچراپ قالمىغاندىمەن؟ قاراڭغۇدا ئېنىق كورگىلى بولامدىكىنا؟ ئالۋاستى ئادەمگە ئوزگىرىۋالسا كۆپ ـ كۈندۈزدىمۇ

ھەقىقى ئادەمدىن ئايرىۋالغىلى بولماسمىش.....ئاستىيونا قائىدە بويىچە كىرىست سىزىشنى بىلمىگەچكە نائىلاج ئۆزى بىلگىنىچە سىزىپ قويدى، ئىلگىرى ئۆگىنىۋالغان ئايەتلەرنىمۇ ئاللىقاچان ئېسىدىن چىقىرىپ قويغاچقا، دەماللىققا ئېسىگە كەلگەن، كىچىكىدىن تارتىپ ياد ئېلىۋالغان بىرنەچچە ئېغىز ئايەتنى ئىچىدە ئوقۇدى ۋە ئېرىگە بىۋاپالىق قىلىدىغان، "ئەگەر ئۇ راستىنلا ئالۋاستى بولسا تېخىمۇ ياخشى بولغان بولماسمىدى؟" دىگەن بىر ئويغا كەلدى-دە، ئۆزىنىڭ بۇ ئوي-خىيالىدىن داڭقىتىپ قالدى.

4

ئاندىرى گۇسكوۋ كوڭلىدە ئۇز تەقدىرىنىڭ ئاللىقاچان ھالاكەت گىرداۋىغا بېرىپ قالغانلىغىنى، ھىچقانداق ئامال قالمىغانلىغىنى چۈشىنەتتى. ئالدىدا يەنە بىر يول بولسىمۇ، لېكىن ئۇزاققا بارماستىنلا پەشۋا يەپ قالىدىغانلىغى، ئارقىغا يېنىشىنىڭ مۇمكىن ئەمەسلىكى كوزىگە كورۇنۇپ تۇراتتى.....ئاندىرى ئۆزىنىڭ ئارقىسىغا قايتىدىغان يولى قالمىغانلىغىنى ئويلاپ، تۇتۇرۇقسىز خىياللارنى تاشلاپ، تەقدىردە نىمە بولسا شۇنى كورەرمەن دىگەن نىيەتكىلا كەلگەن ئىدى.

يۇرتىغا قايتىپ كەلگەن دەسلەپكى بىرنەچچە كۈن ئىچىدە

ئۆزىنى ئىنتايىن بارام قىلغان نەرسە بۇنىڭدىن ئۈچ يېرىم يىل ئىلگىرى بۇ يەردىن ئايرىلىپ ئالدىنقى سەپكە ماڭىدىغان چاغدىكى ئەھۋال بولدى. ئۇرۇش خەۋپىرىنى ئاڭلىغان ۋاقىتتىن تارتىپ ئىركۈتسكىغا يېتىپ بېرىپ شى (دىۋىزىيە) تەشكىللەنگەنگە قەدەر جەمى ئىككى ھەپتىدەك ۋاقىت ئۆتكەن ئىدى. شۇ مەزگىلدىكى ئەھۋاللار جانلىق ھالدا كوز ئالدىدا پەيدا بولدى، گويا ھەممىسى تۈنۈگۈن بولۇپ ئۆتكەن ئىشتەك تۇيۇلدى-دە، بۇ ئۇنى بىر قىسملا قىلىپ قويدى. ئۇ ئەينى چاغدىكى ھىسسىياتىنمۇ ئېسىگە ئالدى، شۇ ھىسسىيات ئەمدىلىكتە تەكرارلىنىۋاتقاندەك بولدى، ئۇ ھازىرمۇ شۇ چاغدىكىدەك بىر نەرسىنى يوقىتىپ قويغانغا ئوخشاش پەرىشان بولدى، ئىستىقبالىغا كوزى يەتمىدى، بېشىغا كەلگەنلىرىنىڭ ھەممىسىگە شۇ چاغدىكىدەك ئىشەنگۈسى كەلمىدى، شۇ چاغدىكىدەكلا غەزەپلەندى، يىتىمسىرىدى، كوڭلى يېرىم بولدى، شۇ چاغدىكىدەكلا ۋەھىمىگە چۈشتى؛ بۇ شەپقەتسىز، تۇتۇق، قۇتۇلغىلى بولمايدىغان ۋەھىمە، بۇ روھىي ھالەتلەر ھەتتا ھەش-پەش دىگىچە پەيدا بولغان خىياللارمۇ شۇ چاغدىكىگە ئوپمۇ-ئوخشاش ئىدى. بۇلار ئوتتۇرىسىدا پەقەت ناھايىتى چوڭ بىرلا پەرق بار ئىدى: ئەمدىلىكتە بۇلارنىڭ ھەممىسى گويا بولەكچىلا ئوزگەرگەن، بۇنى ئەتراپتىكى مۇھىت ئىسپاتلاپ تۇرۇپتۇ. قاراڭ، ئۇ يەنىلا شۇ جايدا، ئوز ۋاقتىدا سەپەرگە چىققان جايدا تۇرۇپتۇ، بىراق ئانگارا دەرياسىنىڭ ئوڭ قىرغىقىدا ئەمەس، سول قىرغىقىدا تۇرۇپتۇ؛ ئۇ

www.uyghurkitap.com

چاغدا تومۇز بولسا، ئەمدىلىكتە زىمىستان قىش؛ ئۇ چاغدا ئۇرۇشقا ماڭغان بولسا، ئەمدىلىكتە قايتىپ كەلدى؛ ئۇ چاغدا نۇرغۇن كىشىلەر بىلەن بىرلىكتە دەبدەبە بىلەن يولغا چىققان بولسا، ئەمدىلىكتە تەنها ئۆزى ئوغرىلىقچە قايتىپ كەلگەن. تەقدىر ئۇنى چۆكىلىتىپ-چۆكىلىتىپ، ئەسلى جايىغا ئېپكېلىپ قويدى، ئەزرائىل ئەينى چاغدىكىدەكلا ئۇنىڭ يېنىدا گىدىيىپ تۇرۇپتۇ — بىراق بۇ قېتىم ئۇنىڭ قېچىپ كېتەلمەسلىكى ئۈچۈن ئارقا تەرىپىدىن دەل جايىدا تەككۈزۈپ ئوق ئۈزۈشكە هازىرلىنىپ تۇرۇپتۇ. قىسقىسى، ئۇ هازىر چېكىنگەن، تەتۈر تۇرمۇشقا قالغان، كېيىنكى قەدەمنى قانداق بېسىشنى بىلمەيدۇ، بۇ قېتىمقى تۇرمۇش ئاياقلاشقاندىن كېيىن ئۇنىڭدا قايتىدىن خاتىرە قالماسلىقى ئېهتىمال.

چاقىرىقتا بىنائەن تۇنجى تۇركۇم ئەسكەرلىككە كىرگەن ئاتامان كەنتىدىكى يەتتە ئەر، شۇ جۈملىدىن ئاندىرى، چاققان بەش هارۋىغا ئولتۇرۇپ كەنتتىن ئۈزىغان ئىدى. ئۇزاتقىلى چىققان كىشىلەرنىڭ سانى ئالدىنقى سەپكە كېتىۋاتقان جەڭچىلەرنىڭ سانى بىلەن ئوخشاش دېگۈدەك ئىدى. بىراق ئاندىرى ئۆيىدىلا ئاتا-ئانىسى ۋە خوتۇنى بىلەن خوشلىشىۋالغان ئىدى. ئۇ، ئۇلارنىڭ هەسرەتلىك كوز يېشى توكۇپ كوڭلىنى يېرىم قىلىش ۋاقتىنى ئۇزارتىشنىڭ، ئوزەمنىڭمۇ ئۇلارغا هەمرا بولۇپ بىكاردىن-بىكار هەسرەتلىنىشىمنىڭ هاجىتى يوق؛ نائىلاج ۋىدالىشىدىغان بولغاندىكىن دەرهال ۋىدالاشقان تۈزۈك، دەپ

ئويلىغان ئىدى. ۋاقتى كەلگەندە (ئۇنداق ۋاقىت يىراق ئەمەس) جاندىن تۈگىشىشىم مۇمكىن دىگەن نىيەتكە كەلگەچكە، يوقىلاڭ خىياللارغىمۇ بېرىلمىگەن ئىدى. شۇڭا ئۇ دەرۋازا ئالدىدا ئانىسى، دادىسى ۋە ناستيۇنا بىلەن قۇچاقلىشىپ بولغاندىن كېيىن ھارۋىغا سەكرەپ چىقىپ، ئاتقا قامچا ئۇرغان؛ ھارۋا ئورنىدىن قوزغالغاندىن كېيىن، ئوزىنى تۇتۇۋېلىپ، ئارقىسىغا قاراپمۇ قويمىغان، تاكى يايلاقتىن ئوتۇپ، ئاتامان كەنتى كوزدىن كورۈنمىگەندىن كېيىنلا ئاتنىڭ تىزگىنىنى تارتىپ، باشقىلار يىغىلىپ بولغاندىن كېيىن ئۇزۈنىسىغا سەپ بولۇپ ئالغا ئىلگىرىلىگەن ئىدى.

ئۇلار كاردا كەنتىدە پاراخوتقا ئۇلگۇرۇپ، ئۇنىڭغا چىقىشتى-دە، ئېقىمنى بويلاپ توۋەنگە قاراپ مېڭىپ رايون مەركىزىگە يېتىپ باردى. بىر كۈندىن كېيىن يەنە شۇ پاراخوت ئارقىسىغا قاراپ مېڭىپ، رايون بويىچە ئەسكەرلىككە ئېلىنغان ئادەملەرنىڭ ھەممىسىنى توپلاپ ئىركۇتسكىغا ئېلىپ ماڭدى. پاراخوت تاڭ سەھەردە ئاتامان كەنتىدىن ئوتتى. ئۇلارنىڭ ھېچقايسىسى كىرپىك قاقماي ئولتۇرۇشقان ئىدى. پاراخوت كەنتتىن خېلى يىراقتىكى چاغدىلا ئۇلار بىرنىمىلەرنى دەپ كالدىرلىشىپ چاقىرغىلى تۇردى، نىمە دەپ چاقىرىشقانلىغىنى ئوزلىرىمۇ بىلمەيتتى، نىمە ئۈچۈن چاقىرىدىغانلىغىنىمۇ چۈشەنمەيتتى. ئاندىرى بولسا ئۇنچىقمىغان، خاپا ھالدا كەنتكە كوز سېلىپ تۇراتتى، ئۇ ئەمدى ئۇرۇشتىن ئاغرىنماي، ئاتامان كەنتىنى

يامان كورۇشكە باشلىغان ئىدى، ئۇ بۇ كەنتتىنى ئۇزىنى يۇرتىدىن ئايرىلىشقا مەجبۇر قىلغان بالايى-ئاپەتنىڭ يىلتىزى دەپ ئويلايتتى. ئۇلار ئاخىر كوزلىگەن مەقسىدىگە يەتتى: كەنتتىكى بەزىلەر قىرغاققا يۇگۇرۇشۇپ كېلىپ، پاراخوتتىكىلەرنىڭ چاقىرغىنىغا جاۋاپ قايتۇردى، قول ياغلىقى ۋە بوكلىرىنى پۇلاڭلىتىشتى، بىراق پاراخوت قىرغاقتىن تولىمۇ يىراق بولغاچقا ئۇلارنىڭ كىم ئىكەنلىكىنى پەرق ئەتكىلى بولمايتتى، نىمە دەپ ۋاقىراۋاتقانلىقىنىمۇ ئاڭلىغىلى بولمايتتى. ئاندىرى شۇ قىرغاق-تىكىلەر ئارىسىدا ناستيۇنانى كورگەندەك بولدىيۇ، لېكىن ئۇنى شۇ دەپ كېسىپ ئېيتالمايتتى. ئۇ "نىمە جاپا، بۇنداق قىلچە ھاجەتسىز ئىچ پۇشۇغىنى چىقىرىشنى ئۇرۇنلاشتۇرۇپ نىمە جاپا؟ خوشلىشىپ بولدۇق، دىيىشىدىغان گەپلەرنى دىيىشتۇق، بولمىدىمۇ؟! ئۇرۇشتىن خالى بولغىلى بولمايدۇ،......" دەپ خاپا بولۇپ چىچىلدى. ئۇ ئۇزىنىڭ ناستيۇناغا ئوخشاتقان كىشىنىڭ ھەقىقەتەن ناستيۇنا ئىكەنلىكىنى مۇئەييەنلەشتۇرە-لىگەن بولسا ئىدى، ئېھتىمال، كوڭلى ئازراق ئېچىلغان بولاتتى، ئۇ ھېلىقى ئايالنىڭ ناستيۇنا ئىكەنلىكى ياكى ئەمەسلىكىنى بىلەلمىگەنلىكى ئۇچۇن خاپا بولدى. ئۇنىڭ ئاتامان كەنتتە قالدۇرۇپ كەتكەن نەرسىلىرى، يەنى شۇلار بىلەن جۇدالىشىپ، يەنە شۇلار ئۇچۇن ئۇرۇش قىلىشقا بېرىشقا مەجبۇر قىلغان نەرسىلەر ئۇنىڭ ئوغىسىنى قايناتقان ئىدى ۋە بۇ ئاچچىغىنى ئۇزاقىچە زادى باسالماي كەلگەن ئىدى؛ ئەنە شۇ غەزەپ

تۇپەيلىدىن ئۇ ئەينى چاغدا كوڭلىدە قەسەم قىلغان ھەمدە شۇ بىرقانچە يىلدىن بۇيان ئۇنى ھەر ۋاقىت دىلىغا پۇكۇپ كەلگەن ئىدى. ئەمدىلىكتە شۇ قەسىمى تاسادىپى كېلىپ قالغان پۇرسەت بىلەن ئەمەلگە ئېشىپ قالدى. ئۇ شۇ قەسەمنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش ئۇچۇن قايتىپ كەلگىنى يوق، ئەلۋەتتە؛ لېكىن شۇ مىنۇتتا، شۇ قەسىمى ئەمەلگە ئېشىشقا باشلىغان بىر چاغدا، ئاندىرى شۇ قەسەمنىڭ قۇرۇق گەپ ئەمەسلىكىنى، ئۇنىڭ گويا چەلىپ قىلارلىق، ھەقىقى ئىشەنچلىك كۇچ بولۇپ، ئۆزىگە يوشۇرۇنچە ياردەم بېرىۋاتقانلىقىنى ھىس قىلدى.

پاراخوت سۇنى يېرىپ، ئېقىمغا قارشى ئۇچ كېچە-كۇندۇز ماڭدى، پاراخوتتىكى ئادەملەر گويا تەرتىپسىز ئالامانلاردەك ئويناپ-كۇلۇپ، ۋاقىراپ-جاقىراپ، ئەلەم ئىچىدە ھە دەپ كوڭۇل ئېچىشاتتى، چۇنكى ئۇلار ئەركىن ھەم بەخىتەر ئوتىدىغان ئاخىرقى بىرنەچچە كۇنلا قالغانلىقىنى ناھايىتى ئېنىق بىلىشەتتى. لېكىن ئاندىرى ئۆزى يالغۇز بىر يەردە ئولتۇرۇپلا كەلدى، ئۇنىڭ ۋوتكا ئىچىش ئادىتى يوق ئىدى. ئۇ پاراخوت سەيناسىدا ھەمىشە قوچاققا ئوخشاش ئۆزاققىچە ئورە تۇرۇپ، ئالدى تەرەپكە قارايتتى. بۇ دەل تومۇز ۋاقتى بولۇپ، بىرنەچچە كۇندىن بۇيان ئاپتاپ چاقماقتا ئىدى، ئانگارا دەرياسى ئوركەشلەپ ئاقاتتى، شاقىرىغان ئاۋازى قۇلاققا ئاڭلىنىپ تۇراتتى، تونۇش دەريا قىرغىقى، كەنت، ئاراللار ئىككى ياقتىن ئارقىغا تاشلىنىپ، كوزدىن غايىپ بولۇپ تۇراتتى. ئاندىرى بۇلارنىڭ

ھەممىسىنى ئاخىرقى قېتىم كۆرۈۋاتقاندىمەن بەلكىم دەپ ئويلىغان ھامان كۆڭلى بۇزۇلۇپ كېتەتتى-دە، پاراخوتنىڭ ئاستىنقى قەۋىتىگە چۈشۈپ، تەڭتۇشلىرىم بىلەن بىللە بولغۇنۇم تۈزۈكتەك تۇرىدۇ، چۈنكى كۆڭلى بۇزۇلغانلار يالغۇز مەنلا ئەمەس دەپ ئويلايتتى. ياكى، كۆدە-كۆرپىنى بېشىمغا قويۇپ، خاراموش ھالدا ھەممىنى ئۇنتۇپ، تاكى قوپۇشقا بۇيرۇق چۈشكىچىلىك ئۇخلايمىكىن، دەپ ئويلايتتى. لېكىن ئۇ پاراخوتنىڭ ئاستىنقى بولمىلىرىگە چۈشمەي، ئويغا چۆمگەن، ئازاپلانغان ھالدا داۋاملىق ئالدى تەرەپكە قاراپ تۇرىۋەردى. ھەسرەت ۋە قايغۇ بىلەن ئۆز قەلبىنى ئازاپلايتتى، ھەسرەتلىنەتتى، ئۆزىگە ئىچ ئاغرىتاتتى، ئۇ ئۇزاقىچە قاراپ تۇرىۋەرگەنسېرى شۇنچە ئېنىق، شۇنچە ئورنىغا كەلتۈرگىلى بولمايدىغان بىر ھالەتتە شۇنى كۆرەتتىكى، ئانگارا دەرياسىنىڭ سۈيى خاتىرجەم ۋە سوغاق، ئۆزىگە قىلچە كۆڭۈل بۆلمىگەن ھالدا ئۆدۈل ئېقىپ كېلەتتى؛ دەريا قىرغىقى قاراپ تۇرۇپ كۆرمەسلىككە سېلىۋاتقاندەك ئۆزىنىڭ ئىككى يېقىدىن ئۈزۈلۈكسىز ئارقىدا قالماقتا ئىدى. ئۇ مۇشۇ ئەتراپتىكى جايلاردا ياشاپ كەلگەن، بىراق بۇ جايلار ئەمدىلىكتە ئۇنىڭدىن ۋاز كېچىپ، پات ئارىدا ئۇنىڭ ئورنىغا دەسسەيدىغان باشقا ئادەملەرنى ۋە باشقا بىر خىل تۇرمۇشنى كۈتمەكتە. ئۇنىڭ غەزسۋى ئۆرلەيتتى: نېمە ئۈچۈن شۇنچە تېزلا كۆڭلى قالىدىغاندۇ؟ مېنىڭ تېخى كېتىپ بولغىنىم، بۇ يەردىن ئايرىلىپ كەتكىنىم يوققۇ، بىراق مېنىڭ ئۆتمۈشۈم ۋە

كەلگۈسىدىكى بارلىقىم ئەستىن كوتىرىلىپ كېتىپتۇ، يوق ھىسا-
ۋىغا چىقىرىلىپتۇ؛ بۇ ئەھۋال ماڭ، بىرىپ ئول، بىزنىڭ نەزى-
رىمىزدە سەن ئالىلىقاچان توگەشكەن ئادەم دېگەنلىك ئەمەسمۇ؟!
راستىنلا توگەشكەندىمەنمۇ؟......ئاندىرى بۇنىڭغا قوشۇلمايتتى،
ھاياجانلانغان ھالدا زەردە بىلەن ئاۋازىنى قويۇۋىتىپ قەسەميات
قىلدى:

"بىمەنە گەپ! مەن ياشايمەن. سىلەر مېنى تولىمۇ بالدۇر
ئەستىن چىقىرىۋاتىسىلە. قاراپ تۇرۇڭلارچۇ، ھايات قالىمەن.
ئىشقىلىپ سىلەر ھېچ يەرگە قېچىپ كېتەلمەيسىلەر، مېنىڭ
قايتىپ كەلگىنىمنى كورۇسىلەر."

بىراق ئالدىنقى سەپكە بارغاندىن كېيىن ئۇ بۇنداق ئۇمىتتە
بولمىدى. دەسلەپكى بىرنەچچە قېتىملىق ئېلىشىشتىلا يارىدار
بولدى، بەختىگە يارىشا يېنىك يارىدار بولدى، ئوق سول
پۇتىنىڭ گوشىنى يېرىپ ئوتۇپ كەتكەن ئىدى. بىر ئايدىن
كېيىن بىر پۇتى ئازراق ئاقسىغان ھالدا قىسمىغا قايتىپ كەلدى.
شۇ چاغلاردا ئولۇمدىن قېچىپ قۇتۇلۇش ئارزۇسى قىلچە ئەھ-
مىيەتسىز ئىدى. بۇنداق "ئارزۇيۇڭنى قەدىرلەپ ساقلا، ھەرگىز
ئاشكارىلىما، يامغۇردەك يېغىۋاتقان ئوق ئارىسىدىمۇ ئاشكارىلىما"
دەپ، بەزىدە ئوزىمۇ ئوزىنىڭ مۇشۇنداق ئارزۇسىنىڭ زادى
بار-يوقلۇغىنى ئېتىراپ قىلغۇسى كەلمەيدىغان دەرىجىدە يۇرى-
گىنىڭ چوڭقۇر قاتلىمىغا يوشۇرۇپ قويغانلار ئۇنىڭ بىلەنلا چەك-
لەنمەيتتى. ئۇ ئوز ئەتراپىدا يۈز بەرگەن ئولۇمنى تولىمۇ كوپ

كۆردى. ھەمىشە ئۆزىنىڭمۇ بۇ ئاپەتتىن قۇتۇلۇپ كېتەلمەيدىغانـ
لىغىنى، بۈگۈن بولمىسا ئەتە، ئەتە بولمىسا ئۆگۈن، ھامان بىر
كۈنى ئۆزىگىمۇ نۇۋەت كېلىدىغانلىغىنى ھېس قىلاتتى. بۇ
يەردە، ئۇرۇش مەيدانىدا كىشىلەر ھەمىشە تېنچ-ئامان تۇرمۇش
كەچۈرىدىغان كىشىلەرنىڭ بىمالال ياشاۋېرىدىغانلىغىغا ئەجەپـ
لىنەتتى. ھەر قېتىم كىشىلەرنىڭ دەل-دەرەخ ۋە تاشلارغا
ئوخشاش نەچچە ئون يىللاپ تېنچ-ئامان ياشىشىنى ئەقلىگە
سىغدۇرالمايتتى. ۋاقىتنىڭ بۇ يەردە باشقا بىر خىل ئۆلچىمى
بار ئىدى.

ئاندىرى گۈسكوۋنىڭ ئۇزاق ۋاقىتتىن بۇيان تەلىيى ئوڭـ
دىن كېلىپ تۇردى. پەقەت بىر قېتىم ئۇ جەڭ مەيدانىدىن
قايتىش ئالدىدا ئېھتىياتسىزلىقتىن بومباردىمانچىلىققا ئۇچراپ،
ئىنتايىن قاتتىق سىلكىنىپ كەتتى، پارتلاش دولقۇنى ئۇنىڭ
قۇلىقىنى پۈتۈنلەي گاس قىلىپ قويدى، بىر ھەپتە دىگۈدەك
ئۇ ھېچنىمىنى ئاڭلىيالمىدى. كېيىنچە ئاستا-ئاستا ئاڭلاش
سېزىمى ئەسلىگە كەلدى. شۇ قېتىمقى سىلكىنىش ئۇنىڭ مېڭـ
ىسىدە كۈلكىلىك ھەم دەرتلىك خاتىرە قالدۇردى: دوختۇرخانىدا
بۇ گاسنىڭ ئىشتىيى راسا ئېچىلىپ، ياۋايى ھايۋانلاردەك
قوسىقى يەپ تويماس بولۇپ كەتتى. ئۇنىڭ دائىم قوسىقى ئېچىپ
تۇراتتى، ھەر بىر مىنۇتتىمۇ بىر نەرسە يىگۈسى كېلەتتى؛ ئۇ
بەزىدە يېمەكلىك ئىزدەپ، تۈرلۈك كوڭۇلسىز ئىشلارغا دۇچكېـ
لىپ قالاتتى. ئۇ ئۆز ئاۋازىنى ئۆزى ئاڭلىيالمىغاچقا، باشقىلارمۇ

ئاڭلىيالمايدۇ دەپ، تۇيدۇرماي ئاشخانىغا كىرىۋېلىپ، بىر نەرسە ئوغرىلاپ يېگىلى تۇرغان چېغىدا تۇتۇلۇپ قالغان ئىدى؛ تاماق نورمىسىنى كۆپەيتىش تەلىۋىنى ئوتتۇرىغا قويۇپ باقىنىدا، كىشىلەر ساقايغان ئاغرىقلارنىڭ كۆڭلىنى ئىچىش ئۈچۈن ئۇنىڭ سوزلىرىگە ئوزى خالىغانچە جاۋاپ بېرىشەتتى، ئۇ بولسا كوزلىرىنى چەكچەيتىپ تۇرۇپ قالاتتى.

ئاندىرى ئۈچ يىل جەريانىدا چاڭغىچىلار يىگى، رازۋېت-كىچىلار لىيەنى، بومبا ئاتار زەمبىرەكچىلەر لىيەنى قاتارلىق قىسىملاردا بولدى. شۇڭا ئۇ تۇرلۇك سەرگۈزەشتىلەرنى بېشىدىن ئوتكۈزدى: تانىكا كەينىدىن ئاتاكىغا ئوتتى، نېمىسلارنىڭ پىلىموتىغا ئوزىنى ئاتتى، چاڭغا تېيىلىپ كېچىلىرى دۈشمەنگە ئۇشتۇمتۇت ھۇجۇم قىلدى، "تىل" تۇتۇش ئۈچۈن ھېرىپ ھالى قالمىغان ھالدا ئۇزاق مۇددەتكىچە قەيسەرلىك بىلەن بەرداشلىق بېرىپ ھەركەت قىلدى. ئاندىرى جەڭ مەيدانىغا خۇددى ئىشقا چىققانىغا ئوخشاش بەخۇدەك ۋە بىمالال كىتتۋاتقان كىشىلەرگە زوقلىناتتى، بىراق ئوزى ئۇرۇشقا كونەلمەيتتى، كونەلىشمۇ مۇمكىن ئەمەس ئىدى. ئەمما ئۇرۇشقا چامىسىنىڭ يېتىشىچە ماسلىششتىن باشقا ئامالىمۇ يوق ئىدى. ئۇ جەڭدە باشقىلارنىڭ ئالدىغا ئوتۇپمۇ كەتمەيتتى، لېكىن ئوزىنى باشقى-لارنىڭ دالدىسىغا ئېلىپمۇ يۇرمەيتتى، —باشقىلارنىڭ دالدىسىغا ئوتۇۋالغاندا، سەپداشلىرى دەرھال سېزىۋالغان بولاتتى-دە، ئەدىۋىنى بېرەتتى. "رازۋېتكا خاراكتىرلىق ئاختۇرۇش"تا بەش-

ئالته كىشىدىن تەركىپ تاپقان ئاختۇرۇش گۇرۇپپىسى نېمىسلار-نىڭ ئاكوپىغا ئېتىلغاندا، ئادەتتە پۇرسەتپەرەسلىك قىلىش مۇمكىن ئەمەس ئىدى. ئۇنداق شارائىتتا غەلىبە قىلالمىسا ھالاك بولۇشى كوزگە كورۇنۇپ تۇراتتى، ئەگەر سەل-پەل توختاپ قالسا، ئوزىنى چەتكە ئالسا ئوزىنىڭمۇ، كوپچىلىكنىڭمۇ بېشىغا چىققىدىغان ئىش بولاتتى. رازۋېتكىچىلار ئىچىدە ئاندىرى ئىشەنچلىك سەپداش ھىساپلىناتتى. ھەممىدىن يۇرەكلىك كەل-گەن كىشىلەرمۇ بىخەتەررەك بولۇش ئۇچۇن ھەمىشە ئۇنى ھەمرالىققا تارتاتتى. جەڭدە ئۇ كوپچىلىككە ئوخشاش بولۇپ، باشقىلاردىن ئېشىپمۇ كەتمەيتتى، باشقىلارنىڭ ئارقىسىدىمۇ قالمايتتى. ئۇ كۈچلۈك بولغانلىغى ئۇچۇن ئەسكەرلەر ئۇنى قەدىرلەيتتى: ئۇ بويى پاكار، قاۋۇل، ساغلام كەلگەن بولۇپ، ھەمىشە يارىلىنىپ ھۇشىدىن كەتكەنلەرنى ياكى جاھىللىق بىلەن قارشىلىق كورسەتكەن "تىل" لارنى ئۇشنىسىگە ئېلىپ ئەپچىللىك بىلەن ئوز ئاكوپىغا ئېپكېلەتتى.

ئاندىرى گۇسكوۋ چاڭغىچىلار يىگىتىدا ۋەزىپە ئوتەۋاتقىنىدا جەڭ مەيدانى موسكۋا ئەتراپىدا ئىدى؛ باھاردا رازۋېتكىچى بولۇپ يوتكىلىپ، سمولىيانسكى ئەتراپىدا جەڭ قىلىپ يۇردى؛ پارتلاش زەربىدىن يارىدار بولغاندىن كېيىن توپچىلار لىيەنىگە يوتكىلىپ، ستالىنگرادتا تۇردى. ئۇ يەردە، دۇشمەندىن يىراق-تىراق تۇرۇپ جەڭ قىلىدىغان توپچىلار قىسمىدا، ئارمىيىمىز ھۇجۇمغا ئوتكەنلىكتىن، ئەھۋال ئانچە جىددى ئەمەس ئىدى.

1943 ـ يىلنىڭ باشلىرى، قىشتا، ئۇرۇش ئاخىرلىشاي دەپ قالغان ئىدى. ئۇرۇش ئاخىرلىشاي دىگەنسېرى هايات قېلىش ئۈمىدى كۈچەيدى ــ بۇنداق ئۈمىت ئەمەدى قورۇنۇش ئىچىدە، يوشۇرۇن ئەمەس، بەلكى ئوچۇق ـ ئاشكارا، دەككە ـ دۈككە ئىچىدە ئىپادىلىنىدىغان بولدى. ئۇرۇشنىڭ باشلىنىشى بىلەنلا جەڭگە قاتنىششقا باشلىغانلار شۇنچىلا كوپ خەۋپ ـ خەتەرلەرنى بېشىدىن كەچۈرۈپ، ئاخىر، چىداپ بۇگۈنكى كۈنگە كەلدى. شۇڭا ئۇلار، تەقدىر بىزگە باشقا كوز بىلەن قاراپ، تورنىڭ بىر تەرىپىنى ئېچىپ قويدى، بىز هازىرغىچە ئولۇمدىن قۇتۇلۇپ كەلدۇق، ئەزرائىلمۇ بىزدىن ۋازكەچمەي قالمايدۇ دەپ ئوزىنى ئوزى ئىشەندۇرۇشكە تىرىشاتتى. بۇ يەردىكى جەڭ مەيدانىدا تىرىك قالساقلا ياشاپ كېتەلەيمىز دەيدىغان جاننى سىناش مەزگىلى باردەك بولاتتى. بەزىدە، جەڭ توختاپ، كىشلەرنىڭ كوڭلى ئارامغا چۈشكەن پەيتلەردە، ئاندىردا: بۇنىڭدىن كې-يىن بېشىمغا بالا ـ قازا كەلمەيدۇ، هازىرقىغا ئوخشاش ئالدىرد-ماي ـ تېنىمەي، بىر ـ بىرلەپ قەدەم تاشلاپ ماڭسام، مۇشەققەت تۈگەپ، هالاۋەت كورىدىغان، ئېرىشمەن دەپ ئون هەسسىلەپ چىقىم تارتقان ئاخىرقى كۈنلەرگە ئېرىشەلەيدىغان بولىدۇم، شۇنداق كۈنلەر يېتىپ كەلگەندە ئۇرۇشنىڭ غەلىبىلىك ئاياق-لاشقانلىقى جاكالىنىدۇ، هەممىمىزنى ئويىمىزگە قايتۇرىدۇ، دەيدى-غان شىرىن ئىشەنچ پەيدا بولۇپ قالاتتى. بىراق بۇنداق پارلاق ئۈمىتلىك پەيتلەر ئاستا ـ ئاستا كوزدىن غايىپ بولۇپ، ۋەهىمە

يەنە تۇيدۇرمايلا ئۇنىڭ يۈرىكىنى مۇجۇشقا باشلايتتى. ھەر كۈنى مىڭلىغان ـ ئون مىڭلىغان شۇنداق ئۈمىتتىكى كىشىلەر ئۇنىڭ كوز ئالدىدا ئولمەكتە، ئۇنىڭ ئۇستىگە ئاخىرقى مىنۇتـ قىچىمۇ يەنىلا ئادەم ئولىدىغانلىقىغا ئۇنىڭ كوزى يەتمەكتە ئىدى. بۇ ئادەملەر قەيەردىن كېلىدۇ؟ ئۇلار تىرىك ئادەملەر ئىچىدىن، ئوزىدەك، باشقىلاردەك ئادەملەر ئارىسىدىن كەلمەي نەدىن كېلەتتى؟ بۇنداقتا، يەنە قانداق ئۈمىت بولسۇن؟ ئاندىـ رى ۋەھىمە بىلەن چولغىنىپ، ئىستىقبالىمدا ياخشىلىقتىن يامانـ لىق كوپ دەپ، ئوزىنىڭ يارىدار بولۇشى، ئەلۋەتتە ئەجەللىك جايىغا ئوق تەككەن ئېغىر يارىدار بولماستىن، ۋاقىت ئوتكۈـ زۈشكە بولىدىغان يېنىك يارىدار بولۇشنى ئېھتىياتچانلىق بىلەن ئارزۇ قىلىشقا، ئۇنىڭ يولىنى ئىزدەشكە باشلىدى.

لېكىن ئۇ 1944 ـ يىلى يازدا ئېغىر يارىدار بولدى. مەلۇم بىر كۈنى توپچىلار لىيەنى توپلارغا يوپۇغىنى كىيگۈزۈپ يوتكەـ لىشكە تەرەددۇت قىلىۋاتقاندا، ئالدى تەرەپتىن بىرنەچچە گېرمانىيە تانكىسى ئېتىلىپ چىقىپ، ئاندىرىنى ناھايىتى ئېغىر يارىدار قىلىپ قويدى. ئۇ بىر كېچە ـ كۈندۈز دىڭگۇدەك ھوشىغا كېلەلمەي ياتتى. ھوشىغا كېلىپ ئوزىنىڭ يەنىلا ھايات قالدىغانلىقى ئىسپاتلانغاندىن كېيىن، بولدى، جەڭگە كىرىپ بوپتىمەن، بۇنىڭدىن كېيىن جەڭگە باشقىلار كىرسۇن، تارتقان زىيانلىرىم خېلى بىر يەرگە يەتتى، ئوزەمگە تېگىشلىكىنى قالدۇرماي تولەپ بولدۇم، ئەمدى بەس، يارام قىسقا مۇددەت

ئىچىدە ساقىيىپ كېتىشى مۇمكىن ئەمەس، ئورنۇمدىن تۇرالىغان چاغدا جەزمەن ئۆيۈمگە قايتىشقا رۇخسەت بېرىدۇ؛ ئۇبدان بولدى، ياخشى بولسۇن، يامان بولسۇن، ئىشقىلىپ جېنىم ئامان قالدى، دەپ خاتىرجەم بولۇپ قالدى.

ئاندىرى گۇسكوۋ يېڭى سىبىرىيىدىكى ھەربىي دوختۇرخانىدا ئۈچ ئايغا يېقىن ياتتى، كوكرىكىگە زەمبىرەك ئوقى پارچىسىنى ئېلىپ تاشلاش ئۈچۈن ئىككى قېتىم ئاپىراتسىيە قىلىنغانلىقتىن ئۇزاققىچە ساقايمىدى. ئۆيدىكىلەر ئۇنىڭغا ياردەم قىلىش ئۈچۈن بىر خالتا ئەۋەتىپ بەردى، كېيىنچە يەنە بىر خالتا ئەۋەتتى. ناستيونا ئۇنىڭدىن ئوزىنىڭ يوقلاپ كېلىشىگە ئىجازەت بېرىشنى ئوتۇندى، بىراق ئاندىرى ئويلانغاندىن كېيىن، ئۇنداق يول راسخودىنى خەجلەپ يۇرۇش ھاجەتسىز، ئىشقىلىپ كوپ ئوتمەي ئوزەم ساقىيىپلا ئويگە بارىمەن، دىگەن پىكىرگە كەلدى. شۇ كېسەللەر بولۇمىدىكى ئۇنىڭغا يانداش كارۋاتلاردا ياتقان بىرنەچچە جەڭچىمۇ ئۇنىڭ پەرىزىگە قوشۇلاتتى، چۈنكى ياردارلار دوختۇرخانىدىن چىققاندىن كېيىن كىملەرنىڭ ئويگە قايتۇرۇلىدىغانلىقىنى، كىملەرنىڭ قىسقا مۇددەت ئارام ئېلىشقا ماڭغۇزۇلىدىغانلىقىنى ۋە كىملەرنىڭ ئالدىنقى سەپكە ئەۋەتىلىدىغانلىقىنى پەرەز قىلالايتتى. "ساڭا ئون كۇنلۇك رۇخسەت بېرىشىدۇ، — دىيىشەتتى ئۇلار ناھايىتى ئىشەنچلىك ھالدا ئاندىرىغا، — ئۇنىڭدىنمۇ كەم بولمايدۇ." ئاندىرى: كۇتۇپ تۇرۇڭلار، ناستيونا، ئالدىرىما، كۇتۇپ تۇر! دەيتتى. ئىلگىرى ئوزىنىڭ

يوقىلاك ئىشلارنى بانا قىلىپ ناستيۇئانى رەنجىتكەنلىكىگە زادى ئىشەنگۈسى كەلمەيتتى. هازىر ئۇنىڭ نەزىرىدە پۈتۈن دۇنيادا ناستيۇنادىنمۇ ئوبدان ئايال يوق ئىدى...... ئۆيگە قايتقاندىن كېيىن ئىككىمىز كۆنىمىزنى سوزسىز ئوبدان ئوتكۈزىمىز، كىشىلەرنىڭ ئويلىغىنىدىنمۇ ئوبدان ئوتىمىز! ئۇرۇش ئاياقلاشقاندىن كېيىن ھەممىمىز، بولۇپمۇ بىز ئىككىمىز باشقا بىر خىل تۇرمۇشنى، باشقا بىر دۇنيانى كۈتۈۋالىمىز، ئۇرۇش باشلىنىشتىن ئىلگىرى ئىككىمىز ھىچنىمىنى بىلمەي ئوتۇپتىكەنمىز، بىرگە تۇرمۇش كەچۈرگەن بولساقمۇ، بىر بىرىمىزنىڭ قەدرىگە يەتمەپتىكەنمىز، بىر بىرىمىزگە مىھرىمىزنى بەرمەپتىكەنمىز، شۇنداقمۇ بولامدىغان؟!

بىراق ئۇن بىرىنچى ئايغا كىرگەندە، دوختۇرخانىدىن چىقىدىغان پەيتتە، تەقەززالىق بىلەن كۈتۈپ كەلگەن، شۇنىڭ ئۈچۈن ئوز يارىسىنى خوشاللىقىدىن يالىغۇدەك بولغان پەيت ئاخىر يېتىپ كەلگەندە، ئۇ، خۇددى تۇلۇمدىن توخماق چىققاندەك، ئۆيگە ئەمەس، بەلكى قىسمىغا قايتىش توغرىسىدىكى بىر بۇيرۇقنى تاپشۇرۇۋالدى. ئۇ ئەسلىدە جەزمەن ئۆيۈمگە قايتالايدىغان بولدۇم دەپ تولۇق ئىشەنچتە تۇرغان ئىدى، شۇنىڭ ئۈچۈن بۇنداق بۇيرۇقنى زادىلا ئەقلىگە سىغدۇرالماي، خاتا قىلىپ قويغان بولسا كېرەك دەپ، ھەربى دوختۇرلارنى ئىزدەپ، زوكۇنلىشىپ، چىپچىلىپ، جىدەللەشتى. لېكىن ئۇلار ئۇنىڭ سوزىگە قۇلاق سېلىپمۇ قويمىدى...... سىز يەنە ئۇرۇشقا

قاتنىشالايسىز، گەپ شۇ، ئۇنىڭدىن باشقا گەپ يوق......دوختۇرلار ئۇنى دوختۇرخانىدىن چىقىشقا قىستاپ، ھەربى كىيىملىرىنى زورمۇ-زور كىيگۈزۈپ، ھەربى خىزمەت ئۆتەش كىنىشكىسى بىلەن تەمىنات كىنىشكىسىنى قولىغا تۇتقۇزۇپ قويدى......

بىرىنىڭ، ئاندىرى گۇسكوۋ، ئۆزىڭىزنىڭ توپچىلار لىيەنىگە يېتىشىۋېلىڭ، ئۇرۇش تېخى ئاياقلاشقىنى يوقتۇ......

ئۇرۇش ئوتى ھىلىمۇ يېنىۋاتاتتى.

ئۇ ئالدىنقى سەپكە بېرىشتىن قورقاتتى، لېكىن ئۇيىگە بېرىپ كېلىشكىمۇ يول قويماي، جەڭ مەيدانىغا ئەۋەتىۋاتقانلىقىغا تېخىمۇ بەك نەپرەتلەندى. ئۇ ئاتا-ئانىسى بىلەن، ناستىيونا ۋە باشقا قوۋمى-قېرىنداشلىرى بىلەن يۈز كۆرۈشۈشكە پۈتكۈل ۋۇجۇدى بىلەن، ھەتتا ئاخىرقى بىر تامچا قېنى، ئاخىرقى ئارزۇسى بىلەن تەييارلىنىپ قويغان ئىدى. ئۇ مانا شۇ ئارزۇ بىلەن ھايات قالغان، سالامەتلىكىنى ئەسلىگە كەلتۈرگەن ئىدى، تېنىمدە جېنىملا بولىدىكەن، ئۇيىگە قايتىمەن دەيتتى، ئۇيىگە قايتىش ئارزۇسىدىلا يۈرەتتى. ئاتىنى چاپتۇرۇپ-ئۇيىنىپ كېتىۋاتقان ئادەم ئاتنىڭ بېشىنى بۇرايدىكەن، ئاتتىن يىقىلىپ كۆكۈم-تالقان بولىدۇ. ھەرقانداق ئادەمنىڭ ئۆز تېنى ئۈستىدىن ئاتلاپ ئۆتۈپ كېتىشى مۇمكىن ئەمەس......ئۆز يۇرتۇمنىڭ بوسۇغىسىغا، سىبىرىيىگە كېلىپ بولغاندا، قايتىدىن ئوق يامغۇرى ئاستىغا، ھالاكەت گىرداۋىغا قايتۇرۇشى قانداق گەپ؟! مۇشۇنداق قىلغىنى توغرا، ئادىل بولامدىكىنا؟! ئۇيۇمدە بىر

كۈن، راستتىنلا بىر كۈن تۇرۇپ، كوڭلۇمنى تىنچىتىۋالغان بولساممۇ، ئۇنىڭدىن كېيىن ھەرقانداق ئىشقا بۇيرۇسا چىن قەلبىمدىن رازى بولغان بولماسمىدىم......

ناستيۇنانىڭ يوقلاپ كېلىشكە قاراپ تۇرۇپ يول قويماسلىغىم تەلۋىلىك ئەمەسمۇ؟! بۇنداق بولۇشنى بۇرۇنراق بىلگەن بولسام، دوختۇرخانىدىن چىقىشىمدىن ئىلگىرى بىر قېتىم كېلىپ كەت دېمەسمىدىم. ئۇنىڭ بىلەن كورۇشۇۋالغان بولسام كوڭلۇم خېلى تىنغان بولاتتى. تېخى مېنى ئۇزىتىپمۇ قوياتتى. ئۇزاتقۇچىلىرى بولغانلىكى كىشىلەرنىڭ ھاياتى بىخەتەررەك بولىدۇ، چۇنكى ئادەمنىڭ تەقدىرىدە گويا غايىپتىن كۈزىتىپ تۇرىدىغان كوز بولىدۇ، جەڭگە ئاتلانغاندا شۇ كوز، بۇ جەڭچىنىڭ قايتىپ كەلگەندە جەم بولغىنىدەك ئۇرۇق-تۇققانلىرى بارمۇ ياكى يوقمۇ، دەپ ئەسلەپ تۇرىدۇ. بىراق ئەمدىلىكتە ھەممە ئىش خۇددى قەستەن مەن بىلەن قېرىشقاندەك بولۇۋاتىدۇ. ئەگەر بۇنىڭدىن كېيىنمۇ شۇنداق بولىۋەرسە، بۇ دۇنيادا تىرىك قېلىشىم مۇمكىن ئەمەس. جەڭ مەيدانىغا كىرگەن ھامان ئوق تېگىپ ئولۇشۇم مۇمكىن.

ئاندىرى دوختۇرخانىنىڭ باشلىغىنى ئۇ دۇنيا ھازازۇللىرىغا ئوخشىتاتتى. ئىنسان، خۇددى بوران-چاپقۇن ياكى مولدۇرنى توساپ قالالمىغانغا ئوخشاشلا، ئۇنىمۇ ھېچنىمە قىلالمايدۇ. ھەممىنى تىزگىنلىگۈچى خۇدا ئۇزى خالىغىنىچە بىرەر پەرمان چىقارسىلا، ئىنسانىنىڭ ئۇنى بىجا كەلتۇرمەسلىگى مۇمكىن

ئەمەس. بىراق مەن، قانداقلا بولمىسۇن، تىرىك ئادەممەنغۇ، نىمىشقا ئۇنىڭغا شۇنچە پەرۋا قىلىپ كېتىمەن؟! دەرۋەقە، ھېچكىممۇ ماڭا ھېچقانداق ۋەدە بەرگىنى يوق، ئۇزەم ئۇزەمنى ئالداپ قويدۇم. لېكىن، بەزىلەرنىڭ ئۆيىگە بېرىپ كېلىشىگە رۇخسەت بېرىلىدى، مەن بۇنى كورگەن، بەزىلەرنىڭ ئۆيىگە بېرىپ كېلىشىگە رۇخسەت بېرىلگەنلىكىنى كورگەن تۇرسام، ئۇ باشلىقنى ئالدام خالتىغا چۈشۈرەلمەسمەنمۇ؟!

راستىنلا قىسمىغا قايتىپ كېتىمەنمۇ؟ يۇرتۇم يېقىن ئەتراپتا، بۇ يەرگە بەكمۇ يېقىنلا بىر جايدىغۇ. مەيلى نىمە بولسا بولسۇن، ئۆيۈمگە قايتىمەن! تارتىۋېلىنغان ھوقۇقۇمنى قايتۇرۇۋالىمەن. بەزىلەرنىڭ ئۇزبېشىمچىلىق بىلەن يول تۇتۇپمۇ ھېچنىمە بولمىغانلىغىنى، ئەپلەپ-سەپلەپ ئۆتكۈزۈۋەتكەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىمغۇ. ناۋادا ئەپلەپ-سەپلەپ ئۆتكۈزۈۋېتەلمىسەمچۇ؟ ئەگەر ئۆتكۈزۈۋېتەلمەي قالسام، بولغىنى بولار. جېنىم تومۇر ئەمەس، ئۈچ يىلدىن كوپرەك جەڭ قىلىپتىمەن، يەنە قاچانغىچە قىلىمەن؟!

ئاندىرى پويىز بېكىتىگە بارغاندىن كېيىن بىر پويىزنى ئۆتكۈزۈۋەتتى، ئىككىنچىسىنىمۇ ئۆتكۈزۈۋەتتى...... ئۇنىڭ كوڭلى تېنىم تاپالمىدى، نىمە قىلىشنى بىلمەي قالدى. ئۇزىنىڭ بىر يەرگە كېلەلمەي، ۋاقىتنى بىكاردىن-بىكار ئىسراپ قىلىۋېتىشى تېخىمۇ غەزىۋىنى قوزغىدى. ئۇ تەمىنات كىنىشكىسىنى كوتىرىپ نورمىسىنى ئېلىش ئۈچۈن ئۆچىرەتتە تۇرغاندا، خۇش خۇي، ۋېجىك كەلگەن بىر تانكىچى يىگىت بىلەن گەپلىشىپ

www.uyghurkitap.com

قالدى، بېشىغا پولات قالپاق كىيگەن، قولتۇقى تايىقى بار، ئەگرى ئوڭ پۇتىغا ناھايىتى قېلىن بىنت ئورالغان بۇ تانكىچى يىگىت شەرق تەرەپكە، چىتاغا بارماقچى ئىدى.

— ئۆزىڭىز نەگە بارىسىز؟ — دەپ سورىدى ئۇ ئاندىرىدىن.

— ئىركۇتسكىغا. — ئاندىرى ئۆزىنىڭ قاراپ تۇرۇپ بۇنداق دەپ جاۋاپ بېرىشىنى خىيالىغا كەلتۈرۈپمۇ باقمىغان ئىدى.

— بىللە ماڭايلى، — دېدى تانكىچى خوشال بولۇپ.

شۇنداق قىلىپ، ئاخىرقى مىنۇتتا ئاندىرى يېڭى تونۇشقان دوستىنى پويىزغا چىقىرىپ قويغاندىن كېيىن ئۆزىمۇ شەرققە ماڭىدىغان پويىزغا سەكرەپ چىقىۋالدى...... بېشىمغا كەلگىنىنى كۆرەرمەن، ناۋادا تۇتۇلۇپ قالسام، كراسنويارسكىغىلا بارماقچى ئىدىم دەپ قويۇپ، ئاندىن كېيىن ئىركۇتسكىغا كېتىۋالارمەن. ئىككى-ئۈچ كۈن ئىچىدە بىر قېتىم ئايلىنىپ كەلسەم، بۇنىڭ كارى چاغلىق، قانداقلا بولمىسۇن ئەپلەپ-سەپلەپ ئۆتكۈزۈۋەتكىلى بولار......بەزىدە ئاندىرى ئۆزىنىڭ بۇنداق قارامىلىقىدىن ئىككىلىنىپ قالاتتى، ھەتتا مىنى تۇتۇۋېلىپ قايتۇرۇپ كەتسەكەن دەپمۇ ئۈمىت قىلاتتى. بىراق، قېرىشقاندەك، شۇنداق بىر شارائىتتا يەنە تەلىيى ئوڭىدىن كېلىپ قالدى، ھېچقانداق ئادەم ئالدىنى توسىمىدى. پويىز بۇرۇنقى چاغلاردىكىگە ئوخشاشلا تىقما-تىماق ئىدى، يەنە كېلىپ يولۇچىلارنىڭ مۇتلەق كۆپچىلىكى ئوكتەم ھەربىيلەر بولۇپ، ئۇلارنى تەكشۈرۈش-سۈرۈش-تۈرۈش ئۇنچىلا ئاسانغا چۈشمەيتتى.

يىراق پويىز ئۈچ كېچە ـ كۈندۈز يول يۈرگەندىن كېيىن ئىركۇتسكىغا يېتىپ باردى. شۇنىڭ بىلەن ئاندىرى ناھايىتى قاتتىق چوچۇدى......داۋاملىق ئالدىغا مېڭىۋېرىدىغان بولسام، قىش پەسلى بولغانلىقتىن بىر كۈن كۈپايە قىلمايدۇ، ئىككى كۈندىمۇ يېتىپ بارغىلى بولمايدۇ؛ ئەگەر يېرىم يولدىن قايتىپ كەتسەمچۇ، ئانداقتا دەسلىۋىدە بۇنداق ئويغا كېلىپ، بۇنداق باش ئاغرىتىپ، خەۋپ ـ خەتەرگە قارىماي، بۇنداق قاراملىق قىلىشىمنىڭ نېمە ھاجىتى بار ئىدى؟! بۇ مېنىڭ كىمگە دولا چىقارغانلىقىم؟! ئۇنىڭ ئۈستىگە ئەمدى قىسمىغا قايتسام تولىمۇ كېچىككەن بولماسمەنمۇ؟!......ئاندىرى 1942 ـ يىلى ئەتىيازدا ئەمدىلا رازۋېتكىچىلار لېيەنىگە كەلگەندە ئۆز كوزى بىلەن كورگەن ئاشكارا ئۆلۈم جازاسىنى ئېسىگە ئالدى: پۈتۈن تۆمۈر كەكرى كەتكەن ئورمان ئارىسىدىكى دالاغا ئوخشاش بوشلۇقتا سەپ بولۇپ تۇرغاندىن كېيىن، ئىككى ئادەم ئوتتۇرىغا يالاپ چىقىلدى. ئۇنىڭ بىرى جەڭدىن ئۆزىنى قاچۇرۇش ئۈچۈن قەستەن ئۆزىنى يارىدار قىلىۋېلىپ، تېڭىلغان بىر قولىنى مۇردىسىگە ئېسىۋالغان، قىرىق ياشلار چامىسىدىكى، خېلى ئىشلارنى باشتىن كەچۈرگەن بىر ئادەم ئىدى؛ يەنە بىرى بولسا پۈتۈنلەي ياش بالا بولۇپ، ئۇمۇ ئويىگە بېرىپ كەلمەكچى بولغان ئىكەن، ئۇ بالىنىڭ كەنتى قىسىم تۇرۇشلۇق جايدىن ئەللىك نەچچە چاقىرىمچىلا يىراقلىقتا ئىكەن. جەمى ئاران ئەللىك نەچچە چاقىرىم......لېكىن مەن شۇنچىلا يىراق جايدىن بۇ يەرگە كېلد-

www.uyghurkitap.com

ۋالدىم. ياق، ماڭا كەڭچىلىك قىلىشمايدۇ، ئىشنى جازالاڭغىرىغا كىرگۈزۈۋش بىلەنلا توختىمەيدۇ. كىچىك بالا بولمىغانىدىكىن، ئۆزەمنىڭ نىمە قىلغانلىغىنى بىلىشىم كېرەك ـ تە......

ئەسكەرلەرنىڭ ئۆزىنى قەستەن ياردار قىلىۋالغان ھىلىقى ئادەمگە نەقەدەر نەپرەت، نەقەدەر يىرگىنىش بىلەن كوز تىككەنلىگى ھىلىمۇ ئۇنىڭ يادىدا. ئۇلار ياش بالىغا ئىچ ئاغرىتىشتىيۇ، لېكىن ھىلىقى كىشىگە لەنەت قىلدى. "ۋاي بەچچەغەر! ــ دىيىشكەن ئۇلار، ــ كوز بوياmچىلىق قىلىپ ھەممىمىزنى ئالدىماقچى بولغانلىغىنى قارىمامدىغان بۇ بەچچىغەرنىڭ!"

سەن، ئاندىرى، قايسى جەھەتتە باشقىلاردىن ئىشىپ چۈشىدىغان يېرىڭ بار؟ نىمىگە ئاساسەن بىز ئۇرۇۋش قىلىمىزۇ، سەن بولساڭ بىخىرامان چېپىپ يۈرۈيسەن؟ ــ ئۇلار مىنىڭ ئۈستۈمدىن مانا شۇنداق دەپ ھوكۇم قىلىشىدۇ، مۇشۇنىڭغا ئاساسەن گۇنايىمنى بېكىتىشىدۇ. ئۇرۇۋش بولۇۋاتقاندا ھەرقانداق ئادەمنىڭ ئوز مەيلىچە ھەركەت قىلىش ھوقۇقى بولمايدۇ، بىراق مەن بولسام ئوزبېشىمچىلىق بىلەن يۈرۈۋاتىمەن، شۇنىڭ ئۈچۈن باشقىلارنىڭ مېنى ئايىماسلىغى توغان گەپ.

ئاندىرى ئىركۈتسكى ۋاكزالىدا نىمە قىلىشنى بىلەلمەي ئايلىنىپ يۈرگەندە، قۇۋ، كوزى ئوتكۇر بىر ئايال بىلەن ئۇچرىشىپ قالدى، ئۇ ئاندىرىنى قوندۇرۇۋېلىشقا ماقۇل بولۇپ، شەھەرنىڭ يىراقراق سەھراسىدىكى ئويىگە ئېلىپ كەلدى. ئاندىرى ئۇنىڭغا ھېچقانداق بىر نەرسىنى چاندۇرمىغان بولسىمۇ،

لېكىن ئۇ بۇ ئەسكەرنىڭ پانا جايى يوقلۇغىنى بىلىۋالغان ئىدى، شۇڭا ئەتىسى ئەتىگىنى ئاندىرىنى يېشى بىر يەرگە بېرىپ قالغان، لېكىن پاكىز، ئاددى ـ ساددا كەلگەن تانىيە ئىسىملىك گاچا ئايالغا بېرىۋەتتى. ئۇ تانىيەنىڭ ئۆيىدە تامدەك قېتىپ، دەككە ـ دۈككە ئىچىدە، توپ ـ توغرا بىر كۈن ئولتۇردى، چاچراپ ئورنىدىن تۇرۇپ ئالللقانداق جايلارغا قېچىپ كېتىشكە ھەر زامان ھازىر بولۇپ تۇردى. ئەتىسمۇ يەنە بىر كۈن ئولتۇردى، كېيىنچە كەتمەي تۇرۇپ قالدى، ئۇ ئۆيدىكىلەر ۋە ئالدىنقى سەپتىكىلەر دېرىكىمنى ئالالمسۇن دەپ، يۈز بېرىپ قالىدىغان ئەھۋالدىن ئۆزىنى بىر مەھەل مۇشۇ يەردە چەتكە ئېلىپ تۇرماقچى بولدى.

گاچا ئايال تانىيەنىڭ شەھەر ئەتراپى رايونىنىڭ ئەڭ چېتىدە بىر ياغاچ ئۆيى بار ئىدى. دوختۇرخانىدا تازىلىق ئىشچىسى بولۇپ ئىشلەيدىغان بۇ ئايال بىر كۈندە ئىككى قېتىم — ئەتىگىنى ۋە ئاخشىمى — دوختۇرخانىغا چاپاتتى، ئەسكى لاتىغا ئورالغان پارچە بولىكىلارنى ۋە ئەينەك كومزەككە قاچىلانغان شوۋىگۈرۈچ ياكى شورپىلارنى ئېلىپ كېلەتتى. ئۇنىڭدىن باشقا يەنە بىر ياخشى يېرى — ئۇنىڭغا ھېچقانداق ئىزاھات بېرىش، ئۇنىڭ بىلەن مۇڭدىشىش ھاجەتسىز ئىدى؛ تازىمۇ قىزىق ئىش، ئاندىرىنىڭ تەگرى سوزلەش ئىقتىدارىدىن مەھرۇم قىلغان بۇ ئايالغا ئۇچراپ قېلىشى تولىمۇ جايىدا ئىش بولۇپ، كوڭلىگە تازا ياققان ئىدى. بىلىش كېرەككى، ھەتتا ئۇنىڭ ئۆزىگە

دىگۈچىلىكمۇ ھىچقانداق سوزى يوق ئىدى. بەزىدە ئۇ ئۆلۈكسىلىك بولۇپ قالاتتى-دە، ئۆزىنىڭ بۇ يەرگە قانداق بولۇپ كېپقالغانلىغىنى، نىمە ئىش قىلىشقا كەلگەنلىگىنى، ئۆزىنى بۇ يەرگە نىمىنىڭ جەلىپ قىلغانلىغىنى ئاڭقىرالماي قالاتتى. بەزىدە ئۇنىڭ كوز ئالدىدا ئۆزىنىڭ دەسلەپ پويىزغا قاراپ باسقان ھەر بىر قەدىمى، پويىزدا ئوتكۈزگەن ھەر بىر سائىتى پەيدا بولاتتى، پەيدا بولغاندىمۇ شۇنداق ئېنىق، شۇنداق جانلىق پەيدا بولاتتىكى، كوڭلى بىئارام بولۇپ، ئازاپ ئىچىدە ئورتىلىپ كېتەتتى. ئۇ بۇ يۈز بەرگەن ئەھۋاللارنىڭ ئىسكەنجىسىدىن تېخىچە قۇتۇلۇپ كەتمىگەن، ئېسىگە كېلەلمىگەن ئىدى. بەزىدە قىمىر قىلىپمۇ قويماي بىر يەرگە قارىغىنىچە ئولتۇرۇپ قالاتتى؛ بەزىدە بولسا دەس ئورنىدىن تۇرۇپ، چوڭ-چوڭ قەدەم تاشلاپ ئۇ يان-بۇ يان مېڭىپ، يۈرىگىدىكى دەرت-ئەلەمنى باسماقچى بولاتتى؛ كىچىككىنە ياغاچ ئوي گۆرسۈلدىگەن ئاياق زەربىدىن تەۋرەپ كېتەتتى، شۇنداق بولسىمۇ بۇ بۇلۇڭدىن-ئۇ بۇلۇڭغا يۈگۈرگىنى يۈگۈرگەن ئىدى، ھەرقانچە قىلسىمۇ كوڭلى ئارامىغا چۈشمەيتتى. نىمە ئۈچۈنكىن-تاڭ، ئۇ توساتتىنلا ھەم ئۆزىدىن يىرگىنىپ كېتەتتى، ھەم ئۆزىدىن ئاغرىناتتى، مۇشۇنداق شارائىتتا يەنە سان-ساناقسىز چاتاق ئىشلارنىڭ ئۆزىنى كۈتۈپ تۇرغانلىغىنى ئېنىق بىلەتتى.

شۇنداق ھىسسىيات، تېخىمۇ توغرىراق قىلىپ ئېيتقاندا، شۇنداق تۇيغۇ، ئۆزىگە قوللانغان شۇنداق پوزىتسىيە ناھايىتى

ئۇزاق بىر مەزگىل ئۇنى ئۆز ئىلكىدە تۇتۇپ كەلدى.
تانىيە ئاز ئۇچرايدىغان مۇلايىم، كويۇمچان ئايال ئىدى. ئۇ ئۆزىنىڭ گاس، گاچا بولۇپ قالغانلىقىدىن قىلچە ھەسرەتلەنمەيتتى، خۇدادىنمۇ، بەندىدىنمۇ ئاغرىنمايتتى، يالغۇزلۇقىدىنمۇ زارلانمايتتى. ئاندىرى ئۇنىڭ ئۆيىدە شۇنچە ۋاقىت تۇرغان بولسىمۇ، لېكىن بىرەر قېتىممۇ ئۇنىڭ چىرايى تۇتۇلۇپ قالغانلىقىنى ياكى بىرەر نىمىدىن ئاغرىنغانلىقىنى كورمىدى. چىرايىدىن كوڭلى يايرىغانلىقى بىلىنمەيتتى، بىراق خاتىرجەملىك مېھرىۋانلىق يېغىپ تۇراتتى، ھەرقاچان كۆلۈمسىرەشكە تەرەددۇت قىلىۋاتقاندەك قىلاتتى. گاس، گاچا كېسىلىگە مۇپتىلا بولۇپ قېلىشى گويا جازالانغانلىقىدىن ئەمەس، بەلكى ئۇنىڭغا ئارام بېرىش ئۈچۈن بولغاندەك تۇراتتى. ئاندىرى دەسلەپتە، ئۇ مېنىڭ تېگى-تەكتىمنى بىلىدۇ، بىلگەنىنىڭ ئۈستىگە ماڭا ھەسداشلىق قىلماقتا، دىگەن ئويدا بولدى. ئاندىرى يەنە شۇنداقمۇ ئويلايتتى: ئۆزىنىڭ تانىيەنىڭ ئۆيىدە پەيدا بولۇپ قېلىشى ئۆز رايىچە بولغان ئىش ئەمەس، بەلكى بىر قول ئۆزىگە ئىشارەت قىلىپ، ئۆزىنى بۇ يەرگە باشلاپ قويغان بولسا كېرەك. بىراق ئۇنى بۇ يەرگە ئېپكېلىپ نىمە قىلىدىكىنا؟ ئۇنىڭغا ياردەم بەرمەكچىمۇ ياكى بىلدۇرمەستىن قەدەممۇ-قەدەم بەربات قىلماقچىمۇ؟
تانىيە ئىشتىن قايتىپ كېلىپ، كومزەككە قاچىلانغان، لاتىغا ئورالغان نەرسىلىرىنى بىر-بىرلەپ چىقىرىپ، ئاندىرىنىڭ

www.uyghurkitap.com

ئۇدۇلىغا كېلىپ ئولتۇراتتى ـ دە، ئۇنىڭ غىزا يېيىشكە ھەيران بولغان، خوشاللىغىنى ئىچىگە سىغدۇرالمىغان ھالدا كۆز ئۈزمەي قاراپ تۇراتتى. ئاندىرى قوسىغىنى تويغۇزۇۋالغاندىن كېيىن، ئۇنىڭ مۆرىسىنى ئەرنىڭ مۆرىسىنى قاققاندەك ئاستا قېقىپ قويۇپ، مىننەتدارلىغىنى بىلدۈرەتتى. تانىيە بۇنداق قوپال مېھرىۋانلىقتىن ھوزۇرلىنىپ، تەمتىرەپ كېتەتتى ـ دە، ئۇنىڭ قولىنى تۇتۇۋېلىپ مەڭزىگە يېقىپ، ئۇنىڭغا قول ئىشارىتى قىلىشقا باشلايتتى، لېكىن ئاندىرى چۈشەنمەيتتى. تانىيە تىت ـ تىت بولۇپ، ئۇن بارمىغىنى توختىماي ھەركەتلەندۈرۈپ ئىشارەت قىلاتتى، ئاندىرى تەشۋىشلەنگەن ھالدا بېشىنى چايقاپ، باشقا ياققا قارىۋالاتتى. شۇنىڭ بىلەن تانىيە ئاندىرىنى پەرىشان قىلماسلىق ئۈچۈن، ئۆز كۆڭلىنى ئىزھار قىلىش نىيىتىدىن كېچىپ، قولىنى ناماقۇل بولغان ھالدا ئۇنىڭغا سوزاتتى.

تانىيە ئاستا ـ ئاستا ئاندىرىغا ئۆزىنىڭ نۇرغۇن قول ئىشارەتلىرىنى پەرق ئېتىشنى ئۆگىتىپ قويدى. ئۇ ئاندىرىغا قول ئىشارىتى بىلەن گەپ قىلغاندا خۇددى باللارغا تىل ئۆگەتكەنگە ئوخشاش مېھرىۋانلىق ۋە سەۋرچانلىق كۆرسەتەتتى. لېكىن ئاندىرى گاس، گاچىلارنىڭ بۇنداق ئىشارەتلىرىدىن بىزار بولغاچقا، ئىلاجىنىڭ بېرىچە ئۆزىنى قاچۇراتتى. ئۇنىڭ بۇ يەردە ئۇزاققىچە تۇردۇۋەرگۈسى كەلمىدى. كېچىسى تانىيە يېقىن سۈۋۈشۈپ كەلگەندە ئاندىرى ھەقىقەتەن ئۇ يېقىملىق ئاۋاز بىلەن پىچىرلاپ، ھەممە ئاياللار مۇشۇنداق شارائىتتا

مۇڭىنى توكۇۋاتقاندەك مۇڭلىنىپ، قىستاۋاتىدۇ دەپ ئويلايتتى ۋە قىزىقسىنغان ھالدا دېمىنى ئىچىگە سىلىپ جىم تۇرۇپ ئاڭلاپ، بۇنىڭ ئۆزىنىڭ خاتا تۇيغۇسى ئىكەنلىكىنى بايقايتتىيۇ، لېكىن يەنىلا بىر خىل يامان پىكىردىن، يەنى تانىيە گاس، گاچا ئەمەس ئىكەن، ئۇ شۇنداق قىياپەتكە كىرىۋالغان ئىكەن دېگەن ئوي-خىيالدىن خالى بولالمايتتى.

بىراق ئاندىرىنىڭ ئۆزىمۇ ھازىر ئۆزىنىڭ قانداق ئادەم بولۇپ قالغانلىقىنى بىلمەيتتى. چۈنكى ئۇنىڭ ۋۇجۇدىدىكى بارلىق نەرسىلەرنىڭ ئورنى يوتكەلگەن، ئاستىن-ئۈستۈن بولۇپ كەتكەن، ئۆزى گويا مۇئەللەق ئېسىلىپ قالغاندەك بىر ھالغا چۈشۈپ قالغان. ئۇ ئەسلىدە بىرنەچچە كۈنلا ئويدە تۇرۇپ كەلمەكچى ئىدى، ئەتىجەدە يېرىم يولدا يا ئالدىغا ماڭالماي، يا ئارقىغا قايتالماي تۇرۇپ قالدى: ئەسلىدە ناستيۇنانى سېغىنغان ئىدى، نەتىجىدە تانىيەنىڭ يېنىغا كېلىپ قالدى. باشقا ئىشلارنى ئويلاشقا زادى جۈرئەت قىلالمايتتى. ئەپلەپ-سەپلەپ ئۆتكۈزۈۋېتەي دېسە، ئۆتكۈزۈۋېتەلمەيتتى؛ پۇشايمان قىلاي دېسە، پۇشايماننى ئالىدىغان قاچا تاپالمايتتى.

ئاردىن بىر ئاي ئۆتكەندىن كېيىن ئۇنىڭ سەۋرى-تاقىتى قالمىدى. بېشىغا ئولۇم كەلسىمۇ مەيلى دەپ ئالغا قاراپ ماڭماقچى بولدى. يېرىم كېچىدە، تانىيە دوختۇرخانىدا تازىلىق قىلىۋاتقاندا، ئاندىرى ئۇنى تاشلاپ قېچىپ كەتتى. ئەمدىلىكتە ئۇنىڭ ئارقىسىغا قايتىدىغان يولى قالمىغان، پەقەت بىرلا يول—

www.uyghurkitap.com

ئۆيگە قايتىش يولىلا قالغان ئىدى.

ئاندىرى ئىركۆتىسكىدىن يولغا چىققاندىن كېيىن، پۈتۈن دىققەت-ئېتىۋارى بىلەن ئالدى-كەينىگە قاراپ ئېھتىيات قىلىشقا توغرا كەلگەن ئىدى. ئۇ ئۆزىنىڭ كۆندۈزلىرى يول بويىدىكى كەنتلەردە كوزگە كورۈنۈشنى مەنئى قىلدى، ھەر خىل كىشىلەرگە يولۇقمايمەن دىگىلى بولامدۇ دەيسىز؟ ئۇ كۆندۈزلىرى كەنتتىن يىراق جايلاردىكى بۇز يەرلەردە، قىشلايدىغان كىچىك ئۆيلەردە ياكى قۇرۇق ئوت-چوپ دۆۋىلىرى ئارىسىدا ئۆزىنى دالدىغا ئېلىپ، ھەر يانغا قارايتتى، بىرەر ئادەمنىڭ قارىسىنى كورگەن ھامان قورقۇپ، ئىچىدە تىللايتتى، توڭلاپ لاغىلداپ تىترەپ كەتسە، ئۆز ئۆزىنى قاغايتتى؛ تۈندە، كائىنات جىمجىتلىققا چوككەندە ئۇچقاندەك ئۆز يولىغا راۋان بولاتتى، بەختىگە يارىشا، كۆندۈز ئىنتايىن قىسقا بولۇپ، ھەش-پەش دىگىچە ئوتۇپ كېتەتتى.

ئۇ ئاخىر كىرىشىشنى بايرىمى مەزگىلىدىكى قەھرىتان سوغاق بولۇۋاتقان بىر كېچىسى ئاتامان كەنتىگە يېتىپ كەلدى. تاغ قاپتىلىدىكى ئىگىزلىكتە تۇرۇپ، چارچىغان، قېلىن قار شولىسىدا چاقىيىپ ھالى قالمىغان كوزىنى مەھەللىدىكى ئۆيلەرنىڭ ئىككى تەرەپكە قىيىشىيىپ تۇرغان ئاپپاق قار بىلەن قاپلانغان ئوگزىلىرىگە بىر قۇر يۈگۈرۈتۈپ چىقتى. ئۇ ئۆز يۇرتىغا قايتىپ كەلگەندە بولىدىغان ھىسسىياتنى ھىس قىلالمىدى، بۇنى ھىس قىلىشقا ھەپىلىسىمۇ يوق ئىدى. ئۇ يەردە بىر دەم تۇرغاندىن

كېيىن دەريا بويىغا چۈشتى. بۇ يەردىكى تىك يارنىڭ تۈۋىنىدە كەنتنى كورگىلى بولمايتتى. ئۇ ئانىگارا دەرياسىدا قېتىپ كەتكەن مۇز ئۈستىدىن ئوتۇپ ئوز ئويىگە تەۋە مونچا ئىشكى ئالدىغىچە باردى. مونچا ئىچىگە كىرىپ ئىشكنى يېپىپ قويۇپلا يەرگە ئوزىنى تاشلىدى-دە، خۇددى ئولۇككە ئوخشاش قىمىر قىلىپمۇ قويماي ئۇزاققىچە ئوڭدىسىغا ياتتى.

تاڭ ئەمدىلا سۈزۈلۈشكە باشلىغاندا، پۇتلىرىنى ئاران سورەپ، ئاستا قەدەم تاشلاپ ئانگارا دەرياسىنىڭ ئۇ قېتىغا قاراپ يول ئالدى. ئۇنىڭ مۇرىسىدە چاڭغا بار ئىدى، بېلىگە قىستۇرۇلغان پالتا پۇلاڭلاپ تۇراتتى.

ئاندىرى گۇسكوۋ ئاندىرىيېۋ ئىكىنزارلىغىدىكى، ئوستەڭ بويىغا يېقىن بىر جايغا سېلىنغان، قىشتا كېرەك قىلىنىدىغان كونا ئويىنى ئوزىگە پانا قىلدى. ئۇزاقتىن بۇيان ھېچكىم تېگىپ باقمىغان مەشكە ئوت يېقىپ، ھەربىر سۇدانىدا بىرئاز چاي قايناتتى، قانچە كۇنلەپ بورىگە ئوخشاش ياۋايى تۇرمۇشنى بېشىدىن كەچۇرگەندىن كېيىن تۇنجى قېتىم ئىسسىنىۋالدى. لېكىن ئارىدىن يېرىم سائەت ئوتكەندىن كېيىن، تۇيۇقسىز جالاقلاپ تىترەشكە باشلىدى، ئوزىنىڭ پۇت-قوللىرىدىن پۇتۇن ئەزايىنىڭ ئاجايىپ قاتتىق تىترەۋاتقانلىغىنى بىلدى. ئوزىنىڭ بۇنچىلا تىترەپ كېتىشىگە ئۇزاقتىن بۇيان ئىسسىنالمىغانلىغى، ئەمەلىيەتتە بىردىنلا ھەددىدىن زىيادە ئىسسىنىپ

كەتكەنلىكى سەۋەپ بولغان بولۇشى مۇمكىن؛ ياكى نېرۋىسى جىددىلىشىپ كېتىپ، كۆڭلىنىڭ بىرىدە روھىي ھالىتى جايىغا چۈشۈشكە، ھەر مىنۇت كوزىنى چەكچەيتىپ، قۇلىغىنى دىڭ قىلىپ تۇرۇش زورۇرىيىتى تۈگەپ ئارام ئېلىۋېلىشقا ئىمكانىيەت يار بېرىشكە كېچە-كۈندۈز تەقەززا بولغانلىقى، ئەمدىلىكتە شۇ پەيتنىڭ ئاخىر يېتىپ كەلگەنلىكى سەۋەپچى بولغاندۇ، بەلكىم.

ئۇ ئىركۆتسكىدىلا ئاتامان كەنتى ئەتراپىدىكى بىرەر جاينى ئۆزەمگە پانا قىلسام بولار دەپ ئويلاپ يۈرگەن چېغىدىلا، قىشلايدىغان مۇشۇ ئۆينى تاللىۋالغان ئىدى. بۇ ئوي ناھايىتى ئوبدان جايغا سېلىنغان بولۇپ، ئورنى تاغ ئارقىسىدىكى چوڭقۇر جىلغىدا ئىدى، كېچە-كۈندۈز توختىماي مەشكە ئوت ياققان تەقدىردىمۇ، تۈتۈنى كورۈنۈپ قالمايتتى. بۇنىڭدىن باشقا، بىرنەچچە قەدەم يىراقلىقتىكى جايدىلا بىر ئۆستەڭ بار بولۇپ، ئۇنىڭ ئۇستىدە توڭلىغان مۇزدىن ئوتكەندە، ئاياق ئىزلىرى قالمايتتى.

نىمە ئامال بار دەيسىز؟ ئۇنىڭ ئالدى بىلەن ئويلايدىغىنى ئەنە شۇ شەرتلەر ئىدى. ئارىنى ئانگارا دەرياسىنىڭ ئايرىپ تۇرغانلىقىنىڭ ناھايىتى مۇۋاپىق ئىكەنلىكى توغرىسىدا گەپ قىلىش ھاجەتسىز، بۇ يەرگە بۇرۇنقى چاغلاردا كەلگۈچىلەرمۇ يوق دىيەرلىك ئىدى، ئەمدى تېخىمۇ كەلمەسلىكى تۇرغان گەپ، زادى ھېچكىم كەلمەيدۇ. ھەتتا قاتناش بەلگىسىگە

قارايدىغانلارنىڭمۇ ئارالدىن ئۆتۈپ بۇ يەرگە كېلىشىگە ئىمكانىيەت بەرمەيتتى، چۈنكى پاراخوتلار ئۇلارنى تەرەپتىكى كەڭ ئېقىن بىلەن قاتنايتتى.

ئاتامان كەنتىنىڭ ئېتىزلىرى ۋە يايلاقلىرى ئەزەلدىن دەريانىڭ ئۇ قېتىدا بولۇپ كەلگەن ئىدى، شۇ يەردىكى يەر-زېمىنمۇ يېتىپ ئاشاتتى. ئوۋ ئوۋلاش، بېلىق تۇتۇش دېگەندەك قوشۇمچە ئىشلارمۇ دەريانىڭ ئۇ قېتىدا، كەنت ئەتراپىدا بولاتتى. كەنتلىكلەر لېنا دەرياسى بويىغا ئوتتىدىغان رايوندا مەيلى ياۋايى هايۋان ياكى ياۋا مېۋە-چېۋە بولسۇن، دەريانىڭ ئۇ قېتىغا قارىغاندا مول دەپ هېساپلىشاتتى، دەريادىن ئۆتۈپ بۇ جايغا ئانچە كېلىپ يۈرمەيتتى. كەنتنىڭ ئۇدۇلىدىكى دەريا ئوتتۇرىسىغا جايلاشقان ئارالغا بەزىلەر ھەقىقەتەن ئوت-چۆپ ئورۇشقا باراتتى، ياۋا مېۋە-چېۋىلەرنىمۇ يىغىۋالاتتى، شۇڭا بۇ ئارال ئوت-چۆپ ئارىلى دەپ ئاتىلىپ قالغان ئىدى.

ياپونىيە-روسىيە ئۇرۇشى پارتلاشتىن ئىلگىرىلا ئاندىرى سۇۋ ئىسىملىك بىر كوچمەن ئىككى ئوغلىنى ئېلىپ روسىيەدىن ئاتامان كەنتىگە كەلگەن. توت ئەتراپىنى بىر قۇر كوزدىن كەچۈرۈپ چىققاندىن كېيىن، ئۇنىڭ ئانگارا دەرياسىنىڭ بۇ قېتىدىكى يەرلەرنى تەسەررۇپ قىلىشقا تالاشقۇدەك ھېچ يەرلىك دېخانلارنى تازىمۇ ھەيران قالدۇرغان. ئۇمۇ ئاتامان كەنتىدىكىلەرگە ئوخشاشلا ئويىنى كەنت ئىچىگە سالغانۇ، دەريانىڭ بۇ قېتىغا كېلىپ بوز يەر ئاچقان. ئۇنىڭ ئارتۇقچە كۆچ سەرپ

قىلىپ دەرەخ يىلتىزلىرىنى قومۇرۇشى ھاجەتسىز ئىدى، چۈنكى ئورمان ئارىسىدا تېرىقچىلىق قىلىشقا مۇۋاپىق كېلىدىغان بوش يەر بۇ جايدا قانچىلىك دىسەڭ شۇنچىلىك تېپىلاتتى.

ئۇ تېخى تىلىنمىغان ياغاچلار بىلەن قىشلىق ئىككى ئۆيمۇ سالدى، بىرىنى ئۇستەڭ بويىغا ئوت-چۆپ ئۆرىدىغان ئوتلاقتا يېقىنراق بىر جايغا، يەنە بىرىنى دوڭگە، ئالدىنقى ئۆيدىن تەخمىنەن ئىككى كىلومېتىر يىراقلىقتا سالدى-دە، ئىگىلىك يارىتىشقا كىرىشىپ كەتتى ۋە بۇ ئىش ئاجايىپ جايىدا ماڭدى.

شۇنىڭدىن ئېتىۋارەن، كىشىلەر ئاندىرى سۆپىنىڭ ئىسمىغا ئاساسەن بۇ جاينى ئاندىرىنىپۇ ئىگىنزارلىغى دەپ ئاتايدىغان بولدى.

ئاندىرى سۆپ كولخوز قۇرۇلۇشتىن بۇرۇن ئۆلۈپ كەتكەن؛ ئۇنىڭ بىر ئوغلى گېرمانىيىگە قارشى ئۇرۇشقا① كەتكىنىچە قايتىپ كەلمىگەن؛ يەنە بىر ئوغلى 1930-يىلى باي دىخان قىلىپ بېكىتىلىپ، مال-مۈلكى مۇسادىرە قىلىنىپ، پۈتۈن ئائىلىسى بىلەن باشقا جايغا سۈرگۈن قىلىنغان. دىمەك، كوچمەن ئاندىرى سۆپ ئاخىر يېگى ئاچقان بوز يەردە يىلتىز تارتالمىغان.

ئۇنىڭ يەرلىرى، ئالدىن مولچەرلەنگىنىدەك، كولخوز

---

① بۇ يەردە بىرىنچى دۇنيا ئۇرۇشى كوزدە تۇتۇلىدۇ. — تەھرىردىن.

تەرىپىدىن تاشلىنىۋېتىلدى. بۇ بىرنەچچە گىگىتار يەرنى دەپ ئەتىياز، ياز، كۈز پەسىللىرى تېرىقچىلىق قىلىش ئۈچۈن شۇنچە يىراق يەردىن ئادەم ئەۋەتىشتىن قانچىلىك نەپ تەگسۇن؟! يەنە تېخى سىيالكا، كومپايىنلارنىمۇ ئانگارا دەرياسىدىن ئۆتكۈزۈش ھەممە ئۇنىڭ ئۈچۈن ئالايىتەن بىر كېچىك كېمىسى تەييارلاش ئەرزىمدۇ؟

ئەمدى ئاندىرى گۇسكوۋ ئاندىرى سۇۋېغا مىننەتدارلىق بىلدۈرۈشى كېرەك، ئۇ ئادەمنىڭ ئۇنىڭغا ھەرقايسى جەھەتلەردىن ئېلىپ ئېيتقاندىمۇ مۇۋاپىق كېلىدىغان، بىخەتەر، ئىشەنچلىك پانا جاي قالدۇرۇپ كەتكىنى ئوبدان بولغان ئىكەن.

ئەگەر ئۇ ئومرىنى مۇشۇ يەردە ئۆتكۈزۈۋېرىدىغان بولسا، ئۇ ھالدا، تاغ باغرىدىكى بۇ قىشلىق ئۆيدىن ياز كەلگىچىلا پايدىلىنىشى مۇمكىن. ئۇنىڭدىن كېيىن تاغ ئۈستىدىكى ھىلىقى كىچىك ئۆيگە كوچۇشكە ياكى قونالغۇ قىلغۇدەك باشقا جاي ئىزدەشكە توغرا كېلەتتى، شۇنداق قىلغاندىلا بېلىقچىلارنىڭ ياكى چېپىپ يۈرۈشنى ياخشى كورىدىغان بىرەر ئادەمنىڭ بىرەر خىيال بىلەن بۇ يەرگە كېلىپ قاراپ بېقىشىدىن ساقلانغىلى بولاتتى.

شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇ ئەتىسى تاغ ئۈستىدىكى قىشلايدىغان ھىلىقى كىچىك ئۆيگە بىر قېتىم بېرىپ بېقىش، ھازىر ئۇنىڭ قانداق بولۇپ قالغانلىقىنى كورۇپ بېقىش قارارىغا كەلدى......

چاغىغام بار. ئاۋال ئوستەڭنى بويلاپ يۇقۇرى ئېقىمغا قاراپ

ماڭسام، ئۇنىڭدىن كېيىن چاڭىغا بىلەن بىر ئاز ئەگرى يولنى بېسىپ ئۆتسەم، ئۇ تەرىپىدىن كىچىك ئۆيگە يېتىپ بارالايمەن؛ ياشاش كويىدا بولغاندىكىن، ھەر ھالدا بىرەر تەرەددۇت قىلغىنىم، ئۇ يەردە نىملەرنىڭ بارلىقىغا قاراپ بېقىپ، يېگى تۇرمۇشۇمنى قانداق باشلاش ئۇستىدە ئويلىنىپ قويغىنىم تۈزۈك. بىر ئوۋ مىلتىقى بولغان بولسا، ھەممىدىن ياخشى بولغان بولاتتى. ناستيۇنانى ئىزدەپ تېپىشىم كېرەك، باشقىلارنى ئىزدەپ يۈرگىلى بولمايدۇ. يالغۇز ئۆزەمگە تايىنىپ ياشىشىم مۇمكىن ئەمەس......

ئۇ روھى چۈشكەن ھالدا بۇلارنى ئويلاپ بولغاندىن كېيىن، ئۆزىگە ھۆجۈمغا ئۇتكەن سوغاق تىترەكمۇ ئاز-پاز پەسەيدى، شۇنىڭ بىلەن ئۇ مەشكە ئازراق ئوتۇن سېلىپ قويدى-دە، تاختاي ئۇستىگە ئۆزىنى تاشلاپ، تاكى ئەتىسى تاڭ سەھەر-گىچىلىك پەقەت ئويغانماي بىر كېچە-كۈندۈز ئۇخلىدى.

5

كەچقۇرۇن، زايوم سېتىۋېلىشقا سەپەرۋەر قىلىندى، ھېچ-قاچان بۇ يىلقىدەك بۇرۇن سەپەرۋەر قىلىنمىغان ئىدى. ناستيۇنا بەتخەجلىك قىلىپ ئىككى مىڭ رۇبلىلىق زايوم سېتىۋالدى. كەنت بويىچە پەقەت ئىننوكىنتى ئىۋانوۋىچلا شۇنچىلىك سېتىپ-

ۋالغان ئىدى. بىراق ھەممىگە مەلۇمكى، ئىننوكىنتى ئىۋانوۋىچ-
نىڭ پۇلىنىڭ ھەددى-ھېساۋى بولمىغاچقا، باشقىلار ئۇنى
ئىننوكىنتى چەندازا دەپ ئاتىشاتتى. لېكىن ناستيۇنا زايومغا
تولىگۇدەك شۇنچە كوپ پۇلنى قەيەردىن تاپىدىكىنا، بۇنى
ئۇنىڭ ئۆزىمۇ تەسەۋۋۇر قىلالمايتتى. مىخئىچ كېسەلگە گىرىپتار
بولۇپ قالغانلىقتىن، ئېھتىمال كېسەل بولۇپ قالدىم دېگەن
بانا بىلەن يىغىنغا ناستيۇنانى قاتناشتۇرغان بولۇشى مۇمكىن.
بىراق نىمە يىغىن ئېچىلىدىغانلىغى، قانداق مەسىلىلەر سوزلىنى-
دىغانلىغى ئالدىن ئۇقتۇرۇلمىغان ئىدى. ناستيۇنا ھاپىلا-شاپىلا
بولىدۇ، شۇنچىلىك سېتىۋالاي، دەۋەتتى. مەخسۇس خادىم ئۇنى
تەقدىرلىدى، يۇرتداشلار ئۇنىڭ شۇنچىلا كوپ زايوم سېتىۋېلى-
شىدىن ھەيران قالدى، ناستيۇنانىڭ ئۆزىمۇ ئۆز غەيرىتىدىن
قورقۇپ كەتتى. لېكىن، "ئېيتقان سوز—ئاتقان ئوق" دېگەن
گەپ بار. ناستيۇنا ئۆز گېپىدىن يېنىۋېلىشقا ئۇلگۇرەلمىدى.
بىراق ئۇنىڭ كوڭلىدە بىر غايىپ ئاۋاز "توغرا قىلدىڭ" دەپ
دەردىگە يەتكەندەك، تەسەللى بېرەتتى. ئۇنىڭ شۇنچىلا ساننى
ئېيتالىغانلىغىغا قارىغاندا، ئاللىقانداق كۇچنىڭ ئۇنىڭ شۇنداق
دېيىشىگە تۇرتكە بولۇۋاتقانلىغى، ئۇنىڭ ھەرگىز ئاغزىغا كەلگى-
نىچە دەپ قويمىغانلىغى كورۇنۇپ تۇراتتى. ئۇ ئۆز ئېرىنىڭ
گۇنايىسىنى زايوم سېتىۋېلىش يولى بىلەن ساقىت قىلماقچى
بولغاندۇ، بەلكىم......ئۇ شۇ چاغدا ئېرىنى خىيالىغا كەلتۇرۇپ
ئولتۇرمىغاندەك قىلاتتى، نامەلۇم كىشى ئۇنىڭ ئورنىدا غايىپتىن

ئويلاپ قويغان بولسىمۇ ئېهتىمال.

ئۇ ئويگە قايتىپ بارغاندىن كېيىن زايوم سېتىۋېلىش توغرىسىدىكى گەپلەرنى تىلغا ئېلىشى بىلەنلا مىخئىچ دەرهال:

— هە، قانچىلىك سېتىۋالدىڭىز؟ — دەپ سورىدى.

— ئىككى مىڭ رۇبلىلىق.

ياغاچ كاڭ ئۇستىدە بىر نەرسە رېمونت قىلىپ ئولتۇرغان قېيناتىسى مىخئىچ ئۇنىڭ بۇ گېپىنى ئاڭلاپلا قولىدىكى ئىشلىرىنى تاشلىدى-دە، بېشىنى كوتىرىپ، ئىشەنمىگەن هالدا سورىدى:

— نىمە بولدىڭىز، قىزىم، مەن بىلەن چېقىشىۋاتىسىزغۇ دەيمەن؟

— نەدىكىنى......

— ئالجىپ قالدىڭىزمۇ؟ پۇلىڭىز بارمىدى-يا؟ يوشۇرۇن يىققان پۇلىڭىز بار ئوخشىمامدۇ؟

— ياق.

— ئۇنداق بولسا نىمە دەپ شۇنداق قىلدىڭىز؟ پۇلنى قەيەردىن تاپماقچى بولۇۋاتىسىز؟ مېنى ياكى ئۇنى...... — ئۇ بېشى بىلەن كاڭ ئۇستىدە ياتقان سېمىيونوۋناغا ئىما قىلىپ قويدى، — سېتىۋەتمەكچى بولدىڭىزمۇ نىمە؟ لېكىن بىزنى بىكارغا بەرسىڭىزمۇ، هېچكىم ئالمايدۇ.

— ئۇلار بۇ ئاخىرقى قېتىمقىسى، غەلىبە ئۈچۈن ئېلىنىۋاتىدۇ دەيدۇ.

ــ غەلىبە ئۈچۈن......

سېمىيونوۋنا كاڭ ئۈستىدە شىپىر ـ شىپىر قىلىپ بىر پەس قىمىرلىغاندىن كېيىن بېشىنى چىقىرىپ سورىدى:

ــ نىمە، نىمە دەيدۇ ئۇ؟

ــ ئۇ بىزنى بېيىپ كەتتىڭلار، نۇرغۇن پۇل يىغدىڭلار، پۇلنىڭ كوپلۇگىدىن قويغىلى جاي تېپىلمايۋاتىدۇ دەۋاتىدۇ.

ناستيۇنا چىملدىق ئارقىسىدىكى ئوزىنىڭ يېرىم ئېغىز ئويىگە قاراپ ماڭدى، بۇ جاي ئىلگىرى ئۇنىڭ بىلەن ئاندىرى ياتىدىغان جاي بولۇپ، كارۋىتى ھېلىمۇ شۇ يەردە ئىدى. ناستيۇناغا مەلۇمكى، مىخنىچ چىچىلسىمۇ، چېچىلىپ، چېچىلىپ بىر پەستىن كېيىن تىنچىپ قالاتتى؛ قېينانىسى بۇنىڭ قانداق ئىش ئىكەنلىكىنى بىلىۋالسا، ئاغزى ـ ئاغزىغا تەگمەي ئەيىپلىگەن، كەم ـ كۇتىسىز بىرەر ئايدەك، ھەتتا ئۇنىڭدىنمۇ كوپرەك ۋاقىت تىللىغان بولاتتى...... ئۇنىڭ بىلەن كارىم نىمە! بۇ پۇلنى ئىشقىلىپ تولەپ بولىمەن، بۇنىڭدىن كېيىن ھەر ھالدا بىرەر ئامالىنى قىلارمەن. ئۇنىڭ ئۇستىگە بۇنداق يىغىن كېيىنمۇ يەنە ئېچىلىدۇ...... بىراق مۇشۇنچىلا كوپ زايوم سېتىۋالغانلىقىم ئۈچۈن ئەتە كاردا كەتتىگە بېرىش ھوقۇقىغا ئېرىشتىم، بۇ ئىككى مىڭ رۇبلى قولۇمدىكى كوزىر بولۇپ قالدى، مۇبادا بۇ ئىككى مىڭ رۇبلى بولمىغان بولسا ھەممە ئىش سۇغا چىلاشقان بولاتتى.

ئۇنىڭ مولچەرى دىگەندەكلا توغرا بولۇپ چىقتى. يىغىندىن

www.uyghurkitap.com

كېيىن كولخوز رەئىسى نىستورنىڭ زايوم سېتىۋېلىش ئەھۋالىدىن ناھايىتى مەمنۇن بولغانلىغىنى كوردى ــ بىر مەھەل تووسىلەپ كەتكەن سان يەنە ئورلىگەن، كوپچىلىك نىستورنى يەركە قارىتىپ قويمىغان ئىدى، ــ شۇڭا ناستيۇنا ئۇنىڭ ئالدىغا يۈگۈرۈپ باردى ــ دە، بۇ قېتىمقى يىغىندىكى ئەتىۋارلىق ئادەم ئاھاڭىدا:

ــ نىستور ئىلئىچ، ــ دىدى ئۇ ياخشىچاق بولۇش ئۈچۈن ھەتتا ئۇنىڭ پەملىسىنىمۇ ھورمەت بىلەن تىلغا ئېلىپ، ــ ئەتە كىم مەخسۇس خادىمنى چانا بىلەن ئاپىرىپ قويىدۇ؟

نىستور ئۇنىڭغا قۇۋلۇق بىلەن كوزىنى قىستى ــ دە، ئاۋازىنى قاتتىق چىقىرىپ ۋاقىرىدى:

ــ ھوي مەخسۇس خادىم، ماڭا قارىڭا! بىزنىڭ بۈگۈنكى زەربىدارىمىز ئەتە ئوز رازىلىغى بىلەن سىزگە ھەمرا بولۇپ كاردا كەتتىنى ئايلىنىپ كەلمەكچى. قانداق، قارشى تۇرمايسىزغۇ دەيمەن؟

مەخسۇس خادىم بۇلارنىڭ ئالدىغا كەلدى، بۇ ھارغىن چىراي، يادائىغۇ، پاكار، ئانچە كېلىشمىگەن ئەر كىشى بولۇپ، چاچلىرى پاخپىيىپ تۇراتتى، ئۇ ناستيۇناغا سەپسالغاچ ئىنچىكە ئاۋازى بىلەن سوزلىدى:

ــ قانداق ئەر قارشى تۇرىدۇ دەيسىز؟ بۇنداق ياخشى يول باشلىغۇچى چۇشۇمگىمۇ كىرىپ باقمىغان ئىدى.

نىستور يېقىنچىلىق بىلەن ئۇنىڭ مۇرىسىگە قېقىپ تۇرۇپ:

— بىراق ئىش پۈتكەندىن كېيىن بۇنى قايتۇرۇۋېتىڭ جۇمۇ، — دىدى ۋە ناستيۇناغا قاراپ كوزىنى قىسىپ قويدى، — بۇنى يېنىڭىزدا بەك ئۇزاق تۇتۇپ قالماڭ، بىلىسىزغۇ دەيمەن، بىزنىڭ بۇ يەردە ئادەم يېتىشمەيۋاتىدۇ.

ناستيۇنا ئەتە كاردا كەنتكە بارىدىغان بولدى. ئۇنىڭ تېخى بۇ خەۋەرنى مىخئىچقا ئېيتىپ قويۇشقا توغرا كېلەتتى...... بىراق، بۇ خەۋەرنى ئەتە ئەتىگەن ئېيتسامۇ بولار، بۇگۈنكى ئىككى مىڭ رۇبلىنىڭ دەردىمۇ يېتىپ ئېشىۋاتىدۇ. ۋاي خۇدا-يىم، بۇنىڭدىن كېيىن قانداق تۇرمۇش كەچۈرەرمەن؟! ئۇلار بۇنىڭدىن كېيىن قانداق قىلار؟ قانداق قىلار؟

......ئۇلار تۇنجى قېتىم يۈز كورۇشكەندە كېلىشۋالغان كېچىسى ناستيۇنا ئۇۋ مىلتىغىنى ئاندىرىغا ئاپىرىپ بەردى. ئۇ يەنە بىرقانچە دورا قاچىلانغان مىشەكمۇ تاپتى، بىراق مىخئىچ-تىن ئېشىپ قالغان ئوق-دورا يوق دىيەرلىكلا بولغاچقا، مىڭ تەستە ئاران ئىككى-ئۈچ مىشەك جايلىيالىدى. بۇ بەكمۇ ئاز ئىدى، ئەلۋەتتە، ئاندىرىمۇ شۇنداق دىدى، لېكىن ئۇ كەنتتى-كىلەردىن ئوتنە ئېلىشقا جۈرئەت قىلالمىدى، چۇنكى باشقىلار بۇنى دەرھال قېيناتىسىغا ئېيتىپ قويسا، قېيناتىسى گۇمانلىنىپ قالغان بولاتتى. بۇ كەنت تولىمۇ كىچىك بولغاچقا، تۇنۇگۇن كىمنىڭ ئويىگە كىمنىڭ ئازراق تۇز سوراپ بارغانلىغىنى، كىمنىڭ ئويىدە بولكىنىڭ ئوبدان پىشۇرۇلماي قېلىپ، كىمنىڭ ئويىگە بېرىپ ئوتنە ئالغانلىغىنى پۈتۈن كەنتتىكىلەر بىلىپ

تۇراتتى. ئۇنىڭ ئۈستىگە ناستيونا مىخىچتىن يوشۇرۇنچە قازناقتىكى قوزۇقتا كىيىم بىلەن يۆگەپ ئېسىپ قويۇلغان ئوۋ مىلتىغىنى ئېلىپ كەتكەن ئىدى؟ ناۋادا قېيناتىسى ئوۋ مىلتىغىنىڭ يوقلىپ كەتكەنلىكىنى سېزىپ قېلىپ، سۈرۈشتۈرگىلى تۇرسا قانداق بولۇشىنى كىم بىلسۇن. بۇ ئىش ئۈستىدە ناستيونانىڭ ئويلاپ قويغىسىمۇ كەلمىدى.

ئاندرى بۇ قېتىم مونچىدا پۈتۈنلەي باشقا بىر ئادەمدەك بولۇپ قالغان ئىدى. ئۇ ناستيونانى قورقۇتۇپمۇ يۈرمىدى، بىرەر شەپىنى ئاڭلا-ئاڭلىمايلا تىترەپ كېتىدىغان ئىشمۇ بولمىدى، پەقەت چىرايىنى غەم باسقان، قەلبىنى ھەسرەت چولغىۋالغان ھالدا ئۈنچىقماي ئولتۇراتتى. ئۇ ھەتتا بىرەر ئېغىز گەپمۇ ئاغزىدىن چىقىرالمىدى. ناستيونا ئۇنىڭغا شۇنداق ئىچ ئاغرىتتى، ھۆكۈرەپ يىغلىۋەتكىلى تاس قالدى. ئاندرى ماڭار ۋاقتىدا گەپنىڭ راستىنى ئېيتتى:

— بوشنالساڭ ئاندرىيېۋ ئىكىنزارلىغىغا، تاغ باغرىدىكى قىشلىق كىچىك ئۆيگە بېرىپ مېنى تاپقىن. مەن شۇ يەردە بولىمەن. — كېيىن تىترىگەن ئاۋازى بىلەن ئۆتۈندى، — كەلگىن جۇمۇ، ناستيونا. مەن سېنى كۈتىمەن. لېكىن بىرەر ئىتمۇ سېنىڭ بۇ يەرگە كەلگىنىڭنى كۆرۈپ قالمىسۇن.

مەخسۇس خادىمنى ئاپىرىپ قويۇش ئۈچۈن كەنتتىكىلەر ناستيونىغا بىر ياخشى ئات — كولخوز رەئىسى نىستور ئۆزى

ھارۋىغا قوشىدىغان كاركا ناملىق ئاتنىسى — بېرىشتى. ئۇنىڭدىن باشقا يەنە رەئىس مەخسۇس ئىشلىتىدىغان، ئارقا يولەنچۇكى ئىگىز كەلگەن چانىنىمۇ بېرىشتى. ناستيۇنا ئاتنى چانىغا قوشۇپ، چانا ئىچىگە بىرئاز پاخال تاشلىدى-دە، كاركىنى مەخسۇس خادىم قونغان نىستورنىڭ قوراسىنىڭ ئالدىغا يېتىلەپ كەلدى. نىستورنىڭ ئۆيىدىكىلەر ئەمدىلەتىن ناشتا قىلىشقا تۇتۇنىغاچقا، كېيىن ئورۇن-كۆرپىسىنى ئېپكېلىشكە بېرىپ يۈرمەسلىك ئۈچۈن، چانىنى ھەيدەپ ئوز ئۆيىگە قاراپ يول ئالدى.

مىخئىچ شۇ كۈنى ئەتىگەنى ئورۇندىن قوپقاندا، ناستيۇنانىڭ باشقا يەرگە خىزمەت بىلەن بارىدىغانلىقىنى ئاڭلاپ ناھايىتى خوشال بولدى. ئۆيدىكى كىرسىن تۈگەپ كەتكەچكە، مىخئىچ ئۆزى قارايدىغان ئاتخانىدىن ئىككى قېتىم ئوغرىلىقچە قۇتىغا توكۇپ ئېلىپ كەلگەن؛ يەنە بىر قېتىم ناستيۇنا ئىلاجسىزلىقتىن كىرسىن چىرىغىنى كوتىرىپ نادكانىڭ ئۆيىگە كىرسىن تىلەپ بارغان ئىدى. سەرەڭگە، تۇزمۇ تۈگەپ قالغان ئىدى. ئۇنىڭدىن باشقا يەنە بىرنەچچە توقاچ سوپۇن سېتىۋېلىش ئۈمىدىمۇ بار ئىدى، لېكىن بۇنىڭغا كوزى يەتمەيتتى، چۈنكى سوپۇن خېلى ۋاقىتتىن بۇيان تېپىلمايدىغان بولۇپ قالغاچقا، ھەممە ئادەم ئۇزاقتىن بۇيان نائىلاج شۇلتا بىلەن كىيىم يۇيۇپ كەلگەن ئىدى. 1920-يىلى پارتىزان گاۋرىلا ئافاناسيېۋىچ كىچىك دۇكاندار ئايال سىمانى كاچكۇلغا تاشلاپ ئولتۇرۇۋەتكەندىن باشلاپ ئاتامان كەنتدە مىخچىلىك نەرسىنى سېتىۋالىدىغان جايمۇ

يوق بولۇپ، يىگىنە چاغلىق نەرسىنى ئېلىش ئۈچۈن ھارۋا بىلەن كاردا كەنتكە بېرىشقا توغرا كېلەتتى.

ناستيۇنانى مىخنىچىنىڭ مۇنداق بىر تاپشۇرۇغى ئىنتايىن خوشال قىلدى:

— قىزىم، ئۇ يەرگە بارغاندا ئۇۋچىلىق جابدۇقلىرى دۇكىنىدا مىلتىق دورىسى ۋە چاچما ئوقنىڭ بار-يوقلۇغىغا قاراپ باقسىڭىز، قاچاندىن باشلاپ مىلتىق ئېتىپ باقمىغانلىغىم يادىمدا قالماپتۇ، لېكىن ھەر ھالدا ئاز-پاز ئوق-دورا ساقلاپ قويۇش كېرەك. باش ئەتىيازدا كوكتاتلىققا جەرەن كىرىپ قېلىشى مۇمكىن.

مىخنىچ قازناقتىن كىرسىن قاچىلايدىغان بىر قاچا ئېلىپ چىقتى، ئۇزىنىڭ ئەستېرىمۇ-تېشىمۇ ئىت تېرىسىدىن قىلىنغان جۇۋىسىنى ناستيۇنانىڭ ئايىغىغا تاشلىدى:

— بۈگۈن يېنىپ كېلەلەيسىزمۇ؟

— ناتايىن. دۇكانلار تاقىلىپ قالمىغان بولسا، ئۈلگۈرەلەسەم......

— بوپتۇ، بوپتۇ. بۈگۈن يېنىپ كېلەلمىسىڭىز ئەتە كېلەرسىز. — ئۇ يەنە كوڭلىدىن كوتىرىلمىگەن ھىلىقى ئىشنى يەنە تىلغا ئالدى، — تۈنۈگۈن تاڭ سەھەردىلا كېتىپ قالغان بولسىڭىز تازىمۇ ئوبدان بولاتتىكەن. ئۇنداقتا ئىككى مىڭ رۇبلىنى بوينۇمغا ئېسىپ قويمىغان بولاتتىڭىز. بۇنىڭ بىلەن ئويناشقىلى بولامدۇ؟ ھە، قىزىم، نېمىشقا ئۈنچىقماي تۇرۇۋالىسىز؟ تۈنۈگۈنمۇ ئۈنچىقمىغان بولسىڭىز، ياكى تىلىڭىزنىڭ يېرىمىنىلا

چىقىرىپ، ئازراق دىگەن بولسىڭىز جايىدا بولغان بولاتتى، ئەمدى ئىبغىز ئاچالىغان بولاتتىڭىز. بوپتۇ، بوپتۇ، يولىڭىزغا مىڭىڭ، خۇدايىمغا ئامانەت، مىڭىڭ. ئۇ يەرگە بارغاندا سوۋىتكە كىرىپ ئۇتۇڭ، ئاندىرى توغرىسىدا خەۋەر بار-يوقلۇغىنى سۇرۇشتۇرۇپ بىقىڭ. ئوتەر يولىڭىزدا پوچتىخانىغا قاراپ بىقىڭ. ئۇ يەردە بىرەر پارچە خەت ياكى ئالاقە قەغىزى ساقلىنىپ ياتقاندۇ، بەلكىم.

سىمىيونوۋنا كاك ئۇستىدە بىر پەس غوتۇلدىدى:

— ئەگەر مەن بولسامدىم، ھەرنىمە دىسىمۇ ئوزەم يالغۇز باشقىلارنىڭ ئىرى بىلەن بىللە بىر يەرگە بارمىغان بولاتتىم. يەنە كىلىپ بۇ ئاي-بۇ كۇنلەردە. ئاھ خۇدا! ئوزەڭ بار! ئادەمنىڭ ياخشىسى ئەر خەقتىن ئوزىنى قاچۇرىدۇ.— سىمىيونوۋنا تىلىنى چايناپ، غوتۇلدىشىنى داۋاملاشتۇردى،— ھىم، ئۇ بىرنىمە يول ئۇستىدە چانىدا ئوز قىنىدا ئولتۇرۇۋەرمەس، ھىم! ئۇ جەزمەن ناستيۇناغا سۇۋۇشىدۇ.

— بولدى، بولدى، خوتۇن، كەلسە-كەلمەس خىياللاردا بولما؛— دىدى مىخئىچ ئۇنى توساپ،— يىتىشكىنى يىتۇەرگىن، ئاغزىڭغا كەلگەننى دەۋەرمە. ئەندىشە قىلىدىغان ئادەمنى تازىمۇ تىپىپسەن-دە، ناستيۇنادىن ئەندىشە قىلغىلى تۇردۇڭمۇ؟!

مىخئىچ ئاقكوكۇل ئادەم ئىدى. ئەگەر ئۇ بولمىغان بولسا، ناستيۇنانىڭ بۇ بىرقانچە يىللىق تۇرمۇشى قانداق ئوتەتتىكىن-تاڭ. سىمىيونوۋنا ئۇنى قەستەن بەنت قىلىۋالاتتى، ئەمگەككە ۋە

ئۇي ئىشلىرىغا سالغاندىن باشقا چاغلاردا بىر قەدەممۇ نېرى كېتىشكە يول قويمايتتى. ئەملىيەتتە، كەنتتە ئاياللارنىڭ يۈرىگىگە ئوت كەتكۈزگۈدەك كىم بار دەيسىز؟ پۈتۈن كەنتتە پەقەت ئوتتۇرا ياشلىق بىرلا ئەر — تۇتقاقلىق كېسىلىگە گىرىپتار بولۇپ قالغان نىستورلا قالغان ئىدى، ئۇنى كېسەللىك تۈپەيلىدىن ھەتتا ئۇرۇشقىمۇ ئەۋەتىشمىدى، ئۇنىڭ ئۈستىگە خوتۇنى ئۇنىڭدىن پەقەت كۆزىنى ئۈزمەيتتى، چىڭ يۈگەنلەپ يۈرەتتى. مىخئىچ ھەمىشە ناستيۇنانى: " بارغىن، بالام، بارغىن، ئاياللارنىڭ يېنىغا بېرىپ ئولتۇرۇپ، مۇڭدىشىپ كۆڭلۈڭنى ئېچىپ كەلگىن. سەن ياش، بىز قېرىلار بىلەن بىللە بولىۋەرسەڭ زېرىكىپ قالىسەن" دەپ تالاغا قوغلايتتى.

مىخئىچ ئاقكۆڭۈل ئادەم ئىدى، بىراق پات ئارىدا ئۇمۇ ناستيۇنا بىلەن سەن-پەن دېيىشىپ قالىدىغاندەك بولۇپ قالدى. ناۋادا ھېلىقى "تۇلكا" ناملىق ئوۋ مالتىغىنىنىڭ ئىز-دېرەكسىز يوقالغانلىقىنى، ئۇنىڭدىن باشقا ئۇنداق ياكى مۇنداق نەرسىلەرنىڭمۇ يوقىلىپ كەتكەنلىكىنى بىلىپ قېلىپ سۈرۈشتۈرگىلى تۇرىدىغان بولسا، ناستيۇنا زادىلا جاۋاپ بېرەلمىگەن بولاتتى. ئوغرىغا ئارتىپ قويۇش بىلەنمۇ ئىش پۈتمەيتتى، ئەكسىچە، ئىش تېخىمۇ يوغىناپ كېتەتتى، تېگى-تەكتىنى سۈرۈشتۈرۈپ، ھەممە يەرنى ئاختۇرغىلى تۇرسا، بەزىلەر ئالدىدا چېنىپ قېلىشى مۇمكىن ئىدى: ئوغرى نىمە ئۈچۈن كۆسكوۋ ئائىلىسىنىڭلا نەرسىسىنى ئوغرىلايدىغاندۇ؟ ئوز ئىچىدىن ئوغرى چىقىپ قالغان-

مۇ ـ قانداق؟ ئۇنداق بولمىسا قانداق نەرسىنىڭ قەيەردە قويۇلـ
غانلىغىنى قانداق قىلىپ شۇنچە ئېنىق بىلىدۇ؟...... ئاندىرىمۇ
قايتىپ كەلگەنلىكىمىنى دادامغا ھەرگىز تىنىپ سالما دەپ
تاپىلىغان. مۇشۇنداق قىيىن ئەھۋالدىن زادى قانداق قۇتۇلغىلى
بولىدىكىن ـ تاڭ...... بۇنىڭدىن ئىككى كۈن ئىلگىرى، سېمىيو-
نوۋنا چوڭ بىر بولكىنىڭ يوقالغانلىغىنى سېزىپ قالدى، ئۇنى
ناستيۇنا ئاندىرىنىڭ يېنىغا ئىككىنچى قېتىم بارغىنىدا ئالغاچ
بارغان ئىدى. ناستيۇنا نائىلاج نادىكىغا ئۇتىنە بەردىم دەپ
قويغان ئىدى. بىراق بۇنىڭدىن كېيىن يەنە قانداق ئەپلەپ-
سەپلەپ ئۆتكۈزۈۋەتكىلى بولار؟

شۇڭا ناستيۇنا كاردا كەنتكە بېرىشقا ئالدىراپ كەتكەن
ئىدى. ئۇ بىر يۇڭ پوپايكىنى ئايرىم بىر بوخچا قىلىپ قولىغا
ئېلىۋالدى، يۇڭ پوپايكىنى كىشىلەر ياراتماي قالسا دەپ، ھەر
ئېھتىمالغا قارشى قىممەتلىك، كۆركەم كەلگەن، ئورىنبۇرگدا
ئىشلەنگەن يەنە بىر كۆلرەڭ كەمزۇلىنىمۇ ئېلىۋالدى، ئۇنى
ئاندىرى ئۇنىڭغا تويىدا ئېلىپ بەرگەن ئىدى. ئۇ بۇ ئىككى
نەرسىنى ئۇنغا تېگىشكىلى ئېلىۋالغان ئىدى. ئۇ ئاندىرىغا بىر
چېلەكتەك ياكيۇنى ئوغرىلىقچە ئاپىرىپ بەردى، لېكىن ئۇندىن
ئېلىۋېلىشقا پېتىنالمىدى، چۈنكى كات ساندۇقتىكى ئۇنىمۇ ئازغىنا
قالغان ئىدى. ئېرىگە ئۇن ئاپىرىپ بەرسە ناھايىتى ياخشى
بولاتتى: ئۇ قازان نېنى سېلىپ، باشقا نەرسىلەر بىلەن ئارىلاش-
تۇرۇپ يېگەن بولاتتى. ناستيۇنا يۇڭ پوپايكىسىنى ئۇنغا

تېگىشىدىغان چاغدا، ئاھالە تارقاقلاشتۇرۇشتا كەلگەن مارۇسا ئۇچۇن تېگىشىپ بەردىم دەپ قويالايتتى. كاردا چوڭ كەنت بولغانلىقى ئۇچۇن ئىشنى ھېچقانداق ئىزنىسىنمۇ قالدۇرماي جوندېۋەتكىلى بولۇۋېرەتتى. ئۇنىڭ ئۇۋىستىگە تازىسىمۇ جايىدا كېلىپ قالغان يېرى شۇ ئىدىكى، بۇ يۇك پوپايىكىنى ناستيۇنا بولتۇر قىش مارۇسادىن تېگىشىۋالغان ئىدى. شۇڭا قىلچىلىكمۇ چانىمايتتى. پۇتكۈل ئۇرۇش مەزگىلىدە مارۇسا ۋە ئۇنىڭ بىرتالاي باللىرىنىڭ پۇتۇنلەي ئەنە شۇنداق ئەسكى-تۇسكى كىيىملەر بىلەن جان بېقىپ كېلىۋاتقانلىقى كاردىلىقلارغا مەلۇم ئىدى.

ئۇلار خېلى كېچىكىپ، ۋاقىت خېلى بىر يەرگە بېرىپ قالغاندا يولغا چىقتى. كىرىشىشنى بايرىمى جەريانىدا بولغان قەھرىتان سوغاقنىڭ زەھىرى ئاجىزلاپ كەتكەن، سەھەردە يەنىلا سوغاق بولۇپ تۇرسىمۇ، لېكىن ھاۋا ئېچىلىپ، يەر-جاھان ئىللىشقا قاراپ مېڭىپ، كىشىگە كۈندۈزى تېخىمۇ ئىللىپ كېتىدىغانلىقىدىن دېرەك بېرىپ تۇراتتى. كاردا كەنت چېتىگە چىقىشى بىلەنلا بىر خىلدا يورغىلاپ ماڭدى. چانا پۇختا چىڭدالغان يولدا خۇددى مۇز ئۇۋستىدىكىدەكلا غىرىلداپ تېز باراتتى، ئاپپاق قار بىلەن قاپلانغان دالىدا نەمخۇش، كوكۇش تۇمان كوتىرىلگەن، كوز يېتىدىغان بوشلۇقتا سانسىزلىغان سۇس سېرىق نۇرلار گاھ چاقنايتتى، گاھ كوزدىن غايىپ بولاتتى. قاخشال ئاق قېيىن شېخىدا بىرنەچچە ئالا قاغا خۇددى مىكىيانلارغا ئوخشاش قانىتىنى

كېرىپ، ئۇنچىقماي پەيلىرىنى تۈزەيتتى. ئەتراپتىكى بارلىق نەرسىلەر ئىللىق قۇياش نۇرىدا بىخىرامان نەپەس ئالاتتى. باھار تېخى خېلى يىراقتىكى گەپ بولسىمۇ، لېكىن ئۇ ئۆزىنىڭ ئاخىر يېتىپ كېلىدىغانلىقىدىن دېرەك بەرمەكتە ئىدى.

ناستيۇنا ئۇرۇمە جۇۋىنى مەخسۇس خادىمنىڭ ئايىغىغا تاشلىدى-دە، ئالدىغا كۆز تىككەن پېتى چانا بېشىدا يۈكۈنۈپ ئولتۇرۇۋالدى. ئات تۇيىغى چاپچىتقان قار يۈزىگە چاچرىغاندا كۆزىنى پۇرۇشتۇرۇپ قوياتتىيۇ، لېكىن ئارقىسىغا قاراپ ئولتۇرمايتتى. گويا ئالايتەن ناستيۇنانى دەپ پەسىل تەرتىپىگە قارىماي مۇددەتتىن ئىلگىرى يېتىپ كەلگەن، باھاردىن ئاز-پاز دېرەك بېرىپ تۇرىدىغان بۇ كۈنلەردە چانىنى مۇشۇنداق ئۇچقاندەك ھەيدەپ مېڭىش — ئۇنى ھەم ھاياجانغا سالاتتى ھەم تاقىتىنى تاق قىلاتتى، ئۇ پۈتۈن دۇنيانىڭ لەنەت-نەپرىتىگە ئۇچرايدىغانلىقىغا قارىماي، ھەتتا ئۆز رايىغا خىلاپ كېلىدىغانلىقىغا قارىماي، ئىش قىلىشقا ئالدىرايتتى. شۇمۇ يېتەر، تۇخۇم باسقان مېكىيان ئۇۋىسىدا يېتەرلىك ياتتى. ئالغا، ناستيۇنا! قورقماي ئالغا بېسىۋەر، ناستيۇنا! سېنىڭ ھازىرقى شاتلىقىڭ باشقىلارنىڭكىگە ئوخشىمايدىغان شاتلىق، ھەسرىتىڭ باشقىلار بىلەن قىلچە مۇناسىۋەتسىز. دادىل بولغىن-دە، ئالدى-كەينىڭگە قاراپ دەككە-دۈككىگە چۈشمەي، ئېتىڭنى قامچىلاپ ئالغا بېسىۋەر.

مەخسۇس خادىم ئۇنى ھە دەپ گەپكە تۇتاتتى، ئۇ كۆز قىرىنى سېلىپمۇ قويماي ئاغزىنىڭ ئۇچىدىلا بىرەر ئېغىز گەپ

قىلىپ قوياتتى. كوپ ھاللاردا شۇنداق ئەرلەرمۇ ئۇچراپ قالىدۇكى، قارىماققا ئادەمدەك تۇرسىمۇ، لېكىن ئەمەلىيەتتە ھەقىقى ئەر ئەمەس، مىكىنى يامان غەرەز بىلەن تولغان. بۇ ئەر ئەنە شۇنداق بىرىمە ئىدى، ئۇ ئۆزى كوڭلىدە ئەڭ ياخشى ئاياللارنى ئۆزىگە زايومغا ھساپلاپ بېرىۋەتىسكەن دەپ ئويلايتتى. ئۇ سوز قىلسا خۇددى ئوكسۇپ يىغلىغانغا ئوخشاش سوزلەيتتى، يۈزى تولا يۈيۈلۈپ ياغاقلىشىپ كەتكەندەك تۇراتتى. ئومرىدە قانچە قېتىم يۇغانىلىغىدىن قەتئىي نەزەر، ئۇنىڭ چىرايى خۇددى ماي، كىر داغلىرى ئاۋالقىدەكلا ئۇ يەر ـ بۇ يېرىدە ساقلىنىپ قالغان، بەزى جايلىرى ئوتمە ـ توشۇك بولۇپ كېتىش ئالدىدا تۇرغان ئەسكى لاتىغا ئوخشاپ كېتەتتى.

ئۇلار دالىنىڭ چېتىگە يېتىپ كېلىشتى، چانا بىر ئوستەڭدىن ئوتكەندىن كېيىن، يولنىڭ ئىككى يېقىدىكى قەدىمي شەمشادزارلىقتا كىردى. بۇ يەر قاتتىق جىمجىتلىقتا چوككەن، شامالدىنمۇ قىلچە ئەسەر يوق ئىدى، كاركىنىڭ تاراسلىغان ئاياق تىۋىشىدىن باشقا ھېچقانداق ئاۋاز ئاڭلانمايتتى. كايىدا دەرەخ شاخلىرىدىكى قارلار چۈشۈپ قات ـ قات قار پەردىسىنى ھاسىل قىلاتتى، يول ئۈستىدە بىر بىرىگە گىرەلىشىپ كەتكەن ئۇچلۇق دەرەخ شاخلىرى ئاستا تەۋرىنىپ قوياتتى. بۇ يەردىكى ھاياتنىڭ تولۇق كورۈنۈشى ئەنە شۇ ئىدى.

بىراق بۇ يەرگە يېتىپ كەلگەندە مەخسۇس خادىم كۈتۈلمىگەن يەردىن بىشەملىك قىلغىلى تۇردى. ئۇ ئولتۇرۇپ كېتى-

ۋېتىپ، تۇيۇقسىزلا ناستيۇنانىڭ ئارقا تەرىپىدىن كاپ قىلىپ پۇتلىرىغا ئېسىلدى ـ دە، پۇشۇلدىغىنىچە ئۇنى ئۇز يېنىغا تارتتى. ناستيۇنا شارت قىلىپ ئارقىسىغا ئۇرۇلدى ـ دە، ئۇزىنى بوشىتىۋېلىپ ــ ھەتتا ئۇنىڭ ئۇزىمۇ بۇنچىلىك ماھارىتى بارلىقىنى ئويلاپ باقمىغان ئىدى، ــ ئۇنى چاندىن قارغا ئىتتىرىۋەتتى: كاركا ئۇركۇپ كېتىپ تېخىمۇ تېز يورغىلاشقا باشلىدى، ناستيۇنا ئۇنى توساپمۇ قويمىدى: مەخسۇس خادىم قولىشىپ قالغان پەيلىرىنى بوشاشتۇرۇۋالسۇن، ئىنچىكە پۇتلىرىدىكى قان تومۇرلىرىنى يۇرۇشتۇرۇۋالسۇن......ناستيۇنا ئېرى ھايات تۇرۇپ ئۇچ يېرىم يىل قۇرۇق ئوتۇن كەبى تۇل خوتۇن بولۇپ كەلگەن بولسىمۇ، لېكىن بۇنداق ئەرلەرگە ھەرقانچە قىلغان بىلەنمۇ كوڭلىنى بەرمەيتتى، مەڭگۇ بەرمەيدۇ! ئۇنىڭ ئۇستىگە ئېرىمۇ قايتىپ كەلدى، ئۇ قانداقلا بولمىسۇن ناستيۇناغا تەسەللى بېرىدۇ، بۇنداق ئادەمنى قانداقمۇ ئۇنىڭ ئېرى بىلەن سېلىشتۇرغىلى بولسۇن؟!

مەخسۇس خادىم ھاسىراپ ـ ھومىدىگەن ھالدا چانىغا يېتىشىۋالدى، ئۇ تېخى قىلچىمۇ چۇشەنمەي، ناستيۇنانىڭ قارشىلىقىنى ناز قىلغانلىقى دەپ ئويلاپ، ھە دەپ كوزىگە كىرىۋالدى. ناستيۇنا نائىلاج ئۇنىڭغا ئوزىنى تونۇتۇپ قويغاندىن كېيىنلا، ئۇ بىزىرىپ پەس كويىغا چۇشتى. ئارىدىن يېرىم سائەت ئوتكەندىن كېيىن، گويا ئېسىنى تاپقاندەك، ئۇز خوتۇنىنى ماختىغىلى تۇردى، باللىرى ئۇستىدە توختالدى. ناستيۇنا، بۇرۇنلا شۇنـ

www.uyghurkitap.com

داق قىلىشنىڭ كېرەك ئىدى، دەپ ئويلاپ، خاتىرجەم بولدى-دە، كاركىنى قامچىلاشقا باشلىدى.

ئۇلار قاش قارىيىشتىن بۇرۇن كاردا كەنتكە يېتىپ كېلىشتى، خۇداغا شۈكرى، سودا دۇكانلىرى تېخى تاقالمىغان ئىدى. ئۇنىڭ ئۈستىگە تەلەيمۇ تازا ئوڭدىن كەلدى: دۇكاندا كىرسىنمۇ، ئوق-دورىمۇ تېپىلدى، ئەڭ مۇھىم نەرسە شۇ ئىدى، ناستيۇنا بۇ ئىككى نەرسە بىلەنلا مىخشىچ ئالدىدا ئۆز گېپىنى ئوتكۇزەلەيتتى. ئۇ شۇ زامان قېيناتىسىغا تاقابىل تۇرۇشنىڭ بانىسىنى تاپتى، ئۇنىڭغا :"بارغان كۈنۈم كىرسىن ئالالماي قېلىپ، نائىلاج دۇكاندىكىلەرنىڭ باشقا يەردىن يوتكەپ كېلىشىنى كۈتتۈم" دىمەكچى بولدى. بۇنداق سەۋەپ-بانىغا رەددىيە بېرىش مۇمكىن ئەمەس ئىدى. ناستيۇنا سوپۇن ئالالمىدى، بىراق سەرەڭگە ۋە تۇز ئالالىدى. ئۇ دۇكانغا ئوبدان سەپسېلىپ شام بارلىغىنى كورۇپ قالدى-دە، ئۇنىڭدىن بەشنى سېتىۋالدى — بۇ شاملارنىڭ قەيەردىكى چېركاۋدىن ئېلىپ كېلىنگەنلىكىنى بىلىپ بولمايتتى. ناستيۇنا تۇغۇلغىنىدىن تارتىپ يېزا ئىستىمال كوپىراتىۋىدا شام سېتىلىپ باققىنىنى بىلمەيتتى، بىراق بۇ يەردە بولسا بىراۋلارنىڭ زاكازى بويىچە تەييارلاپ قويغاندەك، تىزدۈپتىلگەن ئىدى، رەڭگى ئوزگىرىپ قارىداپ كەتكەن، ئوزىمۇ مايماق-سايماق بولۇپ كەتكەن بولغاچقا خېرىدارسىز تۇرۇپتۇ. ئۇ شامنىڭ ئۈچىنى ئويگە ئېلىپ كەتمەكچى، ئىككىسىنى ئاندىرىغا قالدۇرماقچى بولدى. "ئېرىم زورۇر تېپىلغاندا ياندۇرار، بەزىدە

ئۇي يورۇسا كوكۇلمۇ جايىغا چۈشىدۇ".

"بىر ئىش ئوكىدىن كەلسە ھەممىسى ئوكىدىن كېلىدۇ" دىگەن ماقال بار. ناستيۇنا قاش قارايىغاندا يۇك پوپايكىسىنى يېرىم پۇت ئۇنىغا ئوكۇشلۇق تېگىشۋالدى، ھېلىقى كەمزۇلنى بوخچىدىن چىقىرىپ ئولتۇرۇشنىڭمۇ ھاجىتى قالمىدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇ خوشاللىغىدىن قاراڭغۇ چۈشۈشكە قايتىشنىڭ تەرەددۇ- تىنى قىلىشقا كىرىشتى، ھېلىمۇ ياخشى ئوزىنى تۇتۇۋالدى-دە، نىيىتىدىن ياندى. كېچىسى ئۇخلا-ئۇخلىمىغانىنىڭ ئارىلىغىدا يېتىپ، تامنىڭ ئۇ تەرىپىدىن كاركىنىڭ بوغۇزنى كورۇسلىتىپ چايناۋاتقانلىغىنى، قەھرىتان سوغاقتا مۇزلاپ كەتكەنلىكتىن ئۇزلۇكسىز سىلكىنىپ، پۇتلىرىنى يەڭگۇشلەۋاتقانلىغىنى ئاڭلىغاندەك بولدى. ئۇ بىر ھازا تىڭشىپ، ئاستا ئورنىدىن تۇردى-دە، كاركىنى چانىغا قوشۇپ، ئوزىنى قوندۇرۇۋالغان ئۇي ئىگىسى— ئوزى تونۇيدىغان بىر جەڭچىنىڭ ئايىلى— بىلەن خوشلىشىپمۇ قويماي، چانىسىغا ئاتقا بىر كۇن يەتكۇدەك يەم- خەشەك سېلىۋېلىپ يولغا چىقتى. ھەتتا بىرەر ئىتمۇ ئۇنىڭ ئارقىسىدىن قاۋاپ قويمىدى، غەرق ئۇيقۇدا قېتىپ قالغان كەنتتىن قىلچە ئۇن-تىۋىش چىقمىدى.

ناستيۇنا ئەڭ ئاخىرقى بىر رەت دىخان ئۇيلىرىدىن ئوتۇپ بولغاندىن كېيىن، ئاتنىڭ بېشىنى ئوڭغا، ئانگارا دەرياسى تەرەپكە بۇرىدى. كاركا، ئۇيگە قايتقان يول تۇپ-تۇز ئىدىغۇ، دىگەندەك ھېچنىمىنى چۈشەنەلمەي توختاپ قالدى. ناستيۇنا

ئاچچىغى كېلىپ، چۇلۇۋۇر بىلەن كېلىشتۇرۇپ بىرنى سالدى. ئۇ تۇنۇگۇنكىدەك بىر خىل تاقەتسىزلىك، بىئاراملىق ئىلكىدە ئۆتكەن ئىدى، بۇنداق تاقەتسىزلىك تۇپەيلىدىن گويا ئىسسىتمىسى ئۆرلەپ كەتكەندەك، پۈتۈن بەدىنى لاغىلداپ تىترەيتتى، چانىسىدىن سەكرەپ چۈشۈپ، كارىكىنىڭ ئالدىغا ئۆتۈپ ھېلىقى تەرەپكە قاراپ تېز يۈگۈرگۈسى كېلەتتى. ئۇ ئانىكارا دەريا سىدىن ئاتنى قوغلاپ ئۆچقاندەك ئۆتۈپ كېتىشكە بولمايدىغانلىقىنى، ئاتنىڭ دەريا يۈزىدە تۇتقان مۇز كاۋاكلىرىدا پۇتىنى سۇندۇرۇۋالىدىغانلىقىنى بىلىپ تۇرسىمۇ، لېكىن يەنىلا دەريادىن ئۇچقاندەك ئۆتۈپ كېتىشكە ئاتنى ھە دەپ قامچىلايتتى. ئۇ باشقىلارنىڭ كورۇپ قېلىشىدىن ساقلىنىش ئۈچۈن تۈن قاراڭغۇسىدىن پايدىلىنىپ رىبنايا كەنتىدىن ئۆتۈپ كېتىشكە ئالدىرايتتى. يۈرىكى دۈپۈلدەپ سالماقتا، يۈرەكنىڭ سېلىشىغا ئەگىشىپ بەدىنىمۇ يەم-خەشەكنى يېيىپ تۇرغان جۇۋا ئۇستىدە ھە دەپ سىلكىنەتتى. ئۇ ئۇزلۇكسىز تولغىنىپ، چۇلۇۋۇرنى پولاتلىتىپ، چۈشىنىپ بولمايدىغان، كىشى چوچۇغۇدەك بەزى سوزلەر بىلەن توختىماي ۋاقىرايتتى: تېز چاپ، تېز! ......ئىلاجى بار تېزراق چاپ، بارلىق كۈچ-قۇۋۋىتىڭنى ئايىماي قانچە تېز چاپساڭ شۇنچە ياخشى!

ئۇ رىبنايا كەنتى ئارقىسىغا تاشلىنىپ قالغاندىن كېيىنلا كارىكىنىڭ چۇلۇۋۇرىنى ئاستا تارتتى-دە، مېڭىشىغا قويۇۋەتتى. ئەمدى ئۇ يەرگە ئانچە ئۇزاق قالمىغان ئىدى. ئۇنىڭ باياتىنقى

ئەسەبىيلىكى توساتتىن ئاللىقاياقلارغا غايىپ بولۇپ، ئىچى بوشاپ قالدى. كوكسىنىڭ ئاللىقانداق بىر يېرى پىژىلداپ كويۇشكە باشلىدى. نىمە ئۇچۇن شۇنداق بولۇۋاتقانلىغىنى ئوزىمۇ چۇشەنمەيتتى.

ئاستا-ئاستا سوزۇلۇپ كېلىۋاتقان تۇن قاراڭغۇسىدىن تاڭ يورۇشقا ئاز قالغانلىغى بىلىنىپ تۇراتتى.

ناستيۇنا چانا ھەيدەپ كېتىۋېتىپ: ناستيۇنا، يالغان گەپ قىلىشنى ئۇگىنىۋالدىڭ، ئوغرىلىق قىلىشنىمۇ ئۇگىنىۋالدىڭ. بىراق بۇ تېخى بىسمىللاسىغۇ، ناستيۇنا، بۇنىڭدىن كېيىن قانداق بولۇپ كېتەرسەن؟ دەپ ئويلىدى. ئۇ يەنىلا ئوزىنى گۇناكار دەپ ھىس قىلمايتتى، گۇناكار ئىكەنلىگىنى ئېتىراپمۇ قىلمايتتى، بۇلارنىڭ زادى قانداق ئاخىرلىشىدىغانلىغىغا كوز قىرىدىلا قاراپ قويغۇسى كېلەتتى.

ئۇ كارىكىنى توختىتىپ، يېتىلگەن پېتى مۇز قېتىپ كەتكەن دەريادىن ئوتۇپ، قىرغاقتىن يىراققا سوزۇلغان جىلغىغا ئېلىپ كەلگەندە تاڭمۇ يورۇپ قالغان ئىدى.

6

— ھەي، سالام سىزگە، — دېدى ناستيۇنا ئېھتىياتچانلىق بىلەن كۇلۇمسىرەپ سالاملىشىپ.

ئاندىرى ئۇنىڭ بۇ چاغدا كېلىپ قېلىشىنى خىيالىغىمۇ كەل-تۈرۈپ باقمىغان ئىدى. چاننىڭ يېقىنلاپ كېلىۋاتقان ئاۋازىنىمۇ. ناستيۇنانىڭ ئات چۇلۇۋۇرنى چانا شوتىسىغا ئالدىراپ-تېنەپ چىگىپلا، ئاتنى ئۇستەڭ بويىدا قالدۇرغاندىن كېيىن ئاستا بېسىپ قىشلىق ئۆيگە قاراپ كېلىۋاتقان ئاياق تىۋىشىنىمۇ ئاڭ-لىمىغان ئىدى. ئۇ كالتا جۇۋىسى بىلەن بېشىنى چۈمكىگەن پېتى ئۇخلاۋاتاتتى. ناستيۇنا ئىشىكنى ئاچقاندىن كېيىنلا، ئۇ ئاندىن گويا پارتلاش دولقۇنى تەسىرىدىن تاختاي توشەكتىن ئىرغىتىپ تاشلانغاندەكلا ئاران تەستە پۇت تىرەپ تۇرۇۋالدى. شۇڭا ناستيۇنا سالاملاشقان مىنۇتتا چاچلىرى پاخپايغان، يۈزى مەينەتلىشىپ كەتكەن ئاندىرى ئۇنىڭ ناستيۇنا ئىككەنلىكىگە ئانچە ئىشەنمىگەن ھالدا داڭقېتىپ تۇرۇپ قالدى، ئۆزىنىڭ ناستيۇنا ئالدىدا شۇنچە ئالاقزادە بولۇپ كەتكەنلىكىدىنمۇ پەرىشان بولدى.

ناستيۇنا مانا مۇشۇ قېتىمدىكى ئۇچرىشىشتىلا ئۇنىڭ چىرايىنى ئېنىق كۆرەلىدى: ئۇ يەنىلا ئەينى يىللاردىكىدەك قوپال بولۇپ، گەۋدىسى سەل-پەل ئۇلۇغ تەرەپكە قىيسىپ تۇراتتى، بۇرنىمۇ يەنىلا شۇ ئەينى يىللاردىكى ئاسىيالىقلارغا خاس ياپىلاق بۇرۇن ئىدى، توشۇكى ئاسمانغا قاراپ تۇرىدىغان بۇرنى ئورناشقان كەڭ يۈزىنى قاپ-قارا، بۇدرە ساقاللار قاپلاپ كەتكەن ئىدى. ئولتۇرۇشۇپ كەتكەن كۆزلىرى گويا تەرسا ئادەملەرنىڭ كۆزىدەك تىكىلگەن ئىدى. كېلىدىكى ئۇچلۇق بۇغدىيىگى

گويا قېيىقتەك ئىگىز-پەس داۋالغۇپ تۇراتتى. ئۇ ياداپ كەتكەن، سولغۇن چىراي بولۇپ قالغان: بىرئاز دۇمچىيىپ قالغاندەك كورۇنەتتى، بىراق روھىي چۈشكۈنلۈكتىن ئەسەر يوق ئىدى— ھىلىمۇ زېھنى ۋە كۈچ-قۇۋۋىتىنى ساقلاپ كەلگەنلىكى كورۇنۇپ تۇراتتى. كىمكى ئۇنىڭغا چېقىلىدىغان بولسا، دەرھال قول ياندۇرۇپ، ھەرقانداق زەربىگە زەربە بىلەن جاۋاپ قايتۇرىدىغاندەك تۇراتتى. ناستيۇنانىڭ ئوزىگە تونۇش بولغان، بىر بىرىگە تايىنىپ ياشاپ كەلگەن ئىبرى دەل ئەنە شۇ ئىدى. بىراق ئۇ يەنە ئوزىگە شۇنداق ناتونۇش چۈشىنىكسىز تۇيۇلاتتى، ھازىر بۇ ئوزىنىڭ ئۇنىڭغا نىمە دەيدىغانلىغىنى، ئۇنىڭدىن نىمىنى سورايدىغانلىغىنى ئەزەلدىن بىلىدىغان، ئوزى بۇنىڭدىن ئۈچ يېرىم يىل ئىلگىرى ئۇزىتىپ قويغان كىشى ئەمەس بولۇپ تۇيۇلاتتى.

— قارىماسىز، — دىدى ئۇ يەنىلا ئاۋال گەپ باشلاپ خىجىللىق بىلەن كۈلۈپ قويۇپ، — سىزنى بۇ يەردە قانداقراق ئوتۇۋاتىدىكىن دەپ يوقلاپ كەلدىم. ئەندىشە قىلماڭ، مېنى ھىچكىممۇ كورمىدى، مەن كاردا كەنتتىدىن بۇ يەرگە كېلىپ بولسامىمۇ، سىز تېخىچە قاتتىق ئۇخلاۋاتىسىز، سىزنى قىيىن ئەھۋالدا قالغاندا ئىشلىتەرمىكىن دەپ ئاز-تولا بىر نەرسە ئالغاچ كەلدىم.

— ھازىر مېنىڭ قىيىن ئەھۋالدا قالمىغان كۈنۈم يوق، — دىدى ئۇ ئاخىر ناستيۇنانىڭ كېپىگە ئۇلاپ.

ئۇ پاختىلىق شىم ۋە يۇڭ پايپاق كىيىۋالغان ئىدى. ناستيۇنا

مانا شۇ چاغدىلا ئۇنىڭ يۈزىنىڭ بىر تەرىپىنىڭ ئۇششۇك تېگىپ قارىيىپ يارا بولۇپ قالغانلىقىنى كوردى. ئۇ بارا-بارا ئۇزىنى توختىتىپ پىمىسىنى كىيىپ مەشكە ئوت يېقىشقا كىرىشتى. ناستيۇنا ئىشىك ياقىقا قاراپ ماڭاي دەپ تۇرۇشىغا ئۇ ئۇنىڭ ئالدىنى توسىدى-دە:

— نەگە؟— دەپ سورىدى.

— ھە، ئېپكەلگەن نەرسىلەرنى ئېپكىرىۋېلىشىمىز كېرەك-تە، تالادا توڭلىتىپ نىمە قىلىمىز.

— تۇرۇپ تۇر، بىللە چىقايلى.

ئۇلار بىر قاچا كىرىسىنىلا چانىدا قالدۇرۇپ، باشقا نەرسىلەرنى ئۆيگە ئېپكىرىۋالدى. ئاندىن كېيىن كاركىنى ئوستەڭنىڭ يۇقۇرى ئېقىمىدىكى دوقال ئارقىسىغا ئاپىرىپ چانىدىن چىقاردى-دە، ئالدىغا بىرنەچچە قۇچاق قۇرۇق ئوت تاشلاپ بەردى. ئۇلار بەئەينى ناتونۇش كىشىلەردەك "تۇت" ياكى "ئەپكە" دېگەنگە ئوخشاش ئەڭ زورۇر بولغان بىر-ئىككى ئېغىز گەپنىلا ئارىلاپ قىلىپ قويغاندىن باشقا، بىر بىرى بىلەن گەپلەشمىدى. ناستيۇنا تېخىچە ئۇنىڭغا قانداق يېقىنلىشىشنى، نىمىلەرنى دىسە جايىدا بولىدىغانلىقىنى بىلمەيۋاتاتتى؛ ئۇچۇ؟ ئۇمۇ ئۇزىنىڭ ھىلىقىدەك ئالاقزادىلىك ئىلكىدىن قۇتۇلۇپ كېتەلمىگىنىگە تېرىككەنلىكىتىنمىكىن ياكى دەسلەپتە ئۇزلىرىنى بىر بىرىگە چاتقان رىشتىنى تېزدىن چىگىتىشقا تېخى بەل باغلىيالمىغانلىقتىنمىكىن، ئەيتاۋۇر ئېغىز ئاچمايتتى،

مۇشۇ يىللاردىن بۇيان بۇ رىشتىنىڭ ساق تۇرغان-تۇرمىغانلىقىنى كىم بىلىدۇ دەيسىز.

ئۇلار ئاتنى جايلاشتۇرۇۋاتقان چاغدا، ئۇي مەشكە يېقىلغان ئوت تەپتىدىن ئىسسىپ كەتكەن ئىدى، ناستيۇنا چاپىنىنى سېلىۋېتىشكە مەجبۇر بولدى. ئۇ ئاق قارىغاي شاخلىرى سېلىنغان توشەككە ئولتۇرا-ئولتۇرمايلا: ياق، ھەر ئىككىلىمىزنىڭ كوڭلى ئارامغا چۈشىدىغان بىرەر ئىش قىلىشىم، بىرەر چارە تېپىشىم، خالىغىنىمچە ئاللىقانداق يوقىلاڭ بىر ئىشنى بانا قىلىپ ئۇنىڭ بىلەن يېقىنلىشىشىم لازىم، دېگەن ئوي بىلەن يەنە ئورنىدىن تۇرۇپ، ئويگە ئېلىپ كىرىپ ئىشىك يېنىدا قويغان ھېلىقى نەرسىلەرنىڭ يېنىغا كېلىپ، ئورۇمە جۇۋىسى ئىچىدىن ياستۇق قېپىغا قاچىلانغان بىر خالتا ئۇنىنى چىقاردى-دە، ماختانغان ھالدا ئېيتتى:

—قارىڭا، كاردا كەنتىدىن سىزگە ئۇن تاپقاچ كەلدىم. قازان نېنى سېلىپ يەرسىز.

ئۇ گەپ قىلماي، بېشىنى بىلىنەر-بىلىنمەس لىڭشىتىپلا قويدى.

—بۇ قانداق گەپ ئوزى؟ —دىدى ناستيۇنا ئاچچىقلاپ— ماڭا مۇنداق مۇئامىلە قىلغىنىڭىز نىمىسى؟ لام-جىم دەپمۇ قويمايسىزغۇ! مەن تېخى سىزنى خوش بولۇپ كېتەر دەپ، يېرىم كېچە بولۇپ قالغىنىغا قارىماي ھە دەپ بۇ ياققا چېپىپتىمەن. قايتىپ كەتكىنىم تۈزۈك ئوخشامدۇ؟

ــ كەتكىلى قويمايمەن!

ناستيۇنا ئۇنىڭ بۇ گەپنى ئېيتقان چاغدىكى كەسكىن جىددى ئەلپازىغا، ئۇزىگە ئىشەنگەن ھالدا قىلغان توك كېپىنىڭ ئۇرامىغا قاراپ، ئېرىنىڭ ئۇزىنى كەتكىلى قويمايدىغانلىغىنى، قانداقلىكى بولمىسۇن كەتكىلى قويمايدىغانلىغىنى چۈشىنىپ، ئاندىرىنىڭ يېنىغا باردى ــ دە، بىر قولىنى ئۇزىتىپ، ئۇنىڭ چاچلىرىنى خۇددى قارغۇنىڭ ئاللىقانداق بىرنىمىنى سىلاپ ــ سىپاشتۇرغىنىغا ئوخشاش سىلاپ قويدى.

ئاندىرى بۇرۇلۇپ ئۇنىڭغا قارىدى ــ دە، چىرايى تاتارغان ھالدا:

ــ مېنى راستىنلا كەلگىنىمگە خوشال بولمايۋاتامدىكىن دەپ قېلىۋاتامسەن؟ بۇنىڭدىن خوشالمەن، ناستيۇنا، ئىنتايىن خوشالمەن! بىراق ھازىر مەن ئالدى بىلەن خەقنىڭ مېنىڭ خوشال بولۇشۇمنى خالايدىغان ـ خالىمايدىغانلىغىنى، كوڭلۇمدىكى خوشاللىقنى ئىزھار قىلغۇچىلىكى بار ـ يوقلۇغىنى بىلىپ بېقىشىم كېرەك، ــ دىدى.

ناستيۇنا بېشىنى ئۇنىڭ كوكرىگىگە قويدى:

ــ توۋا! نىملەرنى دەپ يۇرىدىغانسىز؟ مەن يا يات ئادەم بولمىسام، ئىككىمىزنىڭ بىرگە ئوتۇپ كەلگىنىمىزگە توت يىل بولۇپ قالدى، بۇنى ئاز ۋاقىت دىگىلى بولامدۇ؟

ئاندىرى جاۋاپ بەرمەستىن، ئۇنىڭ بىلىكىنى ئاستا تۇتۇپ قويدى ــ دە، قولىنى بوشاتتى. بىراق ناستيۇنا بۇنىڭدىن

ئانـدرىنىڭ ئۆزىـگە دەرھال يول قويىدىغانـلىغىنى بايـقىدى. قارالڭ، ھەتـتا ئۇنىڭ بىشىمۇ بەرداشلىق بېرەلمەي، قىيسايغان مۇرىـسى تەرەپـكە تاشلانـدى.....پەقەت ناستـيۇنانىڭ ئۆزىلا ئۇنىڭ بوشىشىپ كەتـكەنـلـىگىنى بىلـدۈرىدىغان ئىشەنـچلىك ئالامەتـنى بىلەتـتى. ئىلـگىرى ناستـيۇنا مانا مۇشۇ ئالامەتـكە ئاساسەن ئۇنىڭ كەيـپىـياتى توغـرىـسىدا ھوكۇم چىـقىراتتى. ئەگەر ئۇ بېشـىنى بىر يانـغا قىيسايتىـدىغانـلا بولسا، نىـمە دىگۈڭ كەلسە دەۋرسەڭ، چاخـچاق، ھەزىل قىلـغۇڭ كەلسىمۇ قىلىۋەرسەڭ، ھەممىسىنى كەچۈرەتتى، ھەممىسىگە ماقۇل دەيتتى، بەلكى ئۇنـداق شوخلۇقنى ئۆزەڭدىنمۇ بەكرەك ئاشۇرۇۋەتكەن بولاتـتى. يەنە كىلىپ بىر ھازاغىچە شوخـلۇق قىلىۋالـمىغىچە بولدى قىلمايتتى. شۇنداق، ئۇنىڭ ۋۇجۇدىدا تېخىچە بۇرۇنقى ئاندرىنىڭ خۇسۇسىيەتلىرى ساقـلىنىپ قالغان ئىدى. ناستيۇنا ئۇنىڭغا قاراپ نازلىنىپ كۈلۈپ قويىدى. بۇ ناستيۇنانىڭ ئۇنىڭ جاۋاۋىنى مېھرى-مۇھەببىتىنى تەلەپ قىلىدىغان تەبەسسۇمى ئىدى.

— مانا بۈگۈن تۇنجى قېتىم سىزنى ئېنىق كورۇۋېتىمەن. بىر تۇتام ساقال قويۇۋېلىپ غەلىتە بولۇپ قاپسىز، — دىدى ناستيۇنا.

— قانداق غەلىتە؟

— ھىم، تۇرقىڭىزدىن خۇددى...... — ئۇ پىخىلـداپ كۈلۈپ كەتتىيۇ، لېـكىن شۇ ھامان لېۋىنى چىڭ چىشلەپ كۈلـكىسىنى توختاتـتى، — ئالۋاستىغا ئوخشاپ قاپسىز. مونـچىدىكى چاغـدا ئۆزەمـنىڭ زادى كىم بىلەن — سىز بىلەنـمۇ ياكى ئالـۋاستى

بىلەنمۇ ــ بىرگە بولۇۋاتــقانلىغىمنى ئۇقالمايلا قالدىم. ئىچىمدە: "ئېرىم ئۇچۇن نومۇسۇمــنى ساقــلاپ يۇرۇپ، ئاخىر ئالــۋاستى قولىدا كەتكۈزۈپ قويدۇممىكىن" دەپ ئويلاپ قالغانتىم.

ــ ئۇ ئالۋاستى قانداقراقكەن؟

ــ ئۇمۇ بولــدىكەن، ئەمــما ھەرقانــچە قىلــغان بىلەن ئوز ئېرىمگە يەتمەيدىكەن.

ــ تازــمۇ قۇۋلىشىپ كېتىپسەن، بۇ، ھىچــكىمنىڭ چىشىغا تەگمەي دىگىنىڭــمۇ؟! كېلەركى قېتىم ماڭا بىر ئۇستۇرا ئالغاچ كەلگىن. بۇ پاخماق ساقالــلىرىمنى چۇشۇرۇۋېتەي.

ــ نىمىشقا؟

ــ ئالــۋاستىغا ئوخــشاپ يۇرمەي. ــ ئۇ بۇ گەپــتىن كېيىن يەنە ئوز نىيىتىدىن يېنىۋالدى، ــ ھە، ياق، چۇشۇرمەيلا قوياي، چۇشۇرمەي، ئوزەمگە ئوخشاپ قالماسلىــغىم ئۇچۇن ساقــلىمنى قويۇۋېتەي. يەنىلا ئالۋاستىغا ئوخشىغىنىم تۇزۇكتەك قىلىدۇ.

ــ توۋا! قورۇق گەپكىلا بېرىلىپ، ــ دىدى ناستيۇنا تۇيۇقــسىز ئېسىــگە ئېلىپ، ــ ئېــرىمــگە بىر نەرسە يــگۈزمىــگىنىم نىمىسى؟ ــ ئۇ بۇنى ھاياجانلىنىپ كەتكەنلىكتىن يادىدىن چىقىرىپ قويغان ئىدى، ئەمــلىيەتــتە ئۇلار تېخى تۇزۇكــكىنە ئىــككى ئېغىز مۇڭدىشىۋالمىغان ئىدى. ــ ھەي، مەندەك خوتۇن بولغىچە! خىلىدىن بۇيان تاياق يىمىگەنلىكىم كورۇنۇپ تۇرۇپتۇ.

ئاندىرى ناستيۇناغا زەڭ قويۇپ قاراپ، ھىم دەپ قويدى ــ دە، سورىدى:

— بىر كىم ئۇرىدى دەۋاتامسەن نىمە؟
— شۇنداق بولمايچۇ.
— زېرىكىپ قالدىڭمۇ؟
— شۇنداق بولمايچۇ. ماڭا ئەقىل ئۆگىتىدىغان ئادەممۇ چىقمىدى. بولدى، ئولتارسىڭىزچۇ، مانا ھازىر يەيدىغان نەرسىلەرنى كەلتۈرىمەن.
— ھېچ بولمىغاندا ئازراق چاي قايناتساقمىكىن، — دىدى ئاندىرى ئېسىگە ئېلىپ.
— قايىنتىنىڭ، قېقىپ قويغان قوزۇقتەك تۇرغىنىڭىز نىمىسى، سىزنىڭ بۇ يېرىڭىزدە سۇمۇ يوقمىدى - يا؟
ناستيۇنا ئۆزىنىڭ خوجايىن بولۇپ، ئۇنىڭغا ئۇنى قىل، بۇنى قىل دېيەلىگەنلىگىدىن، ۋاقىتلىق بولغان بولسىمۇ، ئىنتايىن خوشال ئىدى. ئۇ ئىلگىرى ئاندىرىنى ئىشقا سالمايتتى، بۇنىڭدىن كېيىن ئىستائەت قىلدۇرۇش - قىلدۇرالماسلىغىنىمۇ بىلمەيتتى. ئۇ ئاندىرىنى مەشكە ئوتۇن سېلىشقا، ئۇستەڭدىن سۇ ئېپكېلىشكە بۇيرۇدى، ئاندىن كېيىن ئۇنىڭغا قارىتىپ تۇرۇپ ئۆزىنىڭ بوخچىسىنى ئاچتى - دە، يوغان بىر قارا بۇغداي بولكىسىنى ۋە چوڭ بىر پارچە كالا مېيىنى چىقاردى، كالا مېيىنى سېمىيونوۋنا كۆزدە ئاندىرىغا ئاتاپ ساقلاپ قويغان ئىدى، ئۇ چاغدا ئۇلار ئاندىرىنىڭ دەم ئېلىشقا كېلىشىنى كۈتۈۋاتاتتى، دەم ئېلىشقا كېلىشى يوققا چىققان بولسىمۇ، لېكىن قەدىمقى خوراپى ئۆرپ - ئادەت بويىچە، شۇ قېتىمقى جەم بولۇشقا

تەييارلانغان نەرسە تېخىچە ئىشلىتىلمىگەن ئىدى، چۈنكى بۇ نەرسىلەر يەپ كېتىلىدىغان بولسا، قايتا جەم بولغىلى بولماس- مىش. تەخمىنەن بۇنىڭدىن بىر ئاي ئىلگىرى ناستيۇنا بۇ كالا مېيىنى ئويلىمىغان يەردىن كۆرۈپ قېلىپ، بىر لاتىغا ئوراپلا قازاناقنىڭ ئىرىقى بۇلۇڭىدىكى تاختىيىشىغا يوشۇرۇپ قويغان، "كىمنىڭ ئىسۇسى بولسا شۇ يىسۇن" دەپ، تۇنۇگۇن ئۇ يەرگە بېرىپ ئۇنىڭ يېرىمىنى كېسىپ ئېلىۋالغان ئىدى. ئۇنىڭغا مەلۇم ئىدىكى، يەنە بىر يەردە تېخى ئويدە ئىشلەنگەن بىر شىشە ئاق هاراقمۇ يوشۇرۇپ قويۇلغان ئىدى، بۇ هاراقنىڭ شىشىسىگە چاڭ-توزاڭلار قونۇپ كەتكەن بولسىمۇ، لېكىن ئاندىرى دادى- سىنىڭ بوسۇغىسىغا شۇنداق قەدەم قويۇشى بىلەنلا، ئۇنىڭ ئۇچۇن — ھەممىيلەن كېچە-كۈندۈز ياد ئېتىپ تۇرغان ئاندىرى ئۇچۇن — قەدەھ كۆتىرىش پەيتى يېتىپ كەلگەن بولاتتى.
ناستيۇنا تېخى ئۇرۇش پارتلىماستا، مەلۇم بىر كۈنى كىنودا (بۇنداق ئاجايىپ-غارايىپ نەرسىنى ئۇ ئۆمرىدە پەقەت ئۈچ قېتىم كۆرگەن ئىدى) شەھەرلىك بىر خوتۇننىڭ ئۆز خۇدىنى يوقاتقان هالدا كويىدىغان ئېرىگە قانداق ياخشى كۆرۈنۈشنى بىلەلمەي، بەئەينى كىچىك بالىغا تاماق يىگۈزگەنگە ئوخشاش ئۆز قولى بىلەن بىر نەرسە يىگۈزۈۋاتقانلىقىنى كۆرگەن ئىدى. ئەمدى بۇ ئىش يادىغا يەتكەندە، ئۆزىدىمۇ بىر خىل جىددى، ئىلگىرى كۆرۈلۈپ باقمىغان ئاجايىپ ئوي پەيدا بولۇپ قالدى- دە، كالا مېيىنى ئاندىرىنىڭ ئاغزىغا ئۆز قولى بىلەن كاپامىلاپ

سىلىپ قويغۇسى كېلىپ كەتتى، يىراق ئاندىرى ئۇنىڭ بۇنداق قىلىشىغا يول قويمىدى. ناستيۇنا بىر ئىززا تارتتى، بىر خوشال بولدى. چۈنكى شۇنىڭ بىلەن، ئۇ باياتىنقىدەك تارتىنىپ ئولتۇرماستىن ئالغا قاراپ قەدەم تاشلاش ئىمكانىيىتىگە ئىگە بولدى. ئۇلار چاينى بىرلا نەرسە بىلەن ــ ھەربى سۇدانىنىڭ ئاغزى بىلەن نۆۋەتلىشىپ ئىچىشكە مەجبۇر بولدى. ئاندىرى ئىچىپ بولغاندىن كېيىن ناستيۇنا سۇدانىنىڭ ئاغزىنى قولىغا ئېلىپ چاي قۇيۇپ ئىچتى ـ دە، يەنە ئاندىرىغا قايتۇرۇپ بەردى. نىمە ئۈچۈنكىن ـ تاڭ، ناستيۇنا شۇنچىلىك ئىشتىنىمۇ ئەس ـ ھۇشىنى يوقىتىپ قويدى.

ناستيۇنانى بۇ يەردىكى ھەممە نەرسە ئەس ـ ھۇشىدىن مەھرۇم قىلاتتى ھەم دەككە ـ دۈككىگە سالاتتى. مەيلى ئوتتۇرىدىن يېرىلغان ياغاچلار پول ئورنىدا بولۇشچە قويۇپ قويۇلغان، تورۇسى ئاللىقاچان قىيسىپ قالغان، تۈزۈك رەندىلەنمىگەن تاختايلىرى قارىداپ كەتكەن، ئومچۇك تورلىرى بىلەن تولغان بۇ قىشلىق كونا ئۆي بولسۇن، ياكى دەرىزە سىرتىدىكى ھېچقانداق كىشىنىڭ ئايىغى تەگمىگەن، قۇياش نۇرىدا يالتىراپ تۇرغان، تاغ ئۈستىدىن قار كوچكۈنىدەك غۇلاپ چۈشكەن قار دۆۋىسى بولسۇن، مەيلى بۇگۈن ئاخىر كۆپ ـ كۈندۈزدە چىرايىنى ئېنىق كورگەن، لېكىن ھەرگىز ئۈنسىلىق بىلەن چۈشىنىش ئوڭايراق بولۇپ قالمىغان، ئوز يېنىدا ئولتۇرغان ئاندىرى بولسۇن، ياكى كىشىلەرنىڭ ئېسىدىن كوتىرىلىپ

كەتكەن بۇ قاقاس تاغ-دالىغا قانداق قىلىپ ۋە نىمە ئۈچۈن كېلىپ قالغان ئۆزى بولسۇن-قىسقىسى، بۇلارنىڭ ھەممىسى ئۇنى ھەم ھاياجانلاندۇراتتى، ھەم ۋەھىمىگە سالاتتى. ھەر قېتىم ئۆز خىيالى بىرئاز چېچىلىغان ھامان، ئاندىرىنىڭ قانداق بولۇپ ئۆزىنىڭ ئالدىدا پەيدا بولۇپ قالغانلىغىغا تەئەججۇپلىنەتتى؛ ئۇنىڭ نىمە ئۈچۈن بۇ يەردە پەيدا بولۇپ قالغانلىغىنى ئىنتايىن كوپ ئويلانغاندىن كېيىنلا ئېنىسكە ئالالايتتى. مانا شۇنداق قاتتىق ئويلانغاندىن كېيىن ئۆز ئەكسىگە كېلەتتىيۇ، ئەمما يەنىلا كوڭلىنى تىندۇرالمايتتى. شۇڭا ھەرقاچان بۇنداق ھالەتنى قايتا يوقىتىپ قويماسلىققا تىرىشاتتى. شۇنداق، بۇ ئەھۋاللارنىڭ ھەممىسى خىيالدىكى ياكى چۈشتىكى ئەھۋالغا ئوخشاپ تۇرامدۇ؟!

بۇ ئەھۋاللار ناستيۇناغا گويا تېپىشماق بولدى: ئۇ بەزىدە كوز ئالدىدىكى ھەممە نەرسىنىڭ سەۋرىچانلىق بىلەن كۈتۈپ تۇرسىلا ۋاقتىنىڭ ئوتۇشى بىلەن تەڭ ياخشىلىنىققا ئايلىنىدىغان-لىغىغا ئىشىنەتتى؛ ئەمما بەزىدە يەنە ھەممە نەرسە ئۆزىگە خۇددى تېگى يوق ھاڭغا چۈشۈپ كەتكەندەك تۇيۇلۇپ، قورقىنىدىن تەنلىرى تىكەنلىشىپ كېتەتتى. لېكىن ئۇ كۆلكىگە زورلاپ، قورقانلىغىنى چاندۇرمايتتى، ئەتە نىمە ئىش بولىدى-غانلىغىنى بىلمىسىمۇ، لېكىن بۈگۈن ئۇنىڭ ئۆزىگە مەنسۇپ ئىدى، بۈگۈن ئۇنىڭ كوپ يىللاردىن بۇيان پۈتۈن ۋۇجۇدى ياپىرايدىغان ۋە ئارام ئالدىغان بىردىن-بىر كۈنى ئىدى.

تاماق ۋاقتىدا ئۇ ئاندىرىغا كۆپرەك قالدۇرۇش ئۈچۈن ئۆزى ئازغىنىلا بىر نەرسە يەيدى. تاماقتىن كېيىن ئوتقا قاقلىنىۋەرگەنلىكتىن پۈتۈن ئەزايى بوششىپ كەتتى-دە، ئىختىيارسىز ئەسنەپ تۇتتى.

— ئويدىكىلەر مېنى كاردا كەلتىدە دەپ يۈرىدۇ، مەن بولسام بۇ يەردە ئولتۇرۇپتىمەن، — دېدى ناستيۇنا باش ئايىغى يوقلا سوز باشلاپ، — ئۇلار ئۇقۇپ قالسا ئىشنىڭ تېرىلغىنى شۇ.

ئاندىرى جاۋاپ بەرمىدى.

ناستيۇنا ئورۇمە جۇۋىسىنى توشەك قىلىپ سېلىپ پۈتىدىكى پىمىسىنى سېلىپ تاشلىۋەتتى-دە، قوللىرىنى كېرىپ يېتىۋالدى. ئاندىرى شىرە ئالدىدا ئولتۇرغان پېتى ئۇنىڭغا كوزىنىڭ قۇيرۇغىدا بىر قاراپ قويدى، ناستيۇنا ئاندىرى بىلەن چېقىشماقچى بولۇپ، گويا ئۇيقۇغا غەرق بولۇپ كەتكەنىدەك كوزىنى يۇمۇپ لام-جىم دىمەي يېتىۋالدى. بىراق ئاندىرى يېنىغا كېلىشى بىلەنلا ناستيۇنا چاققانلىق بىلەن ئورۇلۇپ ئالدىغا ئىڭىشكەن پېتى تىزلىنىپ ئولتۇرۇۋالدى-دە، بويىغا يەتكەن قىزلاردەك شوخلۇق بىلەن سۇرەن سالدى:

— ماڭ نېرى، ئانى تاپما، سېنى تونۇمايمەن.

— نىمە، نىمە؟

— ماڭ نېرى، ئانى تاپما، سېنى تونۇمايمەن.

— قارا سېنى!

ئاندىرى ناستيۇنانىڭ نازلىنىۋاتقانلىقىنى كورۇپ، ئۇنىڭغا

www.uyghurkitap.com

قاراپ ئېتىلىۋىدى، ئۇ شارت قىلىپ ئۆزىنى چەتكە ئالدى ۋە ئۇلار بۇنىڭدىن خېلى-خېلى بۇرۇن بىرلىكتە تۇرمۇش كەچۈرگەن تۇنجى يىلدىكىگە ئوخشاشلا ئويناشقىلى تۇردى. ۋاھ، ئۇ چاغدا ئۇلار تازىمۇ كوڭۇللۇك ئوينىشىپ، ئوينى بېشىغا كىيەتتى. ناستيۇنا بوش كەلمەيتتى، ئاسانلىقچە باش ئەگمەيتتى، ھەمىشە ئاندىرىنى ھاردۇرۇپ قارا تەرگە چومۇلدۇرۇپ، كەچۈرۈم سوراتتۇراتتى. بىراق بۇ قېتىم نېمە ئۈچۈنكىن-تاك، ئۇنىڭ كۆچىنى سىناپ باقاي دېمەيلا، قولىنى قويۇۋەتتى. ئاندىرى ناستيۇنانىڭ نېمە ئۈچۈن شۇنداق قىلىدىغانلىقىنى ئۆزىنىڭ ئوي-پىكرى بويىچە چۈشەندى-دە، بېشىدىن ئۆتمىگەن يىگىتلەردەك تاقەتسىزلىك بىلەن شاپاشلىغىلى تۇردى. ناستيۇنا ئۇنىڭ كوڭلىگە تېگىپ كەتمىسۇن دەپ، ئېھتىياتچانلىق بىلەن توستى:

ــ ئۆزىڭىزنى تۇتۇۋېلىڭ، ئاندىرى، بۇنچىلا ئالدىراپ كەتمەڭ. مېنىڭ مۇھەببىتىم قىسىر بايتالغا ئوخشاپ قالدى، بوغۇز بەرمىگىلى نەۋاق، ئۇنى قىينىماڭ، قىستىماڭ.

ئۇ بوي سۇندى، بۇ ئەزەلدىن كورۇلۇپ باقمىغان ئەھۋال ئىدى. ئۇنىڭ ناستيۇناغا ھەم مۇلايىم، ھەم كويۇمچانلىق بىلەن مۇئامىلە قىلىشى، رايىغا بېرىشى، ھەر بىر نازۇك ئارزۇسىنى چۈشىنىپ يېتىشى ناستيۇنا ياتلىق بولغاندىن بۇيانقى تۇنجى ئىش بولدى.

ناستيۇنا توشەكتە ياتقىنىچە ئارام ئېلىۋېتىپ، ئۆزىنىڭ گويا

ئېرى بىلەن ئەمەس، بەلكى يېقىنلىششقا ھەققى بولمىغان باشقا ئەر بىلەن بىرگە بولۇۋاتقانىدەك، ھەم ئىزا تارتتى، ھەم بۇ ئىش ئۆزىگە كۆلكىلىك تۇيۇلدى. لېكىن بۇ تۇيغۇ ناھايىتى تېزلا غايىپ بولۇپ، ئاستا ـ ئاستا مۇگدەك باستى. شۇ مىنۇتتا ئۇ گويا باياتىنقى ئاجايىپ موجىزە تۇپەيلىدىن، ئۆزىنى بۇنىڭ ـ دىن خېلى كوپ كېيىنكى ۋاقىتلاردا ھازىرقى جايغا ئانچە ئوخشاپ كەتمەيدىغان يەردە تۇرغاندەك، يەنە كېلىپ يەككە ـ يىگانە ئەمەس، نىمە ئۇچۇنكىن ـ تاڭ، ئاندىرى بىلەنمۇ ياكى باشقا بىرسى بىلەنمۇ ئەيتاۋۇر ئۇنى ئېنىق كورمىگەن بولىسمۇ ھەر ھالدا ئاندىرى بىلەن بىللە تۇرغاندەك ھىس قىلدى ۋە ئاندىرىدىن باشقا بىرسىنى تەسەۋۋۇر قىلالمىدى.

ئۇ ئاندىرىغا بىرنىمىلەرنى دېيىشكە، قىزغىن يۇرەك سوزلىرىنى ئېيتىشقا ئىنتىلدىيۇ، ئەمما دەماللىققا گەپنى نەدىن باشلاشنى بىلەلمەي، ئۇتتۇنگەن ھالدا ئېيتتى:

ــ قاراپ باقايچۇ، قەيەرلىرىڭىز يارىدار بولدىكىن......

ئاندىرى كوينىگىنىڭ تۇگمىسىنى يېشىپ، كوكرىگىنىڭ بىرقانچە يېرىدىكى سۇس قىزىل تاتۇقنى كورسەتتى. ناستيۇنا ئېھتىياتچانلىق بىلەن سىلاپ قويدى.

ــ ۋاي، بىچارە...... ئۇلار ئوقنى ئولىسۇن دەپلا ئاتقان ـ كەن ـ دە...... سەللىمازا ساقىيىپ كەتتىمۇ، ھىلىمۇ ئاغرىمدۇ؟

ــ ھازىر خېلى ساقىيىپ قالدى، بەزىدە سىقىراپ ئاغرىپ قويىدۇ. بولۇپمۇ ھاۋا تۇتۇلۇپ يامغۇر ياققان كۇنلەردە، ھەر

هالدا تېنىمگە بىر نەرسە سانچىۋاتقاندەك بىرئاز بىئارام بولىمەن.

باياتىن، تېخى بۇنىڭدىن بىر سائەت ئىلگىرى ئۇ ئۆزىنىڭ نىمە ئۈچۈن ۋە قانداق قىلىپ بۇ يەرگە كېلىپ قالغانلىقىنى چۈشىنەلمىگەن ئىدى. ئەمدىلىكتە بولسا تۇغۇلغىنىمدىن تارتىپلا مۇشۇ ئۆي ئىچىدىن جاي ئالغاندەك، ئەزەلدىن باشقا ھېچقانداق جايدا بولۇپ باقمىغاندەك بولۇپ قالدى. ھېلىمۇ سەل ئېسىگە ئالالايدىغانلىكى باشقا بىر خىل تۇرمۇشتىكى ئىشلار، گويا ئۆكتەي-توكتەي بولۇپ كەتكەن مالىماتاڭ چۈشكە ئوخشاش، بار-يوقنىڭ ئارىلىقىدا گاھ كۆزگە كۆرۈنۈپ، گاھ كۆزدىن غايىپ بولاتتى. ئۇ تەرەپتە ئادەم تۇرۇش، ئۆلۈم ۋە بالايى-ئاپەت ھېلىمۇ بارمىدۇ؟ ئۇلار قايسى چاغلاردىكى ئىش بولغىيدى؟ ياكى ئۇنداق ئىش زادىلا بولۇپ باقمىغان بولغىيدى، بەلكىم؟ قىشلىق كىچىك ئۆيىنىڭ قىسىرتىق ھاۋاسى، پانى دۇنياغا خاس بولمىغان جىمجىتلىق ئۇنىڭ ئۇيقۇسىنى كەلتۈردى، ئۇ تۈرلۈك دەرت-ئەلەم ۋە ھېرىش-چارچاشنى ئۇنتۇپ، بىخىرامان خالىلىق قوينىدا مەس بولغان ھالدا، ئارام تاپقان پۇت-قولىنى راھەتلىنىپ سوزۇپ، ئۈنچىقماي، ئۇيقۇ باسقان كۆزلىرىنى خۇمالاشتۇرۇپ ھوزۇرلىنىپ ياتاتتى.

— ناۋادا ئۇخلاپ قالسام، ئاچچىقىڭىز كەلمەس؟ — دىدى ئۇ پەس، شىرىن ئاۋازى بىلەن.

— ئۇخلاۋەر، ئۇخلاۋەر.

ئاندىرى جەينىڭگە تايىنىپ سەل كوتىرىلىپ، ئۇنىڭغا سەپ-سېلىشقا باشلىدى. شۇ چاغدا ئۇ ئۇيقۇغا غەرق بولۇپ كەتكەن ئىدى. ئۇنىڭ قىش ئاپتۇۋىدا پىشىپ-قىزىرىپ كەتكەن يۇمۇلاق يۈزىدىن مېھرىۋانلىق يېغىپ تۇراتتى، ئۇيقۇغا پاتقان چىرايىدا غەم-قايغۇسىز تەبەسسۇم ئەگىپ يۈرەتتى. مۇشۇ بىرقانچە يىلدىن بۇيان ئۇنىڭ چىرايى بىرئاز سارغىيىپ، يىرىكلىشىپ، قىزلارغا خاس ئالدىراقسانلىقى ۋە قىزىقىشلىرى پۈتۈنلەي تۈگەپ كەتكەن (ئەمەلىيەتتە ئاندىرى ئۆيدىن ئايرىلىشتىن بۇرۇنلا يوقىلىشقا باشلىغان ئىدى)، ھەرقانداق ئىشنى كورسىلا: "پاھ، ئەجەپمۇ قىزىقىقۇ، كېيىن قانداق بوپتۇ؟" دەپ ئولتۇرىدىغان ھەۋەسلىرىمۇ پۈتۈنلەي غايىپ بولۇپ كەتكەن ئىدى. شىرىن چۈشلىرى ئاخىرلىشىپ قالغان، ئۇ بارلىق سىرلىق نەرسىلەرنىڭ تېگى-تەكتىنى ئاللىقاچان بىلىۋالغان، ناۋادا يەنە ئاللىقانداق نەرسىلەرگە تاسادىپى ئەجەپلىنىپ قېلىشى مۇمكىن دېيىلىدىغان بولسا، ئۇ ياش ۋاقىتلىرىدىكى ئادەتلىرىنىڭ قايتىدىن تەسىر كورسەتكەنلىكىدىن، بۇ يەرگە تولىمۇ ئالدىراپ كەلگەچكە بارلىق نەرسىلەرنى ئېنىق كورۇشكە ئۇلگۇرەلمىگەنلىكىدىن باشقا نەرسە ئەمەس ئىدى.

ناستيۇنانىڭ چاپىنىنىڭ كوكسىدىكى تۈگمىسى يېشىلگەن جايغا قويۇلغان قوللىرى ئۇنىڭ نەپەس ئېلىشى بىلەن تەڭ بىر كوتىرىلىپ، بىر چۈشۈپ تۇراتتى، بارماقلىرى بىلىنەر-بىلىنمەس تىترەيتتى، ئاندىرى بۇ قوللارنىڭ ئىششىپ، يىرىكلە-

شىپ كەتكەنلىكىنى كوردى، ئىش قىلىش تۈپەيلىدىن شۇنداق
بولغانلىقىنى بىلدى. ئېغىر، تۇراقلىق نەپەسلىرىدىن
ئىسسىق، شىرىنغىنا ھور چىقىپ تۇراتتى.
ئاندىرى ناستيۇنانى ئاۋايلاپ قۇچاقلاپ، باغرىغا چىڭ
باستى ـ دە، يۈرىكىنىڭ سوقۇشىنى ئاڭلىدى. ئۇنىڭ يۈرىكى
ھەم ئېنىق، ھەم يېقىملىق ھالدا دۈپۈلدەپ سوقۇۋاتاتتى،
ناستيۇنانىڭ يۈرىكىنىڭ ھەر بىر سوقۇشى ئاندىرىغا خىرە ـ شىرە،
يۈرەكنى مۇجۇيدىغان ئالاقزادىلىك كەلتۈرەتتى، بۇ ئالاقزادى-
لىك بارغانسېرى كۈچىيىپ بارماقتا ئىدى، ئۇ بۇ ئالاقزادىلىك-
نىڭ قاياقتىن كەلگەنلىكىنى، نېمىدىن دېرەك بېرىدىغانلىقىنى
بىلمىگەچكە، تېخىمۇ ئالاقزادە بولۇپ كەتتى، ئۇنىڭ يېتىۋەر-
گۈسى كەلمىدى ـ دە، ئورنىدىن تۇرۇپ، ئاستا توشەكتىن
چۈشتى، ئاندىن كېيىن ئارقىسىغا بۇرۇلۇپ، قاتتىق ئۇخلاۋاتقان
ناستيۇناغا ئاستا قاراپ قويدى. ”ئۇخلاۋەر، ئۇخلاۋەر“. ئاندىرى
ئۆزىنىڭ نېمە ئۈچۈن تۈۋەن ئاۋاز بىلەن شۇنداق دېگەنلىكىنى
چۈشەنمەيتتى، ئەمما ئۇنىڭ ئويغىنىشىنى ئۈمىت قىلاتتى.
ئۇنىڭ يېنىدا تۇرۇپ ئۇنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلىيالماسلىقىدىن،
ئۇنىڭ دېيىشى ۋە قىلىشى ئېھتىمال بولغان بارلىق سوز-
ھەركەتلىرىنى ئاڭلىماي، كورمەي قېلىۋاتقانلىقىدىن تېخىمۇ
بىئارام بولدى. ئاندىرىنىڭ يۈرىكى ناھايىتى تېزلا سوۋۇپ،
سىقىلىپ كەتتى، بىرەر ھەركەتكە مېھرى ـ مۇھەببەتكە تەقەززا
بولدى.

ئۇ ئۆي سىرتىغا چىقىپ ئىختىيارسىز كۆزلىرىنى يۇرۇشتۇر-
دى — يورۇقلۇق ئۆيلىمىغان يەردىن ئۇنىڭ كۆزلىرىنى چاقاي-
تىۋەتكەن ئىدى. ئۇنىڭغا تاغ چوققىسىدا تۇرغان قۇياش گويا
بۇ يەرگە چۈشۈپ قالغاندەك بولۇپ تۇيۇلدى. قېلىن قاردىن
ئىسسىق ھور كۆتىرىلىپ ئالتۇن نۇرلار چاقنايتتى، تەسكەي
تەرەپتە بولسا خىرە، كۆكۈش نۇرلار چاقناپ تۇراتتى. باھارغا
ئوخشاش ئىللىق ھاۋادىن خۇش بۇي ھىدلار كېلىپ تۇراتتى.
لەمپىدىكى مۇزلار ئېرىشكە باشلىغان، غۇژمەك ئەپلىسىن دەرىخى
شاخلىرى قەددىنى رۇسلىغان، دەرەخ تۈۋىدىكى بىرمۇنچە
يەرنىڭ قارلىرىمۇ ئېرىپ، تاپ-تاقىر يەر مانا مەن دەپ چىقىپ
قالغان ئىدى.

ئاندىرى ھاۋادا دېمى سىقىلغاندەك پۇشۇلداپ تىناتتى، ئۇ
ئالدى بىلەن ئاتنى سۇغاردى، ئاندىن كېيىن بىرەر تاسادىپى
ئەھۋالنىڭ بار-يوقلۇقىغا قاراپ بېقىش ئۈچۈن ئانگارا دەريا-
سىنىڭ بويىغا باردى. لېكىن ئالاقزادىلىكى تېخىچە بېسىلمىدى.
ئۇ دەل مانا ھازىر، دەل مۇشۇ پەيتتە، ئۆزىنىڭ كالۋالىقىدىن،
مەلۇم بىر مۇھىم، قايتا تاپقىلى بولمايدىغان نەرسىنى يوقىتىپ
قويۇۋاتقاندەك، ئۆزى ئۈچۈن كەم بولسا بولمايدىغان، يوقىتىپ
قويۇلغاندىن كېيىن ئىككىنچى تاپالمايدىغان بىر نەرسىنى
يوقىتىپ قويغاندەك بولۇپ قالدى.

ئۇ ئۆيگە يېنىپ كىرگەندە، ناستيونا تېخىچە قاتتىق ئۇخ-
لاۋاتاتتى. ئۇ بىر چاغدا ئولتۇرغۇسى كەلمەي، ناستيوناغا

ياندىشىپ ياتتى ـ دە، بېشىنى ئۇنىڭ كوكرىكىگە چىڭ چاپلى ـ ۋالدى، تولىمۇ چىڭ چاپلىشىۋەتكەنلىكتىن دېمىنى ئالالماي، نېرىراق يوتكىلىشكە مەجبۇر بولدى. ناستيۇنا ئۇخلاۋېتىپ بىر قولى بىلەن سىپاشتۇرۇپ ئۇنىڭ بېشىنى تاپتى ـ دە، چاچلىرىنى سىلاشقا باشلىدى، بۇنىڭ بىلەن ئاندىرى دەرھال ئارام تاپقاندەك بولدى. ئۇ كوزىنى يۇمۇپ، يەلكىسىدە ناستيۇنانىڭ ئۇزىنى قۇتقۇزغان قولىنىڭ تۇرغانلىقىنى، ئۇزىنىڭ ئاستا پىقىراپ ئايلىنىپ، ئىللىق، بىپايان بوشلۇققا قاراپ ئۇچۇپ كېتىۋاتقانلىقىنى تەسەۋۋۇر قىلدى. بۇنداق تۇيغۇ ئۇنىڭ ئۇيقۇغا كېتىشىگە ياردەم بەردى، دەرۋەقە، كوپ ئوتمەيلا ئۇنى مۇگدەك باستى.

ئۇلار تەڭلا ئويغاندى. ناستيۇنا كوزىنى ئېچىپ ئاندىرىغا قارىۋىدى، ئۇمۇ بىر سىلكىنىپ ئويغىنىپ كەتتى. ناستيۇنا ئۇنىڭغا قاراپ كۇلۇپ قويدى.

دەرىزىدىن چۈشۈپ تۇرغان كۈن شولىسى ئاللىقاچان بوسوغىغا يوتكەلگەن. دېمەك، كۈن قايرىلغان ئىدى.

ــ تازىمۇ تاتلىق ئۇخلاپتىمەنا، ــ دېدى ناستيۇنا، ــ قاچان كۈپ ـ كۈندۈزى مۇشۇنداق تاتلىق ئۇخلىۋالغىنىمنى بىلمەيمەن، سىز بىلەن بىللە بولغاچقا مۇشۇنداق تاتلىق ئۇخ ـ لىغان ئوخشايمەن. سىزگە قارىسام، يېنىمدا تۇرغان كىشىنىڭ ئۇزىڭىز ئىكەنلىكىگە زادى ئىشەنگۇم كەلمەي قالىدۇ. قارىمامسىز، چۈشۈمدە بۇنىڭغا ئىشىنىپ ئىنتايىن چوڭ تەسەللى

تېپىپتىمەن، كوڭلۇم جايىغا چۈشۈپ قاپتۇ.

ئۇلار ئويغانغاندىن كېيىن، قايتىدىن يۈز كورۈشكەندەك، تەئەججۈپلەنگەن، تەقەززا بولغان ھالدا بىر بىرىگە قاراپ تۇرۇپ قېلىشتى، ناستيۇنا قوپۇپ كەتمەكچى بولۇۋىدى، ئاندىرى تۇتۇۋالدى، ناستيۇنا بۇنىڭدىن خوش بولۇپ كۈلۈپ كەتتى.

ئۇلار گەپلىشۋېلىشتىن زادىلا خالى بولالمايدىغانلىقىنى بىلىپ تۇرسىمۇ، لېكىن ھە دەپ ئارقىغا سۈردى.

7

— ئەگەر مەن ئۇ چاغدا شۇ يەرگە قايتىپ كەتكەن بولسام، شۇ يەردە تۇرۇپ قالغان بولاتتىم. بۇ — راست گەپ. مەن باشقىلارنىڭ دالدىسىغا ئوتۇۋالماي، ھارامزادىلىك قىلماي، شۇنچە ئۇزاق بەرداشلىق بېرىپ، ئارقا-ئارقىدىن نۇرغۇن جەڭگە قاتناشتىم. ئەمدىلىكتە قاراپ تۇرۇپ مۇشۇنداق ئىش قىلىپ قويدۇم، مۇشۇنداق قاملاشمىغان ئىش قىلىپ قويدۇم. بۇ ئىش ئۇچۇن مېنى بوش قويۇپ بېرىشمەيدۇ. بىراق نېمە ئامال بار دەيسەن؟ قىلىدىغاننى قىلىپ قويۇپتىمەن، ئەمدى ئوز ئورنىغا كەلتۇرەي دىسەممۇ كەلتۇرەلمەيمەن.

ئۇ كوزىنى يۇمغىنىچە ياتاتتى، مۇشۇنداق ھالەتتە گەپ

قىلىشى ئۇزىگە بىرئاز ئارام بېرەتتى. لېكىن ئۇ كەپىنى، دەر-
دىنى چىقىرىشقا جاي تاپالماي قالغان كىشىلەردەك، ئۇزىنى
بېسىۋالالمايدىغان غەزەپ-نەپرەت بىلەن قىلاتتى.

— سىزنىڭ، سىزنىڭ يۇرىكىڭىز قانداق بولۇپ شۇنداق قاپتەك بولۇپ قالدىكىنا؟ — دەپ سورىدى ناستيۇنا تاقەت قىلىپ تۇرالماي، — بۇ كىچىك ئىش ئەمەس، قانداقچە شۇنداق يۇرەكلىك بولۇپ قالدىڭىز؟

— بىلمەيمەن، — دېدى ئۇ بىر دەم ئىككىلەنگەندىن كېيىن جاۋاپ بېرىپ. ناستيۇنا ئۇنىڭ راست گەپ قىلىۋاتقانلىقىنى چۇشىنىپ تۇراتتى. — چىداپ تۇرالمىدىم. سىلەرنى بەكمۇ كورگۇم كېلىپ كەتتى، تولىمۇ بەك سېغىندىم، مۇشۇنداق ياشاۋېرىشكە بولمىدى، ئالدىنقى سەپتە بولغان بولسام قېچىپ كەتمەستىم. بىراق دوختۇرخانىدا يۇرتۇم يېقىن ئەتراپتىكەن دەكلا تۇيۇلدى. ئەمما نەدە يېقىن ئەتراپتا بولىدۇ دەيسەن؟ پويىزغا چىقىپ شۇنچە كوپ ماڭدىم......قىسمىغا قايتقان بول-سامۇ بۇنچە ئۇزۇن ئەمەستى دىگىنا. قېچىش نىيىتىممۇ يوق ئىدى، بولغۇلۇق بولغاندىن كېيىن، قىسمىغا قانداق قايتارمەن؟ قايتىپ ئۇزەمنى ئولۇمگە تۇتۇپ بەرگەندىن كورە بۇ يەردە ئولگىنىم ياخشىراق دىگەن ئويغا كەلدىم. ئەمدى نىمە دەيتتىم! ھەممىسى ئۇزەمنىڭ شورى!

— ئۇرۇش تۇگىگەندىن كېيىن ئۇلار كەچۇرۇم قىلىۋېتەر: — دېدى ناستيۇنا ئىشەنچسىزلىك بىلەن.

—ياق، ئۇلار بۇنداق ئىشنى كەچۈرۈم قىلمايدۇ. بۇنداق ئىش توغرا كەلگەندە، بىر ئادەم ئېتىپ تاشلانغاندىن كېيىن يەنە تىرىلىدىغان بولسا، باشقىلارنىڭ قايتا شۇنداق قىلىشقا پېتىنىشىغا يول قويماسلىق ئۈچۈن ئۈچ قېتىم ئېتىپ تاشلاشتىن يانمايدۇ. تەقدىرىم پېشانەمگە پۈتۈلۈپ كەتكەن، ئەمدى ئۇنىڭ ئۈچۈن غەم يەپ ئولتۇرۇش ھاجەتسىز. مەن يول بويى: "يۇرتۇمغا يېتىپ بارغاندا ناستيونا بىلەن كورۇشۇپ، ئۇنىڭ پۈتۈن ئومرىنى نابۇت قىلغانلىقىمنى كەچۈرۈشنى ئۆتۈنىمەن، ئەسلىدە، ياشاشقا، ئوبدان تۇرمۇش كەچۈرۈشكە بولاتتى، لېكىن مەن بىكاردىن-بىكار ئۇنى ئازاپقا قالدۇردۇم، ئۆزەممۇ مۇشۇنداق تۈيۈق يولغا كىرىپ قالدىم، دەپ ئويلاپ قالدىم. گەپنىڭ راستىنى ئېيتسام، نىمە ئۈچۈن ياشاۋېرىشكە بولمايدىكەن؟ ئىككىلىمىزمۇ ياپ-ياش، كۈچىمىزگە تولغان، ئىككىمىزنى خۇدا قوشقان. تازا كوكۈللۈك ياشىشىمىز كېرەك ئىدى. ئەمما مەن ئۇنداق قىلماي، قېرىشقاندەك ئۆز مەيلىمگە بېرىلىپ، ئۆزبېشىمچىلىق قىلىپ قويدۇم. تازىمۇ ھاماقەتكەنمەن. ئۆزەممۇ بۇنىڭ تازىمۇ ھاماقەتلىك بولىدىغانلىقىنى بىلسەممۇ، ھەر ھالدا ئۇچىغا چىققان دوت ئەمەسمەنغۇ، ئاز-پاز ئەقلىممۇ بار، لېكىن پەيلىمدىن يانالمىدىم. مەن ئەسلىدە: "ئىككىمىزنىڭ ئىستىقبالى بار، ئوبدان ئۆتۈپ كېتىمىز، مېھرىمىزگە قانىمىز، ۋاقت دېگەن ئۇزاق، دەپ ئويلىغان ئىدىم. مانا ئەمدى تازا ئىستىقباللىق بولدۇق، مەن ئە-

لىدە“ يۇرتۇمغا يېتىپ بارغاندىن كېيىن ناستيونا بىلەن دىدار-لىشىپ، ئۇنىڭ ئالدىدا گۇنايىمغا توۋا قىلىپ، مېنى يامان ئادەم ئىكەن دەپ قالماسلىقىنى سورارمەن، ئاندىن دادام بىلەن ئانامنى تۇيدۇرماستىن كورۇۋېلىپ قار ئۇڭكۇرىگە ئۇزەمنى ئاتارمەن، ياۋايى يىرتقۇچ هايۋانلار كۇچىنى ئايىماي، قىلچە ئىز-دېرىكىمنى قويماي پاك-پاكىز يىغىشتۇرۇپ قويىدۇ دەپ ئويلىغان ئىدىم. مۇشۇنداق سەن بىلەن بىللە بولۇشۇمغا قىلچە ئۈمىت باغلىمىغان، هەتتا ئۇنى خىيالىمغا كەلتۇرۇپمۇ باقمىغان ئىدىم. ماڭا بۇ ئامەت نەدىن كەلدى؟ ئەتىلىكىمگە كوزۇم يەتـ-مەيدىغان بۇگۇنكى كۇنگە قالمىغان بولسام، قەيەرگە بارسامـمۇ سېنى گوهەردەك ئالقىنىمغا ئېلىپ كوتىرىپ يۇرگەن بولاتتىم.

— دىگەن گېپىڭىزنى قارىڭا، — دىدى ناستيونا سوز قىستۇرۇپ.

ىراق ئاندىرى ئۇنىڭ سوزىنى بولۇۋەتتى:

— توختاپ تۇرغىن، گەپنى باشلاپ قويغاندىكىن، هەممىسىنى دەۋالاي، بۇنىڭدىن كېيىن پۇرسەت بولماي قېلىشى مۇمكىن. ئەمدى ئۇنى-بۇنى يوشۇرۇپ ئولتۇرۇشۇم هاجەتسىز. بار گەپنىڭ هەممىسىنى دەۋىتەي. قۇلاق سېلىپ تۇرغىن. مەن ئەسلىدە يۇرتۇمغا كېلىپ بىرنەچچە كۇن تۇرۇپلا كەچۇرۇم قىلىشىڭلارنى ئوتۇنۇپ بولغاندىن كېيىن مەڭگۇلۇك ۋىدالاشماقـ-چى ئىدىم. بىراق ئەمدىلىكتە كوپرەك ۋاقىت ياشىغىم كېلىپ كېتىۋاتىدۇ، يازغىچە تۇرۇپ بېقىپ ئاندىن بىرنىمە دەرمىز.

يازنىڭ قانداق بولىدىغانلىغىنى ئەڭ ئاخىرقى رەت كورۈۋالاي. قىسقىسى، مېنى ئېتىپ تاشلىسىمۇ مەيلى. بۈگۈن سەن كوڭلۈمگە سۇ بەردىڭ، يۈرەك سوزلىرىمىنى قالدۇرماي توكتىم. — ئۇ يوتىلىپ كېتىپ، بوغۇزىغا كەپلىشىپ قالغان سىرىق سۇنى يۇتتى-دە، بىر پەس جىم بولۇپ قالدى. — مەن ئۇچۇن تېخىمۇ كوپ ئىش قىلىپ بېرىشىڭ هاجەتسىز، ناستيۇنا. ھىلىمۇ ھەم ماڭا نۇرغۇن ئىشلارنى قىلىپ بەردىڭ. يەنە بىرنەچچە ئاي تاقەت قىلىپ، سىر ساقلاپ بەرگىن، ۋاقتى كەلگەندە مەن ئولۇپ كېتىمەن. بىراق سەن ۋاقتىنچە سەۋرى-تاقەت قىلىپ تۇرغىن. مەن ئۇچۇن كوپ ئازاپلارنى چەكتىڭ، بۇنىڭغا يەنە تاقەت قىلىپ تۇرغىن.

ناستيۇنانىڭ ئۇنىڭدىن ئاغرىنغۇسى، ئۇنى ئەيىپلىگۇسى كەلدىيۇ، لېكىن نىمە ئۇچۇنكىن-تاڭ، ئېغىز ئاچقۇسى كەلمىدى. ئاندىرىغا ئورتاق بولغان بىر خىل ئازاپ ئۇنىڭ قەلبىنى مۇجۇپ ئېغىز ئاچقۇزمايۋاتاتتى. ئاندىرى ئىككىلىنىپ تۇرۇپ قېلىپ، ئۇنىڭ ئېغىز ئاچمىغانلىغىنى كورۇپ، يەنە ئوز سوزىنى داۋاملاشتۇرىۋەردى:

ئىككىمىز بۇنىڭدىن كېيىن خەق ئالدىدا ھەتتا بىر كۇنمۇ بىللە تۇرمۇش كەچۈرەلمەيدىغان بولدۇق، قاچان مېنى سېغىنساڭ، ئىچىڭ ئاغرىسا، شۇ چاغدا كېلىۋەرگىن. كېلىشىڭنى توت كوزۇم بىلەن كۇتىمەن. خەلق ئالدىدا ئاشكارا يۈرۈشۇم مۇمكىن ئەمەس، دېمىسىم ئۇزۇلەي دەپ قالغان ھالەتتىمۇ مۇمكىن

www.uyghurkitap.com

ئەمەس. باشقا ئىشنىڭ كارى چاغلىق، بۇ ئىشنى جەزمەن
ئاخىرغىچە قەتئىي داۋاملاشتۇرىمەن. كەلگۈسىدە باشقىلارنىڭ
ساڭا، دادامغا، ئانامغا هوتۇت-پوتۇت دېيىشىنى خالىمايمەن.
باشقىلارنىڭ مېنى قانداق يوشۇرۇندىكىن دەپ پىيىمغا چۈشۈ-
شىنى خالىمايمەن. باشقىلارنىڭ گەپنى شاخلىتىپ، "ئۇ ئاقچىدى،
كوكچىدى" دەپ يۇرۇشىنىمۇ خالىمايمەن، — ئۇ ئورنىدىن قوزغى-
لىپ توشەكتە ئولتۇردى، چىرايى تاتىرىپ كەتكەن ئىدى، —
قۇلاق سال، ناستيۇنا، ھەرقانداق چاغدا، مەيلى هازىر ياكى
كەلگۈسىدە بولسۇن، ھېچقانداق كىشىگە مېنىڭ قايتىپ كەلگەن-
لىكىم توغرىسىدا مەڭگۈ ئېغىز ئاچما، ھەرقانداق كىشىگە دەپ
يۇرمە. تىنىپ سالساڭ، ئولۇپ كەتسەممۇ تىلىڭنى ئۇزۇۋالىمەن.

— نىمە بولدىڭىز، ئاندىرى؟ نىمە بولدىڭىز؟ — دىدى
ناستيۇنا قورقۇپ كەتكەنلىكىدىن ئاندىرىغا ئوخشاش ئولتۇرۇپ.
ئەمدىلىكتە ئۇلار مۇرىدىشىپ، جەينىكىنى جەينىكىگە تەككۈزگەن
هالدا ئولتۇرۇشتى. ناستيۇناغا ئاندىرىنىڭ ئېغىر نەپەس ئېلىۋات-
قانلىغى كوكرەك بوشلۇغىدىن ئېنىق ئاڭلىنىپ تۇراتتى.

— مەن سېنى قورقۇتۇۋاتقىنىم يوق. قانداقمۇ سېنى قور-
قۇتۇپ يۇرەي، ناستيۇنا؟! سەن مېنىڭ بۇ دۇنيادىكى بىردىن-
بىر بەختىم ۋە تەسەللىيىم. بىراق، شۇنى ئېسىڭدە تۇت، مەڭگۈ
ئېسىڭدە بولسۇن: مەيلى مەن ئولۇپ كېتەي ياكى تىرىك
يۇرەي، بۇ ئومرۇمدىكى بەختسىزلىكلىرىمنى، تارتقان ئازاپ-
ئوقۇبەتلىرىمنى ئۇنتۇپ قالغۇچى بولما. كەلگۈسىدە بولارنىڭ

ھەممىسى ئاياقلاشقاندا تۇرمۇشۇڭنى قايتا قانداق ئورۇنلاشتۇرساڭ مەيلىڭ. جەزمەن قايتا ئورۇنلاشتۇرغىن، سەن تېخى ياششىڭ كېرەك. كۆنلەرنىڭ بېرىدە ناھايىتى ئوبدان كۆن ئېلىپ قالساڭ، باشقىلارنىڭ ئۆزەڭگە كەلتۈرگەن بەختىگە مىننەتدارلىق قىلىش ئۈچۈن، تاقەت قىلىپ تۇرالماي سەرگۈزەشتىلىرىڭنى تولۇق سوزلەپ بېرىشىڭمۇ مۇمكىن. ئەمما مېنىڭ بۇ ئىشىمنى تىلغا ئالمىغىن. مېنىڭ ھەققىدىكى ئەھۋالىمنى پەقەت يالغۇز ئۆزەڭلا بىلىپ قال، باشقىلار قانداق پەرەز قىلغۇسى كەلسە شۇنداق پەرەز قىلىۋەرسۇن. ئۇلارغا ھەرگىز ھە-ھۇ دېيىشكۈچى بولما.

ئاچچىغىڭىزغا بەس كېلەلمەي ماڭا مۇشۇنداق گەپلەرنى قىلغۇدەك مەن قانداق يامان ئىشلارنى قىلىپ قويۇپتىمەن، ئاندىرى؟ — دەپ سورىدى ناستيۇنا، ئۇ ھودۇقۇپ كەتكەنلىكىدىن نىمە دېيىشىنى بىلەلمەي قالغان ئىدى. ئاغزىدىن چىقىپ كېتىپ قالغان بۇ سوز پۈتۈنلەي ئايال خەقىنىڭ ئادەت سوزى بولۇپ، ئۇنى ئاغرىنىپ ئېيتتى دىگەندىن كورە، يېلىنىپ ئېيتتى دىگەن تۈزۈك ئىدى، ئۇنىڭ ئۈستىگە سوزىنىڭ ئاھاڭى ئاجايىپ مۇڭلۇق ئىدى. بىراق بۇنى ئاندىرى ئاڭلاپ ناھايىتى خوشال بولدى، بۇ سوز ئۇنىڭ ئۆزىگە ئىنتائەتمەنلىكىنى چۈشەندۈرەتتى. بۇنىڭدىن بۇ تامامەن خاتىرجەم بولۇپ قالدى.

— ماڭا يۈز كېلەلمەيدىغان ھېچقانداق ئىش قىلغىنىڭ يوق. ئاچچىغىڭ كەلمىسۇن، بۇ ھاجەتسىز. سېنىڭ بۇنى چۈشىنى-

دىغانلىقىڭنى بىلىپ تۇرۇپتىمەن. ھەممىسىنى توغرا چۈشىنىمەن. كېلەر قېتىم مەن بۇ گەپلەرنى يەنە دەپ يۈرمەسمەن. بىراق ھازىر گەپنى ئېنىق ئېيتىپ قويمىغان بىلەن بولمايدۇ. ئۆزەمنىڭمۇ ھازىر نېمە ئىش قىلىۋاتقانلىقىمنى، نېمە ئۈچۈن شۇنداق قىلىدىغانلىقىمنى بىلمەيمەن. ھايات تۇرغان كىشى ئۆزەم بولماي باشقا بىر ناتونۇش كىشىدەك تۇرىدۇ. ئۇ كىشى مېنىڭ پوستۇم ئىچىگە كىرىۋېلىپ، زورلۇق بىلەن ماڭا ھۆكۈمرانلىق قىلىۋاتقاندەك، مەن ئۇنىڭغا بۇرۇلماقچى بولسام، ئۇ قېرىشقاندەك يول قويماي زورمۇ-زور سولغا بۇرۇلۇشقا قىستايدۇ! ھەي، بولدىلا، ئىشقىلىپ كۆڭلۈم ئاز قالدى.

— ئادەمنى قورقىتىدىغان گەپلەرنى قىلىۋەرگىنىڭىز نېمىسى......

— قورقما، سېنى قورقۇتۇۋاتقىنىم يوق، ئۆزەمنى قورقۇتۇۋاتىمەن. بىراق ئۆزەمنى قورقۇتۇپ ئولتۇرۇشمىنىڭمۇ ھاجىتى يوق، ئەمدى بۇنىڭدىنمۇ قورقۇنچلۇق ئىش بولمايدۇ. سېنىڭ ئالدىڭدا ئىچىمنى بوشىتىۋالدىم، دەيدىغاننى دەۋالدىم، تاپالمايدىغانلىرىمنى تاپىلىدىم، بۇنىڭ بىلەن يەڭگىللىشىپ قالغاندەك بولدۇم. قېنى، ئەمدى دەيدىغىنىڭنى دە.

— نېمە دېسەم بولىدىكىن......

— ئانام قانداق تۇرۇۋاتىدۇ، ئورنىدىن تۇرالايدىغان بولۇپ قالدىمۇ؟

— بۇ بىر يىلدىن بۇيان دىڭگۇدەك كاڭدىن چۈشمەي ياتتى.

www.uyghurkitap.com

غىزاغا تۇتۇش قىلغانىدىلا ئورنىدىن تۇردۇ. مېنىڭ خېمىر بولدۇرالىشىمدىن خاتىرجەم بولالىماي ئۆزى قول تىقمىغىچە ئۇنىمايدۇ. بولكا پىشۇرۇشنى ئومرۇم بويىمۇ ئۆگىنەلمەيدىغان ئوخشايمەن.

— دادام ھىلىمۇ ئات بېقىش مەيدانىدا ئىشلەمدۇ؟

— شۇنداق، ئەگەر ئۇ بولمىغان بولسا، ئۇلار ھەممە ئاتنى ئولتۇرۇپ قويىغان بولاتتى. پەقەت شۇ قېيناتامىلا ئاتقا كويۇنىدۇ. تەن سالامەتلىكىمۇ ناچارلىشىپ كەتتى. ھاسىراپلا يۈرىدۇ، ھېرىپ ھالى قالمايدۇ. ئۇنى ئاز دېگەندەك، مەن ئۆلۈشكۈن ئۇنى قاخشىتىپ قويدۇم.

— قانداق گەپ؟

— زايوم سېتىۋالمايمەنمۇ. دەماللىققا ئەقلىمدىن ئېزىپ ئىككى مىڭ رۇبلىلىق زايوم ئالىمەن دەپ ساپتىمەن. ئىچىمدە: ”بۇ ھېچ گەپ ئەمەس، پۇلنىڭ تېخى قەيەردىلىكىنى بىلمەي تۇرغاندا ئىچى ئېچىشقۇدەك نىمىسى بولسۇن“ دەپتىمەن. بىراق ئۇ بۇنى خىيالىغىمۇ كەلتۈرۈپ باقماپتىكەن. بۇ گەپنى ئاڭلاپ چىچاڭلاپ كەتتى. ماڭا قانداق تەئەددى قىلغانلىقىنى سوزلەپ يۈرمىسەممۇ بولار، — دىدى ناستيۇنا خىجىللىق ئىچىدە كۆلگەننىچە ئاندىرىغا بىر قاراپ قويۇپ.

— سەن ھازىرچە بۇ ئىككى قېرىنى تاشلاپ قويۇپ يۈرمىگىن، — ئۇ گېپىنى داۋاملاشتۇرۇۋېتىپ چىرايىنى تۈردى-دە، بىر دەم ئويلىنىپ تۇرۇۋالدى، — ئانام ئېھتىمال ئۇزاققا بارمىسا

كېرەك. يوشۇرۇن بىر جايغا موكۇنۇپ تۇرۇپ ئۇلارنى يىرىقتىن كورۈۋېلىشنىڭ ئىلاجىنى قىلاي.

— كېيىنچە قانداق قىلارمىز، ئاندىرى؟ — دېدى ناستيۇنا قورۇنغان هالدا. ئۇ ئۆزى سورىغان بۇ سوئالدىن قورقۇپ كەتتى، ئۇلار سىزنى كۈتۈۋاتىدۇ، توت كوزى بىلەن كۈتۈۋاتىدۇ. سىزنى دەرهال خەت يېزىپ ئۆزىنىڭ قەيەردىلىكىنى ئېيتار دەۋاتىدۇ. بىراق ئۇرۇش ئاياقلاشقان هامان ئۇلار يەنە قانداق ئويلاردا بولۇپ قالار؟ ئۇلارنىڭ ئۈمىدى تامامەن سىزدە ئەمەسمۇ.

— ئۈمىت، ئۈمىت...... — ئاندىرى چاچراپ ئورنىدىن تۇرۇپ ئوينىڭ ئىچىدە ئۇ ياندىن - بۇ يانغا ماڭغىلى تۇردى، — ئۇلار ئۈمىت قىلغۇدەك هېچنىمە يوق، شۇنداق، هېچنىمە يوق. بۇنى مەن باياتىن ئېنىق دەپ ئوتتۇم. ئوزەمنىڭ قەيەردە بولغانلىقىم هەققىدە ساڭا بىر ئىشنى ئېيتىپ بېرەي. مەن داۋالانغان دوختۇرخانىدا بىر كاپىتانمۇ ياتقان ئىدى. ئۇلار ئۇنىڭ يارىسىنى ساقايتىپ بولۇپ، گۇۋاھنامىسىنى قولىغا تۇتقۇزۇپ قويدى، ئۇنىمۇ قىسمىغا قايتىشقا بۇيرۇشقان ئىدى. ئەتىسى ئاشۇ گۇۋاھنامىلارنىڭ پوچتا ساندۇقىغا تاشلاپ قويۇلغانلىقى، كاپىتاننىڭ ئىز - دېرەكسىز يوقالغانلىقى مەلۇم بولدى. ئۇ نەگە كەتتى؟ بۇنى خۇدامۇ بىلمەيدۇ، يا بىراۋلار ئۇنىڭ هەربى كىيىمى، پۇل - پىچىكى ۋە ئوزۇق-تۈلۈكىگە كوزى چۈشۈپ قېلىپ، ئۇنى ئولتۇرۇۋەتكەنىدۇ؛ يا بولمىسا ئۇنىڭ ئۆزى ئۈن - تىنسىز يوقىلىپ، بىر يەرگە يوشۇ-

رۇنۇۋالغانـدۇ. ئىشـقىلىپ مۇشۇنداق بىر كىشى بولۇپ ئۆتكەن،
بىراق ھازىر ئۇنىڭ نەگە كەتكەنلىكىنى بىلىپ بولمايدۇ. بۇنى
كىمدىن سورايسەن؟ ھازىر سان ـ ساناقسىز ئادەمـلەرنى تاپقىلى
بولمايۋاتقاندا بىر كاپىتان دىگەن نىمىكەن ئۇ. بەزىـلەر ئاسمان ـ
دا، بەزىـلەر يەردە، بەزىـلەر بۇ ئالەمـدە ئازاپ چەكـمەكتە،
بەزىلەر يوشۇرۇنۇۋالدى، بەزىلەر ھەتتا ئۆزىنىڭ كىـم ئىكەنلى ـ
گىنىمۇ ئۇنتۇپ قالدى ـــ ھەممە نەرسە مالىماتاڭلىـشىپ كەتتى،
بۇنىڭ ئۈچـىنى نەدىـن تاپقىلى بولـسۇن دەيـسەن. ئۆزەمـمۇ
شۇنداق: بۇ دۇنـيادا باردەكمۇ قىلىمەن، يوقدەكـمۇ تۇرىمەن.
قانداق خىيالـلاردا بولغۇڭ كەلسە شۇنداق خىياللاردا بولىۋەر.
ياشىنىپ قالـغان دادام بىلەن ئانام ئۇزاق كۈتۈپ يۈرمەيـلا ئۇ
دۇنيادا مەن بىلەن دىدارلىشـدۇ. ئەنە شۇ چاغدا ئۇلار بىلەن
ئوبدان مۇڭدىشىۋالارمەن، ئۇ يەردە ئۇرۇش يوقـتۇ، بەلكىم.
ھالبۇكى بۇ يەردە، مەيلى ئاجىزلار ياكى كۈچلۈكلەر بولسۇن،
ئۇلارنىڭ باغلايـدىغان بىرلا ئۈمىدى بار، يەنى ئۆزىگە ئۆزى
ئۈمىت باغلايدۇ. بۇنىڭدىن باشقا ئۈمىت باغلىغۇدەك ھىچكىمى يوق.

ناستيۇنا بىرنەچچە ئىغىز رەددىيە بىرىپ قويماقچى بولدىيۇ،
لىكىن بىر قارارغا كىلەلمىدى. ئاندىرى سەل جىم تۇرغانـدىن
كىيىن بىرئاز تىنىم تىپىپ، يەنە ئۆز سۆزىنى داۋاملاشتۇردى:

ـــ قايسى خىل ئەھۋال ياخشـراق بولار: ئوغلـىنىڭ ياكى
ئىرىنىڭ ئۆلتۈرۈلگەنلىكىدىن ئىنىـق خەۋەر تاپقـىنى ياخـشىمۇ
ياكى ھىچنىمىنى بىلمىگىنى ياخشىمۇ؟ بۇنى تىخى بىلىپ كىتەل ـ

www.uyghurkitap.com

مدىم. خوتۇنلار ئۆز تەقدىرىنى قايتىدىن ئورۇنلاشتۇرۇۋېلىش ئۈچۈن بۇنىڭدىن خەۋەر تېپىشقا تەشنا بولسا كېرەك. بۇ جەھەتتىمۇ ئۇلارنى ئەيىپلىگىلى بولمايدۇ: ئۆزەڭ ھايات تۇرال-مىغاندىكىن، ئۇلارنىڭ ئوبدان كۈن ئىلىشىغا يول قويۇشۇڭ، ئۇلارنىڭ بەختىگە زامىن بولماسلىقىڭ كېرەك-تە. ئانىلارچۇ؟ قانچىلىغان ئانىلار بۇنىڭدىن خەۋەر تاپماي كۆزىنى ئېتىۋېلىپ كۈن ئۆتكۈزۈشكە رازى، ئانىلار ئوغلىنىڭ جەڭ مەيدانىدا قۇربان بولغانلىقى توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇشنى تاپشۇرۇۋالغان تەقدىر-دىمۇ بۇنىڭغا ئىشىنىشنى خالىمايدۇ. ئوغلىنىڭ قەيەرگە كۆمۈل-گەنلىكىنى كۆرسىتىپ بەرگەن تەقدىردىمۇ، ئوغلىنى يەرلىككە قويغان يولداشلار خەت يېزىپ ئەھۋالىنى ئېيتىپ بەرگەن تەقدىردىمۇ، ئۇلار يەنىلا بۇنىڭغا ئىشەنمەيدۇ. مەن باشقا بىر ئادەم بولۇپ ئۆزگىرىپ ئاتا-ئانامنى كۆرەلمىگەندىكىن، ئۇلارنىڭ ماڭا ئاز-پاز ئۈمىت باغلاپ تۇرغىنىمۇ تۈزۈك، كۆز يەتمىگۈدەك ئۈمىت بولسىمۇ ھەر ھالدا ئۈمىتتە. — ئۇ ناستيونا تەرەپكە بۇرۇلۇپ قولىنى بىر شىلتىدى-دە، سۆزىنى داۋام-لاشتۇرىۋەردى، — بولدىلا، بۇ گەپنى مۇشۇ يەردە توختىتاي. ئورنۇڭدىن قوپقىن، چاي ئىچىۋالايلى. يولغا چىقىدىغان ۋاقتىڭ بولۇپ قالدى. كېتەمسەن؟ ئېھتىمال تۇرۇپمۇ قالارسەن؟

— قانداقمۇ تۇرۇپ قالغىلى بولسۇن؟

— يەنە كېلەمسەن؟

— كېلىمەن، ئاندىرى، يەنە كېلىمەن. چانا تاپالمىسام پىيادە

بولسموۇ كېلىمەن. ئەمدى يولنى بىلىۋالدىم.

— كەلگىنىڭ كەلمىسە كەلمىگىن. بۇنداق ئىشتا زورۇققىلى بولمايدۇ. بەرداشلىق بېرەلەيمەن، بۈگۈن بىللە بولغانلىقىمىز خېلى ئۇزاققىچە كۆڭلۈمگە ئەرمەك بولىدۇ.

ناستيۇنا تۇيۇقسىز بىر ئىشنى ئېسىگە ئالدى:

— ۋييەي، سىزگە ئوق-دورا ئالغاچ كەلگەن ئىدىم، ئۇنى يەنە ئېلىپ كەتكىلى تاس قاپتىمەن.

ئۇ توشەكتىن ئەپچىللىك بىلەن سەكرەپ چۈشتى-دە ئىشىك يېنىدىكى ھىلىقى بىر دوۋە نەرسە ئارىسىدىن ئىككى ماتا خالتىنى چىقاردى، ئۇنىڭغا ملتىق دورىسى ۋە چاچما ئوق قاچىلانغان ئىدى.

— يېرىمىنى سىز توكوۋىلىك، قالغان يېرىمىنى قېيىناتامغا ئالغاچ باراي. ئۇ ماڭا ئالغاچ كەلگىن دېگەنتى.

— بۇنىڭ يېرىمى ماڭا يېتىدۇ؛ — دېدى ئاندىرى خوشاللىقىدىن قىن-قىنىغا پاتمىغان ھالدا ئىككى خالتىدىكى نەرسىنى ئالدىراش قولىغا ئېلىپ، — بۇنىڭ بىلەن مېنىڭ ھاياتلىق يولۇم ئېچىلدى. ئەمدى ئالۋاستى كېلىپ قالغان تەقدىردىمۇ قورقمايدىغان بولدۇم. ماڭا شۇنداق ياخشى نەرسىلەرنى ئېپكەلگىنىڭنى قارىغىنا. سەن بارلىقىڭنى ماڭا بېغىشلىدىڭ، ھەي، ناستيۇنا، سەن ھەقىقەتەن مېنىڭ ياخشى خوتۇنۇمسەن-دە! — ئاندىرى ئۇنى شاققىدا قۇچاقلىۋېلىپ ئاستا ئىگىز كوتەردى، ناستيۇنا تىركىشىپ چىقىراپ كېتىۋىدى، ئاندىرى دەرھال ئېھتىياتچانلىق

بىلەن يەرگە قويۇپ قويدى-دە، ئۆز ئۆزىچە سۆزلىدى، — مۆشۈنداق خوتۇنۇم بولغاندىكىن، ئوغرىلىقچە كامارغا كىرىۋالماي، كىشىلەر ئالدىدا ئوچۇق-ئاشكارا كۈن ئېلىشىم كېرەك ئىدى.

— قاراڭا سىزنى! — دىدى ناستىيونا ئۇنىڭ نىمىلەرنى دەپ غودۇڭشۇۋاتقانلىقىنى ئاڭلىيالماي ئۆزىچە ھاياجانلانغان ھالدا، — قورقىتىپ جېنىمنى ئالغىلى قىل قالدىڭىز! بۇنداق قۇچاقلىشىڭىزغا كونىلىمەيدىغان بولۇپ قاپتىمەن.

— دائىم كېلىپ تۇرساڭ كوندۇرۇپ قويىمەن.

— مېنىڭغۇ ھەر كۈنى كېلىپ تۇرغۇم بار.

— ئەمىسە نىمىشقا كەلمەيسەن؟

بۇ قېتىمقى پۈتۈن بىر كۈنگە يەتكەن، ئەمما يەنىلا شۇنچىلىك تېز ئۆتۈپ كەتكەندەك تۇيۇلغان ئۇچرىشىش ئاياقلىشىش ئالدىدا تۇراتتى. ئالەمنى قاراڭغۇچىلىق قاپلىغان، ئۆي بولۇڭىدىن دىماققا ئاچچىق ئۇرۇلۇۋاتقان نەمنىڭ تەپتى بارغانسېرى كۈچەيمەكتە ئىدى، قېپسىپ قالغان تورۇس گويا تېخىمۇ پەسلەپ كېتىۋاتقاندەك، تېخىمۇ لىڭشىپ ئورۇلۇپ چۈشەي دەۋاتقاندەك قىلاتتى. ئەتراپتىكى ھەممە نەرسە شۇنچىلا سىرلىق، شۇنچىلا تەكتىگە يەتكۈسىز بولۇپ كورۇنەتتىكى، كىشىنىڭ يۈرىكى جىغىلداپ كېتەتتى. پاراڭ ئاستا-ئاستا جىمىدى.

ئۇلار ئالدىراپ بىرئاز چاي ئىچىشتى، ئاندىرى ناستيونا ئازراق بىر نەرسە يەۋال دەپ چىڭ تۇرغانلىقتىن، ئۇ ماي سۈركەلگەن بولكىنى تەمىنى تېتالمىغان ھالدا يىدى. چاپىنىنى

كيىپ بولغان چاغدا ئاندىرى ئۇنچىقمىغان ھالدا ئۇنىڭغا يۇپ-يۇمۇلاق، پاقىراپ تۇرغان بىر نەرسىنى تەڭلىدى، ئۇنىڭ ئۈستىگە ئۇششاق كوزلەرگە ئوخشىغان پاقىراپ تۇرغان كىچىك چىكىتلەر بار ئىدى. ناستيۇنا چوچۇگەن ھالدا ۋاقىراپ تاشلىدى:

—ۋىيەي، بۇ قانداق غەلىتە نىمە؟

—ھە، ناستيۇنا، بۇ دىگەن سائەت. مەن ئوز قولۇم بىلەن بىر نىمىس ئوپىتسەرنىڭ قولىدىن يىشۋالغان. ئولۇكنىڭ قولىدىن ئەمەس، تىرىك ئادەم قولىدىن يىشۋالغان. بۇنىڭ ماڭا كېرىگى يوق، ساڭا لازىم بولىدۇ. ناۋادا ئۇنى سىتىۋىتىدىغان بولساڭ ھەرگىز تولىمۇ ئەرزان سىتىپ قويمىغىن: بۇ ئوبدان سائەت، شۋېتسارىيىنىڭ، ئىككى مىڭ رۇبلى چىقارمىغىچە سىتىۋەتمە. بۇ تىخى شۇنچىلىك پۇلغىمۇ ئەرزان كىتىدۇ.

—ۋاي خۇدايىمەي، قولىغا ئىلىشقىمۇ قورقىدۇ كىشى بۇنى.

—تۇتە. بۇنىڭدىن باشقا ساڭا بەرگۇدەك بىر نەرسەم يوق.

ئاندىرى ئۇنى ئانگارا دەرياسى بويىدىكى يول ئىغىزىغىچە ئۇزىتىپ باردى. چانىدا ئۇنى قۇچاقلىغان پېتى قىمىر قىلماستىن بىر پەس تۇردى، ئاندىن كىيىن كاركىغا بىر قامچا سالدى-دە، ئوزى قارغا سەكرەپ چۇشۇۋالدى. ئاندىرى ئاستا-ئاستا يىراقلاپ كىتىۋاتقان قارا چىكىتتىن ئۇزاققىچە كوزىنى ئۇزمەي داڭقىتىپ قالغان پېتى تۇرىۋەردى، چىرايىمۇ تامدەك قىتىپ قالغان، خىيالى پەقەت "ھەي، شۇمۇ كۇن بولدىمۇ......" دىگەن گەپكىلا كىلىپ توختاپ قالغان ئىدى.

www.uyghurkitap.com

......ناستيۇنا چاينى ھەيدەپ، يول بويى يىغلاپ ماڭدى — ئۇنىڭ يۈرىكى پارە-پارە بولۇپ كەتكەن ئىدى، بىراق نىمە ئۈچۈن شۇنچىۋالا ئازاپلىنىدىغانلىقىنى ھازىر ئۆزىمۇ چۈشىنەلمەيتتى. يۈرىكىنى ئورتەۋاتقان ھەر بىر ئازاپقا قانداق تاقابىل تۇرۇشنى بىلەلمەيتتى — ئۇنى خىرە-شىرە ھەم پۈتۈن ئەزايىغا تۇتاشقان بىر خىل ئالاقزادىلىك چەمبەرچەس چىرمىۋالغان ئىدى. بۇ گويا شىبكەر ۋە تۈز تەگمۇ-تەك سىلىنغان چايىنى بىراقلا سومۇرۇپ ئىچىۋەتكەندە، ئادەمنىڭ بارلىق ئىچكى ئەزالىرى بىردىنلا قورۇلۇپ، بۇرۇختۇم بولۇپ، تاتلىق-ئاچچىق دىگەندەك خىلمۇ-خىل تەملەرنىڭ بىردىنلا يۈرىكىنى قاپلىغانلىغىغا ئوخشاپ كېتەتتى. ئازراق تاتلىق تەمنى تېپتا-تېپتمايلا شاكىراپ تەم دەرھال شىرىن تەمنى بىسىپ كەتكەندەك، ئۇنىڭ پۈتۈن ۋۇجۇدىنى ھەسرەت قاپلاپ، سوڭەك-سوڭگىدىن ئوتۇپ كېتىۋاتاتتى.

قانچە يىللاردىن بۇيان ناستيۇنا كەنتكە، ئۇيىگە ۋە ئەمگەككە بەنت بولۇپ كەلدى، ئۇ مومىن ئايال بولۇپ، ھىچقاچان سىزىلغان سىزىقتىن چىقمايتتى، چۈنكى ئۇنىڭغا مەلۇم ئىدىكى، بەزى نەرسىلەر ئۇنىڭ ئۆزىنىڭ بولغانلىغىدىن چۈۋۇلماي پۈتۈن بولۇپ كەلگەن. بىراق ئەمدى ئاغامچا تۇيۇقسىز بوشاپ كېتىۋاتىدۇ، پۈتۈنلەي يېشىلىپ كەتمىگەن بولسىمۇ، لېكىن ئاللىقاچان بوشاپ كەتتى. ۋاقتى ۋە كۈچ-قۇۋۋىتى بولسىلا

قىلماقچى بولغان ئىشنى قىلالايدىغان، بارماقچى بولغان يېرىگە بارالايدىغان بولۇپ قالدى. بىراق نەگە، نىمە ئىش قىلغىلى بارسۇن دەيسەن؟ ئۇ نوختىلىنىپ يۇرۇشكە ئاللىقاچان كونۇپ قالغان، ماسلىشىپ قالغان ئىدى. ئۇنىڭ ئۈستىگە باشقا بىرەر يەرگە بېرىپ كېلىشكە بەل باغلىغان تەقدىردىمۇ ھېچ يەرگە بارالمايتتى، بارىدىغان يەرمۇ يوق ئىدى. شۇڭا ئۇ قانداقمۇ ئالاقزادە بولمىسۇن؟ ياق، ئاغامچىنى يېشىپ تاشلىغىلى بولمايدىغاندەك قىلىدۇ. ئۇنى چېگىتىپ قويۇپ، كېيىنچە قانداق بولىدىغانلىقىغا قاراپ بېقىش كېرەك. ئۇ تەقدىرنىڭ ھوكمىدىن قېچىپ قۇتۇلالمايتتى، شۇڭا ھازىرمۇ يەنىلا ئەسلىدىكى دائىرى-دىلا ئايلىنىپ يۇرمەكتە، ئەھۋال شۇنداق بولسىمۇ ئۇ گويا يەنە دائىرە سىرتىدىكى ئادەمدەك باشقىلارنىڭ قانداق تۇرمۇش كەچۈرۈۋاتقانلىقىغا چەتتىن سالقىن قاراپ تۇراتتى، ئۆزى كەچۈرۈۋاتقان تۇرمۇش بولسا باشقىلارنىڭكىگە ئوخشمايتتى، خۇپپيانە ئىدى، شۇڭلاشقا كوزنى يوغان ئېچىپ كوپرەك ئېھتىيات قىلىشقا، ئاغزىنىڭ ئۇچىغا كېپقالغان گەپنىڭ ۋەزنىنى دەڭسەپ كورۇشكە، ئىشنى ھەسسىلەپ تىرىشىپ قىلىشقا، ئۇيقۇنى يېرىم ھەسسە ئاز ئۇخلاشقا توغرا كېلەتتى. ئۇنىڭ ئۈستىگە يەنە بۇنداق قىلغاندا قانداق ئاقىۋەتكە قالىدىغانلىقىنى ئالدىنئالا بىلىپ تۇرسىمۇ نەيرەك ئىشلىتىش، گەپنى قاچۇرۇپ ئەپلەپ-سەپلەپ ئوتكۇزۇۋېتىش، يالغان-ياۋداق سوزلەر بىلەن كىشلەرنى ئالداشقا توغرا كېلەتتى.

بۇلارنىڭ ھەممىسى ئېرىنىڭ كۈن كورۇشى ئۈچۈن بولۇۋا-
تاتتى.

"ئىنسانلىقى بولىدىكەن، گۇنا ئۆتكۈزىدۇ، ئۇنداق بولماي-
دىكەن، ئۇ ئىنسان ئەمەس. بىراق ئۇنداق گۇنانى ئۆتكۈزگىلى
بولسۇنمۇ؟ ئاندىرى ئۇنىڭغا بەرداشلىق بېرەلمەيدۇ، ناھايىتى
روشەنكى، بەرداشلىق بېرەلمەيدۇ، ئۇنىڭ بۇ جاراھىتىنى داۋالاپ
ساقايتقىلى بولمايدۇ، مەڭگۈ ساقايتقىلى بولمايدۇ. بۇنداق
گۇنانى ئۇ ئۆز زىممىسىگە ئالالمايدۇ. ئۇنداق بولسا ئەمدىلىكتە
قانداق قىلىشىم كېرەك؟ ئۇنىڭ بىلەن ئادا-جۇدا تۈگىشىپ
كېتىشىم كېرەكمۇ؟ ئۇنىڭ ئۆلۈپ تىرىلىشى بىلەن كارىم يوق
يۈرۈۋېرىمەنمۇ؟ ئۇنىڭ يۇرتقا قايتىپ كېلىشىدە مېنىڭمۇ گۇنايىم
باردۇ، بەلكىم؟ يوق، لېكىن يوق دېگىنىم بىلەنمۇ بار. ئۇنىڭ
يۇرتقا قايتىپ كېلىشكە شۇنچە تەقەززا بولۇشىغا ئاساسەن مەن
سەۋەبچى بولمىدىممۇ؟ ئۇنىڭ مەڭگۈ كورۇشەلمەي قالارمىكىن
دەپ ئەنسىرىگىنى، ۋىدالىشالماي قالارمەنمىكىن دەپ ئەنسىر-
گىنى مەن ئەمەسمۇ؟ ئۇ ھەتتا ئاتا-ئانىسىغىمۇ ئۆزىنىڭ ئىز-
دىرىگىنى ئۇقتۇرماي، ماڭا ئۇقتۇردى. ئۇ مەن بىلەن بىرنەچچە
كۈن بىرگە ئوتۇش ئۈچۈن ئۆزىنىڭ ئۆلۈم مۇددىتىنى ئارقىغا
سۈرگەندۇ، بەلكىم؟ ئەھۋال شۇنداق ئىكەن ئۇنى قانداقمۇ
تاشلىۋېتەلەيمەن؟ ئۆزىنىڭ ۋىجدانىنى تارازىغا ئالماشتۇرۇپ،
ھەرقانداق ئىشنى ئۇنىڭغا سېلىپ، ئۆزىگە پايدا-مەنپەئەت
تېگە-تەگمەسلىكىنى ئولچەپ باقىدىغان پۇتۇنلەي ۋىجدانسىز

كىشىلەرلا ئۇنى تاشلىۋېتىدۇ. هازىرقى ئەھۋالدا ئۇ ناتونۇش يامانلىقتا ئۇچىغا چىققان كىشى بولغان تەقدىردىمۇ، ئۇز مەيلىمچە كارىم يوق يۈرسەم بولمايدۇ. يەنە كېلىپ ئاندىرى ئۇز ئېرىم-دە، ئىككىمىزنى ھەرقانداق ئىش، ھەرقانداق بالايى-ئاپەتكە دۇچكەلگەندە ھەمنەپەس بولسۇن، بىر بىرىگە تايىنىپ ياشىسۇن دەپ خۇدا ياكى تۇرمۇش بىشىمىزنى بىر يەرگە قىلىپ قويغان. كىشىلەرنىڭ ھەممىسى ئۇ تەرەپتە ياشاۋاتىدۇ. ئاندىرى بولسا بۇ تەرەپتە. ئاھ، خۇدا، ئەمدى مەن قانداق قىلاي؟!"

ناستيۇنانىڭ كۆڭلى بىئارام، پەرىشان بولدى، خۇددى ئىچى قۇرۇقدىلىپ، گويا، بىر تەرەپتىن سوغاق ھاۋاسى كىشىنى چاقسا، يەنە بىر تەرەپتىن ئۇزىگە جەلىپ قىلىدىغان، ھەممە بۇلۇڭ-پۇچقاقلىرى بوش-بىكار بولۇپ قالغان، ھەر بىر خىيال ئۇنىڭ ئىچىدە جاراڭلىق سوئال ساداسىنى پەيدا قىلىدىغان بىر ئۇيگە ئوخشاپ قالغان ئىدى.

8

ئاندىرى گۇسكوۋ كۇندۇزلىرى مۇمكىن قەدەر قىشلىق كىچىك ئۇيدە تۇرمايدىغان بولدى. بۇ يەرگە بىرەر ئادەمنىڭ كېلىپ قېلىشى ناتايىن بولسىمۇ، لېكىن ئۇ يەنىلا ئېھتىياتچان بولغان

تۇزۇك دەيتتى. ھەر قېتىم تالاغا چىقىش ئالدىدا ئۇزىنىڭ بىر نەچچە پارچە-پۇرات لازىمەتلىك نەرسىسىنى توشىغى تېگىگە يوشۇرۇپ قويۇپ، ئۇنىڭ ئۇستىگە يېيىلغان تال-چۋىقلارنى بىر يەرگە يىغىپ ئۇزى قالدۇرغان ئىزلارنى ئىنچىكىلىك بىلەن ئۇچۇرۇپ تاشلايتتى-دە، ئۇۋ مىلتىغىنى ئېسىپ چاڭگىغا تېيىلىپ، مۇزلاپ كەتكەن ئۇستەڭنى بويلاپ يۇقۇرى ئېقىمغا قاراپ يۇرۇپ كېتەتتى. ئۇ ئادەتتە ئوڭ تەرەپتىكى يەرلەرگە قەدەم قويمايتتى، چۇنكى ئۇ يەر رىبىنايا كەنتىگە بىرقەدەر يېقىن ئىدى، سول تەرەپكە قاراپ ماڭىدىغان بولسا، ئوتتۇز چاقىرىم دائىرىسىدە ئادىمىزات يوق ئىدى.

ئورمانلىقتىكى قارلار ئېرىشكە باشلىغان ئىدى، تېزرەك تېيىلىشقا بولمايتتى، بىراق ئاندىرى ئورمان ئارىسىدىكى بوش-لۇققا كەلگەندە بىر قات مۇز تۇتۇپ قالغان قارلىقتا خۇددى مۇز ئۇستىدە تېيىلغانغا ئوخشاش تېزلىك بىلەن تېيىلىپ كېتەتتى. ئۇ ئۇچقاندەك، ئەركىن-ئازادە، يەردىن سەل كوتىرىلىۋاتقان-دەك تېيىلىپ كېتىۋاتقىنىدا، ئۇنىڭدا: ئالغا، ئالغا، ئازاتلىققا قاراپ ئالغا، ئەركىنلىككە قاراپ ئالغا، يىراق جايغا قاراپ ئالغا، دەككە-دۇككە ئىچىدە يۇرۇش، موكۇنۇش ھاجەتسىز بولغان، ھەممە شەيئىلەر ئوز تەبىئىتى بويىچە ئەركىن-ئازادە ياشايدىغان جايغا قاراپ ئالغا دىگەندەك ھوزۇر ۋە خوشاللىق تۇيغۇسى پەيدا بولاتتى.

ئىپتىدائى ئورمان ئاق قار-كوك مۇزدا قەد كوتىرىپ تۇراتتى،

قېلىن قار دەرەخ شاخلىرىدىن چۈشكەن قار پومزەكلىرى بىلەن
بۇلغانغان، قارنىڭ يۈزى يىڭنە يوپۇرماقلار بىلەن تولغان ئىدى.
ئورمان تېخى ئويغانمىغان، يەنىلا خاموش تۇراتتى، ئەمما
قارىغاي شاخلىرى ئاستا-ئاستا يۇقۇرىغا قاراپ بوي سوزماقتا
ئىدى. ياپ-يالىڭاچ بولۇپ قالغان ئاق قېيىن دەرەخلىرىمۇ
كوركەملىشىپ قالغاندەك تۇراتتى، سويۇلۇپ چۈشكەن قېيىن
قوۋزاقلىرى ئوزىنىڭ ئىچكى قىسمىدىكى چۈچۈمەل دىۋىرقاي
ھىدلىرىنى تارقاتماقتا ئىدى. قىش گويا ئاق بىلەن قارا رەڭ
دۇنياسى بولۇپ، شەمشاد بىلەن ئاق تېرەكلەرمۇ قارىماققا
ئوخشاشلا قاپ-قارىدەك تۇراتتى. بىر ھەپتىدىن بۇيان ھاۋا
ئوچۇق بولۇپ بەرگەچكە، ئاق بىلەن قارا رەڭنىڭ پەرقى ئىنتا-
يىن روشەنلەشكەن: ھەر بىر ئوي-دوڭغۇل يەرنىڭ قىياپىتى
تېخىمۇ ئوچۇق، روشەن، يېقىملىق بولۇپ كورۇنەتتى. شامال
بىكاردىن-بىكار چىقىپ تۇراتتى، ئۇ ئەمدى ھاۋادىن ياكى يەر
يۈزىدىن قار ئۇچقۇنلىرىنى توزۇتالمايتتى. يىغىلىپ قالغان قار
يەر يۈزىگە چىڭ چاپلىشىۋالغان، بۇ يەر شۇ قارنىڭ ئوزىنىڭ
دەپنە قىلىنىدىغان جايى ئىدى. قار تېخى يەنە ياغىدۇ، بىر-
ئىككى قېتىم بىلەن چەكلەنمەيدۇ. خۇدا ئوز ئىلكىدە ساقلاپ
قويغان قارنىڭ كوپ ئىكەنلىكىنى كوز-كوز قىلماي قويمايدۇ،
قار يەرگە چۈشۈشى بىلەنلا ئەسلىدىكى قار گىلىمى ئۈستىدىن
جاي ئالىدۇ، قارلىقتا توغرىسىغا يىقىلغان دەرەخلەرنىڭ ئىككى
تەرىپىدىن سۇ تامچىلىرى تامچىپ تۇراتتى.

ئاندىرى دەرەخ بىلەن قاپلانغان قىيپاش قاپتالىنى بويلاپ خېلى ئۇزۇن تېيىلغاندىن كېيىن باشقا بىر جىلغىغا يېتىپ كەلدى-دە، بۇ جىلغىنى بويلاپ ئانگارا دەرياسىغا قاراپ يۈرۈپ كەتتى. ئانگارا دەرياسى مانا شۇ يەردىن ئوڭغا قاراپ بۇرۇلاتتى، يىلمۇ-يىل لاتقا تاشلاپ كەلگەچكە بۇ يەردىكى دەريا قىرغىقى بارغانسېرى كېڭىيىپ كەتكەن ئىدى. بۇ ئەتراپ-تىكى دەريا قىرغىقى ئىنتايىن مۇنبەت بولۇپ، خۇش بۇي كۆركەم ئوت-چۆپلەر ۋە شىرنىلىك مېۋىلەر بىلەن تولغان ئىدى. بەزىبىر رىۋايەتلەرگە قارىغاندا، ئەينى يىللىرى بۇ ئەتراپتا بىر تاتار كەنتى بولغان ئىكەن، بىراق نېمە ئۈچۈن-كىن-تاڭ، تاتارلار بۇنىڭدىن خېلىلا بۇرۇن ياقا يۇرتتىكى دەريا بويىدىن تاللىۋالغان بۇ يەرلىرىنى تاشلاپ، ئۆيلىرىنى كۆيدۈرۈۋېتىپ كېتىپ قالغان ئىكەن. بۇ ئىشنىڭ زادى بولغان-بولمىغانلىقىنى ھېچكىم بىلمەيتتى، بىراق شۇ چاغلاردا كىشىلەر-نىڭ ئەمگەكتە قالدۇرغان ئىزلىرى—دەرەخ كەسكەن جايلارنىڭ، ئېتىز-ئېرىقلارنىڭ، ئوت-چۆپ ئورۇش مەيدانلىرىنىڭ قالدۇق ئىزلىرىنى ھېلىمۇ ئانچە-مۇنچە پەرق ئەتكىلى بولاتتى.

ئاندىرى دەريا قىرغىقىنى بويلاپ ماڭدى—ياق ئايىغى بىلەن مېڭىپ ئەمەس، چاڭغا بىلەن تېيىلىپ، مۇز تۇتۇپ كەتكەن قارلىقتا ئانگارا دەرياسىنىڭ يۇقۇرى ئېقىمىغا قاراپ ماڭدى.

بۇ يەردىمۇ ئېھتىيات قىلىشقا، پەخەس بولۇشقا توغرا كەلسىمۇ، لېكىن ھەددىدىن تاشقىرى دەككە-دۈككىگە چۈشۈش

هاجەتسىز ئىدى. بۇ يەر ھېچكىمنىڭ ئىگىلىكىدە بولمىغان بىكار يەر، بىر رايوننىڭ ئاخىرى ئىدى، يەنە بىر رايون بولسا تېخى بۇ يەردىن باشلانمىغان ئىدى، ئىككى مەمۇرى رايونغا قاراشلىق ئاھالىلەر ئۆزئارا تونۇشۇپمۇ كەتمەيتتى. مىللىق ئېتىلىسلا ھەر ئىككى تەرەپتىكىلەر ئاگلاپ، قارشى تەرەپتىكىلەر ئاتقان بولسا كېرەك دەپ ئويلايتتى؛ يۇقۇرى ئېقىمدا ئولتۇرۇشلۇق ئاھالىلەر تۆۋەن ئېقىمدىكىلەر ئاتقان بولسا كېرەك دەيتتى، تۆۋەن ئېقىمدىكى ئاھالىلەر بولسا يۇقۇرى ئېقىمدىكىلەر ئاتقان بولسا كېرەك دەيتتى. بۇ يەردە، پەقەت بۇ يەردىلا ئاندىرى ئۆزىنىڭ ئوۋ ئوۋلىشىغا ئىجازەت بېرەتتى.

قىرغاقتا تۇرۇپ ئۇ بىرنەچچە تېكىننى ئىككى كۆن كۆزىتىپ، ئۇلارنىڭ قانداق قىلىپ تاش ئارال ئارقىلىق ئانگارا دەرياسىدىن توغرا كېسىپ ئۆتۈپ كەتكەنلىكىنى ئىككى قېتىم كوردى. ئۈچىنچى كۆنى بۇ ئارالغا كېلىپ، ياۋا ئوشكىلەر كېلىپ-كېتىپ تۇرىدىغان، بەكمۇ تىك ئەمەس، تۆۋەندىكى ئېقىمغا يۈزلىنىدىغان دوقمۇشتا بىر يوشۇرۇن ئورۇن تەييارلىدى. بۇ يەردىن ئىككى قىرغاقنى ئېنىق كورگىلى بولاتتى: سول قىرغاق بۇ يەرگە يېقىن، ئوڭ قىرغاق يىراقتىراق ئىدى. مۇشۇ نۇقتىدىن ئېلىپ ئېيتقاندىمۇ بۇ يەر كۆزىتىشكە ئەپلىك بىر جاي ئىدى، يەر بېغىرلاپ ھۇشتىتىشقا خۇشتار قار-شۇۋىرغان بۇ يەردە قىلچە توساقسىز، ئۆزى خالىغىنىچە ئەزۋەلەيتتى. ئاندىرى شامالدىن ساقلىنىش ئۈچۈن ئارال ئوتتۇرىسىدىكى تەگداشسىز چوڭ قەدىمى

www.uyghurkitap.com

قەۋرىستانلىقتا ئوخشاپ كېتىدىغان قاتمۇ-قات تىك چوققىلىق تاشلىقتا قاراپ ماڭدى. ئۇ بىر ئاراشتىن يان تەرەپكە سوزۇلغان، غارغا ئوخشاپ كېتىدىغان بىر ئۆڭكۈرنى كوردى، بۇ ئۆڭكۈردە ھېلىمۇ گۈلخان قالدۇقلىرى بار ئىدى. ئاندىرى توت ئەتراپىنى بىر قۇر كۆزىتىپ، ھاڭ-تاڭ قالغانلىغىدىن "ھىم!" دەپ قويدى-دە، ئاۋازىنى چىقىرىپ كۈلۈپ كەتتى، ئۇ تىلەپمۇ قولغا كەلتۈرگىلى بولمايدىغان بۇنداق بىر جاينىڭ تېپىلىپ قېلىشىنى قىلچە خىيالىغا كەلتۈرۈپ باقمىغان ئىدى. بۇ ئۆڭكۈردىن قانداق پايدىلىنىش ۋە ئۇنى نېمە قىلىش ئۈستىدە ئويلىنىپ ئولتۇرمايلا، بۇنىڭ ئۆزىگە پايدىسى تېگىدىغانلىغى توغرىسىدا ھوكۇم چىقاردى.

ئاندىرى گۈلخان يېقىپ، ئىسسىنىۋالدى. ئىسسىنىۋالغاندىن كېيىن بۆگۈنكى ئوۋدا ئىش ئوڭدىن كەلمىسە قىشلىق ئويگە قايتىپ كەتمەي، مۇشۇ يەردىلا تۈنىمەكچى بولدى. "بۇ ئىككى جاينىڭ ئارىلىغى شۇنچە يىراق تۇرسا، پۇتلىرىمنى قىناپ نېمە قىلىمەن؟ ئەمدى تاش ئارىدىنمۇ پانالىنالايدىغان بولدۇم، يەنە كېلىپ بۇ جاي نەقەدەر ئوبدان پانالىق جاي-ھە! كېچىسى قەھرىتان سوغاقنىڭ ئادەمنى چېقىشى تۇرغان گەپ. بىراق گۈلخان يېقىپ قويسىلا بولغىنى. ئىلگىرىمۇ بەزىلەر بوران-چاپقۇندىن ساقلىنىش ئۈچۈنمىكىن ياكى ئادەملەردىن ئۆزىنى چەتكە ئېلىش ئۈچۈنمىكىن، ئىش قىلىپ بۇ جاينى ئۆزلىرىگە پانا قىلغان ئىكەن. ئادەملەردىن ئۆزىنى چەتكە ئېلىش ئۈچۈن

بۇ يەردە پانالانغان بولسا كېرەك. بولمىسا بۇ جايغا كېلىپ
يوشۇرۇنۇۋېلىشنىڭ نېمە ھاجىتى؟ قارىداپ، قېتىشىپ كەتكەن
كۆللەرنىڭ كوپلۇگىنى قارىغا، بۇنىڭدىن بۇ ئادەمنىڭ بۇ يەردە
بىر كېچىلا تۇرمىغانلىقى بىلىنىپ تۇرىدۇ. بىراق بۇ ناھايىتى
بۇرۇنقى زامانلاردىكى ئىش بولسا كېرەك. كورۇنۇپ تۇرۇپتىكى،
مەن ھولچىلىك مەزگىلگە دۇچكېلىپ قالغاندەك، ئۇمۇ ئۇزاق
مۇددەتلىك يامان ھاۋاغا دۇچكېلىپ قالغان بولسا كېرەك.“

ئۇ ــ ئاندىرى، نېمە ئۇچۇن ئىلگىرى بۇ تاش ئارالغا كېلىپ
قاراپ باقمىغان بولغىيدى؟ ئارال كوز ئالدىدا تۇرسىمۇ، لېكىن
كېلىش پۇرستىنى قولدىن بېرىپ قويغان ئىدى. ئۇ قانچە
قېتىم دەريادىن ئوتكەندە كوزلىرىنى چوڭ ئېچىپ بۇ ئارالدىكى
تىك يار، چوڭقۇر ھاڭلارغا قاراپ باققان بولسىمۇ، لېكىن بۇ
يەرگە كېلىپ قاراپ بېقىشنى خىيالىغا كەلتۇرۇپ باقمىغان ئىدى.
ئۇنىڭچە بۇ يەر كىشىلەرنىڭ ساياھەت قىلىش زوقىنى قوزغىيال-
مايدىغان قاقاس ئارال بولۇپ، بۇ يەردە تىك دەريا قىرغىقى،
ئاجايىپ-غارايىپ تاشلاردىن باشقا، يوپيۇرماق تاشلايدىغان
قارىغايلا بار ئىدى. بۇ يەرنىڭ بۇنداق قىياپىتى باشقىلارنىڭ
زوقىنى قوزغىشىمۇ ناتايىن ئىدى.

ئاندىرى تاش ئارالدا تۇنەپ، خوشال بولۇپ قالدى. چۇنكى
ئۇ ئوڭكۇردە گويا ئۇيۇلتاش ئىچىگە جايلىشىۋالغاندەك،
ئۇيۇلتاشنىڭ قاق ئوتتۇرىسىغا كىرىۋالغاندەك پانالىناتتى، بىرەر
كىشىنىڭ بىر تەرەپتىن كېلىپ ئۇنى تۇتۇۋېلىشى مۇمكىن

ئەمەس ئىدى. قاراڭغۇ چۈشكەندە ئۇ قۇرۇق شاخ-شۇمبىلارنى يىغىپ ئوت يېقىپ ئورنىنى ئىسسىتتى-دە، ئادەتتىكى چاغلار-دىكى دەككە-دۈككىدىن قۇتۇلغان، شۇنداقلا باشتىن-ئاياق ئۆزىگە يېپىشۋالغان ھەتتا چۈشىدىمۇ پەسەيمەيدىغان ھىلىقىدەك ھەددىدىن تاشقىرى ئالاقىزادىلىكتىن خالى بولغان ھالدا ناھايىتى ئىسسىق، ناھايىتى خاتىرجەم ئۇخلىدى.

ئەتىسى سەھەردە ئۇ ھىلىقى دوقمۇشقا يېتىپ كەلگەندە خېلى ۋاق بولۇپ قالغان ئىدى. ھايال بولۇپ قېلىشىدىكى سەۋەپ شۇ يەردە ئىدىكى، ئۇنىڭ ھەربى سۇدان بىلەن چاي قايناتىشىغا توغرا كەلدى. چاي ئىچكەندە سۇدانىمۇ لېۋىنى كويدۇردى، ئۇنىڭ ئۈستىگە ئۆزىنىڭ ئورنىدىن تۇرۇپ قەھرىتان سوغاق بولۇۋاتقان ئۆڭكۈر سىرتىغا چىقىشىمۇ ئاسانغا چۈشمەيتتى...... يەر بېغىرلاپ چىقىۋاتقان قار-شۇۋىرغان توختاپ قالغان ئىدى، لېكىن سۆئەكتىن ئۆتۈپ تۇرىدىغان ئىزغىرىن شامال ھىلىمۇ تۆيدۇرماي، ئالدىرىماي شىمال تەرەپتىن سوقماقتا ئىدى. تاڭ سەھەردىلا بىرئاز تۇتۇلۇپ قالغان ھاۋا ھايۋانلارنىمۇ، ئادەم-لەرنىمۇ ئېھتىياتچان قىلىپ قوياتتى، ھاۋا شۇنداق ئۆزگىرىپ تۇرغاندا، تېكىمۇ يىراق يەرلەرگە بېرىشقا پېتىنالمايتتى. ئاندىرىغا تاغ قىرىنى بويلاپ ئاستا ئارقىغا يېنىشقا توغرا كېلىدىغاندەك تۇراتتى. ئۇ يەردە بىرەر تىيىنغا ئۇچراپ قالسىمۇ بىرنىمە دەپ بولمايتتى.

ئۇ نىمە قىلىش كېرەكلىگى توغرىسىدا ئويلىنىپ، كەينىگە

www.uyghurkitap.com

بۇرۇلۇپ، سول قىرغاققا قاراپ مېڭىشقا تەرەددۇت قىلىۋاتقاندا، ئۈچ تېكىنىڭ ئالدى پۇتلىرىنى تىرەپ تىك قىرغاقتىن پەسكە چۈشۈۋاتقانلىقىنى كورۇپ قالدى. شۇ، ئەنە شۇ، كىشىنىڭ مەسىلىگىنى كەلتۈرىدىغان تېكىلەر ئەنە شۇ. ئاندىرى بىر تۇپ يوپۇرماق تاشلايدىغان قارىغاينىڭ ئارقىسىغا چېكىنىپ باردى-دە، ئۇۋ مىلتىقىنى قولىغا ئالدى. تېكىلەرنىڭ پۇتى پات-پات قېتىپ كەتكەن قارغا پېتىپ قالاتتى. ئۇلار تەستە ۋە مەزمۇت دەسسەپ تۇرالىغان هالدا سەكرىشىپ دەريا شاخاپچىسىدىن ئوتۇپ ئۇدۇل ئاندىرى تەرەپكە قاراپ كېلىشتى. قىزىق ئىش، نىمە ئۇلارنى بۇ يەرگە كېلىشكە جەلپ قىلىدىكىن؟ ئېهتىمال، ئۇلار ھېچقايسى تەرەپتە پانالانغۇدەك جاي تېپىلمايدىغان خەتەرلىك ئوچۇق دالاغا چىقىپ قېلىشتىن ئىلگىرى ئۇزلىرىنىڭ تەشۇىشلىك روھى ھالىتىدىن قۇتۇلۇش ئۇچۇن ۋاقتىنچە بولسىمۇ ئاۋال ئورمانلىققا كېلىپ يوشۇرۇنۇپ تۇرغۇسى كەلگەندۇر؟!

تېكىلەر بىر بىرىنىڭ ئارقىسىدىن ماڭغىنىچە ئاستا-ئاستا يېقىنلاشتى. ئاندىرىغا ئۇلارنىڭ بالىمان ئاۋازىغا ئوخشاپ كېتىدىغان خورتىلداپ پۇرقۇشلىرى ئاڭلاندى. ئۇلار دوقمۇشقا يۈز مېتىردەك قالغاندا، شۇنداق، كوپ دېگەندە يۈز مېتىردەك قالغاندا، نىمە ئۇچۇنكىن-تاڭ، چوچۇپ قالدى، يول باشلاپ ماڭغان تېكە توساتتىن نىشاننى ئوزگەرتىپ، ئارالدىن دەرياغا قاراپ چاپتى. ئاندىرى دەرھال ئارقىسىدىن قوغلاپ كېتىۋېتىپ، ئەڭ ئارقىدا يۈگۈرۈپ كېتىۋاتقان تېكىنى تەڭلا ئاتقان ئىككى

پاي ئۇقى بىلەن سوقۇۋالدى، ئۇ جىنىنىڭ بېرىچە بىر ئۇخچۇپ، ناھايىتى ئىگىز سەكرىگەن بولسىمۇ، لېكىن ئالدىغا ئەمەس، بىر تەرەپكە، يەرگە يىقىلدى.

ئاندىرى بۇ تېكىنىڭ يېنىغا يېتىپ بارغاندا، ئۇ تېخى جان ئۈزمىگەن ئىدى. ئۇ چىشلىرىنى ھىڭگايتقىنىچە پۇت ئېتىپ، قارلارنى ئۇز تېنى ئاستىغا يىغىۋاتاتتى، كوزلىرى قانغا تولغان، بېشىنى پات-پات كوتىرىپ قويۇپ يەنە تاشلىۋەتتى. ئۇز يولىچە بولغاندا، ئاندىرى ئۇنى دەرھال بوغۇزلىۋېتىشى كېرەك ئىدى، بىراق ئۇ بۇنداق قىلىپ ئولتۇرماي، بەلكى بىر چەتتە بۇ ھايۋاننىڭ ئولۇش ئالدىدا قانداق ئازاپلىنىپ جان تالىشىۋاتقانلىقىغا كوز سېلىپ تۇردى: تېكە پات-پات تۇگۇلۇپ، بىر دەمدىن كېيىن يەنە ئۇزىنى تاشلىۋېتەتتى، كېيىن يەنە تېپىرلايتتى، بېشىنى قارغا ئۇراتتى. ئاندىرى تېكىنىڭ ھەر بىر ھەركىتىنى قالدۇرماي كورۇۋېلىشقا تىرىشاتتى. تېكە جان ئۈزىدىغان ئاخىرقى مىنۇتتا ئۇ ئۇنى ئاستاغىنا كوتىرىپ، كوزلىرىگە قارىدى، تېكمۇ كوزلىرىنى يوغان ئېچىپ ئاندىرىغا قارىدى. ئاندىرى ئۇنىڭ لىپىلداپ تۇرغان كوز قارچۇغىنىڭ چوڭقۇر يېرىدە ئۇزىگە بەكمۇ ئوخشاپ كېتىدىغان، ئۇچ پىرسەنت ئادەمنى، يەتتە پىرسەنت ئالۋاستىنى ئەسلىتىدىغان چاچلىرى پاخپايغان تەلەتى يىرگىنىشلىك چىكىتتەك بىر چىراي ئەكسىنى كوردى.

ئۇ تېكىنىڭ كوزىدە بۇ تېپىرلاشنىڭ قانداق ئەكس ئېتىشىنى

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب تورى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يىگانە ئادرېسى

ئېسىدە قالدۇرۇش ئۈچۈن، تېكىنىڭ جان ئۈزگەن چاغدىكى ئاخىرقى تېپىرلىشىنى كۆتۈپ تۇردى، بىراق بۇنى كورەلمىدى. ئۇنىڭغا تېكىنىڭ كوزى جان ئۈزگەن دەقىقىدە قېتىپ قالغاندەك بولۇپ تۇيۇلدى.

ئاندىرى بەزىدە تاغ ئۈستىدىكى قىشلىق ئۆيگىمۇ باراتتى. ئۇ دەريانىڭ تووۋەنكى ئېقىمىدىكى ئۆيگە قارىغاندا مۇستەھكەم، كەڭرەك ئىدى. تاغ ئۈستىدىكى قىشلىق ئۆي گويا مەڭگۈلۈك ئىمارەتتەك تىك توپىلىككە تىلىنمىسىتان ياغاچ بىلەن سېلىنىغان ئىدى. ئۇنىڭ ئەتراپىدىكى ئېتىزلار ئاللىقاچان چوللىشىپ، ياۋا ئوت-چوپلەر بىلەن قاپلانغان ئىدى، بىراق ئۆيىنىڭ يېنىدا، ئاندا-ساندا ئۆسكەن بىر قاتار ئاق تېرەك كەينىدە يۇمۇلاق كەلگەن، كىشى كوڭلىگە ئارام بېغىشلايدىغان ئورمان ئوتتۇرىدىكى بوشلۇق بار ئىدى. بىر كۈنى ئاندىرى چوڭقۇر خىيالغا چومگەن چاغدا، كوڭلىگە تۇيۇقسىز: ”مۇشۇ يەرگە، ئاق تېرەكلىك بىلەن ئورمان ئوتتۇرىسىدىكى بوشلۇق تۇتىشىپ تۇرىدىغان جايغا دەپنە قىلىنىسام بولغان ئىكەن. بۇ يەرنىڭ تۇپرىقى قۇرغاق، مەنزىرىسى گۈزەل ئىكەن، دەرەخ شاخلىرىدىن يوپۇرماقلار توكۇلۇپ تۇرىدىكەن، قۇش-قاناتلار كەلگۈسىدە چۈمەنلىككە ئۇچۇپ كېلىشىپ خۇش ئاۋازدا سايرىشىدۇ، قىشلىق ئۆيمۇ ياۋايى ھايۋانلارنىڭ كېلىپ قېلىشىدىن ساقلايدىكەن“ دىگەن ئوي كەلگەن ئىدى.

ئۆيىدە مەش يوق ئىدى (قاچانكى-تاڭ، بىر كىشى ئۇنى

چۈۋۈپ، جاپا-مۇشەققەتلەرگە قارىماي دەريانىڭ ئۇ تەرىپىدىكى قىشلىق ئۆيگە يۆتكەپ كەتكەن ئىدى)، بۇنداق قىلغىنىمۇ ياخشى بولغان ئىكەن، ئۇنداق بولمىسا ئاندىرى قەھرىتان سوغاقتا بەرداشلىق بېرەلمەي مەشكە ئوت يېقىپ قويغان بولاتتى-دە، ئاتامەن كەنتتىكىلەر تاغدا تۈتۈن چىقىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ قالغان بولاتتى. ھاۋا ئىللىغاندىن كېيىن ئۇ بۇ يەرگە يۆتكىلىپ كەلمىسە بولمايدىغان چاغدا، مەشىنىڭمۇ ھاجىتى قالمايتتى. ئۇنىڭ ئۈستىگە، ئۇ بۇ يەردە پەقەت بىر كۈن تۇراتتى، مۇزلىغىلى تۇرغان ھامان ھەركەت قىلسىلا، ئوت قالمىسىمۇ ئىسسىپ كېتەتتى. يەنە كېلىپ، بىرقانچە كۈندىن بۇيان ھاۋا بارا-بارا ئىللىشقا باشلىغان. قۇياش نۇرى ئادەمنى خېلى كويدۇرىدىغان، جۇۋىمۇ ئارتۇقچىلىق قىلىدىغان بولۇپ قالدى.

ئانگارا دەرياسىنىڭ مۇزلىرى ئېرىپ، شاۋقۇن سېلىپ ئېقىش ئالدىدا تۇراتتى، بىراق ئاندىرىنىڭ ئوتۇگىمۇ، ئىچ كويىنىگىمۇ يوق ئىدى.

ئاندىرى بۇ يەرگە كېلىش بىلەنلا نىمىشقىمۇ ئۆزىنىڭ دوتلىشىپ قالغانلىقىنى، تاغ باغرىدىكى قىشلىق ئۆيدە تۇرغان ۋاقتىدىكىگە سېلىشتۇرغاندا گويا باشقا-باشقا ئىككى ئادەمدەك بولۇپ قالغانلىقىنى ھىس قىلدى، ئاندىرىنىڭ كوڭلى ئۇ يەردە خاتىرجەمدەك بولۇپ، خېلى كونۇپ قالغان، بىر كۈنى ئۇنى قىلسا، يەنە بىر كۈن بۇنى قىلىپ دىگەندەك كۈن ئېلىپ كەلگەن ئىدى، ئۇ

يەردە ئۇ: قانداق قىلسام بولار؟ ئەتە نەگە بارارمەن؟ ھىلقى نەرسىنى قانداق قولغا چۈشۈرەرمەن، ھەمدە ئۇنىڭدىن كېيىنكى ئىككىنچى نەرسىنچۇ؟ نىمە بىلەن قوساق تويغۇزارمەن؟ دىگەن- دىن باشقا نەرسە ئۈستىدە باش قاتۇرمايتتى. ئۇ كەلگۈسىدىكى ئىشلارنى زادىلا خىيالىغا كەلتۈرۈپ باقمايتتى. بۇرۇنقى ئىشلارنى ئۇنتۇشقا تىرىشاتتى، پەقەت بۇ يەرگە قايتىپ كەلگەن- دىن كېيىنكى يۈز بەرگەن ئىشلارنىلا ئېسىگە سېلىۋېلىپ، كوز ئالدىدىكى مۇشۇنداق كۈن ئۆتكۈزۈشنىڭلا كويىغا چۈشكەن، ھايات قالساملا مەيلى دەيدىغان تۇرمۇشتىن كوڭلى ئەمىن تېپىپ كەلگەن ئىدى. بىراق بۇ يەرگە كېلىش بىلەنلا بۇنداق ھىسسىياتتىن قىلچە ئەسەرمۇ قالماي، ھەممىشە چەكسىز ھەسرەتكە چوكىدىغان بولۇپ قالدى، بەزى ھاجەتسىز ئوي-خىياللار ھە دىسىلا كوڭلىگە كېلىۋالاتتى، ئۇنىڭدىن ھىچقانداق قىلىپمۇ قۇتۇلالمايتتى، ھالبۇكى، ئوزى چەكلىگەن، ئون قۇلۇپ بىلەن قەلب دەرۋازىسى ئىچىگە قاتتىق بەنت قىلىۋەتكەن، ئاللىقاچان ۋاقتى ئوتكەن ئەخمىقانە پۇشايمان ئۇنىڭ قەلبىدە تېخىمۇ بەكرەك دولقۇنلايتتى ۋە ئۇنى قاخشىتاتتى.

ئەمىلىيەتتە ئۇ يان-بۇ يان ئويلانغۇدەك نىمە بولسۇن دەيسىز، ئوزىنى بىھۇدە قىيناپ نىمە جاپا؟ جەيىنەك ئېغىزغا ناھايىتى يېقىن بولسىمۇ، لېكىن چىشلىگىلى بولمايدۇ.

نىمىشقىدۇ بۇ تەمسىل ئۇنىڭ يادىغا يېتىپ قالدى-دە، بىر قولى بىلەن يەنە بىر قولىنىڭ جەيىنگىنى قايرىپ، چىشلىيەلىسەم

ئەجەپ ئەمەس دەپ، پۈتۈن كۆچىنى ئايىماي بويىنىنى سوزۇپ چىشلىمەكچى بولدى، بىراق بويىنى تولغىنىپ ئۈزۈلەي دەپ قالغان بولسىمۇ چىشلىيەلمەي، ئىختىيارسىز كۆلۈپ قويدى. كوڭلىدە: "تەمىسىل توغرا ئېيتىلىپتىكەن" دەپ كېرىلىپ كەتتى دىمەك، بۇنىڭدىن ئاندىرىدىن بۇرۇنمۇ بەزىلەر چىشلەپ باققان بولسىمۇ، چىشلىيەلمىگەنلىكى مەلۇم بولۇپ تۇراتتى.

بۇ يەردە ئۇ ئۆز ئۆزىدىن نەپرەتلىنەتتى ۋە ئۆز ئۆزىدىن قورقاتتى، ئۆزى ئۇچۇن ھەسرەت چېكەتتى، قانداق قىلغاندا ئۆزىنى تېخىمۇ بەكرەك ئازاپلىغىلى بولىدىغانلىقىنى بىلمەيتتى، قانداق قىلغاندا پۈتۈنلەي تۈگىشىپ كېتىدىغانلىقىنىمۇ بىلمەيتتى. ئۆز ئۆزىنى ئەيىپلىگەن ھالدا: "ھىم، قاراپ تۇر، ۋاقتى ـ سائىتى يېتەي دەپ قالدى، ئەجىلىڭ توشاي دەپ قالدى!" دەپ تەھدىت سالاتتى، ئارقىدىنلا ۋەھىمە باسقان ھالدا: "ھەقىقەتەن ۋاقتى ـ سائىتى يېتەي دەپ قالدى، ھەقىقەتەن ئەجىلىم توشاي دەپ قالدى! ئۇنىڭ قانداق ئەجەل ئىكەنلىكىنى تېخىمۇ ئېغىزغا ئالمايلا قوي! ئۇ چاغدا ئورنۇڭدىن قايتا تۇرۇش خام خىيالىدا بولما، زادىلا ھۇشۇڭغا كېلەلمەيسەن " دىگەن خىياللاردا بولاتتى.

ئۆزىدە بۇنداق ئەخمىقانە غەرەزنىڭ پەيدا بولۇپ قېلىشىغا نىمە سەۋەپ بولغانلىقىنى ئۆزىمۇ بىلمەيتتى. بۇنىڭغا ئۆزۈنى كوزلەپ سېلىنغان بۇ قىشلىق ئۆي سەۋەپ بولدىمىكىن، ياكى ھىلىقى ئەتراپتىكى گۈللەپ ياشنىغان، كىشى كوڭلىگە ئارام

بېغىشلايدىغان ئوبدان جاي، يەنى ئورمانلىقتىن ئانگارا دەريا-
سىنى قاپلىغان چەكسىز مۇز كوزۇنۇپ تۇرىدىغان ئاتامان كەنتى
ئەتراپىدىكى مەنزىرىـلەرمۇ يىراقتىن كوزگە چېلىقىپ تۇرىدىغان
جاي سەۋەپ بولـدىـمىكـىن، ئۇ بۇنى بىلـمەيـتـتى. بىراق
ھەر حالدا ئاللىقانداق بىر سەۋەپ ئۇنىڭغا تەسىر كورسىتىۋاتاتتى.
ئازاپ سېلىۋاتاتتى، بۇنىڭدىن ئۇ زادىلا قۇتۇلالمايۋاتاتتى.

بىراق دەل مۇشۇ سەۋەپ ئۇنى لەززەتلىك راھەت-پاراغەتكە
ئېرىشىش يولىدا جىنايەت ئوتـكۇزۇشكە جەلىپ قىلىـۋاتقاندەك،
بۇ يەرگە كېلىشكە مەجبۇر قىلغان ئىدى.

ئاندىرى تېكىنى تۇنجى قېتىم ئوۋلىۋېلىپ بىر ھەپتە ئوتكەن-
دىن كېيىن يەنە شۇ تاش ئارالدا ئىككىنچىـسىنىمۇ ئېتىۋالدى.
ئۇنى چاڭغا بىلەن سورەپ تاغ باغرىدىكى قىشلىق كىچىك ئويگە
ئېپكېلىپ قاراڭـغۇدا سويدى-دە، گوشـىنى پارە-پارە قىلىپ،
تاك ئېتىشتىن ئىلگىرى ئوگزىگە تاشلاپ، لەمپە ئاسـتىغا تىقىپ
قويدى.

ئەتىسى تاڭ سەھەردە ئىشىكنى شۇنـداق ئېچىپلا داڭـقېتىپ
تۇرۇپ قالدى: بىر كۇلرەڭ چوڭ ئىت تۇيۇقسىز بوسۇغا يېنىدىن
سەكرەپ قوپۇپ، چىشلىرىنى ھىڭگايتقان پېتى ئۇنىڭغا تىكىلدى.
ئاندىرى ئۇنىڭ بورە ئىكەنلىكىنى دەرھال ئويلاپ كېتەلمىدى.
ئۇ ھەم ئۇزۇن بوي، ھەم ئورۇق بولۇپ، يۇڭـلىـرى ئادەتـتە
تۇك تاشلايدىغان چاغلاردىكىگە ئوخشاشلا ھۇرپىيىپ، پاخپىيىپ
تۇراتتى، بورە ئاندىرىغا ھۇرپىيىپ قاراپ تۇراتتى، ئۇ دەرھال

www.uyghurkitap.com

ئۇۋ مىلتىغىنى قولىغا ئالدىيۇ، لېكىن يەنە ئۇزىنى بېسىۋېلىپ ئوق ئۇزمىدى. بۇ كاداك قېرى بورە بەتلەنگەن مىلتىقىنى ئۇزىنى چەتكە ئېلىپ، تاغ ئارىسىغا قاراپ قاچتى، بىراق مىلتىق ئاۋازى ئاڭلانمىغاندىن كېيىن، توختاپ ھۇۋلاشقا باشلىدى.

شۇنىڭدىن باشلاپ بورە ھەر كۈنى كەچتە ئۆي ئەتراپىدا پەيدا بولىدىغان بولۇپ قالدى. ئۇ ئاندىرىغا ھۇۋلاشنى ئۆگىتىپ قويدى.

بۇ بورە ھەمىشە ئۆي ئارقىسىغا ئوتتۇۋېلىپ، ئاۋازىنى قويۇۋېتىپ، كىشىنىڭ قورققۇسى كەلگۈدەك سۈرلۈك ئاۋازدا سوزۇپ-سوزۇپ ھۇۋلايتتى. بۇ ئاۋازدىن دۇنيادىكى بارلىق نەرسىلەرنىڭ ئالاقزادىلىك ئىچىدە ئۇنى ئوچەتتى، بۇ ئاۋاز، بەئەينى قاپ-قاراڭغۇدا ۋالىلداپ كىكىرتەككە تەگلەنگەن ئوتكۇر تىققا ئوخشايتتى. ئاندىرى بۇ يىرتقۇچنى قاچۇرۇشقا ھېچقانداق ئامال قىلالمىغانلىقىدىن بەكمۇ بىشى قاتتى، شۇنىڭ بىلەن مەلۇم بىر كۈنى قەھرى-غەزىپىگە چىدىماي، ئىشىكنى قىيپاش ئېچىپ قويۇپ بورىنى دوراپ ھۇۋلاپ تاشلىدى. بۇ ئاۋازدىن ئۇزى قاتتىق چوچۇپ كەتتى، چۈنكى ئۇزىنىڭ ئاۋازى بورىنىڭ ھۇۋلىشى بىلەن ئاجايىپ ئوخشىشىپ كەتكەن ئىدى. بىراق بۇنىڭمۇ ھېچ ۋەقەسى يوق، بۇ ئەسلى مەنىسىدىن: "بورە بىلەن بىر بولساڭ ئۇنىڭ ھۇۋلىشنى ئۆگىنىسەن" دىگەن بىر ھەقىقەتنى ھىساپلاپ بەردى، خالاس. "بۇنىڭ بىلەن ئادەملەرنى قورقۇتۇپ

قويسام بولغۇدەك" دەپ ئويلىدى ئاندىرى دەرت-ئەلەم ئىچىدە ۋە ئوچ ئېلىش ھىسسىياتى بىلەن.

ئۇ بورىنىڭ ھۇۋلىشىغا زەڭ قويۇپ قۇلاق سالدى ھەمدە بىر خىل تاقەتسىزلىك، خوشاللىق ۋە ئەسەبىلىك بىلەن ئۆزلۈگىدىن جۇر بولۇپ ھۇۋلىدى، كېيىن بورە تېخى ئۇنىڭ توغرا ھۇۋلى-يالمىغان تەرەپلىرىنى تۈزىتىپمۇ قويدى. ئاندىرى كېچە-كېچە-لەپ ھۇۋلاۋېرىپ، كېكىرتىكىنى بېسىپ تۇرۇپ، بېشىنى ئارقىغا تاشلىغاندا ئۆز كانىيىدىن چىقىۋاتقان ھەددىدىن ئارتۇق خىقىراشلارنى تۈگەتكىلى بولمايدىغانلىقىنى پەيدىن-پەي چۈشىنىۋالدى. ئۇ ئاخىر سۇرلۇك، ھەقىقى بورە ھۇۋلىشىنى ئۆگىنىۋالدى، قانداق قىلغاندا ئۇنى ئەكس سادا پەيدا قىلىپ سامادا جاراڭلاش ئىمكانىيىتىگە ئىگە قىلغىلى بولىدىغانلىقىنى چۈشىنىۋالدى.

بورە ئاخىر بەرداشلىق بېرەلمەي بۇ قىشلىق ئويدىن ۋاز-كەچتى. ئاندىرى ئەمدى بورە بولمىسىمۇ ھۇۋلىيالايدىغان بولۇپ قالغان ئىدى. بەزى چاغلاردا بەكمۇ ئىچى پۇشۇپ كەتكەندە، گويا ئۆزىنىڭ ئىچ پۇشۇغىنى چىقىرىپ، لەززەتلىنەلەيدىغاندەك، ئىشكنى ئېچىپ قويۇپ، ئىپتىدائى ئورمانلىققا قاراپ سۇرلۇك ئاۋاز بىلەن مۇڭلۇق ھۇۋلاپ قويىدىغان بولدى.

ئۇ ئۆز ئەتراپىدىكى، ھەتتا خېلى يىراقتىكى ھەممە نەرسى-لەرنىڭ ئۆزىنىڭ ھۇۋلىشىنى ئاڭلاپ قېتىشىپ قالغاندەك جىمجىت بولۇپ كەتكەنلىكىگە زەڭ قويۇپ قۇلاق سالاتتى.

9

ئۈچىنچى ئاينىڭ ئوتتۇرىلىرىدا ماكسىم ۋولوگژىن ئاتامان كەنتىگە قايتىپ كەلدى. ئۇ ئالدىنقى سەپتىن قايتىپ كەلگەن تۇنجى جەڭچى ئىدى. مۇبادا پېتىر لۇكوۋنكوۋمۇ بۇنىڭ ئىچىدە دەپ سانىلىدىغان بولسا، ماكسىم تۇنجىسى بولالمايدۇ، پېتىر ئۇرۇشنىڭ ئىككىنچى يىلىلا ئۆيىگە قايتۇرۇۋېتىلگەن ئىدى، بىراق ئۆيىگە ئۆلۈمىنى كۈتۈشكە قايتۇرۇلغان ئىدى، ئۇ تەپ كېسىلىگە گىرىپتار بولغان بولۇپ، تالا-تۈزگە چىقىپ باقماي، كارۋاتتا ئىككى ئاي ئازاپلىنىپ ياتقان ئىدى. مەريەم ئانا بايرىمى ئۆتۈپ، ئېتىزلىق ۋە كوكتاتلىقتىكى ئىشلار بېسىقىپ تۇرۇشىغا پېتىر ئۈن-تىنسىز ئۆلۈپ كەتكەن ئىدى. ئۇنىڭ سۆڭەكلىرىنىڭ ياقا يۇرتلاردا قالماي ئۆز يۇرتىدا يەرلىككە قويۇلۇشى ئەڭ چوڭ ئامەتى بولۇپ ھېساپلىناتتى.

ماكسىم بولسا ئۇنىڭغا ئوخشىمايتتى، ئۇ يارىدار بولغان بولسىمۇ، لېكىن ھاياتىنى داۋاملاشتۇرۇش ئۈچۈن قايتىپ كەلگەن، ئۇنىڭ ئۈستىگە بۇنىڭدىن كېيىن يەنە كېتىپ قالماي، ئۆيدە قالسا بولىۋېرەتتى. ئاتامان كەنتى قايناپ كەتتى. ھازىر يارىدارلارنى ئۆيىگە قايتۇرغاندىكىن، دېمەككى، باشقىلارمۇ ئۇزاققا قالماي، پات ئارىدىلا ئارقا-ئارقىدىن قايتىپ كېلىدىغاندەك

تۇراتتى. مۇھىمى باشلامچى بولۇشى كېرەك. ئۇنىڭدىن كېيىن باشقىلار ئۇنىڭ ئىزىنى بېسىپ كېلىۋېرىدۇ، بىراق نەق گەپنى قىلىدىغان بولساق، قايتىپ كېلەلەيدىغانلارمۇ ھېچقانچە دىگۈدەك قالمىغان ئىدى. ئىننوكىنتى ئىۋانوۋىچ ھەرقانداق ئىشنى ئىنچىكە، توغرا ھىساپلاشنى ياقتۇراتتى، ئۇ رەقەم بىلەن تامامەن كەنتتىكى ئەرلەر تەقدىرىنىڭ نەقەدەر بەختسىز ئىكەنلىكىنى چۈشەندۈرەتتى: ئىككى ئادەم سوۋېت ئىتتىپاقى-فىنلاندىيە ئۇرۇشىدىلا مەڭگۈ كەلمەسكە كەتتى، بۇ قېتىم يەنە ئون سەككىز ئادەم ئالدىنقى سەپكە كەتكەن ئىدى، بۇلارنىڭ بىرى (ماكسىم ۋولوگژىن) ھايات بولسا كېرەك، يەنە بىرى (پېتىر لۇكوۋنىكوۋ) ئۆز قەۋرىسىدە مەڭگۈلۈك ئۇيقۇغا غەرق بولۇپ كەتتى، ئەرلىرىنىڭ قۇربان بولغانلىقى توغرىسىدىكى ئون ئۇقتۇرۇش تۇل ئاياللار قولىدا تۇرۇپتۇ؛ باشقىلار تېخىچە ئۇرۇشۇۋاتىدۇ. ھىساپ ناھايىتى ئاددى، ئۇنىڭ ئۇستىگە كەنتمۇ كىچىك، بۇنى بارماق بىلەنمۇ ھىساپلاپ چىققىلى بولىدۇ.

شۇ كۈنى ناستيۇنا، نادكا ۋە لىزا ۋولوگژىنا ئامباردا ئۇرۇق-لۇق قالدۇرۇلغان ئارپىلارنى ئاشلىق سورۇش ماشىنىسى بىلەن سورۇۋاتاتتى. چۈشلۈك تاماقتىن كېيىن نىستور ئۆزىنىڭ كاركا ئاتلىق ئېتىنى چاپتۇرغان پېتى يېتىپ كېلىپ، ئاتنىڭ تىزگىنىنى تارتىپ تىك تۇرغۇزدى-دە، قاتتىق ئاۋاز بىلەن:

— ھەي لىزا! دەرھال ئېتىمغا مىن دەيمەن، دەرھال! ئاڭلىدىڭمۇ؟ ماكسىم قايتىپ كەلدى! — دىدى.

لىزا ئۇنىڭ يېنىدىن ئارقىسىغا بىرنەچچە قەدەم داجىپ چېرايى تاتىرىپ چىقىراپ سالدى-دە، ھوكۇرەپ يىغلاپ كەنتتىكە قاراپ چاپتى. شۇ چاغدا ئاتامان كەنتى لەرزىگە كەلگەن ئىدى. ئامبار سېلىنغان تاغ چوققىسىدىن باللارنىڭ ۋە ئىتلارنىڭ تاغ قاپتىلىنىڭ يۇقۇرىراغىدىكى كەنت چېتىگە ۋولوكژىنىنىڭ ئۆيىگە قاراپ يۈگۈرۈشۈپ كېتىۋاتقانلىغى، ھەتتا بوۋايلارنىڭمۇ ھاياجانلانغان ھالدا مۇڭداشقاچ ئىككى-ئۈچتىن بولۇپ شۇ ياققا قاراپ يول ئېلىشقانلىغى كورۇنۇپ تۇراتتى. نىستور يەنە ئېتىنى ئۇچقاندەك چاپتۇرۇپ يول بويى ئاسمانغا قارىتىپ ئوق ئېتىپ، ئالىقاياقلارغا غايىپ بولدى، بۇ كەنتتىكى خاتىرجەمسىزلىكنى تېخىمۇ ئۇلغايتتى، كىشىلەر ئالدىراپ-تېنەپ يول بوشتاتتى، كاركا مىلتىق ئاۋازىنى ئاڭلاپ، توختىماي چاپچىيتتى ۋە كىشنەيتتى، بىراق ھازىر ھېچكىممۇ نىستورنى توسالمايتتى، ئۇ پات-پات ئوق چىقىرىپ بىر دەم ئۇچقاندەك ئاتامان كەنتىنىڭ بۇ تەرىپىگە يېتىپ كەلسە، بىر دەم يەنە ئۇچقاندەك ئۇ تەرىپىگە كېتىپ قالاتتى.

— بۇمۇ ئۇنىڭ جەڭ قىلغىنىغا ھېساپ ئىكەن-دە، دىدى نادكا غەزەپ بىلەن، — خۇددى جىياڭجۇندەك قىلىق قىلغىنىنى قارىمامدىغان.

ئۇ ئاشلىق قاچىلانغان تاغار ئۈستىگە لاسسىدا ئولتۇرۇپ، باياتىنقىغا ئوخشاشلا غەزەپ بىلەن، كېيىنچە ئاستا-ئاستا غەمكىن ئۈمىتسىزلەنگەن ئاھاڭ بىلەن:

— مېنىڭ ھېلىقى لامزەللەم ھايات قالالماپتۇ.....نىمە ماڭا تىكىلىپ قارايسەن؟ شۇنداق ئەمەسمەدى-يا؟ — دېدى ئاچچىغىغا بەس كېلەلمەي، ئۇزىگە تىكىلىپ قاراپ تۇرغان ناستيوناني ئەيىپلەپ، — ماڭا بىر توقاي بالىنى تاشلاپ قويۇپلا ...... باتۇر-لارچە قۇربان بولدى. ئۇغۇ باتۇرلارچە ئۆلۈپمۇ، بىراق بۇنىڭ-دىن كېيىن مەن قانداقمۇ قىلارمەن؟ مەن ئۇلارنى باقسمەن-مۇ؟ — نادكا بېشى بىلەن ئۇي تەرەپكە قاراپ ئىشارەت قىلدى، ئۇ يەردە ئۇنىڭ ئۇچ بالىسى بار ئىدى، ئارقىدىنلا ئۇ ھوكۇرەپ يىغلىۋەتتى، كوز يېشىدا تويا-چاك قونۇپ كەتكەن يۇزىنى يۇدى، — شۇنچە كوپ بالىلارنى سورەپ يۇرسەم، ئەمدى مېنى كىم ئالىدۇ؟ مەن تېخى ئەمدى يىگىرمە يەتتە ياشقا كىردىم. يىگىرمە يەتتە يېشىمدىلا تۇگەشتىم، ياشايدىغىنىمنى ياشاپ بولدۇم. بۇ ئۇلگۇر دۇنيا ھەممە ئۇرۇق-يۇرۇغى قالماي قۇرۇپ كەتسۇن!

شۇ كۇنى ئۇلارنىڭ قولى ئىشقا بارمىدى، ئۇلار سورۇلغان ئارپىلارنى يىغىشتۇرۇپ بولۇپ ئوز ئويلىرىگە قايتىپ كېتىۋېتىپ، ئامبارچىغا ئامبارنىڭ ئىشىكىگە قۇلۇپ سېلىپ قويۇشنى تاپىلىدى.

ناستيونا ئويىگە كېلىپ سېميونوۋنانىڭمۇ ئىسسىق كاڭ ئۇستى-دىن پەسكە چۇشكەنلىگىنى كوردى. ئۇ دىڭگوسلاپ، پات-پات ۋاي-ۋايلىغان ھالدا، ئىششىپ كەتكەن پۇتلىرىنى سورىگىنىچە ئۇ يان-بۇ يان مېڭىۋاتاتتى. مىخئىچ كوڭلى ئارامدا بولمىغان، خۇددى بىر نەرسىسىنى يوقىتىپ قويغاندەك پەرىشان بولغان

ھالـدا ئۇنىڭ بىلەن تەڭ مېڭىۋاتاتتى. مىخنىچ ناستيۇنانى كورۇپ ئىنتايىن خوشال بولۇپ:

— ماكسىم ۋولوگژىنىنىڭ قايتىپ كەلگەنلىكىنى ئاڭلىدىڭىز-مۇ؟ — دېدى.

— ئاڭلىدىم.

— ئۆيگە باردىڭىزمۇ؟

— ياق.

— بارسىڭىز بولاتتى......ئاندرىيىنىڭ ئەھۋالىدىن ئازدۇر-كۆپتۇر خەۋىرى باردۇ، بەلكىم.

— ئۇزلىرى بارسىلا بولارمىكىن، ئاتىسى، — دېدى سېمىيونوۋنا غودۇڭشىغىنىچە، — ئۇزلىرى بارسىلا بىرەر نەتىجە چىقىرىپ كېلەتتىلە. بۇنداق ئىشنى ئۇقۇپ كېلىشكە بۇنى ئەۋەتسەك گەپ سورىيالماي قۇرۇق يېنىپ كېلىدۇ.

— ئۇ يەرگە بارسا گەپ سوراپ ئولتۇرۇشنىڭ نېمە ھاجىتى؟ نېمە گەپ بولسا ئۇنىڭ ئۆزى ئېيتىپ بېرىدۇ.

— ھىم. ئۇنداق بولسا مەيلىڭلار.

ناستيۇنا سېزىپ قالدى: يېقىندىن بۇيان ئاندرىيىنىڭ ئىز-دېرىكى بولماي كەتكەندىن كېيىن، مىخنىچ باشقىلار بىلەن بېرىش-كېلىش قىلىشتىن قورقىدىغان بولۇپ قالغان ئىدى. ئات بېقىش مەيدانىدا كىشىلەردىن ئۆزىنى چەتكە ئالغىلى بولمايت-تى، ئەلۋەتتە. بىراق قايتىپ كەلسىلا ئۆيىدىن چىققۇسى كەلمەي-دىغان، بوۋايلار بىلەن تاماكا چېكىشكەچ مۇڭدىشىپ كېلىشكە

تېخىمۇ بارغۇسى كەلمەيدىغان بولۇپ قالغان ئىدى، بەزى چاغلاردا بەزىلەر ئۇيگە ئولتۇرۇپ چىقايلى دەپ كەلگەندىمۇ كوپ ھاللاردا ئۇنىچىقمايتتى. مۇگدىشىش داۋامىدا ئوزىنىڭ ئازراق ئېغىز ئېچىشىغا قۇلايلىق بولسۇن ئۇچۇن گويا باشقىلار- نىڭ گېپىنى ماقۇل كورۇۋاتقاندەك پات-پات بېشىنى لىڭشىتىپ قويۇشىنى ئادەت قىلىۋالغان ئىدى. بەزى چاغلاردا ئوزى يالغۇزمۇ خىيال بىلەن بەنت بولۇپ كېتىپ بېشىنى لىڭشىتىپ قوياتتى، بىر جۇپ نۇرسىز كوزىنى ھاڭۋاققان پېتى ئالدى تەرەپكە تىكەتتى. كاللىسىدا زادى نىمىلەرنى ئويلاۋاتقانلىقىنى، قانداق يەكۇنلەرنى چىقارغانلىقىنى ئوزىنىڭ بىلىپ كېتىشىمۇ ناتايىن ئىدى، بىراق ئاللىقانداق كوڭۇلسىز بىر ئىش يۇز بېرىش ئالدىدا تۇرغانلىقىغا خىرە-شىرە ھوكۇم چىقىرىپ، ئۇنىڭ يېتىپ كېلىشىنى بىگۇمان كۇتمەكتە ئىدى.

بۇ يىل مىخئىچ توپ-توغرا ئاتمىش بەش ياشقا كىردى. ئۇنىڭ ئۇرۇش پارتلاشتىن بۇرۇن يۇقۇرىغا قايرىلغان بۇرۇتلىرى ھازىر ساپىيىپ، قىزغۇچ قوڭۇر رەڭگە كىرىپ قالغان ئىدى. ئۇنىڭ ئۇستىگە مىخئىچنىڭ پۇتۇن چىرايى شۇنداق ياداڭغۇ، شۇنداق ھارغىن كورۇنەتتىكى، مەيلى ئۇخلىشى ياكى ئارام ئېلىشى بولسۇن، ئۇنىڭغا تېتىكلىك بېغىشلىيالمايتتى. بۇرۇنقى چاغلاردا ئۇ ھەمىشە قامىتىنى تىك، راۋرۇس تۇتۇپ يۇرەتتى، بېشىنى ئېگىز كوتىرىپ ماڭاتتى. ئەمما بۇ بىر يىلدىن بۇيان ئۇنىڭ گېرمانىيىگە قارشى بىرىنچى قېتىملىق ئۇرۇشتىلا ياردار

بولغان پۇتىنى سورەپ يول مېڭىشى بارغانسېرى قىيىنغا چۈشـ-
دىغان بولۇپ قالغان ئىدى، كوپ چاغلاردا ئولتۇرا-ئولتۇرمايلا
دەرھـال بېـشىنى توۋەن سېلىپ، كوزىنى يۇمۇپ تاماكا ئىسىدا
نابۇت قىلىنغان پۇتۇن ئىچكى ئەزاستىنى لەرزىگە سېلىپ شۇنداق
قاتتىق يوتىلىپ كېتەتـتىكى، ھەمىـشە تىنىغى تىنىغـىغا يەتمەي
قالاتتى. سېميونوۋغا ئۇنىڭ يوتىلىۋېرىشىدىن بىزار بولۇپ، كالڭ
ئۇستىدە ياتقان پېتى، يوتىلىۋەرمەڭ، دەپ ۋاقىـراپ كېتەتتى،
بىراق ئۇ پەرۋامۇ قىلماي يەنىلا يوتەلـگىنى يوتەلـگەن ئىدى.
شۇنداق يوتىلە-يوتىلە ھويـلىغا چىقاتـتى-دە، ھەمىـشە بىرەر
ئىشقا مەلىكە بولۇش توپەيلىدىن يوتىلىمۇ ئىختىيارسـىز ئاستا-
ئاستا پەسلەپ قالاتتى، بىراق تىنىغىدىن خېلى بىر ۋاقىتلارغىچە
يەنىلا قاتتىق گىژىلدىغان ئاۋازى كېلىپ تۇراتتى. ئەمما كوپىنـ-
چە مەسىلىكنى هاراق بىلەن يەشكەندەك، زەھەرنى زەھەر بىلەن
يەڭگەندەك، يوتىلىـىنى يەنـىلا تاماكا بىلەن باساتـتى. شۇنداق
قىلغانسېرى تېخىمۇ قاتـتىق يوتىلىـپ كېتەتـتى، بارغانسېـرى
بەرداشلىق بېرەلمەي قالاتتى. ئۇنىڭ ئۇنى پۇتۇپ كەتـكەن،
قاپىقىغا گويا ئاللىقانداق بىر ئېغىز نەرسە ئېسىپ قويۇلـغاندەك
كوزلىرى يۇمۇلۇپ قالغان، ئورۇقلۇقتىن ياڭاق سوڭـگى چىقىپ
قالـغان يۈزى تېخـىمۇ سوقىچـاق بولۇپ كەتـكەن ئىـدى. بىر
يىلدىن بۇيان مىخـئىچ كورۇنەرلىك هالـدا ئورۇقلاپ كەتتى.
ناستيۇنا ئۇنىڭ بۇنىڭدىن كېيىن قانداق بولۇپ كېتىدىغانلىغىنى
يادىغا كەلتۇرگەن ھامان قاتتىق غەمكە چومەتتى.

—بېرىپ كېلىڭ، قىزىم، بېرىپ كېلىڭ، —دېدى مىخئىچ ناستيۇنانى ئالدىرىتىپ، مەن يەنە ئات بېقىش مەيدانىغا بارمىسام بولمايدۇ.

ناستيۇنا ۋولوگژىنىڭ ئۆيىگە يالغۇز بېرىشنى خالىمىغانلىقتىن نادكىنىڭ يېنىغا چاپتى. نادكا ئاۋالقىدەكلا بالىلىرىغا ئاچچىقلاۋاتاتتى. ئېرى قۇربان بولۇشتىن بۇرۇن بويىدا قالغان كەنجى قىزى لىتكا تېخى باياتىن تاياق يېگەنلىكتىنمىكىن پولدا ئولتۇرغان پېتى بار ئاۋازى بىلەن قاتتىق يىغلاۋاتاتتى: پېتكا كارۋات يېنىدا ئېسەدەۋاتاتتى؛ تۇنجى ئوغلى رودكا بويىنىنى تولغاپ دەرىزە سىرتىغا قاراپ تۇراتتى. نادكا تار ئاشخانىدا چىنە-قاچىلارنى جاراقشىتىپ يۇيۇۋاتاتتى، بەزىدە بالىلىرىنى "جىم بولۇش!" دەپ ئۈنلۈك تىللاپ قوياتتى.

—بىر يوغان بولكىنى ئەسلىدە ئىككى كۈن يەپ تۇرارمىز دېۋىدىم، قايتىپ كېلىپ قارىسام ھەممىسىنى يەپ قويۇشۇپتۇ، —دېدى نادكا ناستيۇناغا ھال ئېيتىپ، —ھىم، قوساق دېگەن تېگى يوق ھاڭمىكەن، شۇنداقمۇ بولامدۇ. بۇ ھورۇنلار بولكىنىمۇ تاپالايدىكەن، تېپىۋالسا ئاچكوزلۇك بىلەن قويماي يېۋېتىدىكەن تېخى، نىمىشقىمۇ گېلىغا تۇرۇپ قېلىپ ئولۇشمىدىكىنا، مانا ئەمدى سەنلەرنى تويغۇزۇپ قوياي: ھازىردىن باشلاپ ئۈچ كۈنگىچە مەندىن بىرەر بوردا بولكا ئېلىپ يەيمىزمىكىن دەپ خىيال قىلىشما. يىغلىما دەۋاتىمەن، ئاڭلىدىڭمۇ؟ —ئۇ يەنە لىتكىغا قاراپ چالۋاقىدى، —مېنى قاخشىتىپ ئولتۇرمەكچى سەن-

www.uyghurkitap.com

غۇ، پەخەس بول، ھىلى كوزۇڭگە كورسىتىپ قويىمەن بىكا!
قوسىغىنى تويغۇزۇۋېلىپ تۇرۇپمۇ گويا ئۇۋال قىلىپ قويغاندەك
ھۇقۇيتۇپ يىغلاپ كەتكىنىنى قارىمامدىغان. ئەستا! نىمىشقىمۇ
بۇرۇنراق بىشىگنى يېيىشمەيدىغانسەن؟ بۇنىڭدىن كېيىن سەن.
لەرنى نىمە بىلەن باقىمەن، نىمە بىلەن؟ بىر كاتلا ئۇنۇم قالدى،
شۇ تۇگىسە ھىچنىمە يوق، كېيىنچە ھەممىمىزنى بىر تاغارغا
سولاپ ئانگارا دەرياسىغا تاشلىۋېتىشكە توغرا كېلىدۇ. مەن ئىككى
قېتىم يىغلاپ يۇرۇپ ئاران شۇنى ھەل قىلغان، ئەمدى زادى
بەرمەيدۇ. ئۇلار ئاز-پاز گەپ يېسىمۇ مەيلىدىغۇ، ئۇنىڭ ئۇس-
تىگە ماۋۇ ھاماقەتنى دىمەمدىغان، — دىدى نادكا قولى بىلەن
رودكىنى كورسىتىپ، — يېشىمۇ خېلى چوڭ بولۇپ قالدى، ئاز-
راق غەرەز ئۇقسا بولاتتى، — نەدىكىنى، پەقەت گېلىغا يېيىش-
نىلا، ئانىسىنى ئالداشنىلا بىلىدۇ. مەن بولكىنى ئوزەمنى دەپ
تىقىپ قويۇپتىمەنمۇ، ئوزەمنى دەپ تېجەپرەك يەيلى دەۋاتىمە-
مەنمۇ؟ سەنلەرنى دەپ، سەنلەردەك تويىمىغۇر ھورۇنلارنى
دەپ، ئەتىمۇ يەيدىغان نەرسە بولسۇن، ئاچلىقتىن ئولۇپ
قالمىسۇن دەپ شۇنداق قىلىۋاتىمايمەنمۇ. سەنلەر تېخى ماڭا
مۇشۇنداق مۇئامىلە قىلىشىسەن، بۇنداق بولىۋەرسە بىر-بىرلەپ
ئولۇشسەڭمۇ مەيلى، كارىممۇ يوق.
— ئانگارا دەرياسىنىڭ مۇزى ئېرىپ دەپ قالدى، مەن
بېلىق تۇتالايمەن، — دىدى رودكا دەرىزە تۇۋىدە غودۇڭشىپ.
— ئاغزىڭنى يۇم! ھىم، بېلىق تۇتارمىش تېخى، تۇتقان

بىلىقلىرىڭنى بۇلتۇر بىر ئويلۇك بىر يىل يەپمۇ تۈگىتەلمىگەن ئىدۇق، بۇ يىلمۇ يەنە شۇنىڭ بىلەن قوسىغىمىزنى توقلىۋالارمىز. بۇنچىلا كوپ بىلىق قىلتىرىقلىرىنى نەگىمۇ سىغدۇرارمىز دەپ بىشىمۇ قېتىپ كېتىۋاتىدۇ. بولدى قوي، ئازراق گەپ قىل، ئاڭلاشقا قۇلىغىم يوق، ھۇ ئاناڭنى، بۇ بىلىقچى قاياقتىن پەيدا بولۇپ قالدىكىنا. سەنچۇ، ئانىگارا دەرياسىدىن ئەمەس، قازناقتىن بىلىق تۇتۇشقا خېلى ئۇستا.

ناستيۇنا ئۇنىڭ سوزىنىڭ مىڭ تەسلىكتە بىلىگە تەپتى:

— ماڭا، نادكا، ماكسىمنى يوقلاپ كېلىلى، قايتىپ كەلگەن ئەرلەر قانداقراق بولۇپ قالدىكىن، قاراپ بېقىپ ئاندىن ئويگە يېنىپ كېلەيلى.

— ئۇنى يوقلاپ نىمە قىلىسەن؟ كوڭلۇڭنى يېرىم قىلىدۇ، باشقىلارنىڭ بەختىگە قانچە ئۇزاق كوز تىكسەڭمۇ ئوزەڭنىڭ بولۇپ قالمايدۇ.

— نىمە، بارمامسەن؟

— بوپتۇ، بارسام باراي، تۇرۇپتۇر. بۇلارنىڭ ئويدە خاتىرجەم قېپقېلىشى ئۇچۇن ئوينى ئاز-پاز يىغىشتۇرۇپ قوياي، — ئۇ رودكىغا قاراپ غەزەپ بىلەن ۋاقىرىدى: — قېقىپ قويغان قوزۇقتەك بىر جايدا تۇرىۋەرمەي ئوتۇن ئېلىپ كىر، مەشكە ئوت ياق. غىپپىدە تىكىۋېتەرمەنمىكىن دەپ خىيال ئەيلىمە. قاياققا تىكىۋەتسەم بولىدىكىن دەپ غەمگە چوككىنىنى قارا بۇنىڭ. بۈگۈن پۈتۈن بىر ئاخشام ئويدە بولىسەن. بۇنىڭغا باشقا گەپ

سىغمايدۇ. ھېچقايسىسىڭ ئۆيىدىن بىر قەدەم نېرى كەتمىشمە، ھەتتا بېشىڭنى دەرىزىدىن چىقىرىشقىچمۇ بولما.

لىتكا ئانىسىنىڭ سىرتىقا چىقىشقا تەرەددۇت قىلىۋاتقىنىنى بايقاپ يالۋۇرغىلى تۇردى:

— مەنمۇ سەن بىلەن بىللە بارىمەن ئالىغاچ بارغىن، ئالغاچ بار.

ئانىسى ئاشخانا ئىشىكىدىن ساپلىقىنى چىقىرىپ قورقىتىپ قويۇۋىدى، لىتكا ئىسىنى تېپىپ جىم بولۇپ قالدى.

— كوردۇڭمۇ؟ مانا مۇشۇنىڭ بىلەن سالىمەن. سېنى ئولتۇرۇپتۇر دىگەندىكىن يۇۋاشلىق بىلەن ئولتۇرۇپتۇر. مەن بىلەن بىللە بارغىنىڭ كېرەكماپتۇ تېخى. سەنلەرنى يات خەقنىڭ ئالدىغا ئالغاچ بېرىپ يۈزۈمنى چۈشۈرۈپ يۈرمەيمەن. خەقنىڭ بالىلىرى دىگەن بالىدەك يۈرىدىكەن. بۇلارچۇ؟ نىمىشقىكىن ـ تاڭ، بىر بىرىدىن ئۆتۈپ كەتكەن تەخەيلەر، بېشىمغا چۈشكەن بالايى ـ ئاپەت. ھەي! بۇنىڭدىن كېيىن ئۇلار قانداق بولۇپ كېتىدىكىن ـ تاڭ؟ ھېچ بىلمىدىم! بىرەر ئادەم ئۇلاجىنى ئېيتىپ بېرەلىگەن بولسىمۇ ئوبدان بولاتتى.

ناستيۇنا لىتكىنى پەگادىن ئېلىپ كارۋاتقا ئولتۇرغۇزۇپ قويدى. بۇ قىزچاق ئورۇقلۇغىدىن كىشىگە ئېغىرلىغى يوقتەك بولۇپ تويۇلاتتى، ئۇ كارۋاتقا يېنى تېگىشى ھامان تۇگۇلۇۋېلىپ توختىماي ئىسەدەشكە باشلىدى، ۋىجىك ئۇستىخىنى ئىسەدەش ئارقىسىدا تىترەيتتى. ئۇ كوزلىرىنى يۇمۇپ، كوڭلىدە بۇگۈن

ئۆزىگە ھېچقانداق خوشلۇقنىڭ نېسىپ بولمايدىغانلىقىنى، ئەڭ ياخشىسى يەنىلا ئۇخلىۋېلىش، تا تاڭ ئاتقانغا قەدەر ئۇخلىۋېلىش لازىملىقىنى ئويدان چۈشەنگەن ئىدى. ناستيۇنا لىتكىنىڭ چاچلىرىنى سىلاپ قويۇۋىدى، بۇ قىزچاق بۇنداق كويۇمچانلىقتىن تەسىرلىنىپ تېخىمۇ قاتتىق ئېسەدەپ يىغلاپ كەتتى. شۇنىڭ بىلەن ناستيۇنا قىزچاق يېنىدىن كېتىپ قالدى.

نادكىنىڭ بالىلىرىنى مۇشۇنداق غەزەپ بىلەن ئەيىپلىشىنىڭ ھېچقانداق ماختىغۇچىلىكى يوق، ئەلۋەتتە. بىراق بۇنىمۇ ئۇنىڭدىن كورۇشكە بولمايتتى. ئۇرۇش پارتلاشتىن بۇرۇنلا ئۇ ئاغزى يامان، ئۇرۇشقاق ئايال ئىدى، شۇڭا قېينانىسىنىڭ ئۇنىڭ بىلەن چىقىشالماسلىقىمۇ ئەجەپلىنەرلىك ئەمەس ئىدى. قېينانىسى ئۇنىڭ ھە دېسىلا چىچاڭشىپ كېتىدىغان مىجەزىنى يامان كورەتتى، شۇڭا نادكا بىلەن ۋىتا باشقا ئۆي تۇتۇپ تۇرمۇش كەچۈرۇشكە مەجبۇر بولغان ئىدى. نادكىنىڭ ئەسلى ئۆيى لېنا دەرياسى ئەتراپىدا ئىدى، شۇڭا ئۇ بۇ يەردە ياقا يۇرتلۇق ھېساپلىناتتى. ئۇنىڭ ۋىتا بىلەن ئۇچرىشىپ قېلىشى تەلىيىنىڭ ئوڭدىن كەلگەنلىكى ئىدى، چۈنكى ۋىتا ئىشچان، سالماق ۋە ئاقكوڭۇل ئادەم بولۇپ، سوس ئېقىش چاچلىرى ھەمىشە پېشانىسىگە چۈشۈپ تۇراتتى. نادكا ئۇنى ھەرقانچە تىللاپ كەتسىمۇ ھەمىشە كۇلۇمسىرىگىنىچە تۇرىۋېرەتتى. بەزىدە ۋىتا بىزار بولۇپ كەتكەندە نادكىنى قوپاللىق بىلەن كاپ قىلىپ تۇتۇپ قۇچاقلىۋالاتتى-دە، كۇرەككە ئوخشايدىغان يوغان ئالقىنى بىلەن ئۇنىڭ

كاسىسىغا ئاستاغىنا ئۇرۇپ قوياتتى، شۇنىڭ بىلەن نادكا ئاچچىغىدىن يېنىپ خوشال بولۇپ كېتەتتى. ئەمەلىيەتتىمۇ نادكا جىدەل خۇمارلاردىن ئەمەس ئىدى. ناھايىتى ئاغزى يامان، تىللاشقا ئامراق ئىدى، خالاس. نادكا قەيەردە پەيدا بولسا شۇ يەردە جەزمەن ۋاراڭ-چۇرۇڭ كۈلكە ۋە قىزىق چاقچاق سادا-لىرى ياڭراپ كېتەتتى. كوپىنچە يەنىلا ئۇ ئاخىر زىيان تارتىپ قالاتتى، بىراق ئۇ بولمىسا ئويۇنمۇ قىزىمايتتى. مۇبادا ئۇرۇش پارتلاپ قالمىغان بولسا، ئۇنىڭ مىجەزىنىڭ ئوزگىرىپ قېلىشى، باللىرى ۋە ۋەتىنىنىڭ يېنىدا مۇلايىم بولۇپ قېلىشى ئېھتىمالغا ناھايىتى يېقىن ئىدى. ئۇنىڭدا يۈز بەرگەن بۇ ئوزگىرىشلەر ئۇرۇش پارتلاش ھارپىسىدىلا مەلۇم بولۇپ تۇراتتى. بىراق ئۇرۇش، شۇنىڭدەك ۋەتىنىنىڭ ئۇرۇش باشلانغان يىلى قىشتىلا قۇربان بولۇشى نادكىغا كۈتۈلمىگەن ھادىسە بولغانلىقى تۇرغان گەپ. شۇڭا ئۇنىڭ باغرى قاتتىق بولۇپ قالغان. ئۇ ۋەتىنى سېغىنىپ قاتتىق ئېچىندى. ئۇنىڭ يىغا-زارىنى ئاڭلىغان كىشى-لەرنىڭ پۇت-قوللىرى مۇزلاپ، قانلىرىمۇ ئۇيۇشۇپ قالاتتى. ئۇ چاغدا ئۇ ئەمدىلا يەڭگىگەن بولۇپ، ھەممىشە باشقىلار ئۇنى بالىسىنى ئەمدۈرۈشكە ھەيدەيتتى. نادكا تۇرۇپ ئورمانلىقتا كىرىپ كەتسە، تۇرۇپ دەريا بويىغا بىرىۋالاتتى. ئاتامان كەن-تىدىكى يۇرتداشلار ئۇنى ئوزىنى ئولتۇرۇۋالارمىكىن دەپ بەكمۇ ئەنسىرەشكەن ئىدى. بىراق بۇلارنىڭ ھەممىسى ئوتۇپ كەتتى. نادكا بىرمۇنچە دەرت-ھەسرەتلەرنى بېشىدىن كەچۈرۈپ،

كېيىن يەنە ئىشقا چۈشتى، خامان تېپىپ پۇل تېپىپ باللىرىنى بېقىشقا كىرىشتى. ئۇنىڭ ئۈمىت باغلىغۇدەك ھېچكىشىسى يوق ئىدى. قېينانىسى ئۇنى يامان كورەتتى، ئۇنىڭ باللىرىنىمۇ ياقتۇرمايتتى. نادكا ھەرقانچە ئامال قىلىپ باقىنى بىلەنمۇ كىرىمى چىقىمىغا يەتمەيتتى. ئۇ بەلگىلىمە بويىچە قۇربانلار ئائىلە تەۋەسىگە بېرىلىدىغان قوشۇمچە ئاشلىقنى قىشتىلا پۈتۈن-لەي ئېلىپ بولغان ئىدى. ئىنچىكە ھساپ-كتاپ قىلىپ، ھەر بىر كۈننى ئىقتىساتچىللىق بىلەن ئۆتكۈزگەن بولسىمۇ، لېكىن يەنىلا يېتىشمەيتتى. مەيلى كىيىم-كېچەك ياكى يىمەك-ئىچمەك جەھەتتە بولسۇن، ئوز تۇرمۇشىنى قامدىيالمايتتى. باللىرىنىڭ ھەممىسى ۋىتاغا ئوخشاش سۇس ئېقىش چاچلىق بولۇپ، كەم سوز ئىدى. ئۇرۇش ۋە نادكىنىڭ چۈس مىجەزى ئۇلارنى تېخىمۇ يۇرەكسىز، گەپ ئاڭلايدىغان قىلىپ قويغان ئىدى. ھەتتا ئۇلارنىڭ ئوزىمۇ بۇنداق ھايات تۇرالىشىغا ئىشەنمەيتتى. ئۇچ بالا ھەمىشە ئىشىك ئالدىغا چىقىپ، كوچىغا تەلمۈرۈپ قاراپ، ئانىسىنىڭ كېلىشىنى كۈتۈپ ئورە تۇرۇشاتتى. ئاقكوڭۇل كىشلەر بۇ جاپاكەش يېتىم باللارغا ئىچ ئاغرىتاتتى، ئۇلارنى كورسىلا باغرى سېرىلىپ كېتەتتى، ھەمىشە بەزىلەر رودكىنى چاقىرىۋې-لىپ، ئويلىرىگە ئاپىراتتى-دە، قولىغا بىر نەرسىلەرنى تۇتقۇزۇپ قوياتتى، رودكا ئالغىلى ئۇنىمايتتى. ناستيۇنامۇ نادكىنىڭ باللىرىغا ناھايىتى ئامراق ئىدى. بولۇپمۇ كىچىك قىزنى ياخشى كورەتتى. بىراق يېقىنقى بىرقانچە ھەپتىدىن

بۇيان ئۇز دەردى بىلەن بولۇپ كېتىپ، ئۇلارنى ئۇنتاي دەپ قالغان ئىدى. شۇڭا، ئەمدىلىكتە ناستيۇنا ئېسسەۋاتقان نادكىنى كارۋاتقا ئولتۇرغۇزۇپ قويۇۋاتقىنىدا ئىختىيارسىز ئېچى سېرىلدى.

ئۇ نادكىنى كۆتۈۋاتقان چاغدا گۈگۈم چۈشۈپ قالغان ئىدى. كۈندۈزى ھاۋا بىرئاز ئىللىغاندا ئېرىگەن قارلار قايتىدىن دەرھال قېتىپ، كىشىلەرنىڭ ئايىغى ئاستىدا خوشاللىق بىلەن غىسىلداپ تۇراتتى. كەنتنىڭ تاغ قاپتىلىدىكى ئۆيمان يەرلىرى گويا ھېچقانداق ئادىمزات يوقتەك جىمجىتلىققا چۆككەن ئىدى، پەقەت بىرنەچچە ئۆيدىنلا پىلىلداپ تۇرغان ئاجىز چىراق نۇرى كورۈنەتتى. ھەتتا ئىتلارمۇ ۋولوگژىنىڭ ئۆيىنىڭ ئەتراپىغا ئولىشىۋالغان بولۇپ، ئۇ يەردىن پات-پات كوكۇللۇك ھاۋشۇغان ئاۋازلىرى ئاڭلىنىپ تۇراتتى. شۇنىڭ بىلەن بىرگە باللارنىڭ ئويۇن-كۈلكە، ۋاراڭ-چۇرۇڭلىرىمۇ قۇلاققا كىرىپ تۇراتتى. ناستيۇنا بىلەن نادكا كوپچىلىكنىڭ ۋولوگژىن قايتىپ كەلگەنلىكىنى قۇتلۇقلاۋاتقان ھاياجانلىق ھېسسىياتىنىڭ تەسىرىدە ئىختىيارسىز ھالدا رەتلىك قەدەم تاشلاپ، ئۈنچىقماي، راۋۇرۇس ماڭدى، بۇ ئۇرۇشقا كەتكەنلەرنىڭ ئۇلار بىلەن بىللە تۇرمۇش كەچۇرۇش ئۈچۈن ئالدىنقى سەپتىن، دوزاق كەبى جەڭ مەيدانىدىن تۇنجى قېتىم قايتىپ كېلىشى ئىدى. قايتىپ كەلگۈچى گويا بىر ئەلچى، ئۇ بارلىق ئەرلەر نامىدىن: "ۋاقتى بولاي دەپ قالدى، ئايالالار، ۋاقتى بولاي دەپ قالدى. ئۇزاققا بارماي

ھەممە نەرسە ئايال بولىدۇ: بەزىلەر ئەڭ ئاخىرقى ئۈمىدىدىن مەھرۇم بولۇپ ھوكۇرەپ يىغلايدۇ، يەنە بەزىلەر خوشاللىقىدىن قىن-قىنىغا پاتماي قالىدۇ. مەيلى قانداقلىكى بولمىسۇن، بارلىق كىشىلەر بىرلىكتە يېڭى تۇرمۇشقا قەدەم قويىدۇ" دېگەن خەۋەرنى ئېلىپ كەلگەن ئىدى.

ۋولوگژىنىنىڭ ئۆيى مېھمانلار، دوست-يارەنلەر بىلەن لىق تولغان، ۋاڭ-چۇڭ ئەۋجىگە چىققان ئىدى. تورۇسقا ئېسىپ قويۇلغان ئون پىلىكلىك ئىككى كىرسىن چىرىغى ئازادە مېھمان-خانا ئۆيىگە سېلىنغان داستىخاننى يوپ-يورۇق يورۇتۇپ تۇراتتى. ماكسىم توردە ئولتۇراتتى، ئۇ ئورۇقلاپ، قارىيىپ كەتكەن، چاچلىرى مەھبۇسنىڭكىدەك قىسقا قىلىپ ياسالغان ئىدى، يوغان كۆزلىرىدىن ھارغىنلىق ۋە بەخت ئالامەتلىرى چىقىپ تۇراتتى. بىنت بىلەن تېڭىلغان ئوڭ قولى داكىدا بويىنىغا ئېسىپ قويۇلغان ئىدى، سول تىزىدا ئالتە ياشلىق قىزى ۋېركا دادى-سىنىڭ ھەربى كىيىمىگە قادالغان مېداللارنى جاراڭشىتىپ ئوينا-ۋاتاتتى. ۋولوگژىنىنىڭ ئىككى قىزى بولۇپ، ۋېركا كەنجىسى ئىدى. نادكا ئاۋال ماكسىمنىڭ ئالدىغا باردى-دە قول ئېلىشتى:

— قايتىپ كەلگىنىڭىزگە مۇبارەك بولسۇن!

ناستيۇنامۇ نادكىنىڭ ئارقىسىدىن باردى:

— قايتىپ كەلگىنىڭىزگە مۇبارەك بولسۇن!

بىرلەشتۈرۈپ قويۇلغان ئىككى شىرە ئەتراپىغا تىزىلغان بەندىڭلەردە بوۋايلار بىلەن ئاياللار سىغدىشىپ ئولتۇرۇشاتتى؛

ماكسىمنىڭ ئۇڭ يېقىدا ئولتۇرغان غەرق مەس نېستور تالا مۇشۇكى ئوي مۇشۇكىنى قوغلاپتۇ دېگەندەك شۇ ئورۇنغا ئولتۇرۇۋېلىپ، ماكسىمنىڭ ئاتىسى يېڧىم بوۋايىنى بىر چەتكە چىقىرىپ قويغان ئىدى. سول ياقتىكى ئورۇن لىزاغا قالدۇرۇلغان بولسىمۇ، لېكىن ئۇ ئاشخانا بىلەن مېھمانخانا ئوتتۇرىسىدا چېپىپ ئۈلگۈرەلمەيۋاتاتتى. لىزا شاتلىققا چومگەن ئىدى ــ ئادەتتىكى چاغلاردا تاتىراڭغۇ كەلگەن، قايغۇ باسقان چىرايىدىن ھازىر شاتلىق ئالامەتلىرى چىقىپ تۇراتتى، خوشاللىقىدىن قانداق قىلىشنى بىلەلمەيۋاتقان قەلبىنى ئىزھار قىلىپ تۇرغان كۆزلىرىدىن شاتلىق ئۇچقۇنلىرى چاقنايتتى، ھەتتا ئاچ كۆك رەڭلىك چاپىنى ئىچىدىكى ساڭگىلاپ قالغان كۆكسىدىنمۇ شاتلىق ئالامەتلىرى چىقىپ تۇراتتى، قىسقىسى ئۇنىڭ كۆكۈلىسىدىن تاپىنىغىچە شاتلىققا چۆممىگەن ھېچ يېرى قالمىغان ئىدى. لىزا ناستيۇنا بىلەن نادكىنى ئولتۇرۇشقا تەكلىپ قىلغاندا قەلبىدىكى شاتلىقىنى باسالماي قالدى ـ دە، ئۇلارنى ئۆز يېنىغا تارتىپ ئاستا پىچىرلىدى:

ــ ئېغى بۈگۈن ئەتىگەندىمۇ ھېچنىمىدىن خەۋىرىم يوق ئىدى. ئۈچىمىز بىللە بۇغداي سورۇۋاتاتتۇق. سورۇۋاتاتتۇق...... ــ

لىزا ئېسەدەشكە باشلىدى، بىراق بىر دەمدىن كېيىنلا پاراققىدا كۈلۈۋەتتى ـ دە، قېچىپ چىقىپ كەتتى.

ماكسىم ئۇلارغا ــ ناستيۇنا بىلەن نادكىغا كۈلۈمسىرىگىنىچە قاراپ تۇراتتى. ئۇلار ماكسىمنىڭ توپ ـ توغرا ئۇدۇلىدا،

يىراقتىن ئۆزئارا قارىشىپ ئولتۇراتتى. ناستيۆنا يەرگە قارىۋېلە-
ۋاتقاندا ماكسىمنىڭ ئاۋازى ئاڭلاندى:

— هەي، ناستيۆنا. ھېلىقى كىشىڭىزنى قاچان كۆتۈۋالىسىز؟

ناستيۆنا ئەندىكىپ كېتىپ بويىنىدىن قۇلىغىچە قىزىرىپ
كەتتى؛ ئۇ مۇمكىن قەدەر ئۆزىنى توختىتىۋېلىش ئۈچۈن،
بېشىنى كوتەرمەيلا دەرھال جاۋاپ بەردى:

— كورۇشكە كوزۇم يەتمەيدۇ، ئۇ ئىز-دېرەكسىز يوقىلىپ
كېتىپتۇ......

— كىم يوقىلىپ كەتتى، ئاندىرىمۇ؟

— ئوتكەندە دوختۇرخانىدا يېتىپ قالغان ئىكەن.....ئۇمۇ
ياربدار بوپتىكەن. كېيىنچە قايتىپ كېتىشكە بۇيرۇپتۇ، يەنى
ئالدىنقى سەپكە قايتىپ كېتىشكە. — ناستيۆنا سوزلەۋېتىپ،
ئىننوكىنتى ئىۋانوۋىچنىڭ سۇرۇشتۇرۇش نەزىرى بىلەن سەپ-
سېلىۋاتقانلىقىنى ھىس قىلدى، — شۇنىڭدىن باشلاپ ئۇنىڭ
خەت-خەۋىرى بولمىدى، بىلمىدىم.....ھېچنىمىنى بىلمىدىم.

— ئالدىرىماي تۇرۇڭ، تېپىۋالىسىز،

— شۇنى دېمەمدىغان......دىگەندەك ئىز-دېرەكسىزلا يوقى-
لىپ كېتىپتۇ. — دىدى ئىننوكىنتى ئىۋانوۋىچ پات-پات ناستيۆ-
ناغا قاراپ قويغاچ سوز قىستۇرۇپ، — تەكشۇرۇش، سۇرۇشتۇ-
رۇشكە ئادەم كېلىشتى. شۇنىڭدىن ھېچقانداق يەردە ئۇنىڭ
ئىسمى يوقلۇغى كورۇنۇپ تۇرۇپتۇ.

— يېرىم يولدا باشقا قىسىملار ئوز قاتىرىغا تارتىپ كەتكەن

بولسا كېرەك، بۇنداق ئەھۋاللار ئىنتايىن كوپ. ئۇنىڭ ئۇستىگە هازىرقى كۇندە ھەممە خەت-چەكلەر دىگەن يەرگە يەتكۇزۇپ بېرىلمەيدۇ، — دېدى ماكسىم ناھايىتى چوڭ ئىشەنچ بىلەن.

ئۇ شۇنداق ئىشەنچلىك سوزلىدىكى، نىمىشقىدۇ ناستيۇنامۇ ئاندىرىنىڭ ئىز-دېرىكىنى ھەقىقەتەن بىلمەيدىغاندىكىدەك دەرھال خاتىرجەم بولۇپ قالدى.

ئېرىنىڭ قايتىپ كېلىشىنى خىيالىغا كەلتۇرۇپ باقمىغان لىزا بىر دەمدىلا شۇنچە كوپ سەي قوروپ شىرەلەرگە پەۋەس تىزد-ۋەتتى. توخۇ بۇگۇن ئولتۇرۇلگەن ئىدى، ئەلۋەتتە؛ لېكىن تۇزلانغان بېلىق يازدىلا چېلىغىنىچە ساقلاپ قويۇلغان، ئۇنى ئېرى كەلگەندە ھاردۇق ئېشى قىلىپ بېرىشكە ئالايىتەن قەدىرلەپ ساقلاپ قويغاندەك قىلاتتى. ئويدە ئىشلەنگەن ئۇچ لېتىر ئاق هاراقمۇ مۇشۇ مەقسەتتە ساقلاپ كېلىنگەن بولۇپ، ھىدى شۇنداق كۇچلۇك ئىدىكى، ئۇنىڭ بىر يىل ياكى ئىككى يىللا ئېچىتىلمىغانلىقى بىلىنىپ تۇراتتى. كۇتىدىغان جان-جىگەرلىرى بولغانلىكى ئاياللارنىڭ ھەممىسى شۇنداق قىلىشاتتى: ئۇلار ئوز قوساقلىرىنى ئاچ قويۇشقا، باللىرىنىمۇ ئاچ-توق قويۇشقا رازى ئىدىكى، جان-جىگەرلىرىنىڭ ھاردۇغىنى چىقىرىش ئۇچۇن تەييارلاپ قويغان يىمەكلىكلەرگە ھەرگىز تەگمەيتتى. بىراق نەتىجىدە ئۇلارنىڭ تولىسى قەدىرلەپ ساقلاپ كەلگەن شۇ يىمەكلىكلەرنى ھەسرەتلىك كوز يېشىنى ئېقىتقان ھالدا ئېلىپ چىقىشقا توغرا كېلىپ قالاتتى! بۇلتۇر كۇزدە ئاگافىيە سوموۋا

www.uyghurkitap.com

ئوغلىنىڭ قۇربان بولغانلىغى توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇشنى ئېلىپ،
بىرقانچە كۈن ئوكسۈپ يىغلاپ يۈردى. كېيىن ئايالىلارنى ئويىگە
قىچقىرىپ هـاراق بىلەن كۈتۈۋالـدى، ئۇرۇش باشلانـغاندىن
بۇيان كىشلەر دۇنيادا هاراق دەيدىغان بىر نەرسىنىڭمۇ بارلە-
غىنى ئاللىقاچان ئېسىدىن چىقىرىپ قويۇشقان ئىدى. ئۇ تېخى
يەنە پوشكال سالدى، مۇرابىا تەييارلىـدى هەمدە هەر خىل-
هەر ياڭزا زاكوسكا راسلىدى، شۇنـداق قىلىپ مەرهـۇم ئوغلى-
نىڭ روهىغا ئاتاپ نەزىر بەردى. ئەمدىلىكتە ئاز-تولا ئەسلەي-
دىغانـلا بولساق، بۇنـداق بەختسىزلىككە ئۇچرىغانلارنىڭ يالغۇز
ئاگافىيە بىلەن چەكلەنمەيدىغانلىغىنى بايقايمىز، ئۇنىڭ ئۇستىگە
تەقدىرنىڭ بۇنىڭدىن كېيىن كىملەرنىڭ بېشىغا يەنە شۇنداق
بەخـتسىزلىكـلەرنى كەلـتۈرىدىغانلىـغىنى مولـچەرلەش قىيىن.
بۇگۇنگە قەدەر پەقەت لىزالا بىكاردىن-بىكار كۈتۈپ تۇرمىغان
بولۇپ چىقتى.

لىـزانىڭ كوپـچىلىككە ئۇزلۇكـسىز هاراق قۇيۇشى زىيايەت
كەيپىياتىنى تېخىمۇ جانلاندۇرۇۋەتتى. نىستور باشلامچىلىق بىلەن
ناخـشا ئېيتىـماقچى بولاتـتىيۇ، لېـكىن هىچـكىم ئۇنىڭـغا جۇر
بولمايتتى، نىمىشقىكىن-تاڭ، هىچكىممۇ ئۇنى ئىلىك ئالمايتتى.
بىرنەچـچە بوۋاي زىياپـەت شىرەسـىدىن تۇرۇپ كېتىپ تامـغا
يولەنگەن پېتى زوڭزىيىپ ئولتۇرۇپ تاماكا چېكىشكە باشلىدى.
ئۇلار لىزا سۇنغان هاراقنى قولـلىرىغا ئېـلىپ، ئورۇنلىرىـدىن
تۇرمايلا ئوزئارا سوقۇشتۇراتتى. ئىننوكىنتى ئىۋانوۋىچ ماكسىم-

نىڭ يېنىغا كېلىپ ئولتۇرۇپ تەمكىن هالدا ئامېرىكا مەسىلىسى ئۈستىدە خېلى- چۈشەنچىگە ئىگە بولغان پاراڭغا چۈشتى. ئۇ ئامېرىكىدىكى ئۇرۇش ئەھۋالى، شۇنىڭدەك ئۇ يەردە قاچان ئىنقىلاپ بولىدىغانلىقى ئۈستىدە سۆزلەپ بەردى. ماكسىم ئىلاجسىزلىقتىن جاۋاپ قايتۇرۇۋاتاتتى. ئىننوكىنتى ئىۋانوۋىچنىڭ بۇ جەھەتتىكى بىلىمىنىڭ بولۇپمۇ ئىنقىلاپقا ئائىت مەسىلەر ئۈستىدىكى بىلىمىنىڭ ماكسىمغا قارىغاندا كوپ چوڭقۇر ئىكەنلىكى كورۇنۇپ تۇراتتى. ۋىركا دادىسىنىڭ تىزىدا ئولتۇرغان پېتى مۈگدەشكە باشلىدى، لىزا ئۇنى ياتقۇزۇپ قويماقچى بولۇۋىدى، لېكىن ۋىركا دادىسىغا ئېسىلىۋېلىپ هە دەپ قىقىردىغانلىقتىن، نائىلاج ئۇنىڭغا تەگمەيلا قويدى. بەزىلەر ماكسىمنىڭ جاراھىتىنى سورىۋىدى، ئۇ شۇ زامان بايان قىلىشقا كىرىشتى، بۇ ئۇنىڭ بىرىنچى قېتىم بايان قىلىشى بولمىسا كېرەك، ئەتەمالىم. — دوختۇرخانىدىكى چېغىمدا، — دىدى ئۇ، — دوختۇرخانىدىكىلەر قولۇمنى كېسىپ تاشلىماقچى بولۇشتى، لېكىن مەن قوشۇلمىدىم. سول قولۇم بولغان بولسىمۇ مەيلىدىغۇ، بىراق بۇ ئوڭ قولۇم-دە، كەم بولسا بولمايدۇ، ئۇ كېسىپ تاشلانسا كەم-كۈتىسىز مەجرۇھ بولۇپ قالىمەن، ئەمما هازىرمۇ بۇ قولۇمنى ئاۋايلاشقا توغرا كېلىدۇ.

نادكا بىر رومكا ئاق هاراقنى گۈپ قىلىپ ئىچىۋەتتى-دە، كويۇنگەن هالدا سورىدى:

— ئۇنداقتا، بۇ قولىڭىزنى..... بىر ياققا مىدىرلىتالامسىز؟

— قاياقفا مىدىرلىتاي؟ نىمىشقا مىدىرلىتىمەن؟

— ۋايەي، كېچىسى پۇتلاشمامدۇ؟

— ماكسىم كۆلۈپ كەتتى:

— پۇتلاشقۇدەك بولسا لىزا ئۇنى كېسىپ تاشلايدۇ.

— نادكا، بۇنىداق گەپىنى قىلىپ يۈرسەڭ مەن سېنى كولخوزدىن قوغلىۋېتىمەن، — دېدى نىستور كورەڭلىگەن هالدا كۆلۈۋېتىپ.

— نېرى ئۇتەپ تۇرۇڭ! ھىم، قوغلىۋېتەرمىش تېخى! ئۆزىڭىزنىڭ قوغلاپ چىقىرىلىشىڭىزدىن ئېھتىيات قىلىڭ، — دېدى نادكا ئاچچىغىغا بەس كېلەلمەي. لېكىن كوڭلىگە يامان نىيەت پۈكمەي پەقەت ئۇنى قورقىتىپ قويماقچىلا بولغاندەك تۇراتتى، — قاراپ تۇرۇڭ قېنى، ئەرلەر قايتىپ كەلسە كورىدىغىنىڭىز بار. يېتەر ئەمدى، بىزگە بۇيرۇقۋازلىق قىلىپ، ئۆزى خان-ئۆزى بەگ بولۇپ ھوكۇم سۈرگىنىڭىزمۇ يېتەر، زەپمۇ دەۋران سۈرۈۋالدىم دېمەڭ بۇگۈن، يەيسىز جەزمەن بېشىڭىزنى ئاخىر بىر كۈنى.

— مەن سىلەرنىڭ ئۈستۈڭلاردىن ئۆزى خان-ئۆزى بەگ بولۇۋېلىپ ھوكۇم سۈردۇممۇ؟ — دېدى نىستور ئازار يېگەندەك بولۇپ، — قېنى جاۋاپ بېرىپ بېقىڭلارچۇ، ئاياللار! مېنىڭ ئۆزى خان-ئۆزى بەگ بولۇۋېلىپ ھوكۇم سۈرگەن يېرىم بارمۇ؟

ئاياللارنىڭ ھېچقايسىسى ئۈنچىقمىدى.

— گېپىڭىزنى قارىڭا، — دېدى ۋاسىلىسا روگوۋا نىستورغا

يان بېسىپ.

كەنتتىكىلەر ئۇنى پەرى ۋاسىلىسا① دەپ ئاتىشاتتى. ئۇرۇش مەزگىلىدە ئۇستىخانلىق كەلگەن بۇ سېمىز ئايال بىرەرسەرمۇ ئېتىدىن چۈشمىگەن، ئاۋازى ھىلىمۇ شۇنداق بوم ھەم پەس چىقاتتى.

— نىمەمىگە قارايتىڭىز؟! نىمەمىگە قارايتتىڭىز؟! دىگىنىم ئەمىلىيەت ئەمەسمىكەن؟

— ئاغزىمغا كىپقالدى دەپ ھەممە گەپنى دەۋەرگىلى بولمايدۇ، نادكا، — دىدى پەرى ۋاسىلىسا گىدەيگەن پېتى ئۇنىڭغا تەنبىھ بېرىپ، — ئالدىنقى سەپتىن قايتىپ كەلگەن جەڭچى بوسۇغىدىن ئاتلا-ئاتلىمايلا ئۇنى مازاق قىلىۋاتىسەن.

— بۇ قانداق مازاق بولسۇن؟ ئۇ بۈگۈن كېچە جەزمەن كىرپىك قاقماي خۇدىنى يوقاتقان ھالدا، ئىككىمىز ئېيتىپ بەرگەن چوچەكنى ئاڭلاپ، لىزانى ئۇنتۇپ قالدۇ. ئۇنىڭ بىر قوللا ئاز-پاز يارىلانغان بولسىمۇ، باشقا نەرسىلەرنىڭ ساق-سالامەت ئىكەنلىكىنى بىلىشىڭىز كىرەك-تە.

ماكسىم يەنە كۈلۈپ كەتتى، بوۋايلارمۇ يوتەلگەچ ئۇنىڭغا ئەگىشىپ پاراقلاپ كۈلۈپ كېتىشتى.

— ئۇزەم بىلىمەن، — دىدى نادكا داۋاملىق ھۇجۇمىغا

---

① پەرى ۋاسىلىسا — گۈزەل ۋاسىلىسا دەپمۇ ئاتىلىدۇ، ئۇ رۇس خەلق چوچەكلىرىدىكى شەخس.

ئوتتۇپ، ــ مەندىن قورقۇۋاتىسىز، ۋاسىلىسا قورقۇشقا ھەقلىقسىز، ھەقلىقسىز، گاۋرىلا رىڭىز قايتىپ كەلسە بىرنەچچە كۈنگە قالمايلا جەزمەن ئۆزەمگە قارىتىۋالىمەن، مەن سىزدىن ياش، ماڭا تەگ كېلەلمەيسىز.

ــ گاۋرىلادىن، ــ دېدى ۋاسىلىسا تەنە قىلىپ، ــ ئىنتايىن خاتىرجەممەن.

ــ تازىمۇ قىزىق گەپ بولدى، ئۇنىڭدىن قانداقمۇ خاتىرجەم بولالايسىز؟ ئۇ پەيغەمبەرمىدى؟

ــ پەيغەمبەرغۇ ئەمەس، بىراق ھەرگىز سىزگە كوزى چۈشمەيدۇ. ياخشى قۇشنى ياراتماي، ئۇنىڭ ئورنىغا سېغىزخاننى ئالماشتۇرۇپ نىمە قىلىدۇ؟ سىز دىگەنچۇ، ناھايىتى بىر سېغىزخان، ئەتىدىن-كەچكىچە ۋاتىلداپ يۈرگىنىڭىز يۈرگەن.

ــ ۋاي ۋۇي، قاراڭلار! ئۇنىڭ ئوخشىتىشىنى! ــ دېدى نادكا ھاياجانلانغان ھالدا ئاغزى-ئاغزىغا تەگمەي، ــ بوپتۇ مەنغۇ سېغىزخان بولاي، بىراق ئۆزىڭىز قانداق ياخشى قۇش؟ پۈتۈن ئەزايىڭىز قاپ-قارا، شۇ بىر خىلدا قاق-قاق قىلىپ سايرايدىغان قۇش ئەمەسمۇسىز؟

ــ ياق، نادكا، ــ دېدى ئىننوكىنتى ئىۋانوۋىچ گەپكە قوشۇق سېلىپ، ئۇنىڭ قوڭۇر بۇرۇتىدىن قۇۋلۇق كۈلكىسى يېغىپ تۇراتتى، ــ ۋاسىلىسا ھول خىشقا دەسسىتەلمەيسەن، ئۇنىڭ ئۆلى دىگەن ئاجايىپ مۇستەھكەم. گاۋرىلا ئالدىنقى سەپتىن خالىتىنى ساڭا ئەۋەتمىگەن-دە، قانچە خالتا ئەۋەتتى؟ بۇ يىل

بەشنى ئەۋەتتىڭغۇ دەيمەن؟ — ئۇ ئارقىسىغا بۇرۇلۇپ ۋاسىلىسادىن سورىدى، — ئۇنىڭدىنمۇ جىقراقتۇ، بەلكىم؟

— سانىماپتىمەن، — دېدى ۋاسىلىسا ئىزا تارتقان ھالدا كەپ ياساپ.

— ئۇ ھەتتا خالتىلارنىڭ ئاغزىنى ئېچىپمۇ باقمىدى، — دېدى نادكا مەسخىرە قىلىپ، — ئۇلارنى ئورۇندۇق ئورنىدا قوڭىغا قويۇپ ئولتۇرىدۇ.

— ئۇلارنى قانداق قىلىدىغانلىقىم ئۈستىدە باش قاتۇرۇپ يۈرمىسىڭىزمۇ بولىدۇ.

— نادكا غەيرەتكە كېلىپ قالدى، ئۇنى توساش ئاسانغا چۈشمەيتتى.

— لىزا، سەن ھېلىقى قىزىل ئارمىيە جەڭچىسىدىن قانچە خالتا تاپشۇرۇۋالدىڭ؟ — دەپ سورىدى نادكا.

— بىرىنىمۇ تاپشۇرۇۋالمىدىم.

— مەن بولسامتىم، خالتا ئەۋەتمىگەن ئەرنى ئىشىكتىن كىرگىلى قويمايتتىم، سەن بىر ئەقلى-ھوشى يوق ھاماقەت قۇشمۇ نېمە؟ خوشال بولۇپ كەتكىنىڭنى قارىغىنا تېخى.

— ماڭا ھېچقانداق خالتىنىڭ ھاجىتى يوق، — دېدى لىزا بەختىيار ھالدا كۈلۈمسىرەپ، — مەن بۈگۈن كالىنى سويايلى دېدىم. بۇنىڭغا قېيناتام كۆۋا، ھاردۇق چېيى ھاردۇق چېيىغا ئوخشە-شۇن، كالىنى سويايلى دېدىم. ئۇلار سويغىلى ئۇنىمىدى. مەن بارلىق توخۇلارنىڭ بىرىنىمۇ قالدۇرماي بوغۇزلايلى، توخۇنى

ئىككىنچى كوزۇم كورمىسۇن دىدىم. ئۇلارنىڭ ھەتتا توخۇغىمۇ كوزى قىيمىدى. ئەمىلىيەتتە خۇدايىم ئوز پانايىدا ساقلىسلا، بۇلارنىڭ ھەممىسىنى تاپقىلى بولاتتى، پەقەت ئەر-خوتۇن بىر يەردە بولالىسلا بولغىنى ئەمەسمۇ. ئەگەر مىنى يالغۇز تاشلاپ قويغان بولسا ئولۇپ كەتكەن بولاتتىم، ھايات يۇرەلـ مەيتتىم. ئەلەمدىن ئولەتتىم، بولمىسا ئوزەمنى ئولتۇرۇۋالاتتىم.

— گىپىڭچە، ئەلەمدىن ئولىدىكەنسەن-دە؟ — دەپ سورىدى نادكا قوپاللىق بىلەن غەرەزلىك ھالدا.

— ئەلەمدىن ئولەتتىم، ئەلەمدىن ئولەتتىم.

— بولمىسا ئوزەڭنى ئولتۇرۇۋالارمىدىڭ؟

— ھەئە.

— ئوزەڭنى ئوخشاتقىنىڭ نىمىسى لىزا؟ — نادكا گىپىنى ھەر ھالدا سىلىق باشلىغان بولسىمۇ، لىكىن شۇ زاماتلا يەنە تاقەت قىلىپ تۇرالىماي قالدى، ئاچچىغىدا ھەتتا ئاۋازىمۇ تىترەپ كەتتى-دە، ئاخىر كوڭلىدىكى سوزنىڭ ھەممىسىنى توكتى، — نىمە، بۇ گىپىڭچە بولغاندا، مەن، كاتىرىنا، يەنە ۋىرا، كاپىتولىنا — ھەممىمىز ئوزىمىزنى ئولتۇرۇۋىلىشىمىز كىرەككەن-دە؟ شۇنداق دىمەكچىمۇ سەن؟ مەنلا ئوز ئىرىمنى ھەممىدىن بەك سويىمەن، ئىرىمنىڭ قايتىپ كىلىشىنى ھەرقانداق كىشىدىنمۇ بەك تەقەززالىق بىلەن كۇتىمەن دەپ ھىساپلامسەن؟ سىنىڭچە، ئوز جىگەر-باغىرىمىزدىن ئايرىلىپ قىلىشىمىزنى ئوزىمىزدىن كورۇشىمىز كىرەكمۇ؟ بىز چەككەن بۇ ئازاپنى سەن چىكىپ

كورمىگەندىكىن، بۇنداق چىرايلىق گەپلەرنى قويۇپ قوي، لىزا، ئۆزىنى ئۆلتۈرۈۋېلىشقا كەلسەك مېنىڭ قولۇممۇ تىترەپ قويمايدۇ، بىراق بالىلارنى قانداق قىلىش كېرەك؟ ئېرىم دۇنيادا بالىلارنىلا قالدۇرۇپ كەتتى، قانداقچە ئۇلارنىمۇ نابۇت قىلغىلى بولسۇن؟ قەلبىمىزدىكى ھەممە نەرسىنىڭ ياغاچقا ئوخشاش پۇچۇلۇنۇپ كويۇپ قايتا ئازاپلانمايدىغان بولۇپ قالغانلىقىنى، كويۇپ قوماچ بولۇپ كەتكەن نەرسىلەرنىڭ بىر-بىرلەپ چۈشۈپ كېتىۋاتقانلىقىنى بىلمەيسەن-دە......سەن ئەمدى يەنە ئايالّلىق تۇرمۇشىنى، خوتۇنلۇق تۇرمۇشىنى كەچۈرەلەيدىغان بولدۇڭ، ئىككىڭلار باخاش ئېتىشىپ، بىر بىرىڭلارغا كويۇنىسىلەر. مەن بولسام ئۇنداق قىلالمايمەن، مەن ناھايىتى بىر ئەمگەك كۈچى، ھەممە ئىشنى ئۆزەمنىڭ قىلىشىغا توغرا كېلىدۇ، بالا-چاقىلارنى باقىدىغانلا ئادەممەن، خالاس. ئۆزەمنى ئاللىقاچان تۈگەشكەن ئادەم دېسەممۇ بولىدۇ، بۈگۈنكى كۈنگە قالىدىغانلىقىمنى بالدۇرراق بىلگەن بولسام، ئۆز ۋاقتىدا ۋاقىتنى قولدىن بەرمەي ئوينىۋالاركەنمەن، ئۇنداقتا قانداقلا بولمىسۇن ئەسكە ئالغۇدەك بىرەر نەرسە ساقلىنىپ قالغان بولاتتى، بىراق مەن ھەمىشە كېيىنچە بىرنىمە دەرمىز، كېيىنچە بىر گەپ بولار دەپ كۆڭۈللۈك تۇرمۇش كەچۈرۈشنىڭ كويىدىلا يۈرۈپتىمەن، بىراق ئاخىردا ھەممە نەرسە بىكارغا چىقتى. ھازىر ئۇرۇشتىن باشقا ھېچقانداق نەرسە ئېسىمگە كەلمەيدۇ، بۇنداق ئەسلىمىدىن زادىلا قۇتۇلالماي-ۋاتىمەن. باشقا ئەسلىمىلىرىم پۈتۈنلەي توزۇپ كەتتى، قۇرۇپ

كەتتى، توۋگىدى.

ــ ۋىيەي، مېنى ئەيىپلەپ كەتمەڭلار، ئۇنداق دىمەكچى ئەمەستىم. ــ دىدى لىزا دەرھال ئەپۇ سوراپ.

ــ سىنى ئەيىپلەپ نىمە قىلىمەن؟ تەلىيىڭ شۇنداق ئوڭدىن كەلگەندىكىن بىز ئۇچۇنمۇ بولسا ئوبدان كۇنۇڭنى ئالغىن. بىراق ئېھتىيات قىل، ناۋادا ئوبدان كۇنۇڭنى ئالمايدىغان بولساڭ، مېنىڭدىن كورمە. ساڭا ئىچ ئاغرىتمايمەن، ساڭا گەپنىڭ راستىنى ئېيتىۋاتىمەن. ئوزەم بىرىنچى بولۇپ ئۇلۇڭنى كولايمەن. بىزنىڭ ئەرلىرىمىز ئۇ تەرەپتە ئولۇپ كەتتى، بۇنى بىزدىن كورگىلى بولمايدۇ. بىزدە گۇنا يوق. شۇنداقمۇ، ماكسىم؟ ئېيتىپ بېرىڭا.

ــ شۇنداق، بۇنى سىلەردىن كورگىلى بولمايدۇ.

ــ مانا، توغرا ئېيتتىڭىز. بىزنىڭ تەقدىردىن ئاغرىنىشىمىز ئورۇنلۇق. ھازىردىن باشلاپ تاكى ئولگۇچىلىك ئوز تەقدىرىمىزدىن ئاغرىنىمىز. بىراق، ئوزەڭچۇ، لىزا، تەقدىرىڭدىن ئاغرىنىدىغان ھېچنىمە يوق. بۇنىڭدىن كېيىن ئەر-خوتۇن ئىككىڭلار مېھرى-مۇھەببەت ئىچىدە كۇن ئوتكۇزسەڭلارلا بولغىنى، ھەممە ئىش ئوزەڭلارغا باغلىق. ئۇنداق بولمايدىكەن، قولاق سالغىنكى، بىزنى-مېنى، بۇنى، ماۋۇنى، ئاۋۇنى نۇقۇپ تۇرۇپ: "مۇبادا تەقدىر سىلەرگە ماڭا ئىچ ئاغرىتقانغا ئوخشاش ئىچ ئاغرىتقان تەقدىردىمۇ ئوخشاشلا كوڭۇللۇك تۇرمۇش كەچۇرۇشۇڭلار ناتايىن. ئەرلىرىڭلار قايتىپ كېلىدىغان كۇن ئەمدى

كەلمەيدۇ“ دەپ يۇرمىگىن. بۇنداق گەپلەرنى قىلىدىغان بولساڭ قۇلىغىمىزغا كىرمەيدۇ، ئۇقتۇڭمۇ؟

ئىشىك تاراقىلىدا ئېچىلىپ كەتتى-دە، بىر توپ باللار چۇقۇراشقىنىچە ئۆيگە ئۇسۇپ كىرىشتى. لىزا ئالدىراپ-تېنەپ ئۇلارنى ھەيدەپ چىقارماقچى بولۇۋىدى، ئۇلار تەڭلا چۇقۇرشۇپ كەتتى:

— ئۇنىڭغا تېخى بېرىلمىدى، ئەنە، ئۇنىڭغا.

— ئۇ ئەمدى كەلدى.

— سىز تېخى ئۇنىڭغا بەرمىدىڭىز، ماكسىم تاغا.

باللار رودكىنى شىرە يېنىغا تۇرتۇپ ئېپكېلىشتى، نادكا ئوغلىنى كورۇپلا چالۋاقاپ كەتتى:

— نەدىن ئۇنۇپ چىقتىڭ؟ مەن ساڭا نىمە دەپ تاپىلىغانىتىم؟ نىمە دىگەنىتىم؟ يوقال كوزۇمدىن!

رودكا ئورنىدىن قوزغالماي، كوزلىرىنى يوغان ئاچقان پېتى قىزغىن، ئازاپلىق، ئىلتىپاتقا ئېرىشىش ئۇمىدىگە چومگەن نەزىرى بىلەن ماكسىمغا تىكىلدى. ماكسىم بۇنى كوردى-دە، قىزىنى يەردە قويۇپ ئورنىدىن تۇردى.

— رودكا دىگەن سەنمۇ؟ — دىدى ماكسىم بوغۇق تىترەڭگۇ ئاۋازى بىلەن.

رودكا دەرھال بېشىنى لىڭشىتىپ ماقۇللىدى.

— ھە، ئوبدان تۇردۇڭمۇ؟ — ماكسىم ئوغۇل بالا ئالدىغا باردى-دە، يارىلانمىغان قولىنى سوزۇپ، ئۇنىڭ بىلەن قول

ئېلىشتى. — قاراڭلار، بويى ئۇسۇپتۇ، چوپ-چوڭلا بولۇپ قاپتۇ. يارايسەن. نىمە ئۇچۇن شۇنچىلا كىچىكىپ كەلدىڭ؟ — ئۇ تاختىۋېشىدىن باللارغا بەرگەن گۈل چىقىرىلغان تاتلىق پىچىنىدىن ئېلىپ رودكىغا سۇندى. رودكا ئۇنى ئالدى. — قارا، مانا شۇنچىلىكلا سوغىتىم بار، باشقا ھىچنىمەم يوق، ئاغزىڭنى تاتلىقلارسەن، كىچىك بۇرادەر، يەپ باق، ئەتە كۈندۈزى ۋاقتىڭ بولسا كەلگىن، مۇڭدىشارمىز. قارىغىنا، بۈگۈن ۋاقتىم يوق. ئەتە كېلەمسەن؟

رودكا يەنە بېشىنى لىڭشىتتى-دە، ئىشىك ئالدىغىچە چېكىنىپ باردى. باللار توپ-توپى بىلەن ئۇنىڭ ئارقىسىدىن ئەگىشىپ، چۇقۇراشقان پېتى ئىشىكتىن چىقىپ كەتتى.

— قاراڭلار، شۇنچىلا چوڭ بولۇپ كەتكىنىنى، — دىدى ماكسىم قايغۇ ۋە ھەسرەت بىلەن ئۇز ئورنىغا بېرىپ ئولتۇرۇۋېتىپ.

— ئۇلار بارغانسېرى چوڭ بولىدۇ، — دىدى نىستور خوشال بولغان ھالدا گەپنى ئۇلاپ، بۇ ئۇنىڭ ئادىتى بولۇپ، ھەمىشە باشقىلارنىڭ كېپىگە گەپ ئۇلىمىسا تۇرالمايتتى. — ھەتتا ئۇرۇش مەزگىلىدىمۇ كۈندىن-كۈنگە چوڭ بولماقتا.

— ئۇرۇش ئاياقلىشاي دەپ قالدىمۇ؟ — دەپ سورىدى لىزا توساتتىن، — ئۇزىڭىز، قەدىردانىم، جەڭ مەيدانىدىن قايتىپ كەلگەن. ئېيتىپ بېقىڭا، يەنە قانچە ۋاقىت كۈتىمىز؟

— ئۇرۇش سەن ئۇچۇن ئاياقلىشىپ بولدى، — دىدى نادكا

تووەن ئاۋاز بىلەن غوتۇلداپ.

بىراق لىزا بۇنى ئاڭلاپ قېلىپ، ئازار يىگەندەك بولۇپ ئېيتتى:

— نىمىشقا ئۇرۇش مەن ئۇچۇن ئاياقلاشقان بولىدىكەن؟ ئۇ قايتىپ كەلسىلا ھەممە ئىش سەن بىلەن مۇناسىۋەتسىز بولۇپ قالىدۇ دىمەكچىمۇ؟ گېپىڭنى قارىغىنا. كوپچىلىكنىڭ ئازاپ-ئوقۇبەتلىرى بىلەن كارى بولماي ئوزىلا ئوبدان كۇن ئېلىش كويىدا بولىدىغان ئۇنداق ۋىجدانسىزلاردىن ئەمەسمەن. ئۇنىڭ ئۇستىگە ئوزىنىڭ كوز ئالدىدىكى ئىشلارنىلا كورىدىغان تەنھا ئائىلىلىك كەنتتە تۇرۇۋاتقىنىم يوق، مەنىمۇ ئادەملەر بىلەن بىللە تۇرمۇش كەچۇرۇمەن-دە.

— ئاياقلىشاي دەپ قالدى، ئايالـلار، ئاياقلىشاي دەپ قالدى، — دىدى ماكسىم جاۋاپ بېرىپ، — بىزنىڭكىلەرنىڭ ئاللدا-قاچان گېرمانىيە زېمىنىغا قەدەم قويغانلىغىدىن خەۋىرىڭلار بار. ئۇلارنى ئۇزۇل-كېسىل تارمار قىلىش ئالدىدا تۇرۇۋاتىمىز.

— چېكىنىدۇرۇۋەتمەسمۇ؟ گېرمانىيىلىكلەر موسكۋا ئەتراپىغىچە كەلگەن چاغدىمۇ قوغلىۋەتتۇققۇ.

— چېكىنىدۇرۇپ؟ — ماكسىم كوزلىرىنى قىسىپ، قەددىنى رۇسلاپ، گويا ئوزىلا كورەلەيدىغان يىراق بىر جايغا قاراۋاتقاندەك، ئالدى تەرەپكە قوزغىلىپ قويدى. يۈزى بىلىنەر-بىلىنمەس تارتىشىپ كەتتى. — ياق، چېكىنىدۇرەلمەيدۇ، لىزا. مېنىڭ بىر بىلىگىملا قالغان بولسىمۇ قايتىدىن ئالدىنقى سەپكە بارىمەن.

بىر پۇتىلا قالغانلارمۇ، قول-پۇتلىرىدىن ئايرىلغانلارمۇ قايتىدىن ئالدىنقى سەپكە بارىدۇ. بىزنى ھەرگىز چېكىندۈرەلمەيدۇ. شۇمۇ يېتەر، ھەرگىز چېكىندۈرەلمەيدۇ. ئۇلار بىزنى سەل چاغلىغان.

— توت يىل بولدى، يەنە قاچانغىچە سوزۇلار؟ — دېدى ۋاسىلىسا بېشىنى چايقاپ، — ئۇرۇش سوزۇلىۋېرىپ بىز ئارقا سەپتىكىلەرنىمۇ قىيرىتىپ قويىدى.

— ھېچ قىيرىغانىدەك تۇرمايسىزغۇ؟! — دېدى نادكا بۇ پۇرسەتنى قولدىن بەرمەي.

— ئەستاغپۇرۇللا، نادكا..... كىممۇ بىر ساۋاپلىق ئىش قىلىپ، تىلىڭنى ئازراق كېسىپ قىسقارتىپ قوياركىن-تاڭ؟ ھەممە ئادەم رەسمىي ئىش ئۈستىدە گەپلىشىۋاتسا، سەن ھە دەپ ئادەمنىڭ چىشىغا تېگىسەنغۇ.

— مۇشەققەت دېگەننى بولۇشچە تارتتۇق، — دېدى لىزا گەپنى گەپكە ئۇلاپ، شۇنداقمۇ، ئاچا-سىڭىللار، مۇشەققەتنى بولۇشچە تارتتۇققۇ دەيمەن؟ بۇ مۇشەققەتلەر يادىمغا كەلسىلا ئازاپلىنىپ كېتىمەن. كولخوزغا ئىشلەشتە باشقا گەپ-سوزىمىز يوق، ئۇ ئۆزىمىزنىڭ ئىشى. بىراق قار يېغىشتىن بۇرۇن زىرائەتنى ئەمدىلا يىغىشتۇرۇپ تۇرۇشىمىزغا دەرھال قارغا قارىماي دەرەخ كېسىشكە بۇيرۇشتى. دەرەخ كەسكەن چاغدا چەككەن جاپانى ئۆلگىچىمۇ ئۇنتۇپ قالماسمەن. يول دېسە يول يوق؛ ئات دېسە ئاتمۇ ھېرىپ ماغدۇرىدىن كېتىپ، چانىنى سورىيالمايۋاتقان.

بىراق ۋەزىپەـنى قوبۇل قىلمىغان بىلەن بولمايتتى. چۈنكى بىزنىڭ سىپىمىز ئەمگەك سىپى، ئالـدىنقى سەپـتىكى ئەرلەرگە مەدەت بېرىمىز. دەسلەپكى بىر ئىككى يىل ئىچىدە بالىمىز مەر- قانچە كىچىك بولسىمۇ تاشلاپ قويۇپ باردۇق...... بالا ـ چاقىسى بولمىغانلار ياكى چوڭراق باللىرى بارلار ئۈستىدە ئېغىز ئېچىپ ئولتۇرۇش تېخىمۇ ھاجەتسىز. ھەممىنىڭ بېرىشىغا توغرا كەلدى. ناستيۇنا ھەر يىلى قىشتا تولۇق باردى. ھەتتا مەنمۇ باللارنى قېيناتامغا تاشلاپ قويۇپ ئىككى قېتىم باردىم. ئۇ چاغلاردا كېسلگەن دەرەخلەرنى، ھەر بىر كۆپ مېتىر ياغاچنى ئارقا- ئارقىدىن ماشىنىغا قاچىلاپ دۆۋىلەپ قويغاندىن كېيىن يەنە تېخى يېنىمىزغا بىردىن كالتەك ئېلىۋېلىپ جانىغا چىقاتتۇق. كالتىكىمىز بولمىسا بىرەر قەدەممۇ يول باسالمايتتۇق. ھەمىشە يا قار دۆۋىسىگە دۈچكېلىپ قالاتتۇق، يا ئالىلىقانداق باشقا قالايـ مىقانچىلىقلار چىقاتتى. ئۇ چاغلاردا، ئاچا ـ سىڭىللار، جاننى قاردىن ناھايىتى تەسلىكتە چىقىراتتۇق؛ بەزىدە چىقىرىۋالاتتۇق، بەزىدە ھەرقانچە قىلغان بىلەنمۇ چىقىرالمايتتۇق. مەن بۇ گەپلەرنى ھەرگىز قارىسىغا دەۋاتمايمەن، بۇنىڭغا ناستيۇنا گۇۋا: ئۆزاقى يىل قىشتا مېنىڭ ھىلىقى بايتىلىم ئۇچقاندەك تاغ باغرىغا قاراپ ئېتىلدى، دوقمۇشتا ئىش بۇزۇلدى ـ دە، چانىمىز قارغا پېتىپ قالدى، قىڭغىيىپ كەتتى، بايتالىمۇ يىقىلىپ چۈشكىلى تاس قالدى. مەن چانىنى قويۇرغا بىلەن قاردىن چىقىرىشقا شۇنچە تىرىشىپ كورگەن بولسامىمۇ زادىلا چىقىرالمىدىم. ھېرىپ

ئولەمىجان بولۇپ قالدىم-دە، يول بويىدا ئولتۇرۇپ يىغلاشقا باشلىدىم. شۇ چاغدا ناستيۇنا ئارقامدىن يېتىپ كېلىپ قالدى. مەن بولسام ھوكۇرەپ يىغلاۋاتاتتىم، كوز ياشلىرىم بۇلاقتەك ئېقىۋاتاتتى. — لىزا كوزلىرىگە ياش ئالدى. — ئۇ ماڭا تازىمۇ ئەسقىتىپ، چاننى چىقىرىشىپ بەردى، ئىككىمىز بىرلىكتە يولىمىزنى داۋاملاشتۇرىۋەردۇق. بىراق مەن ھەرقانچە قىلساممۇ ھەسرىتىمنى بېسىۋالالمايۋاتىمەن، يىغلىغىنىم يىغلىغان ئىدى. — لىزا شۇلارنى ئويلاپ كوڭلى يېرىم بولۇپ ئىختىيارسىز ھالدا ئوكسۇپ يىغلاپ كەتتى. — يىغلا، يىغلا، كوز ياشلىرىمنى ھەرقانچە قىلغان بىلەن توختىتىۋالالمىدىم. زادىلا توختىتىۋالالمىدىم.

— لىزا! لىزا! — ماكسىم ئۇنى سوزدىن توساپ قويىدى.

— ئەمدى گەپ قىلماي، سويۇملۇگۇم، ئەمدى گەپ قىلماي، ئىسمىنى بىرئاز يوقىتىپ قويۇپتىمەن. سىلەر مۇڭدىشىۋېرىڭلار، ئەمدى گەپ قىلماي، — ئۇ ئاشخانىغا كىردىيۇ، لېكىن شۇ زاماتلا يېنىپ چىقىپ يەنىلا شىرە چېتىدە ئولتۇرۇۋالدى. — ئۇنىڭ ئۇستىگە تېخى زايوممۇ بار دىگىنا، — ئۇ زايومنى تىلغا ئېلىشى بىلەنلا ھاياجانلىنىپ كېتىپ، ھە دەپ سوزلىگىلى تۇردى، — باش ئەتىيازدا ئېشىپ قالغان ياڭيۇلارنى كاردا كەتتىگە ئاپىرىپ، بۇنىڭ پۇلى بىلەن سېتىۋالغان زايومنى تولىيەلىسەكلا بولغىنى، ئالدىنقى سەپكە ياردىمى تېگىدىغانلا بولسا ھەرقانچە بولۇپ كەتسەكمۇ مەيلى، دىگەن ئۇمىتتە ئورمانچىلىق ئىدارىسىگە سېتىپ بەردۇق. بۇنىڭ ئۇ يەردىكى جان-جىگەرلىرىمىزگە ھەر ھالدا

ئازدۇر-كوپتۇر ياردىمى تېگىپ قالار، بىز بۇ يەردە قانداقلا بولمىسۇن ئەپلەپ-سەپلەپ ئوتەرمىز، ئۇنىڭ ئۇستىگە بىزگە قارىتىپ ملتىق-زەمبىرەك ئاتىدىغانلارمۇ يوق، دەپ ئويلىدۇق. بۇ بېشنى يەيدىغان گېرمانىيە ئىبلىسلىرى ئۇ ئالەمگە بارغاندىمۇ ئوبدان كۇن كورمەيدۇ. مۇشۇلار ئۇچۇن، چەككەن ئازاپ-ئوقۇبەتلىرىمىز ئۇچۇن ئۇلارنى چاناپ قىيما-چىيما قىلىۋېتىش كېرەك.

— ئەجەپمۇ چۇشىنەلمەي كەتتىم، بۇگۇن ئىچىمىزدىن قايسىمىزنىڭ — مېنىڭمۇ ياكى سېنىڭمۇ — تەشنالىق بىلەن كۇتكەن ئېرى قايتىپ كەلدىكىنا؟ — دەپ سورىدى نادكا ئارقىسىغا ئورۇلۇپ لىزادىن.

— مېنىڭ ئېرىم قايتىپ كەلدى، نادكا، مېنىڭ، ئەمدى ۋاتىلدىمايمەن.

— بىزنىڭ بۇ يەردىكى ھەممە نەرسە ئوگىتەي-توگىتەي بولۇپ كېتىۋاتىدۇ، — دىدى مەسلىكتىن كوزلىرى خىرە-شىرە بولۇپ قالغان نىستور زەردە بىلەن غودۇگشىپ، — قانداق ئادەملەر بۇ! ئەرلىرىنى ئالدىنقى سەپكە ناخشا بىلەن ئۇزىتىپ قويىدۇيۇ، قايتىپ كەلگەنلىگىنى كۇتۇۋالغاندا، ئەكسىچە، ھازا قىلىۋاتقاندەك بولۇۋېلىشقىنىنى قارىمامدىغان. نادكىنىڭ گەپلىرىنى كوپ ئاڭلاپ كەتتۇق، ناخشا ئېيتايلى.

نادكا قىمىرلاپ قويدىيۇ، لېكىن بىر نەرسە دىيىشكە ئۇلگۇرەلمەستىنلا لىزا ئۇنىڭ ئارقىسىدا تۇرغان پېتى ھاياجان ئىچىدە

كۆز يېشى قىلىپ تۇرۇپ، بىلىنەر-بىلىنمەس تىترەپ تۇرغان، جاراڭلىق ئاۋازى بىلەن "كاتيۇشا" ناخشىسىنى باشلىۋەتتى. ھەممەيلەن ئۇنىڭغا جۆر بولدى. ھەممىدىن ئاۋال جۆر بولغانلار ئىچىدە ئىننوكېنتى ئىۋانوۋىچ بار ئىدى. تام تۈۋىدە زوڭزىيىپ ئولتۇرۇشقان بىرنەچچە بوۋاي پىچىرلىشىپ مۇڭدىشىۋاتاتتى. ۋاسىلىسامۇ جۆر بولدى، ماكسىممۇ جۆر بولدى، نىستور قوللىرىنى پۇلاڭلىتىپ دىرىژورلۇق قىلدى. نادكا كىچىككىرەك جۆر بولغان بولسىمۇ، يەنىلا خورغا قاتناشتى، بىراق كېيىن بىردىنلا توختاپ قالدى-دە، بېشىنى شىرە ئۈستىگە قويۇپ پۈتۈن بەدىنى غالىلداپ تىترىگەن ھالدا ھوكۇرەپ يىغلىۋەتتى. لىزا ئۇنىڭ ئارقا تەرىپىدىن مۇرىسىنى قۇچاقلىغان ھالدا "كاتيۇشا" ناخشىسىنى تېخىمۇ جاراڭلىق ئاۋاز بىلەن ئېيتىشقا باشلىدى. ئارقىدىنلا ۋېرا ئارلوۋامۇ نادكىغا ئەگىشىپ ھوكۇرەپ يىغلاپ كەتتى. مۇشۇنداق ئەھۋالدىمۇ ناخشا يەنىلا ئۈزۈلۈپ قالمىدى. نادكا شىرە ئۈستىدىن بېشىنى كۆتىرىپ، ناستيۇنانىڭ ئالدىدا تۇرغان رۇمكىنى ئېلىپ، بىراقلا ئىچىۋەتتى-دە، كۆز ياشلىرىنى سۈرتۈپمۇ قويماي داۋاملىق ناخشا ئېيتقىلى تۇردى.

ناستيۇنا چاندۇرماي جىم تۇرۇۋالغان ئىدى. ئۇنىڭ گەپ قىلىشقىمۇ، يىغلىشقىمۇ، كۆپچىلىك بىلەن بىللە ناخشا ئېيتىشىقىمۇ بولمايتتى. بىراق بۇرۇنقى چاغلاردا ئۇ ھەرگىز بۇنداق قىلمايتتى. ناستيۇنا بۇ يەرگە كەلگەندىن كېيىن بۇنىڭ ھېچقايسىنى قىلىشقا بولمايدىغانلىقىنى، چۈنكى بۇنداق قىلىشقا

ھوقۇقى يوقلۇغىنى چۈشەنگەن ئىدى. مەيلى قانداق ئىش
قىلسۇن، ھەممىسىدە ئالدامچىلىق ۋە ياسالمىلىق قىلىشقا،
ئېھتىياتچانلىق بىلەن باشقىلارنىڭلا گەپ-سۆزلىرىنى ئاڭلاشقا
ۋە ھەرىكەتلىرىنى كۆزىتىشكە، ئاۋايلاپ ھېچقانداق ئىشتا
چاندۇرۇپ قويماسلىققا، باشقىلارنىڭ دىققەت-ئېتىۋارىنى
قوزغىماسلىققا توغرا كېلەتتى. ئۇ ئۆزىنىڭ بۇ يەرگە كەلگىنىگە
پۇشايمان قىلدى، لېكىن ئەمدى كېتىپ قېلىشتىمۇ خىجىل
بولاتتى. بۇ يەردە، كىشىلەر ئالدىدا تۇرغان بارلىق كىشىلەر،
مەيلى بەختىيار، خوشاللىققا چۆمگەن لىزا بولسۇن ياكى ئويگە
ئويلىمىغان يەردىن قايتىپ كېلىپ، جان-جىگەرلىرى بىلەن
قايتىدىن يۈز كۆرۈشۈپ نېمە قىلىشنى بىلەلمەي قالغان،
كۆزلىرى ئىمىر-چىمىر بولۇپ كەتكەن ماكسىم بولسۇن؛
مەيلى كۆڭلى ئارامىدا بولمايۋاتقان، بىر كۈن ئىچىدىلا ھېرىپ
ھالىدىن كەتكەن نىستور بولسۇن ياكى زىرەك، بىلىملىك،
ھەممە ئىشتىن باشقىلاردىن بۇرۇن خەۋەر تېپىش كويىدا
يۈرىدىغان كولخوز بوغالتىرى ئىننوكىنتى ئىۋانوۋىچ بولسۇن،
مەيلى ئۆزىگە ئىشەنچ باغلىغان، قەتئىي، بەخۇدۇك ھالدا
تۇرمۇش يولىغا قەدەم تاشلىغان ۋاسىلىسا بولسۇن ياكى ساددا
كەلگەن، ئاغزى ئىتتىك نادكا بولسۇن — بەرىنىڭ سۆز-ھەرىكەت-
لىرى سەممىي ۋە ئوچۇق-يورۇق ئىدى، ئۇلارنى ئۆزلىرىنىڭ
ئاللىقانداق بىر ئىشنى يوشۇردى دېگەن تەقدىردىمۇ (ئادەم
ئۆزىنىڭ ئاللىقانداق بىرەر ئىشنى يوشۇرماسلىقى مۇمكىن

ئەمەس) ئۇ ئىلاجىنىڭ يوقلۇغىدىن شۇنداق بولغان، ئۇنىڭ ئۈستىگە يوشۇرغىنىمۇ ئۇزلىرىنىڭ بەزى ئۇششاق-چۈششەك شەخسى ئىشلىرىدىنلا ئىبارەت ئىدى، خالاس. ھالبۇكى، ناستيۇنا يوشۇرۇۋاتقان مەخپىيەتلىك، نىمشقىكىن-تاڭ، كوپچىلىك بىلەن مۇناسىۋەتلىك ئىدى. ئۇزىنى كوپچىلىك ئالدىدا خىجىللىقتا قالدۇرۇۋاتاتتى، مەيلى قانداق مەقسەت بىلەن بولسۇن، بۇگۇن كەچتە بىرىلگەن ھاردۇق چىيىغا كەلگەن ھەر بىر ئادەم ئالدىدا، جۇملىدىن نادكا، ۋاسىلىسا، ھەتتا لىزالار ئالدىدا خىجىللىقتا قالدۇرۇۋاتاتتى. بۇ يەنى بۇ مەخپىيەتلىك ئۇلارنى بىرلەشتۇرۇپ، نادكىنى ئۇلار ئارىسىدىن چىقىرىۋەتمەكچى ئىدى. كىشىلەر تىخىچە ئۇنى ئۇز كىشىمىز دەپ يۇرگەن بولسىمۇ، لىكىن ئۇ ئاللىقاچان ئۇلار بىلەن قىلچە مۇناسىۋەتسىز بولغان ناتونۇش ئادەم بولۇپ قالدى، ئۇلارنىڭ قايغۇسى ۋە خوشاللىغىغا نىسبەتەن ئۇز ئىپادىسىنى بىلدۇرۇشكە، ئۇلارنىڭ پاراڭلىرى ۋە ناخشىسىغا خالىغانچە قوشۇلۇپ كىتىشكە پىتىنمايدىغان بىر ئادەم بولۇپ قالدى.

نادكا نىمە دىگەن قوۋ، ئۇ ئۇزىنىڭ ۋىتادىن ئايرىلىپ قالغانلىغىنى "مەندىن كورگىلى بولمايدۇ، ئۇنىڭ ئۇزى دۇشمەن ئوقى ئاستىدا قازا تاپقان" دەۋاتقىنىنى قاراڭ، ئۇنىڭ مۇشۇنداق دىيىشتىكى، مۇشۇنداق سوئال قويۇشىدىكى سەۋەپ دەل ئۇزىنىڭ گۇنايىنى ھىس قىلغانلىغىدا. گەرچە ئۇ ئۇنىڭ يەنى شۇ گۇنايىنىڭ قەيەردە ئىپادىلەنگەنلىگىنى قىلچە چۈشەنمىسىمۇ،

www.uyghurkitap.com

ئۆزىنىڭ ۋىتاغا قانداق چارە ـ ئامالار بىلەن ياردەم بېرىدىغان ـ
لىقىنى بىلمەسمۇ، لېكىن ئۆز گۇنايىسىنى ھېس قىلغان ئىشى
ھەم بۇنىڭ ئۈچۈن ئازاپلىنىۋاتاتتى. بۇ ئۇنىڭ دۇئا ـ تىلاۋەت ـ
نىڭ جايىدا قىلىنمىغانلىقىدىنمۇ، ۋىتانى سېغىنىشى ۋە ئۇنىڭدىن
ئەنسىرىشى يېتەرلىك بولمىغانلىقىدىنمۇ ـ يا؟ نېمە ئۈچۈن
لىزانىڭ ئېرى قايتىپ كېلىدۇيۇ، ئۇنىڭكى قايتىپ كەلمەيدۇ؟
نېمە ئۈچۈن ۋاسىلىسا ئۇرۇش ئاياقلاشماستىنلا ئۆز گاۋرىلاسىنىڭ
ساق ـ سالامەت قايتىپ كېلىدىغانلىقىدىن قىلچە گۇمانلانمايدۇ؟
گاۋرىلا قايتىپ كېلىدۇ، ـــ ۋاسىلىسا بىلەن گاۋرىلادەك كىشىلەر
ھامان يامانلىقنى ياخشىلىقتا بويسۇندۇرالايدۇ، ـــ ھەممە ئادەم
قىرىپ تاشلانغان تەقدىردىمۇ ئىككىسى قېپقېلىپ ئارام خۇدا
ياشاۋېرىدۇ. نېمە ئۈچۈن شۇنداق بولىدۇ؟ ياق، بۇ يەردىمۇ
ئاياللارغا باغلىق مەلۇم نەرسىلەر بار، قەدىمدىن تارتىپ
ئاياللار مۇشۇنداق تاپقىلى بولمايدىغان سىرلىق تېپىشماقنىڭ
ئازاۋىنى تارتىپ كېلىۋاتقان بولسا كېرەك، ئۇلار بۇنىڭدا
مۇۋەپپەقىيەت قازىنىش ئۈمىدىدە بولۇپ كەتمىگەن بولسىمۇ،
لېكىن ئۇنىڭ تېگى ـ تەكتىنى ئېچىپ تاشلاش يولىدا تىرىشىپ
كەلدى. نەتىجىدە ھەر قېتىم بىھۇدە ئاۋارە بولدى، مۇشۇنداق
قىلىپ ئەسىرلەر ئارقىسىدىن ئەسىرلەر ئۆتتى، ھەر بىر ئايال
ئۆز تۆپىغۇسىدىن، سادda، ئەسەبىي ۋە ئىشەنچسىز دۇئاسىدىن
مەدەت تىلەشكە مەجبۇر بولدى، مۇبادا مۇنداق دۇئاسى ئىجا ـ
ۋەت بولماي قالسا، ئۇلار يوقۇرىدا بايان قىلىنغان گۇنايى

تۇيغۇسى ئىچىدە ئازاپلىنىپ ئۆلەتتى.

ناستيۇنامۇ ئاندىرى كەتكەندىن كېيىن تەقدىرىنىڭ قانداق بولۇشى مەلۇم دەرىجىدىن ئالغاندا ئۆزىگە باغلىق ئىكەنلىكىگە ئىشىنەتتى. ئۇ ئىشىنەتتى ھەم "ئۆزەم ئۈچۈن ياشاۋاتقان، ئۆزەمگە كۆڭۈل بولۇۋاتقان، ئۇنىڭ قايتىپ كېلىشىمۇ ئۆزەم ئۈچۈنلا بولۇۋاتقان بولمىسۇن يەنە" دەپ ئەنسىرەيتتى، "تۇت، ناستيۇنا، ئېپكەت، بىراق ھېچقانداق ئادەمگە كۆرسەتكۈچى بولما" دەپ قايتىپ كېلىشىنى قارىمامدىغان. "مەن كىشىلەر ئارىسىدا غېرىپسىنىپ قالدىم، تامامەن غېرىپسىنىپ قالدىم، ھېچكىم بىلەنمۇ سىرداشالمايمەن، ھېچكىمگىمۇ دەرت-ئەھۋالىمنى ئېيتالمايمەن، ھەرقانداق ئىش بولسا ئۆز ئىچىمگىلا يوشۇرۇشقا توغرا كېلىدۇ. كېيىنچۇ، كېيىنچە قانداق قىلارمەن؟ قانداق قىلغاندا ئۇنى بالايى-ئاپەتتىن قۇتقۇزارمەن؟ قانداق ياشىغاندا، ئۇنىڭغا قانداق ياردەم بەرگەندە ئاندىن يېڭىلىشىپ قالمىغىلى، قېيىن ئەھۋالدا قالمىغىلى بولار؟ ئەمدىلىكتە ئۇنىڭدا قانداق ئەھۋال يۈز بەرسۇن، ئۆز گۇنايىمدىن كېچىشىم تەس."

ناستيۇنا ئۈن-تىنسىز شىرە يېنىدىن ئايرىلىپ، غىپپىدە كوچىغا چىقتى. يېرىم كېچە بولۇپ قالغان، بالىلارمۇ، ئىتلار ئۆز ماكانىغا قايتىشقان ئىدى. پۈتۈن كەنتنىڭ تۆپىلىكنىڭ باغرىدىكى ئۆيمان تەرىپى قاپ-قاراڭغۇدا جىمجىتلىققا چۆككەن ئىدى. ناستيۇنا يوپ-يورۇق يورۇپ تۇرغان، ناخشا

ساداسى ئۈزۈلمەي ئاڭلىنىۋاتقان ۋولوگژىنىڭ ئۆيىنىڭ دەرىزىسى تۈۋىدە يەنە بىر دەم كوردى ـ دە، ئانگارا دەرياسىغا بارغىلى بولىدىغان خىلۋەت كوچىغا بۇرۇلدى. كىشىلەردىن ئايرىلغاندىن كېيىن بىرئاز يەڭگىللىشىپ قالغاندەك بولدى، ئۇ ئۆزىنى ئۆزى ئەيىپلىگەن ھالدا بېشىنى چايقاپ تۇرۇپ: "قارىماملىغان، قانداق ھالغا چۈشۈپ قالدىم ـ ھە، بۇرۇن كوڭلۈمنى ياساش كويىدا ھەمىشە كىشىلەر ئارىسىغا باراتتىم، ئەمدىلىكتە دەل بۇنىڭ ئەكسىچە، كىشىلەردىن ئۆزەمنى چەتكە ئالىدىغان بولۇپ قالدىم. يۈرىكىمدىكى ئازاپ تۇيغۇسى ئالدىراپ بىخۇت بولۇپ قالدى، بىراق ئىمىشقىكىن ـ تاڭ، نەپەسلىرىمگە نالە، ھەسرەتلىك ھەم قايغۇلۇق نالە ھەمرا بولۇۋاتىدۇ" دەپ خۇرسىندى. ناستيونا پۈتۈن كوكسىنى تولدۇرۇپ سۈمۈرۈپ بىر نەپەس ئېلىپ، ئۆزلۈكىدىن پەيدا بولغان نالىسىنى ئاز ـ پاز باستى ـ دە، مۇزلاپ كەتكەن دەريا يۈزىدە قىرغاقنى بويلاپ تۈۋەندىكى ئېقىمغا قاراپ ماڭدى. يول بويى كاچكۇللاردىن بىر ـ بىرلەپ ئاۋايلاپ ئوتتى، ئۇ ئۆز يولىدا كېتىۋېتىپ، ئۇدۇلدىكى قىرغاقتا، تەنھا ئارال ئارقىسىدىكى خىرە ـ شىرە كورۇنۇپ تۇرغان جىمجىت پۇچماقتا پات ـ پات قاراپ قويۇاتتى، ئۇ يەردە ئاندىرى يوشۇرۇنۇپ ياتاتتى: ناستيونا ئۇنىڭ شۇ يەردە، شۇنچىلىك يېقىن جايدا ئىكەنلىكىگە ھەم ئىشىنەتتى، ھەم ئىشەنمەيتتى. كوزنى يۇمۇپ ـ ئاچقىچە ئۆز تەپەككۇرىنى تىزگىنلىيەلمەي قالدى ـ دە، گويا باياتىنقى، بۇنىڭدىن بىر

مىنۇت ئىلگىرى كورگەن ئاڭلىغان ۋە ئويلىغانلىرىنىڭ ھەممىسى پەرەز بولۇپ تۇيۇلدى: "ماكسىم قايىتىپ كەلدى، ئاندىرى قېچىپ كەلدى دېگەن نىمىلەرنىڭ ھەممىسى پەرەز بولسا كېرەك، يۈز بېرىپ قېلىشى مۇمكىن بولغان ئەھۋاللارنى تەسەۋۋۇر قىلىۋېتىپ راستىمكىن دەپ قالغان ئوخشايمەن" دەپ ئويلىدى. ناۋادا ئۇ ھازىر ئاندىرىيېۋ ئىككىنىزارلىغىغا بارغان بولسىدى، جەزمەن ھېچكىمنى تاپالمىغان بولاتتى. بىراق بۇ چۈشتىكىدەك دەقىقە كوزنى يۇمۇپ-ئاچقىچە ئوتۇپ كەتتى-دە، پەقەت ئۈمىتسىزلىك ۋە "بۇ ھەرگىز پەرەز ئەمەس، ھەممە ئىش ئاشۇنداق" دېگەن تېخىمۇ روشەن، تېخىمۇ رەھىمسىز پاكىتلا قېپقالدى.

ناستيۇنا ئوز ئويى ئالدىدىكى قىرغاققا كېلىپ، تىك قاشقا چىقىپ، ئارقىسىغا بۇرۇلۇپ ئەڭ ئاخىرقى قېتىم ئاندىرىيېۋ ئىكىنزارلىغىغا قارىۋالدى-دە، ئېغىر قەدەم تاشلاپ ئويىگە يېنىپ كەلدى. ئۇ تېخى مىخشىچىقا ماكسىمنىڭ ئاندىرىنىڭ ئەھۋالىدىن قىلچە خەۋىرى يوقلۇغىنى ئېيتماقچى بولدى. ئۇنىڭدىن باشقا ھېچقانداق ئادەم بۇ توغرىلىق ھېچنىمىنى بىلمەيتتى. بىراق ئۇ ئەس-ھۇشىنى يوقىتىپ قويغان تەقدىردىمۇ بۇنى ئاشكارىلاپ قويۇشقا بولمايتتى.

www.uyghurkitap.com

10

چۈشتىن ئىلگىرى ناستيۇنا تالاغا چىقىش تەرەددۇتىنى قىلىپمۇ باقمىغان ئىدى. بىراق چۈش ۋاقتى بولۇپ قالغاندا ھاۋا بىردىن ئوزگىرىپ كەتتى-دە، شۇئىرغان چىقىشقا باشلى-دى. سوغىدىكى سۇنىڭ ئوكەپ قالغانلىغى، ھاۋا تېخى تامامەن ئەسەبىلىشىپ كەتمىگەن پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ دەرھال ئانگارا دەرياسىدىن سۇ ئېپكېلىۋېلىش لازىملىغى تۇيۇقسىزلا ناستيۇنا-نىڭ يادىغا كېلىپ قالدى. شىددەتلىك بوران ئانگارا دەرياسى-نى بويلاپ گۈكىرەۋاتاتتى. يۇقۇرقى ئېقىمدىن كېلىۋاتقان شۇئىرغان غەزەپ بىلەن ھۇشقىيتىپ، نەمخۇش، چاپلاشقاق قارلارنى، كوككە دولقۇنلاۋاتقان شىددەتلىك لاي ئېقىندەك، تۆۋەندىكى ئېقىمغا قاراپ ئۇچۇرۇپ كېلىۋاتاتتى. ناستيۇنا يەر-زېمىننى قاپلاپ كەتكەن قار-شۇئىرغان ئىچىدە غايىپ بولغان ئۇدۇلدىكى قىرغاققا ئادىتى بويىچە شۇنداق بىر قارىۋې-دى، كوڭلىگە دەرھال: "ھازىر دەل ئۇدۇلدىكى قىرغاقتا بىرىپ كېلىشنىڭ ئوبدان پەيتى ئىكەن، ھېچكىمنىڭ كوزىگىمۇ چېلىقىپ قالمايمەن" دېگەن ئوي كېلىپ قالدى. بۇ ئوي كوڭلىدىن يالت قىلىپ ئوتۇپ كەتكەن بولسىمۇ، لېكىن ئۇنى قىزىقتۇردى: "راستىنلا بارسام نېمە بوپتۇ؟ ھېچنىمگە قارىماي

بىرىپ باقايمۇ-يا؟ بۇنداق ياخشى پۇرسەت يەنە قاچانلاردا كېلىدۇ دەيسەن؟" ئۇ سۇنى كوتەرگەن پېتى ئالدىراپ-سالدىراپ يېنىپ كېلىۋېتىپ، تاقەتسىزلىكىنى بېسىۋېلىشقا تىرىشتى. ئۇ بېرىش قارارىغا كېلىپ بولغان ئىدى. بىر دەملىك ئويغا ئاساسەن چىقىرىلغان بۇ قارارلار ئۇنىڭدا بىر خىل ئالاقزادىلىك، شاتلىق ۋە ھېچنېمىگە قارىماسلىق ھىسسىياتىنى تۇغدۇردى. ئەمدىلىكتە ئۇ ھەرقانداق ئادەم كېلىپ توسسىمۇ ئۇنى ئالداپ قويۇپ ئۇدۇلدىكى قىرغاققا كېتىپ قالىدىغاندەك تۇراتتى.

بىراق ئۇنى توساپ قويىدىغان ئادەممۇ يوق ئىدى: مىختىنچ ئات بېقىش مەيدانىدا، قېينانىسى بۇرۇنقىغا ئوخشاشلا كاڭ ئۈستىدە مۆگدەپ ئولتۇراتتى. ناستيۇنا كوزنى يۇمۇپ-ئاچقىچە ئورىدىن بىر چىلەك ياكيۇ ئېلىپ چىقتى-دە، قېيناتىسى بىلەن قېينانىسىنىڭ كەچتە يەنە ياكيۇ پىشۇرىمىز دەپ ئورىدىن ئېلىپ چىقىپ يۇرمەسلىكى ئۈچۈن بىر قىسمىنى قازانغا، قالغان ھەممىسىنى بىرزىنت خالتىغا توكتى. ئاندىن كېيىن قازناققا كىرىپ ئاللىبۇرۇن يوشۇرۇپ قويغان كىچىك بىر خالتا نۇقۇتنى ئېلىپ چىقتى، يەنە بولكىنىڭ يېرىمىنى كېسىۋالدى. بولكا ساپ-سېرىق بولۇپ، ئۇنىڭغا نۇقۇت ئۇنى ئارىلاشتۇرۇلغان ئىدى-پۇتۇن كەنت ھازىر نۇقۇت دۇنياسىغا ئايلىنىپ قالغان بولۇپ، نۇقۇت ئۇنى تارتىش ساداسى ئۇزۇلمەي كېلىپ تۇراتتى. چۈنكى يېقىندا كولخوزنىڭ تۇيۇقسىزدىن سېخىلىقى تۇتۇپ كېتىپ، ئون سېنتنېردەك نۇقۇتنى كولخوزچىلارغا تەقسىم

قىلىپ بەرگەن ئىدى، شۇنىڭ بىلەن ھەممە ئائىلىلەر نوقۇت بولكىسى يەيدىغان، نوقۇت يامىسى ئىچىدىغان، ھەر ۋاقىتلىق غىزادا نوقۇت چاينايدىغان بولۇپ قالغان ئىدى.

ناستيونا بىر دەمدىلا كىيىملىرىنى ئالماشتۇرۇۋالدى: ئەتىگەن كىيگەن ئوتۇكىنى سېلىپ تاشلاپ، پىمىسىنى، تىۋىت-لىك نىپىز پوپايكىسىنى سېلىپ تاشلاپ ئۇزۇن تىۋىتلىك كالتا چاپىنىنى كىيىۋالدى-دە، ئىزا تارتقان ھالدا ئەينەككە قاراپ قويدى. ئانگارا دەرياسىدىن تىۋىتلىك نىپىز پوپايكىسىنى كىيىپ ئوتكەن بولسا تېخىمۇ قولايلىق بولۇشى مۇمكىن ئىدى، بىراق ئۇنىڭ ئېرى بىلەن يۈز كورۈشۈشكە رەتلىكرەك ياسىنىپ بارغۇسى كېلىپ قالدى. ئەمەلىيەتتە ئېرىنىڭ ئۇنىڭ كىيگەن كىيىملىرىگە كوز سېلىپ يۈرۈشى ناتايىن ئىدى. ئېرى ئۇ يەردە ئۇنى باشقا بىرەرسى بىلەن سېلىشتۇرۇپمۇ يۈرمەيت-تى. ئەمما ئۇنىڭ ئوزىگە نىسبەتەن يارامىلىق كىيىملىرىنى كىيىۋالسا كوڭۈللۈكرەك، ئوزىنى رەتلىك-پاكىز تۇتقاندەك تۇيۇلاتتى. ئۇ ئادەتتىكى كۈنلىرى كىيىدىغان كىيىملىرى بىلەن بىللە ئەمگەكنىڭ ئېغىر يۈكىنى، ئەمگەكنىڭ جىنازىغا ئوخشاش قۇتۇلۇپ بولمايدىغان ئېغىر يۈكىنى چورۈپ تاشلىۋەتتى. بۇ ئېغىر يۈك ئاستىدا ئوزەڭنىڭ قانداق ئادەم ئىكەنلىكىڭ — ئايال ئىكەنلىكىڭ ياكى ئەمەسلىكىڭ، قېرى ئىكەنلىكىڭ ياكى ياش ئىكەنلىكىڭ، كوڭلۇڭدە قانداقراق ئوي-پىكرىڭ بار ئادەم ئىكەنلىكىڭ — ئېسىڭدە قالمايتتى، قىسقىسى، شۇ يۈك ئاستىدا

ھېچنېمىنى ئېسىڭدە تۇتالمايتتىڭ، پەقەت ھە دەپ ئىشلەشنىلا،
كۆچەشنىلا بىلەتتىڭ، دەل مۇشۇ سەۋەپتىن ناستيۇنا كەچقۇرۇن
ئىشنى تۈگەتكەندىن كېيىن پاكىز كىيىملىرىنى كىيىۋېلىشقا
ئامراق ئىدى. ئۇنى ئانچە ئۇزۇن كىيىپ يۈرەلمەسلىكى بىلەنمۇ
ھىساپلىشىپ ئولتۇرمايتتى، مۇشۇنداق قىلغاندا ئۆزىنىڭ ياشلىقى
ۋە گۈزەللىكىنى بىلىنەر-بىلىنمەس ھىس قىلالايتتى. بۇ ئىككى
خىل بايلىق — ياشلىق ۋە گۈزەللىك ھەش-پەش دېگىچە
يوقاپ كېتىدۇ، ئۇلارنى يوشۇرۇن ساقلىغانسېرى، ئاز ئويلىغان-
سېرى تېز يوقاپ كېتىدۇ. ناستيۇنا ھەر قېتىم كىيىملىرىنى
ئالماشتۇرۇپ بولغاندىن كېيىن، بىرەر نەرسىنى چېقىپ قويۇشتىن
ئەنسىرەۋاتقاندەك، ھەمىشە ئاۋايلاپ يول يۈرەتتى. ئۇنىڭ
ئۈستىگە گويا ئۆزى بىلەنلا مۇناسىۋەتلىك بىر سىرنى كۆچىنىڭ
بىرىچە ئوبدان ساقلاۋاتقاندەك، بۇ سىرنى ئاچىدىغان ۋاقىت
تېخى يېتىپ كەلمىگەندەك، تېخىمۇ مۇلايىملىق، تېخىمۇ مېھرى-
ۋانلىق بىلەن كۈلۈمسىرەيتتى. ھەر قېتىم مانا شۇنداق پەيتلەردە
ئۇرۇش، نامراتلىق ۋە تەنھالىقتىن روھسىزلىنىپ كەتمەي،
كەلگۈسىدىكى بەختلىك تۇرمۇش ئۈچۈن ئۆزىنى تىرىشىپ
قەدىرلەپ، ھەممىگە تەييارلىنىپ قوياتتى. ناستيۇناغا يىللارنىڭ
ئادەمنى قېرىتىپ ماغدۇرىدىن كەتكۈزۈپ قويىدىغانلىقى،
كۆڭۈلنى بولسا تېخىمۇ بالدۇرراق قېرىتىپ زەئىپلەشتۈرۈۋېتىدى-
غانلىقى ئايان ئىدى — ئۇنىڭ ھەممىدىن بەك ئەنسىرەيدىغىنىمۇ
دەل شۇ ئىدى. قانچىلىغان كىشىلەر قاۋۇل، كۆچلۈك كەلگەن

بولسىمۇ، لېكىن ئۇلار ئۆزلىرىگە خاس بولغان تەبىئىي ھېسسىيات بىلەن ئىنسانىيەتكە ئورتاق جىنسىي تەلەپنى پەرق ئېتەلمەيدۇ. بۇ كىشىلەر توشەكتىن جاي ئالغان تەقدىردىمۇ بەئەينى غىزا شىرەسى ئالدىدا ئولتۇرۇپ قوسىقىنى توقلىۋالسا كۇپايە قىلغاندەك، يوشۇرۇن ئولتۇرمايدىغان، ھەممەيلەن بىردەك ئىنتىلىدىغان ھېلىقىدەك ھوزۇرلىنىشتىن باشقىنى ئىزدىمەيدۇ. ئۇلار مەيلى كۈلسۇن ياكى يىغلىسۇن، ھامان توت ئەتراپىغا، باشقىلارنىڭ ئۆزلىرىنىڭ كۈلگەن، يىغلىغانلىقىنى ئاڭلىغان-ئاڭلىمىغانلىقىغا ياكى كۆرگەن-كۆرمىگەنلىكىگە قاراپ قويىدۇ، ھەتتا بىر تامچا يېشىنىمۇ بىھۇدە توكۇشنى خالىمايدۇ. بۇ كىشىلەرنىڭ يۈرەك تارىسى ئەمدى جاراڭلىمايدۇ، ئۇنى ھەرقانچە چەككەن بىلەنمۇ چوڭقۇر مۇھەببەت سىڭدۈرۈلگەن بۇنداق تىترەكنى ھەم چۈشەنمەيدۇ، ھەم ئۇنىڭغا جاۋاپ قايتۇرمايدۇ، ئۇلارنىڭ بۇنداق تىترەككە جاۋاپ قايتۇرغۇدەك يۈرەك تارىسىدىن بىرەرسىمۇ قالمىغان، چۈنكى بۇنىڭ ۋاقتى ئوتۇپ كەتكەن. ئۇلارنىڭ كۆڭلى ئاللىقاچان زەئىپلىشىپ شەپقەتسىز بولۇپ قالغان، شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، ئۇلارنىڭ ئۆزىمۇ ئەمدى باشقىلارنىڭ يۈرەك تارىسىنى چېكەلمەيدىغان بولۇپ قالغان. ئۇلارنىڭ بۇنداق ئەھۋالغا چۈشۈپ قېلىشىدىكى سەۋەپ، دەسلەپكى چاغلاردا، ئۆزىنىڭلا غېمىنى قىلىشقا ماھىر بولمىغانلىقىدا ھەم شۇنداق قىلىشنى خالىمىغانلىقىدا، نەتىجىدە ئۆزلىرىنى ئېسىدىن چىقىرىپ قويۇپ، يوقىتىپ قويۇپ، زادى يادىغا ئالمايدۇ، زادى

www.uyghurkitap.com

تاپالـمايدۇ.

ناستيۇنا ئون منۇتقىمۇ يەتمەيلا يولغا چىقىش تەييارلىقىنى تۈگىتىپ بولدى، بىراق ئۇزىـگە گـويا بۇنى توپ-توغـرا بىر سائەت قىلغاندەك تۇيۇلۇپ كەتتى ــ بۇنىڭدىن ئۇنىڭ ئۇدۇلدىكى قىرغاققا بېرىشقا نەقەدەر تاقەتسىزلىك بىلەن ئىنتىلىۋاتقانلىقىـنى كورۇنۇپ تۇراتتى. ئۇ ئاخىرى بىر دىزىنت خالتىنى ئېلىپ ئۇچقاندەك كوچىغا چىقتىيۇ، لېكىن چىقىۋاتقان قاتتىق بۇرانغا ماسلىشەلمەي ئۇچۇن شۇ زامان ئورنىدا جىم توختىدى ۋە ئالدىراپ تېنەپ توت ئەتراپقا سەپسېلىشقا باشلىدى. كوپرەك ئېھتىيات قىلغانىنىڭ زىيىنى يوق، شۇڭا ئۇ موزاي ئېغىلىغا بارىدىغان يول بىلەن مېڭىش قارارىغا كەلدى: ناۋادا بىرەر ئادەمگە تاسادىپىي ئۇچراپ قالغاندىمۇ شىددەتلىك شۇرغان چىقىۋاتـقان مۇشۇنـداق ئۇسال كۇنگە قارىماي مونچىغا ماڭدىم دىگەن باھانى تېپىش كەملىك قىلاتتىمۇ. مونچا ئەتراپـدا قويۇن قارلارنى پۇقۇرتۇپ ئۇچۇرۇپ توختـىماي پىقىـراپ، يەر-جاھانـنى قاراڭغۇلۇقـقا چوكتۇرگەن ئىدى، ھەتتا شۇنچە يېقىن يەردىـكى ئويلەرنـىمۇ ئېنىق كورگىلى بولمايتتى. ناستيۇنانىڭ كوڭلى جايىغا چۇشۇپ، بىراقلا مۇز قاپلىغان دەريا يۇزىگە بېرىۋالدى-دە، ئوڭغا بۇرۇ-لۇپ دەريا يۇزىنى توغرا كېسىپ ئوتـكەن مۇز ئۇسـتى يولـغا قاراپ ماڭدى. مانا شۇندىلا ئۇ ئۇشتۇمتۇت بۇ يولـنىڭ شۇرىر-غانـدا كومۇپ تاشلىنىـش ئېھـتىمالـى بارلىقىـنى، قارغۇلارچە مېڭىشقا توغرا كېلىدىغانلىقىنى ئېسىگە ئالـدى. ھازىـرقى نەھ-

ۋالدا قارغۇلارچە مېڭىش خەۋپلىك ئىدى: شۇئىرغان ئەۋۇلەپ كەتكەن مۇشۇنداق پەيتلەردە، ھايال ئۆتمەيلا ئادەم يولدىن ئېزىپ، ئۇدۇلدىكى قىرغاقنى تاپالماي قالاتتى. ئادەمنى بوران قاياققا ئۇچۇرۇپ كېتىدىغانلىقىنى بىلىپ بولمايتتى، بۇنداق چاغلاردىكى بوران ئادەمنى ھەمىشە ھە دەپ تىك موللاق چۈشۈرەتتى، ئۇچۇرۇپ كېتەتتى، نىشان تېپىشقىمۇ ئىمكان بەرمەيتتى. بەختكە يارىشا، يولنى ھېلىمۇ ئېنىق پەرق ئەتكىلى بولاتتى، يول پومزەك-پومزەك مۇز دوۋىلىرى ئالدىدىلا قار بىلەن كومۇپ تاشلانغان بولسىمۇ، لېكىن كوپىنچە جايلارنىڭ قارلىرى بىر تەرەپتىن پاك-پاكىز ئۇچۇرۇپ كېتىلگەن ئىدى.

ناستيۇنا ئۇدۇل تەرەپتىن يۈز-كوزلىرىگە ئۇرۇلۇۋاتقان شۇئىرغاندا نەپەس ئالالماي قېلىشتىن ساقلىنىش ئۈچۈن، ئېڭىشىپ، بېشىنى ئىچىگە تىقىپ مېڭىشقا مەجبۇر بولدى. بوران، گويا ئەسەبىلەشكەن تاشقىن سۇ توختىماي ئۆركەشلەپ كېلىۋاتقاندەك، ھە دەپ چىقىۋاتاتتى، بوراننىڭ ھۇشقىيتىشى گويا تۇرخۇندىن چىقىۋاتقاندەك قاتتىق ھەم سوزۇلۇپ ئاڭلىناتتى، شۇنداق بولسىمۇ گۈكىرەۋاتقان بوران ئىچىدە ئىككىنچى بىر خىل سادانى-ۋىژىلداۋاتقان شۇئىرغاننى ئېنىق ئاڭلىغىلى بولاتتى. ئۈچ ماڭدام نېرىدىكى نەرسىنى كورگىلى بولمايتتى، توت ئەتراپ يورۇق بولسىمۇ، لېكىن نۇرمۇ تۇمانغا ئوخشاش خىرە ئىدى ھەمدە ئۇ گويا ئۇچقاندەك، ئاستىن-ئۈستۈن بولۇۋاتقاندەك، تۇرۇپ ۋاللىدىسا، تۇرۇپ خۇنۇكلىشىپ قالاتتى.

سىلىق، چوخچىيىپ تۇرغان مۇز پارچىلىرى غاراسلايتتى. قار پومزەكلىرى مۇز پارچىلىرىغا ئۇرۇلغان ھامان ھەر تەرەپكە چېچىلىپ كېتەتتى، شۇنىڭ بىلەن بوران چېچىلغان قار ئۇچقۇنلىرىنى ئۇچۇرۇپ ئالغا ئېلىپ كېتەتتى.

بۇنچە شىددەتلىك شۇۋىرغان نەدىن كەلدىكىنا؟ ناستيۇنانىڭ ئەسلىشىچە، ئىلگىرىكى يىللىرى بۇنداق مەۋسۇمدە بۇنداق شىددەتلىك شۇۋىرغان چىقىپ باقمىغان ئىدى، ئەتىياز كىرىپ ئۇچىنچى ئايمۇ ئوتۇپ كېتەي دەپ قالغان مۇشۇنداق چاغدا شۇۋىرغان چىقىشى ھېچكىمنىڭ خىيالىغا كەلمەيتتى.

ئۇ يولنى ئېنىق پەرق ئېتەلمىگىلى تۇردى، لېكىن ھازىرچە يول تېپىپ مېڭىۋاتاتتى، ئۇنىڭ ئۇستىگە يول ھامان ئۇنىڭ سول يېقىدىن چىقىپ قالاتتى. بوران ناستيۇنانىڭ ھەرقانچە تاقابىل تۇرۇشىغا، بوران يونۇلۇشىگە قاراپ نىشاننى ھەرقانچە توغرىلاپ تۇرۇشىغا قارىماي، ئۇنى جاھىللىق بىلەن تووەندىكى ئېقىمغا قاراپ ئېلىپ كەتتى. ناۋادا يولدىن ئېزىپ قالسا قاياقلارغا ئۇچۇرۇپ كېتىدىغانلىقىنى تەسەۋۋۇر قىلىش تەس ئىدى. ئەمدىلىكتە چانا ئىزلىرىنى پەرق ئېتىشمۇ بارغانسېرى قىيىنغا چۇشۇۋاتاتتى. چانا ئىزىنىڭ كوتىرىلىپ تۇرغان قىسمى ئۇزلۇكسىز كېڭىيىپ، ئاخىر باشقا قىسىملىرىغا ئوخشاشلا تۈپ-تۈز بولۇپ قېلىپ، ئىگىز-پەسلىكىنىمۇ پەرق ئەتكىلى بولمايۋاتاتتى. ناستيۇنا يول بويىدا مۇزغا چاپلىشىپ قالغان تۇتام-تۇتام قۇرۇق ئوت-چوپنى ئىزدەيتتى، يەر مەدىگى شەكلىدە توگىلاپ

قالغان ئاق تېزەكلىرىنى ئىزدەيتتى، بۇلارنىڭ ھەممىسى ئوت-چۆپ ئورۇش ئارىلىدىن ئەينى چاغلاردا قۇرۇق ئوت-چۆپ يوتكىگەندە يول بويلاپ قېپقالغان نەرسىلەر ئىدى. ناستيۇنا شۇ بەلگىلەرگە ئاساسەن ئالغا قاراپ كېتىۋاتاتتى. ئۇنىڭ ھېرىپ ھالى قالمىدى. دەسلەپتە كالۋالىق قىلىپ پۇتۇن كۈچى بىلەن ئالغا ئېتىلىپ يۇرۇپ، ناھايىتى تېز ئارىدىلا ماغدۇرىدىن كەتتى، ئېغىر بىرزىننت خالتا قوللىرىنى ئاغرىتىۋەتتى. شىۋىرغان ئورۇۋەتكەنلىكتىن نەپەس ئالالماي قالدى، پىمىسى قارغا چوڭقۇر پېتىپ، قار بىلەن قاپلاندى، رومال ۋە چاپىنى چىلىق-چىلىق سۇ بولۇپ كەتتى، شامال سوگەك-سوگەكتىن ئۆتۈپ كېتىدىغان سوغاق شامال بولماستىن، بەلكى جەنۇپ شامىلى ئىدى، شۇنداق جەنۇپ شامىلى بولغاچقا، ئۇنىڭ ئۈستىۋېشى چىلىق-چىلىق سۇ بولۇپ كەتكەن ئىدى. قەھرىتان سوغاق شامال ياخشىمۇ ياكى مۇشۇنداق نەمخۇش جەنۇپ شامىلى ياخشىمۇ بۇنى بىلىپ بولمايتتى.

ناستيۇنا ئارالنى تېپىۋېلىش ئۈچۈن سول تەرەپكە ئىنچىكىلەپ سەپسالدى، ئارال تەرەپكە ئۇتتۇۋالسىلا ئىش ئاسانغا توختايتتى، چۈنكى ئارالنىڭ ئۇ تەرىپى تار ئاچال ئىدى، تۈپ-تۈز مېڭىۋەرسىلا قارشى قىرغاققا يەتكىلى بولاتتى، ناستيۇنا ئۇ يەرگە يېتىپ بارالماي قالارمەنمىكىن دەپ ھەرگىز ئەنسىرىمەيتتى، قارشى قىرغاق بىر ياقتا قېچىپ كەتمىگەندىكىن، بېرىشنىڭغۇ باراتتىيۇ، لېكىن قىرغاققا يېتىپ بارغاندا جىلغا

قەيەردىكىن دەپ قىياس قىلىپ ئاۋارە بولۇپ، ئۇ ياندىن-بۇ يانغا ئىزدەپ يۈرمەسلىك ئۈچۈن، قىرغاققا چىقىدىغان جاينىڭ جىلغىغا يېقىن بولۇشىنى ئۈمىت قىلاتتى. شۇنچىلا قاتتىق قار-شىۋىرغانغا قارىماي تاغ ئېشىپ، سۇ كېچىپ يۈرگەنلىكىدىن قىلچىمۇ پۇشايمان قىلمىدى. ئۇ ئۇ يەرگە بارىدىغان بولغانلىقتىن خۇدا ئۇنى ئۆز پانايىدا ئاسراپ، باشقىلارنىڭ كوزىدىن قاچۇرۇپ، شۇنچە قاتتىق قار ياغدۇرغاندۇ، بەلكىم. نىمە ئۈچۈنكىن-تاڭ، ئۇ بۇ دۇنيادا ئۆزىنىڭ يىمىسنى سىلىپ تاشلىۋېتىپ، سىقىراپ ئاغرىۋاتقان پۇتلىرىنى ئۈزۈن سوزۇپ، كوزلىرىنى هوزۇرلىنىپ يۇمۇپ ئارام ئالىدىغان قۇرغاق هەم ئىسسىق بىر جاينىڭ بولۇشىغا زادىلا ئىشەنمەيتتى. — بۇ گويا ئەپسانىلەردىكىگە ئوخشاش، تولىمۇ يىراق جاي بولۇپ كورۈنەتتى.

شۇنداق قىلىپ ئۇ ئاخىر يولدىن ئېزىپ قالدى، يولنى هېچقانداق قىلىپمۇ تاپالمىدى. ئايىغى ئاستىدىكى هەممە نەرسە چىرمىشىپ ئالغا قاراپ يوتكىلىۋاتاتتى. شۇنىڭ بىلەن ئۇ بورانغا قارشى مېڭىش قارارىغا كەلدى، شۇنداق قىلغاندا ئاخىر قارشى قىرغاققا يېتىپ بارغىلى بولار، قىرغاققا چىقىۋالسا مىلا ئۇستەڭنىڭ ئورنىنى پەملىۋالالايمەن، ئۇ ئۇ ئوك تەرەپتىكى ئاللىقانداق بىر جايدىن باشقا يەردە ئەمەس دەپ ئويلىدى، بىراق يولدىن ئېزىپ قېلىشى قانداقلىكى بولمىسۇن، ئۇنىڭ ئۈچۈن ئازاپ ئىدى. ئۇ قورققانلىقتىن ئەمەس، بەلكى ئۇۋال بولغانلىقتىن ۋە چارچاپ كەتكەنلىكتىن، ئىسەدەپ يىغلاشقا باشلىدى.

نىمشقىكىن-تالڭ، ئاۋازىنى بولۇشىچە چىقىرىپ: "ئاندىرى!" دەپ توۋلىۋەتتى. ئەگەر ئۇ ئاندىرى ئاۋازىمنى ئاڭلاپ قالاردىكەن ئۇمىتتە بولغان بولسا، تولىمۇ ئەقىلسىزلىق قىلغان بولاتتى، چۈنكى ئۇنىڭ ئاۋازى بوران بىلەن يوگىشىپ تۇۋەدىكى ئېقىمغا كېتىپ قالاتتى.

ئۇ يەنە خېلى ئۇزاق يول ماڭدى ئۇزىنىڭ قاياققا كېتىۋاتقانلىغىمۇ ئۇنىڭ تۇزۇك ئېسىدە قالمىغان ئىدى، بىراق ئۇ بىر قېتىم بېشىنى كوتەرگەندە، تۇيۇقسىزلا بېشىنى دەرھال ئېچىگە تېقىۋېلىشىنىڭ ھاجەتسىز بولۇپ قالغانلىغىنى، بوراننىڭ ئاجىزلاپ كەتكەندەك تۇرغانلىغىنى بايقاپ قالدى. ئۇ قەدىمىنى توختىتىپ ئارقىسىغا قارىدى: ئارقىسىدا بوران ھىلىمۇ ئەزۋەلەپ چىقىۋاتاتتى، بۇ يەردە بولسا ئاللىقانداق بىر نەرسە بىلەن توسىلىپ، ئاللىقانداق بىر نەرسىگە ئۇرۇلۇپ، يەنە بىر ياققا بۇرۇلۇپ كېتىۋاتاتتى. ناستيۇنا يەنە بىرنەچچە ماڭدام ماڭاماڭمايلا دەريا قىرغىغىنى كوردى. بۇ كىچىك ئارال ئەمەس، قۇرۇقلۇق ئىدى، ناستيۇنا ئۆزى سەزمىگەن ھالدا كىچىك ئارالدىن ئۆتۈپ كېتىپ قالغان ئىدى. "خۇداغا شۈكرى، ھەر ھالدا ئانگارا دەرياسىدىن ئۆتۈۋاپتىمەن، ئەمدى ئاندىرىيىۋ ئىمكىنزارلىغىنى تېپىۋالاي" دەپ ئويلىدى ئۇ. دەريا قىرغىغىنىڭ بۇ يېرى كامالچە شەكلىدە ئىدى. ناستيۇنا شۇنىڭغا ئاساسەن، خاتىرىسىدە قالغان كىچىك ئارال ئارقىسىدىكى دەل-دەرەخلەر قويۇق ئۆسۈپ كەتكەن تىك دوقالىنىڭ ئۆزىنىڭ سول تەرىپىگە ئۆتۈپ

قالغانلىغىنى بايقىدى. بوران يولنى توساپ قويغان دەل مۇشۇ تىك دوقال بولسا كېرەك. بۇنىڭـدىن قارىغانـدا ناستـيۇنانىڭ مولچىرى توغرا بولۇپ چىققاندەك تۇراتتى، ئۇ دەريا قىرغىغىنى بويلاپ تۆۋەندىكى ئېقىمغا قاراپ مېڭىش كېرەك ئىدى. ئەمەلـىيەتتە ھەر ھالدا كۆزلىگەن نىشانغا يىـراق قالمىغان ئىـدى. تاغدىـكى قارىـغاي شاۋقۇنى ئېنىـق ۋە لېكىـن تۆۋەن بولۇپ، قىپ-يالىڭاچ بولۇپ قالـغان ئاق قېيىـن بىلەن ئاق تېرەكـلەر دوقالدىن ئۆتكەندىن كېيىن قايتىدىن تۈپ-تۈز يولغا كىرىۋالـغان دەريا بويىدىكى كىچىككىنە چوپلۇكتە ئىغاڭلايتتى. ناستيۇنا ئۇنىڭغا بۇرۇلماسلىقنى ئىرىشاتتى، ئۇنىڭ تەرىپىـدە بوران ھىلـىمۇ گۈكىرەۋاتاتـتى. بوران ئۇنى ئارقىسـىدىن ئالـغا ئىتتىرەتـتى، پۇتلىرى بوراننىڭ ئىتتىرىش سۈرئىتىگە يېتىشەلمىگەنلىكتىن يول بويى پۇتلىشىپ كېلىۋاتاتـتى، بىر قېتىـم يىقىلىپـمۇ چۈشـتى. ئىكـكى تال ياغـيۇ بىرىنىـت خالتىسـىدىن قارلىقـقا دومىلاپ چۈشۈپ كەتتى، نىمىشقىكىن-تاڭ، ئىختىيارسىز پەيـدا بولغان كوڭۈل غەشلىكىدىن بولسا كېرەك، ئەتىمالىم، قارلىققا توكـلاپ يېتىۋەرسۇن دەپ تېرىۋالغۇسى كەلمەي قالدى.

ئۇ يول مېڭىـش بىلەن بولۇپ كېتىپ ھىلىقـى ئۇستەڭـدىن ئۆتۈپ كەتكىلى تاس قالدى. بەختكە يارىشا شۇۋىرغانـنىڭ بىر تەرەپكە قاراپ شىددەت بىلەن سوقۇپ كېتىۋاتقانلىغىنى ۋاقتىدا سىزىپ قالدى-دە، دەرھال توختىدى. ئۇنداق بولمىغان بولسا رىبنايا كەتتىگە كېتىپ قالـغان بولاتـتى. ناستيـۇنا بۈگۈن ئۆز

تەلىينىڭ ئۇگىدىن كەلگەن ـ كەلمىگەنلىكىنى بىلەلمەيۋاتاتتى. ئۇ نىشاندىن ئادىشىپ قالماي، يىقىلىپ چۈشمەي، يەر ـ جاھاننى قاراڭغۇلۇق قاپلىغان ھاۋا شارائىتىدا دىكۈدەك بىكار يول يۈرمەي، ئانگارا دەرياسىدىن ئۇگۈشلۈق ئۆتۈۋالغاندەك تۇراتتى. ئەگەر ئۇنىڭ ئورنىدا باشقا بىرسى بولسىدى، ھەممە ئىش مۇشۇنداق ئۇگۈشلۈق بولىدىغان بولسا، جەزمەن شاتلىغىدىن قىن ـ قىنىغا پاتمىغان بولاتتى، بىراق ئۇ، نىمىشقىكىن ـ تاڭ، دەل بۇنىڭ ئەكسىچە، ھەممە ئىش ئەسلىدە بولۇشىقا تېگىشلىكتەك بولماي، ئاستىن ـ ئۈستۈن بولۇپ كېتىپتۇ، دەپ ئويلايتتى. ئۇ خۇددى بىر نەرسىنى يوقىتىپ قويغاندەك كۆڭلى پەرىشان، ئىچى تىت ـ تىت بولۇۋاتاتتى. بۇ يالغۇز ھارغىنلىقتىنلا بولماي، بەلكى دەسلىۋىدىلا ئالىلقاندىداق باشقا بىر نەرسىنىڭ مېڭىسىگە كىرىۋالغانلىقىدىن بولغان ئىدى؛ ئۇ بۇ ”ئالىلقانداق باشقا بىر نەرسە“نىڭ دەل ياخشىلىقتىن دېرەك بەرمەيدىغان، ئەمما ئالدىنئالا پەيدا بولغان توغرا سېزىم ئىكەنلىكىنى ئويلاپ بېقىشقا جۈرئەت قىلالمايتتى.

كوپ ئوتمەيلا ئۇ ئوستەڭدىن قاشقا چىقىپ، قىشلىق ئويگە يېتىپ كەلدى.

ئاندىرى ئويدە ئىدى، چۈنكى ئوگزىدىكى موردىن چىققان ئىس تولغىنىپ يۇقۇرى كوتىرىلىۋاتاتتى. مۇبادا ئۇ مىگىبىر جاپا ـ مۇشەققەتلەرنى بېشىدىن كەچۈرۈپ، بۇ يەرگە كەلگەندە قىشلىق ئوي قۇپ ـ قۇرۇق بوشاپ قېلىپ، بىكارغا ئاۋارە بولۇپ يۈرگەن

بولسا، كوڭلى بەكمۇ يېرىم بولغان بولاتتى. ئۇ ئۇزىنىڭ ئۇتكەنكى قېتىم بۇ يەرگە كېلىشى ئېرىنى نەقەدەر ئالاقزادە قىلغۇەتكەنلىكى ئېسىدە بولغاچقا، دەرھال ئىشكتىن ئۇسۇپ كىرىپ كەتمىدى. ئاۋال ئۇ دېمىنى ئېلىۋېلىپ، چىپ-چىپ ھول بولۇپ كەتكەن يۇزىنى قولى بىلەن سۇرتكەندىن كېيىن، دەرىزىنى ئاستا چېكىپ تۇرۇپ:

—ئاندىرى، مەن كەلدىم، ئاندىرى!—دىدى.

ئاندىرى ئاۋازنى ئاڭلاپ ئىشكتىن ئېتىلىپ چىقتى-دە، ناستيۇنانىڭ گەجگىسىدىن قۇچاقلاپ بىرنىملەرنى دەپ پىچىرلاپ، ئاستا ئىشىك ئالدىغا ئېپكەلدى، ناستيۇنا ئۇنىڭ نىمىلەرنى دەۋاتقانلىغىنى ئۇقالمىدى، ئۇ توساتتىن ئۇزىنىڭ ھېرىپ ھالى قالمىغانلىغىنى، قىمىرلىغۇچىلىكمۇ ماغدۇرى قالمىغانلىغىنى ھىس قىلدى. بوسۇغىدىن ئۇتۇۋاتقاندا پۇتلىشىپ يىقىلىپ چۈشكىلى تاس قالدى. ئەسلىدىلا يىغلىغۇسى كېلىپ تۇرغان ناستيۇنا ئاخىر ئۇزىنى تۇتۇۋالالماي، ئاۋازىنى قويۇۋېتىپ ھوكۇرەپ يىغلىۋەتتى. ئاندىرى نىمە قىلىشنى بىلەلمەي بىر چەتتە تەمتىرەپ تۇرۇپ قالدى، ئۇنىڭ ئۇستىگە ئۇ تا ھازىرغىچىلىك ناستيۇنانىڭ راستىنلا كەلگەنلىكىگە ئىشەنگۇسى كەلمەيۋاتقان بولسا كېرەك!

—ئالدىمغا چىقسىڭىز بولماسمىدى؟—دىدى ئۇ يىغىسىنى داۋاملاشتۇرۇپ، بوينى قاتتىقلىق بىلەن ئاچچىغىغا بەس كېلەلمەي ئاغرىنىپ،—مەن يېتىپ بارالماسمەنمىكىن، يىقىلىپ قالار-

مەنمۇ سىزنى دەپ ئەندىشە قىلىپلا كەلدىم، سىز بولسىڭىز بۇ يەردە باشقىلارنىڭ ئۇلۇپ-تىرىلىشى بىلەن قىلچە كارىڭىز بولماي بىخىراماں ئولتۇرۇپسىز.

— بۈگۈن كېلىپ قېلىشىڭىزنى نەدىن بىلەي؟!

— نەدىن بىلەي؟! بىلىشىڭىز كېرەك ئىدى-دە!

ئۇنىڭ چاپىنىنى سالدۇرۇپ قويۇش ۋە روملىسىنى يېشىش ئاخىر ئاندىرىنىڭ يادىغا يەتتى. ناستيۇنا بولسا ھول بولۇپ كوپۇپ ئىنتايىن ئېغىرلىشىپ كەتكەن پىمىسىنى يىرگەنگەن ھالدا چورۇپ تاشلىدى، ئاندىرى پىمىسىنى قولىغا ئېلىپ دەڭسەپ كورۇپ، تەئەججۇپلەنگەنلىكىدىن بېشىنى چايقىغىنىچە قۇرۇتۇش ئۈچۈن مەش يېنىغا قاقلاپ قويدى. مەشتە ئوت لاۋۇلداپ كويۇۋاتاتتى، ئۆي ھەم ئىسسىق، ھەم تىپ-تىنچ بولۇپ، ئوتۇن-لارنىڭ چاراسلاپ كويۇۋاتقان ساداسى كىشىگە بىر خىل ھوزۇر، ئائىلىگە خاس لەززەت بېغىشلايتتى. پەقەت دەرىزە ئەينىكىنىڭ تۇرۇپ-تۇرۇپ جاراقلاشلىرىلا كىشىگە سىرتتا شۇۋىرغان چىقىۋاتقانلىقىنى ئەسلىتەتتى.

ئاندىرى ناستيۇناغا ياندىشىپ تاختاي توشەكتە ئولتۇردى-دە، ئېھتىياتچانلىق بىلەن:

— قانداقچە كېلىپ قالدىڭ؟ بىرەر ئىش چىقىپ قالمىغان-دۇ؟ — دەپ سورىدى.

— قانداقچە كېلىپ قالدىڭ؟ — ناستيۇنا زەردىسى بىلەن دوراپ ئېيتتى، — سىزنى يوقلىغىلى كەلدىم، شۇنداق گەپ!

سورىغان سوئالىڭىزنى قارىڭا! — ئارقىدىنلا ئۇ ئاچچىقىدىن يانغان تەلەپپۇز بىلەن، — ھېچقانداق ئىش چىقىپ قالغىنى يوق — دېدى.

— جېنىڭدىن تويۇپسەن-دە. مەن تېخىچە مۇشۇنداق ئولە-تىرىلىشكە باقمايدىغانلىقىڭنى بىلمەپتىكەنمەن. بۈگۈنكىدەك ھاۋا رايىدا ھەتتا ياۋايى ھايۋانلارمۇ ئۇۋىسىدىن چىقالمايدۇ، سەن بولساڭ چىقىپسەن.

— سىزمۇزە، قارغۇ چاشقانغا ئوخشاش قاپ-قاراڭغۇ ئۇۋىغا كىرىۋېلىپ كۈنىڭىزنى ئېلىپ، ھېچنېمىدىن بىخەۋەر يۈرۈپسىز، ھەتتا ئۆز خوتۇنىڭىزنىڭ قانداق ئايال ئىكەنلىكىنىمۇ ئېنىق كورمەس بولۇپ قاپسىز.

— شۇنداق، قارغۇ چاشقانغا ئوخشايمەن، — دېدى ئۇ ناستيۇنانىڭ سوزىگە قوشۇلۇپ، بىراق ئۇ شۇ مىنۇتتا چەكسىز بەخت ۋە شاتلىقتا چومۇلگەنلىكتىن بۇنداق پاراڭنى دەپ كەيپىزلىنىشنى خالىمايتتى، شۇڭا گەپنى بۇرىۋەتتى: — قوسىغىڭ ئېچىپ قالدىغۇ دەيمەن؟ چۈشلۈك تاماق يېسەڭ قانداق؟ بولمىسا كەچلىك غىزا يېسەكمۇ مەيلى، مەن ھازىر ئەتىگەنمۇ-كەچمۇ، ئايرىيالمايدىغان بولۇپ قالدىم.

— پاھ، مېنى نېمە بىلەن مېھمان قىلىسىز؟ — ناستيۇنا ئاندىرىنىڭ تاماقنى تىلغا ئېلىشى بىلەنلا قوسىقىنىڭ تازا ئېچىپ تاتىشىپ كەتكەنلىكىنى ھىس قىلدى. ئۇ ئەتىگەندىمۇ ناشتا قىلمىغان. ئەمدىلىكتە بولسا گۆشگۆم چۈشەي دەپ قالغان ئىدى. ئۇنىڭدىن باشقا ئۇ شۇنى پەملىدىكى، ئاندىرى ئۇنى ھەيران

قالدۇرىدىغان نەرسىلىرىنى چىقىرىپ، ئۇزىنىڭ جاماندارچىلىق-نى نەقەدەر ئوبدان بىلىدىغانلىقىنى بىلدۈرمەكچى ئىدى. شۇڭا ئۇ ئاندىرىنىڭ كەيپىنى ئۇچۇرماسلىق لازىملىقىنى تېخىمۇ ھېس قىلدى.

— مەن ساڭا بېلىق شورپىسى پىشۇرۇپ بېرىمەن. بىرقانچە كۈندىن بۇيان بىرنەچچە تال بېلىق تۇتۇۋالدىم.

— بىراق مېنىڭ زادى تالاغا چىققۇم كەلمەيۋاتىدۇ.

— ئولتۇرۇۋەر. ھەممىسىنى ئۆزەم قىلىمەن.

ئۇ ئىشىكنى قىيا ئېچىپ قويۇپ، بوسۇغىدىن چىقماي تۇرۇپلا بېشىنى چىقاردى-دە، ئىشىك بېشىدىكى ئاللىقانداق بىر يەردىن توڭلاپ شىنىدەك قېتىپ كەتكەن يوغان بىر بېلىقنى ئالدى، — بۇ ئاجايىپ يوغانباش بېلىق كەم-كۈتىمسىز ئۈچ كىلوگىرام كېلەتتى. ئۇ بېلىقنى پاقىدا قىلىپ شىرە ئۈستىگە تاشلىدى.

— پاھ، بۇ يەردە كۆڭۈلسىز بىزدىن ئوبدان ئوتۇۋېتىپتۇ-دە، — دىدى ناستيۇنا ھەيران بولۇپ.

— ئالايىتەن سېنى ئېغىز تېگەرمىسكىن دەپ ئۆزى كەلگەن-دەكلا، تۇنۇگۈن ئامىتىم كېلىپ تۇتۇۋالغان ئىدىم، تەلىيى ئوڭ ئادەم ئوخشايسەن!

— ھە، تەلىيىم ئوڭ بولمايچۇ، — دىدى ئۇ بىر خىل مەنىلىك، ھەقىقى غەرىزىنىڭ تېگىگە يېتىپ بولمايدىغان تەلەپپۇز بىلەن.

— ئاندىرى بېلىقنى قانداق تۇتقانلىقىنى تىلغا ئېلىپمۇ قويمىدى. ئۇنى ناستيۇناغا ئېيتىپ بېرىشكە يۈزى چىدىمايتتى.

چۈنكى ئۇ تېخى يېقىندا باشقىلارنىڭ بۇنداق نەرسىلىرىنى ئوغۇرلۇۋېلىشنى خىيالىغا كەلتۈرۈپ بېقىشقىمۇ پېتىنمايتتى، بىراق ئەمدىلىكتە چۈشكۈنلىشىپ مۇشۇنداق ھارامزادىلىك قىلغىلى تۇرغان ئىدى. رىبنايا كەنتىدىكى بەزىلەر مەزكۇر كەنتنى كېسىپ ئۆتىدىغان دەريانىڭ يۇقۇرى ئېقىمىدىكى يىراق بىر ئارال قىرغىقىدا، دەريا شاخاپچىسىغا ئۇدۇل تەرەپتە بىر-نەچچە تال قارماق تاشلاپ قويغان ئىدى، بۇ يەرنىڭ سۇ ئېقىمى ئاستا بولۇپ، ناھايىتى قېلىن لاي-لاتقىلار يىغىلىپ قالغان ئىدى. مەلۇم بىر كۈنى يېرىم كېچىدە ئۇ كۈتمىگەن يەردىن بۇ قارماقلارنى كورۇپ قالدى-دە، نىيىتى بۇزۇلدى. ھېچكىمنىڭمۇ ھەر كۈنى مۇز چوقۇيدىغان كاچكول تەشكۈچنى كەنتكە ئېپكې-تىپ، يەنە ئېپكېلىپ يۇرمەيدىغانلىغى ئۇنىڭغا ئايان ئىدى. دىگەندەكلا ئۇ چاتقاللىق ئىچىدىن كاچكول تەشكۈچنى تېپىۋال-دى، ئۇنىڭ ئۈستىگە ئۇ يەردە تېخى يەنە قىسقا ساپلىق بىر-گۇرجەكمۇ قويۇپ قويۇلغان ئىدى. بۇلاردىن بېلىق تۇتقۇچىنىڭ پەملىك ئادەم ئىكەنلىكى بىلىنىپ تۇراتتى. كىشىلەر قارماققا ئادەتتە ئەتىگىنى كېلىپ قاراپ باقاتتى. شۇڭلاشقا ئاندىرى كۈگۈمدە قاراڭغۇ چۈشۈپ قېلىشىغا قارىماي مۇزنى چوقۇپ، قارماققا بېلىق ئىلىنغان-ئىلىنمىغانلىغىغا قارايتتى. بۇنداق قىلغاندا كېچىسى يەنە مۇز توڭلاپ، كاچكول ئېتىلىپ قالاتتى. ئۇ مۇشۇنداق يول بىلەن توت تال يوغان-باش بېلىقنى قولغا چۈشۈرۈۋالغان ئىدى. بۇ ئىش شۇنداق ئۇستىلىق بىلەن قىلىن-

دىكى، قىلچە ئىز قالدۇرۇلمىدى. قارماقنىڭ ئىگىسىمۇ چىقىپ قالمىدىغان يەرلىرىنى سىزىۋېلىشى ناتايىن ئىدى. ئۇنىڭ ئۈستىگە قارماق ئىگىسىگە تۇندىكى پۇرسەتمۇ قالدۇرۇلغان بولۇپ، بۇ بېلىق قارماقتا ئېلىنىشىنىڭ ئەڭ ئوبدان پەيتىدۇ، بەلكىم.

بۇنىڭ "ئىش" دەپ يېقىملىق ئېيتىلىشىنى قارىمامدىغان، بۇنداق ئىشنى ئىلگىرى ئاندىرىنىڭ ئۆزىمۇ رەزىل هارامزادىلىك دەپ كەلگەن ئىدى.

بىراق ئۇنى مۇشۇنداق پەسكەش كەسىپ بىلەن شۇغۇللىنىشقا مەجبۇر قىلغان هەرگىز تۇرمۇشنىڭ كاپالەتسىزلىكى ئەمەس ئىدى. ئۇنىڭ ئۆزىمۇ ئازدۇر-كۆپتۇر گوش ساقلاپ كەلدى، ناستىيونامۇ دائىم ئاز-پاز نەرسە ئېپكېلىپ بېرىپ تۇردى. ساقلانغان نەرسىلەر قانچە كۆپ بولسا شۇنچە ياخشى، هەرقانچە كۆپ بولسىمۇ خالتا يېرىلىپ كەتمەيدۇ. لېكىن ئاندىرىنى بارا-بارا چۈشكۈنلەشتۈرۈپ مۇشۇ هالغا چۈشۈرۈپ قويغان نەرسە ئاساسەن ئۇنىڭ قەلبىگە يوشۇرۇنغان، هەر سائەت-هەر مىنۇت ئۆزىگە هوكۇمرانلىق قىلىۋاتقان ئۈۋاللىق ئىدى. دەل مانا شۇنداق روهىي هالەت ئارقىسىدا ئۇنىڭدا ئوخشاشلا كۆچەپ يوشۇرىدىغان هەمدە هەرقايسى جەهەتلەردىن نىقاپقا ئورايدىغان بىر خىل ئارزۇ پەيدا بولۇپ قالدى: "ئۆزەم بىلەن تۈپتىن ئوخشىمايدىغان هالدا تۇرمۇش كەچۈرۈۋاتقان كىشىلەر بىلەن قارشىلىشىمەن. ئۇلار دەبدەبىلىك هالدا ياشايدۇ، موكۇپ يۈرۈشى،

قورقۇپ ئۆلتۈرۈشى ھاجەتسىز. ئۆزەم بىرەر ئىشتا بولسىمۇ ئۇلارنىڭ ئالدىدا ماڭغان بولسام بۇ قوساق كوپىكىنىمۇ بولسا چىقىرىۋالغان بولاتتىم.“ شۇنداق قىلىپ ئۇ شۇنى ھىس قىلاتتىكى، گويا ئوزى ئۇلارنىڭ تەقدىرىگە نىسبەتەن مەلۇم دەرىجىدە رول ئويناۋاتقاندەك: ئىش ئۆزى بولسا بىر خىل، بولمىسا باشقىچە بولىدىغاندەك تۇراتتى. ئۇلار بۇنداق ئادەمنى كورمىگەن ئاۋازىنى ئاڭلاپ باقمىغان، بۇنداق بىر ئادەم بارلىغىدىن قىلچە خەۋىرى بولمىغان بولسىمۇ، لىكىن بۇ ئادەم مەۋجۇت ئىدى ھەمدە ئۆزىنىڭ مەۋجۇتلۇغى ئارقىلىق باشقىلارغا مەلۇم جەھەتتە تەسىر كورسىتىۋاتاتتى، بولمىسا، ئۇ ئولگەن ئادەم، ئەرۋاھ بولۇپ قالغان بولاتتى. ئۇ بۇنداق قىلىش ئارقىلىق ئۆزىنى خوشال قىلالىسىمۇ (چۈنكى كىشىگە خوشاللىق بېغىشلايدىغانلىكى ئىشلارنىڭ ھەممىسى ئوچۇق-ئاشكارا بولىدۇ)، لىكىن بار بىلەن يوق ئارىلىغىدىكى بىچارە تەسەللىگە ئېرىشەتتى، قىلدەك قانائەت تاپاتتى. ئۇ بۇنىڭ قانداق تەسەللى، قانداق قانائەت ئىكەنلىگىنى سۈرۈشتۈرۈپ ئولتۇرمىدى، نىمىنىڭ ئوز كوڭلىنى يايىراتقانلىغىنى جەزمەن بىلىۋېلىشنىڭ نىمە ھاجىتى. كوڭۈلنىڭ ئاز-تولا يايرىغىنىلا كۇپايە-دە.

بېلىق شورپىسى لاۋىلداپ كويۈۋاتقان مەش ئۈستىدە ناھايىتى تېزلا پىشتى. ئۇلار شورپا ئىچكىلى تۇردى، ئۇنىڭ ئۈستىگە ئاندىرى يەنە بىر تال ياغاچ قوشۇقنى چىقىرىپ ناستيۇناغا سۇندى. ئۇ بۇنى ئەر-خوتۇن دىدارلاشقان ھازىرقىدەك

كوكۇللۇك پەيتكە ئاتاپ ئالايىتەن پىچاق بىلەن يوناپ ياساپ چىقىقان ئىدى. ئۇ ئۇيگە لازىمەتلىك نەرسە-كېرەكلەرنى پەيدىن-پەي سەرەمجانلاشتۇرماقتا ئىدى، ئەمدىلىكتە كىچىككىنە ھەربى سۇدان بىلەن ئەمەس، بەلكى ئۇچ لىتىر سۇ سىغىدىغان چوڭ قازان بىلەن تاماق پىشۇراتتى. بۇ قازاننى ناستىيۇنا ئالدىنقى ھەپتىدە ئىچ كىيىم بىلەن بىللە مونچىغا ئالغاچ بارغان ئىدى.

ئالدىنقى ھەپتە ئۇلار بىرقانچە قېتىم يۇز كورۇشكەن بولسىمۇ، لېكىن ئاۋالقىدەكلا قاراڭغۇدا مونچىدا كورۇشكەن ئىدى. شۇ ئۇچرىشىشلاردىن كېيىن ناستيۇنا ئوزىنىڭ ئورۇن تاللىمىغانلىغىدىن ۋە ئوزىنى چىڭ تۇتالمىغانلىغىدىن خاپا بولغان ۋە يىرگەنگەن ئىدى. ئۇنىڭدا بۇرۇنقىغا ئوخشاشلا ھەممىشە ئالدام خالىتىغا چۇشۇپ كەتتىمىكىن، ئېرىم بولماي بەلكى باشقا بىرسىمىكىن دىگەن بىر خىيال-تۇيغۇ پەيدا بولۇپ قالاتتى. گەرچە باشقا ئادەمنىڭ ئۇنىڭ ئورنىغا دەسسىيەلمەيدىغانلىغىنى ئېنىق بىلىپ تۇرسىمۇ، لېكىن يەنىلا ياتسىراۋاتاتتى، خاتىرجەم بولالمايۋاتاتتى. ئۇ ھەممىشە ئاندىرىنىڭ ئاۋازىغا "بۇ شۇنىڭ ئاۋازىمىدۇ؟" دەپ زەڭ قويۇپ قۇلاق سالاتتى، گۇمانلىق يەرلىرىنى ئىزدىگىنى ئىزدىگەن ئىدى، سوزلەپ ئولتۇرۇش ھاجەتسىزكى، ئۇ ھامان ئاندىرىنىڭ سوز-ھەركەتلىرىدىن ئىلگىرى سەزمىگەن بەزى نەرسىلەرنى سىزەتتى-دە، ئولگۇدەك قورقۇپ كېتىپ، پۇتۇنلەي گاڭگىراپ قالاتتى. بولۇپمۇ ھەم سوغاق،

ھەم تېيىلغاق، چىرىپ كەتكەن يوپۇرماقلارنىڭ چۇچۇمەل ھىدى كېلىپ تۇرغان يۇيۇنۇش تاختىسى ئۇستىدە يېتىشتىن بەك يىرگىنەتتى. يۇيۇنۇش تاختىسى ناھايىتى ئىگىز بولغاچقا ئۆمىلەپ چىقىشقا توغرا كېلەتتى. ناستيۇناغا گويا يۇيۇنۇش تاختىيى ئۇستىدە ياتقان ھامان پۇتۇن ئەزايى دەرھال يىرگىنىشلىك ياۋايى ھايۋان يۇڭى بىلەن قاپلانغاندەك، ئۇنىڭ ئۇستىگە ئۆزى خالىسىلا ياۋايى ھايۋانغا ئوخشاش ھۇۋلاپ كېتىدىغاندەك بولۇپ تۇيۇلاتتى.

بۇ قىشلىق ئۆيدە بولسا ئەھۋال باشقىچە ئىدى. ئۇلار بۇ يەردە بىر-بىرىنىڭ چىرايىغا سەپسالالايتتى. ناستيۇنا ئاندرىنىڭ چىرايىغا قاراپ كوڭلىدە نىمىلەرنى ئويلاۋاتقانلىغىنى چۈشىنىپ كېتەلەيتتى. ئۇلارنىڭ بۇ يەردىكى مېھرى-مۇھەببىتى بۇرۇنقى ئائىلە تۇرمۇشىنىڭ داۋامى بولۇپ، ئەيىپلىگۇدەك ھېچنىمىسى يوق ئىدى. مۇھەببەتلىشىش ۋاقتىدىكى شەرت-شارائىتنىڭ شۇنچىلا يات ۋە ئاددى بولۇشى ئەلۋەتتە ناستيۇنانى دەككە-دۇككىگە سالاتتى بۇ ئۇنىڭغا يوچۇن تۇيۇلاتتى، بىراق بۇنىڭ بىلەن ئۇنىڭدا بىر خىل تېپىلغۇسىز ھاياجان پەيدا بولاتتى. بۇنداق ھاياجان ئەر-خوتۇننىڭ مۇشۇنداق ھاللاردا دائىم كورۇلۇپ تۇرىدىغان، ۋاقتىنچە ئۆز بۇرچىنى ئادا قىلىدىغان ھىسسىياتىدىن ئېشىپ چۈشەتتى. ئۇلار يوللۇق ئەر-خوتۇن، لېكىن دائىم بىللە بولۇش ئۇ ياقتا تۇرسۇن، ھەتتا يۈز كورۇشۇشمۇ ئوغرىلىقچە بولۇۋاتقانلىغى، ئەر-خوتۇننىڭ

مۇشۇنداق بىچارە ئەھۋالغا چۈشۈپ قېلىشى ناستيۇناغا قاتتىق ئەلەم بولۇپ تۇيۇلاتتى. شۇڭا ئۇ بۇ ئەلەملىرىنى ھەر قېتىملىق ئۇچرىشىش بىلەن چىقىرىۋېلىشنى ئارزۇ قىلاتتى. ھەر قېتىمقى ئۇچرىشىشنىڭ بىرنەچچە يىللىق تۇرمۇش مەزمۇنىنى ئۇز ئىچىگە ئېلىشىنى، پەۋقۇلئاددە ئەھمىيەتكە، پەۋقۇلئاددە كۈچ-قۇۋۋەت ۋە پەۋقۇلئاددە مېھرىۋانلىققا ئىگە بولۇشىنى ئۈمىت قىلاتتى. ئەمما بۇ ئۈمىتنىڭ قانداق ئەمەلگە ئېشىشىنى تەسەۋۋۇر قىلالمايتتى، ئەلۋەتتە، ئۇ ئازاپلىنىش، ھەسرەتلىنىش، ئەتىنى قانداق ئۆتكۈزۈشنىڭ غېمىگە چوكۇش بىلەن بىر ۋاقىتتا يۈز بېرىشكە كۆز يەتكەن، بىراق يەنىلا گاھ كۆرۈنۈپ، گاھ غايىپ بولۇۋاتقان، سەل قارىغىلى بولمايدىغان ئىشنىڭ بالدۇرراق يۈز بېرىشىنى قىزغىن ئۈمىت قىلاتتى. ئۇنىڭ بىردىن-بىر كۈتكەن ئۈمىدى شۇ ئىشنىڭ بالدۇرراق يۈز بېرىشى ئىدىيۇ، لېكىن ئۇزىنى ئۈمىتسىزلەندۈرۈپ قويۇشنى خالىمايتتى.

مەلۇم بىر كۈنى ئۇنىڭغا شۇ ئىش يۈز بەرگەندەك بولۇپ تۇيۇلدىيۇ، لېكىن بۇنىڭ قاچان قايسى قېتىمقى ئۇچرىشىشتا يۈز بەرگەنلىكىنى بىلمەيتتى. بۇنىڭ بىلەن ئۇ: ”مۇشۇنداق ئىشنى قانداقچە سەل قاراپ ئۆتكۈزۈۋەتكەندىمەن؟ مەن تۇيغۇسىز ئادەممىدىم، ياغاچمىدىم؟“ دەپ قاتتىق ئازاپلاندى. دەرۋەقە، ناستيۇنا بۇ ئىشنىڭ راستىنلا يۈز بەرگەنلىكىگە ئىشىنىپ كەتمىگەن بولسىمۇ، لېكىن نۇرغۇن ئالامەتلەر بۇ ئىشنىڭ ھەقىقەتەن يۈز بەرگەنلىكىنى — دەل مۇشۇ ئىش تۈپەيلىدىن

ئۇزىنىڭ ئاشۇنداق بىئارام بولۇۋاتقانلىقىنى، كۆڭلىنىڭ جايىغا چۈشمەيۋاتقانلىقىنى كۆرسەتتى.

ئۇ شىرە يېنىدىن تۇرۇپ كەتتى، ھەددىدىن زىيادە ھارغىنلىق ئارقىسىدا سىقىراپ ئاغرىۋاتقان پۇتلىرىنى سۇرگىنىچە ئاقساپ مېڭىپ، تاختاي توشەككە كېلىپ يېتىۋالدى. مانا ئەمدى ئۇ ئۇزىنىڭ بۇ يەرگە كېلىش سەۋەبىنى ئاندىرىغا ئېنىق ئېيتىپ بېرەلەيتتى.

— بىلەمسىز، ئاندىرى؟

— نېمىنى؟

— بولدىلا، بىر دەمدىن كېيىن ئېيتىپ بېرەي، — دېدى ئۇ يەنە پىكرىنى ئۆزگەرتىپ.

ناستيۇنا بۇ ئىشنى ئاندىرى ئۇز يېنىغا كېلىپ ئولتۇرغاندىن كېيىن ئېيتىپ بەرمەكچى بولغان ئىدى. بىراق ئۇ تېخىچە شىرە يېنىدا ئولتۇرغان پېتى ئېزىلەڭگۈلۈك بىلەن تاماق يەۋاتاتتى؛ ناستيۇنا ئاندىرىنىڭ ناھايىتى ئاستا تاماق يەيدىغان بولۇپ قالغانلىقىنى بايقىدى — يېقىندىن بۇيان ئۇنىڭ ھەرقانداق ئىشنى ئالدىرىماي-تېنىمەي قىلىشقا ئادەتلىنىپ قالغانلىقى كورۇنۇپ تۇراتتى. ئۇ ئاخىر ئورنىدىن تۇردىيۇ، لېكىن بېرى كەلمىدى، تاماق يەيمەن دەپ قارا تەرگە چۆمۈلۈپ كەتكەچكە، سەگىۋېلىش ئۈچۈن ئىشىك يېنىغا باردى. سوغاق شامال ئۇدۇل ناستيۇناغا كېلىپ تېگىۋىدى، ناستيۇنا:

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يىغى ئادرېسى

ــ ئىشكنى يېپىڭ! ــ دەپ قاتتىق ۋاقىردى.

ــ يېپىپ قويدۇم، يېپىپ قويدۇم. بوران ئاجىزلىشىپ قالغاندەك تۇرىدۇ.

ــ ھە، ئاجىزلىشىپ قاپتۇ.

ئاندىرى ناستيوناننىڭ يېنىغا كېلىپ ئولتۇردى.

ــ تېخىچە ئىسسىنالمىدىڭمۇ؟

ــ ئىسسىنىۋالدىم، بىراق ھايال ئۆتمەي كېتىدىغانلىقىم يادىمغا يەتسىلا پۈتۈن ئەزايىم تىترەپ كېتىدۇ. كەلگۈچىلىكلا ئۆلگۈدەك ھاردىم.

ــ ئۇنداق بولسا بۇ يەردە ئۇزۇنراق تۇرۇپ، ئوبدان ئارام ئېلىۋالغىن، ئۇزەڭ يالغۇز كېتەلمەيسەن، مەن ئاپىرىپ قوياي.

ــ قانداقچە ئۇزۇنراق تۇرالايمەن، ئاندىرى؟ مەن ھېچكىمگە تىنمايلا، لام-جىم دېمەي قويمايلا بۇ ياققا چاپتىم. ئۇلار مېنى جەزمەن ئىز-دېرەكسىز يوقىلىپ كەتتى دەپ ئويلايدۇ. ئەگەر تۇن تەڭ يېرىم بولغاندا ئۆيگە قايتسام قېيىنانام خاپا بولمامدۇ؟ دائىم مۇشۇنداق يېرىم كېچىلەردە سىرتتىنا لاغايلاپ يۈرسەم، ئۇلار: "قاراڭلار، بۇ كېلىنىمىزنى......" دەپ قالىدۇ. ــ ناستيونا ئۆزىنىڭ يېرىم كېچىدە قايتىپ بېرىپ ئىشىكنى قانداق چېكىشنى تەسەۋۋۇر قىلىپ كۆزىنى يۇمدى.

ــ دادام بۇ ئىشلارنى سۈرۈشتە قىلمىدىمۇ؟

ــ ھازىرچە سۈرۈشتە قىلغىنى يوق، ئۈنچىقماي يۈرىدۇ. مەن ئۇنىڭ ئۇۋ مىلتىغىنىڭ يوقالغانلىقىنى ھازىرغىچىلىك

سىزنىڭ ۋالىغانلىقىڭىزنى ھېچ چۈشىنەلمەي كەتتىم. ئۇزۇن ئوتمەيلا، ھەممە ئىش ئۇستىدە تەگىمەي قويمايدۇ.
— سورۇشتە قىلغاندا نىمە دەپ جاۋاپ بېرىشىڭىزنى ئويدان-راق ئويلىنىپ قويدۇڭمۇ قانداق؟
— ئويلاشنىڭغۇ ئويلىدىم، — دىدى ناستيۇنا بىزار بولغان قىياپەتتە.
— نىمە دەپ جاۋاپ بەرمەكچى بولۇۋاتىسەن؟
— قانداق يالغانچىلىق قىلىدىغانلىقىمنى سىزگە ئېيتىپ بېرىشىڭ نىمە ھاجىتى؟ ئېيتقۇم يوق. نىملا بولسا ئوزەم بىر نەرسە دەرمەن. كېتەي.
ئاندىرى ناماقۇل بولغان ھالدا ئۇنىڭ چاچلىرىنى سىپاپ تۇرۇپ دىدى:
— تەس كۇنگە قالدىڭغۇ دەيمەن، ناستيۇنا؟
— ياق، — دىدى ئۇ كوزىنى ئېچىپ پەسىلىگىدە كولۇپ قويۇپ. ئۇنىڭ سوغاق شامال نەشتىرى سانچىلغان چىرايى ئىسسىق ئويدە ئاناردەك قىزىرىپ كەتكەن بولۇپ، مىيىغىدا سۇس تەبەسسۇم ئەكس ئېتىپ تۇراتتى، — سىزگە ئىچىم ئاغ-رىيدۇ. — بىراق ئۇ ئوز ھىسسىياتىنى پۈتۈنلەي سوزلەپ بېرىشنى خالىمايتتى ھەم ئۇنداق نىيەتكىمۇ كەلمىگەن ئىدى. تەس كۇنگە قالغۇدەك نىمە بولسۇن؟ ساغلام ۋە كۈچلۈكمەن، ھەر-قانچە ئېغىر يۈكنىمۇ كوتىرەلەيمەن. ئوزىڭىز قايتىپ كېلىشتىن بۇرۇن كۇنۇم ئوبدان ئوتۈپتىكەنمۇ؟ ئولۇك-تىرىكلىگىڭىزدىن

خەۋەر تاپالماي ھەر كۈنى دەككە ـ دۈككىدە ئۆتەتتىم، ھازىر ھېچ بولمىسا تىرىكلىكىڭىزدىن خەۋەر تاپتىم.

ــ يا بولمىسا ۋاقتىنچە يۈز كۆرۈشمەي تۇرساق، ئۈرۈمچىدىن ھاردۇغۇڭنى چىقىرىۋالساق قانداق؟ ئىش قىلىپ مەندە ھەممە نەرسە تەييار، ياشاپ كېتەلەيمەن.

ــ بۇ سىزنىڭ نېمە دېگىنىڭىز؟ ھاردۇغۇڭنى چىقىرىۋال دەيسىزا، لېكىن ھاردۇغۇمنى چىقىرىۋېلىشنى خالايدىغان ـ خالىمايدىغانلىقىمنى نېمىشقا سوراپ قويمايسىز؟ پات ئارىدىلا ئانگارا دەرياسىنىڭ مۇزلىرى ئېرىپ، سۇ ئېقىشقا باشلايدۇ، مۇزنىڭ پۈتۈنلەي ئېقىپ بولۇشىغا تېخى ۋاقىت بار، ھاردۇغۇمنى چىقىرىۋېلىشقا ۋاقىت كەتمەيدۇ. ناۋادا دىدارىڭىزنىمۇ كۆرەلمەي يۈرسەم ھاياتىمنىڭ يەنە نېمە مەنىسى بولسۇن؟ سىززە، ھېچنېمىنى چۈشەنمەيدىكەنسىز. ــ ناستيونا بىر پەس ئۈنچىقماي تۇرۇپ، چوڭقۇر ئۇھ تارتقاندىن كېيىن، ئاخىر، ئېيتاي دېگەن يەرگە كەلدى ـ دە، ئالدىرىماي، ئېھتىياتچانلىق بىلەن، ئۆز كېيىنكى ئانچە پەرۋا قىلمايۋاتقاندەك بىر خىل قىياپەتتە سۆزلىدى:

ــ بويۇمدا قالغاندەك قىلىدۇ، ئاندىرى!

ــ نېمە؟! ــ ”نېمە“ دېگەن سۆز ئىختىيارسىز ھالدا ئەجەپلىنىش ساداسى بولۇپ ياڭرىدى، ــ نېمە دېدىڭ؟ ــ ئۇ ئۆزىنى زادىلا تۇتۇۋالالماي سەكرەپ ئورنىدىن تۇرۇپ كەتتى. ــ بۇ گېپىڭ راستمۇ..... گەپنىڭ راستىنى ئېيتىۋاتامسەن؟

— ھازىرچە بىرنىمە دېگىلى بولمايدۇ، ئىشقىلىپ ئەزەلدىن بۇنداق ئەھۋال بولۇپ باققان ئەمەس. راستىنى كەمۇ تۇرىدۇ. — ئۇ گويا ۋاقىتنى كۆچەپ ئارقىغا سوزۇپ، ئاندىرىنىڭ بۇ ئىشقا تۇتقان پوزىتسىيىسىنى ئايدىڭلاشتۇرۇۋالماقچى بولۇۋاتقاندەك يەنىلا باياتىنقىغا ئوخشاشلا ئالدىرىماي، ئېھتىياتچانلىق بىلەن جاۋاپ بەردى.

— نىمىشقا بالدۇرراق ئېيتمىدىڭ؟ — ئاندىرى سوزىنى ئىككىلىنىپراق باشلىغان بولسىمۇ، لېكىن ئانچە ئويلىمايلا ئېيتقان بۇ سوزنىڭ ئېغىزدىن چىقىشى بىلەن تەڭ خوشاللىقىدىن نىمە قىلىشنى بىلەلمەي قالدى-دە، يۈز بەرگەن ئىشنىڭ پۈتكۈل ئەھمىيىتىنى ئاخىر چۈشىنىپ يەتتى. ئىچ-ئىچىدىن يايراپ كەتتى. — ناستىيۇنا! — ئۇ سەمىمىلىك بىلەن پەس ئاۋازدا چاقىردى، ئاندىن كېيىن پۈتۈن ئەزايى بوشىشىپ ئولتۇرۇپ قالدى-دە، ناستىيۇنانىڭ قولىنى تۇتۇۋېلىپ سوزلىدى: — بۇ قالتىس ئىش بوپتۇ جۇمۇ! ئاناڭنى! قانداقمۇ بۇنداق ئىش بولسۇن؟! چۈشىنىۋاتامسەن، ناستيۇنا؟ چۈشىنىۋاتامسەن؟ ئەسلىدە مۇنداق ئىكەن-دە، مۇنداق دېگىنا......چۈشەنىدىم ناستيۇنا......ئەمدى چۈشەندىم: بىكار قايتىپ كەلمەپتىمەن. بىكار قايتىپ كەلمەپتىمەن. ئەسلىدە ئۇ، تەقدىر......تەقدىر مېنى ئېپكەلگەن ئىكەن، تەقدىر شۇنداق قىلغان ئىكەن، مەن بۇنى ئاللىبۇرۇنلا بىلىدىغاندەك تۇراتتىم. ئاللىبۇرۇنلا كوڭلۇم تۇيغان ئىدى، چۈشىنىۋاتامسەن؟ بۇنداق بولۇشنى ئاللىبۇرۇنلا

ھس قىلغاندەك بولغانتىم. بىراق مەن يەنىلا دوت ئادەمدەك
ھەمىشە مۇشۇ ئىشنىڭ غېمىدە دەككە-دۈككىدە بولۇپ كېيىتىمەن.
مۇشۇ ئىشنىڭ غېمىدە......ئۇ ۋاقىراپ كەتمەي، بەلكى ھەر
بىر سوزنى نەپەس ئالغانغا ئوخشاش ھەم يوتىلىپ تۇرۇپ، ھەم
كۆلۈپ، قىزغىن، ئاۋازى بىلەن ئايرىم-ئايرىم سوزلىدى.
كوزلىرى گويا تامنى تېشىپ ئوتۇپ ئاللىقانداق يىراق بىر
جايغا تىكىلگەندەك چاقناپ تۇراتتى. ئارقىسىغا بۇرۇلۇپ ناستى-
يۇناغا قاراپ گەپ قىلغان چاغلىرىدىمۇ گويا ناستيۇنانى كورمەي،
ئۇنىڭغا دىققەت قىلماي، ئوزى بىلەن ئوزى مۇڭدىشىۋاتقاندەك،
ئوز ئوزىنى قايىل قىلىۋاتقاندەك قىلاتتى.- ئىشنىڭ پۈتكىنى
شۇ، بۇنىڭغا گەپ ھاجەتسىز. بۇ ھەرقانداق گەپتىنمۇ كۈچلۈك.
ئەمدىلىكتە بۇ ئىش راست بولۇپ چىقسىلا، ئولۇپ كەتسەم،
ئۇ ئىز بېسىپ قالالىسىلا، ھەرنىمە بولسامۇ مەيلى، ئەتىلا
ئولسەممۇ رازىمەن.....بۇ ئوز پۇشتۇمنىڭ ئەۋلاتىمۇ-ئەۋلات
داۋاملاشتۇرۇلۇشى-دە! ئائىلىمىزنىڭ يىلتىزى قۇرۇپ كەتمەي-
دىغان، ئەۋلادىمىز ئۈزۈلۈپ قالمايدىغان بولدى. مەن تېخى
ئەۋلادىمىز مەن بىلەن توختاپ قالىدىغان، داۋاملىشالمايدىغان
بولدى، ئەڭ ئاخىرقىسى ئوزەم بولۇپ قالىدىغان بولدۇم،
بىزنىڭ بۇ ئەۋلادىمىز مېنىڭ قولۇمدا نابۇت بولىدىغان بولدى
دەپ يۈرۈپتىكەنمەن، مانا ئەمدى ياشاۋېرىدۇ. ئەۋلادىمىزنى
ئۈزۈپ قويماي داۋاملاشتۇرۇۋېرىدۇ. بۇنداق نەتىجىنى كىممۇ
خىيالىغا كەلتۇرۇپ باقىقان! نىمە دىگەن ياخشى نەتىجە بۇ،

ناستيۇنا! سەن مېنىڭ مەريەم ئانام بولسەن! ــ ئۇ تاختاي توشەككە ئۆزىنى تاشلاپ، ناستيۇناغا ياندىشىپ ياتتى، ئۇنى قۇچاقلىدى، ئاللىقانداق بىرنىمىلەرنى دەپ پىچىرلاپ پاخپاق چاچلىق، بېشىنى ئىغاڭلاتتى.

ناستيۇنا دەسلىۋىدە ئۇنىڭ خوشال بولغانلىغىنى كورۇپ خوشال بولدى، بىراق گەپنى ئاڭلا ـ ئاڭلا، كوڭلى يېرىم بولدى، ئىچى تىتىلدىدى: "ئۆزى ئۇستىدىلا باش قاتۇرغىنى نىمىسى؟ مەن ئۇچۇنمۇ باش قاتۇرۇپ باقمامدىغاندۇ؟ ئۇ قەلبىدە ماڭا قانداق ئورۇن قالدۇردىكىنا؟ مېنىڭ تۇتقان ئورنۇم قەيەردە؟"

بۇنداق كوڭۇل يېرىملىغى ۋە تىت ـ تىتلىق ئەسلىدىلا يۈرەك قېتىغا ئاللىبۇرۇن يوشۇرۇنغان ئىدى، شۇڭا تېزلا چېچىلغىلى تۇردى.

ناستيۇنا بۇنىڭدىن بىر ھەپتە ئىلگىرى، ئۆزىنىڭ بىر يېڭى جانغا ھامىلدار بولغانلىغىدىن تۇنجى قېتىم گۇمان قىلغان چېغىدا، ھاياجانلىنىپ دېمىنى ئالالماي قالغىلى تاس قالغان ئىدى: "ئۇلۇغ خۇدايىم! بۇ راستىمدۇ؟ مەنمۇ ئادەتتىكى ئاياللارغا ئوخشاش ئانا بولالايدىغاندىمەنمۇ؟ خۇدايىم راستىنلا ئىچى ئاغرىپ ماڭا مۇشۇ بەختنى ئاتا قىلغانمىدۇ؟ شۇنچە كوپ يىللىق ئەر ـ خوتۇنلۇق تۇرمۇشنى بېشىمىزدىن كەچۇرگەندىن كېيىن، شۇنچە كوپ بىھۇدە ئۇمىت، تىرىشىش ۋە دۇئا ـ تالاۋەتتىن كېيىن، بارلىق ئۇمىدىمىز يوققا چىقاي دەپ قالغان ھازىرقى چاغدا راستىنلا موجىزە بارلىققا كەلگەندەكلا بويۇمدا قالغانمىدۇ؟ بۇ

زادى قانداق ئىشتۇ؟ ”ئۇ ئۇخلىماقچى بولۇپ چىراقنى ئۆچەر-دىيۇ، لېكىن ”شۇنداقمىدۇ؟“ دېگەن بىر قاتار سوئال ئۇنىڭ كاللىسىدا. دەككە-دۈككىگە چۈشتى، ئاۋال ئالدىراپ-تېنەپ يوغان ياغاچ كارۋات لېۋىدە ئولتۇرۇۋېلىپ يېنىككىنە تىنىدى. ئاندىن كېيىن ئىشىك پەردىسىنى يىمىراق ئېتىپ، كىيىملىرىنى سېلىپ تاشلىۋەتتى-دە، قىپ-يالىڭاچ پېتى دەرىزىدىن چۈشۈپ تۇرغان ئاي يورۇقىغا كېلىپ توختىدى — ئايمۇ گويا ئالايتەن پەسلەپ قالغاندەك ھەم تولۇن، ھەم نۇرلۇق بولۇپ كۆرۈنەتتى. ئۇ ئۆز تېنىدىكى بەزى ئۆزگىرىشلەرنى ئاددىي كۆز بىلەن تېپىپ چىقىش غەرىزىدە تاقەتسىزلىك بىلەن ئىنچىكىلەپ كۆزىتىشكە باشلىدى. ئۇنىڭ ئۇستىخىنى ساغلام، تېمەن بولۇپ، ئۇنداق خام سېمىز ئەمەس ئىدى، ئەكسىچە، ئەسلىدىكىگە ئوخشاشلا ساغلاملىق ئالامەتلىرى چىقىپ تۇراتتى، ئاپپاق ئىللىق بەدىنىدىن ئىسسىق-لىق چىقىپ تۇراتتى. ھاياجانلانغانلىقتىن ۋە پۈتۈن زېھنى بىر يەرگە مەركەزلەشكەنلىكتىن، تېنى بىلىنەر-بىلىنمەس تىترەۋاتاتتى. بىراق بۇنىڭغا ھېچقانداق مەسىلىنى چۈشەندۈرۈپ بېرەلمەيتتى. ئۇ كۆز نۇرىنى كوكرىكىگە يوتكىگەندە، پەنجىرىنىڭ كوكرىكىگە چۈشكەن سايىسىنىڭ بەئەينى سۇرلۇك كىرستتەك تۇرغانلىقىنى كورۇپ قورقۇپ كەتتى-دە، دەرھال دەرىزە يېنىدىن كارۋاتقا ئوزىنى ئاتتى، بىراق ھەرقانداق غەيرى ئوي-خىياللارنىڭ دىققىتىنى بولۇۋېتىشكە يول قويماسلىق ئۈچۈن، قوللىرىنى تۈپ-تۈز سوزۇپ، كوزلىرىنى يۇمۇپ،

نەپسىنى قىسىپ، يوتىقان ئۈستىدىلا ئولتۇرغىنىچە ئوڭدا ياتتى. ئاندىن كېيىن پۈتۈن دىققەت-ئېتىۋارىنى ئۆز تېنىگە چوڭقۇر يوشۇرۇنغان مەلۇم بىر نۇقتىغا مەركەزلەشتۈردى، ئۇ بۇ نۇقتىنى تاپتى، ئۇنى باشقا بارلىق نەرسىلەر ئارىسىدىن ئايرىپ چىقتى ھەمدە شۇ نۇقتىنى سىلاپ باقتى، شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئاجىز، ئاڭلىنار-ئاڭلانماس ئاۋازى بىلەن: "بار ئىكەن" دەپ جاۋاپ بەردى. ناستيۇنا ئەنە شۇنداق ھىس قىلغان، تەسەۋۋۇر قىلغان ئىدى. شۇنداق قىلىپ، شۇ مىنۇتتىن باشلاپ: "راستىنلا بويىقالغاندىمۇ؟ مېنى ئالداپ يۈرمەس؟ راستىنلا بويىقالغان بولسا قانداق قىلىش كېرەك؟ بۇنىڭدىن كېيىن قانداق قىلىش كېرەك؟" دېگەن تەشۋىش ئىچىدە قالدى.

راست، قانداق قىلىش كېرەك؟ بەخت بولۇشىغۇ بەخت، يەنە كېلىپ بۇ قانداق بەخت دەڭا! بىراق ئۇ ۋاقتىنى تاپالمىسا بەخت دېگۈچىلىك نېمىسى بولسۇن؟ ئىلگىرى ئۇ بەختىنىڭ يېتىپ كېلىشىنى تۈت كۆزى بىلەن كۈتتى. ئەمما بەختىنىڭ قاياقتا موكۇنۇۋالغانلىقىنى بىلىپ بولمايتتى. ئەمدى مۇشۇنداق بىر ئەھۋالدا قالغاندا بەختمۇ قېرىشقاندەك دىدارىنى كورسىتىۋاتىدۇ. بۇ نېمە ئۈچۈن؟ بىلىشكىز كېرەككى، ئۇ تۇل خوتۇن ئەمەس، بىراق ئېرى بار ئايالمۇ ئەمەس، ئۆزىنىڭ بۈگۈن قانداق ئادەم ھېساپلىنىدىغانلىقىنىمۇ، ئەتە قانداق ئادەم بولۇپ قالىدىغانلىقىنىمۇ بىلمەيتتى. ناستيۇنانىڭ نەزىرىدە ھەممە نەرسە قالايمىقانلىشىپ كەتكەن، ئورنىدىن ئايرىلىپ

www.uyghurkitap.com

ئاستىن-ئۈستۈن بولۇپ كەتكەن. ئەزەلدىن ئېرىدىن باشقا ھېچقانداق ئەر بىلەن بىرگە بولۇپ باقمىغانلىقى ئۆزىگە ناھايىتى ئايدىڭ ئىدى، ئەلۋەتتە. بىراق كەنتتىكى ھەممەيلەننىڭ بىلىدىغىنى ئۇنداق ئەمەس — كەنتتىكى ھەممەيلەن ئۇنىڭ ئېرى بىلەن توت يىلدەك يۈز كۆرۈشمىگەنلىكىنىلا بىلەتتى، خالاس. مۇنداق بولغاندا، بۇ بەختنى ئۇنىڭغا شامال ئېلىپ كەلگەنمۇ-يا؟ بۇ ئىشنى شامالغا ئارتىپ قويغىلى بولىدىغان بولسا ناھايىتى ياخشى بولغان بولاتتى، ئەلۋەتتە؛ بىراق بۇ ئاقمايتتى، باشقا بىر تىرىك ئادەم تېپىشقا توغرا كېلەتتى، لېكىن بۇ ئادەم زادى مەۋجۇت بولمىغاندىكىن، ئۇنى زورمۇ-زور ئىزدەپ نېمە قىلغۇلۇق؟ نېمە ئۈچۈن ھەقىقى مەۋجۇت بولۇپ تۇرغان ئادەمنى ئېغىزدىن چىقىرالماي، گۇنانى بىگۇنا بىر ئادەمگە ئارتىپ قويغۇلۇق؟

ھەممە ئوك-تەتۈر بولۇپ كەتتى، قالايمىقانلىشىپ كەتتى، بىراق بۇنىڭ بۇنىڭدىن كېيىن تېخىمۇ قالايمىقانلىشىپ كېتىشى تۇرغان گەپ.

"ھېچنىمىدىن ھېچنېمە يوق بىھۇدە ئارامسىزلىنىپ، بىكاردىن-بىكار ئۆزەمنى ئازاپلاپ يۈرۈۋاتامدىمەن-يا؟ ئاياللارنىڭ تېنىدە ھەرقانداق ئۆزگىرىشلەرنىڭ بولۇشى مۇمكىن، بىرەر ئۆزگىرىش بولسىلا شۇنداق دەپ ئۈزۈپ ئېيتىشقا بولماسلىقى تۇرغان گەپ. ئۆزەم كىچىككىنە بىر ئالامەتنى كورە-كورمەيلا ھودۇقۇپ كېتىۋاتىمەن، بۇنىڭ قىلچە ھاجىتى يوقتۇ، بەلكىم؟

ئىلگىرى بولمىغانىدىكىن ھازىرمۇ بولماس، كەلگۈسىدىمۇ بولماس.»

«زادى قايسى خىلدىكى ئەھۋال ياخشىراق بولار — ھازىر بولغىنى ياخشىمۇ ياكى زادى بولمىغىنى ياخشىمۇ؟ ناۋادا ئۇزەمنى تاللىغىلى قويسا قايسىنى تاللىۋالسام ياخشى بولار؟ — بويۇمىدا قالغىنى ياخشىمۇ ياكى بۇنداق كۈننىڭ مەڭگۈ كەلمىگىنى ياخشىمۇ؟»

شۇنىڭ بىلەن ئۇ بۇ مەسىلىلەرنى ئاز-تولا بولسىمۇ بىر-لىكتە ئايدىڭلاشتۇرۇۋېلىپ، بىر قارارغا كېلىپ ئۇزىنى خاتىر-جەمرەك قىلىش ئۇمىدىدە ئاندىرىنىڭ يېنىغا كەلگەن ئىدى. تاكى ئاخىرقى بىر مىنۇتقىچە: «ئېيتايمۇ ياكى تولۇق مۇئەييەن-لەشكەندىن كېيىن ئېيتايمۇ» دەپ ئىككىلىنىۋاتاتتى، ھازىرچە بولسا ئۇنىڭغا يېپىشىپ ئولتۇرۇپ، مېھرىۋانلىقتىن سەۋرى-تاقەت ۋە كۈچ-قۇۋۋەت ئالماقچى ئىدى. ئۇنىڭ تەلەپ قىلىدىغىنى كوپ بولماي، پەقەت ئۇزى بىلەن تەقدىرداش كىشىنىڭ يېنىدا كوپرەك تۇرۇۋېلىشلا ئىدى، بۇ ئادەم ئۇنى ئۇزىگىلا ئېيقىلىش ئۇچۇن كىشىلەر يېنىدىن بارغانسېرى يىراققا ئېلىپ كېتىۋاتاتتى. بىراق ئۇ ئاندىرىدىن باشقا يەنە كىمگە تايانسۇن؟ يەنە كىمدىن تەسەللى تاپسۇن؟

شۇنىڭ ئۇچۇن ئۇ ئاخىر ئېيتىدىغىنىنى ئېيتقان ئىدى، بىراق ئاندىرىنىڭ ئۇز خۇدىنى بىلمەي قالغان ھالدا ئېيتقان، قولاشمىغان گەپلىرىنى ئاڭلاپ: «ئېيتمىسامىمۇ بوپتىكەن» دەپ

پۇشايمان قىلىپ قالدى. ئۇنىڭ بۇ ئىشىنىڭ ئەھمىيىتىگە بۇنداق قارشى ناستيۇنانىڭ ئويلىمىغان يېرىدىن چىققان ئىدى.

—ئۇنداقتا مەنچۇ؟—دەپ سورىدى ناستيۇنا جەينىكىنى تاختاي توشەككە تىرەپ تۇرۇپ، —مەن قانداق قىلىمەن؟ كىشىلەر ئارىسىدا ياشاۋاتقان ئادەممەن، بۇنى ئۇنتۇپ قالدىڭىزمۇ؟ ئېيتىپ بېقىڭا، ئۇلار ئالدىدا نىمە دەيمەن؟ قېينانام، قېيناتاملارغا نىمە دەيمەن؟ ئۇلار ئېھتىمال بۇنىڭ قانداق ئىش ئىكەنلىكىنى سوراپ قالار، سۈرۈشتە قىلىپ قالار.

بۇ توپ-توچۇق كورۇنۇپ تۇرغان مەسىلە بولسىمۇ، لېكىن، ئىمىشقىكىن-تاڭ، ئاندىرى خىيالىغا كەلتۈرۈپ باقمىغان ئىدى. ئۇ ئورنىدىن قوپا-قوپمايلا يەنە ئولتۇرۇۋالدى-دە، ئالاقزادىلىك بىلەن كوزلىرىنى ناستيۇناغا تىكتى.

—بىلمەيمەن،—دىدى ئۇ مۇرىسىنى لىكىلدىتىپ قويۇپ، —ئۇلار بىلەن كارىڭ نىمە؟

—ئىشقىلىپ سىز يالغۇز بىر ئادەم بۇ يەردە بولغاندىكىن، كارىڭىز بولمىسىمۇ بولۇۋېرىدۇ.

—نىمە دەۋاتىسەن، ناستيۇنا؟ خوشال بولمايۋاتامسەن؟

—خوشال بولىمەن، ئەلۋەتتە. بىراق ئەمدى مەن قانداق قىلىمەن؟ ئۆزەمنى قەيەرگە يوشۇرۇپ قويىمەن؟ بۇنداق ئىشنىڭ ئۆزاققا بارمايلا چېقىپ قالىدىغانلىقىنى بىلىشىڭىز كېرەك.

—بۇ ئىشنى بىزنىڭ قانچە يىللاپ ئاسماندىكى ئاي بىلەن يۇلتۇزغا تەلمۈرگەندەك تەشنالىق بىلەن كۈتكەنلىكىمىز ھېلىمۇ

www.uyghurkitap.com

ئىسىگىدىدۇر؟ — ئۇنىڭ ئاۋازى ئەلەم بىلەن تولىغان بولۇپ، يەنىلا ھېچنېمىنى چۈشەنگۈسى كەلمەيتتى.
— ئىسمىدە...... بۇ قانداقمۇ ئىسمىدىن كۆتىرىلىپ قالسۇن. نېمە گېپىگىز بۇ، ئاندىرى؟ نېمە ئۈچۈن مېنى قايىل قىلماقچى بولىسىز؟ ئەينى چاغلاردا مەن سىزگە بىرەر بالا تۇغۇپ بېرىش ئۈمىدىدە تۈن-تۈنلەپ دۇئا-تەلەپ قىلغان ئەمەسمىدىم؟ ئۇرۇق-ئەۋلادىڭىزنى داۋاملاشتۇرۇش ئۈچۈن باشقا ھېچنېمىنى تىلىمەي، سىزگە بىرەر پەرزەنت تۇغۇپ بېرىشنىلا تىلىگەن ئىدىمغۇ. پەرزەنت كۆرەلمەسمەنمىكىن دەپ ھەممىدىن بەك ئەنسىرىگەن ئۆزەم ئەمەسمىدىم؟ ھەممەيلەن بۇنى باشقا بىرىسىدىن ئەمەس، مەندىن كۆرگەن ئىدى. ھەتتا سىزمۇ مېنىڭدىن كارغا كەلمەيدىكەن دەپ ئاغرىنغان ئەمەسمىدىڭىز؟ مېنىڭ كۆڭلۈم سىزدىن تەسرەك ئىدى، باشقىلار مېنى ئالدامچى، ئوغرى قاتارىدا كۆرۈشتى؛ قېيناتام بىلەن قېينانامىمۇ سىزنى پەرزەنت كۆرەرمىكىن دەپ تاپقان؛ ئۆزىڭىزمۇ مېنى شۇنداق قىلارمىكىن دەپ خوتۇنلۇققا ئالغان ئىدىڭىز. بىراق مەنچۇ، گويا باشقىلار-نىڭ ئورنىنى ئالداپ ئىگىلىۋالغاندەك، باشقىلارنىڭ بەختىنى ئوغرىلىۋالغاندەك، كاكىلىماس مىكسىيان بولۇپ تۇرىلىپ قالغى-نىمنى قارىمامسىز! ئۆزەمنى قانچە-قانچىلاپ قاغشەتكەن ئىدىم، بۇ سىزگىمۇ ئايان. ئۆز رايىمچە بولغاندا باشقا خوتۇن ئېلىۋې-لىشىڭىزغا ئۇنىمايلىق بولسۇن ئۈچۈن ئاستاغىنا ئۆيىدىن چىقىپ كەتكەن بولاتتىم. ياكى ئانگارا دەرياسىغا ئۆزەمنى تاشلايتتىم.

ئۇزنىڭىز مېنى مۇنداق قىلغىلى قويمىغانتىڭىز. كېيىنچە ئۆرۈش بولۇپ كەتتى. سىز بولسىڭىز مەندىن: "ھېلىمۇ ئېسىڭىدىمۇ؟" دەپ سوراپ ئولتۇرىسىز، مېنىڭ ئېسىمدە بولمىسا كىمنىڭ ئېسىدە بولاتتى؟ ئەمدىلىكتە شاتلىقىنى باسالماي ناخشا ئېيتىپ، ئۇسسۇل ئوينىماقچى بولۇۋاتقان مەن بولماي، كىم بولسۇن؟ مەن بۇ دۇنيادا قايتا تورەلگەندەك بولۇپ قالدىم. تۇۋا! بىراق سىزنىچۇ، يوق قاتارغا چىقىرىۋېتىشكىلا توغرا كېلىدۇ، يوق ھېساپلاشقا توغرا كېلىدۇ، ئاندىرى، يوق قاتارغا! — ناستيۇنا ئېغىر خۇرسىنىپ، گويا يېنىدىن چاچلىرى پاخپىيىپ كەتكەن، گوموش بۇ ئەرۋاھنى قوغلىۋەتمەكچى بولۇۋاتقاندەك قوللىرىنى سىلكىدى، — مېنىڭ ھەرقانداق كىشىگە سىزنىڭ بۇ يەردە ئىكەنلىكىڭىزنى ئوغرىلىقچە بولسىمۇ ئېيتىپ قويۇشۇمغا ئىجازەت بەرمىدىڭىز. بوپتۇ، سىزنى يوق قاتارغا چىقىرىۋەتسەم چىقىرىۋېتەي دىدىم، ھازىر مەن بۇ توغرىدا تىنىپ يۈرمەيمەن، كەلگۈسىدىمۇ ھەرگىز تىنمايمەن. بۇنىڭ سەۋىۋى ماڭا چۈشىنىشلىك. ئەھۋال بۇنداق بولغاندىكىن، بالىمۇ، — ناۋادا ئۇ دۇنياغا كوز ئاچقان تەقدىردىمۇ — سىزنىڭ بالىڭىز ھېساپلانمايدۇ. كىمنىڭ دىيىلسىمۇ بولۋېرىدۇيۇ، لېكىن، سىزنىڭكى دىيىشكە بولمايدۇ، سىز يوققا چىقىرىۋېتىلگەن ئادەمسىز، ئولگەن ياكى تىرىك يۈرگەنلىكىڭىزنى ھېچكىم بىلمەيدۇ. سىز ئۇيدە يوق تۇرسىڭىز، مەن قوسىقىمنى دومبايتىپ بارسام، قېيىناتام بىلەن قېينانام مىننەتدارلىق بىلدۈرەرمۇ؟ ئىچى ئاغرىرمۇ؟ شۇنداق-تە! ئەگەر ئۇلار

ئولۇپ كەتكەنلىكىگىزنى بىلىدى، ئىش ئاسانراق چۇشكەن بولاتتى، ھە دەپ چوققامغا قويۇپ ئەيىپلەۋەرمەي، كەچۈرىدىغانلارنىڭمۇ چىقىپ قىلىشى مۇمكىن ئىدى. بىراق ئەمەلىيەتتە بولسا كىشىلەر سىزنى ھە دىسىلا يېنىمغا قايتىپ كېلىپ قالدۇ، دەپ ھىساپلىشىدۇ. ئۇزەمچۇ؟ قايتىپ كېلىشىگىزنى كۈتۈپ تۇرغان كۈنلەردە نىمە ئىش قىلىپ قويغان بولىمەن؟ مانا شۇنداق ئەھۋال ئاستىدا ئەڭ پەسكەش لالما ئىتلارمۇ ئارقامدىن: "قارىغا، قىلىپ قويغان ئوبدان ئىشنى!" دەپ غەيۋەت قىلغىلى تۇرىدۇ، بۇنىڭمۇ ئەجەپلەنگۈچىلىكى يوق، تېگىشلىك جاجىنى يىگەن بولىمەن-دە. بۇ ئوشۇقچە يۈكنى ئۇزەم يالغۇز كوتىرىپ يۈرۈپ، كىشىلەرنىڭ ئەيىپلەشلىرىگە تاقابىل تۇرۇشۇم ھەقىقەتەن قىيىن، ئاندىرى، تاقابىل تۇرالماي قالىمەنمىكىن دەپ ئەنسىرەۋاتىمەن!

ئاندىرى لام-جىم دىمەي، ھەسرەتلەنگەن ھالدا يىراقراقتىكى بىر بۇلۇڭغا مىدىر-سىدىر قىلماي كوز تىكىپ ئولتۇراتتى. ئۇ ئۇزاققىچە ئۈنچىقمىدى. ناستيۇنا دەسلۇۋىدە بىرئاز قورۇنۇپ قالدى، كېيىنچە ئۇزىنىڭ باياتىنقى گەپلىرىدىن قورقۇپ كەتتى. ئۇنىڭ يۇقۇرقى سوزلىرى بۇ بالىنى تۇغۇشنى خالىمايمەن دىگەنگە باراۋەر ئىدى، ناۋادا ھازىرقى پەيت ھەممىدىن بەك مۇھىم پەيت بولىدىغان بولسا، ئۇ ھالدا ئەمدىلا تورىلىشكە باشلىغان جانىنىڭ داۋاملىق مەۋجۇت بولۇپ تۇرۇشىمۇ، تۇنجۇقۇپ ئولۇشىمۇ مۇمكىن ئىدى. ئۇ تۇغۇشنى خالىمىسىلا ھىچنە-

ممۇ بولمايدۇ، ھەممە ئىش ئۆز ئىختىيارىدا بولىدۇ. بالىنىڭ بولۇپ قالغىنى ياخشى ئەمەس، بولمىغىنىچۇ؟ ئۇمۇ ياخشى ئەمەس. بىراق ئۇ بالىنى تۇغماسلىقنى ھەرگىز خالىمايتتى، ئۆزىنىڭ ئۇزاقتىن بۇيان تەشنا بولۇپ كەلگەن ئارزۇسىدىن ۋازكېچىشتەك ئېغىر يۈكنى زىممىسىگە ئېلىش ئۇنىڭ قولىدىن كەلمەيتتى، شۇنداقلا بۇ ئۇنىڭ ئۈچۈن بەك قورقۇنچلۇق ئىش ئىدى! ئۇ بۇندىن كېيىن ئىشلارنىڭ زادىلا ئۆز ئىختىيارىدا بولماسلىقىنى، ئاللىقاچان ئەملىيەتكە ئايلىنىپ قىلچىلىكمۇ ئۆزگىرىش بولماسلىقىنى تىلەيتتى.

— نېمە قىلىشىمنى بىلەلمەي قالدىم، ئاندىرى، — دېدى ئۇ چۈشەنچە بىرەلمىگىن دېگەن ئۈمىت بىلەن خىجىل بولغان ھالدا قوشۇمچە قىلىپ، — نېمە قىلىشىمنى بىلەلمەي قالدىم، ھودۇقۇپ كېتىۋاتىمەن.

— پېشانەڭگە نېمە پۈتۈلگەن بولسا، زادىلا قېچىپ قۇتۇلالمايسەن، ناستيۇنا، — دېدى ئاندىرى ئاخىر ئېغىز ئېچىپ، — سەن ئۇنىڭ دېگىنىگە ھەرقانچە قۇلاق سالمىغىنىڭ بىلەن ئۇ يەنىلا ئۆزىنىڭ دېگىنى بويىچە قىلىدۇ. — ئۇ گويا بۇ جەھەتتە تېخىمۇ كۆپرەك تەسىراتقا ئىگە بولغاندەك غەمكىن، ئۆز گېپىدىن قىلچە گۇمانلانمىغان ھالدا ئاچچىق كۈلۈپ قويدى. بىر پەس ئۈنچىقماي تۇرۇۋالغاندىن كېيىن ساقىلىنى يۇلۇپ، سۆزىنى داۋاملاشتۇردى. تەلەپپۇزى قەتئىي، قوپال تۇس ئالدى، — پېشانەمگە پۈتۈلگەن تەقدىر مېنى جەڭ مەيدانىدىن چېكىن-

دۇرۇپ چىقىپ بۇ يەرگە ئەۋەتتى. ھەممە تەقدىرنىڭ ئىختىيارىدا بولدى. تەقدىر ئۆلۈمدىن بۇرۇن ئىككىمىزنىڭ بىرنەچچە قېتىم يۈز كۆرۈشۈۋېلىشى ئۈچۈن مېنى زورمۇ-زور بۇ يەرگە ئەۋەتكەن بولسا كېرەك. مېنى قاقاس تاغ-باياۋانلاردىكى ياۋايى ھايۋانلاردەك بۇ يەرگە موكۇنۇۋېلىپ كۈننى ئوبدان ئۆتكۈزۈۋاتىدۇ دەمسەن؟ شۇنداقمۇ؟ كۈنۈم ئوبدان ئۆتۈۋاتامدۇ؟ ئۇلار ئۇ ياققا ئۈرۈش قىلماقتا، مەنمۇ بۇ ياقتا ئەمەس، ئۇ ياقتا بولۇشۇم كېرەك ئىدى، سېنىڭچە بۇنداق كۈن ئوبدان ئۆتەمدۇ؟ مەن بۇ يەردە بوردەك ھۇۋلاشنى ئۆگىنىۋالدىم. ئاڭلاپ باقامسەن؟ دوراپ بېرەي، — ئۇ ناستيۇنانىڭ ماقۇللۇغىنى ئالمايلا ئورنىدىن تۇرۇپ، ئىگىز قەدەم تاشلاپ بوسۇغا يېنىغا كېلىپ، ئىشىكنى ئاچتى-دە، بېشىنى سىرتقا چىقاردى. بىراق شۇ ھامان ھۇۋلىۋەتمەي، ئاۋازىنى تەڭشەۋاتقاندەك ئاۋال ئوكسۇشكە باشلىدى، تەڭشەپ بولغاندىن كېيىن قورقۇتۇپ كىشىنىڭ چاچلىرىنى ھۆرپەيتىۋەتكۈدەك ئېچىنىشلىق، ھەسرەتلىك، چىقىراق ئاۋازى بىلەن سوزۇپ ھۇۋلاشقا باشلىدى. بۇ ئاۋاز كىشىنى پىچاق بىلەن بوغۇزلاۋاتقاندەك ئازاپلايتتى. ناستيۇنا قورقىنىدىن تىزلىنىپ ئولتۇرۇپ قالدى-دە، قوللىرىنى كوكرىكىگە چىڭ باستى. ئاندىرى بۇنداق غەيرى ئىنسان ئاۋازىنى ئۈشتۈمتۇت توختىتىپ، ئىشىكنى ياپتى-دە، بىرنەچچە قېتىم قۇرۇق يوتىلىپ قويۇپ، قايتا ئۆز ئورنىغا كېلىپ ئولتۇردى. — ئوخشامدىكەن؟ — دەپ سورىدى ئۇ، ئارقىدىنلا ئۆزىگە ئۆزى جاۋاپ بەردى، —

بەكمۇ ئوخشايدۇ. بۇنداق ئاۋازنى ئاڭلىغان چېغىمدا بۇنىڭ مېنىڭ ئاۋازىم ئىكەنلىكىنى بىلىشىڭ كېرەك. مەن بۇ يەردە بورىلەرنىڭ ھەممىسىنى قورقۇتۇپ قاچۇرۇۋەتتىم. ھەممە بورىلەر سىلەر تەرەپتىكى قارشى قىرغاقتا ئوتۇپ كەتكەن بولۇشى مۇمكىن. ئىچ پۇشۇغۇمنى چىقىرىدىغان نەقەدەر ئوبدان ئامال تېپىپ چىققانلىغىمنى قارىغىنا! مېنى زېرىككەنلىكتىن ھۇۋلاشنى ئۈگىنىۋالغان بولسا كېرەك دەۋاتامسەن؟ ئۇنداق ئەمەس، ناستيۇنا. بۇ زېرىككەنلىكتىن ئەمەس، باشقا سەۋەپتىن، بۇنىڭ سەۋەۋى تۇرمۇشۇمنىڭ تولىمۇ كوڭۈللۈك ئوتۇۋاتقانلىغىدا. نىمە ئۈچۈن ئەڭ ئاخىرقى ئۈمىتىمنى تارتىۋالماقچى بولىسەن؟ بىكار قايتىپ كەلمىگەنلىكىگە ئازدۇر-كوپتۇر ئىمكانىيەت بەرسەڭ بولماسمۇ؟ ھەر ھالدا بۇنداق خورلۇقتا پۈتۈنلەي بىكاردىن-بىكار ئۈچراپ يۈرمىگەن ئادەم قىلىپ قويساڭ بولماسمۇ؟ بۇ ئىشنى ماڭا ئېيتىپ بېرىپ، مېنى خوشال قىلغاندىن كېيىن، خوشاللىقنى، يەنە تارتىۋالماقچى بولۇۋاتىسەن. بۇنداقتا مەن تېخىمۇ بەرداشلىق بېرەلمەي قالىمەن. ئۇنى دۇنياغا كوز ئاچقۇزساڭ، مەنمۇ بىكار ياشىمىغان بولىمەن. بۇ-ئەڭ ئاخىرقى ئۈمىدىم. كېيىمگە قۇلاق سالغىنا، بۇ-مېنىڭ ئەڭ ئاخىرقى ئۈمىدىم، بۇ مەن ئۈچۈن ھەممە نەرسە دىمەكتۇر. پۈتۈن ئومرۇمدە مانا مۇشۇ ئىشنى قىلغان بولاي. باشقىلار بىلمىسىمۇ، ئوز پۇشتۇمدىن بولغان جان-جىگىرىم ئوزىنىڭ مېنىڭ پۇشتۇمدىن بولغانلىغىنى بىلىدۇ. كەلگۈسىدە مانا شۇ جان-جىگىرىمىزلا

بۇنى ياد ئېتىدۇ.

— بىلىشىڭىز كېرەككى، ئېھتىمال ئۇ تېخى يوقتۇ، — دېدى ناستيۇنا كۈچسىز ھالدا رەددىيە بېرىپ، — ئۇنداق بولۇشى ناتايىن، كېيىنچەرەك بىرنىمە دەيلى دەپ ئېيتتىمغۇ.

— بولمىسا باشقا گېپىم يوق. ئەگەر بوپ قالسا نابۇت قىلىۋەتمەي، ئېپقالغىن. جېنىمنى قۇتقۇزغىن! گېپىمگە ماقۇل بولساڭلا، ئەتىگىلا ئۇلۇپ بېرىشكە رازىمەن. سېنى يەنە ئاۋارە قىلمايمەن. باشقا ئىشلارنى قانداق قىلغۇڭ كەلسە شۇنداق قىلىۋەرسەڭ بولىدۇ......

— ئۇلۇۋېلىشىڭىزغا ھەرگىز يول قويمايمەن! نىمىلەرنى دەپ يۈرىدىغانسىز؟!

— ئىككىمىز توت يىل بىللە تۇرمۇش كەچۈردۇق، خا ياخشى، خا يامان بولسۇن، ئىشقىلىپ بىرگە ئۆتتۇق. كېيىن توت يىل ئۇرۇش بولدى، ئارىمىزنى نەچچە مىڭ چاقىرىم يول ئايرىپ تۇرغان بولسىمۇ، لېكىن رىشتە باشتىن-ئاياق بىر بىرىمىزنى چېتىپ كەلدى. بۇنىڭ ھەممىسى يوقىقا چىقارمۇ؟ بىھۇدە ئۆتكەنگە ھىساپ بولۇپ كېتەرمۇ؟ ئەر-خوتۇنلۇق تۇرمۇشىمىزدىن ھېچنىمە قالماسمۇ؟ سەن تېخى ياشايسەن. ھىلىمۇ ياش، چىرايلىقسەن، بىراق ئۆتكەن سەككىز يىل قايتىپ كەلمەيدۇ، ئۆتۈپ كەتكىنى كەتكەن. كېيىنكى تۇرمۇشۇڭنىڭ قانداق بولۇشىدىن قەتئىي نەزەر، ئىشقىلىپ مەندەك مۇشۇنداق بىر ئادەم ئىلگىرىكى تۇرمۇشۇڭدا بىللە بولۇپ ئۆتكەن، قەلبىڭ-

دىن مېنى بىراقلا ئۇچۇرۇپ تاشلىيالامتىڭ-يا؟ قانچىلىغان ئاياللار ئۇرۇش داۋامىدا بىرتالاي بالىلارنى بېقىپ كەتتى، ئەمما سېنىڭ بىرنىمۇ باققۇڭ كەلمەيۋاتىدۇ. ئەگەر ئۇ ئاللىبۇرۇنلا دۇنياغا كەلگەن بولسا، ئۇرۇش پارتلاشتىن ئىلگىرىلا دۇنياغا كەلگەن بولسا قانداق قىلاتتىڭ؟

— مەن ئۇنىڭ لازىمى يوق دەۋاتىمەنمۇ، ئاندىرى؟! لازىمى يوق دەۋاتىمەنمۇ؟! ماڭا لازىم، نىمە ئۇچۇن سىز ماڭا ئۇۋال قىلىدىغانسىز؟ نىمە ئۈچۈن؟

— ئالدىنقى سەپتىن قايتىپ كەلگەن چېغىمدا، قېچىپ كەلگەنلىكىمنى بىلىپ تۇرۇپمۇ رەت قىلمىدىڭ، قوغلاپ تاشلىمىدىڭ، پاش قىلىپمۇ قويمىدىڭ، ئەكسىچە، جېنىمنى قۇتقۇزۇپ قالدىڭ، سەن بولمىغان بولساڭ ئاللىبۇرۇن توگىشىپ كەتكەن بولاتتىم. مېنى قۇتقۇزۇپ قالغانلىقىڭ بىلەن قانچە چوڭ خەۋپ-خەتەرلەرگە دۇچكېلىدىغانلىغىڭنى بىلىپ تۇرۇپمۇ ئۇنىڭغا قارىمىدىڭ، ئۇنىڭدىن قىلچىلىكمۇ قورقمىدىڭ، بىراق كىمنىڭ خىيالىغا كەلسۇن، ئەمدىلىكتە ئىككىمىزنىڭ ئائىلىسى ئائىلە بولالماي قالغان چاغدا...... بۇنىمۇ ئائىلە دەپ بولامدۇ؟...... بىر ئائىلە ئىككىگە بولۇنۇپ كەتكەن مۇشۇنداق بىر چاغدا، تورەلگىنىمدىن بۇيان تۇنجى قېتىم، شۇنداقلا بىردىن-بىر قېتىم، ھەر ھالدا، ئەرلەر قىلىشقا تېگىشلىك ئىشتا مۇۋەپپەقىيەت قازاندىم. بۇ ئىش بىلەن مەن ئاخىر بىكارغا ياشىمىغان بولۇپ چىقتىم. شۇنداق ئەمەسمۇ؟! ئىلگىرى بىر تەرەپكىلا —

كىشلەرگىلا قاراپ قويىساق بولىۋېرەتتى. ئۇلار ئانگارا دەرياسى-
نىڭ ئۇڭ قىرغىقىدا. ئەمما ھازىر ئىككى تەرەپكە — كىشلەر
بىلەن ماڭا قاراۋاتىسەن. ئانگارا دەرياسىنىڭ سۈيى قۇرۇپ
كەتسە كېتىدۇكى، بۇ ئىككى تەرەپنى بىر بىرىگە چېتىشقا
ئامال تېپىلمايدۇ. بۇنداق دەپ قويۇشقۇ ئاسان، بۇ گەپلەرنى
قوسىقىمغا سىڭلىپ يۈرۈش ھاجەتسىز، ئەلۋەتتە. مۇشۇ يەرگە
موكۇنۇۋېلىپ ئۆلۈمنى كۈتۈشتىن باشقا ئىشىم يوق.

— بولدى قويۇڭ، ئاندىرى، بولدى، بۇنداق گەپلەرنى
قىلىپ يۈرمەڭ.

ئاندىرى ھاياجىنىنى بېسىۋالغاندىن كېيىن تاختاي توشەككە
ئولتۇرۇپ، ئوڭدىسىغا ياتتى-دە، دېمىنى ئالدى. بىراق تېخى
دەيدىغىنىنى دەپ بولمىغاچقا، بىر دەم ئۈنچىقماي تۇرغاندىن
كېيىن، كوڭلىدىكى چىقىرىپ بولمىغان ئەلەمىنىڭ قوزغىتىشى
ئارقىسىدا يەنە ئۆز گېپىنى باشلىۋەتتى، بىراق ئاھاڭى خېلى
جايىغا چۈشۈپ، سىلىقلىشىپ قالغان ئىدى، چۈنكى ئاساسىي
گەپلەرنى دەپ بولدى-دە.

— سەن كىشلەرنىڭ ئۈنى-بۇنى دېيىشىدىن قورقۇۋاتى-
سەن...... ئۇنىڭ بىلەن نېمە كارىڭ! ئادەم دىگەن بىر توپ
ئىتقا ئوخشاپ كېتىدۇ، كىمكى بىرەر جايدا قىمىرلاپ قويىدىمۇ،
بولىدى، ئۇلار دەرھال "ھاۋ" "ھاۋ" دەپ قاۋىغىلى تۇرىدۇ.
بىر دەم قاۋىغاندىن كېيىن ئاغزىنى باسىدۇ-دە، يەنە كىملەرنىڭ
قۇسۇرى قولىمىزغا چىقىپ قالاركىن دەپ كېيىنكى بىرسىنى

كۆتىدۇ. كىشلەر بۇرنۇڭنى نوقۇپ تۇرۇپ تىللايدۇ، ئەلۋەت-
تە، — بۇنىڭدىن خالى بولغىلى بولمايدۇ. ئادەم دىگەنچۇ،
ئالەمنىڭ قالايمىقان بولماسلىغىدىن ئەنسىرىگەندەك، جاۋىلدىشىپ
تىلنى چايناشنى ياقتۇرىدۇ. ئۇلار تومپىيىپ چىققان قوسىغىڭنى
كورستىشىپ بىرنەچچە ئېغىز يامان گەپ قىلىۋالسىلا تامغىسىنى
يېيىشنىمۇ ئۇنتۇپ قالىدۇ. سوزلىسە سوزلەۋەرسۇن، قىچىشقىنى
بىسىۋالسۇن! ئادەم دىگەننىڭ ئاشۇنداق قىچىشىپ قالىدىغان
قۇسۇرلىرى بولىدۇ، بىرەر ئادەمنى تېپىپ ئۇنىڭ غەيۋىتىنى
قىلىۋالمىغىچە ئۇنمايدۇ، ئۇلار بۇنداق قىلمىسا بىر كۈنمۇ
ھايات يۈرەلمەيدۇ. سەن لام-جىم دىمەي، كارىڭ بولماي،
ئۆز ئىشىڭنى قىلىۋەرسەڭ، ئۇلارنىڭ ئۆزى ناھايىتى تېز ئارىدىلا
بۇنىڭ قىزىقى قالمىغانلىغىنى ھىس قىلىشىدۇ. بىرنەچچە كۈن-
دىن كېيىن باشقىلارنىڭ غەيۋىتىگە چۈشۈپ كېتىدۇ، ئۇ چاغدا
سەنمۇ ئۇلار قاتارىدىكى ئادەم بولۇپ سانىلىسەن. بۇنداق
ئىشلار يىڭىلىقمىدى-يا؟ بۈگۈن سەن بىرەر ئىش دەستىدىن
باشقىلارنىڭ تىل-قاغىشىغا ئۇچرىساڭ، بىر مەزگىل ئۆتكەندىن
كېيىن، ئەكسىچە، ماختىشىغا سازاۋەر بولۇپ قالىسەن. بۇ ئادەم-
لەرچۇ...... ئەگەر ئۇلارنىڭ ئۆزلىرىمۇ مۇشۇنداق ئىشقا دۇچ-
كېلىپ قالىدىغان بولسا، قانداق بولۇپ كېتىشىنى كىم بىلىدۇ
دەيسەن. باشقىلارنىڭ گېپىگە قۇلاق سالماي، ئۆزەڭنىڭ گېپىگە
قۇلاق سال، ئىشقىلىپ، بۇنى ئۆز ئىچىڭدە بىلسەن، ھەر-
قانداق كىشى ئالدىدا خىجىل بولىدىغان يېرىڭ يوق، ئۇ ئۆز

ئېرىڭدىن بولغان بالا. مۇشۇنىڭغا ئاساسەن كىشىلەرنىڭ ئەيىپ-لەشلىرىگە تاقابىل تۇرالايسەن، مۇشۇنىڭغا ئاساسەن. ئەلۋەتتە، بۇنىڭدىن كېيىنكى تۇرمۇشۇڭ ئاسانغا چۈشمەيدۇ، بىراق ھازىر ئاسانغا چۈشۈۋېتىپتىمۇ؟

— ئاغرىنىۋاتقىنىم يوق.

— ئاغرىنىشىڭنىڭ نېمە ھاجىتى، بۇ ئوپ-ئوچۇق كورۇنۇپ تۇرغان نەرسە-دە.

ئۇلار دەرىزە ئەينەكلىرىنىڭ قايتا جالاقلىمىغانلىقىغا دىققەت قىلىپ كەتمىدى، قىشلىق ئوي گۈگۈم چۈشۈشتىن بۇرۇن بىر دەم يورۇق بولۇپ تۇردى، ئاندىن كېيىن جىمجىتلىققا چوك-كەن گۈگۈم پەردىسى بىلەن قاپلاندى. بوران توختىغان ئىدى. پەقەت قانداق جايلاردا پىقىرىشىنى، توختاپ قېلىشىنى بىلەل-مەي، ئوز توپىدىن ئايرىلىپ قالغان ئوتكۈنچى شامال بەزىدە تېخى بۇ تام ياكى ئۇ تامغا ھېچ چۈشىنىكسىز ھالدا ئۇسۇپ قوياتتى-دە، ئارقىدىنلا جىمىپ قالاتتى. ئوت ئوچكەن، مەش قارىيىپ كورۇنەتتى.

ئاندىرى كېيىنى توختىتىپ ئورنىدىن تۇردى-دە، ئىسقىلىق مەشنىڭ كانىيىدىن چىقىپ كەتمىسۇن دەپ كانايىنى ئېتىپ قويدى. ئاندىن كېيىن دەرىزە سىرتىغا كوز تاشلىدى. تاغدىن بوران ئۇچۇرۇپ چۈشكەن نۇرغۇن قار ئەينەكلىك دەرىزە بىلەن تەڭ دېگۈدەك ئېگىزلىكتە دوۋىلىنىپ كەتكەن ئىدى. دەرەخ شاخلىرىغا بىر قەۋەت نەمخۇش قار قونغان، بوران

www.uyghurkitap.com

خىلىلا بېسىققان بولسىمۇ، لېكىن تىۋەن ساڭگىلاپ چۈشكەن، بارا-بارا قاراڭغۇلىشىۋاتقان ئاسماندا يەنىلا ئەسكى مازدەك قارا بۇلۇت بىر بىرىنى قوغلىشىپ ئۇتۇپ كېتىۋاتاتتى.

ناستيۇنا قايرىلىپ ئاندىرىغا سەپسالدى. ئاندىرى يېنىپ كېلىپ قايتىدىن ناستيۇنانىڭ يېنىدا ياتتى. ھەممە نەرسە باياتىنقى بىلەن ئوپ-ئوخشاش ئىدى. بىراق ئۇنىڭ قىلچە زورۇرىيەتسىز ھالدا ئورنىدىن تۇرۇپ كەتكەنلىكى ھەر ئىككىلەنگە: "باياتىن ئېيتىلغان سوزلەرنى ئەمدىلىكتە يەنىمۇ سوزلەۋېرىشنىڭ ھاجىتى يوق" دىگەندىن دېرەك بېرەتتى. بۇ گېپى تۈگمەس خوتۇننىڭ: "ۋايجان، ئەگەر مەن بالا تۇغۇپ قويىدىغان بولسام، ئۇنىڭ ئۇستىگە بۇ بالا ئاغرىپ قالىدىغان بولسا قانداق قىلارمەن......" دەپ ھە دەپ قۇرۇق گەپ سېتىشىدىن ساقلىنىش ئۈچۈن يەنىلا كۇتۇپ تۇرۇشقا توغرا كېلەتتى. دەيدىغان گەپلەرنى ئاندىرى دەپ بولدى، ناستيۇنامۇ ئاڭلىدى،— مانا بۇ كۇپايە. سەۋرى-تاقەت قىلىپ كۇتۇپ تۇرۇش كېرەك. بىرنەچچە كۈن ئوتمەيلا ھەممىسى مەلۇم بولىدۇ.

ناستيۇنا يېنىككىنە بىر تىنىدى-دە، پۈتۈن ئەزايى ھۇررەك-ھۇررەك بولۇپ ئىششىپ كېتىۋاتقاندەك ئازاپلىنىش تۇيغۇسىنى قاچۇرۇش ئۈچۈن، ئاندىرىنى چوچۇتۇۋەتمەي، ئاستا كېرىلەۋالدى. ئۇنىڭدا ھامان مۇنداق ئەھۋاللار كورۇلۇپ تۇراتتى: ئاز-تولا چوچۇپ كەتسىلا ياكى كونا جاراھىتىگە ئاز-پاز تېگىپ كەتسىلا، گويا بىر قىسىم سەزگۈر ھەم كىشىنى ئازاپلايدىغان

ھۇررەك ـ ھۇررەك ئىشقلار ئەزايىنىڭ ئىچكى قىسمىدىن تېرىسى تېشىغا تېپىۋاتقاندەك تۇيۇلاتتى، ئۇنىڭ ئۇستىگە بۇنداق تۇيغۇ شۇنىڭدىن كېيىنمۇ ئاسانلىقچە يوقىلىپ كەتمەيتتى. بۇ ھۇررەك ـ ھۇررەك ئىشقلار روھىي جەھەتتىكى ئازاپىنىڭ، قىلچىلىك ئازاپ بولسىمۇ، ئىنكاسى ئىدى.

ئۇ ئاندىرنىڭ ئۇزلىرى ئۇتتۇرىسىدىكى تېخى ئېنىق بىر نىمە دېيىلمىگەچكە ئاجىزلىشىپ كەتكەن، مۇستەھكەملەنمىگەن، ئۇز ئىچىدە بىلىشىدىغان كېلىشىمنى كاللىسى ئايىنىپ، قارامىلىق بىلەن بۇزۇپ تاشلىشىدىن ئەنسىرەپ پەخەس بولۇپ كەلدى.

ئاندىرى قىمىرلاپ قويۇۋىدى، ناستيۇنا دەرھال دېمىنى قىستى.

ئاندىرى يەنە تۇيۇقسىزلا سوز باشلىدى:

ـــ بۇنىڭغا ناھايىتى ئۇزۇن بولدى، بۇ بۇنىڭدىن ئىككى يىل بۇرۇنقى بىر يازدا بولغان ئىش، چۇشۇمگە كىرىپ قالغانلىغىنى شۇنداق ئېنىق ئېسىمدە تۇرۇپتۇ، ـــ ئۇ ناستيۇنانىڭ پاراڭ مەزمۇنىنىڭ ئۇزگىرىشىگە ماسلىشۇشىلىشى ئۇچۇن بىرئاز توختىۋالدى، ـــ چۇشۇمدىكى ئىش ئۇڭۇمدىكىگە ئوخشايتتى: بىزنىڭ قىسمىمىز تۇرغان جاي، يەنە مەن بىللە جەڭ قىلىۋاتقانلارنىڭ ھەممىسى ئۇز ئەينىدەكلا ئىدى. ھەتتا ئۇخلىغىلى ياتقان چاغدىكى توت ئەتراپىم قانداق بولسا چۇشۇمدىمۇ شۇنداق ئىدى. چۇشۇمدە ئەنە شۇ يەردە ئۇخلاۋاتقىدەكمەن، شۇ چاغدا ئاق قېيىن كۇچەتزارلىقى تەرەپتىن ـــ قىسمىمىز

تۇرۇشلۇق جايغا يېقىن بىر يەردە دىگەندەكلا بىر قاناتى ئاق قېيىن كوچىتى بار ئىدى — بىر قىزچاق مەن تەرەپكە قاراپ كەلدى. مەن ئۇنى زادىلا تونۇمايدىغاندەك تۇراتتىم، ئۇ جۇل-جۇل بولۇپ كەتكەن ئۇزۇن كوينەك كىيىۋالغان ئىدى، ئورۇق-لۇقتىن شامالدا ئۇچۇپ كېتىدىغاندەك قىلاتتى، يالىڭاياق بولۇپ، ساڭا ئوخشايدىغان قىلچىلىك يېرى يوق ئىدى، بىراق نىمە ئۈچۈنكىن-تاڭ، بۇ قىزچاقنىڭ ئوزەڭ ئىكەنلىكىنى بىلىپ تۇراتتىم.

— ئىلگىرى مەن دەل ئاشۇنداق ئىدىم، — دىدى ناستيۇنا هەيران بولغان هالدا ئىسپاتلىق بېرىپ، — ئۇ چاغدا مەن تېخى سىزگە تەگمىگەن ئىدىم، تونۇمايتتىڭىز، چاچلىرىم ئوغۇل باللار-نىڭكىدەك قىسقىغىنا قىلىپ ئېلىنغان ئىدى، شۇنداقمۇ؟

— شۇنداق، چاچلىرى قىسقىغىنا قىلىپ ئېلىنىپتىكەن.

— ئۇ مەن.

— بۇ ئەجەپلىنەرلىك ئەمەسمۇ؟ سىنىڭ بۇنداق تۇرقۇڭنى بىرەر قېتىممۇ كورۇپ باقمىغان تۇرسام، قانداق قىلىپ ئاشۇنداق ئوز ئەيىندەكلا چۇشۇمگە كىرىپ قالدىكىنا؟

— بىلمىدىم، ئېهتىمال سىزگە سوزلەپ بەرگەن بولغىيدىم. ئىشقىلىپ بۇرۇن مەن ئاشۇنداق ئىدىم. ئۇ مەن بولىمەن.

— شۇنى دىگىنا، نىمىشقىكىن-تاڭ، ئۇ قىزچاقنىڭ ئوزەڭ ئىكەنلىكىنى بىلىپ تۇراتتىم. ئۇ قىزچاق يېنىمغا كېلىپ ئېيتتى: "سىزنىڭ بۇ يەردە تۇرۇۋېلىپ قايتىپ كەتمىگىنىڭىز نىمىسى؟

مەن بىرتالاي بالىلارنى باقسىمەن دەپ ھېرىسىپ-چارچاپ، ئازاپ چېكىپ يۈرۈپتىمەن، سىزچۇ، ئاسىمان ئورۇلۇپ چۈشسىمۇ كارىڭىز بولمىدى.» مەن: «قانداق بالىلار؟ نەدىن كەلگەن بالىلىرىڭ ئۇ؟ پاختا ئېتىپ نىمە قىلىسەن؟ زادى بالىلىرىڭ بارمۇ-يوق؟ قايتىپ كېتىپ قاراپ باققىنا» دېۋىدىم، ئۇ كېتىپ قالدى.

— ئۇ شۇنداقلا كېتىپ قالدىمۇ؟

— ئۇ كېيىمگە قۇلاق سالىغاندەك بولۇپ كېتىپ قالدى.

بىراق بىر دەمدىن كېيىنلا ئۇ يەنە يېنىمدا پەيدا بولۇپ قالدى-دە، تۈنجى قېتىمقىغا ئوخشاشلا گومۇشلۇق بىلەن: «مەن بىرتالاي بالىلارنى باقسىمەن دەپ ھېرىسىپ-چارچاپ، ئازاپ چېكىپ يۈرۈۋاتىمەن......» دەپ غودۇڭشىغىلى تۇردى، بۇ گەپلەردىن جۇدۇنۇم ئورلىدى-دە، ئۇنىڭغا: «تېزراق قايتىپ كەت، ماڭا چىرمىشىپ يۈرمە، سېنىڭ ھەتتا بىر بالاڭمۇ يوق،» دەپ جاۋاپ بەردىم. ئۇ چۈشەنگەندەك بولۇپ، ئويلىنىۋالدى-دە، بۇرۇلۇپ كېتىپ قالدى. ئۇنىڭ ئۈستىگە بۇ چۈشنى كورگەن چېغىمدا ئۇخلىمىغاندەكلا قىلاتتىم. چۈش كورۈۋاتقىنىم ئېنىق تۇرۇقلۇقمۇ يەنە ھە دەپ ئۇخلىۋالماقچى بولاتتىم، لېكىن زادىلا ئۇيقۇم كەلمەيتتى. كوزۇمنى يۇمىۋالغان بولسامۇ، لېكىن يەنىلا ئۇنىڭ ھىلىقى بىر قاتار ئاق قېيىن كوچىتى تەرەپتىن مەن تەرەپكە قاراپ ئارقا-ئارقىدىن يېنىپ-يېنىپ كېلىۋاتقانلىقىنى كورۇپ تۇراتتىم. شۇ كېچە ئۇ مېنى تازىمۇ قىينىۋەتتى.

ناستيۇنا بۇ گەپلەرنى ئاڭلاپ، تۇيۇقسىزلا ئۆز خاتىرىسىدىكى ئاللىقانداق بىر نىمىنىڭ قىمىرلاشقا باشلىغانلىقىنى ھېس قىلدى-دە. ئورنىدىن ئازراق كۆتىرىلىپ، ھەتتا نىمىنىڭ ئۆزىنىڭ سوئال سورىشىغا تۈرتكە بولغانلىقىنىمۇ چۈشەنمىگەن ھالدا سورىدى:

— ئاخىر قانداق بولدى؟ ئاخىر سىز ئۇنىڭغا نىمە دىدىڭىز؟ ئاخىرقى قېتىمدا نىمە دىدىڭىز؟

— ئېسىمدە قالماپتۇ. يەنىلا شۇ بىرنەچچە ئېغىز گەپ بولسا كېرەك، ئۇنىڭدىن باشقا نىمىمۇ دىيەلەيتتىم؟

— ئۇنىڭغا ئىچ ئاغرىتىشىڭىز، ئۇنىڭ بىلەن تاكاللاشماسلىقىڭىز كېرەك ئىدى، — دىدى ناستيۇنا ئاۋازىنى تۇساتتىن ئۆزگەرتىپ، ئىچى پۇشقان، پەرىشان ھالدا.

— نىمىگە؟

— ھېچنىمىگە، ئۇنىڭ سىزگە شۇنچە كۆپ يېپىشقانلىقىنى بىلىشىڭىز كېرەك ئىدى-دە، — دىدى ناستيۇنا گويا كۆرگەن نەرسىلىرىنى ساناۋاتقاندەك ئالدى تەرەپتىن كۆزىنى ئۈزمەي، — سىلەرنىڭ ئۇ يەردە يەنە نۇرغۇن زەمبىرەكلىرىڭلار توختىتىلغان ئىكەن. مەن بولسام ئويىماندىن، دەل ئەنە شۇ يەردىن چىقىپ يېنىڭىزغا بارغانتىم، ئۇ يەردىمۇ نۇرغۇن ماشىنىلار توختىتىپ قويۇلۇپتۇ، ھەممىسى مايسىرەڭ ئاپتوموبىللار ئىكەن. سىز ئىگەرنىڭ كىگىز يوپۇقى ئۈستىدە يېتىپتىكەنسىز، ئۆزۈڭ ھەربى پەلتو ئۈستىگە يەنە تېخى كىلىۇنىكىمۇ يېپىۋاپتىكەنسىز، سىزنىڭ

ياتقان يېرىڭىز چەتتە بولۇپ، يېنىڭىزدا ئۇچمۇ ياكى توتمۇ يولداش يېتىپتىكەن، مەن سىز ياتقان ئاشۇ ياقتىن كەلگەنتىم......

ئاندىن جەينىكىگە تايىنىپ كۆتىرىلدى-دە، كۆزلىرىنى ئىمىر-چىمىر قىلىپمۇ قويماي سورىدى:

—بۇنى قانداق بىلدىڭ؟

—مەنمۇ شۇنداق چۈش كۆرۈپ قالغانتىم، بۇ ئۇزەملا كۆرگەن چۈشتۇ. بۇنداق بولۇشى ھەقىقەتەن كىمنىڭمۇ خىيالىغا كەلگەن دەيسىز؟!—ناستيۇنا چوچۇگەن ھالدا داڭقېتىپ قالدى ۋە كۆڭلۇمدە ئاللىقانداق بىر ئاۋاز: "بۇ ئىشنى ئاغزىڭدىن چىقىرىپ يۈرۈشۈڭنىڭ ھاجىتى يوق ئىدى" دەپ ئاستاغىنا ئاگاھلاندۇرۇۋاتامدىكىن دېگەن خىيالدا دىققەت بىلەن قۇلاق سالدى. ئۇ ئەقلىگە كەلگەندىن بۇيان ئىككى ئادەم ئوخشاشلا چۈش كۆرۈپتۇ دەپ ئاڭلاپ باقمىغان ئىدى. بۇ ئادەتتىكى چۈش بولماستىن، بەلكى ئۇخرىسىغا كېلىدىغان چۈش ئىدى. بۇ چۈشكە بېرىلىدىغان تەبىر ئىنتايىن ئېنىق بولۇپ، باش قاتۇرۇپ پەرەز قىلىپ ئولتۇرۇشنىڭ، ياساپ يۈرۈشنىڭ ھاجىتى يوق ئىدى. ناستيۇنا ھە دېسىلا گېپىنى توختىتىشقا تەييار بولغان ھالدا ئېھتىياتچانلىق بىلەن ئېسىگە ئېلىپ سوزلىدى،—يولنى ماڭا بىر موماي كۆرسىتىپ قويغان ئىدى. چىراي شەكلى قانداق ئىكەن دەمسىزا؟ مېنى ئولتۇرۇۋەتسەمۇ ئۇنى ئېسىمگە ئالالمايمەن. ئۇ ماڭا: "ئۇنىڭ يېنىغا بېرىپ، بالىلىرىنىڭ ئەھۋالىنى ئېيتىپ بەر. ئەگەر ئۇ مېنىڭ دېسە، ماقۇل بولسا ئىشنىڭ پۈتكىنى شۇ. ناۋادا

مېنىڭ دېمىسە، چىڭ تۇرۇپ مېنىڭكىدى دېگۈز" دەپ يول كۆرسەتتى. شۇنىڭ بىلەن مەن يېنىڭىزغا باردىم. سىز ھەرقانچە قىلغان بىلەنمۇ مېنىڭكىدى دېگىلى ئۇنىمىدىڭىز، مەن كېتىپ قىلىپ، يەنە ئالدىڭىزغا قايتىپ باردىم، يەنە كېتىپ قېلىپ يەنە قايتىپ باردىم، بىراق سىز يەنىلا گېپىمنىڭ مەنىسىگە چۈشەنمەي، ھە دەپ: "يوق، يوق" دەپلا تۇرۇۋالدىڭىز. مەن سىزگە يوشۇرۇن بىشارەت بەرمەكچى بولدۇمۇ، لېكىن ئۇنداق قىلالمىدىم. سىز ماڭا كايىپ ئارقا-ئارقىدىن ھەيدەپ تاشلىدىڭىز. ئاخىردا ئەھۋالنىڭ قانداق بولغانلىقى ئېسىمدە قالماپتۇ. پەقەت شۇنىسى ئېسىمدىكى، بۇ قېتىم يېنىڭىزغا قىزلىق ياسىنىشىم بىلەن ئەمەس، بەلكى ئېسىگە ئالارمىكى دېگەن خىيال بىلەن ھازىرقى مۇشۇ تۇرقۇمدا بارغان ئىدىم. مەن سىزنى ھازىرقى تۇرقۇم بىلەن ئىزدەپ بېرىپتىكەنمەنمۇ؟

ـــ ھەئە.

ـــ سىز ماڭا نىمىلەرنى دېگەن بولغىيدىڭىز؟

ـــ ئېسىمدە قالماپتۇ، ئۇنتۇپ كېتىپتىمەن.

ـــ ھەر ھالدا بىرنىمىلەرنى دېگەن بولغىيدىڭىز؟

ـــ ئېھتىمال دېگەن بولغىيدىم.

ـــ قارىڭا سىزنى! ھەممىدىن بەك مۇھىم ئىشنىمۇ ئۇنتۇپ قاپسىز-دە! ـــ ناستيۇنا تاقەت قىلىپ تۇرالماي ئۇنىڭدىن ئاغرىندى، ـــ مېنىڭ دەپ قويۇشىڭىزنىڭ ياكى ھېچ بولمىغاندا ئۇنچىقماي تۇرۇۋېلىشىڭىزنىڭ مۇشكۈل دېگۈدەك نىمىسى

بولسۇن؟ ناۋادا سىز شۇ چاغدا مېنىڭ ئىدى دەپ قويغان بولسى-ڭىزمۇ بۇگۈنكىدەك ھالغا چۈشۈپ قالمىغان بولاتتىڭىز.

— بىكارچىلىقتا قىلىدىغان ئىش تاپالماي چۈشكە ئىشىنىپ يۈرۈپسەن، — دېدى ئاندىرى ئىشەنچسىز بىلەن رەددىيە بېرىپ.

— بۇنىڭ قانداق چۈش ئىكەنلىكى ئۆزىڭىزگىمۇ ئايان. بۇ چۈش ئىككىمىز ئوپمۇ-ئوخشاش كورگەن چۈش. ئۇنىڭ ئۈس-تىگە بىرلا كېچىدە تەڭ كورگەنلىكىمىز ئېھتىمالغا ناھايىتى يېقىن. ئېھتىمال روھىم چۈشۈمدە سىزنى يوقلاشقا بارغاچقا، شۇنداق ئەينەن، ئوپمۇ-ئوخشاش بولۇپ چىققاندۇ، — ناستيۇنا يەنىلا رايىدىن يانماي ئۈمىت بىلەن داۋاملىق سۈرۈشتۈردى، — شۇنىڭدىن كېيىن مېنىڭ بالىنى قۇچىغىمغا ئالغىنىم بىر قېتىممۇ چۈشىڭىزگە كىرىپ قالمىدىمۇ؟ بىر قېتىممۇ كىرمىدىمۇ؟ ئوبدان ئەسلەپ بېقىڭا.

— كىرمىدى، بىر قېتىممۇ كىرمىدى.

— ئېسىڭىزدىن كوتىرىلىپ قالمىغاندىمۇ؟ بۇ قېتىمقى ئۈرۈش...... شۇنداق قاتتىق بوپتۇ، ھەممە نەرسە يەنچىپ تاشلى-نىپمۇ، بۇنىڭ تۈپەيلىدىن ئۇنتۇپ قالسىڭىزمۇ بىرنىمە دەپ بولمايدۇ.

— ياق، راستتىنلا شۇنداق چۈش كورگەن بولسام، ئېھتىمال ئۇنتۇپ قالمىغان بولاتتىم. مېنى قانداق يوقلاپ كەلگەنلىكىڭ توغرىسىدىكى ھېلىقى چۈشۈممۇ شۇنداق ئېنىق ئېسىمدە تۇرۇپ-

تىغۇ؟! توپ-توغرا ئىككى يىلغىچە ئېسىمدىن كۆتۈرۈلمىدى.

—قويۇڭا، شۇ چۈشىڭىزنىڭ نەتىجىسىنىڭ قانداق بولغانلىغىنى ئۇنتۇپ قاپسىزغۇ؟ ھازىر ئەمدى ئۇنى قانداقمۇ پەرەز قىلغىلى بولسۇن؟

—شۇ چۈشۈم ئالاھەزەل نەتىجىسىز، ھېچقانداق نەتىجىسىز بولسا كېرەك. تەقدىر نەتىجىنى بىزگە ئالايىتەن قالدۇرۇپ قويغان ئىكەن. بىزنى چۈشىمىزدە ئەمەس، بەلكى ئويغىمىزدا بۇنىڭ نەتىجىسىنى كۆرۈش ئىمكانىيىتىگە ئىگە قىلدى. نەتىجىسى كۆرۈلگەندىن كېيىن قوبۇل قىلىش-قىلماسلىق ئۆز ئىختىيارىڭ.

—نېمە ئۈچۈن ھازىر ھە دېسىلا تەقدىرنى ئېغىزغا ئالماي تۇرالمايدىغان بولۇپ قالدىڭىزكىن. ئىلگىرى سىزنىڭ تەقدىرنى تىلغا ئالغىنىڭىزنى ئاڭلىمىغاندەك قىلىۋىدىم.

—ۋاقتى كەلسە ئۆزەڭمۇ شۇنداق دەيدىغان بولۇپ قالىسەن ......—دېدى ئۇ ئاچچىق كۈلۈپ، ئۆزىچە بېشىنى لىڭشىتىپ تۇرۇپ.—سەنمۇزە تازا، ئەيپلەش ئۈچۈن مېنىڭ قۇسۇرۇمنى تېپىپسەن-دە، تەقدىر ئاياق ئاستىڭدىن بىر غېرىچمۇ نېرى كەتمەي چىرمىشىۋېلىپ، راست ئەدۋىڭنى بېرىپ، قانداق قىلغۇسى كەلسە شۇنداق قىلغىلى تۇرسا، ئۆزەڭمۇ شۇنداق دېگەن بولاتتىڭ.

—مەن سىزنى ھەرگىز غەرەزلىك ھالدا ئەيپلىمەكچى ئەمەس ئىدىم، گەپ ئۆزەممۇ سەزمەستە ئاغزىمدىن چىقىپ

كېتىپ قالدى.

ناستيۇنا كېپىنى تۇگىتىپ، ئىختىيارسىز ھالدا ئاندىرىنىڭ ئايىغى يېنىغا قاراپ قويدى.

— مانا ئەمدى تەقدىر يەنە سېنى ھەيدەپ كېلىپ، مەن بىلەن بىر ھارۋىغا قوشۇپ قويدى، — ئاندىرىنىڭ بۇ سۆزلىرى ھەم تەھدىت سالغاندەك ھەم ئىچ ئاغرىتقاندەك تۇراتتى، — ئۇنىڭ توردىن قانداق قۇتۇلۇپ كېتەرسەنكى-تاڭ.

— ئۇنىڭدىن قۇتۇلۇپ كېتىپ نېمە قىلىمەن؟ مەن سىز بىلەن بىللە بولىمەن. ئۆلسەممۇ بىللە ئۆلىمەن.

11

ناستيۇنا غەم-ئەندىشىدىن قۇتۇلالمىدى، قۇتۇلۇش ئۇ ياقتا تۇرسۇن، ئەكسىچە تېخىمۇ ئېغىرلاشتى، ئۇنىڭدىن قۇتۇلىمەن دەپ خام-خىيال قىلىشمۇ مۇمكىن ئەمەس، شۇنداق بولسىمۇ، قانداقلا بولمىسۇن، ئۇ يېنىكلىشىپ قالغاندەك بولدى، كۆڭلىمۇ بىرئاز ئېچىلدى. ئەھۋال ھەر ھالدا ئايدىڭلىشىپ قالغان ئىدى — ناستيۇنا گويا يولدىن ئادىشىپ قالغان كىشىدەك چېپىپ يۈرۈپ ماغدۇرىدىن كېتىپ قالغاندا، تۇيۇقسىزلا ئاخىر نىشانىنى ئېنىق پەرق ئېتىپ، ئۆزىنىڭ تۇيۇق يولغا كىرىپ قېلىپ ئىنتايىن يىراققا — ئۆز پەرىزىدىكىدىنمۇ خېلى كۆپ يىراققا كېتىپ

قالغانلىغىنى سەزدى، بىراق قانداقلىكى بولمىسۇن، ئەمدىلىكتە ئۇ بۇ تۇيۇق يولدىن قانداق قىلىپ چىقىپ كېتىشنى بىلىۋالدى. ئۇزىنىڭ قاتمۇ-قات خەتەرلىك توسالغۇلاردىن ئۆتۈپ، بۇ يولدىن چىقىپ كېتىشكە كۈچ-قۇۋۋىتىنىڭ يېتىش يەتمەسلىكى باشقىچە بىر ئىش، ئەمما قايسى يولدا مېڭىشنى، قايسى تەرەپكە قاراپ ئىلگىرىلەشنى ئاللىقاچان ئايدىڭلاشتۇرۇۋالغان ئىدى.

ناستيونىاغا ئايدىڭلاشقان يول مۇنداق: مۇشۇنداق هالغا چۈشۈپ قالغاندىكىن، جان تالىشىپ قارشىلىق كۆرسىتىپ، تەقدىرگە تەن بەرمەي يۈرمەي، سەۋرى-تاقەت قىلىپ، ھەممىدە بولۇشىغا قويۇۋېتىش كېرەك ئىدى. ئۇ ئېخى بۇنداق قىلىشقا بەل باغلىمىغان بولسىمۇ، لېكىن ئاخىردا يەنىلا مۇشۇنداق قىلىشتىن خالى بولالمايدىغانلىقىنى چۈشىنىپ يەتكەن ئىدى. ئۇزىنىڭ بۇ بىر قەدەھ ئاچچىق شارابىنى كوتىرىۋېتىشكە مەجبۇر بولىدىغاندەك تۇراتتى. چېكىنىۋېلىشقا تولىمۇ كېچىككەن ئىدى. ئۇنىڭ ئۇستىگە چېكىنىشنىمۇ خالىمايتتى. ناستيونىانىڭ چېكىنىشى ئۇزى بىلەن قارشىلاشقانىغا باراۋەر ئىدى؛ ئۇنىڭ باياتىن ئاندرىيغا بويۇن تولغاپ، ھېلىقى گەپلەرنى ئېيتىشتا ئاندرىينىڭ ئاغزىدىن مەدەت تېپىشنى كوزلىگەن ئىدى، خالاس. ئۇ ئۇزىگە ئاندرىيدىن باشقا يەنە قەيەردىنمۇ مەدەت تاپسۇن؟ ئۇ ئاندرىيغا ئۇمىت بېغىشلىدى، ئاندرى بۇ ئۇمىتكە قانداقمۇ چىڭ يېپىشىۋالمىسۇن. هازىر بۇ ئۇمىت ئاندرى ئۈچۈن بىر دەممۇ ئايرىلغىلى بولمايدىغان هاۋاغا ئوخشايتتى. شۇڭا ناستيونا

ئۇنىڭ نېمە دەيدىغانلىقىنى ئاللىبۇرۇن خىيالىغا كەلتۈرگەن ئىدى.

دېمەك، ناستيۇنا چوچەكلەردىكى دوملاپ قاچىدىغان يۇمۇ-لاق بولكىنى① دوراشقا مەجبۇر ئىدى. ئالدىنى ئادەم توسى-ۋالسىلا دوملاپ كېتىۋېرەتتى. گەپ شۇ يەردە ئىدىكى، ناۋادا بىراۋ ئالدىنى توسۇۋالسا ئۇلارغا نېمە دېيىش كېرەك؟ "ھېلىقى يۇمۇلاق بولكىغۇ ئۆزىنىڭ قانداق تورەلگەنلىكىنى، قەيەردىن قوزغىلىپ قەيەرگە دوملاپ كېتىۋاتقانلىقىنى قوشاققا قېتىپ بېرەر، بىراق مەن ئۇتمۇشتىكى ۋە ھازىرقى ئەھۋالىمنى قانداق چۈشەندۈرىمەن؟ بىراق، بۇلارنىڭ ھەممىسىنى قويۇپ تۇرۇپ كېيىنچە بىرنېمە دەرمەن......ئالدىرىماي تۇرۇپ تۇراي، ۋاقتى كەلگەندە بىرنېمە دەرمەن."

"ئادەم پىت چىقىۋەرسە قىچىشماس بولۇپ قالىدۇ، قەرز ئارتىلىۋەرسە غەم قىلماس بولۇپ قالىدۇ" دېگەندەك، ئەھۋال ئايدىڭلىشىپ بولغاچقا، ناستيۇنانىڭ كوڭلىنى چولغىۋالغان دەككە-دۈككىمۇ غايىپ بولدى. ئۇ تولىمۇ يىراققا كېتىپ

① بۇ «يۇمۇلاق بولكا» دېگەن رۇس خەلق چوچىكىدىن ئېلىنغان بولۇپ، ئۇنىڭدا بىر مومايىنىڭ سۇپۇرۇۋالغان ئۇن بىلەن بىر كىچىك يۇمۇلاق بولكا پىشۇرغانلىقى، بۇ بولكىنىڭ قېچىپ كېتىپ يول بويى ناخشا ئېيتىپ، يەۋەتمەكچى بولغان تۈرلۈك ھايۋانلاردىن ئۆزىنى چەتكە ئالغانلىقى، ئاخىردا ھىلىگەر تۈلكىگە ئۇچراپ قېلىپ، يېيىلىپ كەتكەنلىكى ھېكايە قىلىنىدۇ.

قالغاچقا، ئەنسىرەشكە تېگىشلىك ئىشلىرىمۇ بەك كۆپ بولۇپ كەتكەچكە، ھېچنېمىدىن قورقمايلا ئالغا قاراپ كېتىۋەردى. ناستيۇنا ھەمىشە: "تەقدىرنىڭ ياكى بولمىسا تەڭرىمنىڭ ماڭا كۆزى چۈشۈپ قاپتۇ، شۇڭا ھەممىلا يەردە باشقىلارغا ئوخشىمايدىغان ئۆزگىچە ئادەم بولۇپ قېلىۋاتىمەن، بولمىسا مىڭەمنى يەپ كېتىدىغان ئىشلار ئارقا-ئارقىدىن بېشىمغا چۈشمىگەن بولاتتى" دەپ ئويلايتتى. ھالبۇكى، بۇ ئىشلار تۆپىلىدىن ئۇ يەنە مۇقەررەر ھالدا باشقىلارنىڭ كۆزىدىن ئۆزىنى چەتكە ئالمايتتى. شۇنداق، ئۇنىڭ ھازىرقى ئەھۋالى ئوبدان ئەمەس ئىدى، بىراق ئۇنىڭ ئىلگىرىكىدەك گاڭگىرىغان ھالدا ئەپلەپ-سەپلەپ كۈن ئۆتكۈزۈشى، باشتىن-ئاياق كىچىككىنە بىر خالتا كوچىدا ئايلىنىپ يۈرۈشى، ھېچقانداق چىقىش يولى تاپالماي، ھېچقانداق ئۈمىتنى كۆرەلمەي يۈرۈشى ھازىرقىدىن ئوبدانراقمىدى؟ ئېھتىمال كىشىلەر ئۇنى كەچۈرۈپ قالار، زورۇر تېپىلغاندا تېخى يەنە ھە-پە دېيىشىپمۇ بېرەر، ئۇنىڭ تارتقان ئازاپ-ئوقۇبەتلىرىگە قاراپ بىرنەچچە ئېغىز ماختىۋەتىسىمۇ ئەجەپ ئەمەس،— ئالەمدە چىقىم تارتماي تۇرۇپ ھېچنېمىگە ئېرىشكىلى بولمايدۇ. ئۇ سەۋرى-تاقەت قىلىپ پېشانىسىگە پۈتۈلگەننىڭ ھەممىسىنى كۆرۈشكە بەل باغلىدى. ئۇنىڭغا گومۇش ئايال بولۇۋېلىپ، نادانلارچە تۇرمۇش كەچۈرۈۋېرىك دەيدىغان بولسا، ئۇ خالىمايتتى، ئۇنداق ياشىغاندىن كۆرە، ئۆلگەن تۈزۈكرەك دەپ ئويلايتتى.

ناستيۇنا باللىق دەۋرىدىن باشلاپلا، ھەممەيلەنگە ئوخشاش، بەختكە تەلپۈنگەن ئىدى، بەختنىڭ مەزمۇنى ۋاقىتنىڭ ئۆتۈشىگە، ئەقىل-پاراستىنىڭ ئوسۇشىگە ئەگىشىپ ئوزگىرىپ كەلدى. قىز چېغىدا تەلپۈنگەن بەختىمۇ ئۇنىڭ ئەتراپىدا لەرزان، ئەركىن ئايلىنىپ ئوتۇپ تۇردى، ئۇ بەخت گويا ھەرقانداق چاغدا، ھەرقانداق بىر جايدىن كېلىپ قالىدىغاندەك تۇراتتى، ئۇ چاغدا بەختنىڭ يېتىپ كېلىشىنىلا كۇتۇپ، ھەممە دەرۋازا ھاگيا ئېچىپ قويۇلغان ئىدى. ئۇنىڭدا مۇنداق خىياللارمۇ پەيدا بولغان ئىدى: ئۇ بىر يەرنىڭ قاق ئوتتۇرىسىدا تۇرارمىش، بەخت بولسا شوخلۇق بىلەن گاھ سول تەرەپتىن، گاھ ئوڭ تەرەپتىن ئۇچۇپ ئوتۇپ ئۇنىڭغا چېقىلىپ قويارمىش، مۇلايىملىق بىلەن تېگەرمىش، كېيىن ئوزىنى قوغلاشقا جەلىپ قىلىپ پەرۋاز قىلىشقا باشلايمىش؛ بىراق مەلۇم مۇددەتكە يەتكەندە ئوزى بەرگەن ۋەدىنى بىر ياققا قايرىپ قويۇپ، ئۇچۇپ كېتىپ، قارىسىنىمۇ كورسەتمەسمىش. بەخت گويا كوز يەتمەيدىغان پايانسىز ئوكيان بولۇپ، قويىنىغا تېخى تېتىپ باقمىغان شۇنچىلا كوپ شىرىن ھوزۇر-ھالاۋەت، شۇنچىلا كوپ مۇھەببەت ۋە شاتلىق يوشۇرۇنغاندەك قىلاتتى. شۇڭا ناستيۇنا بۇنىڭدىن كېيىن زېرىكىشتىن، يالغۇزچىلىقتىن ساقلىنىش ئۇچۇن، ھەر كۇنى، ھەر سائەت چومۇلۇپ، ئۇنىڭدىن بولۇشچە بەھرى ئېلىش ئۇچۇن دەرھال ئۇنىڭ قويىنىغا ئوزىنى ئېتىۋەتكۇسى كېلەتتى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا ئۇ مەلۇم دەرىجىدىكى خوشال ھەم

شىرىن ئارزۇ بىلەن، ئۆزىنىڭ ئاخىر بەخت بىلەن بىرىكىدىغان پەيتىنىڭ ئارقىغا سۈرۈلۈشىنى ئۈمىت قىلاتتى. چۈنكى ئۇنىڭدا ھېرىكىش ۋاقتى بەربىر يېتىپ كېلەتتى. تولىمۇ ئالدىراپ كېتىشىنىڭ ھاجىتى يوق ئىدى. ناستيونا ياتلىق بولغان چېغىدا ئۆزىنىڭ شۇندىن ئېتىۋارەن بەختكە بىرلا يولنى يەنى ئۆزى تاللىۋالغان شۇ يولنىلا قالدۇرۇپ قويغانلىغىنى ئويىغا كەلتۈرۈپ ئولتۇرمىدى. بىراق بۇ يول ئۇ چاغدا خېلىلا كەڭ بولۇپ، دىتىغا ياقىدىغان ۋە ياقمايدىغان ئىشلارنى بىر بىرىدىن ئايرىۋېتىشكە يېتەرلىك ئىمكانىيەت بار ئىدى. ئۇنىڭ تەسەۋۋۇرىدا تۇرمۇش قۇرغاندىن كېيىن ئائىلە ئىشلىرىنى تەرلەپ-پىشىپ ئىشلەشكە توغرا كەلسىمۇ، لېكىن تۇرمۇشى خاتىرجەم بولاتتى، كاپالەتكە ئىگە بولاتتى، ئەر-خوتۇن جەزمەن بىر بىرىنى سۆيەتتى، بۇنداق بولغاندا، ئادەتتىكى چاغلىرى ۋاقىت تېخىمۇ تېز ئۆتكەن بولۇپ تۇيۇلاتتى، ھېيت-ئايەملەر تېخىمۇ كۆڭۈللۈك ئۆتەتتى. دەرۋەقە، ئۆكۈشلۈك بولۇۋېرىدىغان ئۇبدان ئىش بولمىغانلىقتىن، بەزىدە دىتىغا ياقمايدىغان بەزى ئىشلارغا ياكى بەزى كۆڭۈلسىزلىكلەرگە دۇچكېلىپ قېلىشىمۇ مۇمكىن ئىدى. بىراق كېيىن جەزمەن يارىشىپ، مېھرى-مۇھەببەت ئىچىدە تۇرمۇش كەچۈرگەن بولاتتى. مېھرى-مۇھەببەت ۋە كويۇمچانلىق توغرىسىدا ناستيونا دەسلەۋىدىلا ئىدىيىۋى تەييارلىق كۆرۈپ قويغان ئىدى: ئۆزىنىڭ بېرىدىغىنى ئالىدىغىنىدىن كۆپ بولۇشى كېرەك ئىدى، چۈنكى ئۇ ئايال-دە، ئايال

كىشىنىڭ ئەر-خوتۇنلۇق تۇرمۇشىنى كوڭۇللۇك ۋە ئىناق ئۆتكۈزۈش مەسئۇلىيىتى بولىدۇ؛ شۇنداق بولغانلىقتىن، ئاياللار كىشىنى ھەيران قالدۇرغۇدەك كۈچ-قۇدرەتكە ئىگە. ئاياللار بۇنداق كۈچ-قۇدرەتنى دائىم ئىشقا سالغانسېرى، ئۇ كىشىنى شۇنچە ھەيران قالدۇرىدۇ، شۇنچە مۇلايىم، جۇشقۇن بولۇپ كۆرۈنىدۇ. ناستيۇنا ئۆزىدىمۇ شۇنداق ئەھۋالنىڭ بولىدىغانلىقىغا ئىشىنەتتى، ئېھتىمال، ئۇ مۇشۇ بىر نۇقتىنا ئۇستىدىلا خاتا مولچەر يۈرگۈزمىگەن بولسا كېرەك. بەختكە كەلسەك......بەخت ئاۋال چىرايىنى ئېچىپ، غىل-پال كۆرۈنۈپ قويۇپ، ئۇنىڭغا بىرئاز ئۈمىت بېغىشلىدىيۇ، لېكىن بىرەر يېرىم پەرزەنت ئاتا قىلمايلا ئۆزىنى چەتكە ئېلىۋالدى، ئالدى تەرەپتىكى ئاللىقان- داق بىر جايغا يوشۇرۇنۇۋالدى—شۇ يەرگە بارغاندىلا ئاندىن ئۇنى تاپقىلى بولاتتى. بىراق ھازىر ئۇنىڭ بەختكە ئېرىشەلەي- دىغان يولى ئېنىق كۆرۈنۈپ تۇرغان بولسىمۇ، لېكىن ئىلگە- رىكىگە سېلىشتۇرغاندا تولىمۇ تار ئىدى، ئۇنى چىقىر يول دېيىشكىمۇ بولاتتى.

ناستيۇنا ئەزەلدىن ئارقىسىغا قاراپ يۈرمەيتتى، قىلىدىغاننى قىلىپ قويۇپ پۇشايمان قىلىپ ئولتۇرمايتتى، ئۇز ۋاقتىدا نىمە ئۈچۈن ئۇ تەرەپكە ماڭماي بۇ تەرەپكە ماڭغان بولغىيدىم دەپ كەيپسىزلىنىپمۇ كەتمەيتتى. تۇرمۇش سەككىز-ئون قېتىم ئۆلچىگىلى بولىدىغان كىيىم ئەمەس. مەۋجۇت بولغانلىكى نەرسىلەرنىڭ ھەممىسى ئۆزەڭگە ھساپ، ھېچنىمىدىن ھەتتا ئەڭ

www.uyghurkitap.com

ئەسكى نەرسلەردىنمۇ ئۇزەڭنى قاچۇرالمايسەن. ناستيۇنا
ئاندىرىغا تەككەندىن كېيىن ئىنتايىن جاپا-مۇشەققەتلىك تۇر-
مۇش كەچۈردى، لېكىن شۇنداقتىمۇ ئۇ ئۇز تەقدىرىنى ئۇز-
گەرتىشنى خىيالىغا كەلتۈرۈپمۇ قويمىدى؛ ئۇزگەرتمەن دەي-
دىكەنسەن، ئىش سادىر بولۇشتىن ئىلگىرى ئۇزگەرتىۋېلىشىڭ
كېرەك، ئاللىقاچان پىچىپ بولغان كىيىمنى ھەرگىز قايتىدىن
پىچىپ ئولتۇرماسلىق كېرەك. شۇڭا ئۇ ئەزەلدىن ئۇزىنى باشقا
ئەر بىلەن بىللە تۇرمۇش كەچۈرۈشنى خىيالىغىمۇ كەلتۈرۈپ
باقمىغان ئىدى. باشقا ئەر بىلەن ئوتتۇش ئۇچۇن ئانا قوسىغىدا
يېڭىۋاشتىن پەيدا بولۇپ، باشقا بىر ئادەم بولۇپ تۇغۇلۇش
كېرەك — بىراق بۇ قانداقمۇ ئەمەلگە ئاشسۇن؟ باشقىلار قانداق
قىلغۇسى كەلسە شۇنداق قىلىۋېرەر، لېكىن ئۇ باشتىن-ئاياق
ئۇزگەرمەيدۇ، ھەرگىز نەيرەڭۋازلىق قىلمايدۇ. ئۇنىڭ تەقەززا!
بولۇۋاتقىنى ئۇزىگە تېگىشلىك بولمىغان بەخت بولماستىن،
بەلكى ئۇزىگە تېگىشلىك بەخت ئىدى.

بەخت دېگەن نەرسە چەكلىك بولۇپ، ھەممە كىشىنىڭ
ئۇنىڭغا ئېرىشىپ كېتىشى مۇمكىن ئەمەسمىش، شۇڭا بەزىلەرنىڭ
تەلىيى ئوڭدىن كەلسە، بەزىلەرنى نەس باسارمىش. بىراق بۇ
دۇنيادا ناستيۇنادەك ئادەمدىن بىرىلا بار تۇرسا، ھېچكىممۇ
ئۇنىڭ ئورنىنى باسالمايدىغان تۇرسا، نىمە ئۇچۇن قېرىشقاندەك
بەختكە ئېرىشەلمەيدىكەنتا؟ كىم مۇشۇنداق قىلىپ قويغان
بولغىيدى؟ ئۇ شۇنى دەپ دۇنياغا كەلگەن تۇرۇقلۇقمۇ، ئۇنىڭغا

ئېرىشىپ كېتەلىشى ناتايىن، ئۇنداقتا نىمە ئۈچۈن ئۇنىڭغا هايات بەخش ئېتىلگەن بولغىيدى؟ ئۇنىڭ پۈتۈن جېنى ئۆز سىدىن ئىبارەت. ئۇ ئۇنىڭ قەلبى، روھى ۋە تېنىدىن ئورۇن ئالغان، باشقا نەرسىلەر كوز ئالدىدا تۇرغان، ئاسانلا قولغا كېلىدىغان نەرسە بولغان تەقدىردىمۇ، يەنىلا تېنى سىرتىدىكى نەرسىلەردىن باشقا نەرسە ئەمەس ئىدى، بىراق بۇ نەرسىلەرنىڭ ھەممىسى ئۇنىڭغا تايىنىپ مەۋجۇت بولۇپ تۇرالايتتى. — ئۇنداقتا نىمە ئۈچۈن ئۆزىگە تېگىشلىك بەخت ئۆزىنىڭ قاراپ تۇرۇپ قولدىن بېرىپ قويۇشى ئارقىسىدا باشقىلارغا تەئەللۇق بولۇپ كېتىدىكەن؟ "ياق، بولمايدۇ، بىرەر كىشىگە مۇنداق مۇئامىلە قىلىشقا بولمايدۇ. ناۋادا بۇنىڭدىن كېيىن ئىككىنچى، ئۈچىنچى قېتىم قايتا ياشاپ، قولدىن كەتكۈزۈپ قويغان بەختنى تولۇقلىۋالالايدىغان بولسامغۇ مەيلىدى، لېكىن ئىككىنچى، ئۈچىنچى قېتىم ياشيالىشىم مۇمكىن ئەمەس، شۇڭا ئۇنىڭ كېيىنى تولدۇرۇۋېلىشىممۇ مۇمكىن ئەمەس. ئۆزەمگە تېگىشلىك بەختنى زاپاس ساقلاپ قويماي، ھەممىسىدىن بەھرىمەن بولۇشۇم كېرەك ئىدى، ئۇنى ساقلاپ قويغاننىڭ پايدىسى يوق."

ئۇرۇش ناستيۇنانىڭ بەختىگە خېلى ئۇزاق دەخلى يەتكۈزدى، لېكىن ئۇرۇش بولۇۋاتقان چاغدىمۇ ناستيۇنا بەختنىڭ ھامان يېتىپ كېلىدىغانلىغىغا ئىشىنەتتى: تېچلىق ئەسلىگە كەلگەندە، ئاندىرى قايتىپ كەلگەندە، مۇشۇ يىللاردىن بۇيان توختاپ قالغان ھەممە نەرسە قايتىدىن ئۆز يولىغا چۈشىدۇ.

ناستيۇنا ئۆز تۇرمۇشىدا بۇنىڭدىن باشقا بىر خىل ھالەتنىڭ كېلىپ چىقىشىنى تەسەۋۋۇر قىلالمايتتى. بىراق ئاندىرى تولىمۇ بالدۇر قايتىپ كېلىۋالدى، غەلىبە قازىنىشتىن ئىلگىرى قايتىپ كېلىۋالدى. شۇنىڭ بىلەن ھەممە نەرسە قالايمىقانلىشىپ كەتتى، نورماللىق يوقالدى، ناستيۇنا بۇنداق بولۇشىنى خىيالىغا كەلتۈرۈپ باقمىغان ئىدى. ئەمدىلىكتە بەخت ئۈستىدە ئەمەس، بەلكى باشقا ئىشلار ئۈستىدە باش قاتۇرۇشقا مەجبۇر بولدى. بەخت ئۈركۈپ ئاللا قاياقلارغا قېچىپ كەتتى، شۇنىڭدىن ئېتىۋارەن ئۇن-تىنسىز يوقالغان پېتى قايتا يېنىپ كەلمەيدىغاندەك، يېنىپ كېلىشىدىن ئۈمىت يوقتەك تۇراتتى.

ئۇنىڭ ئۈستىگە، ئىش بارغانسېرى قىيىنلىشىپ كېتىۋاتاتتى. شۇنداق قىلىپ، بەختكە مەڭگۈ ئېرىشكىلى بولمامدىكىنا؟ ناستيۇنا ھېچقاچان مۇنداق قورقۇنچلۇق ئەھۋالغا چۈشۈپ قالغان ئەمەس، ئىستىقبالى قاپ-قاراڭغۇ، يورۇقلۇقتىن ئەسەر يوق ئىدى. دېمىسىمۇ ئىش بارغانسېرى قىيىنلىشىپ كېتىۋاتاتتى. بۈگۈن ئىش مۇشۇنداق چاتاق ئىكەن، ئۇنىڭ ئەتىلىككە ياخشى بولۇپ كېتىشىمۇ ناتايىن. ئۇنىڭ ئۈستىگە "بارغانسېرى قىيىنلىشىپ كېتىۋاتقان ئىش" قېرىشقاندەك ئۇزى توت كوز بىلەن كۈتۈپ كەلگەن، تۈرلۈك يوللار بىلەن تاپماقچى بولغان بالا — پەرزەنت ئىدى. بالا ئۇنىڭ نەزىرىدىكى بەخت ئىدى. بۇ ئۇنىڭ ئۆز بەختىگە ناھايىتى يېقىنلىشىپ قالغانلىقىدىن دېرەك بېرەمدۇ-يوق، ئۇ باشقا بىر تەرەپتىن، تەتۈر تەرەپتىن بەختكە

يېقىنلىشىپ قالغانمۇ؟ مەسىلەن، ئېيتايلۇق، ئۇ بەختنىڭ ئارقىسىغا كېلىپ قالغانمۇ ياكى بەخت ئۇنىڭ ئارقىسىغا كېلىپ قالغانمۇ؟ بۇنىڭ نىمە پەرقى بولسۇن؟! ئۇلار ئۇچرىشىپ قالسىلا، قاراپ تۇرۇپ قولدىن بېرىپ قويمىسىلا بولدىغۇ.

بىراق هازىر بۇ بەخت ئۇنىڭغا نىمىمۇ بېرەر، نىمىمۇ بېرەر؟

ياق، ئاللىقانداق بىر ئىش يۈز بېرىپ ئۇنىڭ تۇرمۇشىنى ئۆزگەرتىشى كېرەك، ئۇنداق بولمايدىكەن، ئۇ ئۇزاققا بارمايلا ساراڭ بولۇپ قالىدۇ. هالبۇكى، بۇ ئىش ئاخىر يۈز بەردى: ئۇ هامىلدار بولۇپ قالدى. كىشىلەر ئۇنىڭ هامىلدار بولۇپ قالغانلىغىنى سەزگەن هامان ياردەم قولىنى سۇنىماي قالمايدۇ، ئازاپ چېكىۋاتقانلىغىنى كورۇپ تۇرۇپ قول قوشتۇرۇپ قاراپ تۇرمايدۇ، بالا بولسىلا ئۇنىڭ يەنە نىمىگە هاجىتى چۈشسۇن؟! مانا، بالا كېلىپ قالاي دىدى، كېلىپ قالاي دىدى، ئۇ يېقىنلاپ كېلىۋاتىدۇ، قەدەممۇ-قەدەم يېقىنلاپ كېلىۋاتىدۇ.

ناستيۇنا ئەمدىلىكتە نىمە قىلىش كېرەكلىگىنى بىلىۋالدى. يەنى هىچقانداق ئىش قىلمەن دىمەي، بولۇشىغا قويۇۋەتمەكچى، ئۇنىڭ بەختى ئۇزى بىلەن بىر يەردە بولمىغاچقا، هىجران ئازاۋىنى تازا تارتقان ئىدى، ئەمدىلىكتە بەخت ئاللىقانداق بىر جايدا ناستيۇنانى كۈتۈپ تۇرماقتا. ئارىلىغىنىڭ يىراق-يېقىنلىغىنى قويۇپ تۇرايلى، ئىشقىلىپ ئۇنى كۈتۈپ تۇرماقتا. ئۇ ئۇزىنىڭ بەختى، ئۇزىگە تېگىشلىك بەخت-تە.

ناستيۇنا تاختاي توشەكتە ياتقان بولسىمۇ، لېكىن هىلىقى

كىچىك يۇمىلاق بولكا توختىماي ئالغا قاراپ دومىلاپ كېتىۋاتاتتى.

ئۇلار تاختاي توشەكتە ياتقىنىچە گەپلىرى قولاشمىغان ھالدا پاراڭلاشماقتا ئىدى، گويا ئاسان سۇنۇپ كېتىدىغان قاچا-قومۇشلارنى يۇمشاق نەرسىلەر بىلەن مەقسەتلىك يوگەۋاتقاندەك، باياتىن توختىلىپ ئۆتكەن ئەڭ مۇھىم ئىشنى قايتىدىن تىلغا ئالمايتتى. مۇشۇنداق يېتىپ تۇرۇپ پاراڭلىشىش كىشىنى ئانچە قورۇندۇرمايتتى: بىر بىرىگە قارىشىپ تۇرغاندا دېيىشكە ئەپسىز بولغان گەپلەرنى كۆزنى يۇمۇپ تۇرۇپ دەۋەرگىلى بولاتتى. جاۋاپ بېرەلمەسلىكتىن ئوڭايسىزلىنىپ ئولتۇرۇشنىڭمۇ ھاجىتى بولمايتتى، ناۋادا خالىسا تېخى ئۆزى دېگەن ۋاقىتتا خىيال سۈرۈۋېلىپ، ئاندىن پاراڭلاشسىمۇ بولىۋېرەتتى.

كۆكۈم قاراڭغۇچىلىقى بارغانسېرى قويۇقلاشقىلى تۇرغان بولسىمۇ، لېكىن چىراق يېقىپ قويۇش ئۇلارنىڭ ئېسىگە كەلمەدى، ئاي چىقمىغان بولسىمۇ، يەنىلا دەرىزىدىن قارنىڭ غۇۋا نۇرى چۈشۈپ تۇراتتى، بۇنىڭ بىلەن ئاندىرى ۋە ناستيۇنا چىرايىدىن قان دىدارى كېتىپ قالغاندەك بولۇپ كورۇنەتتى، ئەزايىمۇ بوششىپ، ماغدۇرسىزلىنىپ كەتكەندەك، ھەركەتمۇ ئۆزلىرىگە باغلىق بولماي، بەلكى سىرتقى كۈچكە باغلىق بولۇپ قالغاندەك تۇراتتى. ھەتتا پاراڭلاشقان چاغدىكى ئاۋازىمۇ گويا ئاللىقانداق بىر جايدىن كېلىۋاتقاندەك بولۇپ ئاڭلىناتتى. ئاشۇنداق جىمجىت پەيتتە، ئاندىرى بىلەن ناستيۇناغا بۇ يەردە

www.uyghurkitap.com

تۇرۇۋاتقانلار ئەمدى ئۇزلىرى بولماستىن، بەلكى ئاللىقانداق باشقا كىشلەردەك بولۇپ تۇيۇلدى. جەسەدى ئۇزگىرىش يۈز-بەرگەن ئالدىراش بۈگۈنكى بىر كۈن تووا قىلىش ھەسسىياتىنى قەلبىگە پۈكۈپ، ئاستاغىنا كېتىپ قالدى، بۇ ئەتراپتىكى نەرسە-لەرنىڭ ھەممىسىنى ئىنتايىن مۇلايىم قىلىپ قويىدى ھەممە كېتىش ئالدىدا ئۇزىنىڭ ئىنتايىن كەڭ قوساق ئىكەنلىكىنى نامايەن قىلدى. ئاندىرى بىلەن ناستيۇنا بۇ مۇلايىم كەيپىيات ئىچىدە پىچىرلىشىۋاتقاندەك تووەن ئاۋاز بىلەن پاراڭلىشىۋالدى. پاراڭ گويا سائەتنىڭ مایاتنىگى تەۋرىنىۋاتقاندەك چېكى بولمى-غان ھالدا تەبىي ۋە كوكۇلىلۇك داۋاملىشىۋاتاتتى. پاراڭ بۇ تەرەپتە ئۇزاقراق توختاپ، يەنە بىر تەرەپتە ئازراق توختايتتى، ئۇزى خالىغىنىچە توختاپ تۇرۇۋېلىپ، ئاندىن يەنە تەۋرىنىپمۇ قوياتتى. بىراق مەلۇم بىر قېتىم ئاندىرى مۇشۇنداق توختاشتىن كېيىن باش ئايىغى يوق ھالدا تۇيۇقسىزلا:

— ماڭا نىمە ئىشلارنى قىلىپ بەر دەيسەن، ناستيۇنا؟ — دەپ سورىدى.

— نىمە ئىشلارنى قىلىپ بەر دەيسەن دەمسىزا؟ — دەپ سورىدى ناستيۇنا چۇشەنمەي.

— بىراق مەن ساڭا نىمە ئىشلارنى قىلىپ بەر دەيدىغانلى-غىمنى بىلمەمەن. ئەمىلىيەتتە بۇ ئۇزەڭگىمۇ ئايان. بۈگۈن پاراڭ-لاشقان ئىشلارنى قايتا تەكرارلاپ ئولتۇرمايمەن. لېكىن ھېلىقى ئىشتىن باشقا ماڭا قىلىپ بېرىدىكە تېگىشلىك ئىشلىرىڭ كوپ.

سەن ماڭا يىگۈزۈۋاتىسەن، كىيگۈزۈۋاتىسەن. بۇ يەردىكى ھەممە
نەرسىنى ئۆزەڭ ئېلىپ كەلگەن. ئەمدى سەندىن بىر نەرسە
ئېلىشقا ئۆزەممۇ خىجىل بولۇپ قېلىۋاتىمەن. سەن ماڭا ھەدەپ
ئېپكېلىپ بېرىۋاتقان بولساڭمۇ، لېكىن مەن ساڭا بىرەر نەرسىمۇ
بېرەلمىدىم، بىرەر نەرسىمۇ. مەندىمۇ، قانداقلىكى بولمىسۇن،
ۋىجدان دىگەن نىمە ئازدۇر-كوپتۇر بار. ھازىر مېنى پۈتۈنلەي
ئۆزەڭ بېقىۋاتىسەن، يەنە كېلىپ مەن بىر باداڭ قوساق:
يالغۇز ئۆزەم ئون ئادەمنىڭ تامىقىنى يەپ كېتىمەن. نەدىكىنى
ئون بولسۇن — ئون بىلەن چەكلىنىپ قالمايدۇ تېخى. مېنى
دەپ ئادەمگە كورۈنۈشتىن قورقىدىغان بولۇپ قالدىڭ. مېنىڭ
ئادەمگە كورۈنۈشتىن قورقۇشۇمدىغۇ سەۋەپ بار، بىراق ئۆزەڭ-
نىڭچۇ؟ نىمە ئۈچۈن ئۆزەڭنى بۇ دۇنيادىن ئايرىپ تاشلايسەن؟
ماڭا ئىچ ئاغرىتقانلىقتىن شۇنداق قىلىۋاتقانلىقىڭنى بىلىپ
تۇرىمەن، بۇگۈن پاراڭلاشقان گەپكە كەلسەكمۇ ۋاقتى كەلگەندە
ماڭا ئىچ ئاغرىتقانلىقىڭدىن كوڭلۇڭ يۇمشاپ قالىدۇ. سەن ئەنە
شۇنداق ئايالسەن، ئىشەنسەڭ-ئىشەنمىسەڭ ئوز ئىختىيارىڭ.
مېنىڭچە، سېنىڭ ھېچقانداق ئىش قىلىشقا قولۇڭ بارمايدۇ،
سېنى زاڭلىق قىلىۋاتقىنىم يوق، زاڭلىق قىلىۋاتقىنىم يوق،
ئادىمەتچىلىگىڭنى ئوبدان بىلىمەن. شۇنداق قىلماقچى بولساڭ-
مۇ، قولۇڭ بارمايدۇ. سەن ئۇنداق باغرى قاتتىق بولالمايسەن،
ناستيۇنا، بۇ گېپىمنى ئېسىڭدە تۇت. مەن ھەممە نەرسىنى
ھەدەپ سېنىڭ ئۇستۇڭگە ئىتتىرىپ قويىدۇم، ئوزەم بولسام

ئولۇپ ـ تىرىلىشىڭ بىلەن كارىسىم بولىماي، يالغۇز ئۆزەڭنى ئازاپقا سېلىپ قويۇپ، بىر چەتكە چىقىپ موكۇنۇۋالدىم. سەن باياتىن لىللا گەپ قىلدىڭ. بىراق قولۇمدىن نىمە ئىش كېلىدۇ، نىمە ئىش كېلىدۇ دەيسەن، ناستىيۇنا؟ بۇنى ئۆبدان ئويلاپ كورگىن. مەن ساڭا ياردەم بېرىشنى تولىمۇ خالايمەن. بىراق قانداق ياردەم بېرىمەن؟ ئوز كۇچۇمنى تازا چىقارغۇم كېلىدۇ، بىكار تاماق يېيىشكە كوڭلۇم ئۇنىمايدۇ، بىرەر ئىشنى ۋۇجۇتقا چىقارغۇچىلىكىم بولسىلا، نىمە ئىش قىلىپ بەر دىسەڭمۇ مەيلى. قېنى ئېيتىپ باققىنا، نىمە ئىش قىلىپ بەرسەم بولىدۇ؟

— نىمە ئىش قىلىپ بەرسەم بولىدۇ دەمسىزا؟ ھېچقانداق ئىش قىلىپ بېرىشىڭىزنىڭ ھاجىتى يوق.

— مانا شۇنداق ـ تە، ھېچقانداق ئىش قىلىپ بېرىشىمنىڭ ھاجىتى يوقكەن، — دىدى ئۇ بۇنىڭدىن باشقا جاۋاپ ئالالمايدىغانلىغىنى ئاللىقاچان قىياس قىلىپ بولغاندەك لوقما سېلىپ، — مانا قارىمامسەن، مېنىڭ ساڭا ـ مېنىڭ ئىشلىرىمنى قىلىپ بېرىشىڭگە ھاجىتىم چۈشىدۇ. سېنىڭچۇ، سېنىڭ بولسا ماڭا ھاجىتىڭ چۈشمەيدۇ. مەن بولسام قاراپ تۇرۇپ شۇنداق ھالغا چۈشۈپ قالدىمكى، قىلچىلىكمۇ كارغا يارىمايمەن. بۇ ئوزەمگىمۇ ئايان. بىراق يەنىلا ساڭا ئاز ـ تولا ئىش قىلىپ بەرگۈم كېلىدۇ. ئىچىمدە: "ھىم، ئۇ ماڭا بىرەر ئىشنى قىلىپ بەرگىن دەپ قالسىمۇ ئەجەپ ئەمەس" دەپ ئويلايمەنۇ، لېكىن ئۇنداق ئىش چىقمايدۇ. ھەتتا ئۇششاق ـ چۈششەك ئىشلار بولسىمۇ قىلدۇرۇپ

باقاي دىمىدىڭ. كورۇنۇپ تۇرۇپتۇكى، ھازىر مەندىن باشقىلارغا يامانلىقلا كېلىدىكەن، مەن بىلەن بىرگە بولغۇچىلار ئازاپتىن باشقا ھېچنىمىگە ئېرىشەلمەيدىكەن، بۇ كوزگە ئوپ-ئوچۇق كورۇنۇپ تۇرغان نەرسە، مەن قىلچىلىك كارغا يارىمايدىغان ئادەم بولۇپ قالدىم، ھېچكىمگىمۇ پايدام تەگمەيدۇ، مۇشۇ يولغا ماڭغاندىكىن، مۇشۇنداق ئاقىۋەتكە قېلىشىم تەبىي. ئەمما ئىچىمدە: "ئېھتىمال، ناستيۇناغا ئەسقىتىپ قالارمەن، ئۇنىڭ ماڭا رەھمى كېلىپ، ئادەم بولۇشۇمغا ئازراق ئورۇن بېرىپ قالسا، ھېچ بولمىغاندا تىرناقچىلىق ئورۇن بېرىپ قالسا ئەجەپ ئەمەس" دەپ ئويلاپ قالىمەن. — ئاندىرى گويا ئوزىنى مەسخىرە قىلىۋاتقاندەك، ھەم ئازاپقا بەرداشلىق بېرىشى ئوزىگە خوشاللىق بېغىشلايدىغاندەك، يۈرىكىنى ئورتەۋاتقان ئازاپقا قارىماي، يەنىلا ئالدىرىماي، ئېغىر-بېسىقلىق بىلەن سوزىنى داۋاملاشتۇردى. — ئەسلىدە سەن ماڭا ئىچ ئاغرىتىپلا كېپتىكەنسەن، خالاس. دەرۋەقە، شۇنداقتىمۇ، ھازىر ماڭا ھاياتلىق يولى بەرگەن بولسەن، بىراق باشقىلارنىڭ ئىچ ئاغرىتىشىغىلا تايىنىش ئۇزاققا بارمايدۇ، ئىچ ئاغرىتىش دېگەن نەرسە شويىنىغا ئوخشايدۇ، ھە دېسىلا ئۇزۇلۇپ كېتىدۇ.

— نېمە بولدىڭىز، ئاندىرى؟! نېمە بولدىڭىز؟! — دېدى ناستيۇنا ھاڭ-تاڭ بولغان ھالدا ئۇنىڭ سوزىنى بولۇپ، — مەن ئەسلىدە سىزنى شۇنداقلا سوراپ قويغان بولسا كېرەك دەپ ئويلاپ، ئاغزىمغا كەلگىنىنى دەپ قويۇۋېدىم، سىز گەپنى

غەرەزلىك ھالدا بۇ تەرەپكە ئەگىتىپ ئەكېتىۋاتىسىز. بۇنداق قىلىشىڭىز قانداق بولىدۇ؟ نېمىشقا ماڭا مۇشۇنداق مۇئامىلىدە بولىسىز؟ ئاتىنىڭ بېشىنى بىكاردىن-بىكار تۇيۇقسىزلا ئۇز تەرىپىڭىزگە شارت قىلىپ بۇرىۋېلىپ، مېنى چاندىن قاڭقىتىپ چۈشۈرۈۋەتتىڭىز، چۈشۈرۈۋەتمىسىڭىز بولاتتى، چۈشۈرۈۋەتمەڭ. سىزگە يەنە ئەسقىتىپ قالسام ئەجەپ ئەمەسقۇ. خالىسىڭىز قىلىپ بېرىڭ دەپ دەرھال مىڭ تۈرلۈك ئىشنى كورسىتىپ بېرەلەيمەن.

— ئاڭلاپ باقايچۇ قېنى، قانداق ئىشلاركىن ئۇ؟

— ئالدى بىلەن، ماڭا بۇنداق تەلەپپۇز بىلەن گەپ قىلىپ يۈرمەڭ، ئۇزاققا بارمايلا تەس كۈنگە قالىمەن. مۇبادا سىزمۇ ماڭا ئىشەنمىسىڭىز، نېمىدىنمۇ ئۈمىت كۈتەرمەن؟

— ئەگەر مەن بولمىغان بولسام، ئىش ئاسانغا چۈشكەن بولاتتى، بۇ كوزگە ئوچۇق كورۈنۈپ تۇرغان نەرسە،

— شۇنداق بولمايچۇ! دېگەندەكلا ئاسانغا چۈشكەن بولاتتى، — دېدى ئۇ ئاندىرىنىڭ سوزىگە قوشۇلۇپ، — ئەگەر ئۇزەممۇ بولمىغان بولسامتىم، ئىش تېخىمۇ ئاسانغا چۈشەتتى. ئۇنداقتا ھېچنىمىنى بىلمىگەن بولاتتىم، ھېچنىمىنى ئاڭلىمىغان بولاتتىم، ھېچنىمىنى كورمىگەن بولاتتىم، ھېچقانداق ئازاپمۇ چېكىپ يۈرمەيتتىم...... ھەي، ئۇنداق بولسا نېمە دېگەن ياخشى بولاتتى-ھە! نەقەدەر قولاق تېچ بولغان بولاتتى-ھە! بىراق ئېيتىپ بېقىڭا. مۇشۇنچىلا چوپ-چوڭ ئادەم تۇرۇپ، قەيەرگىمۇ موكۇ-

نۇپ ئالالايمەن؟ نىمە ئۈچۈن ماڭا: "مەن بولمىغان بولسام ئاق ئىدى، كۆك ئىدى" دەپ يۈرىسىز؟ بۇنداق گەپلەرگە قۇلاق سالغۇمۇ كەلمەيدۇ، سىز مېنى ئۆزىڭىزدىن ئايرىۋەتمەك، ئايرىۋەتمەك، — ناستيونا دېمى سىقىلغاندەك بولدى-دە، دېمىنى ئېلىۋېلىپ، يەنە سۆزىنى داۋاملاشتۇردى، — ئىككىمىز جاپا-مۇشەققەتنى تەڭ تارتايلى. سىز سىرتتا گۇنا ئۆتكۈزگەن ئىكەنسىز، ئانداقتا مەنمۇ سىزنىڭ شېرىكىڭىز بولىمەن، ھەرقانچە چوڭ گۇنا ئۆتكۈزگەن بولسىڭىزمۇ ئىككىمىز بىرلىكتە زىممىمىزگە ئالايلى. مېنى دېمىگەن بولسىڭىز، بۇنداق ئەھۋالغا چۈشۈپ قالمىغان بولاتتىڭىز، بەلكىم. سەۋەنلىكنىڭ ھەممىسىنى ئۆز ئۈستىڭىزگە ئېلىۋالماڭ. سىز سىرتتا يۈرگەن چاغلىرىڭىزدا سىز بىلەن بىللە بولۇپ كەلدىم، مېنى كورمىدىڭىزمۇ؟ قەيەرگە بارسىڭىز شۇ يەرگە باردىم. سىزچۇ، سىزمۇ ئىزچىل تۇردە مەن بىلەن بىللە يۇرتتا بولدىڭىز. ئىككىمىز ھەتتا چۈشىنىمۇ ئوخشاش كورۇپتۇق. بىكاردىن-بىكار شۇنداق بولۇپ قالغاندىمۇ؟ ھەي، بىكاردىن-بىكار شۇنداق بولۇپ قالغىنى يوق، ئاندىرى مەيلى خالاڭ، مەيلى خالىماڭ، ئىشقىلىپ مۇشۇ يىللاردىن بۇيان ئىككىمىز نەگە بارساقمۇ بىرگە بولۇپ كەلدۇق. ئىككىمىز بىر ئادەممىز، يېرىمىمىز بۇ يەردە — يۇرتتا بولساق، يېرىمىمىز ئۇ يەردە — ئالدىنقى سەپتە بولدۇق. سىزنىڭچە، قەھرىمان بولۇپ قايتىپ كەلگەن بولسىڭىز، بۇنىڭدا مېنىڭمۇ بىر ئۈلۈش ھەسسەم بولمامتى؟ ھەتتا سىز بىلەن بىرگە خوشال بولغۇدەك لاياقىتىممۇ

بولمامتى؟ ياق! ئۇ چاغدا مەن ئۆزەمنى سىزدىنمۇ بەكرەك ھەيۋەتلىك چاغلىغان بولاتتىم: سىز باشقىلارنىڭ ئىبرى ئەمەس، ئۆزەمنىڭ ئىبرى-دە. مەن پۈتۈن كەنتتىكىلەر ئالدىدىن كورەڭلىگەن ھالدا غادىيىپ ئۆتكەن بولاتتىم: قاراڭلارچۇ، ئاياللار، ھەۋەسكىلار كەلسۇن، مەن دىگەن مانا، نەقەدەر روھلۇق-مەن-ھە! دىگەن بولاتتىم.

— ئەڭ ياخشىسى قەھرىمان-پەھرىمان دەپ يۈرمىسەڭ، بۇنداق سىلىشتۇرمىساڭ......

— ئۇنىڭغا نىمە بوپتۇ! نىمىشقا ئۇنداق دىمەيدىكەنمەن؟ سىزنىڭ باشقىچە بىر تەقدىرگە دۇچكېلىشىڭىزگە ئۆزەمنىڭ ئاۋال ئوبدانىراق نەسىھەت قىلمىغانلىغىم سەۋەپچى بولدى. ياكى سىز ماڭا ئىشەنچ قىلالماي، خاتىرجەم بولالماي، ئۆزىڭىزنى تۇتۇۋالالمىدىڭىز، ياكى مەن سىزگە يېتەرلىك كوڭۇل بولمىدىم. ياكى ئۇنىڭدىن باشقا ئەتراپلىق ئويلىنالماي قالغان جايلىرىم باردۇ. گويايىمنى ئاقلاپ يۈرمەڭ، ئىشقىلىپ كوڭلۈمگە تايىن. مىسال ئۈچۈن ئىيتايلۇق: مىنى، سىزنىڭ قايتىپ كېلىشىڭىزنى كۈتۈپ تۇرالماي، ئاچچىغىدا ھەممە نەرسىنى تاشلاپ باشقىدىن ياتلىق بولدى، ھىلىقى ئادەم بىلەن قاياقىقا قېچىپ كەتكەنلىگىنى بىلىپ بولمايدۇ، دىسە، سىز جەزمەن بۇنى يالغۇز مەندىن ئۆتكەن سەۋەنلىك دەپ ھىساپلايسىزغۇ دەيمەن؟

— ئەمىسە ئۇ باشقا كىمنىڭ سەۋەنلىگى بولاتتى؟

— ياق، ئاشۇنداق بولغان بولسا، بۇ ئىشتىكى جاۋابكارلىقـ
ڭىزدىنمۇ قېچىپ قۇتۇلالمىغان بولاتتىڭىز. قانداقمۇ سىز بىلەن
مۇناسىۋەتسىز بولسۇن؟ ئۇنداقتا جەزمەن ئۆزىڭىز مېنى شۇ
يولغا ئىتتىرگەن بولۇپ چىقاتتىڭىز. ئېھتىمال، مەن
باشقىدىن ياتلىق بولۇشتىن خېلى بۇرۇنلا ئىككىمىز شۇنداق
قىلىمىز دەپ كېلىشىۋالغان بولغىيدۇق، ئېھتىمال، ھەر ئىككىمىزلا
قاچان شۇنداق دەپ كېلىشىۋالغانلىقىمىزنى ئۇنتۇپ قالغان
بولغىيدۇق، ئىشقىلىپ مېنىڭ قايتىدىن ياتلىق بولۇشۇمنى
ئىككىمىز بىرلىكتە قارار قىلغان بولىمىز، يالغۇز ئۆزەم بۇ يولغا
مېڭىپ كەتكۇدەك ئۇنچىلا جىگەرلىك ئەمەسمەن. ئاھ خۇدا،
نىملەرنى دەپ كېتىۋاتىمەنا! مەن ئۇنداق يولغا مەڭگۈ-مەڭگۈ
ماڭمايمەن. دىمەكچىمەنكى، ئىككىمىزنىڭ سەن، مەن دەپ
ئايرىپ ئولتۇرۇشىمىز ھاجەتسىز. ئىككىمىز بىرگە تۇرمۇش
كەچۈرىمىز دەپ ئەر-خوتۇن بولغان. ئىش ئوڭۇشلۇق بولۇپ
بەرگەن چاغلاردا خۇددى چۈش كورگەندەك ئوخشاش كۈن بويى
غەم-غۇسسىسىز، ھېچنىمىنىڭ غېمىنى يىمەي، ناھايىتى كوڭۇللۇك
ھالدا بىللە تۇرمۇش كەچۈرگەن. ئەس باسقاندا تېخىمۇ بىللە
تۇرمۇش كەچۈرۈشىمىز كېرەك—كىشىلەرنىڭ ئەر-خوتۇن بولۇشى
ئېغىر كۈنلەردە بىللە ئۆتۈشكە ھەمرا تېپىش ئۈچۈن-دە، باشتا
سىزگە بالا تۇغۇپ بېرەلمىدىم، بۇنىڭلىق بىلەن سىز مېنى
ھەيدىۋەتمىدىڭىز. مېنىڭ تەققى-تۇرقۇم مۇشۇنچىلىك بولسىمۇ،
مېنى تاشلىۋېتىپ تېخىمۇ ياخشىسىنى ئىزدەپ يۈرمىدىڭىز.

ئىيتىپ بېقىڭا، ئەمدىلىكتە سىز بىلەن بولغان مۇناسىۋىتىمنى چورت ئۈزۈشكە ئىجازەت بەرگىنىڭىز نېمىسى؟ ناۋادا مۇشۇنداق ئىش قىلىدىغان بولسام، كېيىن جەزمەن پۇشايمان ۋە ھەسرەت ئىچىدە ئۆرتىنىپ ھارام ئۆلگەن بولاتتىم......

— نەس باستى ئىشلار ھەر خىل-ھەر ياڭزا بولىدۇ، ناستيۇنا، مەن دىگەن گۇناكار، دولەت قانۇنى كەچۈرۈم قىلمايدۇ. ساڭا مەن بىلەن بىللە گۇناكار بولۇپ نىمە جاپا؟

— ئەمدى بۇ مەسىلىنى تىلغا ئالىسىڭىز تولىمۇ كىچىككەن بولىسىز. مۇشۇ ئىشنى قىلغان ئاشۇ دەسلەپكى چاغدىلا ئويلىنىشىڭىز كېرەك ئىدى. سىز بۇنى قىلىپ بولغاندىكىن مېنىڭ چېتىلىپ قېلىشىممۇ تەبىي. سىزگە ئەگىشىپ ماڭماي قالمايمەن. ئوزىڭىزمۇ: "ئىككىمىز بىر ئاغامچىغا چېتىلغان" دىگەن ئىدىڭىز. بۇ گەپ تازا دۇرۇس. شۇڭا، ئىشىنىشىڭىز كېرەك، ئىشىنىشىڭىز كېرەك، ئۇنداق بولمىسا ھەر ئىككىمىزگىمۇ پايدىسىز، ئوزىمىز ئوزىمىزنى تۇگەشتۇرۇپ قويىمىز، — ناستيۇنا ئاندىرى نىمە دەركىن دەپ ئۇنىچىقماي تۇرۇپ قالدى، ئاندىرى بولسا ئۇزاققىچە لام-جىم دىمىدى. شۇنىڭ بىلەن ناستيۇنا بىرئاز ئويلىنىۋالدى-دە، سوزىنى داۋاملاشتۇردى، — ئېھتىمال، ئوزەممۇ تەقدىرىم باشقىچىراق بولىسكەن دەيدىغاندىمەن. لېكىن ئۇ باشقىچىراق تەقدىر باشقىلارنىڭ. مانا بۇ تەقدىر ئوزەمنىڭ. مەن ھەرگىز بۇ تەقدىرىمدىن ئاغرىنمايمەن. بۇ— مېنىڭ. — ناستيۇنا يەنە ئۈنچىقماي تۇرۇپ قالدى، كېيىن يەنە

www.uyghurkitap.com

قوشۇپ قويدى، ــ ھەممە ئىشنى ئەپلەپ ـ سەپلەپ ئۇتكۇزۇۋەتكىلى بولىدۇ. ئاندىرى، كورەرسىز ئەپلەپ ـ سەپلەپ ئۇتكۇزۇۋەتمەي قالمايمەن.

ئاندىرى يەنىلا ئۇنچىقمىدى.

ــ مىنىڭچە ئىش ھازىرقىدەك كېتىۋەرسە ناھايىتى ئوبدان بولىدىغاندەك تۇرىدۇ. مەن سىزگە ئېيتقان گەپلەر ھەر ھالدا ئېسىڭىزدىدۇ: مىنىڭ تەلىۋىم كوپ ئەمەس. سىز بىلەن بىرگە بولسامال ئارزۇيۇمغا قانغىنىم شۇ، ئۇنىڭدىن باشقىسىنى ئاسمان قەرىگە چورۇۋەتسەممۇ بولىۋېرىدۇ. مانا ھازىر سىز بىلەن بىرگە بولۇۋاتقىنىمدا ھەم ئوتۇپ كەتكەن ئىشلارنى ئۇنتۇپ قىلىۋاتىمەن، ھەم بۇنىڭدىن كېيىنكى ئىشلارغا كوز سېلىپ كەتمەيۋاتىمەن. ھەتتا بۇنىڭدىن كېيىن يەنە ئاللىقانداق ئىشلارنىڭ يۈز بېرىپ قېلىشىغىمۇ ئىشەنمەيمەن. ئىككىمىز ئومۇرۋايەت مانا شۇ ھازىرقىدەكلا ئوتۇپ كېتىدىغاندەك تۇرىمىز: ئىككىمىزلا، ئىككىمىزلا بىرگە ئوتىمىز. سىزگە پەقەت بومبا ساقلىغىنىزنى قىرىۋېتىنىڭ دىگۇملا كېلىدۇ. بىر باغلام بىردىدەك ساقال قويىۋالسىڭىز، تولىمۇ غەلىتە تۇرىدىكەن. ناتونۇش ئادەمگە ئوخشاپ قالىدىكەنسىز. مەيلى قانداقلىكى بولمىسۇن، بۇنىڭغا كونەلمىدىم.

ناستيۇنا توشەكتىن ئازراق كوتىرىلىپ ئاندىرىغا قارىدى، ئاندىرى ئۇنىڭغا قارىمىسىمۇ، نەپىسىنىڭ ئوزگىرىشىدىنلا ئۇنىڭ كۆلۈمسىرەۋاتقانلىقىنى بايقىدى. ئۇلار بۇنىڭدىن

ئىلگىرى گويا بىر بىرى بىلەن مۇڭداشماي، ئۆز ئۆزى بىلەن مۇڭدىشۋاتقاندەك، تورۇسقا كوز تىككەن پېتى قىسمىر قىلىپمۇ قويماي ئوڭدىسىچە ياتقان ئىدى، ئاندىرى باشتىن تارتىپ كوزىنى يۇمغان پېتى پاراڭلاشتى، بۇنداق پاراڭلىشىش كىشىگە يېنىكلىك بېغىشلايدىغاندەك تۇراتتى. بىراق ھازىر ناستيۇنانىڭ كۇلۇمسىرىشىگە جاۋاپ قايتۇرۇش ئۇچۇن كوزىنى ئېچىۋىدى ئۇنىڭ كوزى ناستيۇنانىڭ غەمخور، مۇھەببەت ئوتىدا چاقناۋاتقان كوزى بىلەن ئۇچرىشىپ قالدى. ئۇ بۇ كوز نۇرىغا بەرداشلىق بېرەلمەي، ئۇ ياققا قارىۋالدى.

— نىمە ئۇچۇن ئىلگىرى ئىككىمىز بىرەر قېتىممۇ ھازىرقىدەك مۇشۇنداق قەلبىمىزنى ئىزھار قىلىپ مۇڭداشمىغان بولغىيدۇق؟ — دىدى ئاندىرى خاتىرجەم ھەم ئىلاجسىز قالغان ھالدا بېشىنى چايقاپ، ئىلگىرى زادى چىن كوڭلى بىلەن مۇڭدىشۋاللمغانلىقىغا ئەپسۇسلىنىپ، — شۇنداق مۇڭداشقان بولساق ئىدۇق، بۇگۇنكى ئەھۋالىمىزمۇ زور دەرىجىدە باشقىچە بولغان بولاتتى. ھەممە ئىش باشقىچىراق بولۇشى مۇمكىن ئىدى. بىراق بۇ ئېھتىمال گۇزەل ئارزۇدۇر، ئەمىلىيەتتە بۇنداق بولۇشى ناتايىن، كىم بىلىدۇ دەيسەن؟ ئىشقىلىپ مۇشۇنداق مۇڭدىشىپ باقمىغانتۇق، بۇ ئېنىق نەرسە، مۇڭدىشىپ باقمىغان. ئۇ چاغدا پەقەت بەزى پارچە-پۇرات ئىشلار ئۇستىدىلا بىرنەچچە ئېغىز پاراڭلىشىپ قوياتتۇق. ھەر كۇنى ئۇششاق-چۇششەك ئىشلار ئۇستىدە سوزلىشەتتۇق. توت يىل ئىچىدە مۇڭدىشىمىز

دىسەك ۋاقىت دىگەن كۆپ چىقاتتى، كۆڭلىمىزدە نىسىلەرنى ئويلاۋاتقانلىغىمىزنى بىر بىرىمىزدىن ئىچكىرىلەپ سوراپ بىلىۋېلىشقانمۇ بولاتتۇق، مەن تېخىچە سىنى ھەقىقى چۈشەنمەپتىكەنمەن. پەقەت چىرايىڭنى، سىرتقى كورۈنۈشۈڭنىلا بىلىپ كەپتىكەنمەن. ئۇ چاغدا ماڭا ئۆزەڭنىڭ بولۇشىلا كوپايە ئىدى، قانداق ئادەم ئىكەنلىگىڭنى، ئۆزەمنىڭ قانداقراق خوتۇن ئالغانلىغىمنى قىلىچىلىكمۇ بىلمەيتتىم. ئۇرۇپ قويغىنىم تېخىمۇ قاملاشمىغان ئىش بولغان ئىكەن.

— ئۇرمىدىڭىزغۇ.

— ئۇرمۇدۇمما؟

— ھەئە.

— بۇ سىنىڭ غوم ساقلىمىغانلىغىڭ. ھىم، ئۇرمىغانمۇ بولاي. بىراق يامانلىقلىرىمنى ئېسىڭدە تۇتقان بولساڭ، كوڭلۇم ئارامىدىراق بولغان بولاتتى. مەن ئېرىڭ بولۇشقا قانداقمۇ مۇناسىپ بولاي؟ ساڭا شۇنچە كوپ قەرزدار بولۇپ قالدىم، ئەمما بۇ قەرزنى ئۆزگۆدەك ھېچنىمەم يوق، بۇنى ئۆزەڭمۇ كورۇپ تۇرۇپسەن. ھەي، ناستيۇنا! ناستيۇنا! دەسلەپتە ماڭا تەگمەي، باشقا بىرسىگە تەككەن بولساڭ ئوبدان بولغان ئىكەن. بۇنىڭ تىلى بىلەن دىلى بىردەك ئەمەسكەنغۇ دەپ قالمىغىن يەنە، ھەقىقى يۈرەك سوزۇمنى ئېيتىۋاتىمەن. نىمە دىگەن ياخشى ئايالسەن ـ ھە! راستىنلا شۇنى چۈشەنمەيمەنكى، سەن قانداقمۇ شۇنچە قاتتىق نەس بېسىپ مەندەك مۇشۇنداق بىر ئادەمگە

ئۇچراپ قالغان بولغىيدىڭ؟
— باشقىلارغا خۇشتار ئەمەسمەن، سىزگە تېگىشىم كوڭلۇمـ دىكىدەك بولغان. بۇ گەپنى قانچە ـ قانچە تەكرارلاپ ئوتتۇم. ماڭا يەنە ئەقىل كورسىتىپ ئولتۇرۇشىڭىز ھاجەتسىز.
— ھىم، كوڭلىدىكىدەك بوپتىمىش تېخى... ...
— سىززە، ئاندىرى، ھېچنىمىنى چۈشەنمەيدىكەنسىز، — ناستيۇنا ھەسرەتلىنىۋاتقاندەك مەيۈسلەنگەن ھالدا ئەلەم بىلەن ئاستاغىنا سوزلەۋېتىپ، بېشىنى قاتلاپ ياستۇق قىلىۋالغان چاپىنى ئۈستىگە قايتىدىن قويدى، — ئېيتىپ بېقىڭچۇ، ئۇ چاغـ لاردا قەيەردە قالغان ئىدىڭىز، ئەجەبمۇ سىزگە تېگىشىمنىڭ كوڭۈلدىكىدەك بولغان ـ بولمىغانلىقىنى بىلمەي يۈرۈپتىكەنـ سىز!؟ — ئاندىرى بۇنىڭغا جاۋاپ بەرمىدى، چۈنكى ئۇ ئوزىنىڭ جاۋاپ بېرىشىنىڭ ھاجەتسىزلىكىنى پەرەز قىلغان ئىدى. — شۇ چاغلاردا، سىز مېنى ئاتامان كەنتىگە ئېلىپ كەلگىنىڭىزدە، كىشلەرنىڭ ئەھۋالى ۋە يەر شارائىتى بىلەن تونۇشمايتتىم، ھېچكىم بىلەن تونۇشلۇغۇم يوق ئىدى، ھەممە نەرسە ناتونۇش ئىدى، ھەممە نەرسە. مېنى نەگە ئېلىپ بارسىڭىز شۇ يەرگە ئورۇنلىشىپ قالارمەن دەپ كوزۇمنى يۇمۇپلا سىزگە ئەگىشىپ ماڭغانتىم دىسەممۇ بولىدۇ، ھەتتا سىزنىڭ تېگى ـ تەكتىڭىزنىمۇ بىلمەيتتىم، ئۇ چاغدا ئىككىمىز ھەممىسى بولۇپ ئاران ئىككى ـ ئۈچ قېتىمدەك يۈز كورۈشكەن ئىدۇق، ئۇنىڭ ئۈستىگە پەقەت ئىختىيارى پاراڭلىشىپلا قويغان، نەتىجىدە ئومۇر سودىسىزنى

www.uyghurkitap.com

شۇنداقلا، باللارنىڭ ئويۇنىدەكلا بېكىتىپ قويدۇق. مەن ئەڭ
ئاخىرقى مىنۇتلارغىچمۇ توي قىلىش ئۈچۈن مېنى ئېلىپ
كېتىشكە كېلىشىڭىزگە ئىشەنمەي يۈرگەنتىم. شۇنداق، ئۇ
چاغلاردىكى ئەھۋال كىشىنى قورقۇتقۇدەك دەرىجىدە ئەمەس-
دى؟ پۈتكۈل تۇرمۇشنى يېڭىلىۋاشتىن باشلاشقا توغرا كېلەتتى.
ئىلگىرىكى قىزلىق تۇرمۇشۇمدىن پەقەت يەككە-يىگانە ئۇزەم-
دىن باشقا ھېچقانداق نىمە ئېشىپ قالمىدى. ئۇنىڭ ئۈستىگە
ئۇزەملا ئېشىپ قالغان بولسامىمۇ، لېكىن بۇنىڭ زادى ئۇزەم
ئىكەنلىكى ياكى ئۇزەم ئەمەسلىكىنىمۇ بىلمەيتتىم. بەلكىم
ئېسىڭىزدىدۇ: بىز كېمىدىن چۈشكىنىمىزدە، مەن سىزگە تىكىلىپ
قاراپ بېقىشقىمۇ جۈرئەت قىلالمىغان ئىدىم، تۇپ-تۇز يەردىمۇ
پۈتلىشىپ ماڭغانتىم. يادىڭىزدىمۇ؟ شۇ چاغدا مەن تىك
قىرغاقتا چىقىپلا پۈتلىشىپ كېتىپ، دۈم چۈشكەن ئىدىم.
ھەممەيلەن پاراقىدا كۇلۇشۇپ كەتكەنتى، ئۇ چاغدا تولىمۇ
ئوڭايسىزلىنىپ كەتكەنلىكىمدىن، نەگە دەسسەپ كېتىۋاتقانلىقىمنى
بىلەلمەي قالغانتىم. ئوزىڭىز قورقۇپ تۇرغانلىقىمنى سېزىپ،
قولۇمدىن تۇتۇپ يېتىلىگەن ئىدىڭىز. ئويگە يېتىپ بارغاندا،
سىز: "بۇ مېنىڭ خوتۇنۇم بولىدۇ" دېدىڭىز. قېيناتام: "ئېتىڭىز
نىمە؟" دەپ سورىدى، مەن: "ناستىيە" دەپ جاۋاپ بەردىم. ئۇ
مېنىڭ ئېتىمنى ناستيۇنا دەپ ئۇزگەرتىپ قويدى. شۇنىڭدىن
ئېتىۋارەن ھەممەيلەن مېنى ناستيۇنا، ناستيۇنا دەپ چاقىرىشى-
دىغان بولدى. قېيناتام ماڭا قاراپ قويدىيۇ، لام-جىم دېمىدى.

مەن ئۇنىڭ ئانچە دىتىغا ياقمىغانلىقىمنى سېزىپ قالدىم، ئېھتىمال، ئۇ باشقىچىراق بىر كېلىننى كۆتۈپ تۇرغان بولغىيدى. سىزمۇ بۇنى بايقاپ: "بۇنىڭ بۇ يەردە قوۋم-قېرىنداشلىرى يوق، كېيىنى قىلىپ قويغۇدەك ئادىمى يوق، بىز ھەرگىز بۇنىڭغا ئازار بەرمەيلى" دېدىڭىز. بۇ گەپنى سىز كۈلۈپ تۇرۇپ، ئوييناشقان بولۇپ دېدىڭىز، ئەمەلىيەتتە بۇنى قانداقمۇ ئويىنىشىپ دەپ قويغان دېگىلى بولسۇن؟ شۇنىڭدىن باشلاپ ئۆزەمنىڭ سىزگە ھەرگىز خاتا تېگىپ قالمىغىنىمغا ئىشەندىم، خاتا تېگىپ قالغىنىم يوق. مەن سىزگە ئۇقۇشماستىن ئېزىپ تېگىپ قالغان بولسامىمۇ، لېكىن سىز بىلەن بىرگە تۇرمۇش كەچۈرسەم، كوڭلۇمدىكىدەك بولىدىغانلىقىغا ئىشىنەتتىم...... شۇ كۈنى كەچقۇرۇن سىز مېنى يۇرتداشلار بىلەن يۈز كۆرۈشۈشكە باشلاپ باردىڭىز. ئېسىڭىزدىمۇ؟ ئىككىمىز ۋىتا بىرىزكىن، ماكسىم ۋولوگژىنلارنىڭ ئويىگە ۋە باشقىلارنىڭ ئويىگە بارغان ئىدۇق. ھە، راست، ئېيتىپ بېرىمەن دەپ ئۇنتۇپ قاپتىمەن: ماكسىم يېقىندا قايتىپ كەلدى. ئۇنىڭ بىر قولى ناھايىتى ئېغىر يارىلانغان ئىكەن، ھازىرغىچە داكا بىلەن بوينىغا ئېسىقلىق تۇرۇپتۇ، — ئاندىرىي بۇ خەۋەرنى ئاڭلاپ لام-جىم دېمەي ئولتۇرغاچقا، ناستيۇنا ئۆز سوزىنى داۋاملاشتۇرىۋەردى، — سىز مېنى ماختىنىش ئۈچۈن ئەمەس، بەلكى ئۇلار ئارىسىدا ياتسىراپ قېلىشتىن ساقلىنىش ئۈچۈن دەرھال ھەممەيلەن بىلەن تونۇشۇۋېلىشقا باشلاپ بارغان ئىدىڭىز. شۇنداق بولسىمۇ،

ئەتىسى ئەتىگەندە ۋىتانىڭ خوتۇنى بىلەن ئۇچرىشىپ قالغىنىمدا
ھەيران بولۇپ، "بۇ يەردىن بىر تونۇش ئادەم چىقىپ قالغىنى
نىمىسى؟" دەپ ئويلىنىپ تۇرۇپ قالدىم. ئۇنىڭ تونۇش ئادەم
ئىكەنلىكىنى ئېنىق بىلىپ تۇرساممۇ، لېكىن قەيەردە تونۇشقان-
لىغىمنى؛ ئىسىم-پەمىلىسىنىڭ نىمە ئىكەنلىكىنى زادىلا ئېسىمگە
ئالالمىدىم. كېيىن "توۋا، ئۇنىڭ بىلەن تۈنۈگۈن تونۇشقان
ئەمەسمىدىم" دەپ يادىمغا ئالدىم، ئۇ يەرگە ئوزىڭىز باشلاپ
بارغانتىڭىزغۇ، مەن بولسام، كاللام ئايلىنىپ قېلىپ، گاڭگىراپلا
قاپتىمەن. مەن ئۇنى كورگەندە خۇددى بىر تۇققان ئاچا-
سىڭلىمنى كورگەندەك خوشال بولۇپ كەتتىم. ھىلىمۇ ئېسىمدە
تۇرۇپتۇ، توي قىلغان كۈنى ئىككىمىز ئامباردا يەنى ھويلىنىڭ
چېتىگە ياندىشتۇرۇپ سېلىنغان ھىلىقى كىچىك ئامباردا تۈنەپ
چىققان ئىدۇق. بۇ ئەقىلنى سىز كورسەتكەنتىڭىز، ئىككىمىز شۇ
يەرگىلا ئورۇن سالغانىتۇق. دەسلەپتە مەن، توي قىلغان
كېچىنى ئامباردا ئۆتكۈزگىنىمىز نىمىسى، دەپ بەكمۇ ھەيران
بولغان ئىدىم. بىراق ئامبار ناھايىتى پاكىز، رەتلىك ئىكەن،
شۇغىنىسى دەرىزىسى بولمىغانلىقتىن قاپ-قاراڭغۇ ئىكەن.
ئۇ يەردىكى تاختاي تۇشەكمۇ بۇ يەردىكى بىلەن ئوپمۇ-ئوخشاش
ئىدى، كېيىن شۇ تاختاي تۇشەك نەگە كېتىپ قالدى، كىم
ئۇنى چۇۋۇۋەتتى؟ ھە، ئەمدى ئېسىمگە كېلىۋاتىدۇ، ئۇنى سىز
چۇۋۇۋەتكەنتىڭىز. توغرا، ئۇ يەرگە ئاشلىق بادىكى قويۇش
ئۈچۈن ئوزىڭىز چۇۋۇۋەتكەنتىڭىز. ھەي ئىسىت، نىمە دىگەن

ئوبدان تاختاي توشەك ئىدى-ھە. ئامبار يەر ئاستىغا ئوخشاش قاپ-قاراڭغۇ ئىدى، ئۇ يەردە ياغاچ، قىرىندا ھىدى دىماققا ئۇرۇلۇپ تۇراتتى، ئېھتىمال، دادىڭىز بۇرۇن ئۇ يەردە ياغاچچىلىق قىلغان بولسا كېرەك. سىزدىنمۇ ئاشۇنداق قىرىندا ھىدى كېلىپ تۇراتتى، ئاشۇ ھىد تا ھازىرغىچە ئېسىمدە تۇرۇپ-تۇ. ئۇ چاغدا سىز مەندىن: "قورقۇۋاتامسەن قانداق؟" دەپ سورىغان ئىدىڭىز. مەن: "قورقمىدىم، سىز يېنىمدا بولغاچقا قورقمايمەن" دېگەن ئىدىم. شۇ چاغدا تالادىكى كاتەكتىكى خوراز گويا ئىككىمىزنىڭ سوزىنى ئاڭلاپ قالغاندەك، يۈرىكىمنى سىناپ باقماقچى بولۇپ، بار ئاۋازى بىلەن ھە دەپ چىللىغىلى تۇرماسمۇ! قورققىنىمدىن چاچراپ تۇرۇپ كېتىپتىمەن! — ناستيونا پىخىلداپ كۈلۈپ كەتتى، بىراق مۇلايىم ۋە ئېھتىيات-چانلىق بىلەن، ئاۋازىنى تۆۋەن چىقىرىپ بىرنەچچە قېتىم كۈلگەندىن كېيىن، كۈلكىسىنى توختاتتى-دە، يېنىك ئۇھ تارتىپ قويۇپ، سوزىنى داۋاملاشتۇردى، — ئەتىسى ئەتىگەندە ئامبارنىڭ ئىشىكىنى مەن مىڭ تەستە تاپتىم، چۈنكى ئىشىك-نىڭ قايسى تەرەپتە ئىكەنلىكىنى بىلمەيتتىم. سىز تاكى چۈشلۈك تاماق ۋاقتى بولۇپ قالغىچىلىك ئۇخلاۋەردىڭىز، ئۆز خوتۇنىڭىز-نىمۇ ئېسىڭىزدىن چىقىرىپ قويدىڭىز. مەن ئانىگارا دەرياسى بويىنى ئايلىنىپ چىقتىم، كوكتاتلىقنى ئارىلاپ چىقتىم، ھەر ئىككى كوكتاتلىقنى قالدۇرماي كوردۇم. شىرەگە تاماق كەلتۈ-رۈلسىمۇ ئورنۇڭىزدىن تۇرمىدىڭىز، مەن سىزنى ساقلاپ،

ئۇلتۇرماي ئۇرە تۇرۇۋەردىم، قېيىنانامنىڭ ساقلاشقا سەۋزى تۆكەپ، سىزنى ئويغاتتى. ھەممىمىزنىڭ ـــ قېيىناتام، قېيىنانام، مېنىڭ ۋە سىزنىڭ بىللە ئولتۇرۇپ، ئاپپاق بولكا بىلەن چاي ئىچكەنلىكىمىز ئېسىمدە. سىز تاماق يەۋېتىپمۇ گويا مەن تۇنۇگۈن پۈتۈن بىر كېچە يېنىڭىزدا بولمىغاندەك، ئۇلارغا تۇيدۇرماي مەن بىلەن ئېيتىشىپ، ئوينۇشۇپلا كەتتىڭىز. چاي ئىچىپ بولغاندىن كېيىن، سىز: "نەرسە ـ كېرەكلەرنى يىغىشتۇرۇپ ماڭايلى" دېدىڭىز. مەن: "نەگە؟" دەپ سورىدىم. سىز "نەگە بارساقمۇ ئوخشاش، بولمىسا تاققا بارايلى" دېدىڭىز. راست، دېگەندەكلا سىز مېنى تاققا ئېلىپ باردىڭىز، ئۇ يەردە سىز مېنى بىر ئىگىز چوققىغا باشلاپ چىقىپ، ئېتىز ـ ئېرىقلارنى، بوز يەرلەرنى كۆرسەتتىڭىز، ئەتراپتىكى نەرسىلەرنى كۆرسەتتىڭىز، ئۇ ھەقتە گەپ قىلىپ بەردىڭىز، ئىككىمىز تا قاراڭغۇ چۈشۈپ كەتكىچىلىك ئوينىدۇق. قايتىپ كېلىپ، دوست ـ يارەنلىرىڭىزنىڭ ئۆيگە توشۇپ كەتكەنلىكىنى كوردۇق، ئۇلار: "ئۆيلىنىۋاپسىز، توي شارابىغا تەكلىپ قىلارسىز" دېيىشتى. ئۇلارنىڭ ئىچىدە ۋىتا ۋە ماكسىم ۋولوگژىنمۇ بار ئىدى. ۋىتا قۇربان بولۇپ كېتىپتۇ، بۇنىڭدىن خەۋىرىڭىز باردۇ؟ خەۋىرىڭىز بار، بۇنى مەن خەتتە سىزگە ئېيتقان. ئۇ ئۆلۈپ كەتكەندىن كېيىن نادكىنىڭ يەنە بىر قىز تۇغقانلىقى توغرىسىدا سىزگە خەت يازغان ـ يازمىغانلىقىمنى ئېسىمگە ئالالمايۋاتىمەن، ئۇ ھازىر ئۈچ بالىنى بېقىۋاتىدۇ، تازىمۇ جاپا چەكتى، ھەي،

تازىمۇ جاپا چەكتى. بىراق ئۇنىڭغا نىمە چارە؟

ناستيۇنا ئۆزىنىڭ سول يېقىدا ياتقان ئاندىرىغا كۆزىنىڭ قۇيرۇغىدا قاراپ قويدى، ئۇ قېتىپ قالغاندەك ياتاتتى، ھەتتا نەپەس ئېلىۋاتقان-ئالمايۋاتقانلىغىنىمۇ بىلىپ بولمايتتى. ناستيۇنا ئۇنىڭ تېنىگە بىردىنلا چۈشىنىپ يەتتى، ۋىتانى تىلغا ئالماي تۇرسام بولغان ئىكەن دەپ بەكمۇ پۇشايمان قىلدى. ۋىتا ئاندىرىنىڭ ياخشى دوستى ئىدى. بىراق ناستيۇنا ئالدىراپلا بۇ گەپنى بۇراپ، باشقا ئىشلار ئۈستىدە توختىلىشنى خالىمايتتى. بۇ گەپنى باشقا ياققا بۇراشمۇ ئۆزىگە باغلىق ئەمەستەك تۇراتتى. ئۆتكەنكى ئىشلار ئۇنىڭ كۆز ئالدىغا ئۆز ئەينىدەك پەيدا بولاتتى، ئۇنى ھاياجانغا سالغاندەك ھەم ئەنسىزلەنگەن ھالدا چايقىلىپ، مېنى تاشلىۋەتمەي، داۋاملىق ئەسلەۋەرسىڭىز دەپ ئۆتۈنۈۋاتقاندەك قىلاتتى. ناستيۇنا باياتىن تىلغا ئېلىپ ئۆتكەن ئىشلار گويا يېقىنلا بىر يەردە بولۇپ، ئۇ، ئۇنىڭ ئۆتۈپ كەتكەن ۋاقتىنى ئېسىدە تېخىمۇ چىڭ ساقلىشى ۋە بۇنىڭدىن كېيىن ئۆزىنى ئالغا مېڭىشقا يېتەكلىشى ئۈچۈن، ئۇنى پۈتۈن ۋۇجۇدى بىلەن شۇ ۋاقىت قوينىغا ئېپكەتمەكچى بولۇۋاتقاندەك تۇراتتى. ئۆتكەنكى ئىشلار ھەقىقەتەن لەززەتلىك-شېرىن بولۇپ، كىشىگە نەقەدەر بەخت، نەقەدەر شاتلىق، نەقەدەر كۆپ ئۈمىت بېغىشلايدۇ-ھە! بىراق، ناستيۇنا يەنىلا ئۆتكەنكى ئىشلار توغرىسىدىكى ئەسلىمىسىنى: ”بولدىلا تىلغا ئالمايلا قوياي“ دەپ بېسىپ قويدى. شۇنداقتىمۇ باشقا ئىشلار توغرىسى-

دىكى بەزى ئەسلىمىلىرى يەنە يادىغا كېلىۋېلىپ، ئۇنى باشقا بىر خىل كەيپىياتقا چومدۇردى. شۇنىڭ بىلەن ئۇ كۈلۈمسىرىگەن پېتى سورىدى:

ــ سىز كۇرستا ئوقۇۋاتقىنىڭىزدا رايونغا يوقلاپ بارغانتىم، ھېلىمۇ يادىڭىزدىمۇ؟

ئۇلار توي قىلغاندىن كېيىنكى ئىككىنچى يىلى قىشتا، كولخوز ئاندىرىنى بوغالتىرلىق كۇرسىدا ئوقۇپ كېلىشكە ئەۋەتكەن ئىدى. ئۇ مەكتەپتە ئالتە يىل ئوقۇغان ساۋاتلىق كىشى ھېساپ-لىناتتى، شۇڭا مەسئۇل كىشلەر ئۇنى تىراكتۇرچى بولۇش ئارزۇ-سىدىن ۋازكېچىشكە كوندۇرۇپ، بوغالتىرلىقنى ئۆگىنىشكە ئەۋەتكەن ئىدى. بوغالتىرلىقمۇ كىشلەرنىڭ ئىززەت-ھۆرمىتىگە سازاۋەر بولغىلى بولىدىغان ناھايىتى ياخشى خىزمەت بولۇپ، تىراكتۇرچى بولۇشقا يەتمىگەن بىلەن، ھەمىشە ئۆيدە تۇرۇشقا بولاتتى، ھەر يانغا چېپىپ يۈرۈش ھاجەتسىز ئىدى، دېخانچىلىق سايمانلىرى پونكتىغا كىرگەن بولسا، يىل بويى باشقىلارنىڭ ئېتىزلىغىدا بولۇشقا، باشقىلار بىلەن بىللە يۈرۈشكە توغرا كەلگەن بولاتتى. دەل مۇشۇ ئىش ئاندىرىنىڭ ئەسلىدىكى تىراكتۇرچى بولۇش نىيىتىدىن يېنىپ بوغالتىرلىقنى تاللىۋېلىشىغا سەۋەپچى بولغان ئىدى.

يېڭى يىل ھارپىسىدا، ئاندىرى بوغالتىرلىق كۇرسىدىن يېڭى يىل بايرىمىنى ئۆتكۈزۈش ئۈچۈن ئۆيىگە يېنىپ كېلىپ،

تاكى روژدېستۋو[1] بايرىمىغىچە تۇردى. ئىككىنچى ئايدا ناستيۇنا رايون مەركىزىگە ئۇنى يوقلاپ باردى. رايون مەركىزىگە بېرىش ئۈچۈن يەتمىش چاقىرىمغىچە يول يۈرۈشكە، يېرىم يولدا بىر كېچە قونۇشقا توغرا كېلەتتى. ئىننوكېنتى ئىۋانوۋىچ بىلەن ۋاسىلىسامۇ ناستيۇنا بىلەن بىر چانىغا ئولتۇرۇپ رايون مەركىزىگە بارغان ئىدى. ئۇ چاغدا ۋاسىلىسا، نىمە ئۈچۈنكىن-تاڭ، دوختۇرخانىغا بېرىشقا ئالدىرايتتى. ئىننوكېنتى ئىۋانوۋىچ بىلەن ناستيۇنا ۋاقىت ئۆتكۈزۈش ئۈچۈن يول بويى ئېچىلىپ-يېيىلىپ پاراڭلىشىپ ماڭدى، ئىننوكېنتى ئىۋانوۋىچ ناھايىتى مۇڭداشقاق ئىدى، ۋاسىلىسا بولسا كەم سۆز بولۇپ، ئاسانلىقچە گەپ قىلمايتتى. ئەتىسى كەچقۇرۇن ئۇلار كۆزلىگەن يەرگە يېتىپ كېلىپ، ھەركىم ئۆزى بېجىرمەكچى بولغان ئىشنى بىر كۈندە تۈگىتىپ بولۇشقا كېلىشتى-دە، ئۆز يولىغا مېڭىشتى. ئاندىرىنى يوقلاش ناستيۇنانىڭ قىلىدىغان ئىشى ئىدى. بۇ ئىشقا قانچە كۈنلۈك مۆھلەت بېرىلىشىمۇ ئازلىق قىلغان بولاتتى.

ئاندىرى ئانگارا دەرياسىنىڭ كېچىككىگە يېقىن ئۈستەڭ بويىدىكى دەرىزىسى ھەم تار، ھەم كىچىك، خىرە يورۇق

[1] روسىيىدە يېڭى يىل مىلادىيە بويىچە 1-ئاينىڭ 1-كۈنى باشلىنىدۇ، روژدېستۋو بايرىمى رۇس كالىندارى بويىچە 12-ئاينىڭ 25-كۈنى (يەنى مىلادىيە بويىچە 1-ئاينىڭ 7-كۈنى) بولىدۇ. شۇڭا روژدېستۋو بايرىمى يېڭى يىلدىن يەتتە كۈن كېيىن كېلىدۇ.

چۇشۇپ تۇرىدىغان بىر ياغاچ ئۈيگە ئورۇنلاشقان ئىدى. ئۈي ئىگىسى كەمپىر ناستيۇنانى قارشى ئالمىدى، ئاندىرى بىلەن بىرگە ياتقان ساۋاقدىشى بولسا تېخىمۇ قارشى ئالمىدى، ئۇ يېشى بىر يەرگە بېرىپ قالغان ئەر كىشى بولۇپ، چىرايىنى تۈرۈپ، ئورنىدىن قوپۇپمۇ قويماي، كارۋاتتا ياتقان پېتى ئۆز كىتاۋىنى ئوقۇۋەردى، ھەتتا سالاملىشىپمۇ قويمىدى. ئۇنىڭ پۈتۈن يۈزى چوقۇر ئىدى، كوزىگە رەڭگى بىر بىرىگە ئوخشاشمايدىغان — بىر تەرىپى ئاچ، بىر تەرىپى توق كەلگەن كوزەينەك تاقىۋالغان بولۇپ، ئۇنى كوزەينەك دېگەندىن كورە، ئاتنىڭ كوزىگە تارتىپ قويىدىغان يوپۇق دېگەن تۈزۈك ئىدى. ئاندىرى خىجىل بولغىنىدىن پايپېتەك بولۇپ، ناستيۇنانى كولخوزچىلار مېھمانخانىسىغا باشلاپ باردى-دە، ئۇ يەردە بىر كېچە قونۇشقا جايلاشتۇرۇپ قويدى.

ناستيۇنا ئاندىرىنى يوقلاش قارارىغا كېلىشتىن ئىلگىرىلا كوڭلىگە كىچىككىنە بىر ئۈمىت پۈكۈپ قويغان ئىدى، بۇ ئۈمىتنى ھەتتا ئۇنىڭ ئۆزىمۇ تولىمۇ كوپ ئويلىۋەتسەم، قاچۇرۇپ قويارمەنمىكىن دەپ ئەنسىرەپ، پەقەت ئۆز كوڭلىدىلا يوشۇرۇنچە ئويلاپ باقتى، بۇنى ئۇنىڭ ئاندىرىغا ئېيتىشى تېخىمۇ ھاجەتسىز ئىدى، قانداقلا بولمىسۇن، ئۇ بۇ سوزنى ئېغىزىدىن چىقىرىشقا خىجىل بولاتتى. "ئويدە بەربىر بوپۇمدا قالمىغاندىكىن، بۇ يەرگە كېلىپ باقسام، ئىش كوڭلۇمدىكىدەك بولۇپ قالسا ئەجەپ ئەمەس." — ئۇنىڭ ئۈمىدى ئەنە شۇ ئىدى. ئۇلار ئويىدە بىللە

تۇرۇپ كونۇپ قالغان. بىر بىرى بىلەنمۇ ئاپاق-چاپاق بولۇپ كەتكەن ئىدى. بۇ يەردە بولسا شارائىت پۈتۈنلەي يېڭىچە ئىدى، مۇشۇ يېڭىلىقنىڭ رول ئويناپ قېلىشى تامامەن مۇمكىن ئىدى. تالادا ئۇچراشقاندا ئاسانلا بويىدا قالدۇ ھەم ھەممىدىن ئىشەنچلىك بولىدۇ دەيدىغان گەپلەر بار. بۇ ئورۇنسىز گەپلەر ئەمەس، ئاتا-ئانا بالا تېپىشنى يادىغا كەلتۈرۈپ باقمىغان چاغلاردا، بالا: "دادام مېنى سىزدىن ھال سوراشقا ئەۋەتتۈدى!" دەپ دۇنياغا كېلىپ قالىدۇ. بىراق، ناستىيۇنانىڭ بۇنداق قىلىشى ئوچۇق-ئاشكارا، يوللۇق، ئەر-خوتۇننىڭ مېھرى-مۇھەببىتىدىن بولىدىغان ئىش ئىدى، ئۆز ئۆيىدىن تولىمۇ يىراققا كېتىپ، ئاز-پازلا سىزىقتىن چىققان بولسىمۇ، لېكىن مۇنداق قىلغاندا بويىدا قېلىشىغا كوزى يېتەتتى. ئۇ ئوزى تاپقان بۇ ئەقلىنىڭ بىرەر نەتىجە بېرىشىگە ئىشەنگۈسى كەلمىسىمۇ، ئەمما ئىشەنمىگەنسېرى پۈتۈن ئېسى-يادى بىلەن شۇنداق قىلغۇسى، زادى قانداق بولىدىغانلىقىغا قاراپ باققۇسى كېلەتتى.

— ھېلىمۇ ئېسىڭىزدىمۇ، ئەتىسى سەھەردە سىز دەرسكە قاتناشمايلا مېھمانخانىغا بارغانتىڭىز، ئىككىمىز چايخانىغا باردۇق، چايخانا ناھايىتى يېقىن بولۇپ، يولنىڭ ئۇ تەرىپىگە ئۆتسىلا بولاتتى. ئۇ يەردىكى بىر شىرە ئۈستىگە ئادەمنىڭ قورققۇسى كەلگۈدەك يوغان ساماۋار قويۇلغان ئىكەن، بۇنداق يوغان ساماۋارنى ئىككىنچى كورۇپ باقمىدىم، ساماۋارنىڭ جۈمكى كاردىن چىققاچقا، سۇ كوكىراپ ئېقىپ تۇراتتى، شۇڭا جۈمەك

ئاستىغا ئالايىتەن يوغان بىر داس قويۇپ قويۇلغان ئىدى. نىمە ئۈچۈن ئۇلارنىڭ جۇمەكنى كەپشەرلەپ قويمىغانلىقىنى بىلمىدىم. شۇ چاغدا چايچى ئاچا ھىلىقى داستىكى سۇنى ئۇستاكانىڭىزغا شالاقىدا توكتى! لېكىن بۇنى سىز كورۇپ قېلىپ: "بۇ بولمايدۇ، ساماۋاردىكىدىن قۇيۇپ بېرىڭ" دىدىڭىز، ئۇ: بۇمۇ ساماۋاردىكىغۇ" دەپ تاكاللاشتى، سىز: "ياق، ئۇ ساماۋاردىن ئېقىپ چۈشكەن سۇ" دىدىڭىز ھەم: "بۇ قانداقمۇ چاي بولسۇن، يۇندا" دەپ قوشۇپمۇ قويدىڭىز. ئۇ: "بۇ ھەرگىز يۇندا ئەمەس" دىدى. سىز: "راستلا، يۇندا" دەپ چىڭ تۇردىڭىز. ئاخىردا ئۇ يول قويۇپ، چاينى سىزگە ساماۋاردىن قۇيۇپ بەردى. ئېسىمدە تۇرۇپتىكىن، سىز ماڭا يەنە تېخى بىرنەچچە كەمپۈتمۇ ئېلىپ بەرگەنتىڭىز، مەن ئۇنى شېكەر ئورنىدا گاچىلدىتىپ چاينىپ، چاي ئىچكەنتىم. ئۇ كەمپۈت ئېھتىمال ھەسەلدىن ئىشلەنگەن بولسا كېرەك: ناھايىتى تەملىك ھەم ناھايىتى يېپىشلىك بولغاچقا، يەپ بولۇپ خېلى ۋاقىت ئۆتكەندىن كېيىنمۇ تەمى ئاغزىمدىن كەتمىگەن ئىدى، — ناستيۇنا سوزلەپ مۇشۇ يەرگە كەلگەندە، گويا كىشىنىڭ ئېسىدىن چىقمايدىغان ھىلىقى كەمپۈتنىڭ شىرىن تەمىنى قايتىدىن تېتىپ بېقىۋاتقاندەك، تىلىنى چاكىلداتقان پېتى كالپۇكىنى يالاپ قويدى، — شۇنداق قىلىپ، ئىككىمىز چاي-پاي ئىچىپ قوساقنى توقلىغاندىن كېيىن يەنە قونىدىغان جايىڭىزغا باردۇق، ھىلىقى "سېغۇنتىڭىز" يەنى غەلىتە كوزەينەك تاقىۋالغان ھىلىقى ئادەم كېتىپ

قاپتىكەن، بىراق كەمپىر ئويدىكەن. ئۇنىڭ ئاللىقانداق بوغال-
تىرلىقىنى ئۆگىنىشى ھاجەتسىز بولغاچقا، ئىككىمىزنى نېمە
قىلدىكىن دەپ قىسمىر قىلىپمۇ قويماي، مىختەك قادىلىپ
ئولتۇرۇۋەردى. ئۇ كەمپىر بەكمۇ ئەسكىكەن، ئىككىمىزنىڭ ئۇنى
كۆزدىن يوقالسىكەن دەپ تۇرغانلىغىمىزنى بىلىپ تۇرۇقلۇقمۇ
قېرىشقاندەك مىدىرلىماي ئولتۇرۇۋالدى. شۇنىڭ بىلەن سىز ئۇنىڭ
چارىسىنى قىلىپ، دۇكانغا بېرىپ كىچىككىنە بىر بوتۇلكا ھاراق
ئېپكېلىپ بەرگىن دەپ، ئۇنىڭ قولىغا بىرئاز پۇل تۇتقۇزدىڭىز-
دە، يولغا سالدىڭىز. ئۇ كەتكەندىن كېيىن، سىز ماڭا ئۇنىڭ
ھاراق ئېلىشتا ھېچكىمگە ئىشەنمەي، ھەمىشە ئۆزى بارىدىغان-
لىغىنى ئېيتىپ بەردىڭىز. بۇ كەمپىر ھەر ھالدا تالاغا چىقىپ
كىرىشكە ماقۇل بولدى. ماڭاشىدا بىزگە: "بوپتۇ، بىر بوتۇلكا
ھاراققا ئۆزەم ئۇچقاندەك بېرىپ كېلەي، باشقا ئىش بولغان
بولسىدى، بۇ يەردىن بىر قەدەممۇ نېرى كەتمىگەن بولاتتىم"
دىدى. سىز ئۇنىڭغا: "ئۇچقاندەك بېرىپ كېلىمەن دىمەي،
ئالدىرىماي بېرىپ كەلسىڭىزمۇ ئۈلگۈرەلەيسىز" دىدىڭىز. ئۇ:
"مەنغۇ ئۈلگۈرەلەيمەن، ئۆزەڭچۇ، قوزام، ئىشىكنى تاقاپ
قويغۇنۇڭ تۈزۈك، ئۆز ئۆيۈمگە شۇنداق ئوسۇپ كىرىپ كېلىپ،
كورۇپ قالسام ئىزا تارتىپ كەتمەڭلار يەنە" دىدى.

ناستيونا كۈلۈپ كەتتى. ئۇ شۇنداق مۇلايىم، مەنىلىك
كۈلگەنلىكتىن، ئۇستىخىنى سىلكىنىپمۇ قويمىدى. ئۇنىڭ كۈلكىسى،
گويا كېمىنىڭ دەريا سۈيىنى يېرىككىنە يېرىپ كېتىۋاتقان چاققان

سۇ يارغۇچىدەك، بارا-بارا يىراقلاپ كەتتى.

— كېيىن ئىككىمىز كۆن بويى ئوينىدۇق، ھەممە يەرنى ئايلىنىپ چىقتۇق، — ئۇ يەنە ئاۋازىنى پەسەيتىپ، ئاستا پىچىر-لاشقا باشلىدى، — سىز مەندىن بىر قەدەممۇ نېرى كەتمىدىڭىز. مەن بىلەن بىرگە بولغانلىقىڭىزدىن بەكمۇ خوشال ئىكەنلىكىڭىزنى بايقاپ تۇراتتىم، بەكمۇ خوشال ئىدىڭىز. ئۆزەمنىڭچۇ، ئۆزەم-نىڭمۇ قانچىلىك خوشال بولغانلىقىمنى ئېيتمايلا قوياي! شۇ چاغ تازا قاتتىق سوغاق بولۇۋاتقان زىمىستان قىش بولسىمۇ، لېكىن خوشاللىقىمدىن پۈتۈن بەدىنىم ئوتتەك قىزىپ تۇراتتى. يول بويى يۈزۈمنىڭ ئىچىدىن سىرتىغا قاراپ ئوت ئېلىپ كېتىۋاتقان-لىقىنى، قوللىرىمنىڭمۇ تىترەۋاتقانلىقىنى سېزەتتىم. بىلىشىڭىز كېرەككى، دەسلەپتە تېخى سىزنى: "نېمە دەپ كەلدىڭ؟" دەپ ئەيىپلەرمىكىن دەپ ئەنسىرىگەن ئىدىم، دېمىسىمۇ، مەن ئۇ يەرگە نېمە دەپ باردىم؟ بۇنى تىل بىلەن ئېنىق دەپ كەتكىلى بولسۇنمۇ؟ سىزنى يوقلاپ كېلىشىمدە زادى باشقا ھېچقانداق ئىش يوق ئىدى، سىزنى يوقلاشقىلا كەلگەن ئىدىم. يېنىڭىزغا تەنتەكلىك قىلىپ يۈگۈرۈپ كېلىۋالسام، سىزگە نېمە پايدىسى بولسۇن! كەلگەندىكىن، ئوينايمەن، تاماشا قىلىمەن دەپ ئۆگىنىشىڭىزگە دەخلى يەتكۈزۈپ قويىدىغان گەپكەن. ئىككىمىز تېخى كىنومۇ كوردۇق! — ئۇ توساتتىن ئاۋازىنى يۇقۇرى كوتىرىپ، ۋاقىراۋاتقاندەك سوزلىدى، — ئېسىڭىزدىمۇ؟ كىنو كوردۇق! پاھ، بۇ ئىشنى ئۇنتۇپ قالغىلى تاس قاپتىمەن. مىگەم

نىمە بولدىكىن ـ تاڭ، پارچە ـ پۇرات ئىشلارنى ئېسىمدە تۇتۇۋېلىپ، مۇھىم ئىشنى ئۇنتۇپ قالغىنىمنى قارىڭا. ئەتىسى قايتىپ كېتىۋاتقان چېغىمدا، چاندا ئولتۇرۇپ كىنودىكى ۋەقەلىكنى سوزلەپ بەرسەم، ھەتتا ۋاسىلىسانىڭمۇ ئاغزى ئېچىلىپلا قالدى. كىنو كورگەندە ئىككىمىز ھېلىقى توشۇك ئاستىدىكى ئەڭ ئاخىرقى بىر رەت ئورۇندۇقتا ئولتۇرغان ئىدۇق، كىنو قويىدىغان نۇر شۇ توشۇكتىن چىقىدىكەن. كىنو تۇگەپ قالاي دىگەندە سىز ماڭا يېقىن كېلىپ، ئاۋازىڭىزنى پەس چىقىرىپ: "ئەتە قايتىپ كېتىمەن دىمەي، يەنە بىر كۈن تۇرۇپ كەتسەڭ، قانداق؟" دىدىڭىز، مەن بېشىمنى چايقىدىم، بىراق كوز ياشلىرىم زادى توختىماي تاراملاپ توكۇلگىلى تۇردى. چۈنكى سىز، سىز مېنى قېپقال دەۋاتاتتىڭىز ـ دە. شۇ چاغدا يۈرىگىم قېپىدىن چىقىپ كېتەي دەپ قالغان ئىدى......

ـــ كېيىن، كېيىنكى ئىشلار ئېسىڭىزدىمۇ، ئاندىرى؟ كېيىنكى ئىشلار ھەقىقەتەن كۆلكىلىك بولغانتى. سىز مېنى كولخوزچىلار مېھمانخانىسىغا ئاپىرىپ قويۇشتىن ئىلگىرى ئىككىمىز يەنە يول ئۈستىدىن سىز قونۇۋاتقان جايغا باردۇق. ئەمدى كەمپىرنى ئەيۋەشكە كەلتۇرۇشنىڭ ئاسانىغا چۈشىدىغانلىقى ئىككىمىزگە ئايان ئىدى. ئۇ يەرگە بارغاندا، ئۇ سىزگە: "قوزام، يەنە ئازراق پۇل چىقىرىڭ كىچىككىنە بىر بوتۇلكا ھاراق ئېپكېلەي. ئىككىڭلار بۇ يەردە قېلىپ مەن ياتىدىغان ھېلىقى ئاشخانىدا ئۇخلاڭلار. ئوزەم بولسام قەدىناس ئاچا ـ سىڭىللارنىڭكىدە

كېچىنى ئۇتكۈزگەچ، يېرىم بوتۇلكا هاراقنى قېقىۋېتىپ، ئىسسىنۋالاي" دېدى. سىز ئۇنىڭغا پۇل بەردىڭىز — كەمپىرنىڭ ياخشى كوڭلىنى قانداقمۇ يەردە قويغىلى بولسۇن؟ ئۇ كېتىپ قالدى، بىراق كوپ ئۇتمەيلا، ئىككىمىز تېخى يېتىپ بولماستىلا يېنىپ كېلىپ: "دۇكان تاقىلىپ قاپتۇ، باشقىلارنىڭ ئۇيىگە قۇرۇق قول بارسام مەنىسىز بولۇپ قالىدۇ" دېدى. شۇ چاغدا سىز يۈگۈرۈپ چىقىپ كېتىپ، قاياقتىنندۇر بىر بوتۇلكا هاراق تېپىپ كېلىپ، كەمپىرنى يولغا سېلىپ قويدىڭىز. كېيىن سىزنىڭ ھېلىقى ھەمىشە تەرىنى تۇرۇپلا يۈرىدىغان "سېۋىتىڭىز"مۇ قايتىپ كەلمەي، باشقا جايدا قونۇپ قاپتۇ. بۇ يەردە پەقەت ئىككىمىزلا قېلىپ، پۈتۈن بىر كېچىنى شۇنداق كوڭۈللۈك ئۇتكۈزدۇق. پاھ، شۇ كېچىچۇ، ئاندىرى! بىراق سىز: "ماڭا تەك-كەنلىكىڭ كوڭلۇڭدىكىدەك بولدىمۇ-يوق؟" دەپ سوراپ يۈرىسىز تېخى! بۇنى سورىغىنىڭىز نىمىسى! ۋاي خۇدايىمەي! بۇنى ئوزىڭىزمۇ بىلىدىغان بولغىيتىڭىز. ماڭا يەنە نىمە كېرەك ئىدى؟

بىراق، شۇ چاغدا ئاندىرىنىڭ قۇلىغىغا گەپ كىرمەيۋاتاتتى، ئۇنىڭ دىگەن گەپلىرىنىڭ مەنىسىنىمۇ چۈشەنمەيۋاتاتتى. دەسلەپتە ئۇ ناستيۇنانىڭ ئەسلىمىلىرىنى قۇلاق سېلىپ ئاڭلاپ، كوڭلىدە بىر خىل لەززەتنى، ھەم يۈرىكىگە بىگىز سانچىۋاتقاندەك ئازاپنى تېخىمۇ كۈچلۈك ھېس قىلغان ئىدى. ئۇنىڭ ئازاپ-لىنىشىدىكى سەۋەپ شۇ يەردە ئىدىكى، بۇ ئۇتكەنكى ئىشلار ھەقىقەتەن بولۇپ ئۇتكەن ئىدى، بۇ ئۇنىڭمۇ ئېسىدە بار ئىدى،

لېكىن، ئىمشىقكىن ـ تاڭ، بۇلار خاتىرىسىدە شۇنداق مەنىسىز، سۇس، تۇتۇق بولۇپ كورۇنەتتى، گويا بۇنىڭغا بىر ئەسىر ئوتۇپ كەتكەنىدەك تۇراتتى؛ بۇ ئىشلار ئوز بېشىدىن ئوتكەن ئىشلار بولماستىن، بەلكى باشقا بىرسىنىڭ بېشىدىن ئوتكەنىدەك، ئۇ كىشى ئوز خاتىرىسىنى ئۇنىڭغا تاپشۇرۇپ بەرگەنىدەك بولۇپ تۇيۇلاتتى. ئۇ ئەمدىلىكتە باشقىلار ئوزىگە ئوتكۈزۈپ بەرگەن خاتىرىگە قانداق تاقابىل تۇرۇشنى بىلمەيتتى. باشقىلار ئوتكۈزۈپ بەرگەن بۇ خاتىرە ئوز ئىسشۇنسىگە شۇكرى قىلماي، ھە دەپ تېگى ـ تەكتىنى سۇرۇشتۇرەتتى، ئاندىرىنىڭ ئوزىدىكى خاتىرە بىلەن ئىناق بىللە ئوتۇشنى خالىمايتتى، شۇڭا ئۇ ئاندىرىنى ئازاپلىغاندىن باشقا ئۇنىڭغا ھېچنىمە بېرەلمەيتتى. بۇ ئىككى خىل خاتىرىنىڭ ھېچقايىسى بىر بىرىنى كەچۇرۇشنى خالىمايت-تى، ئۇلار ئۇنىڭ مېڭىسىدە چەك ـ چېگرىسى ئېنىق بولغان ھالدا بىر تەرەپنى ئىگەللەپ، بىر بىرىگە ئارىلاشمايتتى، چېگرا سىزىغىدىن بىر قەدەممۇ نېرى ئوتمەيتتى. بىراق يەنىلا ئۇنىڭ ئوز خاتىرىسى يامانراق، قۇدرەتلىكرەك بولغاچقا، ھەرقاچان قارشى تەرەپنى بېسىپ چۇشەتتى.

ئىلگىرى شۇنداق بولغان ئىدى، بۇ قېتىممۇ شۇنداق بولدى. ناستيۇنا ئازراق ھاياجانلانغان ھالدا سوزلەۋاتقان بولسىمۇ، لېكىن ئاندىرى پەقەت ئاڭلاپلا قويدىيۇ، جاۋاپ قايتۇرمىدى، بەزىدە ئۇ ناستيۇنانىڭ ئەسلىمىسىگە قوشۇلۇپ، ھە ـ ھۇ دەيتتى، بەزىدە بولسا قۇشقۇنغا ئولتۇرۇۋېلىپ، ئوزىنىڭ بەزى ئۇششاق

www.uyghurkitap.com

ئىشلىرى ئۈستىدە توختاپ قالاتتى، ئۇنىڭ ناستيۇناغا ئەگىشىپ ماڭغان يولى ئاللىقاچان تونۇشلۇق بولۇپ قالغان تۈپ-تۈز يول بولسىمۇ، لېكىن يەنىلا ھەمىشە ئازاپلانغان ھالدا مۇدۇرۇپ كېتەتتى، پۇتلىشىپ، يىقىلىپ چۈشەتتى، ناستيۇنا مېنى تونۇش يولغا باشلاپ قويارمىكىن دەپ ئەنسىرەپ، پات-پات ئالدى-كەينىگە قاراپ قوياتتى. ئاندرىينىڭ ئۆز ئەسلىمىلىرى قوغلاپ يېتىشىپ، ئالدىنى توسقان چاغدىمۇ، ئۆزىنىڭ چېكىشكە تېگىشلىك ئازاپ-ئوقۇبەتلىرىنى بالدۇرراق چېكىپ بولغاندىن كېيىن قايتىدىن ناستيۇناغا ئەگىشىپ ئالغا قاراپ مېڭىشى ئۈچۈن، گويا ئەسلىمىنىڭ يېتىپ كېلىشىنى كۈتۈپ تۇرغاندەكلا، ئەسلىدىلا شۇنداق قىلىشىڭ كېرەك ئىدى دەپ، ھەرگىز ئەجەپلىنىپ كەتمەيتتى.

ئۇنىڭ ئۆزىدىكى بۇ ئەسلىمە، كۈتۈلمىگەندە پەيدا بولۇپ قالاتتى-دە، بەئەينى نېپىز بىر قات ئومۇچۇك تورىغا ئوخشاپ سالاتتى، شۇنىڭ بىلەن ئاندرىينىڭ كۆز ئالدىدا ئىلگىرىكىگە قىلچە ئوخشىمايدىغان باشقا بىر خىل مەنزىرە پەيدا بولۇپ، كىنو لېنتىسىدەك ئارقا-ئارقىدىن ئوتتۇشكە باشلايتتى. بۇ مەنزىرىلەر بۈگۈنكى تۇرمۇشتىن يىراق ئەمەس ئىدى، بۇلارنىڭ ھەممىسى ئۆزۈش توغرىسىدىكى ئەسلىمە بولۇپ، ئۇنىڭ مېڭىسىدىن ئورۇن ئالغىنىغا تېخى ئۇزۇن بولمىغان ئىدى. ئاندرىينىڭ ئۇنىڭدىن قۇتۇلۇپ كېتىشكە كۈچى يەتمەيتتى. بۇنداق ئەسلىمە ھەمىشە قارشىلىقسىز ھالدا توساتتىن پەيدا

بولۇپ قالاتتى ھەمدە ئۇنىڭغا ئۇزۇنغىچە يېپىشىۋېلىپ، شەپقەتـ سىزلىك بىلەن ئادەمنى قورقۇتۇپ چاچلىرىنى ھۇرپەيتىۋەتكۈدەك دەرىجىدە ئۇجۇر ـ بۇجۇرىغىچە قايتىدىن شۇنداق ئېنىق نامايان بولاتتى. ئاندىرى گۈسكوۋ ئۆزىنىڭ قانداق قىلىپ ئاۋال دوختۇرخانىغا بېرىپ قالغانلىغىنى، كېيىن يەنە قانداق قىلىپ ھېچنىمىگە قارىماي ئۇدۇل بۇ يەرگە يېنىپ كەلگەنلىكىنى قانچىلىغان قېتىم نائىلاج ئەسكە ئالغانلىغىنى بىلمەيتتى، ئەمىلىـ يەتتە، شۇ ئىش يۈز بەرگەندىن كېيىن ئۇنىڭ تۇرمۇشى تامامەن ئۆزگىرىپ كەتكەن ئىدى.

...... پىژ ـ پىژ ئىسسىق بولۇۋاتقان ياز كۈنلىرىنىڭ بىرى، كەچقۇرۇن ۋاقتى ئىدى، ئۇلار يوشۇرۇن ئوق ئۈزۈش ئىستىھـ كامىدا توپ ئېتىش تەييارلىغىنى پۈتتۈرگەندىن كېيىن، يېڭى ئىستىھكامغا يوتكەلمەكچى بولۇپ تۇراتتى. كۆزەتكۈچى بىلەن بولغان ئالاقە ئۈزۈلۈپ قالغان، ئۇڭ تەرەپتىكى زەمبىرەكچىلەر لىيەنى چېكىنىپ بولغان ئىدى، سول تەرەپتىكى زەمبىرەكچىلەر لىيەنى بولسا ھىلىمۇ ئالدىرىماي ـ تېنىمەي چېكىنىش تەييارلىغىنى كۆرۈۋاتاتتى، چۈنكى يۇقۇرىدىن ئانچە سۈيلەپ كەتمىگەن ئىدى. ئاندىرى تۇرۇشلۇق زەمبىرەكچىلەر بەنى بومبا ئاتار زەمبىرەكنىڭ قارىغا ئېلىش ئەسۋابىنى چۇۋۇپ، زەمبىرەك قۇيرۇغىنى چۇۋۇپ ھەم يىغىشتۇرۇپ بولۇپ، زەمبىرەك يوپۇغىنى كىيدۈرۈۋاتاتتى. ئىستىھكامنىڭ ئارقا تەرىپىدىكى شالاڭ دەرەخ ئۆسكەن دوڭنىڭ كەينىدە سورىكۈچى ماشىنىنىڭ موتورى

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

توختىماي گۆكىرەيتتى، ئىككى سورىگۇچى ماشىنا جالداقلىغان
هالدا زەمبىرەككە قاراپ كېلىۋاتاتتى.

سورىگۇچى ماشىنىلارنىڭ موتورلىرىنىڭ گۆكىرىشى ئانچا
ئاۋازىنى بېسىپ كەتكەن بولسا كېرەك. شۇ چاغدا ھەممەيلەننىڭ
دىققەت-ئېتىبارى زەمبىرەكنى چۇۋۇشقا ۋە يۆتكىلىش تەييارلى-
غىنى كورۇشكە مەركەزلىشىپ قالغاچقا، دۈشمەننىڭ تۇيۇقسىز
هۇجۇم قىلىپ قېلىشىنى خىيالىغا كەلتۈرۈپ باقمىغان ئىدى،
شۇڭا ئاۋازنىڭ ئۆزگىچە ئىكەنلىكىنى ئاڭلىغان ۋە پەرق ئەتكەن
بولسىمۇ، لېكىن بۇنىڭغا دىققەت قىلىپ كەتمىگەن ئىدى.
بىرنەچچە نېمىس تانكىسى ئالدى تەرەپتىكى تاغ چوققىسىغا
پەيدا بولۇپ، جەڭ ئالدىدىكى ئالاقزادىلىكتىن قۇتۇلۇش
ئۈچۈن كوزنى يۇمۇپ-ئاچقىچىلىك بولغان ئارىلىقتا بىر توختاپ
قويۇپ، ئارقىدىنلا تاغ باغرىغا قاراپ ئېتىلغاندا، ھەممەيلەن:
"ئۇلار قاياقتىن پەيدا بولۇپ قالدى؟ ئالدىدا ئۆزىمىزنىڭكىلەر
بار ئەمەسمىدى؟ ئۇلار زادى نەدىن پەيدا بولۇپ قالغاندۇ؟"
دەپ، ئالۋاستى چاپلىشىۋالغاندەك داڭقېتىپ قالدى. ئىككى
زەمبىرەكچىلەر ليەندە قىيا-چىيا كوتىرىلدى، ھەرقايسى
زەمبىرەكچىلەر ئالدىراپ-تېنەپ زەمبىرەك يوپۇغىنى ئېلىپ
تاشلىدى، زەمبىرەك قونداقلىرىنى ئورناتتى، زەمبىرەكلەرنى
تىكلىدى ۋە توغرىلىدى. ئاندىرى (ئۇ ئوق سالغۇچى ئىدى)
ئوق ساندۇغىغا قاراپ يۈگۈردى، مانا شۇ چاغدا پارتلاش
زەربىسىدىن ھۇشىدىن كەتتى-دە، يەرگە يىقىلدى. ئۇ كوزىنى

چېك يۇمۇۋالغان بولسىمۇ، لېكىن يېنىدىكى بىر بومبا ئاتار زەمبىرەكنىڭ چاقىنىڭ ئاسماندا ئاستا لەيلەپ پىقىراپ ئايلىنىۋاتقانلىقىنى، گاھ يۇقۇرى ئۆرلەپ، گاھ پەسلەۋاتقانلىقىنى كۆرگەندەك بولدى. ئاندىن ئۆزىنىڭ تېخىچە تىرىك ئىكەنلىكىنى پەملەپ، سەكرەپ ئورنىدىن تۇرۇپ، ئالغا تاشلاندى-دە، ئوق ساندۇقىنى قۇچاقلىۋالدى.

دۈشمەن تانكىسى جەمى بەش ئىدى. بۇلارنىڭ بىرىگە سول تەرەپتىكى بىرىنچى زەمبىرەكچىلەر لېيەنىنىڭ ئوقى تېگىپ ئوت كەتتى. ئاندىن تۇرۇشلۇق ئىككىنچى زەمبىرەكچىلەر لېيەنى بولسا بىر پايمۇ ئوق ئاتمىغان ئىدى. لېيەنجاڭ خىقىرىغان ھالدا ئاللىقانداق بىرنىمىلەرنى دەپ ۋاقىرايتتى، بىراق بۇ پەيتتە نىمە قىلىش كېرەكلىكى ئۇ بويرۇق چۈشۈرمىگەن تەقدىردىمۇ ئېنىق بولۇپ قالغان ئىدى. تانكىلار تاغدىن چۈشۈپ بولغاندىن كېيىن ئىككىگە بولۇندى: ئىككىسى زەمبىرەكچىلەر بىرىنچى لېيەنىگە، قالغان ئىككىسى زەمبىرەكچىلەر ئىككىنچى لېيەنىگە قاراپ ئېتىلدى، ئۇنىڭ ئۈستىگە دۈشمەن ئىنتايىن ھىلىگەر بولۇپ، ئىككى زەمبىرەكچىلەر لېيەنى ئوتتۇرىسىدىكى بوش ئارىلىقنى ھۇجۇمغا ئوتۇش يولى قىلىپ تاللىۋالغان ئىدى. دېمەك، زەمبىرەكچىلەر ئوق چىقارسا، ئۇ ئۆز ئادەملىرىنىڭ بېشىغا بېرىپ چۈشكەن بولاتتى. بىراق ئەھۋال قىل ئۈستىدە قالغان شۇ پەيتتە، ھېچكىممۇ ئۇ ھەقتە ئويلىنىپ ئولتۇرمايتتى.

زەمبىرەكچىلەر ئىككىنچى لېيەنىنىڭ ئاساسى كۈچى ئاندىن

ئوق قاچىلايدىغان بىرىنچى نومۇرلۇق بومبا ئاتار زەمبىرەك
بولۇپ، ئۇ پەقەت بىر پاي ئوق ئېتىشقىلا ئۈلگۈرەلىدى. كېيىن
ئاندىرىنىڭ يېنىدا ئىنتايىن قىسقا، تىترەڭگۈ، يېرىلغان بىر
سادا ياڭرىدى، بۇ سادا ئوچكىچە ئوزىنىڭ بىر موللاق ئېتىپ
بىر يانغا ئۇچۇپ چۈشكەنلىكىنى سەزدى.

ناستىيونانىڭ ئاۋازى ناھايىتى يىراق، ناھايىتى يىراق بىر
جايلاردىن كېلىپ، لەرزان ھەم يېقىملىق ھالدا ياڭراۋاتقاندەك
قىلاتتى، بۇ ئاۋاز ئاندىرىنىڭ تېنىنى جۇغۇلداتاتتى. ئۇ
ناستىيونانىڭ نىملەرنى دەۋاتقانلىقىنى ئېنىق ئاڭلىيالمايۋاتاتتى،
چۈنكى ئۇنىڭ قۇلىقى تۈۋىدە يەنىلا پولاتقا پولات تېگىشكەندە
چىقىدىغان، يەر-زېمىننى زىلزىلىگە سالىدىغان قىسقا ھەم
ۋەھىملىك گۈمبۈرلەش ساداسى ياڭراۋاتاتتى. ئادەم بۇ ئېلىد-
شىشتا ئامالسىزدەك تۇراتتى؛ بۇ جەڭدىكى ھەر بىر كۆرۈنۈش
ئاندىرىنىڭ كوز ئالدىدىن چاقماق تېزلىكىدە ئارقا-ئارقىدىن
ئۆتمەكتە ئىدى: ھاۋانى سىيىق قان ھىدى قاپلاپ كەتتى؛
كوككە ئورلەۋاتقان يالقۇنجاپ تۇرغان ئىس-تۈتەك ئارىسىدا
قىيا-چىيا كوتىرىلدى؛ مۇقىملاشتۇرۇلمىغان ئوزۇن بىر زەمبىرەك
تاپىنى قارا توپا توزۇتتى؛ سورەش ماشىنىسى ئالدىراپ-تېنەپ
ئارقىسىغا يېنىپ، بېكىنىش ئورنىغا قاراپ كەتتى؛ زەمبىرەكنىڭ
قورۇلچىسى كورۈتكو بېشىنى ئاستا كوتىرىپ، ئوزىنىڭ توپ
ئوقى پارچىسى بىلەن يىرىپ تاشلانغان قوسىقىغا سەپسالدى؛
زەمبىرەك يوپۇغى پارتلاش دولقۇنىدا كوككە چورۈپ تاشلانغان

ئىدى. — بۇلارنىڭ ھەممىسى بارغانسېرى كۈچىيىۋاتقان تانىكا زەنجىرىنىڭ جالاقلاشلىرىغا جۆر بولماقتا ئىدى. ئۇنىڭ ئۈستىگە بۇ ئاۋاز تېخىمۇ كۈچلۈك ۋەھىمە پەيدا قىلىپ، بارغانسېرى قاتتىق چىقماقتا ئىدى.

ناستيۇنانىڭ ئاۋازى تۇساتتىن غايىپ بولدى. ئاندىرى تېخىچە ئۆزى قاتناشقان ئاخىرقى بىر قېتىملىق جەڭنى ئەسلەش بىلەن بەنت بولۇپ كېتىپ، رېياللىققا قايتىپ كەلمىگەن ئىدى، ئۇ ئاۋايلاپ ئۆرۈلۈپ، ناستيۇنانىڭ كۆزىدىن پۈتۈنلەي باشقىچە بىر خىل ئالامەتنى كوردى. ناستيۇنا ئۆز ئەسلىمىسى بىلەن بەنت بولۇپ كەتكەچكە، كوزلىرىدىن مېھرىۋانلىق يېغىپ تۇراتتى. ئاندىرى زادىلا چىداپ تۇرالماي، ئۆزىنى ناستيۇنا-نىڭ باغرىغا ئاتتى-دە، ئېسەدىگىلى تۇردى.

— سىزگە نىمە بولدى، ئاندىرى؟ بۇ قانداق گەپ؟ — دىدى ناستيۇنا ھەيران بولۇپ، ئاندىرى ئۆكسۈپ يىغلىۋەتكىلى تاس قالدىيۇ، لېكىن ئۆزىنى تۇتۇۋالدى.

— ھېچنىمە بولمىدىم، ناستيۇنا، ھېچنىمە، سەن بۇ يەردە بولساڭلا، مېنىڭ يېنىمدا بولساڭلا بولغىنى.

بىراق ئاندىرىنىڭ كوڭلى جايىغا چۈشمىگەن ئىدى. ئۇ باياتىن كوز ئالدىدا پەيدا بولغان ئېلىششىش مەنزىرىسىنىڭ ئەسلىمە بولماي، بەلكى شۇ پەيت، شۇ يەردە بولۇۋاتقان ئەمەلىي جەڭ بولۇپ قېلىشىدىن ئەنسىرەۋاتقاندەك، توت ئەتراپقا قارىدى.

— نېمىلەرنى ئويلاپ كېتىۋاتىسىز؟ — دېدى ناستيونا قولىنى سوزۇپ ئاندىرىنىڭ چاچلىرىنى چوڭقۇر مېھرى بىلەن سىلاپ تۇرۇپ، بىراق ئۇ يەنىلا ئۆز پىكرى بويىچە سۆزىنى داۋاملاشتۇردى، — سىزچۇ، كەم-كۈتىسىز كالۋا ئىكەنسىز. ئاللىقا-داق يوقىلاڭ خىياللارغا بېرىلىپ كەتتىڭىزغۇ دەيمەن. ئېھتىمال، مېنىڭ يېنىڭىزدا بولۇشۇم كۆڭلىڭىزدىكىدەك ئىش بولمىغاندۇر. زادى مېنىڭ كۆڭلۈمدىكىدەك بولۇۋاتامدۇ-يوق، بۇنى سىزنىڭ سۆزلەپ ئولتۇرۇشىڭىز ھاجەتسىز. سىز بىلەن بىرگە بولساقلا مەڭگۈ كۆڭلۈمدىكىدەك ئىش بولىدۇ، مەڭگۈ. مانا بۇنى ئېسىڭىزدە تۇتۇڭ. مەن ھەتتا سىزدىن ئايرىلىپ تۇرمۇش كەچۈرۈشنى خىيالىمغا كەلتۈرۈپ بېقىشقىمۇ جۈرئەت قىلالمايمەن. سىز بولمىسىڭىز قانداق بولىدۇ؟ مۇشۇ يىللاردىن بۇيان مەن سىزنى تۆت كۆز بىلەن كۈتتۈم، مەن كۈتكەن باشقا بىرسى ئەمەس، ئۆزىڭىزغۇ. مۇشۇ يىللاردىن بۇيان مەن قايسى كۈنى ئاۋال سىز بىلەن بىر دەم مۇڭداشماي ئۇخلاپ قالدىم؛ قايسى كۈنى ئەتىگەندە سىزنى سىلاپ بېقىپ يېنىمدا يېتىۋاتقانلىقىڭىزنى بىلمەي تۇرۇپ ئورنۇمدىن قوپتۇم؟! مەن راستىنلا ھەر كۈنى سىز بىلەن يۈز كۆرۈشۈپ كەلگەندەك قىلدىم، دەسلىۋىدە كۆزۈمگە ھېچقانداق ئادەم كۆرۈنمەيلا كەلدى، پەقەت بوراندەك ھۇشقىيتقان ئاۋازنىلا ئاڭلاپ تۇردۇم، بۇ ئاۋاز-بارا-بارا پەسەيدى، بارغانسېرى پەسەيدى، دېمەك سىز بىلەن يۈز كۆرۈشۈشكە ئاز قاپتۇ دەپ ئويلىدىم، ئارقىدىنلا دىگەندەك سىز بىلەن يۈز كۆرۈشتۈم. نېمە

ئۇچۇنكىن ـ تاڭ، ھەر قېتىم سىزنى يالغۇز ھالەتتە كورەتتىم. چىرايىڭىزنى غەم باسقان ھالدا، يەككە ـ يىگانە، بىر قۇر ھەربى كىيىمىڭىز بىلەن يا ئولتۇرغان بولاتتىڭىز، يا ئورە تۇرغان بولاتتىڭىز. مەن شۇنداق بىر قاراپلا ھايات ئىكەنلىكىڭىزنى بىلىۋالاتتىم ـ دە، دەرھال ئارقامغا ياناتتىم، چۇنكى سىزنىڭ ئۇ يەردە تۇرۇۋشۇمغا، گەپلىشىشىمگە يول قويۇلمايتتى. كېيىن مەن ھەر بىر كۇنۇمنى ئەنە شۇنداق ھەسرەت بىلەن ئوتكۇز ـ دۇم. ئېھتىمال مەن سىزنى تولىمۇ تەقەززالىق بىلەن كۇتىمەن دەپ چېكىدىن ئاشۇرۇۋەتكەندىمەن. شۇنىڭ بىلەن سىز ئۇ يەردە خاتىرجەم بولالمىغانسىز، ئۇرۇش قىلىشىڭىزغا توسقۇنلۇق قىلىپ قويغاندىمەن. قانداق قىلسام توغرا بولىدىغانلىقىنى، قانداق قىلسام خاتا بولىدىغانلىقىنى قايدىن بىلەي؟ مەن پەقەت ئوز كوچۇمنىڭ يېتىشىچە ئىشلىدىم، خالاس. ھېچكىممۇ ماڭا ئوگەتكىنى يوق، ھېچكىممۇ ماڭا يول كورسەتكىنى يوق. ئۇنچىۋ ـ مايسىزغۇ، ئاندىرى، ھەي، ئاندىرى......

ئاندىرى ئىككى قولى بىلەن بېشىنى چاڭگاللاپ، گويا كوتىرىشكە كوچى يەتمىگەن ئېغىر يۇكنى چورۇپ تاشلىۋەتمەكچى بولغاندەك ئۇ يان ـ بۇ يان ئىغاڭلىتىپ، نالە قىلغان ھالدا ئېيتتى:

ــ ئاھ خۇدا، مەن نىمە ئىشلارنى قىلىپ قويدۇم!؟ نىمە ئىشلارنى قىلىپ قويدۇم، ناستيۇنا؟! ــ ئۇ قولىنى بېشىدىن بوشىتىپ، بۇرۇلۇپ ناستيۇناغا قارىدى، ــ بۇنىڭدىن كېيىن مېنى يوقلايمەن دەپ كېلىپ يۇرمىگىن، كېلىپ يۇرمە، ئاڭلىدىڭمۇ ـ

www.uyghurkitap.com

يوق؟ مەن كېتىمەن. زادىلا قايتىپ كەلمەيمەن. ئەمدى بۇنداق كېتىۋېرىشكە بولمايدۇ. شۇمۇ يېتەر. ئۆزەمنىمۇ، يەنە سىزنىمۇ ئازاپ-ئوقۇبەتكە قالدۇردۇم، يېتەر. ئەمدى بۇنداق كېتىۋېرەلمەيمەن.

ناستيۇنا قورققىنىدىن قېتىپلا قالدى.

— كەتسىڭىز بولمايدۇ، — دېدى ناستيۇنا ئادىرىنىڭ سوزىنى بولۇپ، — سىز كەتسىڭىز، مەن قانداق قىلىمەن؟ مېنىڭ قانداق قىلىدىغانلىقىمنى ئويلاپ باقتىڭىزمۇ-يوق؟ ئۆزەم يالغۇز شۇنچە كۈنا بىلەن قەيەرگە باراي؟ باشقىلارغا قانداقمۇ كورۈنىمەن؟ يەنىلا بىللە بولغىنىمىز تۈزۈك. قاراپ بېقىڭ بىرنىمە دەيلى، ئاندىرى، كېيىنچە بىر گەپ بولار، ئالدىراڭغۇلۇق قىلماڭ. بەلكىم بۇ كۈنلەرمۇ ئوتۈپ كېتەر، جەزمەن ئەپلەپ-سەپلەپ ئوتكۈزۈۋېتىمىز. ئانام ماڭا بىر چاغلاردا: "دۇنيادا ساقىت قىلغىلى بولمايدىغان كۈنا يوق" دەپ ئېيتقان ئىدى. ئەمەلدارلارمۇ ئادەم ئەمەسمۇ؟ ئۇرۇش توگىگەندىن كېيىن قاراپ بېقىڭ بىرنىمە دەيلى. بەلكىم ئۇ چاغدا سىز ئۆزىڭىزنى مەلۇم قىلىپ، كۈنايىڭىزغا توۋا قىلارسىز. ياكى بولمىسا باشقا ئامال تېپىلىپ قالار. يەنىلا تاقەت قىلىپ تۇرۇڭ، كەتمەڭ. ئۆزىڭىز يالغۇز ياشيالمايسىز، مەنمۇ ياشيالمايمەن — ئالدى بىلەن ئۆزەم ياشيالمايمەن. هازىر مەن قانداقلا بولمىسۇن، نەدىلىكىمىزنى بىلىمەن، ئۇنىڭ ئۈستىگە راستىنلا بويۇمدا قالغان بولسىچۇ؟ بىلىشىڭىز كېرەككى، بالىنىڭ باشقىلارنىڭ ئەمەس، ئۆزىڭىزنىڭ

ئىكەنلىگىنى پەقەت سىزلا بىلىسىز......سىز كېتىپ قالسىڭىز، مەن كىملەر بىلەن مەسلىھەتلىشەي، يەنە كىملەر كۆڭلۈمگە ئارام بەرسۇن......مەن ھازىر ھېچكىمگە يۈرەك سوزۇمنى ئېيتالمايمەن، كەتمەيسىزغۇ دەيمەن؟ ئېيتىڭا قېنى.

ئاندىرى لام-جىم دىمىدى، بىراق بىرئازدىن كېيىن ئاخىر بېشىنى چايقىدى.

—ھەببەللى، مانا بۇ دۇرۇس بولدى، كېتىشىنىڭ ھاجىتى يوق ئىدى-دە،—ناستيۇنا يېنىك بىر تىنىپ، بىر پەس جىم تۇرغاندىن كېيىن بۇرۇلۇپ دەرىزىگە قاراپ قويىدى،—قاراڭغۇ چۈشۈپ كېتىپتۇ. قايتىپ كېتىشنىمۇ ئۇنتۇپ قاپتىمەن. قوپۇڭ، ئاندىرى ماگايىلى، مېنى ئۇزىتىپ قويۇشقا ماقۇل بولغانتىڭىز. ئىككىمىز بىللە ماگايىلى، مۇنداقتا بىر دەم بولسىمۇ كۆپرەك بىللە بولالايمىز. يەنە كەلسە-كەلمەس خىياللاردا بولۇپ يۈرمەڭ. ئۆزىڭىز يالغۇز ئادەم ئەمەسسىز. يالغۇز ئادەم بولغان بولسىڭىز قانداق قىلغۇڭىز كەلسە شۇنداق قىلىۋېرەتتىڭىز.

ئۇي قاپ-قاراڭغۇ بولغاچقا، ئاندىرى ناستيۇنانىڭ كوز ياشلىرىنىڭ مەڭزىنى بويلاپ ئاستا ئېقىپ چۈشكەنلىگىنى كورەلمىدى.

12

بۇ قېتىم يۈز كورۇشۇپ ئۈچ كۈن ئۆتكەندىن كېيىن، بوران

www.uyghurkitap.com

ئۇچۇرۇپ كەلگەن قارلار ئەمدىلەتىن ئېرىپ، قار تېگىدە قېتىپ قالغان مۇزلار كورۇنگەن چاغدا، ئاندىرى كۇسكۇۋ ئاتامان كەنتكە بېرىش قارارىغا كەلدى. ئۇ خېلى بۇرۇنلا كەنت ئەتراپىغا بېرىپ قاراپ باقماقچى بولغان بولسىمۇ، لېكىن ئۇزىنى تۇتۇۋېلىپ، بارماي كەلگەن ئىدى، چۈنكى كۈتۈلمىگەن ۋەقەگە يولۇقۇپ قېلىشتىن ياكى دەماللىققا بىخەستەلىك قىلىپ قويۇپ ئۇزىنى ئاشكارىلاپ قويۇشتىن ئەنسىرەيتتى. بىراق ھازىر، ناستيۇنا بىلەن ئۇزاق مۇڭدىشىپ، ئۇنىڭ ئاغزىدىن ھېلىقى ئىشلارنى ئۇققاندىن كېيىن زادىلا ئۇزىنى باسالماي قالدى. ئەجەپلىنەرلىك يېرى شۇ ئىدىكى، ھازىر، گويا ئۇز يۇرتىدا تۇرۇشقا بولىدىغان مەلۇم ئىمتىيازغا تۇيۇقسىز ئېرىشىپ، ئۇزىنى پايلاۋاتقان خەۋپتىن ئارتۇقچە ئېھتىيات قىلىپ كېتىشنىڭ ھاجىتى قالمىغاندەك، بىردىنلا يۇرىكى يوغىناپ كەتكەن ئىدى. ئۇنىڭ ئۇستىگە ھاۋا ئىللىشقا باشلىدى، باھار توسالغۇسىز ھالدا كۇنساناپ يېقىنلىشىۋاتاتتى. قارشى قىرغاقتا پەيتنى چىڭ تۇتۇپ بېرىشقا توغرا كېلەتتى، ناۋادا يەنە ئازراقتىنا ئىككىلىنىپ، تېخىرقاپ تۇرۇپ قالىدىغان بولسا، پۇشايماننى ئالىدىغان قاچا تېپىلمايتتى.

قاراڭغۇ تۈن كېتىپ، ئاي ۋە يۇلتۇزلار ئۇزىنى دالىدىغا ئېلىپ، تاڭ سۇزۇلەي دەپ قالغان چاغدا، ئاندىرى ئانگارا دەرياسىنى كېسىپ ئۇتتى-دە، تاغ باغرى بىلەن كەنتنى ئايلىنىپ ئۇتۇپ، تاققا چىقتى. ئۇ قايتىپ كەلگەندىن كېيىن ئۇز

يۇرتى ئاتامان كەنتكە تېخى بۇ تەرەپتىن قاراپ باقمىغان ئىدى، ئۇنىڭغا كەنت بۇرۇنقىدىن كىچىكلەپ قالغاندەك تۇيۇلدى، ئىگىزدە تۇرۇپ يولنىڭ ئىككى قېتىدىكى پاكار ئۆيلەرگە قارىۋىدى، ئۇلار گويا يەر ئۈستىدە قەد كوتىرىپ ئەمەس، بەلكى ئورۇلۇپ چۆشكەندەك، خىلمۇ-خىل دەرىزىلەر تووەنلەپ يەرگە تېگەي دەپ قالغاندەك بولۇپ كورۇندى. ئۇ دەرىزىلەرنىڭ بەزىلىرىگە قاپقاق ئورنىتىلغان، بەزىلىرىگە ئورنىتىلمىغان، قارىماققا سان-ساناقسىز ياماق سېلىپ قويۇلغانغا ئوخشاپ كېتەتتى. ھەممە ئۆي-لەرنىڭ لەمپىلىرىمۇ يەرگە تېگىپ قالغاندەك تۇراتتى. قىڭغىر-سىڭغىر قاشالار ھەر تەرەپكە قاراپ سوزۇلغان ئىدى. ئۇ ئاران تەستە قايسى ئۆينىڭ كىمنىڭ ئۆيى ئىكەنلىكىنى پەرق ئەتتى. ئاندىرى ئەمىلىيەتتە كىمنىڭ ئۆيىنىڭ قەيەردىلىكىنى يادا دەپ بەر دىسىمۇ دەپ بېرەلەيتتى، بىراق ھازىر ئۇلارغا سەپسېلىپ قاراۋاتقاندا، قايسى ئۆيلەرنىڭ كىملەرنىڭ ئۆيى ئىكەنلىكىنى كېسىپ ئېيتالماي قالدى: بىر قارىسا بۇ ئۆي شۇنىڭ ئۆيىدەك، يەنە بىر قارىسا ئەمەستەك تۇراتتى، ئۇنىڭ سېلىنغان ئورنىدىن قارىغاندا شۇنىڭ ئۆيى ئىدى، ئەلۋەتتە، بىراق ئۆينىڭ سىرتقى كورۇنۇشىدىن قارىغاندا تونۇغىلى بولماي قالاتتى. بۇ ئېھتىمال تېخى تاڭ سوزۇلۇپ كەتمەي، يەر-زىمىننىڭ خىرە قاراڭغۇلۇق ئىلكىدە تۇرغانلىقىدىن بولۇۋاتقاندۇ، ياكى بولمىسا ئۇرۇش داۋامىدا كەنتتە دىخانلارنىڭ خەۋەر ئالالمىغانلىقىدىن ۋەيران بولۇپ مۇشۇ ھالغا چۈشۈپ قالغاندۇ؟

ئاندىرى ئۆز يۇرتىغا قايتىدىن كۆزىنى كۆندۈرۈۋېلىپ، ئازراق بولسىمۇ كۆندۈرۈۋېلىپ، يۇرتىنىڭ كۆز ئالدىدىلا تۇرغانلىقىنى بىلىپ، ئۇنى چۈشىدە ئەمەس، بەلكى ئوڭىدا راستىنلا كۆرۈۋاتقانلىقىغا ئۆزىنى ئىشەندۈرۈش ئۈچۈن خېلى ئۇزاققىچە ئۆز ئۆيى تەرەپكە قەستەن قارىمىدى. بىراق بۇ تۇيغۇ تولىمۇ كېچىكىپ پەيدا بولدى، چۈنكى ئۇ بۇ يەردە بولمىغان يىللاردا، بولۇپمۇ مۇشۇ يەرگە يېقىن ئەتراپتا بولۇۋاتقان بىرنەچچە ئايدا، ئاتامان كەنتى بىلەن ئالاقىمنى چورت ئۈزۈپ تاشلىغانمەن دەپ، ئۆزىنى ئۇنى خىيال قىلماسلىققا زورلىغان ئىدى. بۇنىڭغا چارە يوق ئىدى، چۈنكى ئاتامان كەنتى ئۇ قىرغاقتا قالسا، ئۆزى بۇ قىرغاقنىڭ ئاللىقانداق جايلىرىدا يۈرۈشكە مەجبۇر بولغان ئىدى. ئۇنىڭ ئاتامان كەنتى قوينىدا ياشىشىغا چارە قالمىغان ئىدى، ئۆلگەن تەقدىردىمۇ ئۇ يەرگە دەپنە قىلىنمايتتى، گەپ شۇنداق ئىكەن، ئۇنىڭ يۇرتۇمنى سېغىنىدىم دەپ بىكاردىن-بىكار ئۆزىنى ئازاپلىشىنىڭ، بىكاردىن-بىكار ھەسرەت چېكىشىنىڭ نىمە ھاجىتى، بىھۇدە يۇرت ئىشقىنى دەپ غەمگە چۆكۈپ روھسىزلىنىشىنىڭ نىمە ھاجىتى؟! بۇ بىرنەچچە ئايدىن بۇيان ئاندىرىنىڭ كۆز نۇرى بەزىدە تاسادىپىي ھالدا ئانگارا دەرياسىدىن ھالقىپ ئۆتۈپ، ئاتامان كەنتىگە چۈشۈپ قالغاندا، ئېرىنچەكلىك، پەرۋاسىزلىق بىلەن، ھەتتا ئۆزىنى ئۆزى ئازتولا مەسخىرە قىلغان ھالدا: «ئىلگىرى مېنىڭ ئۇ تەرەپ بىلەن بەزىبىر مۇناسىۋەتلىرىممۇ بولغان بولغىيمىدى-يا؟» دەپ

ئەسلەسكە باشلايتتى، شۇنداق، مەلۇم چاغلاردا راستتىنلا بەزى مۇناسىۋەتـلىرىمۇ بولغان، بىراق بۇ زادى قانداق مۇناسىۋەت، ئۇنى ئېسـىگە ئالالمايتتى.

ئۇ ئىگە ـ ئىگە دەپ يەرگە چۈشكەن ۋە ئادەم بولۇپ يېتىلـگەن، ھەمدە ئۆزىنىڭ دۇنيادىكى ئەڭ يېقىن ئۈچ جان ـ جىگىرى تۇرۇشلۇق ئۆيىنىڭ ئورنى تاغ باغرىدىكى يول بويلاپ سېلىنغان بىر قاتار ئۆيـلەر ئارىسـىدا بولۇپ، ھازىـر دەل ئۆزى بىلەن ئۇدۇلمۇ ـ ئۇدۇل تۇراتتى. ئاندىرى ئاخىر جابدۇنۇۋېلىپ، بارلىق دىققەت ـ ئېتىۋارىنى مەركەزلەشـتۈرۈپ، كوزىـنى ئۆز ئۆيـگە تىكـتى: ئۆيـنىڭ ئۈچ دەرىزىسى بۇرۇنـقىـدەكلا تاقـقا قاراپ تۇراتتى، شۇ سەۋەپتىن دەل ئۆزىگىمۇ ئۇدۇلمۇ ـ ئۇدۇل ئىدى؛ ئۆينىڭ ئالـدى تېمـىنىڭ سول بۇرجـىگى يەنە بۇرۇنـقىـدەكلا ئولتۇرۇشۇپ كەتكەن پېتى قىڭغىيىپ تۇراتتى (دادىسى بۇرۇن: ئۆيمۇ ئۆز ئىگىسىگە ئوخشاشلا دوڭغاق دىگەن ئىدى)؛ پۈتۈن ياغاچ بىلەن سېلىنـغان پۇختـا ھەم ئازادە دالان يەنە بۇرۇنقىـدەكلا قوشۇمچە سېلىنغان ئىمارەتكە ئوخشاش تۇراتتى، دالان چەلـلىسىدە يەنە بۇرۇنـقىدەكلا ھەر خىل نەرسـلەر ئارىـلاش دوۋىلەكلىك تۇراتتى. ئۆي ئەسلىـدە پۇختا سېلىنـغان بولۇپ، قانچە ئۇزۇن تۇرسىمۇ چىـدايتتى، بىراق ئۇنى سالغان چاغـدا بىپەرۋالىق قىلىنـغانلىقـتىن، بىر بۇلۇڭى ئولتۇرۇشۇپ كەتكەن ئىدى. ئۇرۇش پارتلىغان يىلى يازدا ئۇلار ئوت ـ چوپنى ئورۇپ بولغانـدىن كېـيىن خۇلۇم ـ خوشنىـلارنى "ھە ـ ھۇ" دىيىـشىپ

بېرىشكە چاقىرىپ، كوپچىلىكنىڭ بىرلا غەيرەت قىلىشى ئارقى-
سىدا ئۆيىنىڭ ئۆلىنى كوتىرىپ، ئۇنىڭ ئولتۇرۇشۇپ كەتكەن
بۇلۇڭىنى ئوڭلىۋالماقچى بولغان ئىدى. "ئادەم كوپ بولسا ئىش
ئاسان پۈتىدۇ"، لېكىن بۇ ئىش ئاخىر بىكارغا چىقتى. "ئەمدى
دادام بۇ ئۆينى ئوڭلىۋېلىشنى خىيالىغا كەلتۈرۈپمۇ قويماس.
بۇ ئۆي تاكى ئۆرۈلۈپ چۈشكىچە، ياكى ياخشىراق بىر ئەر
خوجايىن كوچۈپ كىرگىچە مۈشۈنداق قىڭغىر-سىڭغىر پېتى
تۇرىۋېرەر. بۇنىڭ بولماي قالىدىغان نىمىسى بولسۇن؟ ئاتا-
ئانامنىڭ بارماق بىلەن سانىغىدەكلا ئومرى قالدى، ناستيۇنا
بولسا...... ناستيۇنانىڭ بۇ يەردە ئۇزۇن تۇرۇشى ناتايىن،
ئۇزاققىچە تۇرىدۇ دىگەندىمۇ ئوزى يالغۇز تۇرمايدۇ."

ئاندرى دەرىزىدىن ئۆي ئىچىدىكى ئەھۋاللارنى كورۈۋال-
ماقچى بولۇۋاتقاندەك، پۈتۈن دىققەت-ئېتىۋارىنى يىغىپ
قارىدى، ئوڭ تەرەپتىكى دەرىزە ئاشخانىنىڭ دەرىزىسى ئۇنىڭ
سىرتىدىكى توخۇ كاتىكى ئىدى، ئۆيىنىڭ ئىچىدىكى دەرىزىگە
ئۇدۇل تۆرىنى رۇسچە كاڭ بولۇپ، يېقىنىدىن بۇيان ئۇنىڭ
ئانىسى كېچە-كۈندۈز شۇ يەردە يېتىپ كېلىۋاتاتتى. "كاڭغا
تېخى ئوت يېقىلماپتۇ — تۈتۈن چىقمايۋاتىدۇ. بىراق ئۆيدىكىلەر
قوپاي دەپ قالدىغۇ دەيمەن: ئانام مانا ھازىر ناستيۇنانى
ئويغىتىدۇ، ناستيۇنا قوپۇپلا ئوت ياقىدۇ". ناستيۇنانىڭ يېرىم
ئېغىز ئۆيىنىڭ دەرىزىسى سول تەرەپكە ئېغىپ تۇراتتى، يەنى
قىڭغىيىپ قالغان بۇلۇڭ تەرەپتە ئىدى. "ھازىر ئۇ پەقەت

ئۇزىنىڭ ئاخىرقى چۈشلىرىنىلا كورۇۋاتقاندۇ، پۇتلىرىنى ئۇزۇن سوزۇپ، ئىككى قولى بىلەن قوسىغىنى سىلاپ ئوڭدىسىغا ياتقاندۇ — ئەگەر راستىنلا ناستيۇنانىڭ بويىدا قالغان بولسا، شۇنداق يېتىشىنىڭ ئۇنىڭغا ناھايىتى كوپ پايدىسى تېگىدۇ. دۇنيادا مۇشۇنداق ئىشمۇ بولىدىكەن-ھە، بىر ئادەم ئوزىنىڭ كوپ يىلدىن كېيىن تېنىدە بولىدىغان ئوزگىرىشلەر ئۈچۈن كوپ يىل بۇرۇن ھازىرلىق قىلىپ قويىدىكەن". بۇ ئۇرۇش پارتلاشتىن بۇرۇنقى ئىش، ناستيۇنا بىسكاردىن-بىسكار، پەقەت مەلۇم "غەيرى خىيال" بىلەنلا ئىككى قولى بىلەن قوسىغىنى سىلاپ يېتىشقا ئادەتلىنىپ قالغان ئىدى، — ئۇ ئوزىنىڭ قوسىغىنى شۇنداق كويۇنۇپ، ئاسراپ سىلايتتىكى، ئۇنىڭ بۇنىڭغا سىڭدۇرگەن ئەجرى ھەر ھالدا بىكارغا كەتمىگەندەك قىلاتتى.
بۇگۇن ئاندىرى ئوزىنىڭ ئۇمىدىنىڭ يوققا چىققان-چىقمىغانلىغىدىن، بىكارغا كەتكەن-كەتمىگەنلىكىدىن ئېنىق خەۋەر تاپاتتى، چۈنكى ناستيۇنا ئۇنىڭغا بۇگۇن بەلگە بەرمەكچى بولغان ئىدى. ئەگەر ھەقىقەتەن بويىدا قالغان بولسا، كەچقۇرۇن مۇنچىغا ئوت ياقاتتى. بىراق ناستيۇنانىڭ ئاندىرىنىڭ بۇ يەرگە كېلىشىدىن، كەنت ئەتراپىدا بولۇشىدىن خەۋىرى يوق ئىدى، كېچىدىمۇ مونچىغا بېرىپ ئاندىرىنى كۇتۇپ ئولتۇرمايتتى، چۈنكى ئاندىرى ئۇنىڭغا ئوزىنىڭ ئانگارا دەرياسى بويىغا كېلىپ بەلگىگە قارايدىغانلىقىنىلا ئېيتقان ئىدى.

ئاندىرى ناستيۇنانىڭ ھازىر قانداقچە كارۋىتىدىكى ئىسسىق

www.uyghurkitap.com

ئورۇندا كوينىكى بىلەن قوسىقىنى چىڭ ياپقىنىچە پۇتلىرىنى راھەتلىنىپ سوزۇپ، ئۇيقۇغا غەرق بولۇپ كەتكەنلىكىنى، كېچىچە ئۇخلىغاندىن كېيىن چىرايىنىڭ تاتىرىپ، بىرئاز ئىششىغاندەك بولۇپ قالغانلىقىنى، چاچلىرىنىڭ ياستۇققا يېپىلىپ تۇرغانلىقىنى، ئاللىقانداق بىر ئىشنى ئېسىگە ئالماقچى بولۇۋاتقاندەك كۆچىكەنلىكىدىن ئەزايىنىڭ بىلىنەر-بىلىنمەس تىترەۋاتقانلىقىنى تەسەۋۋۇر قىلدى. تاڭ سەھەردە ئاخىرقى چۈشنى كۆرۈۋاتقان ناستيۇنانىڭ مۇشۇ قىياپەتتە ئۇخلاۋاتقانلىقى ئۇنىڭ كۆز ئالدىغا كەلگەندە، يۈرىكى ئىختىيارسىز سىقىلدى. گويا كىچىككىنە بىر كۆپۈك يېرىلغاندەك بولدى-دە، بىلىنەر-بىلىنمەس نالە قىلغان سادا ئاڭلاندى. ئاندىرى بىر ئۇھ تارتىپ قويۇپ، كۆزىنى سول تەرەپتىكى بىر قاتار ئامبارغا يۆتكىدى، بىراق ناستيۇنا توي بولغان كۈننى ئەسلىگەندە تىلغا ئېلىپ ئۆتكەن، ھويلا چېتىگە يېقىن يانداپ سېلىنغان ھېلىقى كىچىك ئامبارنى بۇ تاغدىن كۆرگىلى بولمايتتى. ئەمەلىيەتتە ناستيۇنا ئۆتكەن ئىشلارنى ئەسلىگەندە، ئۆزلىرىنىڭ توي قىلغان كېچىسىدىكى ئىشلىرىنى تىلغا ئالمىغان، شۇ چاغدا ھېلىقى خورازنىڭ ئۆزىنى جان-پېنى چىقىپ كەتكۈدەك قورقۇتۇۋەتكەنلىكىنى، بۇنى يامانلىقنىڭ ئالامىتى دەپ قارىغانلىقىنى ھەتتا خېلى ۋاقىت ئۆتكەندىن كېيىنمۇ يەنىلا مۇشۇ كۆزقارىشىدا چىڭ تۇرۇپ كەلگەنلىكىنى سۆزلەپ بەرمىگەن. ئۇ دائىم: "بۇ يامانلىقنىڭ ئالامىتى. يامانلىقنىڭ ئالامىتى" دەپ تۇرۇۋالاتتى. ئاندىرى

بولسا: "بوپتۇ، خورازنىڭ چىللىشىغا قۇلاق سېلىۋەرگىن، خورازغا ئىشىنىۋەرگىن، بۇ يەردىكى خوراز ھەر بىر مىنۇتتىنا كاكىراۋې-رىدۇ" دەپ تەسەللى بېرەتتى.
تاڭ ئاخىر قاپ-قاراڭغۇ تۈن ئاسارىتىدىن تامامەن قۇتۇلدى. تاڭ ئاتتى. كەنتمۇ گويا يەر يۈزىدىن ئىگىز كۆتىرىلگەندەك، ئاندىرىغا يېقىنلىشىپ قالغاندەك بولۇپ كۆرۈندى. ھەممە ئۆيلەرنىڭ مورىلىرىدىن چىققان ئىس تولغىنىپ يۇقۇرى كۆتە-رىلدى، كىشىلەرنىڭ ئاڭلىنار-ئاڭلانماس، چالا ئۇيقۇلۇق، ناتىنىق گەپ-سوزلىرى ئاڭلىنىشقا باشلىدى. ناستيۇنامۇ ئورنىدىن تۇردى، چۈنكى كاڭغا ئۇدۇلمۇ-ئۇدۇل تۇرغان دەرىزىدىن پىلىلدىغان قىزىل نۇر چاقنىدى. ئۆي ئىشىگىنىڭ بىر قانىتى ئېچىلغاندەك بولدى-دە، بىرەيلەن تالاغا چىقتى، بىراق قاشا توسۇۋالغاچقا، ئاندىرى ئۇنىڭ كىملىگىنى كورەلمىدى،— "كىمدۇ ئۇ؟ ناستيۇنامدۇ، ئاتاممىدۇ؟ مۇشۇ چاغدا ناستيۇنا سىيىرنى ساغاتتى، بىراق ئۇ سىيىر سېغىشتىن بۇرۇن ئاتام ئۇنىڭغا بوغۇز بەرگىلى چىققان بولۇشىمۇ مۇمكىن. بەلكىم ھازىر بوغۇز بېرىشمۇ ناستيۇنانىڭ ئۇستىگە يۈكلىنىپ قالغاندۇ، ئۇلارنىڭ ئىشىنى كىم بىلىدۇ دەيسەن؟ ياكى ئېھتىمال، ئانام كوڭلى تۇيۇپ، خاتىرجەمسىزلىنىپ، ئەڭ ئاخىرقى كۈچىگە تايىنىپ، دەلدۈگۈنۈپ تالاغا چىقىپ، قانداق نەرسىنىڭ ئوزىنى تالاغا ئېلىپ چىققانلىغىنى ھەمدە ئۇنىڭ كەلگۈسىدە ئوزىگە قانداق مۇئامىلە قىلىدىغانلىغىنى، قاياققا ئىتتىرىدىغانلىغىنى كورۈپ

باقماقچى بولۇپ بېشىنى كوتىرىپ تەلمۇرۇپ تۇرغاندۇ؟ مېنىڭ مەشەدىلىگىمنى، ئۇزىنىڭ يېنىدىلا تۇرغانلىغىمنى ئاناسىنىڭ كوڭلى تۇيمىغانمىدۇ، ئازراق بولسىمۇ تۇيمىغانمىدۇ؟“

ئۇ تاغدا تۇرغان پېتى ئۇز ئويىگە قاراپ، ئوتكەن ئىشلارنى كوز ئالدىغا كەلتۇرۇۋاتاتتى، نىمىشقىكىن ـ تاڭ، كوڭلى ئىنتايىن ئېچىلىپ كەتتى، ھاياجانلىنىپمۇ، ئازاپلىنىپمۇ كەتمىدى، ئېھتىمال، بۇنداق ھېسسىيات تېخى ئۇنىڭ يۇرىگىدە ئويغۇدىن باش كوتەرمىگەندۇ ياكى ئۇ بۇنداق ھېسسىياتنى ئاللىبۇرۇن پاك ـ پاكىز قۇرۇتۇۋەتكەندۇ. ئۇ قاراپ تۇرۇپ ئۇزىنىڭ مۇشۇنداق باغرى قاتتىقلىق قىلىشىدىن ھەيران قالدى: ئۇ ئۇزى تۇغۇلغان ۋە ئوسكەن بۇ كەنت ئالدىدا توت يىلدىن بۇيان تۇنجى قېتىم تۇرۇپتۇ. ئۇنىڭ ئۇستىگە بۇنىڭدىن كېيىن بۇ تاغدا يەنە تۇرالمايدىغانلىغىنى ئېنىق بىلىپ تۇرۇپمۇ، يەنىلا قىلچە پىسەنت قىلمايۋاتىدۇ. ئۇ ئالدىنقى سەپتە بولغان چېغىدا ئۇز يۇرتىنى ئىچ ـ ئىچىدىن شۇنداق بەك سېغىنىپ كەتكەن ئەمەسمىدى، ھەمىشە ئۇنىڭ ئىشقىدا يۇرىگى پارە ـ پارە بولۇپ، مۇشۇ ئومرىدە ئۇزىنىڭ ئاتامان كەنتىنى يەنە بىر قېتىم كورۇۋېلىش، ھېچ بولمىغاندا ئۇنىڭغا كوز قىرى بىلەن بولسىمۇ بىر قېتىم قارىۋېلىش ئۇچۇن ھەرقانداق چىقىم تارتىشقا رازى ئەمەسمىدى. ئۇنى دەل شۇنى دەپ مۇشۇ يەرگە قايتىپ كەلگەن دەپ ئېيتىشقا بولاتتى، بىراق ھازىر قايتىپ كەلگەندىن كېيىن شۇنداق مەنىسىزلىك ھېس قىلماقتا. راستىنىلا ئۇنىڭ يۇرىگى سۇيى قۇرۇپ قالغان

قۇدۇقتەك بولۇپ قالغانمىدۇ، ھەممە ئۆي-پىكرى پۈتۈنلەي بەربات بولغانمىدۇ؟

ئاندىرى ئۆز يۈرىگىنىڭ زادى قانداق بولۇپ قالغانلىغىنى بىلىپ بېقىش ئۈچۈن كوزىنى ۋىتا بىرىزكىنىڭ ئۆيىگە يوتكەدى-ۋىتا ئۇنىڭ يېقىن ئاغىنىسى بولۇپ، بىر دىمەتلىك ئىدى، ئەمدىلىكتە ئۇ موسكۋا شەھىرى باغرىدا مەڭگۈگە ئۇيىقۇغا كەتكەن. - بۇ تونۇش ئۆينىڭ مورىسىدىنمۇ ئىس كوتىرىلدى، ھازىر نادكا باللىرى بىلەن بۇ يەردە تۇرۇۋاتاتتى ئاشۇ يىلى ۋىتا ئانىسىدىن ئۆي ئايرىپ چىققاندا، ئاندىرى ئۇنىڭ دوكىدىن بۇ يەرگە كوچۇپ كېلىشىگە ياردەملەشكەن ئىدى. ئەملىيەتتە يوتكەپ يۈرگۈدەك قانچىلىك كوپ نەرسە بولسۇن دەيسىز؟ ئاتنى ھارۋىغا قوشۇپ، ئىككى-ئۈچ بوخچا، بىر كارۋات ۋە بىر چاچاپىنى ئۇنىڭغا بېسىش بىلەن ئىش پۈتكەن ئىدى. پۈتكۈل ئۆي سەرەمجانى ئەنە شۇ ئىدى. بەلدىك، شىرەلەرنى بولسا يېڭى ئۆيگە كوچۇپ كەلگەندىن كېيىن ياسىغان ياغاچچىلىق ئەسۋاپلىرىنى ئاندىرى ئۆيىدىن ئېلىپ كەلگەن ئىدى. بىرنەچچە ئۆي سەرەمجانى نادكىنىڭ دىتىغا ياقماي ھە دەپ غوتۇلدىغىلى تۇرغاندا، ئۇلار ئۇنىڭ ھەرقانچە چىقىرىشىغا، جېنىنىڭ بېرىچە تىركىشىشىگە قارىماي، ئۇنى سورەپ-ئىتتىرىپ دىگەندەك ئوگزىگە چىقىرىپ قويغان ئىدي، ئاندىن كېيىن ئۇنى مەسخىرە قىلىپ، ئۇنىڭ ئوگزىدە قانداق كۆچەپ چېقىرىدىغانلىرىغا قۇلاق سالغان. ئۇنىڭ ئاۋازى پۈتۈن كەنتنى بىر

www.uyghurkitap.com

ئالغان ئىدى. ئۇلار بىر بوتۇلكا ھاراق چىقارساڭ ئاندىن بەرگە چۈشۈرۈپ قويىمىز دەپ تۇرۇۋېلىپ، ئاخىر ئۇنى ماقۇللا كەلتۈرۈپ، مەقسىدىگە يەتكەن ئىدى. نادكىنىڭ بۇنىڭدىن باشقا ئامالى يوق ئىدى، چۈنكى ئۇ ئوگزىدىن سەكرەشكىمۇ جۈرئەت قىلالمايتتى، چۈشەي دىسە شوتىمۇ يوق ئىدى.

ئاندىرى شۇ ئىشنى ئەسلىگەندىمۇ كوڭلى ئېچىلىپ كەتتى، ئۇنىڭ ئۇستىگە ئەينى ۋاقىتتىكى ئەھۋاللارنىڭ ھەممىسى كوز ئالدىدا تۇنۇگۇنكىدەك تۇراتتى، شۇ سەۋەپتىن ئۇ بۇ قىزىق ئىشنى ھەممىدىن ئاۋال ئېسىگە ئالغان ئىدى. بىراق بۇنىڭ بىر يېرى ئاندىرىنى چوڭقۇر ئويغا سالدى: "ۋىتا نىمە ئۇچۇن گويا باياتىن تېخى ئوز يېنىمدا تۇرغاندەك، ئەمدىلىكتە بولسا بىر دەملىككىلا كېتىپ قالغاندەك، مەيلى سوز-ھەركەت، يۇرۇش-تۇرۇش ياكى چىراي-شەكلى جەھەتتىن بولسۇن، شۇنىڭ ئوزىدەكلا، شۇنداق جانلىق، شۇنداق تىرىك ھالدا كوز ئالدىمدا پەيدا بولۇپ قالىدۇ؟ تازىمۇ قىزىق ئىش، ئۇ بۇ ئالەمدىن كەتكەن بولسىمۇ، لېكىن تېخى ھاياتتەكلا كوزۇمگە كورۇنۇپ تۇرىدۇ، ئۇنىڭ چىرايىنى كورۇۋاتقاندەك، ئاۋازىنى ئاڭلاۋاتقاندەك بولۇۋاتىمەن. بۇنىڭ سەۋەبى زادى نىمىدۇ؟ بۇ ۋىتانىڭ چوڭقۇر تەسىر قالدۇرغانلىقىدىنمىدۇ ياكى ئوزەمنىڭ ئەستە تۇتۇۋېلىش قابىلىيىتىمنىڭ كۈچلۈك بولغانلىقىدىنمىدۇ؟ مەسىلەن، ئېيتايلۇق، مەن تېخى ھايات بولغاندىكىن، مېنىمۇ مۇشۇنداق ئېنىق كورەلمەيدىغان كىشىلەرمۇ بارمىدۇ ياكى يوق-

مدۇ؟ هايات كىشىلەر هايات كىشىنى كورگەندىكىن، تېخىمۇ ئېنىق كورۇشى كېرەك-تە! ياق، ئۇنداق بولۇشى ناتايىن".— ئاندىرى ئوز پىكرىنى ئىسنكار قىلىدى—"ۋىتا ئوز بۇرچىنى باشتىن-ئاياق ئوبىدان ئادا قىلدى، ئۇنىڭ ئاقىۋىتىدىن ھەممە ئادەم خەۋەردار. بىراق ئوزەمنىڭ ئىز-دېرىكىمنى بولسا ھېچكىم بىلمەيدۇ. هازىر كىشىلەر ئوز كوڭلىدە مەندىن ئوزلىرىنى چەتكە ئالالماي قىلىشىدىن ئەنسىرىشىۋاتقاندا، قانداقمۇ مېنى ئېسىگە ئېلىشسۇن، مېنىڭ كىشىلەرنىڭ ئېسىگە ئالغۇدەك يېرىم قالمىدى. مەن هايات تۇرغان بولسامۇ، لېكىن بىر يىل ئالدىدىكى ئېرىپ پۈتۈن ئىز-دېرىكى قالمىغان قاردەكلا غايىپ بولغان ئادەممەن. ئۇنىڭ ئۈستىگە مەلۇم كىشىگە بولغان سېغىنىشنى شۇ كىشىنىڭ ئوزى سېغىنغۇچىغا قالدۇرۇپ كەتكەن بولىدۇ، 'سېغىنىش' دېگەن نەرسىنىڭمۇ ئەقلى-ھوشى بولسا كېرەك، شۇڭلاشقا ماڭا بولغان 'سېغىنىش'مۇ، ئوزەم هازىر نائىلاج موكۇۋالغانغا ئوخشاشلا، كىشىلەرنىڭ يۈزىگە مەڭگۇ قارىيالماي، موكۇۋېلىشقا مەجبۇر بولغان بولسا كېرەك. باشقىلار مېنى سېغىنىپ قالارمىكىن دېگەن ئۈمىدتە بولما، بۇنىڭدىن قىلچە ئۈمىد يوق، مانا مۇشۇ ئىشتىمۇ كوڭلۇڭدىكىدەك بولمايدۇ."

ئاندىرى ھەتتا مانا مۇشۇ مەسىلە ئۈستىدە ئويلانغاندىمۇ پىسەنت قىلىپ قويمىدى، ئېسىگە كەلگەن ئىشلارنى كوڭلىگە سالمىدى: "بۇنىڭدىن ئۈمىد بولمىسا بولماۋەرسۇن. ئوزەم ئولگەندىن كېيىن كىشىلەر سوز-چوچەك قىلىپ نېمە دېسە

دەۋەرسۇن، ئۇ چاغدا ئېشىپ قالغان قاخشال سۆڭەكلىرىم ھەرگىز كىشىلەرنىڭ ئاق ئىدى، كۆك ئىدى دېگەن گەپلىرىدىن ئازاپ-لىنىپ كەتمەيدۇ. ئۇ چاغدا شان-شۆھرەت، ئار-نومۇس دېگەن-لەرنىڭ نېمە پەرقى قالسۇن؟!" ئاندىرى يەنە بېشىنى بۇ ياققا بۇراپ، ئۆز ئۆيىگە كۆزىنى تىكتى، بىر قاراپلا ئاتىسىنى كۆردى. ھەتتا ئاتىسىنىڭ قاشا ئىشىكنى ئاچقاندا غىچىلداپ چىققان ئاۋازنى ئاڭلىغاندەك بولدى. ئاتىسى ئىشىكنى ئىلىپ قويۇپ، ئىشىك ئالدىدا بىر دەم تۇردى-دە، گويا ئاندىرىنىڭ بۇ يەردە ئىكەنلىكىنى بىلىۋالغاندەك، ئۇ تۇرغان تاققا سەپسېلىپ قارىدى، ئاندىن كېيىن بۇرۇنقىدەكلا ئاقسىغان پېتى كەنت يولىنى بويلاپ ئۆيگە تەرەپكە بۇرۇلدى، ئاغزىدىن پۇرقىراپ ئىسىق ھور چىقىپ تۇراتتى، ئاندىرى ئۇنىڭ نەپەس، ياكى تاماكا ئىسى ئىكەنلىكىنى يىراقتىن پەرق ئېتەلمىدى. "مېنىڭ ئاتام ئەنە شۇ، — دەپ ئويلىدى ئاندىرى داڭقېتىپ قالغان ھالدا ئىتتىۋارسىزلىق بىلەن، — شۇنىڭ ئۆزى". ئۇ ئاتىسىنىڭ قارىسىغا قاراپ تۇردى، ئاتىسى قېرىلىقتا تەن بەرگۈسى كەل-مەيۋاتقاندەك يەنىلا قەددىنى تىك تۇتۇپ كېتىۋاتاتتى. شۇ پەيتتە، خۇددى بىر نەرسىنى يوقىتىپ قويغاندەك، ئاندىرىنى كۆڭۈل يېرىملىقى ئۆز ئىلكىگە ئالدى. ئۇنىڭ ئاتىسى يېرىم يولدا توختاپ ئالدىغا ئىگىشتى، ئۇنىڭ گەۋدىسى ئىككى پۈكلى-نەي دەپ قالدى، بېشى توختىماي چايقىلاتتى، بۇنىڭدىن ئۇنىڭ يۆتىلىۋاتقانلىقى بىلىنىپ تۇراتتى. ئاندىرى ئۇنىڭ

يوتەلگەن ئاۋازىنى ئاڭلىغاندەك بولدى، يۈرەكىنى پارە-پارە قىلىۋەتكۈدەك قاتتىق يوتەل ئاۋازى قۇلىغىغا ئاڭلانغاندەك قىلدى. ئاتىسى بىر پەس يوتەلگەندىن كېيىن يەنە ئاقسىغان پېتى ئالغا قاراپ يۈرۈپ كەتتى، كوپ ئوتمەيلا يېزا كۈتۈپخانىسىنىڭ دوقمۇشىدىن ئوتۇپ، كوزدىن غايىپ بولدى.

ئاندىرى ئەسلىدىكى ئورنىدا ئالدى تەرەپتىكى يەرلەرگە قاراپ خىيال سۈرگەن ھالدا بىر دەم تۇرغاندىن كېيىن بىردىنلا ھۇشىنى تېپىۋالغاندەك، شاققىدا تاغ ئارىسىغا قاراپ تېز-تېز قەدەم تاشلاپ يۈرۈپ كەتتى، كەنت كوزىگە كورۈنمەيدىغان يەرگە بارغاندا ئوڭ تەرەپكە بۇرۇلدى-دە، يەنىلا قەدىمىنى ئاستىلاتماي، ئالدىرىغان ھالدا ئورمانىنى كېسىپ ئوتۇپ، بىر تاغ يولىغا چىقىۋالدى. ئۇ تاغ يولىنى بويلاپ تاغ باغرىغا قاراپ يول ئالدى. تاغ يولىنىڭ قارىغايلىقتىن ئايلىنىپ ئوتىدىغان يېرىدە يولدىن چەتنەپ، ئۇدۇل قارىغايلىققا كىرىپ كەتتى. قارىغايلىقنىڭ چېتىگە چىقاي دەپ قالغاندا، بىر رەت ئوينى كوردى-دە، قەدىمىنى توختاتتى. بۇ ئويلەر ئات بېقىش مەيدانى بولۇپ، ئۇنىڭ دوڭدىكى قاشالىرى قارىغايلىققا تۇتىشىپ تۇراتتى. ئاندىرى بۇ يەردە ئاتىسىنى تېخىمۇ ئېنىق كورەلەيتتى.

ئۇنىڭ بىلەن ئاتىسى ئوتتۇرىسىدىكى مېھرى-مۇھەببەت ئانچىلا چوڭقۇر ئەمەس ئىدى، ئۇنى ياخشى دېيىشكىمۇ، يامانمۇ دېيىشكىمۇ بولمايتتى. ئۇلارنىڭ ھەر ئىككىلىسى ئوز كۈنىنى ئوزى ئېلىپ كەلگەن ئىدى. ئاتىسى ئۇنىڭ بالىلىق

چاغلىرىدا ھالىدىن خەۋەر ئالدى، بىراق بۇ پەقەت ھالىدىن خەۋەر ئېلىشلا بولۇپ، ئەزەلدىن ئۇنىڭ ئوقۇشى بىلەن كارى يوق ئىدى، ئەزەلدىن ئۇنىڭ ھەۋەس، ئىشتىياقلىرىغا كۆڭۈل بولمەيتتى. پەقەت ئوغلۇمنىڭ گېلىغا تاماق، پۇتىغا ئاياق، ئۇچىسىغا كىيىم تېپىپ بەرسەملا بولغىنى دەيتتى، قىسقىسى، ئاتا-ئانا بىر تەرەپ قىلىشقا تېگىشلىكلىكى ئىش ئوبدان بىر تەرەپ قىلىنسىلا، ئاتىسىنىڭ كۆڭلىمۇ ئارام تاپاتتى. ئوزىنىڭ قانداق ياشايدىغانلىغىنى ئوغلۇم ئوزى مۇستەقىل ئۆگەنسۇن، مەن ئۇنىڭغا مېڭە بىلەن ئىككى قولنى شۇنىڭ ئۇچۇن بەرگەن-دە، دەيتتى. ئۇ ئەزەلدىن ئوغلىغا نەسىھەت قىلمايتتى، تەربىيىمۇ بەرمەيتتى. ئۇنىڭ ئۇستىگە، تەربىيىنىڭ نېمە ئىكەنلىگىنىمۇ بىلمەيتتى، ھەتتا بۇنىڭ زادى قانداق نەرسە ئىكەنلىگىنى، يېيىشكە بولىدىغان-بولمايدىغانلىغىنىمۇ ئوقالمايتتى؛ ئۇ: ھەرقانداق ئادەم، ئۇ ئادەملا بولىدىكەن، تۇرمۇشىنىڭ ئوزى ئۇنى يېتەكلەيدۇ، يېتىشتۇرىدۇ، ئەسلى قانداق نېمە بولسا، شۇنداق نېمە بولۇپ ئوسىدۇ، دەپ قارايتتى. كارى بولۇشقا تېگىشلىك چاغلاردا كارى بولاتتى، تېگىشلىك بولمىغان چاغلاردا ئۇنى ئوز ئەركىگە قويۇۋېتەتتى. ئەگەر ئاندىرى بىرەر مەسىلىنى سوراپ قالسا، ئۇ ئۇنىڭغا چۈشەندۈرۈپ بېرەتتى. چۈشەندۈرگەندىمۇ، قالدۇرماي ئۇجۇر-بۇجۇرىغىچە رەتلىك قىلىپ چۈشەندۈرۈپ بېرەتتى. كۆڭلىدە ئوغلىنىڭ ئىشتىياق، ھەۋىسىنىڭ بولغانلىغى، ھەم ئوزىنىڭ ئۇنىڭغا چۈشەندۈرۈپ

بەرگەنلىگى ئۇچۇن خـوشال بولاتـتى. ناۋادا ئوغلىـنىڭ بىرەر پايدىلىق ئىشـنى قىزغىنـلىق بىلەن قىلغىنـىنى كورۇپ قالسا، ئوغلىنى دادىل ئىشلەشكە ئۈندىگەچ، ئۇنىڭ قانداقراق قىلغان-لىغىنى كۆزىتەتتى، بىراق ئەزەلدىن ئوغلىنى ئۇنى قىل، بۇنى قىل دەپ زورلاپ يۈرمەيتتى، ئاتىسىنىڭ ھەيدەكچىلىك قىلىش ئادىتى يوق ئىدى. "ئوغلۇم ئوزى يول تاپسۇن، ھەممە ئىشتا ئوزى يول تاپسۇن، شۇنداق قىلغاندا ئۇنىڭ ئۇگىنىۋالـغان نەرسىسى ئىشەنچلىك بولىدۇ" دەيتتى. ئاندىرىنىڭ ئېسىدە بار ئىدىكى، مەلۇم بىر قېتىم ئاتىسى ئۇنىڭغا نىمىنىڭ ياخشى، نىمىنىڭ يامان ئىكەنلىكىنى ئايدىڭلاشتۇرۇپ بەرگەن ئىدى؛ شۇ قېتىم ئاندىرى ئەسكى ئىش قىلىپ قويۇپ، سەۋەنلىكنى خوشنىسى مىشكىـنىڭ ئۇستىگە ئارتىپ قويغاندا، ئاتىسى قوزۇقتىن تاسـما ئاغامچىـنى ئېلىپ ئۇنچىقماي ئوغلىنىڭ راسا ئەدىۋىـنى بەرگەن ئىـدى— بار-يوقى بىرلا قېتىم شۇنداق قىلغان ئىدى.

شۇڭا ئۇ ئاتىسى بىلەن بىرگە بولغاندا ئوزىنى ناھايىتى يېنىك سېزەتتى. ئاتىسى ئۇنىڭغا كويۇنۇپـمۇ كەتمەيتـتى، چالـۋاقاپمۇ يۈرمەيتتى، ئانىسىغا ئوخشاش ھە دىسىلا چېچىلىپ ئولتۇرمايتتى. ئاتىسىنىڭ كەيپىياتى دائىم ئوزگىرىپ تۇراتتى، ئۇنىڭ مىجەزىنى ئالـدىن بىر نەرسە دەپ بولـمايتـتى؛ بۇگۇن مۇنـداق بولسا، ئاتىسى تامامەن باشقىچە بولۇپ قالاتتى. ئانـدىرى ئاتىسـىنىڭ يېنىغا، مەيلى قاچان بولمىسۇن، قورقماي بېرىۋېرەتـتى، بىراق ئاتىسىنىڭ يېنىـغا بېرىشـتىن ئاۋال ئۇنىڭ بۇگۇنكى مـجەزى

قانداقراقكىن دەپ سەپسېلىپ كۆزىتىپ باقاتتى. ئانىسى ئانكارا دەرياسىنىڭ توۋەن ئېقىمىغا جايلاشقان بىراتىسكىلىق ئىدى، ئۇ يەرلىك كىشىلەر سوز قىلسا، بىرنەچچە ئاھاڭنى ئاجايىپ قىلىپ چىقىراتتى، مەسىلەن، ئالايلۇق: "بىر ئاپقۇر سۇتنى تاختىۋىشىغا ئېلىپ قويىدۇم" دىگەن گەپنى ئۇلار: "بىراغۇر شۇتنى تاختىشقا ئېلىپ قويىدۇم" دەپ ئېيتاتتى. يەنە مەسىلەن: "يۇرتىمىزنىڭ ھەممە يېرى دەل-دەرەخ بىلەن قاپلانغان، قىشتا قاتتىق سوغاق بولىدۇ" دىگەن گەپنى ئۇلار: "جۇتىمىژنىڭ جىمى جىرى دەل-دەخ بىلەن قاپلانغان، قىستا قاتتىق ژوغۇق بولىدۇ" دەپ ئېيتاتتى. بىراق ئۇ يەرلىكلەرنىڭ تەلەپپۇزى غەلىتە بولسىمۇ، لېكىن ئادەملىرى بىر-بىرلەپ خىللاپ چىققاندەك ھەم چىرايلىق، ھەم قاۋۇل كېلەتتى، ئۇنىڭ ئۇستىگە ئىشچان ئىدى، بولۇپمۇ ئاياللىرى. بۇ ئۇرۇقنىڭ ئەينى چاغدا قەيەردىن كوچۇپ كەلگەنلىكىنى ھېچكىم بىلمەيتتى. مۇشۇ بىرنەچچە كەنتتىن باشقا، يۇقۇرى ئېقىمدىكى ياكى توۋەن ئېقىمدىكى كەنتلەرگە بارىدىغان بولسىڭىز، كىشىلەرنىڭ تەلەپپۇزىنىڭ ناھايىتى نورمال ئىكەنلىكىنى بايقايسىز، بىراق مۇشۇ بىرقانچە كەنتتىكى كىشىلەر، نېمە ئۇچۇنكىن-تاڭ، باشقىلارغا ئوخشىمايدىغان يەۋقۇلئاددە تىل نېسىپ بولغاندەك، تەلەپپۇزنى ئوزگەرتەلمەي كېلىۋاتاتتى. باشقا يەرلىك كىشىلەرنىڭ بۇنداق تەلەپپۇز بىلەن ئېيتىلغان گەپلەرنى ئوگىنىي چۈشىنەلمەسلىكى، ئۇلارغا غەلىتە تۇيۇلۇشى تەبىي ئىدى،

ناھايىتى ئۇزاق بىر مەزگىل ئۆتكەندىن كېيىن، ئاندىن بۇنىڭغا كونۇپ قالاتتى. ئاتامان كەنتتىكىلەر ئاندىرىنىڭ ئانىسى بىلەن قېرىپ كەتكىچىلىك چاخچاق قىلىشىپ، چېقىشىپ كەلدى، ھەر قېتىم ئۇ تە بولۇپ چىچاڭشىپ كېتەتتى، ئۇنىڭ ئۇستىگە غەزىۋىنى ئاسانلىقچە باسالمايتتى، شۇڭا كىشىلەر بىلەن بېرىش-كېلىش قىلىشتىن قېچىپ، ئىمكان قەدەر ئەلدىن ئايرىلىپ تەنھا ياشايتتى. بۇنىڭدىن باشقا، ئانىسىنىڭ يەنە ئويلىسىلا كوڭلى بۇزۇلىدىغان مۇنداق بىر سەرگۈزەشتىسىمۇ بار ئىدى: ئىچكى ئۇرۇشتا ئۇ ھەممە قان-قېرىنداشلىرىدىن — دادىسى، ئانىسى ۋە ئۇچ ئاكا-ئۇكىسىدىن ئايرىلىپ قالغان، ئەسلى ئويىدە بىرمۇ ئادەم قالمىغان. ئۇنىڭ ئانىسى دەسلىۋىدە كولچاكلارغا ئەسكەر بولۇپ، پارتىزانلاردىن ساقلىنىش ئۇچۇن ئاتامان كەنتىدىكى ئاچىسىنىڭكىگە قېچىپ كېلىۋالغان بولسىمۇ، لېكىن بۇ يەردە تۇتۇۋېلىنغان ئىدى. شۇ چاغدا ئاندىرى ئەمدى بەش ياشقا كىرگەن بولۇپ، بۇ ئۇنىڭ ئانىسىنىڭ قوسىغىدىن يەرگە چۈشكەندىن كېيىنكى دەسلەپكى ئېسىگە ئالالايدىغان نەرسىسى، خىرە-شىرە، ئۇ يەر-بۇ يەردىن تېرىشتۇرۇپ ئېسىگە ئالالايدىغان خاتىرىسى ئىدى. پۈتۈن يۈزىنى ساقال بېسىپ كەتكەن بىر قىسىم يات كىشىلەرنىڭ ئوز تاغىسىنى گەمىدىن قانداق تارتىپ چىقارغانلىقىنى ھازىرمۇ خىرە-شىرە ئېسىگە ئالالايتتى. كېيىن ئانىسى ئاتىسىدىن ئۇكامنى ئاقلىمامسەن دەپ ئاغرىنىپلا يۈرگەن ئىدى. بىراق ئاتىسى ئەزەلدىن ئېغىز ياندۇرمايتتى: بۇنى

www.uyghurkitap.com

ئۇنىڭدىن كورگىلى بولسۇنمۇ، قارىمامسىز، ئۇ ئوزىنىڭ كاردىن چىققان بىر پۇتىنى سورەپ گېرمانىيە جەڭ مەيدانىدىن قايتىپ كەلگەندىن كېيىن، تۇرلۇك بانا-سەۋەپلەرنى كورسىتىپ، ھەرقانداق كىشىگە زادىلا توپ يېمى بولمايدىغانلىقىنى ئېيتقان ئەمەسمىدى! ئاتىسى كولخوزغا قاتناشقان بىرىنچى كۇنىدىن باشلاپلا ئات بېقىش مەيدانىدا ئىشلەشكە كىرىشكەن ئىدى.

ئاندرىينىڭ ئاتىسى ئات خۇمارى ئىدى. ئاندرى دۇنيادا يەنە كىمنىڭ ئات-ئۇلاققا ئاتىسىدەك كويۇنىدىغان ۋە ئۇنى ئىززەتلەيدىغانلىقىنى بىلمەيتتى. ئەينى چاغدا ئاتىسى ئوزىنىڭ ئېغىلىدىكى ئاتلارنى-تايىنىمۇ ھساپقا ئالىدىغان بولساق جەمى ئۇچ ئاتنى-كولخوزنىڭ ئات بېقىش مەيدانىغا ئاپارغاندىن كېيىن، باشقىلارنىڭ ئۇلارغا ئوبدان قارىشىدىن خاتىرجەم بولالماي قالغان ئىدى، ئېھتىمال، ئۇنىڭ ئات بېقىش مەيدانىدا ئىشلەشنى پىداكارلىق بىلەن تەلەپ قىلىشى دەل مۇشۇ سەۋەپتىن بولسا كېرەك. ئاتىسى كىشىلەرگە ھەمىشە ئېغىر-بېسىقلىق بىلەن مۇئامىلە قىلاتتى، ھەتتا ئىش تېرىپ قويۇشتىن ھەممىدىن بەك قورقاتتى؛ لېكىن ئىشنىڭ بىر يېرى ئاتقا ئازراق چېتىلىپ قالسىلا، ھەرقانداق ئادەمنى ئاسانلىقچە قويۇۋەتمەيتتى. مەلۇم بىر كۇنى، كولخوز ئەمدىلا قۇرۇلغان مەزگىلدە، ھازىرقى كولخوز رەئىسى نىستور "چاقماق" دەپ ئاتىلىدىغان، ئىششىق كېسىلىگە گىرىپتار بولغان ئايغىرنى مىنىپ قاياقتىندۇر قايتىپ كەلگەن؛ يول بويى قامچىلاپ چاپتۇرۇۋەرگەنلىكتىن ئۇنىڭ

ئېتى قارا تەرگە چۆمۈلۈپ كالپۇكلىرى يېرىلىپ، قان تامچىپ
قالغان ئىدى، ئاتىسى غەزىپىگە بەس كېلەلمەي، يۇرتداشلىرىنىڭ
ئالدىدىلا نىستورنى ئات بەلۋىغى بىلەن قىلچە رەھىم قىلماي
ئۇرغاندا، ھېچكىممۇ ئۇنى توسۇۋېلىشقا پېتىنالمىغان ئىدى. ئۇ
ئايغىر كولخوز قۇرۇلۇشتىن ئىلگىرى ئەسلىدە نىستورنىڭ
ئاكىسى ئۇلياننىڭ ئېتى ئىدى، كېيىن ئۇليان سوۋېت ئىتتىپاقى-
فىنلاندىيە ئۇرۇشىدا قازا تاپقان. ئېھتىمال، نىستور ئايغىر
ئۆزەمنىڭ، شۇڭا ئۇنى خالىغىنىچە مىنىپ چاپتۇرۇۋەرسەم
بولىۋېرىدۇ دەپ ئويلىغان بولسا كېرەك، لېكىن ئاتىسىنىڭ
بۇنىڭ بىلەن كارى بولمىدى. ئاتىسى ئات گوشىنى پاسكىنا
دەپ يېگىلى ئۇنىمايدىغان كىشىلەرنى كۆرگەندە بەكمۇ ئاچچىغى
كېلەتتى، ئۇ ھەمىشە زېرىكمەي-تېرىكمەي، ئات ھەممە ئات-
ئۇلاقلار ئىچىدىكى ئەڭ پاكىزى دەپ سۆزلەپ بېرەتتى. بىراق
ئۆزى ئات گوشىنى يېيىشكە كۆزى قىيمىغانلىقتىن يېمەيتتى.
ئۇ ئاتقا بەك كۆيۈنگەچكە، ئىچ ئاغرىتقاچقا ئۆلۈپ قالغان
ئاتنىڭ گوشى بولسىمۇ يېيىشكە كۆزى قىيمايتتى. "مەن ئۆل-
سەممۇ ئات گوشى بىلەن ئادەم گوشىنى يېمەيمەن"
دەيتتى. ئاندىرى ستالىنگراد ئەتراپىدا ئات گوشى يەپ ئاچ-
لىقنى باسقاندا، ئاتىسىنىڭ بۇ گېپىنى قايتا-قايتا ئەسلەپ،
ئاتام ئەزەلدىن بۇنداق ئەھۋالغا يولۇقۇپ باقمىغان بولسا
كېرەك، بولمىسا بۇ گەپنى بۇنچىلا مۇتلەقلەشتۈرۈۋەتمەي،
ئالدى-كەينىنى ئويلىنىپ كۆرگەن بولاتتى دەپ ئۈزۈپ ئېيتقان

ئىدى. ئۇلار ستالىنگرادتا بولغان چېغىدا، مەلۇم بىر قېتىم، ئۆلۈپ قالغان بىر ئاتنىڭ گوشىنى كاۋاپ قىلىپ يېگەن ئىدى، ئۇ ئۆلۈك ئاتنىڭ گوشى بولسىمۇ، لېكىن ئۇلار شۇنداق ئىشتاھا بىلەن يېيىشكەن ئىدى، ئۇ ئاتنى تېخى ئۇلار يامغۇردەك يېغىۋاتقان ئوققا قارىماي سۈرئەت كېلىشكەن ئىدى.

ئاندىرى قارىغايلىقتا ئاتنىڭ ئاتخانىسىدىن چىقىشىنى كۈتۈپ تۇردى. ئات بېقىش مەيدانىنىڭ ئوتتۇرىسىدا، پۈتۈن ياغاچتىن چېپىلغان تار، ئۇزۇنچاق ئوقۇر يەنىلا بۇرۇنقى جايىدىكى كوتەمە ئۈستىدە تۇراتتى. ئوقۇر يېنىغا سۇ توشۇيدىغان ئات هارۋىسى توختىتىپ قويۇلغان، ئۇنىڭ ئۈستىدىكى سوغا ئانگارا دەرياسىغا توغرىلانغان زەمبىرەككە ئوخشاش چوخچىيىپ تۇراتتى. سول تەرەپتىكى قاشا يېنىدا يازدا ئىشلىتىلىدىغان ئۇزۇن ئاغدامىلىق هارۋا ۋە يەككىل هارۋىلار قاتارىسىغا تىزىۋېتىلگەن ئىدى. هارۋا شوتىلىرى ئاغامچا بىلەن كوككە قارىتىپ تېڭىلغان، بۇ هارۋىلارغا تېخى پىششىقلاپ ئىشلەنمىگەن ۋە چاق قىلىش ئۈچۈن ئېگىپ قويۇلغان ئاق قېيىنلار لىقمۇلىق بېسىقلىق ئىدى؛ ئوڭ تەرەپتە، ئېغىلنىڭ ئارقا تېمىدىن باشلانغان قاشا ئىچىدىن بىرنەچچە تىنىمسىز ئاتنىڭ دۈمبىسىنى كورگىلى بولاتتى. بىرقانچە يىلدىن بۇيان بۇ يەردە هىچقانداق ئۆزگىرىش بولمىغان، بۇ يەر پەقەت سەل ۋەيرانلىشىپ كەتكەنىدەك تۇراتتى. مەيداننىڭ هەممىلا يېرىدە قۇرۇق ئوت-چوپ ئۇۋاقلىرى ۋە ئات تېزەكلىرى چېچىلىپ ياتاتتى، شۇڭا يەر

ئۇستى كوزگە يۇمشاق، پاسكىنا قوڭۇررەڭ بولۇپ كورۇنەتتى؛
ھاۋا ناھايىتى سوغاق بولسىمۇ، لېكىن تاڭ سەھەردىن باشلاپلا
بۇ يەردىن كۆچلۈك، ئۇزاققىچە دىماقتىن كەتمەيدىغان سىسىق
ھىد ئورلەپ تۇراتتى؛ ئاندىرى بۇنداق ھىدنى خېلىدىن بېرى
پۇراپ باقمىغاچقا، دىمىغىغا ئۇرۇلغان ھامان دېمى سىقىلدى،
بىراق بۇنداق دېمى سىقىلىش ئۇنىڭغا ھوزۇر بېغىشلايتتى،
ئۇ شۇ ھىد ئىچىدە غەرق مەس بولۇپ تۇنجۇقۇپ ئولگەن
تەقدىردىمۇ پۈتۈنلەي رازى بولغان بولاتتى.

مەيداندا پەقەت بىر ياشلىق بىر تايلا تۇراتتى. پۈتۈن
ئەزايى تۇم قارا، قوۋۇرغىسىنىڭ ھەر ئىككى يېقىدا بىر بىرىگە
ئوخشىشىپ كېتىدىغان ئالىسى بار، كۆچلۈك-ساغلام، تۇياقلىرى
چىرايلىق ھەم مىختا كەلگەن، دۇمبىسى كوز يېغىنى يەپ
پاقىراپ تۇرغان بۇ ئايغىرنىڭ يايلىسى رەتلىك قىرقىلغان ئىدى،
بۇنىڭدىن كوكۈل قويۇپ بېقىلغانلىقى چىقىپ تۇراتتى. ئاندىرى
بۇ تايغا زوق بىلەن قاراپ، كىشىلەر ئۇنى ئىشقا سالماي نەسىل
يېتىشتۇرۇشكە قالدۇرىدۇ دىگەن يەرگە كەلدى، چۈنكى ئوتتۇرا
بوي بولۇپ قالغان بۇ تاي ئادەمنى ئۇزىگە بەكمۇ مەپتۇن
قىلاتتى. ئۇنىڭ ئۇستىگە بۇ تاي تېخى چىچەن ئىدى: قانداق
قىلىپكىن-تاڭ، ئۇ ئاندىرىنىڭ يېقىنلا جايدا تۇرغانلىقىنى
سېزىپ قالدى-دە، ئالدىدىكى قاشا يېنىغا كېلىپ، بېشىنى
توغرىسىغا قويۇلغان توساق ياغاچ ئارىسىدىن چىقىرىپ، ئۇنىڭغا
ئۇزاققىچە قاراپ تۇردى. ئاندىرى ئۇنى قورقۇتۇپ قويغاندا،

ئۇ دەرھال بېشىنى توساقتىن تارتىپ، ئېغىل يەنە كۆزجايىدى-
مىدۇ دېگەندەك ئارقىسىغا قاراپ-قاراپ قويىدى-دە، يەنە
كۆزىنى بۇ شۈبھىلىك ناتونۇش ئادەمگە يوتكىدى. كېيىنمۇ
ئاندىرىنى زادىلا يادىدىن چىقارمىدى: قۇرۇق ئوت ئۈۋاقلىرى
ئۈستىدە بىر دەم چاپچىغاندىن كېيىن بېشىنى كوتىرىپ ئۇنىڭغا
قاراپ قويىدى، بىر دەم چاپچىپ، يەنە بېشىنى كوتەردى-دە،
يەنە ئۇنىڭغا قاراپ قويىدى.

ئاندىرى شۇ پەيتتە بىر خىل پەرىشان، ئىلىك-سىلىك
ھالەت ئىلكىگە ئوتكەن بولۇپ، ئېسىدە ھېچنىمە قالمىدى:
ئۇ ئۆزىنىڭ نىمە ئۈچۈن ئوغرىلىقچە ئورمانلىقتا موكۇنۇپ تۇر-
غانلىغىنى ھېچ چۈشىنەلمەيتتى، "سەن تامامەن ئالدىڭغا قاراپ
بىرنەچچە ماڭدام مېڭىپ، قاشادىن ئوتۇپ كىشىلەر بىلەن
كورۇشۇشۇڭ كېرەك ئىدى. بېرىپ باشقىلار بىلەن كورۇشۇۋەر،
ئىككىلىنىپ نىمە قىلىسەن؟" بىراق ئۇ يەنە، مەيلى قانداق بول-
مىسۇن، كىشىلەر ئالدىغا بېرىشقا بولمايدىغانلىغىنى چۈشىنىپ
يەتتى، "ئۇنىڭ ئۈستىگە ئوزەم ئاللىبۇرۇن باشقا بىر دۇنياغا
تەۋە بولۇپ كەتتىم، ئەينى ۋاقىتتىكى تۇرمۇش بىلەن بولغان
ئالاقەمنى چورت ئۈزۈپ تاشلىغان تۇرسام، ئەينى يىللاردىكى
تۇرمۇشنىڭ بۇ تونۇش بولۇك-پۇچقىغى قايتىدىن كوز ئالدىمدا
پەيدا بولۇپ قالغىنى نىمىسى؟ بۇ قانداقچە شۇنداق بولۇپ قالدى-
كىنا؟ بۇ خىيالىممۇ خاتا تۇيغۇمىدۇ، ياكى سېھىرىمىدۇ؟ نىمە
ئۈچۈن كونا تۇرمۇش قايتىدىن كوز ئالدىمدا پەيدا بولۇپ قال-

دۇ؟ ئۇنىڭ قايتا پەيدا بولۇشىغا كىم مۇھتاج بولۇپ قاپتىكەن؟ مېنىڭ ئۆتۈپ كەتكەن بارلىق نەرسىلەر بىلەن يەنە قانداق ئۇرتاقچىلىقىم بولسۇن؟ مەن قانداق بولۇپ بۇ يەرگە كېلىپ قالغاندىمەن؟“

ئاندىرى چوڭقۇر ئويغا چوككەنلىكتىن ئاتىسىنىڭ جابدۇقخانىدىن چىققانلىقىنى كورمىدى، توساتتىن ئاتىسىغا كوزى چۈشكەندە، ئاتىسى ئېغىلدىن بىر بايتالنى يېتىلەپ چىقىۋاتاتتى. بايتال بوغاز بولۇپ، تۇغۇش ئالدىدا تۇراتتى، ئىككى بىقىنى تومپىيىپ، قوسىغى ساڭگىلاپ چۈشكەن ئىدى، ناھايىتى تەسلىكتە ئاۋايلاپ دەسسەپ كېتىۋاتاتتى. ئاندىرىنىڭ دىققەت ئېتىۋارى ئاۋال بايتالغا چۈشتى، بايتال ئۇنى ھەممىدىن بەك ھەيران قالدۇردى، نىمىدىن ھەيران بولغانلىقىنى ئوزىمۇ چۈشەنمەيتتى: بۇ بەلكىم ئوزىنىڭ خېلىدىن بۇيان بوغاز ئاتنى كورمىگەنلىكىدىن، ئۇنىڭ قانداق بولىدىغانلىقىنى ئۇنتۇپ قالغانلىقىدىن، ھەتتا دۇنيادا تېخى بۇنداق ئاتنىڭمۇ بارلىقىنى ئۇنتۇپ قالغانلىقىدىن بولغاندۇ ياكى دەرھال پۈتۈن دىققەت ئېتىۋارىنى يىغىپ ئاتىسىنىڭ چىرايىغا سەپسېلىپ ئولتۇرماي، بەلكى بۇ قېتىم ئاتىسىنى كورۈۋېلىشقا ئىدىيە جەھەتتە تېخىمۇ تولۇق، تېخىمۇ ياخشى تەييارلىق قىلىۋېلىش ئۈچۈن ئالدى بىلەن كوز قىرى بىلەن قاراپ قويۇپ، كوزىنى كوندۇرۇۋېلىشقا مۇشۇنداق ياخشى بىر پۇرسەتنىڭ كېلىپ قالغانلىقىدىن ناھايىتى خوشال بولۇپ كەتكەنلىكىدىندۇ. ئاتىسى بايتالنى يېتىلەپ

چىقىقاندىن كېيىن ئاۋال توختاپ: "بىر دەم يېتىلىپ سوزۇۋتسام بولامدىكىن-يا....." دەپ ئويلىنىۋاتقاندەك، ئۇنى بىر ئايلىنىپ چىقتى، ئاندىن كېيىن بايتالنى يېتىلىگەن پېتى ئالغا قاراپ يۈرۈپ كەتتى. ئۇ بايتالنى يېتىلىگىنىچە دوڭنىڭ ئېتىكىدىكى قاشانى بويلاپ دوقمۇشقا يېتىپ بارغاندىن كېيىن ئارقىسىغا ياندى-دە، ئاندىرى تۇرۇۋاتقان جايغا قاراپ كېلىشكە باشلىدى.....ئاندىرى ھودۇققىنىدىن تەمتىرەپ، ئوزىنىڭ ئەسلى جايىدا تۇرۇشۇبىرىشىنى ياكى قارىغايلىقنىڭ ئىچىگە كىرىپ كېتىشىنى بىلەلمەي قالدى. ئاخىر دەرەخ شاخلىرى دالدا بولار دېگەن ئۈمىتتە يەنىلا ئوز جايىدىن قوزغالمىدى. يىراق كۆتۈلمىگەن ئەھۋالنىڭ سادىر بولۇپ قېلىشىدىن ساقلىنىش ئۈچۈن زوكزىيىپ ئولتۇرۇۋالدى.

ئاتىسى ئۇنى ئالدىنقى سەپكە ئۇزاتقان چاغدا، ئايرىلىش ئالدىدا تۇرغان پەيتتە تىترەپ كېتىپ، يېنىدا تۇرغان بىر كىشىدىن توساتتىن: "ئاتا-بالا ئىككىمىز بۇ ئومرىمىزدە يەنە كورۇشەرمىزمۇ، كورۇشەرمىزمۇ-يوق؟" دەپ سوراپ تاشلىغان ئىدى. ئاتىسىنىڭ خىيالىغا كەلگىنى: "كۆڭلەرنىڭ بىرىدە ئاتا-بالا ئىككىمىز قايتىدىن كورۇشۇپ قالارمىز ياكى زادىلا كورۇشەلمەسمىز" دېگەندىن باشقا نەرسە ئەمەس ئىدى. ئۇلارنىڭ بىرىنىڭ يەنە بىرىنىڭ دىدارىنى كورەلەيدىغانلىقىنى، يەنە بىرى بولسا ئۇنىڭ دىدارىنى كورەلمەيدىغانلىقىنى خىيالىغا كەلتۈرۈپمۇ باقمىغان، ئاتىسىنىڭ سادda مىڭىسى بۇ يەرلىرىنى ئويلاپ

يېتىشكە قادىر ئەمەس ئىدى. بىراق ئەمدىلىكتە بولسا قېرىشقان-دەك مۇشۇنداق ئىش يۈز بېرىۋاتاتتى. مانا ئاتىسى يېقىنلاپ كەلمەكتە: ئۇ ئۈچىسىغا يۇڭ كوينەك كىيىپ، بېلىنى تاسما بىلەن باغلىۋالغان، بېشىغا ئۆزى تىككەن، ئىككى قۇلىغى دىڭ-گىيىپ تۇرغان پاختىلىق قۇلاقچا، پۇتىغا بىر جۈپ يۇمشاق چەملىك كەش كىيىۋالغان ئىدى. ئۇ ھارغىن ھالدا شۇنداق ئاستا مېڭىپ كېلىۋاتاتتىكى، ئۇنىڭ شۇنچىلا ھالسىراپ، بوشىشىپ كەتكەن مۈرىسىدىن، شۇنچىلا سەنتۈرۈلۈپ يول مېڭى-شى، شۇنچىلا سورەپ قەدەم تاشلىشىدىن؛ كاردىن چىققان بىر پۇتىغا ئېغىرىنى چۈشۈرۈپ قاتتىق دۈمچىيىپ كەتكەن گەۋدىسىدىن جاپا چېكىپ ھاردۇق يەتكەنلىكى چىقىپ تۇراتتى. ئۇنىڭ شۇ تاپتىكى ئەپتى ئۇۋچى ياردار قىلغان، قوغلاۋېرىش ئارقىسىدا ماغدۇرىدىن كەتكەن، دەرمانسىزلىنىپ ئاران-ئاران كېتىۋاتقان ياۋايى ھايۋانغا ئوخشاپ كېتەتتى. ھازىر ئاندىرى ئاتىسىغا كوزىنى ئۈزمەي قاراپ تۇراتتى. ئاتىسى يېقىنلىشىپ كەلدى، ئۇ يېقىنلاشقانسېرى ئاندىرى ئۆزىنىڭ ئېھتىيات قىلىشى لازىملىغىنى ئۇنتۇپ، ئاستا-ئاستا ئورنىدىن تۇرۇشقا باشلىدى، ئاخىر قەددىنى رۇسلاپ ئۆرە تۇرۇۋالدى. ئۇ ئەس-ھوشىنى يوقىتىپ قويغاندەك، گاڭگىراپ قالدى، كوزلىرى تورلاشتى، مىگىسى ئىشلىمەي قالدى. ئاتىسى قاشا يېنىغا كېلەي دەپ قالغاندا، تۇيۇقسىزلا قاتتىق يوتىلىپ كېتىپ، نائىلاج جايىدا توختاپ قالدى. بايتال ئۇنىڭ ئارقىسىدا چىچەن كوزلىرى

بىلەن قاراپ تۇراتتى. ئاتىسى ئىككى قولى بىلەن مەيدىسىنى تۇتۇپ، بېشىنى بىر ياققا بۇرىغىنىچە خېلى ئۇزاق يۆتەلدى، كېيىن يۆتىلى ئاخىر بېسىقتى. ئۇ بېشىنى كۆتىرىپ، ئۇدۇلىدىكى ئاندىرى تۇرغان تەرەپكە قاراپ قويدى، ئۇلارنىڭ ئارىلىقى پەقەت يىگىرمە ماڭدامىلا كەلگەچكە، ئاندىرى تۇرغان يېرىدە قېتىپلا قالدى. ئەگەر ئاتىسى بۇ تەرەپكە يەنە بىر پەس قاراپ تۇرغان بولسا، ئۇ بەلكىم ئۆزىنى تۇتۇۋالالماي، قارىغايلىقتىن يۈگۈرۈپ چىققان بولاتتى. بىراق ئاتىسى قاپىقىنى سېلىپ، ئاغامچىنى سىلكىپ قويۇپ كېتىپ قالدى. ئاتىسىنىڭ باياتىن ئاندىرى تەرەپكە كۆز تاشلىشى ئۇنىڭ كۆزىنى چېقىپ، بېشىنى ئايلاندۇرۇپ قويغاچقا، ھەتتا ئۇنىڭ چىرايىنىمۇ، چىرايىدا قانچىلىك ئۆزگىرىش بولغانلىقىنىمۇ ئېنىق كورەلمىدى، پەقەت ئۇنىڭ شۇ چىراي ئىكەنلىكىنىلا — ئاتىسىنىڭ چىرايى ئىكەنلىكىنىلا، بۇرۇتىغا ئاق سانچىلغانلىقىنىلا پەرق ئېتەلىدى، خالاس؛ ئاتىسى كېتىپ قالغاندىن كېيىن، ئۇ ئاتىسىنىڭ بارا-بارا يىراقلىشىۋاتقان قارىسىغا قاراپ تۇرغىنىدىلا ئۆزىدە ئەزەلدىن بار بولغان، ھەرقانداق نازۇك ئىشلارنىمۇ ئېسىدە قالدۇرۇشقا ماھىر بولغان دىققەت-ئېتىۋارىنىڭ ئۆز ئەسلىگە كەلگەنلىكىنى سەزدى. بىراق كېچىكىپ قالغان ئىدى. ئاتىسى بايتالنى يېتىلگەن پېتى يان ئىشىكتىن ئېغىلغا كىرىپ كەتتى-دە، كۆزدىن غايىپ بولدى. ئارىدىن بەش مىنۇتتەك ۋاقىت ئۆتكەندىن كېيىن ئاندىرى ئاتىسىنى يەنە بىر قېتىم

كوردى، ئاتىسى بىر قۇچاق قۇرۇق ئوتنى كوتىرىپ چىققان ئىدى، بىراق ھەش-پەش دېگىچە بىركىم ئۇنى چاقىرىپ ئېپكىرىپ كەتتى. ئاندىرى ئوزىنىڭ بۇ يەردىن كېتىشى كېرەك-لىگىنى بايقىدى.

13

ئاندىرى قارىغايلىقتىن تاغ يولىغا چىقتى-دە، ئوزىنى چەتكە ئېلىپ يۇرمەي، ئالدىرىماي-تېنىمەي تاقىقا قاراپ ماڭدى. قاياققا بېرىش كېرەك؟ — ئۇ بۇ ھەقتە ئويلىنىپ ئولتۇر-ماي، پەقەت كىشلەردىن يىراقراق كېتىشنىڭ، شۇ پەيتتە ئوزىنى بىارام قىلغان جايدىن يىراقراق كېتىشنىڭ كويىدىلا بولدى. بىراق ئۇ بۇ قېتىمقى سەپىرىدىن پۇشايمان قىلمايتتى، ئاتىسنى كورۇش ئۇچۇن ئات بېقىش مەيدانىغا كەلگەندە، ئاتىسىنىڭ ئۇدۇل ئوزىگە قاراپ كېلىدىغانلىغىنى خىيالىغا زادىلا كەلتۇرۇپ باقمىغان ئىدى. شۇنداقتىمۇ كىم بىلىدۇ دەيسىز، بەلكىم ئۇ ئاتىسى بىلەن ئۇچرىشىپ قېلىش ئۇمىدىدە (خۇددى باياتىن ئەملىيەتتە بولۇپ ئوتكەنگە ئوخشاش) بۇگۇن ئالاھىدە ئاتكارا دەرياسىنى كېسىپ ئوتۇپ، ئات بېقىش مەيدانىغا كەلگەن بول-غىيدى؟ ئۇ ناھايىتى زور خەۋپ-خەتەرگە قارىماي شۇنداق قىلدى، ئەلۋەتتە، بىراق ئۇنىڭ يۇرىكى ئەسلىدە ئاشۇنداق

قاتتىق ھەسرەت ئىلكىدە پارە-پارە بولۇپ كېتەي دەپ قالغان ئىدى، ئەمدىلىكتە چىنىققاندىن كېيىن، ئەكسىچە چىداملىق بولۇپ قالدى — بۇنىڭ كەلگۈسىدە ناھايىتى زور پايدىسى تەگمەي قالمايدۇ.

بۇ گەپلەرنى مۇشۇ يەردىلا قويۇپ تۇرايلى! — ئىشقىلىپ، ئاندىرى ئاتىسىنى، ئۇز ئاتىسىنى كوردى. ئۇنىڭ بۇ قېتىم بىكارغا كەلمىگەنلىكى ئاخىر بىر كۈنى ئىسپاتلىنىدۇ. ئۇ ئۇز قەرزىنى ئادا قىلغانلىقتىن، بۇنىڭدىن كېيىن كوڭلى ئازراق بولسىمۇ ئارام تاپالايدىغان بولدى. ئۇ قانداقلا بولمىسۇن، ئاتىسىنى يوقلاپ كېلىشى كېرەك ئىدى، چۈنكى شۇنداق غايىپ بىر نەرسە بار ئىكەن: ئاتىسى ئالەمدىن ئوتۇش ئالدىدا شۇ غايىپ نەرسە ئاتىسىغا: پالانى يىل پالانى ئاينىڭ پالانى كۈنى ئوغلىڭىز ئالدىڭىزدا تۇرۇپ، كەچۈرۈم سورىغان، دەپ ئېيتىپ بېرىدىكەن، — راستىنلا شۇنداق غايىپ نەرسە بار ئىكەن، — شۇنىڭ بىلەن ئاتىسى ئۇنى كەچۈرىدىكەن. "ئاتام نېمىشقا مېنى كورمىدىكىنا؟ ئاتام ماڭا ئۇدۇلمۇ-ئۇدۇل تۇرۇپ بىر قاراپ قويغان ئەمەسمىدى؟ بەلكىم كورگەندۇر، لېكىن تونۇغۇسى كەلمىگەنلىكتىن كورمىگەنگە سېلىۋالغاندۇ. ياق، ئاتام مېنى كورمىدى، كورگەن بولسىدى، جەزمەن قولۇمدىن تۇتۇۋېلىپ، گەپ سورىغان بولاتتى. چوقۇم، چوقۇم سورايتتى، ئۇ چاغدا مەن نېمە دەپ جاۋاپ بېرەتتىمكىنا؟ بۇنىڭدىن كېيىن يەنە نېمە قىلاتتىمكىنا؟ كېيىنكى قەدەمنى قانداق باساتتىمكىنا؟ ئۇز ئۇستۇمدە مۇشۇن-

داق بىر ئېغىر يۈك بېسىپ تۇرغاندىكىن، باشقىلارنى ئۆزەمگە
چېتىشۋېلىپ يۈرمەي، ئۆزەم كوتىرەي! ناستيۇنا كوتىرىشىپ
بېرىۋاتىدۇغۇ! نەتىجە قانداق بولدى، بۇ يۈك تېخىمۇ ئېغىرلاش-
تى، كەم-كۈتىسىز بىر ھەسسە ئېغىرلاشتى. ئەمدىلىكتە ناستيۇ-
نانى بۇنىڭدىن خالاس قىلسام بولىدىغاندەك تۇرىدۇ. بۇنى
ئۆزەم كوتىرەي، يالغۇز ئۆزەملا كوتىرىپ تۈگەشەي. بىراق
ناستيۇنا بولمىسا بولارمۇ؟ ھەممىسى بىكار گەپ، ناستيۇنا
بولمىغان بولسا بىر كۈنمۇ ياشىيالمىغان بولاتتىم. پۈتۈنلەي
ناستيۇنانىڭ سايىسىدا ياشاۋاتىمەن، ئېھتىمال بۇنىڭدىن كېيىنمۇ
خېلى ئۇزاققىچە، خېلى ئۇزاققىچە، ھەتتا ئۆلگەندىن كېيىنمۇ
ئۇنىڭغا تايىنارمەن».

ئاندىرى قۇياش چىققانلىقىنى تۇيماي قالدى. ئۇ ئورمان
ئارىلىقىدىكى تار يولدا كېتىۋاتاتتى، قۇياش نۇرىدىن كوزلىرى
چاقىيىپ كەتتى. ئەتراپىدىكى ھەممە نەرسە جانلىنىپ، ھەر-
كەتلىنىشكە باشلىدى — بۇ ھەركەت ۋاقتىنچە ناھايىتى ئاستا،
ئېھتىياتچان بولسىمۇ، لېكىن كۈچ-قۇۋۋەتكە تولغان بولۇپ،
پارلاق قۇياش نۇرىغا چومگەن كۈندۈزدىن دېرەك بېرىپ
تۇراتتى. سۈپ-سۈزۈك ئاسماندا بۇلۇت كورۈنمەيتتى، قۇياش
نۇر چېچىپ تۇرغاچقا، ھاۋامۇ ئۇنچىلا قاتتىق سوغاق ئەمەس
ئىدى. يول يۈزىدە تۇتقان مۇزلاردىن ھور چىقىپ تۇراتتى.
ئورمانلىقنىڭ ھەممە يېرى ئاۋالقىدەكلا قار بىلەن قاپلىنىپ
تۇرغان بولسىمۇ، لېكىن قار قاتلىمى يىمىرىلىپ، تارام-تارام

ئەگىزگە ئايلىنىپ ئېرىمەكتە ئىدى، بۇلتۇرقى ئوت-چۆپلەر، مۇشۇ بىرنەچچە كۈن ئىچىدىلا ئوسۇپ چىققاندەك، قارتېپىكىدىن بېشىنى چىقىرىشىۋاتاتتى. بەزى جايلاردىن لاي توپىلار غوۋا كورۇنۇپ تۇراتتى. دەل-دەرەخلەر تېخى ئاخىرقى ئۇيقۇدىن باش كوتەرمىگەن بولسىمۇ، لېكىن قەددىنى رۇسلاپ، قۇياش نۇرىدىن بەھرى ئېلىپ، ئوزىنىڭ كۈچ-قۇۋۋىتىگە تايىنىپ ئاستا ئىغاڭلىماقتا ئىدى. ئەتراپتىن چۇچۇمەل ھىد دىماققا ئۇرۇلۇپ تۇراتتى. تۈن تېخى ھىلىلا غايىپ بولغاچقا، تۈنۈگۈن قار ئېرىگەندىن كېيىنكى نەمخۇش ھىد ھاۋا بوشلۇغىغا كوتىرىلىپ كېتىپ بولالمىغان ئىدى. قۇياشنىڭ قىپاش نۇرى گويا يەر-زىمىننى بويلاپ ئالغا قاراپ سوزۇلۇپ كېتىۋاتقاندەك تۇراتتى، ئۇ تېخى يەر يۈزىگە تېگىشمىگەن بولسىمۇ، لېكىن بارغانسېرى يېقىنلىشىۋاتاتتى.

ئەسلىدە ئاندىرى قەدىمىنى تېزلىتىپ، كەنتتىن ئىمكان قەدەر تېزرەك يىراقلاپ كېتىشنى كېرەك ئىدى. بىراق ئۇنىڭ شۇ پەيتتە ئالدىراپ يول يۈرگۈسى كەلمىگەنلىكىدىن، پۇتلىرىنى سورىگىنىچە ئاستا ماڭدى. ئۇ ئاتىسىنى كورگەن چېغىدا يۈرەك تارىلىرى چېكىلگەچكە، ھېچنىمىگە پىسەنت قىلمايدىغان كەيپىياتقا چومگەن ئىدى. ئۇ ھازىر قاياققا كېتىۋاتىدۇ؟ شۇ پەيتتە تەسكەي تەرەپتىكى تاغ يولىدا مېڭىپ نىمە قىلىدۇ؟ ئۇ بۇ يەردىن نىمە ئىزدەيدۇ؟ راستىنى ئېيتقاندا، ئۇنىڭ يەنىلا قارشى قىرغاقتىكى جايىدا تۇرغىنى تۈزۈك ئىدى، بۇ يەرگە كېلىپ

يۇرۇشـنىڭ نىمە ھاجىتى؟! ئۇ يەردە ئۇ كوڭـلى ئارام تېپىپ، ئۇزىـنىڭ تەقـدىرىـگە تەن بەرگەن ئىـدى، بۇ يەردە بولـسا تۇرلۇك خىياللارغا چومۇلۇپ، يارىسىغا تۇز سېپىلگەندەك بولدى. لېكىن، ياق، ئۇنىڭ بۇ يەرگە بىر قېتىم كېلىشى كېرەك ئىدى، زورۇر ئىدى، كەلسىلا، بۇنىڭـدىن كېيىن كوڭلى بىرئاز ئارام تاپالايتتى. ئەگەر ئۇي ھايۋانـلىرىنى كورۇپ كوزى ئېچىلمىغان بولسا، ئۇزىنىڭ ياۋايى ھايۋان ئىكەنلىكىنى قاياقتىن بىلسۇن؟! ئەگەر ئۇزىنى كونا تۇرمۇش بىلەن باغـلاپ تۇرىدىغان رىشتىنى يىغىشتۇرۇۋالمىغاندا يېڭى تۇرمۇشنى قاياقتىن باشلىغىلى بولسۇن؟! بىراق بۇ چۇۋالـچاق رىشتىنى ھەرقانچە يوشۇرغان بىلەنمۇ، ئۇ يەنىلا سورۇلۇپ يۇرۇپ، ئۇنى ئارام خۇدا ياشىغىلى قويمايتتى. ئۇ كەنتـكە يېـقىن بىر جايـدا تۇرۇپ، بۇ ئومـرىدە ئۇزىـنىڭ بۇرۇنقى ئويىگە ئىـكـكىنچى قەدەم قويۇشقا بولمايدىغانـلىغىنى، ئاتا-ئانىسى بىلەن قايتا مۇڭدىشالمايدىغانلىغىنى، بۇ ئېتىزلارنى زادى تېرىـيالـمايـدىغانـلىغىنى ئۇز كوزى بىلەن ئىسپاتـلاش ئۇچۇن، بۇ يەرگە بىر قېـتىم كەلـمىسە بولمايتـتى، — شۇڭا ئۇ ئۇز ئارمانـىـدىن چىـقىش ئۇچۇن بۇ يەرگە كەلـگەن ئىـدى. ئەمەلـىيـەتـتە ئۇ بۇ يەردە ماڭـىـدىغان يول يوقـلۇغىنى تولۇق چۇشىنىپ يەتتى. ئۇ ئاخىر مېڭىشنى قايتا-قايتا ئارقىغا سورەپ كەلگەن، لېكىن بالا-قازادىن قېچىپ قۇتۇلالمايدىغان ئازاپلىق تۇيۇق يولغا مېڭىشقا مەجبۇر بولۇۋاتاتتى.

بۇ قېتىم ئاتىسـىنى كورگەنـدە قېپقالـغان تەسـىرات يۇرەك

قېتىدىن ئۇرۇن ئېلىپ، مۇۋاپىق پۇرسەت تېپىلغان ھامان لومشۇپ، ئۇزىنى تېخىمۇ قىينايدىغاندەك تۇراتتى. ئۇ ئۇز ئاتىسىنى كورۇۋېلىش ئۇچۇن تەقدىم قىلىغان نەرسىنىڭ ناھايىتى ئاز بولۇپ قالغانلىقىنى ھىس قىلدى. ئاتىسىنى كورگەن چاغدىكى ئەھۋاللار خۇددى چۇشكە ئوخشاش كوز ئالدىدا پەيدا بولۇپ تۇرغان، مىڭىسىدىن ناھايىتى ئاسان ئورۇن ئالغان بولسىمۇ، لېكىن شۇ پېتى تىنچىپ قالماستىن، بەلكى ئوكتەي-توكتەي دولقۇنلىنىپ، ئۇنىڭ يول يۇرۇشىگە، پىكىر قىلىشىغا دەخلى يەتكۈزۈۋاتاتتى. ئۇ ئاتىسىنى كورگەن چاغدىكى ئەھۋالنى پات-پات كوز ئالدىغا كەلتۇرۇپ، بىر دەم ئوزىنىڭ ئاتىسىنى شۇنچە يىقىن يەردىن كورۇۋالغانلىقىدىن ئەجەپلىنىپ داڭقېتىپ قالاتتى؛ بىر دەم ئاتام مېنى كورۇپ قالدىمىكىن دەپ قورققىنىدىن تىترەپ كېتەتتى. ئۇ بۇلارغا ئارتۇقچە تېگىپ قويسا ئوزىنىڭ تېخىمۇ بەك ئازاپلىنىپ كېتىشىدىن قورققاندەك، بەرىنى كوز ئالدىدىن يالت-يۇلت قىلىپ ئوتكۈزۈۋېتەتتى. بۇگۇن ئۇ بۇنداق قىلالمايتتى، چۇنكى ئۇ خەقنىڭ يېرىدە تۇرماقتا. "خەقنىڭ يېرىمۇ؟" ئاندىرى سوغاق كۇلۇپ قويۇپ، ئوزىنىڭ كوزقارىشىنى جەزمەنلەشتۇردى: "شۇنداق، خەقنىڭ يېرىدە مەن، — بۇ يەردە چوقۇم ئېھتىياتچانلىق بىلەن پەخەس بولۇپ يۇرۇشۇم كېرەك، ھەرگىز دىلى نازۇكلۇق قىلىشىمغا بولمايدۇ، بولمىسا بۇنىڭ بەدىلىگە ناھايىتى ئېغىر چىقىم تارتىشىم مۇمكىن".

ئاندىرى، ئىمىشقىكىن ـ تاڭ، گـاچا ئايال تانىيەنى ئىسـكە ئېلىپ قالدى. ئىركۈتسكىدىكى چېغىدا ئۇنىڭ ئويىدە يوشۇرۇ ـ نۇپ ياتقان ئىدى. شۇ تاپتا ئاندىرىنىڭ ئۇنى خىيالىغا كەلتۈر ـ گۈدەك بىرەر سەۋىـيۋى بولـمىسىمۇ، لېكىـن ئۇنىڭ چىرايـى، ئىمىنىدۇ سوراشقا تەمشىلىۋاتقاندەك بىلىنەر ـ بىلىنمەس ئۇمەللەپ تۇرغان لەۋلىرى تۇيۇقسىز بىكار ـ بىكار كوز ئالدىدا پەيدا بولۇپ قالدى. ئاندىرىنىڭ تۇيۇقسىزلا تانىيىـنىڭ يېنىغا قايتىـپ كەت ـ كۈسى، ئەڭ ياخشىسى ئۇنىڭ بىلەن بىللە يىراق يەرلەرگە قېچىپ بېرىۋېلىپ، ئەلدىن ئايرىلىـپ يالغۇز ياشاپ، گەپ قىلىشنىـمۇ ئۇنتۇپ قالغۇسى، تانىيىنى بوزەك قىلىپ ئويناپ، شۇنىڭ بىلەن ئىچ پۇشۇغىـدىن خالـى بولـغۇسى، بوزەك قىلىـپ بولغانـدىن كېيىن ئەركىلىتىـپ قويغـۇسى، يەنە بوزەك قىلىپ قويۇپ يەنە ئەركىلەتكۈسى كېلىپ كەتتى، ــ ئۇ جەزمەن بۇلارنىڭ ھەممىسىگە قىلچە ئاغرىنمىغان ھالدا بەرداشلىق بەرگەن بولاتتى، ئۇنىڭـغا ئازغىنا مېھرىۋانلىق قىلىنىدىـغان بولسـىلا، مىننەتـدار بولۇپ كوزىگە ياش ئالـغان بولاتـتى. گاس، گاچىـلارنىڭ چىرايـى ھەمىشە قىزىق، كۈلكىلىك بولىدۇ؛ ئۇلار كۈلۈمسىرەپ تۇرسىمۇ، لېكىن كوزلىرىدىن سوغاقلىق چىقىپ تۇرىدۇ، ئۇلاردا ھىسسىيات كورۈنمەيدۇ؛ لېۋى قىمىرلاپ تۇرسىمۇ، لېكىن باشقا جايلىـرى چىڭ تارتىشىپ تۇتۇلۇپ تۇرىدۇ......ئاندىرى ھەتتا تانىيىنىڭمۇ لايىقى ئەمەس، ئەلۋەتتە. بىراق ئاندىرىنىڭ قەلبى ئوزىنىڭ بۇ گۇنايىدىن ئازاپلىنىپ كەتمەيتتى. تانىيە ئەسلىدىلا شور پېشانە،

بىتەلەي ئايال ئىدى، شۇڭا ئۇ يەنە ئاز-تولا ئازاپ چەكسىمۇ ھېچقىسى يوق. "ئەگەر راستىنلا شۇنداق بىر كۈن كېلىپ قالىدىغان بولسا، ئۇنى يەنە ئازاپ چەككۈزۈپ نىمە قىلىسەن؟" دەپ سورىدى ئاندىرى ئۆز ئۆزىدىن، بۇنىڭ سەۋەبى شۇكى، ئېغىر گۇنا ئۆتكۈزگەن كىشى يەنە گۇنا ئۆتكۈزۈشتىن قورقمايدۇ، چۈشكۈنلەشكەن ۋىجدان هامان تېخىمۇ چوڭقۇر هاڭ ئىزدەيدۇ. ئاندىرىمۇ شۇنداق قىلمىسا بولمايدىغان بولسا كېرەك، ئۇ هازىر ئۆزىنىڭ راستىنلا شۇنداق ئادەم بولۇپ كەتكەنلىكىنى ئىسپاتلاش ئۈچۈن ئىسپات-دەلىل تېپىشقا هەرقاچان مۇهتاج ئىدى. شۇنداق قىلغاندا ئۇنىڭ كۆڭلى، ئەكسىچە، بىرئاز ئارام تاپاتتى.

ئاندىرى ئىكىنزارلىققا يېتىپ كېلىپ، ئوڭ تەرەپكە بۇرۇلدى-دە، يىراقتىكى ئىگىزلىككە قاراپ ماڭدى. ئۇ بۈگۈنكى بىر كۈننى شۇ يەردە ئۆتكۈزمەكچى ئىدى. هازىرقى مۇشۇ مەۋسۇمدە كىشىلەرنىڭ ئۇ يەرگە كېلىپ ئىشلىگەندەك ئىشى چىقمايتتى: كىشىلەر ھەتتا تېخى ئاسايىشلىق يىللىرىدىمۇ ئۇ يەرگە ئوغۇت توشۇپ يۈرمەيتتى، يول شۇنچە پاتقاق بولۇپ كېتىپ، مېڭىش قىيىنلىشىپ قالغان هازىرقى ۋاقىتتا بولسا تېخىمۇ بارماسلىقى تەبىي ئىدى. بىكار تۇرالمايدىغان كىشىلەرمۇ ئۇ يەرگە ئانچە بېرىپ يۈرمەيتتى، چۈنكى ئۇلار ئورمانلىقتىن بىرەر نەرسە يىغماقچى بولسا، كەنتتىن چىقىپلا ئورمانلىققا كىرىپ كېتەلەيتتى، يېقىندىكىنى تاشلاپ، يىراقتىكىگە يۈگۈرۈشنىڭ هاجىتى يوق

ئىدى. راستىنلا بىرەر ئادەم كېلىپ قالغان تەقدىردىمۇ، ئۇنىڭ ھېچقانداق قورقۇپ كەتكۈچىلىكى يوق، يەنىلا ئۇلارنىڭ ئۆز-لىرى ئاندىرى كورۇپ قورقۇپ كەتسۇن. ئۇ بۈگۈن ھېچقانداق ئادەمدىن قورقماقچى ئەمەس. ئۇ كىشىلەرنى ئوزىگە ئوزىنى تونۇۋالغۇدەك دەرىجىدە يېقىنلاشتۇرمايدۇ، يىراقتىن قارايمەن دىسە قاراۋەرسۇن، نىمە ئادەمكىن دەپ پەرەز قىلىشۋەرسۇن، ئۇ ئۇنىڭغا پەرۋا قىلمايدۇ. ئۇ خوجايىن سۇپىتىدە بۇ يەرگە كېلىپ ئايلىنىشقا تامامەن ھوقۇقلۇق. ئىلگىرى ئۇ بۇ ئىككىنزار-لىقتا باشقىلاردىن كەم ئىشلىمىگەن، ھەر بىر ئېتىزنىڭ كولىمى قانچىلىك، ئۇرۇش پارتلاشتىن بۇرۇن قايسى ئېتىزغا قانداق زىرائەت تېرىغان، مەھسۇلات قانچىلىك بولغان، بۇلار ھىلىمۇ ئېنىق ئېسىدە، مۇشۇ ئېتىزلارنىڭ تا ھازىرغىچە تاشلىنىپ قالماي، داۋاملىق مەھسۇلات بېرەلىشىدىكى سەۋەپ — ئىلگىرىكى يىللاردا ئوزىنىڭمۇ بۇ يەردە ئاققۇزغان بىر ئۇلۇش قان-تەرىنىڭ بولغانلىقىدا. ئۇ بۇ يەرگە يات ئادەم ئەمەس، شۇ پەيتتە ھەتتا بۇ يەردىكى ھاۋامۇ ئۇنىڭ قايتىپ كەلگەنلىكىنى، مۇشۇ يەردىن ئوتۇپ كېتىۋاتقانلىقىنى بىلىپ تۇرۇپتۇ، ئېتىز-دالا ئۇنى تونۇۋېلىپ، دىمىنى قىسىپ، جىم بولۇپ، ئۇنىڭغا سالام بېرىپ تۇرۇپتۇ، ئۇ تۇپراقنىڭ ئەستە تۇتۇۋېلىش قابىلىيىتىدىن قىلچە گۇمانلانمايتتى. كىشىلەر بىر-بىرىنى ئېسىدە تۇتۇۋېلىشقا ماھىر ئەمەس، ئۇلار خۇددى ئېقىن سۇدەك كوزنى يۇمۇپ-ئاچقىچە غايىپ بولىدۇ، بىراق تۇپراق بولسا ئوز باغرىدا تۇرمۇش

كەچۈرگەن كىشىلەرنى ھامان ئېسىدە ساقلايدۇ، ئۇنىڭ ئۈستىگە تۇپراق ئۇنىڭ سەرگۈزەشتىلىرىدىن بىخەۋەر، تۇپراقنىڭ نەزىرىدە ئۇ پاك كىشى.

قۇياش بارغانسېرى يۇقۇرى ئۆرلەپ، يەر يۈزىگە ئىللىق نۇرنى چېچىپ ئىللىتىۋەتتى. يول يۈزىدىكى قار-مۇزلار ئېرىپ، ئەڭ دەسلەپكى بىر تۇركۇم تارام-تارام قىسقا ئېقىنلارنى پەيدا قىلىپ، كۈن نۇرىدا پاقىراپ تۇراتتى. يولنىڭ ئىككى قاسنىغىدىكى قارلار كوكۇشسىمان يالتىراپ، بارا-بارا ئېرىلىپ ئېغىرلىشىپ كەتكەن ئىدى، ھاۋامۇ نەمخۇش ھەم بىلەن تولغاچقا ئېغىرلىشىپ كەتكەندەك تۇراتتى. ئاندىرى پۇتىغا پىما كىيىۋالغان ئىدى (ئۇنىڭ كىيگۈدەك باشقا ئايىغى قالمىغان؛ يېقىندا ناستيونا بىلەن يۈز كورۇشكەندە، ئۇ ئۇنىڭغا ئاللىبۇرۇن تاشلىۋېتىلگەن، ئوشكە تېرىسىدىن تىكىلگەن كالتە قونجىلىق كونا ئايىغىنى تېپىپ بېرىشكە ماقۇل بولغان ئىدى). ھازىر بولسا دەل مۇشۇ پىما ئاندىرىنىڭ بېشىنى ھەممىدىن بەك ئاغرىتىۋاتاتتى. بۇ پىما كىشىلەر ئالدىدا ئۆزىنىڭ بۇ يەرلىككە ئوخشىمايدىغانلىقىنى بىر قاراشتىلا ئاشكارىلاپ قويۇپ، جېنىغا زامىن بولىدىغاندەك تۇراتتى. كىيىش مەۋسۇمى ئوتۇپ كەتكەنلىكتىن تولىمۇ غەلىتە بولۇپ كورۇنگەن ھەم يەنە يارامسىز بولۇپ قالغان بۇ پىما گويا ئۇنى ئايىغى ئاستىدىكى تۇپراقتىن ئايرىپ تۇرغاندەك قىلاتتى. ھازىر تېخى ئەتىگەن بولسىمۇ، لېكىن ئۇنى سورەپ قەدەم يوتكىمەك شۇنچە تەسكە چۈشۈۋاتاتتى. يەنە ئۈچ-توت سائەت

ئۆتكەندىن كېيىن، يەر يۈزى قۇياش نۇرىدا ئىسسىپ، لومۇل-دەپ قالغانىدا مۇشۇنىداق بىر پەسىنى سورەپ قانداق يول ماڭغىلى بولىدىغانلىقىنى ئۇ تەسەۋۋۇر قىلىشقا جۈرئەت قىلالمايتتى. بىرەر جاي تېپىپ ئارام ئېلىۋېلىشقا توغرا كېلىدىغاندەك تۇراتتى. ئۇستەڭنىڭ ئاخىرىدىكى توپىلىكتە قىشلايدىغان بىر كىچىك ئۆي بار ئىدى، ئۇ يەرگە بېرىپ بىر دەم ئارام ئېلىۋالغاننىڭ زەرىرى بولماس. ياق، بۈگۈن ئۇ قىشلايدىغان كىچىك ئۆيگە كىرىپ موكۇنۇۋېلىشنى زادىلا خالىمايدۇ، — ئۇ يەرگە موكۇنۇۋېلىۋېرىپ بىزار بولدى، ئۇ بۇ يەرگە موكۇنۇۋېلىش ئۈچۈن كەلمىگەن. ئەھۋال شۇنداق بولغاندىكىن، پەسنى سېلىپ تاشلىۋېتىپلا يالاڭغىداق پېتى نەگە بارغۇسى كەلسە شۇ يەرگە بېرىۋەرسۇن، بۇنىڭدىن كېيىن بۇنداق ياخشى پۇرسەت ئىككىنچى كەلمەيدۇ.

ئۇ بارغانسېرى يەردىكى دەل-دەرەخ ئۇنىڭ خاتىرىلىرىنى قوزغايتتى. ئېتىز، ئېتىز يولى، تېرىلغۇ يەر ئوتتۇرىسىدا چوڭ-چىيىپ تۇرغان، ھەممە يېرى بوغما-بوغما ئۇسمە بىلەن قاپلانغان، غازاڭ تاشلايدىغان كونا قارىغاي، كىچىك ئورمانزارلىقتىكى بىر تۈپ ئارخات قارىغىيى تۈۋىدىن ئۇرغۇپ چىقىدىغان بۇلاق ھەتتا ئورمانزارلىق ئارقىسىدىن كورۇنۇپ تۇرىدىغان ئاسمان — باشقا ھېچقانداق جايلارنىڭكىگە ئوخشىمايدىغان، پەقەت مۇشۇ يەردىلا بولىدىغان سۈرەتتەك گۈزەل ئاسمان — ئۇنىڭ چېكى يوق خاتىرىلىرىنى قوزغايتتى. بىراق ئاندىرى بۇ

خاتىرىلەردىن قورقاتتى، بۇلارنى كوپرەك ئويلىغۇسى كەلمەي، كىشىنى بىئارام قىلىدىغان بۇ خاتىرىلەردىن قۇتۇلۇپ كېتىشكە تىرىشاتتى. شۇنىڭ ئۈچۈن بۇ خاتىرىلەر قوزغىلا-قوزغالمايلا تۇساتتىن توختاپ قالاتتى-دە، ئاللىقانداق جايلارغا كېتىپ قالاتتى، ئۇ بۇ خاتىرىلەر ئىچىگە غەرق بولۇپ كېتىشنى خالىمايتتى، بولمىسا ئۇنىڭدىن قۇتۇلۇپ كېتەلمەيتتى، بۇ خاتىرىلەر ئۇنىڭ ئەھۋالىنى قىلچىلىك ئۆزگەرتەلمىگەندىكىن، شۇ پەيتتە ئۇنىڭغا بۇ خاتىرىلەرنىڭ نىمە كېرىكى، شۇ خاتىرد-لەر بىلەن ئازاپ چېكىپ يۈرگىنى نىمىسى؟ ئەپسۇسكى، خاتىرىنى خاتىرە قىلىدىغان نەرسىلەرنىڭ ئۆزى بۇنى چۈشەن-مەيتتى. بىلىسىز، ھازىرقى ئەھۋال شۇنداق ئىدىكى، ئاندىرى قارىماققا بىر ئادەمدەك تۇراتتى، ئەمەلىيەتتە بولسا بىر بىرى بىلەن پۈتۈنلەي مۇناسىۋەتسىز بولغان ئىككى ئادەم ئىدى، ئەمما بۇ ئىككى ئادەمنىڭ ئورتاق بىر خاتىرىسى بولۇپ، بۇ خاتىرىنى ھەرقانداق قىلىپمۇ ئىككىگە ئايرىۋەتكىلى بولمايتتى. ئەگەر ئۇ خاتىرىسىنى يوقىتىۋېتىپ، ئۆزىنىڭ بۇرۇنقى تۇرمۇشىنى پاك-پاكىز ئۇنتۇيالىغان بولسىدى، ئۇنداقتا كوڭلى خېلى ئارام تېپىپ قالغان بولاتتى، بىراق بۇ ئۇنىڭ قولىدىن كەلمەيتتى. چۈنكى ئىلگىرىكى ئاندىرى ئەركىنلىكتىن مەھرۇم قالغان، روھى قاتتىق سۇنغان بولسىمۇ، لېكىن ھىلىمۇ مەۋجۇت بولۇپ تۇرماقتا، ئۇنىڭ ئوستىگە ئۇزاققىچە مەۋجۇت بولۇپ تۇرىۋېرىشى مۇمكىن، ئۇنىڭدىن ھەرقانداق قىلىپمۇ قېچىپ قۇتۇلغىلى بولمايتتى. شۇڭا

ئاندىرى ئارام تاپالمايتتى، قۇتۇلۇپمۇ كېتەلمەيتتى، تاكى ئۇمرىنىڭ ئاخىرىغىچە يىراق جايلاردا سەرسان بولۇپ يۈرۈشى مۇمكىن ئىدى.

بىراق ئۇ بۇنى ئېتىراپ قىلىش ۋە بۇنىڭغا ئىشىنىشكە ئۆزىنى قايىل قىلىش بىلەن بىر ۋاقىتتا ھېلىمۇ مەلۇم ئۈمىتتىمۇ بولۇۋاتقانلىقىنى بايقىدى: بۇنداق بىلىنەر-بىلىنمەس، ئۈن-تىنسىز ئۈمىت ئۇنىڭ يۈرىكىگە يوشۇرۇنغان بولۇپ، ھەتتا ئۇنىڭ ئۆزىمۇ ھەمىشە بۇ ئۈمىتنىڭ بار-يوقلۇغىنى قىياس قىلالماي قالاتتى. بىراق ئۇ راستىنلا مەۋجۇت ئىدى، نەپەس ئالاتتى، بەزىدە ھەتتا ئۇنىڭ يىتىرقىغان ھالدا ئېھتىياتچانلىق بىلەن قىمىرلاۋاتقانلىقىمۇ ئاڭلىنىپ تۇراتتى. بىراق ئۇ ئۈمىت بىھۇدە ئىدى، چۈنكى ئۇنىڭ كۆتكۈچىلىكى يوق ئىدى، زادىلا يوق ئىدى، بىرەر موجىزىنىڭ پەيدا بولۇشى مۇمكىن ئەمەس ئىدى. ئۇنىڭ ئۆزىنىڭ ھال-ئەھۋالىنىڭ بارلىق سىرى شۇنچە ئوچۇق-ئاشكارا، شۇنچە ئەينەن، شۇنچە رەھىمسىز، شۇنچە قۇتۇلغۇسىز ھالدا كوز ئالدىدا پەيدا بولۇشى گويا تۇنجى قېتىمدەك تۇراتتى. بۇ ھەقىقى سىرنى ئۇ جىسمانى جەھەتتىن ھېس قىلغاندەك بولدى، بۇ ھەقىقى سىر بەئەينى ئوتكۇر خەنجەردەك ئۇنى بېشىدىن-تاپىنىغىچە تېلىپ چىقىپ، ئۇ خەنجەرنىڭ ئادەمنى ئەيمەندۈرگۈدەك چاقناپ تۇرغان نۇرى ئاندىرىنى لاغ-لاغ تىترىتىۋەتتى. ھەقىقى سىرنىڭ ئاشكارا بولۇپ قېلىشىغا نىمە سەۋەپچى بولدى، ئۇ بۇنى بىلمەيتتى. نىمە ئۇچۇن يا بالدۇر

ئەمەس، يا كېيىن ئەمەس، قىرىشقاندەك مۇشۇ پەيتتە، ياتسا-قوپسا خىيال قىلىپ كەلگەن يۇرتىنىڭ تۇپرىقىغا قەدەم باسقاندا ھەقىقى سىر ئاشكارىلىنىپ قالىدى؟ — ئۇز يۇرتىنىڭ تۇپرىقى ئۇنىڭغا ھوكۇم چىقارغانمۇ-يا؟ ئاندىرى توت ئەتراپىقا بىر قاراپ چىقىپ، يۇرىگىدىكى غەزەپ-نەپرەتنى باسالماي قالدى-دە، زەردىلىك كۇلدى: قېنى قاراپ تۇر، كوزنى يۇمۇپ-ئاچ-قىچە بىر كىچىك قۇش ئۇچۇپ كېلىپ، ئىنسان تىلىدا: ئۇ — يۇرت تۇپرىقى ئۇنىڭغا ھوكۇم چىقاردى دەپ ھەقىقى سىرنى جاكالايدۇ......ئاندىرى جاسارەتكە كېلىپ بۇنىڭغا دىمىغىدا كۇلمەكچى بولدىيۇ، لېكىن كوڭلىدە بىر خىل چۈشىنىكسىز، ئازاپلىق تۇيغۇ پەيدا بولدى، ئۇنىڭ ئۇستىگە بۇ تۇيغۇ بارغان-سېرى ئەۋج ئېلىپ كەتتى. ئۇ تېزرەك ماڭماقچى بولغان، كۇچىنىڭ بېرىچە قەدىمىنى چوڭراق تاشلىماقچى بولغان بولسىمۇ، لېكىن پۇتى كالۋالىشىپ كەتتى، نەپسىمۇ قىسىلدى. "كىچىك قۇش...... — ئۇنىڭ كوڭلىدا تۇيۇقسىزلا بىر خىيال پەيدا بولۇپ قالدى، — ئۇزەم بۇرۇن كوكتە پەرۋاز قىلىۋاتقان كىچىك قۇشقا ئوخشاش بۇ يەردە ئەركىن-ئازادە ياشىغان ئىدىم، شۇ چاغدا يەنە نىملەردىن قانائەت ھاسىل قىلمىغان بولغىيدىم؟ يەنە نىملەردىن؟"

ئۇنىڭ بۇ كېيىنكى ھىسسىياتى ئىختىيارسىز ھالدا بارلىق ئاسارەتتىن قۇتۇلۇپ. بارلىق تۇسالغۇلارنى بوسۇپ ئوتۇپ، بارلىق پەرھىزلەرنى بۇزۇپ تاشلاپ، گويا چۇلۋۇرىنى ئۇزگەن

توسۇن ئاتتەك ئالغا قاراپ ئېتىلدى، شۇ پەيتتە ئاندىرىنىڭ ئۆزىنى توختىتىۋېلىشقا ۋە تېچلاندۇرۇشقا قۇربى يەتمەي قالدى.

"ئەگەر بۇ ئۇرۇش بولمىغان بولسا، بۇ بېشىنى يىگۇر ئۇرۇش بولمىغان بولسا، — دىدى ئۇ ئىچىدە ئۆزىنى ئاقلاپ، — مەن بۇ يەردە ئەركىن-ئازادە يايراپ يۈرگەن، دىخانچىلىغىمنى قىلغان بولاتتىم. مەن ئاران قانچە ياشقا كىردىم؟ ئوتتۇزغا. تېخى ئۆمرۈمنىڭ يېرىمىنىمۇ ياشاپ بولغىنىم يوق. تېخى ئۆمرۈمنىڭ يېرىمىمۇ ئۆتمەي تۇرۇپلا ھەممىدىن تۈگىشىپ كەتتىم. دۇنيا دىگەندە شۇنچە كوپ ئادەم تۇرسا......نىمەن ئۇچۇن قېرىشقاندەك مەنلا مۇشۇنداق بولۇپ قالغاندىمەن؟ تەقدىر ماڭا مۇشۇنداق مۇئامىلە قىلغۇدەك نەدە ئۇنىڭ چىشىغا تېگىپ قويدۇمكىن-تاڭ؟" ئۇ ئىختىيارسىز پەريات چەكتى. پۇتلىرى ماغدۇرسىزلىنىپ زادىلا ماڭالماي قالدى-دە، بىرەر جاي تېپىپ ئارام ئېلىۋالماقچى بولدى. ھەم پاسكىنا، ھەم ھول بىر ياغاچ ئالدى تەرەپتىكى يول ياقىسىدا توغرىسىغا ياتاتتى. ئۇ ياغاچ ئۈستىدە ئولتۇردى. "ئەگەر مەن مۇشۇ يەردە ياشىغان بولسام، باشقىلاردىن قېلىشمايتتىم، — ئۇ خىيال سۈرۈشكە باشلىدى، — ئوبدان ئىشلەيتتىم، مەن ئەزەلدىن ئىشتا ھورۇنلۇق قىلىپ باققان ئەمەس، بۇ ھەممەيلەنگە مەلۇم. ئەگەر مەن راستىنلا مۇشۇ يەردە ياشىغان بولسام، مۇشۇ پەيتتە بىرەر ئىش ئۈچۈن مۇشۇ يەردىن ئۆتۈپ قېلىشىم ئېھتىمالغا ناھايىتى يېقىن ئىدى......خۇددى ھازىرقىدەك مۇشۇنداق يول يۈرۈپ، ھازىر-

قىدەك ئۆلتۈرۈپ، بىر دەم ئارام ئالغان بولاتتىم، بىر تال تاماكا چېكىۋېتىپ، ئىشنى تۈگەتكەندىن كېيىن كەنتكە قايتىپ كەتكەن بولاتتىم......» ئۇنىڭچە بۇنداق قىلىش تامامەن مۇمكىن، تامامەن ئەقىلگە مۇۋاپىق ئىش ئىدى، نەتىجىدە ئۇ خېلى ئۇزاققىچە داڭقېتىپ تۇرۇپ قالدى، مىڭىسى ئېلىشىپ كەتتى، ئەھۋالنىڭ ھەقىقەتەن شۇنداق ئۆزگەرگەن-ئۆزگەرمە-گەنلىكىنى، بۇ يەرگە بېجىرىشكە كەلگەن ئىشلارنى ھەش-پەش دېگىچە تۈگىتىپ، دەرھال كەنتكە قايتىپ كېتىشنىڭ ۋاقتى يەتكەن-يەتمىگەنلىكىنى راستىنلا ئايدىڭلاشتۇرۇۋالغۇسى كېلىپ كەتتى. ياق، دۇنيا ئاستىن-ئۈستۈن بولۇپ كەتكىنى يوق، ھەممە نەرسە ئۆز پېتىچە تۇرۇپتۇ......ئۇ ئاخىر ئېسىنى يىغىۋالدى، ئويغاندى، بىراق شىرىن ئۇيقۇدىن ئەمەس، بەلكى ئۆزى بېشىدىن كەچۈرگەن بارلىق نەرسىلەرنىڭ ئۆزگەرمەس پاكىت بولۇپ قالغانلىقىنى يەنە بىر قېتىم ئويغاق ھالدا جەزملەشتۈردى. ئۇنىڭ ھەر كۈنى بۇنى قانچە قېتىم جەزمەنلەشتۈرىدىغانلىقىنى بىلىپ بولالمايتتى. بىراق ھازىر ئۇ بۇنى جەزمەنلەشتۈرگەندە ئىنتايىن ئازاپلاندى، ئىنتايىن قورقتى. ئۇ مىڭ تەسلىكتە بەرپا قىلغان مۇداپىئە لىنىيىسى كۆزنى يۇمۇپ-ئاچقىچە ئۇمۇمى يۈزلۈك يىمىرىلدى، نەتىجىدە ئۇ قولىدا تومۇرنىڭ سوقۇشىمۇ قالمىغان ھالغا چۈشۈپ قالدى. كىشىنى يىرگىندۈرىدىغان بىر خىل ھالسىزلىق ئۇنى ئۆز ئىلكىگە ئالدى، ئۇ ھەتتا ھالسىزلىنىپ شۇ دەرىجىگە يەتتىكى،

ئۆز ئۆزىگە بىر ۋاقىرىغۇدەك ماغدۇرىمۇ قالمىدى. لېكىن، ئىمىشقىكىن ـ تاڭ، ئۇ بۇنداق ھالسىزلىقتىن مەمنۇن بولدى، ئۆزىنىڭ بۇنداق ھالسىزلىقنى تېزگىنلىيەلمىگەنلىكىدىن مەمنۇن بولدى. "بۇلارنى ئۇرۇش كەلتۈرۈپ چىقارغان، ھەممىنى شۇنىڭدىن كورۇش كېرەك، ـــ ئۇ يەنە ئۆزىنى ئاقلىغىلى ھەم ئۇرۇشنى قاغىغىلى تۇردى، ـــ ئۇرۇشتا شۇنچە ئادەم ئۆلدى، شۇنچە ئادەم مېيىپ بولدى، لېكىن ئۇرۇش تېخى خەلقنى شۇنچە ئېغىر ئازاپ ـ ئوقۇبەتتە قالدۇرغىنىنى ئاز كورگەندەك، ماڭا ئوخشاش ئادەملەرگىمۇ زىيانكەشلىك قىلىۋاتىدۇ. ھەممە ئادەمنى بىراق ئۆز قوينىغا سورەپ كىرىپ كېتىدىغان بۇ ئۇرۇش قاياقتىن پەيدا بولۇپ قالدى؟ قورقۇنچلۇق جازا، ئىمە دېگەن قورقۇنچلۇق؟! ئۇنىڭ ئۇستىگە مېنىمۇ، مېنىمۇ سورەپ كىرىپ كەتـ تى، بېشىنى يىگۇر دوزاققا سورەپ كىردىپ كەتتى. سورىگەندىمۇ بىر ياكى ئىككى ئاي ئەمەس، بەلكى بىرنەچچە يىلغىچە قويۇپ بەرمىدى. بۇنداق كېتىۋېرىدىغان بولسا قانداق چىدىغۇلۇق؟ مەن بۇلارغا ناھايىتى زور غەيرەت بىلەن بەرداشلىق بەردىم، مەن ئەسكەر بولغان كۇنلا قېچىپ كەتمىدىم. نۇرغۇن ياخشى ئىشلارنىمۇ قىلدىم، ئۆز ھەسسەمنى قوشتۇم. ئىمە ئۇچۇن ئاق ـ قارىنى پەرق ئەتمەيلا مېنى باشتىن ـ ئاياق نۇرغۇن يامان ئەسكىلىكلەرنى قىلىپ كەلگەن خۇمپەرلەر بىلەن بىر تاياقتا ھەيدەيدىكەن؟ ئىمە ئۇچۇن بىزگە بېرىلىدىغان جازا ئېغىر ـ يېنىك دەپ ئايرىلمايدىكەن؟ ھەتتا ئۇلار تېخى مەندىنىمۇ

كۆڭلى ئازادىرەك بولۇپ يۈرۈشكەندۇ، ھېچ بولمىغاندا يۈرىكى ھەسرەت ئىلكىدە ئازاپلانمايۋاتقاندۇ، ۋاھالەنكى، مېنىڭ يۈرىكىم ئازاپلىنىپ، ئەس-ھۇشۇمنى تامامەن يوقىتىپ قويۇشقا ئازلا قالدىم.....قارىمامسىلەر، بۇ يەرگە كەلگەندىن كېيىن يۈرىكىم بەرداشلىق بېرەلمەي قالدى—جېنىم ئارانلا قالدى.....

مەن يا ۋەتەنگە ئاسىلىق قىلىپ دۈشمەن قوينىغا ئۆزىنى ئاتقان ۋىلاسوۋقا① ئوخشاش ئادەم بولمىسام، مەن ناھايىتى ئۆز جېنىمنىلا ساقلاپ قالماق بولدۇم، خالاس، ئەجەبا، بۇ پەرقىنىمۇ ئويلاپ بېقىشمايدىكەن؟ مەن ناھايىتى ئۆز جېنىمنىلا ساقلاپ قالماق بولدۇم، خالاس،—ئۇ بۇ سۆزنى يەنە بىر قېتىم تەكرارلاپ. ئۆزىنىڭ مۇشۇنداق بىر جايىدا چىققان گەپ تېپىۋالغانلىقىدىن خۇشال بولۇپ كەتتى-دە، ئۆز-ئۆزىگە چوڭقۇر تەسەللى بەرگەن ھالدا خىيالغا پاتتى،—نەقەدەر رەھىمسىز ئۇرۇش-ھە! بىراق مەن ئۇنىڭدىن قېچىپ قۇتۇلدۇم، بۇنىڭغا ئاز-تولا قابىلىيەت بولمىغان بىلەن بولمايدۇ.....

---

① «خرۇششېۋ ئەسلىمىلىرى» ۋە ژۇكوۋنىڭ «ئەسلىمىلەر ۋە مۇلاھىزىلەر» دېگەن كىتاۋىدا بايان قىلىنىشىچە، A.A. ۋىلاسوۋ سوۋېت قىزىل ئارمىيىسى توقسان توققۇزىنچى شىسىنىڭ سابىق شىجاڭى بولغان، سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ ئۇلۇغ ۋەتەن ئۇرۇشىدا خرۇششېۋ ئۇنى ئۆز قولى بىلەن ئوتتۇز يەتتىنچى جۈننىڭ جۈنجاڭلىقىغا ئۇستۇرۇپ، كىيېۋنى قوغداشتەك مۇھىم ۋەزىپىنى ئۇنىڭغا تاپشۇرىدۇ. نەتىجىدە كىيېۋ قولدىن كېتىدۇ. ئۇنىڭدىن كېيىن ئۇ يەنە موسكۋادىكى قايتۇرما ھۇجۇمغا ئوتتۇش جىڭىگە قوماندانلىق

چورت!"

شۇنىڭ بىلەن ئاندىرى بېشىنى كوتىرىپ، باياتىن ئۆزى بېسىپ ئۆتكەن ئېتىز ئۈستىدىكى ھاۋا بوشلۇغىغا قاراپ، پەسەنت قىلمىغاندەك روھىي ھالەت بىلەن قاقاقلاپ كۈلۈپ كەتتى.

ئۇ يەنە بىر دەم ئولتۇرۇپ، توت ئەتراپىغا قاراپ، باياتىنقى گەپلەرنى ھە دەپ غودۇڭشىپ دىگىنلى تۇردى ۋە باياتىنقىغا ئوخشاشلا ئارىلاپ-ئارىلاپ ھۇجۇم قىلىپ تۇرغان ھالسىزلىقتا بويۇن ئەگدى. ئۇنىڭ يۈرىگى پىچاق بىلەن تىلغاندەك ئازاپلىنىۋاتقاچقا، راستتىنلا ئىتقا ئوخشاش ھاۋشۇۋەتكۇسى كەلدى، يىلاندەك تولغاندى، ھىلىقى مەنىۋى ئازاپتىن مىڭ تەسلىكتە قۇتۇلغاندىن كېيىن، ئۆزىنى مەسخىرە قىلىپ، ئۈمىتسىزلىك، ساقسىزلىق ئالامەتلىرى، مازاق پۇراقلىرى چىقىپ تۇرىدىغان بىر خىل شاتلىققا چومدى، بىراق ئۇ بۇ شاتلىق ئىچىدە ھاياجانلىنا-ھاياجانلانمايلا يەنە ئىلگىرىكىدەك پەرىشانلىقتا غەرق بولۇپ كەتتى.

قىلىدۇ، ئۇنىڭغا شاگىياڭ ئۇنۋانى بېرىلىدۇ. 1942-يىلى ئەتەيازدا ۋىلاسوۋ ۋورخوۋدىكى بىر قېتىملىق ھۇجۇمغا ئوتتۇش جېڭىدە قايتىدىن مەغلۇبىيەتكە ئۇچراپ، گېرمانىيە قاراقچىلىرىغا ئەسىرگە چۈشۈپ، خائىن بولۇپ كېتىدۇ ھەمدە گېرمانىيە قاراقچىلىرىغا ئۆزىنى مەلۇم قىلىپ، سوۋېت ئىتتىپاقى ئەسىرلىرىنى تەشكىللەپ، سوۋېت قىزىل ئارمىيىسىگە قارشى ئۇرۇش قىلىدۇ. سوۋېت ئىتتىپاقى قىزىل ئارمىيىسى بېرلىننى ئىشغال قىلغاندا، ئۇنى قولغا ئېلىپ، دارغا ئاسىدۇ.

www.uyghurkitap.com

كېيىنچە ئۇ ئۇزىنىڭ شۇنچە ئازاپلىنىشىنى قىسىر قىلماي ئۇلتۇرۇۋالغانلىغىم، ھېچ ئىش قىلالماسلىغىم كەلتۈرۈپ چىقارغان دەپ ئويلىدى-دە، ئورنىدىن تۇرۇپ، باشقىلارمۇ ئازياز كۆچ سەرپ قىلىپ يوتكىسۇن دەپ، ئۆزى ئولتۇرغان ياغاچنى يولنىڭ قاق ئوتتۇرىسىغا دومىلىتىۋەتتى. ئاندىرى ئەتراپقا بىر كوز يۈگۈرۈتۈپ قويۇپ، يەنە داۋاملىق ئالغا قاراپ يۈرۈپ كەتتى. شۇ پەيتتە ئۇنىڭ يۈرىگى مۇزلاپ، پىكرى چېچىلدى، ئۇنىڭ ئۈستىگە، شۇنچە تېز قەدەم تاشلىسىمۇ ئۇنىڭ قايتا پىكىر يۈرگۈزۈشكە يول قويمايتتى، شۇڭا تۈرلۈك ئوي-پىكىرلەر ئاخىر ئارقىدا تاشلىنىپ قالدى.

تېخى چۈش بولمىغان بولسىمۇ لېكىن ئەتراپ قۇياش نۇرىدا ئىسسىپ كەتكەن ئىدى، تاغ ئارىسىدىكى جىلغا سۈيى ئانچە راۋان ئاقمايۋاتقان، سۇنىڭ شىرىلداپ ئېقىشى تېخىچە ئاڭلانمايۋاتقان بولسىمۇ، لېكىن ھەر ھالدا ئېقىشقا باشلىغان ئىدى. تاغ باغرىدىكى ئېتىزلىق ئاسمىنىدا ھاۋا خوشال ھالدا ھەركەتلىنىۋاتاتتى، قۇياش نۇرى ئېتىزلىقنىڭ ئۇ تەرىپىدىكى ئورمانلىقنى گويا ئۇزۇنچاق ئاق شايى ئېتىزلىقنى بويلاپ ئايلىنىۋاتقاندەك قىلىپ كورسەتتى. كەنتنىڭ كاتەكتىن چىقىرىلغان خورازلارنىڭ قانات قېقىپ چىللاشلىرى ئاڭلىنىپ تۇراتتى؛ قاغىلار قۇلاقنى يېگۇدەك قاقىلدىشىپ، كوكتە ئايلىنىپ يۈرەتتى؛ مەيىن شامال يەر بېغىرلاپ گاھ شەرق تەرەپتىن، گاھ غەرپ تەرەپتىن چىقاتتى. ئاندىرىنىڭ يۈزى ئازراق

ئېچىشقاندەك بولدى، بۇ شامالدىن ئەمەس، بەلكى ئاپتاپنىڭ چېقىشىدىن بولغان ئىدى. شامال ناھايىتى ئاجىز بولۇپ، بىر دەم چىقىپ، بىر دەم توختاپ قالاتتى، بەزىدە ھاۋانى بۇ تەرەپتىن ئۇ تەرەپكە سۈرەتتى، بەزىدە بولسا ئۇ تەرەپتىن بۇ تەرەپكە ھەيدەيتتى. قىشلايدىغان كىچىك ئۇي يېنىدىكى خاماندا قانات-قۇيرۇقلىرى پاسكىنىلىشىپ، پاخپىيىپ كەتكەن بىر توپ قۇشقاچ ۋە ئىككى ياۋا كەپتەر توپان دوۋىسىدە چۇرۇقلىشىپ ۋە گۇگۇلىشىپ ئۇ ياندىن-بۇ يانغا سەكرىشىۋاتاتتى، ئاندىرى يېقىن بارا-بارمايلا ئۇلار دانلاۋاتقان يېرىدىن گۇر قىلىپ تەرەپ-تەرەپكە ئۇچۇپ كېتىشتى.

ئاندىرى خامان يېنىدا توختاپ، پۈتۈن زېھنىنى يىغىپ قۇشقاچلارغا قارىدى. ئاندىرىيېۋ ئىكىنزارلىغى تەرەپكە ئادىم-زات قەدىمى ئاز يەتكەچكە قۇشقاچ يوق ئىدى. ئۇ ئۆزىدىن: "قۇشقاچ قانچە ئۇزۇن ئۆمۈر كۆرىدىغاندۇ؟" دەپ سورىدى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا يەنە مۇشۇ بىر توپ ئاچ، قورقۇنچاق قۇشقاچلارنىڭ ئىچىدە ئەينى يىللىرى ئۆزى مۇشۇ يەردە بولغان چاغدا مۇشۇ يەردە ياشىغان قۇشقاچلارنىڭ بار-يوقلۇغىنى بىلمەكچى بولدى. ئۇ قۇشقاچنىڭ قانچە ئۇزۇن ئۆمۈر كۆرىدىغانلىغىنى بىلمەيتتى، ئۇ ئىلگىرى بۇنداق ئۇششاق-چۈششەك ئىشلارغا زەڭ قويمىغانلىغىغا قاتتىق پۇشايمان قىلدى. ئۇ قۇشقاچلارنى ئۆركۈتۈۋەتكەندىن كېيىن، قىشلىق كىچىك ئۇي ئالدىغا كېلىپ توختىدى-دە، بىر قىشتىن بۇيان ھىم تاقى-

ۋېتىلگەن ئىشكنى تەسلىكتە ئاچتى. ئۆي چولدەرەپ قالغان، ئىچى قۇپ-قۇرۇق تۇراتتى. ئۇ بىرەر نەرسە چىقىپ قالارمىكىن دەپ، بىر هازاغىچە ئىزدىگەن بولسىمۇ، هېچنېمە تاپالمىدى، شۇنىڭ بىلەن تاشقىرىغا چىقتى. ئۇ ئۆزىنىڭ بىرئاز بىئارام بولۇۋاتقانلىقىنى سەزدى؛ تۇرۇپ بىرنېمە يىگۈسى كەلسە، تۇرۇپ ئۇخلىغۇسى كېلەتتى-زادى نېمىلەرنى خىيال قىلىۋاتقانلىقىنى ئۆزىمۇ ئاڭقىرالمايتتى. ئۇ يېنىغا ئازراق ئوزۇقلۇق ئېلىۋالغان بولسىمۇ، لېكىن ئۇنى بىرئاز ۋاقىت ئۆتكەندىن كېيىن يېيىش ئۈچۈن قالدۇرۇپ قويۇشقا توغرا كېلەتتى. نېمە ئۈچۈنكىن-تاڭ، ئۇ بۇ يەردىن هېچقانداق نەرسىنى زادى تاپقىلى بولمايدىغانلىقىنى ئېنىق بىلىپ تۇرۇپمۇ يەنە بىرئاز يەيدىغان نەرسە چىقىپ قالسىدى دېگەن ئۈمىتتە بولۇۋاتاتتى: هەر هالدا كەنتكە بېرىپ تىلەمچىلىك قىلغىلى بولماس، ۋاهالەنكى، بۇنداق مەۋسۇمدە كەنتتىن باشقا بۇ جايلاردا هېچقانداق نەرسىمۇ ئۆسمەيتتى، هېچقانداق نەرسىمۇ بولمايتتى.

ئۇ نېمە قىلىشنى بىلەلمەي، خېلى ئۇزاققىچە تېڭىرقاپ قالدى. كېيىن تەكرار-تەكرار ئويلىنىپ باققاندىن كېيىن بىرەر جاي تېپىپ ئارام ئېلىۋالماقچى بولدى. ئۇ ئايلىنىپ قىشلىق ئۆي ئارقىسىغا ئۆتتى-دە، تام تۈۋىدە تۇرغان بىر تال ياغاچ ئۈستىدە تامغا يۆلىنىپ ئولتۇرۇپ، ئاپتاپ سۈنۈشقا باشلىدى. ئىللىق قۇياش نۇرى تاغ چوققىسىدىن ئۇدۇل بۇ يەرگە چۈشۈپ

تۇراتتى. بۇنىڭدىن كوپ يىللار بۇرۇن، قەھەتچىلىك بولغان 1933-يىلدىن كېيىن ئۇزۇن ئوتمەيلا ئۇ بۇ ئىگىزلىكتە بوز يەر ئاچقان ئىدى. ئەمدىلىكتە، ئۇنىڭ ئالدىدا قوچاق ئېچىپ تۇرغىنى دەل شۇ يىلى ئوزى ئاچقان ئىككى يېرىم گىكتار كېلىدىغان ئىككى پارچە يانتۇ ئېتىز ئىدى. ئاندىرى زورۇر-يىتى بولمىغان خاتىرەمنى قوزغاپ قويارمىكىن دەپ ئەنسىرەپ، قورۇنغان هالدا ئۇ يەرگە قاراپ قويدى. يانتۇ ئېتىز تووۋىنىدىن باشلاپ قارايغىلى تۇرغان بولۇپ، تېخىچە ئېگىز پېتى تۇراتتى. بۇ يانتۇ ئېتىز ئۇنى يامان كورمەي، ئەكسىچە، قارشى ئېلىۋاتـ-قاندەك، ئۇنىڭغا تەسەللى بېرىۋاتقاندەك قىلاتتى، شۇنىڭ بىلەن قۇياشنىڭ ئىللىق نۇرىدا پۇتۇن ئۇستىخانلىرى بوششىپ كەتكەن ئاندىرى مۇگدەشكە باشلىدى. مۇگدەۋاتقاندىمۇ ئۇ يەنە ئارىلاپ-ئارىلاپ ئېغىرلىشىپ كەتكەن قاپىغىنى كوتىرىپ قوياتتى. ئۇ هازىر ئەزايىنىڭ هېچقانداق قىسمىنى قايتىدىن چوچۇتۇپ يۇرمىگەن بولسىمۇ، لېكىن بۇ كوزلىرىنى تېپ-تېچ ئارام ئالغىلى قويمايتتى. بۇ كوزلەر ئاللىقانداق بىر جايىدىن ئادەم قارىسى كورۇنۇپ قالارمىكىن دەپ، ئادىتى بويىچە پەخەس بولۇپ تۇرماقتا ئىدى. بىراق ئەتراپ جىمـجىتلىقتا چوككەن بولۇپ، ئادەم قارىسى كورۇنمەيتتى.

ئاندىرى مۇگدەۋېتىپ، قالايمىقان چۇش كوردى: بىر دەم رازۇنتكا لىيەنىنىڭ لىيەنجاڭى، داۋىي لىبېدېۋ ئاندىرى تۇرۇشـ-لۇق پەيىنى چارلاشقا ئەۋەتىش ئالدىدا، نىمە ئۇچۇنكىن-تاڭ،

ئاندىرى گوسكوۋقا ئالايتەن: "ئەگەر سەن گېرمانىيىلىكلەر تەرەپكە قېچىپ كېتىدىغان بولساڭ، باشلىغىمىز سېنى بىر گېرمانىيە گېنېرالىغا تېگىشىپ قايتۇرۇپ كېلىدۇ، لېكىن ئېتىپ تاشلاش چارىسىدىن باشقا چارە بىلەن ئۆلتۈرىدۇ. ياق، بۇنداقتا ساڭا تولىمۇ ئەرزان چۈشىدۇ! سېنى ئېتىپ تاشلىماي، بەلكى ئۈچ كېچە-كۈندۈز قاتتىق قىيناپ، تىرىك پېتىڭ ئازاپلاپ ئۆلتۈرىدۇ" دىدى. پاھ، بۇ نىمە دىگەن دەھشەتلىك جازا-ھە! ئاندىرى چۈشىدە بىر دەم ئۆزىنى يەنە سىمولىيانىسكىدا كوردى، دۈشمەن بىلەن ئۆز ئوتتۇرىسىدا قالغان بۇ يەردە تۇيۇقسىزلا ئاتامان كەتتىدىكى تۈگمەن پەيدا بولۇپ قالدى، باشقىلار ئۇنى بۇ تۈگمەندە پوستەكچى بولۇشقا ئەۋەتكەن، ھەر ئىككى تەرەپ ئوت كۈچىنى مەركەزلەشتۈرۈپ ئۇنىڭغا قارىتىپ ئوق ئۈزمەكتە، ئۇرۇش شۇ بىر ئادەمنى دەپلا تا ھازىرغىچە داۋاملاشماقتا، كىمكى ئۇنى يىقىتالىسلا، شۇ بۇ ئۇرۇشتا غەلبە قازانغان بولاتتى..... كېيىن ئۇ يەنە ئۆزىنى يېڭى سىبىرىيىنىڭ ھەربى دوختۇرخانىسىدا كوردى. بۇرۇت قويۇۋالغان جۇڭشىياۋ دەرىجىلىك بىر ھەربى دوختۇر — تاشقى كېسەللىكلەر دوختۇرى ئۇنى ئىشخانىسىغا ئىسپىرت ئىچىشكە چاقىردى. ئىككىيلەن ئىسپىرت ئىچىۋاتقاندا، جۇڭشىياۋ ئۇنىڭغا: "سېنى ئەمدىلا ئولۇپ كەتكەن، مۇھىم خىزمەتنى ئۆز زىممىسىگە ئالغان بىر شاڭشىياۋنىڭ ئورنىنى بېسىشقا ئەۋەتىمىز" دىدى. ئاندىرى توساتتىن ئالدىنقى سەپكە بېرىپ قالدى، شۇ چاغدا ئۇ بومبا ئاتار

زەمبىرەكچىلەر لېيەنىدە جەڭ قىلىشقا ئورۇنلاشتۇرۇلغان ئىدى. ئۇ قارىغا ئېلىش ئەسۋابى سېلىنغان ساندۇقچىنى يۈتۈپ قويۇپ، ھەربى سوتقا تاپشۇرۇپ بېرىلدى. ئۇنىدىن كېيىن ئۇ يەنە چۆشىدە تار، ئۇزۇنغا سوزۇلغان ئېتىزلىقنى كوردى، ئۇ ئېتىزلىقنىڭ چېتىگە كوز يەتمەيتتى، بىرنەچچە چارلاش چېرىغى ئېتىزنى يوپ-يورۇق يورۇتۇۋەتكەن ئىدى. ئۇ شۇ ئېتىزلىقتا ئىسسىپ كەتكەنلىگىدىن ھاسىراپ-ھومىدىگەن پېتى كېتىۋاتاتتى. چارلاش چىرىغىنىڭ نۇرى بارغانسېرى كۈچىيىپ، بارا-بارا كوكۇش يالقۇن چېچىشقا باشلىدى......

ئاندىرى ئويغىنىپ، بىر ھازاغىچە قىمىرلىماي ئولتۇردى. ھېلىقى قالايمىقان چۈشلىرى ئۇنىڭ كوڭلىنى غەش قىلدى. چۈشىدىكى ئەھۋاللار ئەمىلىيەتكە ئۇيغۇن كەلمەيتتى، ھېچكىم ئەزەلدىن ئاندىرىنى بىرەر يامان ئىش قىلىپ قويارمىكىن دەپ گۇمان قىلىپ باققان ئەمەس. بىراق ئۇزىنىڭ ئەڭ ئاخىرقى بىر قەدىمى يۈتۈن ئومرىگە زامىن بولدى، شۇڭا چۈشىمۇ ئوزگىرىپ كەتتى، ھەتتا چۈشىمۇ ئۇنى تەگلىكتە قالدۇرۇۋاتسا، باشقىلار توغرىسىدا نىمە دىسۇن؟!

ئاندىرى چۈشىدە تۇگمەننى كورگەچكە، ئۇ يەرگە بەكمۇ بارغۇسى كېلىپ كەتتى. تۇگمەن بۇ يەرگە ئانچە يېقىن بولمىسىمۇ، لېكىن ئاندىرىغا نىسبەتەن ئېيتقاندا، بۇ بىر كۈن تېخى ئەمىدىلا باشلانغان بولۇپ، ۋاقىت كەڭتاشا ئىدى. ھازىر تۇگمەندە ھېچقانداق ئادەم بولمايتتى، چۈنكى ھازىر ئۇن

تارتىش ۋاقتى ئەمەس ئىدى. ئۇ توپان دوۋىسىدە دانلاۋاتقان قۇشقاچلارنى يەنە بىر قېتىم ئۈركۈتۈۋەتتى. شۇ پەيتتە ئۇ بۇ قۇشقاچلاردىن تولىمۇ بىزار ئىدى. ئۇ ئېتىز قىرىنى ياقىلاپ توپىلىكنىڭ توۋىنىگە قاراپ ماڭدى، ئېتىزلىقنىڭ چېتىگە چىققاندا، شارت قىلىپ يانغا بۇرۇلدى-دە، ئۇستەڭ بويىغا يېتىپ باردى. شەمشادزارلىقتا سوغاق ئادەمنى چېقىپ تۇراتتى، قار پەقەت ئېرىمىگەن ئىدى. بۇ شەمشادزارلىقنىڭ بوش يەرلىرىگە چۈشۈپ تۇرغان قۇياش نۇرىمۇ ئىگىزلىكتىكىدەك ئىللىق ئەمەس ئىدى. بوش يەرگە چۈشۈپ تۇرغان ئۇزۇنچاق دەرەخ سايىلىرى خۇددى مەتبەئەدە بېسىپ چىقىرىلغاندەك ئېنىق كۆرۈنەتتى. بۇ يەردە ئاندىرى ھىلىقى بىر جۈپ پىمسىنى سورەپ يول مېڭىشتا ئانچە بەك قىينىلىپ كەتمىگەچكە، روھمۇ بىرئاز كۆتىرىلىپ قالدى. ئۇ قايتىدىن ئەينى يىللاردىكى ھاياجانلىق ھىسسىياتنى ئۆز كۆڭلىدىن ئۆتكۈزدى. ئىلگىرى ئۇ تۇگمەنگە بېرىشقا بەكمۇ ئامراق ئىدى. ئۇن تارتىش بايرام كەيپىياتى چىقىپ تۇرىدىغان، چىچەكلەپ مۇۋە بېرىدىغان كۆكۈللۈك ئىش بولۇپ، ئۇنى كىم ياخشى كۆرمىسۇن دەيسىز؟! ياز پەسلىدىكى دىخانچىلىقنىڭ قاتىلاڭ چاغلىرى ئۆتۈپ كەتكەندىن كېيىن، ھەممەيلەن بۇ يەرگە كېلىپ رەت بويىچە ئۇن تارتىش نۆۋىتىنى كۈتۈپ تۇرۇشاتتى. ھەممە ئادەم بۇ يەردە قىن-قىنىغا پاتمىغان ھالدا تۇنەيتتى، بىراق ئۇخلايدىغان بىرمۇ ئادەم چىقمايتتى: ياشانغانلار تاماكا چەككەچ گۇدۇڭلىشىپ

پارالغا چۈشۈپ كېتەتتى؛ ئويلەنمىگەن يىگىتلەر كۆلۈشۈپ چۇقان سالاتتى؛ قىزلار چاتقاللىقلار ئارىسىدا چىقىرىشىپ، ھەر خىل ئويۇنلارنى چىقىرىشاتتى. كۆلىخان لاۋلىداپ تۇراتتى، چوكۇنلەپ-چوكۇنلەپ چاي قايىنتىلاتتى، تۇگمەن تېشى غۇيۇڭلاپ توختىماي ئايلىناتتى. قىزىپ كەتكەن، ھور چىقىپ تۇرغان ئۇن ئاغزى ئېچىپ قويۇلغان تاغار-خالتىلارغا ئۇزۇلمەي قاچىلىناتتى.

بۇ خاتىرىلەر ئاندىرىنىڭ كوڭلىنى ئېچىۋەتتى. ئۇ ئىختىيار-سىز كۈلۈمسىرەپ قويدى، ۋۇجۇدى شۇررىدا ئېرىپ، تەنلىرى يايراپ كەتتى. بىراق يايراش ئۇزاققا بارمىدى: ئۇ تۇگمەنگە يېقىنلاشقاندا يەنە ئاسقىپ قالدى-دە، ئېھتىياتچانلىق بىلەن ئالدىغا ئىگىشىپ، قەدىمىنى توختىتىپ، كالپۇكلىرىنى دومسايـ-تىپ، يېنىك نەپەس ئالدى ۋە ئۇزىگە: "تۇگمەنىنىڭ ئىچىدە شەپە بار-يوقلۇغىغا پۇتۇن دىققەت-ئېتىۋارىڭنى يىغىپ قولاق سال" دەپ ئەسلەتمە بەردى. ئۇنىڭ ئىچىدە ئادەمنىڭ قارىسى يوقتەك تۇراتتى، بولمىسا ئىشىكلىرى ھەم ئېتىۋېتىلمىگەن، بوغدايىنى سوكەنگە قويۇش ئۇچۇن چىقىدىغان پەلەمپەيىنمۇ قار بېسىپ كەتمىگەن بولاتتى. ئاندىرى ئۇزىنى ئالاقزادىلىكتىن ساقلاش ئۇچۇن تىرىشىپ، يەنە بىر دەم كۇتتى-دە، يېقىن جايدىكى سوكەتىلىكتىن ئىشىك يېنىغا كەلدى. ئىشىكتە بۇرۇنقىغا ئوخشاشلا يالغان قۇلۇپ تۇراتتى. ئاندىرى كوچەپ بىر تارتىـ-ۋىدى قۇلۇپ ئېچىلىپ كەتتى. بۇنى ئۇ توغرا قىلدى، بولمىسا

www.uyghurkitap.com

نائىلاج ئىشىك زەنجىرىنى سۇغۇرۇۋالاتتى، ياكى دەرىزىنى رامكىسى بىلەنلا قومۇرۇۋالاتتى، ئىشقىلىپ، قانداقلىكى بولۇسۇن، تۇگمەنگە بىر قېتىم كىرمىسە ئۇنىمايتتى.

تۇگمەننىڭ ئىچى ناھايىتى سوغاق ئىدى، ئۇنىڭ ھەممە يېقىنى چاڭ-توزاڭ قاپلاپ كەتكەن، يەردە پىمىلىق بىرنەچچە ئاياقنىڭ ئاپپاق ئىزلىرى تۇراتتى. ئاندىرى ئاۋال پوستەكچىنىڭ كىچىك ئۆيىگە بىر قاراپ قويدى، تاختىۋېشىدا بىر چوڭ چىنە، ئىككى تال سامساق ۋە يېرىم بولاق تۇز؛ قۇزۇقتا يايسىمان ھەرە ئېسىقلىق تۇراتتى. ئۇ بۇ نەرسىلەرنى ئۇزۇن بەلدىڭ ئاستىغا تاشلاپ قويۇلغان بىر چېپىتىغا تىقتى. ئاندىن كېيىن تۇگمەننىڭ ھەممە يېقىنى بىر قۇر ئايلىنىپ چىقتى، ئىككى قېتىم ئىگىز يەرگە چىقىپ ھەممە بۇلۇڭ-پۇچقاقلارنى قالدۇرماي ئىنچىكىلەپ ئاختۇرۇپ چىقتى، بىر كاناپ تاغار ۋە مۇقاۋىسى يىرتىلغان بىرنەچچە كىتاپتىن باشقا، كارغا يارىغۇدەك ھېچ نەرسە تاپالمىدى. ئۇ بۇ نەرسىلەرنىمۇ لازىم بولۇپ قالار دەپ چېپىتىغا سالدى.

ئاندىرى تالاغا چىقىپ قۇلۇپنى ئىشىككە قايتىدىن سېلىپ قويدى. ئۇ تۆت ئەتراپىغا قارىۋىدى، تۇيۇقسىزلا كۆڭلىگە: "ئوت قويۇپ تۇگمەننى كۆيدۈرۈۋېتەيمۇ" دېگەن توسۇۋالغىلى بولمايدىغان زەھەرلىك بىر خىيال كېلىپ قالدى. بۇنىڭغا ئانچە كۆپ ئىش كەتمەيتتى — تۇگمەننىڭ يېنىدىلا قېيىن قوۋزاقلىرى دۆۋىلەكلىك تۇراتتى، سەرەڭگىمۇ يېنىدا بار ئىدى، بۇ ئۆيلەر

سىلىنغىنىغا ئۇزۇن بولغاچقا ئىچ-تېشى بىردەك قۇرۇپ كەتكەن بولۇپ، ئوت يېقىپ بولغىچە تۇتىشىپ كېتەتتى. بىراق ئۇ تېخى ئەقلى-ھوشىنى يوقىتىپ قويمىغاچقا، ئوت قويۇشقا بولمايدىغانلىقىنى بىلەتتى، ئۇنىڭ ئۈستىگە، تېگى-تەكتىدىن ئېلىپ ئېيتقاندا، ئۇ ئوت قويۇپ تۈگمەننى كويدۇرۇۋېتىشكىمۇ پېتىنالمايتتى. ئەمما بۇ خىيال خۇددى ئالۋاستىغا ئوخشاش چاپلىشىۋېلىپ، ئۇنى رەھىمسىزلىك بىلەن سىنىماقتا ئىدى. ھالبۇكى، ئۆزىنىڭمۇ قەتئىي نىيەتكە كېلىپ ئۆزى ئۈچۈن بىر ئوتلۇق خاتىرە قالدۇرغۇسى، ئاخىر ئىرادىسىنىڭ ھەركىتىنى بەلگىلىيەلەيدىغانلىقىغا قايتا ئۈمىت باغلىمايدىغان، ئۆز ئىرادىسىگە ئىشەنمەيدىغان بولۇۋالغۇسى كېلىپ كەتتى. شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئۆزىنى تۈگمەندىن يىراق جايغا ئېپپىدە تىكىۋېتىشكە، جىنايەت ئوتكۈزۈشكە قىزىقتۇرۇۋاتقان بۇ جايدىن چەتكە ئېلىشقا مەجبۇر قىلدى. ئۇ تاكى كولچەككە يېتىپ بارغىچىلىك يۈگۈرۈپ، ئاندىن توختىدى. كولچەك يۈزىدىكى ئەينەككە ئوخشاش پاقىراپ تۇرغان سۈپ-سۈزۈك مۇزنىڭ كوكۇش نۇرى ئۇنى ئۆزىگە جەلپ قىلىۋالدى. مۇز ئاستىدىكى سۇ بىلىنەر-بىلىنمەس داۋالغۇپ تۇراتتى، بۇ ئادەمنى مەپتۇن قىلماي قالمايتتى. ئاندىرى ئۆزىنىڭ تۈگمەنگە ئوت قويۇۋەتكەندىن كېيىن لاۋىلداپ كويۇۋاتقان ياغاچلارنىڭ قانداقچە ئىس چىقىرىپ، پىژ-پىژ قىلغان ئاۋازلار بىلەن بۇ يەردىكى مۇز ئۈستىگە ئارقا-ئارقىدىن چۈشۈپ، پۈتۈن كولچەكتە تۇتقان مۇزلارنى بولغاي-

دىغانلىغىنى تەسەۋۋۇر قىلىۋاتاتتى. ئۇ ئويلاپ شۇ يەرگە كەلگەندە، مۇشۇ مەنزىرىنى راستىنلا مەيدانغا كەلتۈرسەم دىگەن تېخىمۇ كۈچلۈك بىر خىيال مىڭىسىنى چۇلغىۋالدى، شۇنىڭ بىلەن ئۇ دەرھال ئۆزىنى بۇ يەردىن ئايرىلىشقا مەجبۇرلىدى- دە، يەنە تاققا، توپىلىككە قاراپ يۈرۈپ كەتتى.

ئۇ پۈتۈن بىر كۈن ئەتراپتىكى ھەرقايسى ئېگىزلىكلەردە ئايلىنىپ يۈردى، بىر دەم گىدەيگەن ھالدا ئۇچۇۋقچىلىققا چىقىۋالسا، بىر دەم دەككە-دۈككە ئىچىدە ئورمانلىققا ئۆزىنى ئاتاتتى، بەزىدە ئادەمنى شۇنداق كورگۈسى كېلىپ كېتەتتىكى، ئۆزىنى تۇتۇۋالالمىغۇدەك دەرىجىگە بېرىپ يېتەتتى، بەزىدە: "ئادەملەرمۇ مېنى كورۇپ قالسا، كورگەن ھامان قورقىنىدىن نېمە قىلىشىنى بىلەلمەي قېلىشسا، نەدىن كەلگەنلىكىمنى ئاڭقىرالمىسا" دەيتتى. بەزىدە ھېچنېمىدىن ھېچنېمە يوق تۇيۇق- سىز پەيدا بولۇپ قالغان ۋەھىمىدىن قورقۇپ كېتىپ، بىر جايىدا ئۆزۈنىچە قاتۇرۇپ قويغان ھەيكەلدەك قىمىر قىلماي تۇرۇپ قالاتتى. ئېرىقتىكى سۇ شىرىلداپ ئېقىۋاتاتتى، قۇياش نۇرىدا يەر يۈزىدىن ھور كوتىرىلىۋاتاتتى. ئەتراپىدىكى كوكۆلگە تېگىدىغان، ئادەمنى مەس قىلىپ قويىدىغان ھىد بېشىنى قايدۇراتتى، مۇشۇ ھىد تۇپەيلىدىنمۇ، ياكى ئاللىقانداق باشقا سەۋەپتىنمۇ، ئىشقىلىپ ئاندىرىنىڭ بېشى گاڭگىراپ قالغان ئىدى. نەتىجىدە چۈشتىن كېيىنكى كەم-كۈتىسىز ئىككى- ئۈچ سائەتتەك ئۇزاق ۋاقىت بىكار ئوتۇپ كەتتى، ئەگەر

كېيىن ئۇنىڭغا ئۇزەڭگىنىڭ مۇشۇ ئىككى-ئۈچ سائەت ۋاقىت ئىچىدە قەيەردە تۇرغانلىقىنى ۋە نېمە ئىشلارنى قىلغانلىقىنى ئەسلەپ باق دەيدىغان بولسىڭىز، ئۇ جەزمەن ھېچبىرىگە جاۋاپ تېپىپ بېرەلمىگەن بولاتتى. مۇشۇنداق گاڭگىراپ قالغان ئەھۋالدا ئۇنىڭ قۇلىقىغا كەنتتىن خورازلارنىڭ ئۇنىڭ يۈرىكىنى پارە-پارە قىلىدىغان چىللىشى ۋە سۇنىڭ شىرىلداپ ئېقىشلىرىلا ئاڭلىناتتى. پىمىسى سىقسا سۈيى چىقىقۇدەك چىلىق-چىلىق ھول بولۇپ كەتتى، پۇتى نەملىكتىن قىچىشاتتى، ھەر بىر قەدەم باسقاندا پىمىدىن شالاپ-شۇلۇپ قىلغان ئاۋاز كېلىپ تۇراتتى. بىراق ئۇ يەنىلا قىلچە نىشانسىز ھالدا يول-نىمۇ تاللاپ ئولتۇرماي، ئايىغى ئاستىدىكى يەرنىڭ قۇرۇق-ھوللىگىغا قاراپمۇ قويماي كېتىۋاتاتتى.

ئۇ ۋاقىتنى ئوبدان ھېساپلىۋالمىغاچقا، تاغدىن چۈشۈپ كەنت چېتىگە يېتىپ كەلگەندە گۇگۇم چۈشۈپ قالغان ئىدى، شۇنداق بولسىمۇ ئوي-ئارام ۋە باشقا نەرسىلەرنىڭ قارىسى يەنىلا غۇۋا كۆرۈنۈپ تۇراتتى. ئۇ ئەتراپقا نەزەر تاشلاپ، ئۆز ئائىلىسىنىڭ مونچىسىنى تاپتى. ئەمما مونچىنىڭ مورىسىدىن تۈتۈن چىقمايۋاتاتتى، بۇ ئاندىرىنىڭ كۆڭلىنى خېلى سۇۋۇ-تۇۋەتتى. بۇگۈن كۈن بويى ئۇ، ئېمىشقىكىن-تاڭ، ئۆزىنىڭ مونچا مورىسىدىن تولغىنىپ چىقىۋاتقان تۈتۈننى كۆرەلەيدىغان-لىقىدىن قىلچە گۇمانلانمىغان، ھەتتا تولۇق ئىشەنچ بىلەن: ھازىر ناستيۇنا سۇ توشۇۋاتامدىكىن، ئەمدى ناستيۇنا مەشكە

ئوت يېقىۋاتامدىكىن...... دەپ تەسەۋۋۇر قىلىپ كەلگەن ئىدى. ئۇ ئىش راستىنلا شۇغا چىلاشقانمىدۇ؟ "ئاھ، خۇدا، مېنى تاشلىۋەتمىگىن، ماڭا رەھىم قىلىپ، مەشكە لاۋۇلدىتىپ ئوت ياققۇزۇۋەتكىن، ئى خۇدا، ئۆزەڭ ھەممىگە قادىر، ھازىر مەشكە ئوت ياققۇزساڭمۇ كېچىككەن بولمايدۇ، مەن ئۇچۇن مۇشۇ ئىشنى بېجىرىپ بەرسەڭلا، مېنى قانداق قىلسەن دىسەڭمۇ مەيلى، بەرىگە ماقۇل دەيمەن" ــ بۇ، ئاندىرىنىڭ سەرسانە تۇرمۇش كەچۈرۈشكە باشلىغىنىدىن بۇيان تۇنجى قېتىم خۇداغا يېلىنىشى بولسا كېرەك. تۇيۇقسىز، نېرۋا خاراك-تىرلىق قاتتىق تىترەك گويا بىر دىسكا ئوقتەك ئۇنىڭ پۈتۈن ۋۇجۇدىنى ئوتمە-تۆشۈك قىلىۋەتتى، شۇنىڭ بىلەن ئۇ دىر-دىر تىترەپ كەتتى، بىراق بۇ تىترەك ئۇنى بىر ھازا ئازاپ-لىغاندىن كېيىن، باشلانغىنىغا ئوخشاشلا تۇيۇقسىز توختاپ قالدى. نېرۋا خاراكتىرلىق بۇ تىترەك گويا ئۇنىڭغا ئالايتەن ئاللىقانداق بىر بىشارەت بېرىۋىدىغاندەك تۇراتتى. تىترەكتىن كېيىن ئۇنىڭ ئەزايىدا پەقەت جان قالمىدى. ئۇ يېنىدا كىچىكرەك بىر كوتەك تۇرغانلىغىنى كورۇپ، ئۇنىڭ ئۈستىگە دەرھال ئولتۇردى-دە، قاراڭغۇ چۈشۈشنى كۈتۈشكە باشلىدى.

كەنتتىن ئىتلارنىڭ ھاۋشۇشى ئارىلاپ-ئارىلاپ ئاڭلىنىپ تۇراتتى. كىشلەرنىڭ بىرنىمىلەرگە ئالدىراۋاتقان ئاۋازلىرى، بەزىدە يەنە تېخى گەپ قىلىشقان ئاۋازلىرى قولاققا كىرىپ قالاتتى. بىراق بۇلارنىڭ ھەممىسى گويا نىمە سەۋەپتىن

چاچرىغانلىغىنى بىلىپ بولمايدىغان كۆچىسىز بۆژغۈندەك، ئاندى-رىنىڭ ئۈستىۋېشىغا چۈشۈۋاتاتتى. ئۇ يەنە تاڭ ئاتقان چاغدى-كىدەك داڭقېتىپ قالغان ئىدى، پەقەت: "ناستيۇنا بىرەر كېلىش-مەسچىلىككە ئۇچرىغانمۇ-قانداق؟" دىگەن بىرلا ئىش، ئەڭ مۇھىم بىرلا ئىش ئۇنى ئەندىشىگە سېلىۋاتاتتى. بىراق ئۇينىڭ بىرقانچە دەرىزىسىدىن چىراق نۇرى كورۇنۇپ تۇرغانلىغى ئۇنى يەنىلا قاتتىق ھاياجانلاندۇراتتى. ئۇ: "شىرە ئۈستىگە ساماۋار قويۇلغان، تام مەشتىكى ئوت يالقۇنجاپ كويۇۋاتقان، ئوت يورۇغى تامغا پىلىلداپ چۈشۈپ تۇرغان، كارۋاتقا كوپتۇرۇلگەن ۋە يۇمشاققىنا بىرنەچچە ياستۇق تىزىپ قويۇلغان، كەش-پايپاقسىز يالڭاياقلار ئۇزۇنچاق، قوپال گىلەمگە دەسسەپ تۇرغان بولسا كېرەك" دەپ تەسەۋۋۇر قىلىۋاتاتتى. ھەممە نەرسە ئۇنىڭ ئوزىگە شۇنچە يېقىملىق بولغان ئائىلە كەيپىياتىغا چومگەن ئىدى. بۇلارنى ئەسلەپ ئۇنىڭ كوڭلى ھەم شىرىن تۇيغۇ، ھەم ئۇمىتسىزلىك بىلەن تولدى-دە، يۈرىكى ئوز ئوزىدىن ئازاپلىنىپ سىقىلدى. ئۇ چىراق يورۇغىدىن كوزىنى ئۈزۈپ، بېشىنى باشقا ياققا بۇراپ، كوزىنى يۇمدى. ئۇ بارغانسېرى قويۇقلىشىۋاتقان تۈن قاراڭغۇسىدا بەئەينى ئەگرى-بۈگرى، مۇدۇر-چوقاي ياغاچ مومىغا ئوخشاپ كېتەتتى.

كېيىن پۈتۈن كەنت جىمجىتلىققا چوكتى. ئاندىرى ئاللىبۇرۇن تەييارلىق كورۇپ قويغاچقا، كۈتۈپ كەلگەن شۇ مىنۇت يېتىپ كەلگەن ھامان قەتئىلىك بىلەن ئورنىدىن دەس

تۇرۇپ، قولى بىلەن ئەمەس، بەلكى بېشى بىلەن كىرىست سىزىش ئىشارىتىنى قىلدى-دە، چوڭ-چوڭ قەدەم تاشلاپ دەريا قىشىدىن چۈشۈپ، مۈزلاپ كەتكەن ئانگارا دەرياسىدىن ئۆتۈپ، مونچىغا يول ئالدى، ئاندىن كېيىن تىك قىرغاققا چىقتى، بىراق مونچىنىڭ قاشاسى ئالدىغا بارغاندا، ئالدىغا قەدەم باسالماي، تۇرۇپلا قالدى، بۇ ئېھتىياتچانلىقتىن ئەمەس، بەلكى ئاپەت ياكى ئامەتنىڭ بىر مىنۇتتىن كېيىن مەلۇم بولىدىغانلىقىدىن بولغان ئىدى. كېيىن ئۇ توغرىسىغا تېگىشلىك توساق تېگىدىن ئۈملەپ ئۆتۈپ هويلىغا كىردى. مونچىنىڭ ئىشىكى ئالدىغا بېرىشىغا ئۇنىڭ ئىچىدىن ئىسسىق پار يۈزىگە ئۇرۇلدى.

ئۇ مونچىغا كىرىپلا ئىشىكنى ياپتى. هول بولۇپ ئېغىرلىشىپ كەتكەن پىمىسىنى ئالدىرىماي سالدى. بىر كۈندىن بۇيان ئۇ پىمىدىن بەكمۇ بىزار بولۇپ كەتكەن ئىدى. شۇنىڭدىن كېيىنلا، ھەممە نەرسىنى يىغىشتۇرۇپ بولغاندىن كېيىنلا، زەردە بىلەن غالىپلارچە قاقاقلاپ كۈلۈپ كەتتى. ئۆزىنى ۋاقىراپ-جاقىرىشىپتىشتىن، ئاۋازىنى قويۇۋېتىپ ناخشا ئېيتىۋېتىشتىن ئاران تەستە توختىتىۋالدى. ئەتراپىتىكى ھەممە نەرسىنى غۇلغۇلا قىلىپ ئويغىتىۋەتمەسلىك ئۈچۈن ئۆزىنى قانغىچە تەبرىكلەپ كەتمىدى.

ئۇ بۇ يەردە ناستيونىغا يېقىنلا بولسىمۇ، لېكىن نېمە ئۈچۈندۇر، ئۇنى قايتا سېغىنمىدى. مونچا راسا ئىسسىق ئىدى، بۇ ئۇنىڭغا كۆپايە قىلاتتى.

14

ئىش ئاخىر ئاشكارىلىنىشقا باشلىدى، ناستيۇنا ئالىلىقاچان ئالدىنى ئالغان، تەييارلىق كورۇپ قويغان بولسىمۇ، لېكىن ئىش يەنىلا كۇتمىگەن يەردىن چىقتى.

توتىنچى ئايدا، قارلار ئېرىپ بولۇشىغا مىخئىچ ناستيۇنا بىلەن بىللە ئوتۇن كەسكىلى ماڭدى. ئۇلار ئوتۇن كەسكىلى بارىدىغان ئورمانلىق كەنتتىن يىراق ئەمەس ئىدى. شۇڭا ئۇلار بوش ۋاقتى چىققان هامان دىككىدە بېرىپ، بىرە-ئىككى سائەتكىچە ئوتۇن كېسۋالاتتى-دە، قانچىلىك كېسلىسە شۇنچىلىك كېسىپ قايتىپ كېلەتتى. ئوتۇن يېرىش كوپىنچە مىخئىچ يالغۇز قىلىدىغان ئىش بولۇپ، كېيىن ناستيۇنا ۋاقىت چىقىرىپ تەييار يېرىندىلارنى دوۋىلەپ قويىدىغان بولۇپ قالغان ئىدى. بىراق ئەمدىلىكتە ئوتۇن كېسىش مىخئىچنىڭ قولىغا ئەپ كېلىپ بەر-مەيدىغان بولۇپ قالدى، بىر دەم كەسسىلا هېرىپ كېتىپ، بىر دەم ئارام ئېلىۋالاتتى، ئىلگىرى بولسا بۇنداق ئەمەس ئىدى. ئىلگىرى ئوتۇن كەسكەندىمۇ يوغان كوتەكلەرنى تاشلىۋەتمەيتتى، بۇ يىل قىشتا بولسا، هەرقايسى جەھەتلەردىكى ئەھۋاللاردىن قارىغاندا، كوتەكلەرنى تاشلىۋېتىشكە بولمايتتى.

مىخئىچ ئوتۇن كەسكىلى بارغاندا ئۇۋ مىلتىغىنى ئالغاچ بارمى-

غان ئىدى. ئورمانلىق ناھايىتى يېقىن ئىدى، كەنتتىن بىر چاقىرىم يىراقلىقتا بولغاچقا ئۇۋ ملتىغى ئېلىۋېلىشقا ھاجەت چۈشمەيتتى. بىراق ئورمانلىقتا قىلىدىغان ئىشى ئۇنىڭ ئۇۋچىلارغا خاس ھەۋىسىنى قوزغىغان بولسا كېرەك، ئەتمالىم، ئۇ ئوق-دورا ھازىرلاشقا تۇتۇش قىلدى، ئوزىنىڭ ئۇۋ ملتىغىنى بىر قېتىم سۈرتتى. ئۇ بىر كۈنى ئورمانلىقتا بېرىشتىن بۇرۇن ئامباردا بىر دەم پايىپستەك بولغاندىن كېيىن، يولغا چىقىش ئالدىدا، ئامبارنىڭ ئىشىگىنى يېپىۋېتىپ تۇيۇقسىزلا ناستيۇنادىن:

— قىزىم، ئاندىرىنىڭ "تۇلكا"سىنى كوردىڭىزمۇ؟ مەن ھەممىلا يەرنى ئاختۇرۇپ قارىدىم، يەر يۇتۇپ كەتكەندەكلا، ئۇنىڭ قارىسىمۇ كورۇنمەيدۇغۇ؟ — دەپ سورىدى.

قېيناتام بىلەن بىللە ماڭىمەن، دەپ قولىدا ھەرە تۇتقان پېتى ھويلىسنىڭ ئوتتۇرىسىدا ساقلاپ تۇرغان ناستيۇنا ئۇنىڭ ئۇۋ ملتىغىنى سۈرۈشتۈرۈۋاتقانلىقىنى ئاڭلاپ، داڭقېتىپ قالدى. ئۇ مىخئىچنىڭ بۇ ئىشنى سۈرۈشتۈرۈشىدىن ئەنسىرەپ تۇرغان ھەمدە ئۇنىڭغا قانداق جاۋاپ تېپىپ بېرىش ئۈستىدە ئويلىنىپ قويغان بولسىمۇ، لېكىن ئۇ راستىنلا سۈرۈشتۈرگەندە يەنىلا ئالاقزادە بولۇپ كەتتى: "ئەڭ ياخشىسى، قېيناتام ھازىر مەن بىلەن بۇ ئىش ئۈستىدە سوزلەشمىسىكەن، ئەستا، ياخشىسى ھازىر سوزلەشمىسىكەن، يەنە بىر كۈنى سوزلەشسە، ھازىر بۇنىڭ ئۈستىدە سوزلىشىش بەكمۇ ناباپ."

— ھېچ يەردە كورمىدىڭىزمۇ؟ — مىخئىچ يەنە بىر قېتىم سورىدى-

غان بولسىمۇ، لېكىن تەلەپپۇزىدىن كوچىلاپ سوراۋەرمەيدىغانـ
لىقى چىقىپ تۇراتتى.

كورگەنتىم، — دىدى ناستيۇنا ئىقرار قىلىپ. ئۇ ئوڭايسىزـ
لانغان ۋە ئالاقزادە بولغان هالدا كۈلۈمسىرەپ، مىخسىنچىنىڭ
يېنىغا يېقىن كەلدى-دە، ئاۋازىنى پەسەيتىپ: — مەن ئۇنى
سېتىۋەتتىم، ئاتا، — دىدى. ئۇ پەۋقۇلئاددە سورۇنىدىلا
قېيناتىسىنى ئاندىرىغا ئوخشاش "ئاتا" دەپ چاقىراتتى.

— سېتىۋەتتىم؟ قاچان سېتىۋەتتىڭىز؟ كىمگە سېتىۋەتتىڭىز؟

— خېلى بۇرۇنلا سېتىۋەتكەنتىم، سىزنى تىللامدىكىن دەپ
ئەنسىرەپ زادى ئېيتىشقا جۈرئەت قىلالماي كەلگەن. مەن چانا
هەيدەپ مەخسۇس خادىمنى كاردا كەنتكە ئاپىرىپ قويغان
چاغدا.....سىز ئۇ چاغدا مېنىڭ زايوم سېتىۋالغانلىقىمدىن
چېچىلغانتىڭىز، مەن ئىچىمدە: "شۇنداق ئەمەسمۇ، ئۇنچىلا كوپ
پۇلنى نەدىنمۇ تاپقۇلۇق؟" دەپ ئويلىدىم. مەن ئەسلىدە دەمالـ
لىققا كاللام ئىشلىشىپ، گەپنى ئاغزىمدىن چىقىرىپ تاشلاپ،
شۇنچە كوپ زايوم سېتىۋاپتىكەنمەن، بىراق ئۇنچىلا كوپ
پۇلنى قەيەردىن تاپىمەن؟ ئۇ مىلتىقنى كورگەندىن كېيىن كوڭـ
لىگە يېقىپ قالدى بولغاي، ماڭا زادى سېتىپ بەرمىسىڭىز بولـ
مايدۇ دەپ ئېسىلىپلا ئالدى. شۇنداق قىلىپ مەن ئۇۋ مىلتىغىنى
سېتىۋەتتىم.....ئۇنىڭ گەپلىرىدىن ئېرىپ كېتىپتىمەن.

— نىملەرنى دەپ كېتىۋاتىسىز، قىزىم؟ مىلتىقنى كىم كورـ
دى؟ كىمنىڭ گەپلىرىدىن ئېرىپ كەتتىڭىز؟ هېچ چۈشىنەلمىدىم.

www.uyghurkitap.com

ــ كاردا كەنتدە ئۇچراپ قالغان بىر دىخاننىڭ. مەن ئۇنى تونۇمايمەن. پەقەت ئۇنىڭ بىر ھەربىچە ئۇزۇن پەلتو كىيىۋالغانلىغىلا يادىمدا. ئۇنى كاتىيە خىرىستوۋا يەنى ئافاناش خىرىستوۋانىڭ ئايىلى تونۇيدىكەن. كاتىيە ئۇنىڭ بىلەن ئۇز ئادەمدەك سوزلىشىپ تۇرغاچقا، ئۇنىڭ كىملىگىنى سۈرۈشتۈرۈشكە ئەپسىز بولدى. سوزلىشىپ كېلىشتۇق ــ ئىش پۈتتى.

ــ بۇ كېپىكىزچە، ئۇۋ مىلتىغىنى بىللە ئالغاچ بارغانكەنسىزدە؟

ــ شۇنداق، چاننى ھەيدەپ قايتىپ كەلگەندە قاراڭغۇ چۈشۈپ كەتسە، قورقۇپ كېتەرمەنمىكىن دەپ ئېلىۋالغانتىم.

ــ شۇنداق قىلىپ سېتىۋەتتىم دەڭ؟

ــ ھەئە.

مىخئىچ ئامبارنىڭ ئىشكى ئالدىدىكى سۇپىدا تۇرغان پېتى ناستيۇنانىڭ بۇ يېڭى گەپلىرىنى ئاڭلاۋاتقاندا، ئۇنىڭ قورۇق باسقان چىرايى ھەيران قالغانلىغىدىن قېتىشىپلا قالدى، ئۇ بويىنىنى بىلىنەر ــ بىلىنمەس ئالدىغا چىقىرىپ، كوزلىرىنى چىمچىقلىتىپ، ناستيۇناغا قارىدى.

ــ مەن بىلەن چاخچاقلىشىۋاتمايدىغانسىز، ناستيۇنا؟ راست گەپ قىلىۋاتامسىز؟ ــ ئۇنىڭ يەنىلا بۇ ئىشقا ئىشەنگۈسى كەلمىدى.

ــ ھەممىسى راست گەپ. ئەسلى شۇ چاغدىلا.....بىراق سىزگە ئېيتىشقا يېتىنالماي ھازىرغىچىلىك سورەپ كەلدىم.

— سىز بۇنى قانداقـراق ئويلىدىڭىزكىنا، ئۇۋ مىلـتىغىنى سېتىۋەتـسىڭىز، ئاندىرى قايـتىپ كەلـسە بىزگە مىننەتـدارلىق بىلدۈرىدۇ دەپ ئويلىدىڭىزمۇ قانداق؟

— ئانـدىرى قايتىپ كەلـسە بىز ئۇنى قايـتۇرۇۋالايـمىز، قايتۇرۇۋالايمىز. مەن پەقەت كوز ئالدىمىزدىكى قىيىنچىلىقتىن ئوتۈۋېلىشنىلا ئويـلىدىم، بۇنى ياكـى ئوزەم ئۇچۈن قىلىغىنىم يوق.

— قايتۇرۇۋالايمىز......— مىخئىچ ناستيـۇنانىڭ سوزىنى تەكرارلاپ، ئارقا-ئارقىدىن بېشىنى لىڭشىتىپ ماقۇل بولغانلىغىنى بىلـدۈردى، ئۇ ناستـيۇنانىڭ سوزىـگە ئەمەس، ئوز كوڭـلىدە ئويلاۋاتـقان كوڭۈلـسىز بىر خـىيالغا ماقۇل بولغان ئىـدى. ئۇ قانداق قىلىپ ئوزىنىڭ بۇ خىيالىغا مۇكەممەل، ئاخىـرقى جاۋاپ تېپىش ئۈستىدە باش قاتۇرۇپ، بىرئاز جىم تۇرغاندىن كېيىن، سوراشقا تېگىشلىك ئىشنى ئېسىگە ئالدى-دە سورىـدى، — ئۇنـداق بولسا......ئۇنى قانچە يۇلغا ساتتىڭىز؟ — ئۇ سوزىنى تۈگىتىپ، ناسـتيۇنانىڭ جاۋاۋىـنى تېخىـمۇ ئېنىـقراق ئاڭلىـماقچى بولۇۋاتقاندەك، بېشىنى بىلىنەر-بىلىنمەس قىيسايتىپ، قۇلىغىنى دىڭ تۇتتى.

شۇنىڭ بىلەن بۇ ھەقـتىكى ئەڭ مۇھـىم ۋە گەپ بىلەن ئەپلەپ-سەپلەپ ئوتكۈزۈۋېتىش ئەڭ تەس بولغان پەيت يېتىپ كەلدى.

— مانا ھازىر چىقىـمەن، — ناستيۇنا شۇنداق دەپ قويۇپـلا

ئۇيگە كىردى-دە، تاختۇيشىدىن لاتا بىلەن ئوراپ قويۇلغان ھىلىقى قول سائىتىنى — ئۇتكەن قېتىم ئاندىرى بەرگەن قول سائىتىنى ئېلىپ، قېيىناتىسىنىڭ يېنىغا يېنىپ چىقتى، شۇ چاغدا مىخئىچ سۇپىدىن چۇشۇپ پەلەمپەيدە ئولتۇرۇۋالغان ئىدى. — مانا، ئېلىڭ، — دېدى ناستيۇنا قول سائىتىنى ئۇنىڭغا ئۇزىتىۋېتىپ.

مىخئىچ ناستيۇنانىڭ سائەت ئۇزاتقان قولىنى ئىتتىرىۋېتىپ، ئورنىدىن تۇرۇپ كەتتى.

— بۇ.....بۇ.....نىمە بۇ؟ — دېدى ئۇ ئالاقزادە بولۇپ، چىرايىنى تۇرۇپ.

— قول سائىتى، بۇ قول سائىتى. — دېدى ناستيۇنا دەرھال چۇشەندۇرۇپ، — مەن ئۇۋ مىلتىغىنى پۇلغا ساتماي، مۇشۇ نەرسە بىلەن تېگىشتىم. دىمەكچىمەنكى، مىلتىققا قول سائىتىنى تېگىشتىم. چۇنكى سائەتنى ئاسان ساتقىلى بولىدىكەن، ھىلىقى ئادەم بۇنىڭ ئادەتتىكى قول سائىتى ئەمەس، بەلكى چەتئەل مېلى ئىكەنلىگىنى، كوپ پۇلغا يارايدىغانلىغىنى ئېيتتى. قارىمامسىز، بۇ سائەتنىڭ ئۇچ تىلى بار ئىكەن. — ناستيۇنا ناھايىتى چاققانلىق بىلەن سائەت پۇرژىنىسىنى چىڭ تولغىدى. بۇنىڭدىن ئۇنىڭ بۇنى بىرىنچى قېتىم تولغاۋاتقانلىغى چىقىپ تۇراتتى. ئاندىن كېيىن ئۇ سائەتنى مىخئىچنىڭ قولىغا تۇتقۇزۇپ قويدى، — قارىڭا: مانا ماۋۇ ھەم ئۇزۇن، ھەم ئىنچىكە تىلىنىڭ مېڭىۋاتقانلىغىنى بىر قاراپلا كورگىلى بولىدۇ، ئۇنىڭ ئۇستىگە ئۇنىڭ

شۇنچە تېز مېڭىشنى دىمەمسىز، نىمە دىگەن تېز ـ ھە. بۇنداق سائەتنى مەن ئانامنىڭ قوسىغىدىن يەرگەن چۇشكەندىن بۇيان كورۇپ باقمىغان ئىدىم. قارىماسىز، بۇنىڭ نەقەدەر نەپىس، نەقەدەر چىرايلىق ياسالغىنىنى..... يەنە كېلىپ بۇ ئىنىتايىن توغرا ماڭىدىكەن. زادىلا خاتا مېڭىپ قالمىدى.

مىخئىچ بىر ئالقىنى ئۇستىگە يەنە بىر ئالقىنىنى قويۇپ، بۇ سائەتنى خۇددى بىر بومبىنى تۇتۇپ تۇرغاندەك ئېھتىياتچانلىق بىلەن تۇتقان پېتى بىرنەچچە قېتىم ئورۇپ-چورۇپ كوردى-دە، دەرھال ناستىيۇناغا قايتۇرۇپ بەردى. ناستىيۇنا سوزىنى داۋاملاشتۇردى:

—بۇ سائەت تېخى قاراڭغۇ چۇشكەن ھامان پاقىراپ كېتىدۇ، قارىڭا، ماۋۇ چېكىتلەر خۇددى سان ـ ساناقسىز چىراقلارغا ئوخشاش چاقناپ تۇرىدۇ، بۇنىڭ ھەر بىر چېكىتىنى شۇنچە ئېنىق كورگىلى بولىدۇ، — ناستىيۇنا مەقسەتسىز، ئۇمىتسىز ھاياجان ئىچىدە بىر ـ ئىككى ئېغىز قوشۇمچە قىلدى ـ دە، جىم بولۇپ قالدى.

—ئوۋ مىلتىغىنى سائەت بىلەن، ئويۇنچۇق بىلەن تېگىشىپسىز، — دىدى مىخئىچ چۇشىنىپ، — سىززە.

—سائەتنى ساتماق ئاسان، ھەش ـ پەش دىگىچىلا سېتىۋېتەلەيمەن..... بىزنىڭ بۇ يەردە ھەممەيلەننىڭ ئوۋ مىلتىغى بار، بىراق سائەتنى..... ئۇنىڭ ئۇستىگە بۇنداق ياخشى سائەتنى دەڭا..... بۇنى شۇنداق چىقىرىپ قويسىلا ھەممەيلەن تالىشىپ

www.uyghurkitap.com

تۇرۇۋالىدۇ، ھەتتا تالىشىپ بىلەكلىرىنىمۇ سۇندۇرۇپ قويۇش-
لىرى مۇمكىن.

— گەپنىڭ راستىنى ئېيتسام، قىزىم، بۇنداق ئىشنى قىلغىنى-
ڭىز ئۈچۈن راستىنلا سىزنىڭ بىلىگىڭىزنى ياكى بولمىسا باشقا
بىر يېرىڭىزنى سۇندۇرۇۋېتىش كېرەك. سىزچۇ، بىرەر ئىشقا
دۇچكەلگەندە ھەممىشە ئېلىشىپلا يۈرمەي، كاللىڭىزنى ئىشقا سېلىپ
ئويلاپ بېقىڭ، ئۆزىڭىزمۇ نىمە ئىشلارنى قىلىۋاتقانلىقىڭىزنى
بىلمەيسىز. قول سائىتىنى كىمگە سېتىپ بەرمەكچى؟ بۇنداق
نەرسىنى كىممۇ ئالسۇن؟! ۋاقىتنى بىلمەكچى بولسىڭىز، كۈنگە
قاراپ قويسىڭىزلا ئىش پۈتمەمدىمۇ. ھىم، "قاراڭغۇ چۈشكەن ھامان
پاقىراپ كېتىدىكەن تېخى". — مىخئىچ ناستيۇنانىڭ باياتىن
ئالىقاندىكى قالتىس، ھەيران قالغۇدەك بىر ئىش قىلغاندەك
داڭلىغانلىقىنى ئېسىگە ئېلىپ، بىرنى تۈكۈردى-دە، زەردىسى
بىلەن سوزىنى داۋاملاشتۇردى، — ئۇنىڭ يورۇغىنى نىمە قىلات-
تىم؟ مەن شۇ يورۇقتا ئولتۇرۇپ پىت باقامتىم-يا؟

— ئىننوكىنتى ئىۋانوۋىچ ئالىدۇ، — دىدى ناستيۇنا بوش كەل-
مەي، — بۇ سائەتنىڭ ئۇنىڭ كوڭلىگە جەزمەن يېقىپ قالىدىغان-
لىقىنى بىلىمەن. ئۇ بۇنداق نەرسىلەرگە بەكمۇ ئامراق. ئۇنىڭغا
كورسىتىپ قويساقلا، جەزمەن سېتىۋالىدۇ. — تېخىمۇ قايىل
قىلارلىق كۈچكە ئىگە بولسۇن ئۈچۈن ئۇ يەنە بىر ئېغىز سوز
قوشۇپ قويدى، — ھىلىقى مەخسۇس خادىم، مەن ئايىرىپ قوي-
غان ھىلىقى ئادەم سائەتنى ماڭا سېتىپ بەر، ئىككى مىڭ رۇبلى

بىرەي دەپ تۇرۇۋالدى، ئۇنىڭ ئۇستىگە يەنە تېخى ماڭا سې-
تىپ بەرمىسەڭ زادى بولمايدۇ دەپ يېلىنىپ تۇرۇۋالدى......
— نەچچە پۇل بىرەي دىدى، نەچچە پۇل؟
— ئىككى مىڭ رۇبلى.
— راستىنلا شۇنداق ئەخمەقلەر چىققان بولسا، نىمىشقا شۇلارغا سېتىپ بەرمىدىڭىز؟
— ئېھتىمال بۇ سائەتنى ئۇنىڭدىنمۇ ئۇرە باھادا سېتىش مۇمكىن.
— ئۇنداق بولسا تېخىمۇ كوپرەك پۇل چىقىرىدىغان ئادەمنى تېپىپ بېقىڭا قېنى. شۇنداق ئادەمنى قانداق تاپىدىغانلىغىڭىزغا قاراپ باقاي. ئىككى مىڭ رۇبلى......ئۇ، ھىلىقى مەخسۇس خادىم، سىز بىلەن چاخچاقلىشىپ قويغان بولسا كېرەك، شۇنىڭ-غىمۇ ئىشىنىپ كېتىپسىز، — ئۇ ئۇز سوزىنى داۋاملاشتۇرۇپ ھەرگۇسى كەلمىگەنلىكتىن، ئۇزۇپ ئېيتتى، — بوپتىلا، ماڭايلى. مۇشۇ سائەتنىڭ كاساپىتىدىن شۇنچە ۋاقتىمىزغا دەخلى يەتتى. خوشال-لىنارلىق يوغان بىر ئىشنى ئېيتىپ بەرگىنىڭىزگە كوپ رەھمەت. شۇمۇ يېتەر. ئېلىڭ بۇ سائىتىڭىزنى، خۇدا ھەققى، تېزرەك ئېلىڭ.

ئۇلار دەرەخ كېسىشكە ماڭدى. بىراق ناستيۇنا بۇ پاراڭنىڭ تېخى ئايىغى چىقمىدى، مىخئىچ جەزمەن تاقەت قىلىپ تۇرال-ماي، يەنە بۇ سوزنى تىلغا ئالماي قويمايدۇ دەپ ئويلىدى. چۈنكى ئۇلار بىللە بولىدىغان ۋاقىت خېلى ئۇزۇن ئىدى، ئۇنىڭ

ئۇستىگە بۇ قېتىمقى پاراڭدىن شۇنچىلا يوغان تۈگۈن قېپقالغان تۇرسا، گەپنىڭ يەنە باشقا ئىشلارغا ئۆتۈپ كېتىشى ئۇنچە ئاسانغا چۈشمەيتتى. خۇددى ناستيۇنانىڭ ئۇمىت قىلغىنىدەك، بۈگۈن ئەڭ قورقۇنچلۇق ئىش ئۆتۈپ كەتكەن بولسىمۇ، لېكىن يەنىلا يۈرەك ئالدى بولۇپ تۇراتتى: "ئەمدىلىكتە ئەڭ زورۇرى باياتىن دىگەن گەپلىرىمدە چىڭ تۇرىۋېرىش، ئۇ گېپىمنى ھەرگىز ئۆزگەرتىۋالماسلىغىم، ھەرگىز چاندۇرۇپ قويماسلىغىم، شۇنىڭ بىلەن بىرگە يەنە بىلمەسلىككە سېلىۋېلىشىم كېرەك. قېيناتام قاچان سۈرۈشتۈرۈپ قالاركىن دەپ دەككە-دۈككىدە ئۆتكۈزۈپ كەلگەن كۈنلىرىم ھەر ھالدا تۈگىدى، نەرسە-كېرەكنىڭ يوقىلىپ كەتكەنلىكى توغرىسىدا ئېيتقان سوزلىرىمنىڭ جايىدا بولغان-بولمىغانلىغىدىن، شۇ سوزلىرىمنى ئۆتكۈزەلىگەن-ئۆتكۈزەلمىگەنلىگىمدىن قەتئىي نەزەر، ئىشقىلىپ ئۇ گەپنى ئالدىدىن ئۆتكۈزدۈم. بۇنىڭدىن كېيىن چېنىپ قالمىسىلا ئانچە تەس كۈنگە قالماسمەن. ئەلۋەتتە، بۇنداق كۈنلەرمۇ پەقەت ھىلىقى نازۇك پەيت يېتىپ كەلگىچىلا داۋاملىشار. شۇ پەيت يېتىپ كەلگەن ھامان مەن نەرسە-كېرەكنىڭ قانداق يوقىلىپ كەتكەنلىگىگە ئەمەس، بىر نەرسىنىڭ كوپ بولۇپ قالغانلىغىغا، قىسقىسى، نىمە ئۈچۈن قوساقتا بالا پەيدا بولۇپ قالغانلىغىغا جاۋاپ بېرىشكە مەجبۇر بولىمەن. شۇنداق پەيتنىڭ يېتىپ كېلىشى ناھايىتى يىراقتىكى ئىشتەك قىلىسىمۇ، لېكىن بەرىبىر يېتىپ كېلىدۇ، بۇنىڭدا شەك يوق."

ئۇلار دەرەخ كېسىلگەن جايغا كېلىپ ھايال بولمايلا بىر قارىغاينى ھەرىدەشكە كىرىشتى، ئۇلار بۇ قارىغاينى خېلى بۇرۇنلا كۆزلەپ قويغان ئىدى. مىختىچ ئاۋال قارىغاينىڭ باراقسان ئۆسكەن تەرىپىگە ئۆتۈپ، تۆۋىگە بىرنەچچە پالتا ئۇردى، ئاندىن كېيىن ئىككىيلەن پالتا ئۇرۇلغان يەرنىڭ قارشىسىدىن ھەرىدەشكە كىرىشتى. بۇ دەرەخنى غولى ئانچە يوغان ئەمەس، ئاسان ھەرىدىگىلى بولغىنى ئۈچۈن تاللىغان ئىدى، بىراق ئىمىشقىدۇ ھەرە چىڭ قىسىلىپ قېلىپ، ھەرىدەش ناھايىتى قىيىن بولۇپ قالدى؛ ئۇزۇن ئۆتمەيلا مىختىچ ھارغىنىدىن دېمىنى ئالالماي يۆتىلىشكە باشلىدى. ناستيۇنا يەردە قېيناتىسى-نىڭ يۆتىلىپ بولۇشىنى كۈتۈپ ئولتۇردى، ئۇ ئۆتكەن يىلقى سارغايغان ئوت-چۆپلەر ئارىسىدىن ئاچ يېشىل بىر تال ئۆتنى كۆرۈپ قالدى، ھىلىقى يۇمران ئوت غىل-پال قىلىپ قويۇپلا كۆزدىن غايىپ بولدى، بىراق ناستيۇنا ئىگىشىپ ئۇنى قايتىدىن تېپىۋالدى ھەمدە ئۇنىڭ ئەتراپىدا يەنە نۇرغۇن يۇمران ئوتلار بارلىقىنى كۆردى. ئۇ بىر تال ئۈزۈۋېلىپ، ئالقىنىغا قويۇپ سى-لاپ ئولتۇرۇپ خىيالغا پاتتى. ئۇ ئۆز خىيالىدا ئۆزىگە ئۈمىت بېغىشلىيالايدىغان ئىنتايىن مۇھىم، بىراق يەنە خېلىلا گىرىم-سەن ئوي-پىكىرنىڭ ئۆزىگە قاراپ كېلىۋاتقانلىقىنى سەزگەندەك بولدى، ئەمما بۇ ئوي-پىكىر قەستەن چېقىشىۋاتقاندەك، ئۇنىڭ قولىغا چۈشمەي دەپ قالغاندا، يەنە غىپپىدە تىكىۋەتكەندەك بول-دى. مىختىچ يۆتىلىپ بولغاندىن كېيىن ئۇنىڭ يېنىغا كەلدى.

www.uyghurkitap.com

ناستيۇنا قولىنى سوزۇپ ئۇتنى ئۇنىڭغا كورسەتتى:

ــ قارىغا، يېڭى ئۇتلار ئۇسۇپ چىقىپتۇ، بۇ يىل بۇنى تېخى تۇنجى قېتىم كورۇشۇم.

مىخئىچ ئۇنىڭغا قاراپمۇ قويماي، ھەرىدەشكە كىرىشتى. ناستيۇنا: "ئۇزەمنىڭ سەۋەنلىكىمنى يېپىش كويىدا قېيناتامغا ياخشىچاق بولۇۋاتقاندەك بىر ئىش قىلىپ قويۇپتىمەن" دىگەن ئويدا، ئېغىز ئاچمىسام بوپتىكەن، دەپ پۇشايمان قىلدى.

بۇگۇن ھاۋا ئوچۇق بولسىمۇ، لېكىن ئاپتاپنىڭ تاۋى ئانچە كۇچلۇك ئەمەس ئىدى، قۇياش يەر-زىمىننى تۇتۇق يورۇتۇپ تۇراتتى، ھازىر دەل چۇش ۋاقتى بولسىمۇ، لېكىن قۇياش نىمىشقىدۇ بىرئاز روھى چۇشكۇن كورۇنەتتى؛ ئۇ گويا ئورۇقلاپ، ھارارىتى بارا-بارا تۇگەپ كېتىۋاتقاندەك، ئۇنىڭ ئاجىز نۇرى ھاۋا بوشلۇغىدا ئېرىلىپ قىلىپ، يەر يۇزىگە يېتىپ كېلەلمەيۋاتقاندەك كورۇنەتتى. بىر چاشقان ئاللىقانداق بىر جايدا ۋىچىلداۋاتاتتى، بىر ئىت يىراقتىكى تاغ ئۇستىدە ھاۋ-ھاۋ قىلىپ قاۋاۋاتاتتى، بىر قېرى دەرەخ غىرىس-غىرىس قىلىپ تۇراتتى، بىراق بۇ ئاۋازلار بۇ يەرنىڭ جىمجىتلىغىغا دەخلى يەتكۇزمەي، ئەكسىچە، جىمجىتلىقتىكى غەمكىنلىكنى قوزغىلاۋاتقاندەك قىلاتتى. شۇ كۇن ئالايىتەن يېشىل ئوت-چوپلەرنىڭ يورەكلىك ھالدا تۇپراقتىن باش كوتىرىپ چىقىۋېلىشى، دەرەخلەرنىڭ يۇمران بىخلىرىنىڭ ھىچنىمىدىن قورقماي يوپۇرماق سۇرۇۋېلىشى ئۇچۇن شۇنچىلا ئادەتتىكىدەك، شۇنچىلا جىمجىت بولۇپ

بېرىۋاتقاندەك تۇراتتى.

ھېلىقى قارىغاي ئاخىر ھەرە چىشلىرىنىڭ زەربىسىگە بەرداشلىق بېرەلمەي قاراسلاپ سۇندى. شاخلىرى بىر پەس تارتىشىپ، يىغلىغۇسى كەلمەي، ئۇمىتسىزلىك ئىچىدە زورمۇ-زور جان تالىشىپ باقتىيۇ، لېكىن ئاخىر ئامالسىز قىڭغىيىشقا، يىقىلىشقا باشلىدى، دەرەخنىڭ قوۋزىقى يىرىلىپ كەتتى. مىخئىچ بىلەن ناستيۇنا دەرھال ئۇزلىرىنى بىر چەتكە ئالدى، دەرەخنىڭ ھەرىدەلگەن غولى بىر تولغاندى-دە، شاخلىرى ھاۋا بوشلۇغىدا بىر ئايلىنىپلا غاراسلاپ دەھشەتلىك ئاۋاز بىلەن يىقىلدى — ئۇنىڭ سۇنغان بىر شېخى كوككە قاڭقىدى، چاتقاللىق ئۇنىڭ زەربىدىن تىترەپ كەتتى، دەريانىڭ ئۇ يېقىدىنمۇ ئەكس سادا ياڭرىدى. مىخئىچ ئوتۇن دوۋىسى ئۇستىدىكى پالتىنى قولىغا ئېلىپ، يۈگۈرۈپ بارغان پېتى شاخلىرىنى چاتاشقا باشلىدى، ناستيۇنا ئىلگىرىكىگە ئوخشاشلا چاتالغان شاخلىرىنى بىر يانغا سورەپ ئاپىرىپ دوۋىلەپ قويدى.

كەسلەم قىلىپ ھەرىدەيدىغان غولنى توغرىلاپ قويۇۋالغاندىن كېيىن، ئازراق ئارام ئېلىۋالماقچى بولۇپ ئولتۇرغاندا مىخئىچ:

— ناستيۇنا، سىز راستتىنلا ئاندىرىنىڭ قەيەردىلىكىنى بىلمەمسىز؟ — دەپ سوراپ قالدى.

بۇ سوئال ئۇنىڭ زادىلا كۆتمىگەن يېرىدىن چىقتى، ئۇ ھەممە ئىشنى ئالدىنئالا مولچەرلىگەن بولسىمۇ، لېكىن بۇ مەسىلىنى مولچەرلىمىگەن ئىدى؛ بۇ قانداقمۇ ئۇنى ئالاقزادە

قىلىۋەتمىسۇن؟!

— ئاندىرىسنى دەمسىز؟ — ئۇ ئالدىراپ قايتۇرۇپ سوئال قويۇپ، ھەيران بولغان بولۇۋېلىپ، ئالاقزادىلىكىنى مۇۋەپپەقىيەتلىك يوشۇردى. — مەن نەدىن بىلەي؟ نېمىشقا مەندىن سوراپسىز؟

— بۇ گېپىڭىزچە، بىلمەيدىكەنسىز - دە؟

— ھېچنېمىنى بىلمەيمەن، مېنىڭ بىلىدىغانلىرىممۇ سىز بىلىدىغان ئاشۇ ئىشلار - دە. يەنە ئۇنىڭدىن كۆپرەك نەرسىنى مەن قاياقتىن بىلەي؟ ئىككىمىز بىر ئۆيدە تۇرىمىزغۇ!

مىخئېچ يۈرىكىنى پىچاق تىلىۋەتكەندەك ئازاپلانغان ھالدا ناستيۇناغا كۆزىنى ئۈزمەي قارىماقتا ئىدى، ياق، ئۇنىڭغا قاراۋاتقىنى يوق، ئۇنىڭ سۆزلىرىگە ئىشەنمىگەچكە، ئۇنىڭ ئاندىرىنىڭ نەدىكىنى راستتىنلا بىلىدىغانلىقىنى چىراي ئىپادىسى ۋە يۈرۈش - تۇرۇشىدىن ئېنىقلىۋالماقچى بولغاندەك، ئۇنى كۆزىتىۋاتاتتى.

— مېنىڭچە سىز جەزمەن باشقا ئىشلارنىمۇ بىلىسىز. بەلكىم ئېيتىپ بەرگۈڭىز كەلمەيۋاتقاندۇ. ئەگەر شۇنداق بولسا..... ئېيتىپ بېرىڭ، ناستيۇنا. يالغۇز ماڭىلا ئېيتىپ بېرىڭ. مەندىن يوشۇرماڭ.

— مەن نېمىنى ئېيتىپ بېرىمەن؟ — ناستيۇنا ئاخىر ئۆزىنى تۇتۇۋېلىپ، تېخىمۇ ئېنىق جاۋاپ بەردى، — تازىمۇ قىزىق ئىش - تە، مەن سىزگە نېمىنى ئېيتىپ بېرەلەيتتىم؟ راستتىنلا

سىزگە ئېيتىپ بەرگۈدەك بىر نەرسە بولسا، ئېيتىپ بەرمەي قالامتىم؟ مېنىڭ بىلىدىغانلىرىممۇ سىز بىلىدىغان ئىشلار ـ دە.

ــ مەن شۇنداقلا سوراپ باقتىم......چۈنكى سىز يېقىندىن بۇيان بىر قىسمىراق بولۇپ قالدىڭىز.

ــ قانداق بىر قىسمىراق بولۇپ قاپتىمەن؟ ــ دەپ سورىدى ناستيۇنا چوچۇپ كېتىپ، گەپ ئېلىش تەلەپپۇزى بىلەن.

ــ ئەس ـ ھوشىڭىزنى يوقاتقاندەكلا يۈرۈپسىز، بەلكىم گۇمانـ خورلۇق قىلىۋاتقاندۇرمەن......بىراق سىزنىڭ مەندىن سوراپ باقمايلا، ئۇۋۇ ملتىغىنى ئاللىقانداق بىر سائەت بىلەن تېگىشىۋېتەـ دىغانلىقىڭىزنى زادىلا خىيالىمغا كەلتۈرۈپ باقماپتىكەنمەن. سىز ئىلگىرى ئەزەلدىن بۇنداق قىلمايتتىڭىز. مېنىڭچە، قىزىم، ئۇۋۇ ملتىغىدىن باشقا كۆڭلىڭىزدە يەنە ئاللىقانداق بىر ئىش بار. سىز ھەمىشە دەككە ـ دۈككىدە......ھەمىشە ئالاقزادە بولۇپ يۈرگەندەكلا قىلىسىز......بىزدىن ئايرىلماقچى بولۇۋاتامسىز ـ يا؟

ــ ياق! ياق! نەگە باراتتىم؟ ئۇزەڭلار قوغلاپ چىقارمىساڭلار ئۆزەم كېتىپ قالمايمەن. ــ دېدى ناستيۇنا گەپنى چىن قەلبىدىن چىقىرىپ سەمىمىلىك بىلەن، ــ ئۇرۇش، ئەتىمالىم، ئاياقلىشاي دەپ قالغاندۇ، شۇ چاغدا كورەرسىز.

ــ ئۇ قەيەردىكىنا؟

ــ ئېيتتىمغۇ، مەن ئۇنىڭ قەيەردىلىكىنى بىلمەيمەن دەپ.

ــ سىزنى جاۋاپكارلىققا تارتىۋاتقىنىم يوق، قىزىم.

ئۇلار يەنە دەرەخنى ھەرىدەشكە باشلىدى؛ ناستيۇنا ھەرىنى

تارتىۋېتىپ، قېيناتىسىنىڭ ئۇزىنىڭ سوزىگە ئىشىنىدىغان-ئىشەنمەيدىغانلىقىنى بىلىۋالماقچى بولۇپ، ئارىلاپ-ئارىلاپ ئۇنىڭغا يەرنىڭ تېگىدىن قاراپ قوياتتى. "مېنى ئاندىرىنىڭ يەنە باشقا ئىشلىرىنىمۇ بىلىدۇ دەپ گۇمانلىنىۋاتىدۇ، بۇ ياخشىلىقنىڭ ئالامىتى ئەمەس، سوزلەپ ئولتۇرۇشنىڭ ھاجىتى يوق، قېيناتام بۇنىڭدىن ئېتىۋارەن مېنىڭ ھەركەتلىرىمنى كۇزىتىدۇ، ھازىرچە مېنىڭ سوزۇمگە ئىشەنگەن تەقدىردىمۇ، بىر دەمدىن كېيىن يەنىلا ئىختىيارسىز نازارەت قىلىدۇ، چۇنكى كوڭۇلدە پەيدا بولغان گۇماننى تۇگىتىش ئۇنچىلا ئاسانغا چۇشمەيدۇ، گۇمان پەيدا بولۇپ قالغان ئىكەن، ئادەم گۇمانىغا مەھكۇم بولۇپ قالىدۇ. بۇگۇندىن باشلاپ ئېھتىيات قىلمىسام، ھەر بىر قەدىمىمنى ئويلاپ باسمىسام بولمايدۇ. بىراق گەپ شۇ يەردىكى، يەنە ئىككى ئاي ئوتسە قوسىقىم يوغىناشقا باشلايدۇ، بۇنى ھەرگىز ئوۋ مىلتىقىغا ئوخشاش كوز بوياش بىلەن ئوتكۇزۇۋەتكىلى بولمايدۇ. ھەرقانچە ئويلانساممۇ، ھەرقانچە ئېھتىيات قىلساممۇ بۇ 'سائەت' يەنىلا قاتتىق ئاۋاز بىلەن تىك-تاك، تىك-تاك قىلىپ توختىماي ماڭىدۇ"......ناستيۇنا كەلگۇسىدە ئۇزىنىڭ قانداق ئەھۋاللارغا دۇچكېلىدىغانلىقىنى تەسەۋۋۇر قىلالمايتتى، بۇ جەھەتتە ئۇنىڭ تەسەۋۋۇر قىلىش كۇچى تولىمۇ ئاجىز ئىدى، چۇنكى ئۇ دۇچكېلىۋاتقان قىيىن ئەھۋال ئادەمنى تولىمۇ ئوسال قىلىدىغان ئەھۋال ئىدى. باشقىلار سېزىۋېلىشتىن بۇرۇن، ئۇلار ناستيۇنانى يۇز تۇرانە ئەيىپلەشتىن ئىلگىرى ئۇ ھېچقانداق

ئامال قىلالماي، پەقەت پېشانەمگە كەلگەننى كۆرەرمەن دەپ
ئولتۇرماقتىن باشقا چارە يوق ئىدى. شۇنداق كۈنلەر يېتىپ
كەلگەندە پەقەت ئۆز كۈچى بىلەن، ئۆز ئەقلى بىلەن يول
تاپماقتىن باشقا ئامالى يوق ئىدى، ياردەم بېرىدىغان ئادىمى
يوق ئىدى، يالغۇز ئۆز كۈچىگە تايىنىپ ئۈچ جاننى ساقلاپ
قىلىشقا توغرا كېلەتتى. ئۇنداق بولسا، شۇ پەيت يېتىپ
كەلگەندە بۇنىڭغا يەتكۈدەك كۈچ تاپالامدۇ، ئۇ بۇنى بىلمەيتتى،
بۇ مەسىلە ئۈستىدە ئالدىنئالا باش قاتۇرغۇسىمۇ كەلمەيتتى. ئۇ
ئەزەلدىن ئۆزىنى ئاجىز ئەمەس دەپ ھېساپلاپ كەلگەن ئىدى،
بىراق شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا بۇ مەسىلىدە يالغۇز كۈچ-
قۇۋۋەت ۋە سەۋرچانلىقلا زورۇر بولۇپ قالماستىن، بەلكى
ئۆزەمدە تەخ بولمىغان مەلۇم نەرسە بولمىسا بولماسمىكىن دەپ
ئەندىشە قىلاتتى. بەلكىم ئۇ ھەرقانداق خورلۇقنىمۇ چىشىنى
چىشلەپ بەرداشلىق بېرىپ ئۆتكۈزۈۋېتىشى مۇمكىن، بىراق
ھەممە ئادەمنى، پۈتكۈل دۇنيانى ئالداپ، ئۇلارنىڭ ھەقىقى
ئەھۋالنى تەكشۈرۈپ ئېنىقلىشىغا مەڭگۈ يول قويماسلىق
مۇمكىنمۇ؟ بۇنى ئەمەلگە ئاشۇرۇشتا بىر ئادەمنىڭلا كۈچىگە
تايىنىش — مەيلى ئۇنىڭ قانچە چاققان، قولىدىن ئىش كېلىدى-
غان بولۇشىدىن قەتئىي نەزەر — تولىمۇ ئاز كېلىپ قالامدۇ-
قانداق؟ ئاندىرىنىڭ ئۆز زىممىسىگە ئالىدىغان گۇنايى تولىمۇ
چوڭ بولۇپ كەتكەنمۇ-قانداق؟ ئۇنىڭ گۇنايىنىڭ چوڭلۇغى
ئۆزىنىڭ چوڭلۇغىدىن، قالغان پۈتكۈل ئۆمرىدە زىممىسىگە

ئالالايدىغان دەرىجىدە ئېشىپ كەتكەچكە، نائىلاج قالغان پۈتكۈل ئۆمرىنى خۇدادىن ئۆز گۇنايىنى تىلەپ دۇئا قىلىشقا سەرپ قىلامدىكىن.

ناستيۇنا بۇ ئىش چېنىپ قېلىشتىن ئىلگىرى ئۆزىنىڭ بۇ ئىنتايىن ئېغىر غەم يۈكىنى يۇدۇپ يۈرۈپ، دەككە-دۈككە ئىچىدە يۈرۈشتىن خالى بولۇش ئۈچۈن، ھامىلدار بولۇپ قالغانلىقىنى قېيىناتىسىغا مۇۋاپىق پەيت تېپىپ ئېيتىپ قويماقچى بولغان ئىدى. "ھەرقانچە سەت كېلىنمۇ بەرىبىر قېيىناتىسى-قېيىنانىسىغا كورۇنمەي قالمايدۇ." ئەگەر قېيىناتىسى ئۆزىنى كەچۈرسىلا، ئاسانلىقچە كەچۈرمىسىمۇ، دەرھال كەچۈرمىسىمۇ، لېكىن ئاخىر بەرىبىر كەچۈرسىلا، ئۇنىڭ كوڭلى ئازادىرەك بولغان بولاتتى، ئۇنىڭدىن باشقا ئىشلارغا بەرداشلىق بېرەلىگەن بولاتتى. بىراق ناستيۇنانىڭ مىخىنچقا ئىچى ئاغرىيتتى. ئۇ قېيىناتىسىنىڭ بۇ خەۋەرنى ئاڭلىغاندىن كېيىن جەزمەن چوچۇپ قېتىپلا قالىدىغانلىقىنى، ئازاپلانغان، ھەسرەتلەنگەن ھالدا بېشىنى توۋەن سېلىپ، ئۆزىدىن مۇشۇنداق پەيتتە سوراشقا تېگىشلىك بەزى ئىشلارنى سوراشقا پېتىنالمايدىغانلىقىنى كوز ئالدىغا كەلتۈردى......ياق، بۈگۈن ئۇۋ ملتىغى توغرىسىدا بولغان گەپلەرمۇ يېتىپ ئاشتى، باياتىنقى پاراڭمۇ ئۇنى-ناستيۇنانى تولىمۇ ئوڭايسىزلاندۇردى. ئۇنىڭ ئۇستىگە "چاپىغىنى ئالمەن دەپ قارغۇ قىلىپ قويۇپتۇ" دىگەندەك ئىش بولۇشى مۇمكىن: بۇ ئىشنى قېيىناتىسىغا ئېيتىپ قويىدىغان بولسا، ئەكسىچە، ئۇنىڭ گۇمانى

كوپىيىشى مۇمكىن، ئەسلىدە قارىسىغا پەرەز قىلىنغان بولسا، ئەمدى راست ئىكەن دەپ ئىشىنىپ كېتىشى مۇمكىن. ناستيۇنا مىخئىچىنىڭ ھەر تەرەپتىن چىنىپ تۇرىدىغان يالغان-ياۋىداق سوزلەرگە ئىشەنمەي قېلىشىدىن ئەنسىرىدى. چۈنكى مىخئىچ ناستيۇنانى ھەرقانداق ئادەمدىن بەكرەك چۈشىنەتتى. شۇڭا ۋاقتى كەلگەندە مىخئىچ ھەممە ئىشلارنى بىر بىرى بىلەن چېتىپ، ئاندىرىنىڭ ئۈستىگە يۈكلىشى مۇمكىن. ناستيۇنانىڭ بۇنداق قىلىشقا ھەققى يوق ئىدى، شۇڭا ئۇ ھەرگىز تىنىماسلىق ۋە ھەرگىز بىپەرۋالىق قىلماسلىق نىيىتىگە كەلدى.

ئۇلار قارىغايىنى ھەرىدەپ پارچىلاپ بولغاندا، كەچ بولۇپ قالغاچقا، ئۆيگە قايتماقچى بولۇشتى. قۇياش غەرپكە ئولتۇرغان بولسىمۇ، لېكىن ئۇ يەنىلا يەر-زىمىنغا قاراپ تۇراتتى؛ كۆن بىلەن ئاي بىپايان ئاسماننىڭ ئىككى يېقىدا بىر بىرىگە قارىشىپ تۇراتتى؛ ئۇغاقتەك ئاي ئاخىر كەچكى شەپەق نۇرىدا خىرىس قىلغاندەك پاقىراپ تۇراتتى. ناستيۇنا ھەر قېتىم كۆن بىلەن ئاي ئاسمان چېتىدە تەڭلا پەيدا بولغاندا، بىرئاز قورقۇپ قالاتتى. نىمىشقا ئۇلار قائىدە بويىچە ھەرقايسى ئۆز يولىغا ماڭمايدىكىنا دەپ، چۈشەنمەيلا كېتەتتى. بۇ نوۋەتمۇ ئۇ بىر قىسما بولۇپ قالدى. ئۇ كوزىنى قىسىپ ئەمەس، بەلكى يوغان ئېچىپ كۆنگە قارىدى، شۇنىڭ بىلەن تەڭ سوغاق، كوزگە قادىلىدىغان ئاي نۇرىنىڭمۇ ئۆزىگە چۈشۈپ تۇرغانلىقىنى سەزگەندەك بولدى.

ئۇيگە قايتىش ئالدىدا مىخئىچ بىر كوتەك ئۇستىدە ئولتۇر-
دى، ناستيۇنا ئۇنىڭ ئاندىرىنى قايتىدىن تىلغا ئېلىپ قىلىشتىدىن
ئەنسىرەپ، خۇدۇكسىنىپ تۇراتتى. بىراق ئۇزى يالغۇز كېتىپ
قالغۇسى كەلمەيتتى، قېيناتىسىدا مەندىن ئۇزىنى چەتكە ئېلىۋا-
تىدۇ دىگەن تۇيغۇنى پەيدا قىلىپ قويۇشنى خالمايتتى. مىخئىچ
تاماكىسىنى تۇتاشتۇرۇپ ئىككى مىنۇت چەكتى-دە، ئورنىدىن
تۇردى؛ ناستيۇنا مانا شۇ چاغدىلا ئۇنىڭ يول ماڭغاچ تاماكا
چېكىشنى ياقتۇرمايدىغانلىقىنى ئېسىگە ئالدى. ھەر ئىككىلىسى
قوسىغىدا بىر تاغاردىن گەپ بولغانلىقى، كوڭلى بىئارام بولۇپ
تۇرغانلىقى ئۇچۇن، كەنتكە قايتقۇچە يول بويى بىر ئېغىزمۇ
گەپ قىلىشماي بېشىنى ئىچىگە تىقىپ ماڭدى.

ناستيۇنا بىر كۇنى كەچتە ئۇي ئىشلىرىنى بىر تەرەپ قىلىد-
ۋېتىپ، بىرنەچچە قېتىم ئۇشتۇمتۇتلا بىر كىشىنىڭ بوگۇن
مىخئىچنى ئالدىماقچى بولغانلىقىنى، ئەمما ئالدىيالماي، ئەكسى-
چە، ئۇنى تېخىمۇ ھوشيارلاشتۇرۇپ قويغانلىقىنى ئېسىگە ئېلىپ
چوچۇپ كەتتى. ئۇ بۇ كىشىنى ئېسىگە ئالغان، بۇ كىشىنىڭ
ئاقىۋىتىنى كوز ئالدىغا كەلتۇرگەن ھامان ئىختىيارسىز تېنى
جۇغۇلداپ كېتەتتى، بۇ كىشى قەستەن نۇرغۇن ئەخمىقانە
ئىشلارنى قىلىپ ئۇزىنى نابۇت قىلماقچى بولغاندەك، بۇ كىشىنىڭ
بارماق بىلەن سانىغۇدەكلا ئۇمرى قالغاندەك، يېقىنقى بىرقانچە
ئاي ئىچىدىلا تۇگىشىپ كېتىدىغاندەك، بۇ كىشىنىڭ بوگۇنى
چاك-چېكىدىن بوسۇلۇپ، بىر بىرىگە مۇناسىۋەتسىز ھەم يەنە

بىر بىرىگە يېپىشمايدىغان ئۇششاق پارچىلارغا ئايلىنىپ كەتكەن-
دەك قىلاتتى — بۇ كىشى دەل ناستىيونانىڭ ئۆزى ئىدى.
ناستىيونانى بارغانسېرى ۋەھىمە باستى، تومۇرنى تۇتۇپ،
چېكىپ باقىدىغان بۇ ۋەھىمە پات-پات ھۇجۇم قىلىپ تۇراتتى،
ئەلپازىدىن قارىغاندا، ئۇزاققا سوزۇلىدىغاندەك ۋە شۇنىڭ بىلەن
بىرگە ھەم كەپسىزلىك قىلىدىغاندەك، ھەم گەپكە كىرىدىغاندەك
قىلاتتى، ئۇنى كەت دەپ قويسا، گويا ئۇ مۇشۇنىڭ بىلەن
ئۆزىنىڭ مەيدانىغا چىقىش پەيتىنىڭ كەلمىگەنلىكىنى كورستىپ
قويماقچى بولۇۋاتقاندەك دەرھال كېتىپ قالاتتى. بىراق كېتە-
كەتمەيلا يېڭىۋاشتىن ھۇجۇم قىلىپ كېلەتتى، ئاندىن كېيىن
يەنە كېتىپ قالاتتى، ئۇ ھەر قېتىم كېلىپ كەتكىنىدە ناستىيونانى
ئىنتايىن ئازاپلايتتى، ھودۇقتۇراتتى، تەشۋىشكە سالاتتى.
شۇنداق قىلىپ، بۇ ھودۇقۇش ۋە تەشۋىش بارغانسېرى ئېشىپ
كەتكەنلىكتىن، ناستيونا ئۇلارغا تاقابىل تۇرالماي قالدى. ئۇ
ئۆز تۇرمۇشىنىڭ بۇگۈن مۇقەررەر يۈز بېرىدىغان ئىش تەرەپكە
قاراپ چوڭ بىر قەدەم تاشلىغانلىقىنى؛ پەقەت يالغۇز بىر ئۆزى
بىلىشكە تېگىشلىك سىرنىڭ بۇگۈن باشقىلار ئالدىدا بىلىنەر-
بىلىنمەس ئاشكارا بولۇپ قالغانلىقىنى، بۇنىڭدىن كېيىن زادىلا
خاتىرجەم ئۆتەلمەيدىغانلىقىنى بايقىدى. ناستيونا گەپنى جايىدا
توقۇيالمايتتى، سوزۇمنى ئۇتكۈزەلمىدىم، ئالاھىدە ئېھتىيات
قىلىشقا تېگىشلىك ئىشنى يوشۇرالمايتتى، مىختىچنى ئۆزەمنىڭ
ئىلگىرىكىگە ئوخشاشلا ئاقكوڭۇل ئىكەنلىكىمگە، قېيىناتام،

قېينانامنى ھورمەت قىلىدىغانلىقىمغا ئىشەندۈرەلىسەم......دەپ ئۆزىنى ئەيىپلىدى.

ناستيۇنا قېيىناتىسىنىڭ ئىشتىن قايتىپ كېلىشىنى تەشۋىش بىلەن كۈتتى. ئۇ قېيىناتىسىنىڭ ئۆزىگە قانداق مۇئامىلىدە بولىدىغانلىقىنى، نىمىلەرنى دەيدىغانلىقىنى بىلىشكە ئالدىرىدى. قېيىناتىسى بىلەن بىرگە بولۇشقا ئالدىرىدى، بىللە بولسا ئەڭ يامان ئەھۋال يۈز بەرگەندىمۇ ھەممە ئەھۋال كۆڭلىدە ئايان بولغانلىقتىن ئۆزىنى يېنىكرەك سەزگەن بولاتتى، ئىشقىلىپ ھېچنىمىنى چۈشەنمەي، بېشىنى گاڭگىرىتىپ، تەشۋىش ئىچىدە يۈرگەندىن ياخشىراق بولغان بولاتتى. ئۇ مىخئىچىنىڭ بىرەر خىيالى بولىدىغان بولسا جەزمەن تاقەت قىلىپ تۇرالماي، دەپ تاشلايدىغانلىقىغا، دىمىگەن تەقدىردىمۇ ئازدۇر-كۆپتۇر چاندۇرۇپ قويىدىغانلىقىغا ئىشىنەتتى، چۈنكى مىخئىچ ھەرگىزمۇ كۆڭلىدىكىنى چاندۇرمايدىغان ھىلىگەر ئادەم بولماستىن، كۆڭلى تۈز ئادەم ئىدى.

بىراق ناستيۇنا مىخئىچنىڭ ھەمىشە ناھايىتى بەك كەچ — قاراڭغۇ چۈشۈپ بولغاندىن كېيىن ئات بېقىش مەيدانىدىن قايتىپ كېلىدىغانلىقىنى بىلەتتى، ئۇ ئۆزىنى يەنە بىھۇدە ئازاپلاپ يۈرمەسلىك ئۈچۈن، باشقىلارنىڭ ئۆيىدە ئولتۇرۇپ چىققىنىم، بىرەر ئىش بىلەن مەلىكە بولغىنىم تۈزۈك دەپ ئويلىدى-دە، ئۆي ئىشلىرىنى تۈگىتىپلا نادكىنىڭ ئۆيىگە باردى.

نادكىنىڭ ئۆيىدىكىلەر كەچكى غىزا ئۈستىدە ئىدى، توغرىراق ئېيتقاندا، ئەمدىلا ئولتۇرۇپ كەچكى غىزا يېيىشكە تەرەددۇت قىلىشۋاتاتتى. شىرە ئۈستىدە ھەركىمنىڭ ئالدىغا بىرنەچچە تال ياڭيۇ قويۇلغان بولۇپ، سانى ھەركىمنىڭ يېشىغا قاراپ تەقسىم قىلىنغان ئىدى: ئەڭ كىچىك لىتكىنىڭ ئالدىدا تۆت تال، پىتكىنىڭ ئالدىدا بەش تال، رودكا بىلەن نادكىنىڭ ئالدىدا ئالتە تالدىن ياڭيۇ تۇراتتى. ھەركىمنىڭ يەنە بىر پارچىدىن بولكىسىمۇ بار ئىدى. نادكا ناستيۇنانى كەچكى غىزاغا تەكلىپ قىلىشۋىدى، ئۇ رەت قىلىپ، ئۆزىگە بىر ئىستاكان چايلا قويدى-دە، لىتكىغا يانداشىپ ئولتۇردى. لىتكىنىڭ شۇ تاپتىكى تۇرقى كىشىنى تولىمۇ ئېچىندۇراتتى: ئۇ كوزىنى يۇمۇپ-ئاچقىچە ئۆزىنىڭ بولكىسىنى يەپ تۈگىتىپ — ياڭيۇنى يېيىشكە باشلىدى ۋە ئېچىرقىغان كوزلىرىنى تېزلىك بىلەن ئىككى ئاكىسىنىڭ بولكىسىغا تىكتى. نادكا ئۇنىڭغا قاراپ: گېلىڭغا تۇرۇپ قالمىسۇن يەنە دەپ ۋاقىرىدى. ناستيۇنا لىتكىغا قاراپ، يەنە ئىلگىرىكىگە ئوخشاشلا، ئېغىر غەم ئاستىدا دەرمانىدىن كېتىشۋاتاتتى: بۇ كۈنلەر قاچانمۇ تۈگەر؟ باشقىلارغا زورلۇق بىلەن تاڭغان زوراۋانلىق ئاستىدا ۋە ئوت يالقۇنى لاۋىلداۋاتقان دوزاق ئىچىدە ئوتىدىغان تۇرمۇش ئەمەس، ئىنسانىيەتنىڭ ئۆزى خوجا بولىدىغان نورمال تۇرمۇش قاچان ئەسلىگە كېلەر؟ قاچانمۇ بالىلارنىڭ قوسىقى تويۇپ ئوتەر؟ بالىلاردا نىمە گۇنا بولسۇن؟

لىتكا ياكىيونىمۇ ھەش-پەش دېگىچە سىرىپ-سۈپۈرۈپ تۈگەتتى، ئۇ ئۆز ئالدىدا يىگۈدەك بىر نەرسە قالمىغاچقا ھاڭ-تاڭ بولغان ھالدا ئاغزىنى چاكىلدىتىپ، ئىككى قولىنى ئىگىز كۆتىرىپ، كۆزلىرىنى مولدۈرلىتىپ تۇرۇپ قالدى، تۇرقىدىن ئېچىرقاپ كەتكەنلىكى، بىرەر نەرسە تېپىپ يىمەكچى بولۇۋاتقانلىقى چىقىپ تۇراتتى.

ئاكىلىرى بىلەن ئانىسىنىڭ كۆرمەسكە سېلىپ تۇرغانلىقى، ئانىسىنىڭ يەيدىغان نەرسىلەرنى ھەممەيلەنگە بۆلۈپ بەرگەنلىكى ھەركىم ئۆز رىزقىغا قانائەت قىلسۇن دېگەن گەپ ئىدى.

— ئازراق چاي ئىچىۋېلىپ، ئۇيقۇڭنى ئۇخلا، — دېدى نادكا قىزنى ئاستا ئىتتىرىپ. لىتكا گەپكە كىرىپ ئىستاكاننى قولىغا ئالدى.

ناستيونا چىداپ تۇرالماي ئاشخانىغا يۈگۈرۈپ كىردى-دە، ئۇ يەردە تۇرغان بىر بولكىنى كۆردى. بولكا لوڭگا بىلەن ئورالغان بولۇپ، ئەتىلىككە يېيىش ئۈچۈن ئېلىپ قويۇلغان ئىدى. ئۇ نادكىنىڭ ۋاقىراپ كېتىشىنى كۆز ئالدىغا كەلتۈرگەن بولىسىمۇ، لېكىن يەنىلا ئۇنىڭغا قارىماي، بولكىنىڭ چېتىدىن كىچىك بىر توغرام كەستى-دە، لىتكىغا بەردى. بۇ بىر توغرام بولكا بىلەن بۇ قىزچاقنىڭ قوسىقى تويۇپ كەتمىسىمۇ، لېكىن ھېچ بولمىغاندا ئۇ ئاچلىقىنى بېسىپ، ئېچىرقاش ئوتىدا ئورتۇنۇشتىن ساقلىنالايتتى. نادكىمۇ لام-جىم دېمىدى. ئەمما بىرئازدىن كېيىن ناستيونا لىتكىنى قۇچىقىغا ئېلىپ تىزىغا

ئولتۇرغۇزۇپ، ئۇنىڭ بىلىنەر ـ بىلىنمەس تىترەۋاتقان ۋىجىك ئۇستىخىنىغا ئۆزىنى چىڭ ياققاندا، نادكا مەيۈس هالدا چىقىشىش تەلەپپۇزى بىلەن:

ــ ساڭا بىر ئۆتىنەي، بىقىۋالامسەن؟ ــ دىدى.

ــ نىمە ئۈچۈن سىنىڭ بالاڭنى بىقىۋالىدىكەنمەن؟ بەلكىم ئۆزەممۇ پات ئارىدا بىرنى تۇغۇۋالارمەن. بۇنى بىلمەيسەنغۇ دەيمەن.

ناستيۇنا بۇ گەپنى ئاغزىدىن چىقىرىپ تاشلاپلا پۇشايمان قىلىپ قالدى: "كەلسە ـ كەلمەس سۆزلەۋەرگىنىم نىمىسى؟ نادكا كېيىنكى كۈنلەردە بىر قانداق قۇسۇرۇمنى تېپىۋالسا، دەرهال مۇشۇ سۆزۈمنى ئېسىگە ئالار، دەل مۇشۇ سۆز نادكىغا قۇسۇرۇمنى ھەممىدىن ئاۋال بىلىۋېلىش ئىمكانىيىتى بېرىپ قويار. بەلكىم ئۇ هازىر مېنىڭ جاۋاپ بەرگەن چىغىمدىكى ئاهاڭىمغا، تېرىككەندەك كەسكىن جاۋاپ بەرگەنلىگىمگە قاراپ، بۇنىڭ ئادەتتىكى چاخچاق گەپ بولماي، بەلكى تېگى بار گەپ ئىكەنلىگىنى بىلىپمۇ بولغاندۇ."

ــ ئىلگىرى نىمىشقا تۇغۇۋالمىغان؟ ــ دەپ سورىدى نادكا ناهايىتى ئورۇنلۇق هالدا.

ــ تۇققۇم كەلمىگەن.

ــ قارا، سېنى، تۇققۇڭ كەلمەپتىكەن ـ دە. ئۇرۇش تۈگە-گەندىن كېيىن تۇغۇۋالماقچى بولغان، شۇنداقمۇ؟ ھەممىڭلارچۇ، بىر بىرىڭلاردىن قىلىشمايدىغان شەيىكان ئىكەنسىلەر. بىراق

www.uyghurkitap.com

ھىچكىممۇ مېنى: ئۇرۇش پارتلاي دەپ قالدى دەپ ئاگاھلاندۇرۇپ قويمىدى. ئاگاھلاندۇرۇپ قويغان بولسىدى، سىنىڭ بالىلارنى بىر-بىرىگە ئۇلاپ توغۇۋەرمەي، چىداپ تۇرغان بولاتتىم.

ناستيۇنا ئىختىيارسىز كۈلۈپ كەتتى. كوڭلىدە: "نادكا قانداقمۇ ئۇرۇش پارتلاشتىن ئىلگىرى بەش يىل، ئاندىن كېيىن يەنە ئۇرۇش ئاياقلىشىپ بولغىچىلىك توت يىل كۈتۈپ تۇرالىسۇن، بۇ جەرياندا مەيلى ۋىتا بولسۇن ياكى ئۇنىڭدىن باشقا ئادەم بولسۇن، ھىچقايسىسىنى يېنىغا يولاتماي يۈرەلىسۇن" دەپ ئويلىدى ۋە ئوزىنىڭ بۇ ئوي-پىكرىنى نادكاغا ئېيتىپ بېرىۋىدى، ئۇمۇ قاقاقلاپ كۈلۈپ كەتتى.

— ئۇنداقتا مەن قانداقمۇ چىداپ تۇرالايتتىم، — دىدى نادكا ناستيۇنانىڭ سوزىگە قوشۇلۇپ، — ئۇنىڭغا زور سەۋرى-تاقەت كېرەك-تە! ئەگەر ئىختىيارىمچە بولىدىغان بولسا، ھەر يىلى بىرنى توغالايتتىم. ئۇنىڭ ئۇستىگە شۇ يىلى يەنە ئۇچ ئاي ۋاقىت ئېشىپ قالغان بولاتتى، شۇ جەرياندا يەنە بىرسىگە ھامىلدار بولاتتىم. مەن تويغۇدەك ئوغۇتلانغان، بىر قېتىمدىلا بويۇمدا قېلىۋېرىدۇ. مەن ھەر ۋاقىت تەييار تۇرىمەن، بەزىلەرگە ھەرگىز ئوخشىمايمەن، — نادكا ناستيۇنانى گەپ بىلەن چېقىۋالدى، — ئەگەر ئېھتىيات قىلمايدىغان بولسام، بىرتالاي بالا توغۇۋەتكەن بولاتتىم، ئۇلار ھەتتا توغدۇرۇشقىمۇ ۋە بالىلارنى بېقىشقىمۇ يېتىشەلمەي قالغان بولاتتى. ھەرقانداق بايىنىڭ مەھرەم-

لىرىمۇ ماڭا يېتىشەلمەيدۇ. مەھرەملەرنىڭ ئەھۋالىنى ئاڭلىغان-
مىدىڭ؟ ماڭا ئۇنى ۋىتا كىتاپتىن ئوقۇپ بىلگەنلىكىنى سوزلەپ
بەرگەن ئىدى. ئۇلار قانداق ئاياللاركىن-تاڭ؟ بىر ئەرنىڭ شۇنچە
كوپ ئاياللارنى ئېلىۋالغىنى نىمىسى؟ قارىمامسەن، ئۇ ئاياللار
ئالدىدا نىمە دىگەن تەكەببۇر-ھە! كىم كوڭلىگە ياقسا شۇنى
تالىۋالىدىكەن، ياقمىغانلىرى بىر چەتتە قالىدىكەن. ئەگەر ئۇ
ماڭا چاپلىشىدىغان بولسا، ئۇنىڭ خورازغا ئوخشاش تەكەب-
بۇرلۇغىنى يەرگە ئۇرغان بولاتتىم، بىرتالاي كىچىك خوتۇن-
لىرى بولغان شۇنداق بايغا ئوزەمنى بىر تونۇتۇپ قويغان
بولاتتىم. بىراق جىك گەپنى قىلسام، ئۇلار ئوزى قانداق
ئاياللاركىنا، ئۇلاردىن بىرتالاي باقساڭ، بىرنەچچە بالىمۇ
تۇغالمىغىنى نىمىسى؟ مەن ئوزەم يالغۇزلا ئۇلارنىڭ ھەممىسى-
دىن ئېشىپ چۈشتۇم.— نادكا مۇشۇنداق بەزەپ سوزلەرنى
قىلىپ ئوزىنى بىر قۇر مەسخىرە قىلدى، بىراق ئۇ يەنىلا
ئوزىنىڭ ئاياللارغا خاس مەجبۇرىيەتنى ئادا قىلالىغانلىقىدىن
پەخىرلىنەتتى. بۇنى ھىچكىممۇ ئىنكار قىلالمايتتى. نادكا ئەگەر
بۇ ماختىنىش سوزلىرىنى ئىلگىرى ئېيتقان بولسىدى، ناستيۇنا-
نىڭ چىشىغا تېگىپ قويغانىمۇ بولاتتى، ئەمما ئەمدىلىكتە
ناستيۇنا بۇ گەپنى ئاڭلاپ، ھەتتا خوشال بولۇپ قالدى.

لىتكا ناستيۇنانىڭ قۇچىقىدا ئۇيقۇغا كەتتى. ناستيۇنا
ئۇيقۇغا غەرق بولۇپ كەتكەن قىزچاقنى قۇچىقىدا تۇتۇپ
ئولتۇرغانلىقىدىن كوڭلى بەكمۇ يايرىدى، ئۇنىڭغا قوسىقىدىكى

بالىسمۇ بۇ ئىشقا نىسبەتەن ئۇز ئىپادىسىنى بىلدۇرۇۋاتقاندەك بولۇپ تۇيۇلدى. بۇ قىسقىغىنا ۋاقىت ئىچىدە بالا قورقۇنغان هالدا تەۋرىدى، بۇنداق ئىش ئىلگىرى بولۇپ باقمىغان ئىدى.

ناستيۇنا ئۇيىگە قايتىپ كېلىپ پۈتۈنلەي كۈتۈلمىگەن ئەھۋالنى كوردى. مىخئىچ سېمىيونوۋناغا قولتۇق تاياققا تايىنىپ مېڭىشنى ئۈگىتىۋاتاتتى. قولتۇق تاياقنى ئۇ ئاللىقاچان هازىرلاپ قويغان ئىدى. بىراق سېمىيونوۋنا قولتۇق تاياققا تايىنىپ مېڭىشنى قەتئىي تۇردە رەت قىلىۋەتكەن ئىدى. بۇگۈن قانداق موجىزە يارالدىكىن ـ تاڭ، ئۇ مىخئىچنىڭ گېپىگە كونۇپتۇ. سېمىيونوۋنا ئازاپلىنىۋاتاتتى: ئۇ قولتۇق تايىقىغا تايىنىپ مېڭىۋاتاتتى، نىمىشقىكىن ـ تاڭ، ئىككى پۇتى ئاغامچا بىلەن چىرماپ قويۇلغاندەك، هەر قېتىم ئىككى قولتۇق تايىقىنى تەڭلا ئالغا يوتكەيتتى، يىقىلىپ چۈشمەسلىك ئۈچۈن ئاغرىق ئازاۋىدىن ئۆزۈلۈپ كېتەي دەپ قالغان كېسەل مەن پۇتى بىلەن يەرگە دەسسىۋالاتتى ۋە شۇنىڭ بىلەن تەڭ ئىككى قوللاپ ئۇدۇل كەلگەن نەرسىلەرگە ئېسىلاتتى، نالە قىلاتتى، قاخشايتتى.

ــ قولتۇق تايىقىنى نوۋەت بىلەن يوتكە، بىرنى ئاۋال بىرنى كېيىن، ــ دىدى مىخئىچ يول كورسىتىپ، ــ قانداق كالۋالىق بۇ؟ ــ سەكرىمە، شۇنچىلىك سەكرىگىنىڭمۇ يېتەر، يېتەر، خەق بىر پۇتى بولسىمۇ ماڭالايدىكەن، سېنىڭ قانداقلا بولمىسۇن، ئىككى پۇتۇڭ بار، كارغا كېلىدۇ، هەر هالدا بۇنىڭ ئاز ـ پاز ياردىمى بولىدۇ. ئاۋال بىر قەدەم ـ بىر قەدەمدىن مېڭىشنى

ئۆگەنگىن، كېيىنچىرەك تېز مېڭىشنى ئۆگىنىۋالارسەن.
— ۋاي خۇدايىمەي! — دەپ نالە قىلاتتى سېمىيونوۋنا، — يېشىم شۇنچىگە كىرىپ قالغاندا بۇ ئازاپنى چەككىنىم نېمىسى؟ ھەزرىتى مەريەم ئانا، ماڭا ئىچىڭ ئاغرىسۇن، بۇ ئالجىپ قالغان قېرىغا نەسىھەت قىل، قولتۇق تايىقىنى ماڭا تاڭمىسۇن، قولتۇق تايىقىسىزمۇ ئۇز گورۇمگە كىرىپ كېتەلەيمەن. قولتۇق تاياقنى گورۇمگە سېلىپ قويمىغىن يەنە، — ئۇ مىخئىنچىقا قاراپ ئاچچىقلانغان ھالدا سوزىنى داۋاملاشتۇردى، — مېنى ئۇ يەردە شەرمەندە قىلمىغىن. ئويگە قايتىپ كېلىپلا مېنى كاڭدىن سورەپ چۇشۇرۇپ ماڭ دەيدىغانلىقىڭ راستتىنلا خىيالىمغىمۇ كىرىپ باقماپتىكەن، مېڭىپ نەگە باراتتىم؟ نەگە باراتتىم؟
— بولدى، بىر دەم ئولتۇرۇۋال، بىر دەم ئولتۇرۇۋال، — دېدى مىخئىنچ ئۇنى يولەپ كارۋاتقا ئولتۇرغۇزۇۋېتىپ، — ھارغاندىكىن، بىر دەم دېمىڭنى ئېلىۋال. پۇتۇڭ ئاغرىۋاتامدۇ؟
— قانداقمۇ ئاغرىمىسۇن؟ قانداقمۇ ئاغرىمىسۇن؟ كويگەندەك ئاغرىۋاتىدۇ. ۋاي خۇدايىمەي......ئۇنىڭ تېخى ئاغرىمايدۇ دېگىنىنى......
ناستيۇنا ساماۋارنى كاڭنىڭ لېۋىگە قويۇپ، كانىيىنى مورىغا توغرىلىدى-دە، چىراق ياقماقچى بولدى. بىراق مىخئىنچ كىرىسىن تۈگەپ قالاي دەپتۇ، تېجەپ ئىشلىتەيلى دەپ ياققىلى قويماي، تام مەشكە ئوت يېقىپ قويدى. بۇ ناستيۇناغا ئەلەم قىلدى: "مەن چىراق يېقىپ قوياي دېمىگەن بولسا، بىرئازدىن

كېيىن قېيناتامنىڭ ئۆزى ياتقان بولاتتى، ھازىر ئۇ مەن بىلەن قېرىشىپ قەستەن مۇشۇنداق قىلىۋاتقان بولسا كېرەك. تام مەشكە ئوت ياقمىغىلى بىر ئايدىن ئېشىپ قالغان ئىدى. ئەمدىلىكتە يادىغا يېتىپ قاپتۇ، تېخى دېۋىرقايلىرى بار قارىغاي پەرىندىلىرىنى ئېپكىرگىنىنى قارىمامدىغان، قېيناتام تېخىچە ئارىمىزدىكى ئۈن-تىنسىز مۇرەسسەلەشكىلىمۇ بولمايدىغان مۇنازىرىدىن تېخىچە كوڭلىدە خاپا ئوخشىمامدۇ!؟"

ساماۋار پۇرۇقلاپ قايناشقا باشلىدى، تام مەشتىمۇ ئوت گۈكىرەپ كويمەكتە، مەشتىن ئۆزۈننىغا سوزۇلغان غەلىتە ئەكس نۇر تام ۋە دەرىزىگە چۈشتى، ئۆي ئىچى ئىسسىپ، جانلانغاندەك بولدى. سېمىيونوۋنا كارۋاتتا دۈمچەيگەن پېتى ئولتۇراتتى، چىرايىدىن ئادەمنى ئۆزىگە يېقىن يولاتمايدىغان سوغاقلىق چىقىپ تۇراتتى، ئىككى قولى پۇتلىرىنى كۆچسىز ھالدا ئۇۋۇلاۋاتاتتى.

— قانداق، كەمپىر، يەنە ماڭامسەن؟ — دېدى مىخئىچ ئۇنىڭغا قاراپ.

— قېرىغاندا قەستەن جېنىمدىن ئايرىماقچىمۇ؟ — دەپ سورىدى سېمىيونوۋنا تەئەددى بىلەن يىغلامسىراپ.

— شۇنداق.

— ئۇنداق بولسا، جېنىمدىن ئايرىساڭ-ئايرى. ماڭا ئىچىڭ ئاغرىپ يۈرمىسۇن.

سېمىيونوۋنا پىشانىگە پۈتۈلگەننى كورمەي چارە يوق دېگەن

قەھرى-غەزىۋى بىلەن ئورنىدىن تۇرۇشقا باشلىدى: ئاۋال ئورنىدىن ئىڭىشىپ قوزغىلىپ، پۇتلىرىنى ئولتۇرغان چاغدىكىدەك ئەگكەن پېتى كارۋاتتىن چۈشتى، ئاندىن كېيىن قولى بىلەن تىزىغا تايىنىپ ئاستا-ئاستا ئۆرە بولۇۋالدى. مىخئىچ قولتۇق تايىغىنى ئۇنىڭ قولتۇغىغا قويۇپ بەردى. ناستيۇنا قېينانىسى يىقىلاي دېگەن ھامان يۆلۈۋېلىش ئۈچۈن ئۇنىڭ يېنىغا باردى. بىراق كىشىنى ھەيران قالدۇرىدىغىنى شۇكى، بۇ قېتىم ئۇ ئۆزىگە تامامەن يېڭى بولغان مېڭىش ئۇسۇلىنى تېزلىك بىلەن بىلىۋالدى: ئاۋال بىر قولتۇق تايىغىغا تايىنىپ تۇرۇپ، يەنە بىرىنى توكۇلداتقان پېتى ئالغا قاراپ يوتكىدى، ئاندىن كېيىن بەدەن ئېغىرلىغىنى بۇ قولتۇق تايىغىغا يوتكىدى.

— نېرى تۇرۇڭلار، نېرى تۇرۇڭلار، ئۆزەم ماڭاي، يولمەڭلار،— دېدى سېميونوۋنا ئۇلارغا قاراپ. ئاۋازىدىن ئەمدىلەتىن يول مېڭىشنى ئۆگەنگەن باللارنىڭكىگە ئوخشاش ئۆزى بىلگىنىنى قىلىدىغان تەقەززالىق ۋە ئېپتىخارلىق چىقىپ تۇراتتى.

سېميونوۋنا ئۆينىڭ بۇ بۇلۇڭىدىن-ئۇ بۇلۇڭىغىچە مېڭىپ باردى، ئاندىن خېلى ئۇزاق ھەپىلىشىپ ئارقىسىغا بۇرۇلۇپ، باياتىنقى نىشانىنىڭ ئەكسىچە مېڭىپ كارۋات يېنىغا كېلىپ توختىدى-دە، ئىنتايىن مەمنۇنىيەت بىلەن دېمىنى تارتىپ قويۇپ ئولتۇردى. مىخئىچ ئۇنىڭغا قاراپ، ئاۋازىنى چىقارماي كۈلدى، ئۇنىڭ مۇرىسى تىترەيتتى، ساقال-بۇرۇتلىرى توختىماي لىكىلدايتتى. سېميونوۋنا ئۇ تەرەپكە قارىماي پەقەت

ھارغىن ئاۋازى بىلەنلا ئىقرار بولدى:

— راستكەن، پۈتلىرىم كارغا كېلمىدىكەن، بىرئاز مېڭىپ ھەركەتلىنىۋالغاندىن كېيىن يەرگە دەسسىسەم قەدەم تاشلىيالايدىكەنمەن.

— شۇنداق-تە، — دېدى مىخئىچ خوشال بولۇپ، — بولمىسا، ئىككىمىز يالغۇز مېنىڭ بىرلا پۇتۇم بىلەن قانچىلىك ئۇزاققا بارالايتتۇق دەيسەن؟ ئەمدى ئەھۋال بۇرۇنقىغا پۈتۈنلەي ئوخشمايدۇ: سەللىمازا ئۈچ پۇتىمىز بار بولدى. بۇنىڭ ئىككىسىنى ئېھتىمال ساقايتىۋالغىلى بولار، يەنە بىرسى زاپاس تۇرۇپ تۇرار.

— ۋاي جېنىمەي، ئەگەر ئاندىرى مېنىڭ قولتۇق تايىقىغا چۈشۈپ قالغانلىقىمنى كورسە چوقۇم كۈلەتتى...... ھەي، راستىنلا، بەزىلەرگە كۈلكىلىك تۇيۇلىدىكەن، بەزىلەر جاپا چېكىدىكەن.

— خوتۇن، ماڭا-ساڭا ئوخشاشلار كۆن بويى كاڭدا ياتقان بىلەن بولمايدۇ، — دېدى مىخئىچ ئاجايىپ ئىسسىق تەلەپپۇز ۋە تولۇق ئىشەنچ بىلەن. بىراق شەك-شۈبھىسىزكى، ئۇنىڭ بۇنداق تەلەپپۇزى ناستيۇناغا تاسادىپى ئەمەستەك تۇيۇلدى. — قولتۇق تايىقىغا تايىنىپ بولسىمۇ مېڭىپ كورۇش كېرەك.

"قېپىناتامنىڭ بۇ گەپلىرىدە تىكەن بار، — دەپ ئويلىدى ناستيۇنا، — گەپ ئىچىدە گەپ بار، ئۇنىڭ ئۇستىگە بۇ گەپلەر بۈگۈن ئوتتۇرىمىزدا بولۇپ ئوتكەن پاراڭ بىلەن مۇناسىۋەتلىك. شۇنداق، قېپىناتامنىڭ نەزىرىدە بىزنىڭ ئوتتۇرىمىزدىكى پاراڭ

شۇنىڭ بىلەن تۈگەپ كەتكىنى يوق، ئۇ بۇنىڭدىن نىملەرنىدۇ چۈشىنىۋالغاچقا، نىملەرنىدۇ جەزمەنلەشتۈرگەچكە، سېمىيونوۋنانى قىلچە كېچىكتۈرمەستىن قولتۇق تايىغىغا تايىنىپ ماڭدۇرۇش قارارىغا كەلگەن. ئۇ يېقىن كەلگۈسىدە مېنىڭدىن ئايرىلىپ تۇرمۇش كەچۈرۈشكە سېمىيونوۋنانىڭ تەييارلىق كورۇپ قويۇشى ئۈچۈن شۇنداق قىلىۋاتقانىمىدۇ؟ بۇنىڭ زادى سەۋەبى نىمىدۇ؟ نىمە ئۈچۈن شۇنداق قىلىدىغاندۇ؟“

— ياز كېلەي دەپ قالدى، پۈتۈك يەنىمۇ ئوبدانراق ساقىـيىپ قالسا، راۋۇرۇس مېڭىپ كېتىشىڭمۇ مۇمكىن، — دىدى مىخئىچ خوتۇنىغا مەدەت بېرىپ.

— ئۇنداق بولسا بەك ياخشى بولغان بولاتتى، ھەي! راستىنلا شۇنداق كۈنلەر كەلسە نىمە دىگەن ياخشى، — دىدى سېميو-نوۋنا سوز ئارىلاپ.

— ھىلىمۇ ئېسىڭدىمۇ؟ ئىلگىرى تاققا چىققاندا ھەممىدىن تېز يۈگۈرەيتتىڭ، ھەممىشە ھەممىنىڭ ئالدىدا ماڭاتتىڭ.

— ئېسىمدە......فىودور......نىمىشقا ئېسىمدە بولمىسۇن...... بۇ كونا گەپلەرنى تىلغا ئېلىپ يۈرىگىمنى زىدە قىلمىغىنا.

ناستيۇنا شۈركۈنۈپ كەتتى، قېيناتىسى بىلەن قېينانىسى بىر بىرىنىڭ ئېتىنى ئاتاپ چاقىرىشمىغىنىغا خېلى زامان بولغان ئىدى، ناستيۇنامۇ قېيناتىسىنىڭ فىودور دەپ ئاتىلىدىغانلىغىنى ئاللىقاچان ئۇنتۇپ قالغان ئىدى؛ بۇ ئىسىم گويا قېيناتىسى بىلەن قېينانىسىنىڭ بۇرۇنقى جانلىق-جۇشقۇن ياشلىق

www.uyghurkitap.com

دەۋردىن كېلىۋاتقان ئەكس سادادەك قىلاتتى. ناستيۇنا ئۇلارغا قاراپ، ئۇلارنىڭ ئۈن-تىنسىز ئەسلىمە قوينىغا غەرق بولۇپ كەتكەنلىكىنى بىلدى.

كېيىن ئۇنىڭدا تۇيۇقسىزلا چۈشىنىكسىز بىر خىل بىئاراملىق پەيدا بولدى، ئۇ ئوزىنى شۇنداق يېتىم، يەر-جاھان سىغدۇرمايدىغان بەختسىز كىشى، بىھۇدە قۇربانلىق، ئالدانغۇچى، ئادەملەر قىبتىغا ئالمايدىغان يات ئادەم بولۇپ قالغاندەك ھېس قىلدى. مۇنەك بىر نەرسە كېلىغا قاپلىشىپ قالغاندەك بولۇپ، دىمىنى ئالالماي قالدى-دە، ھوكۇرەپ يىغلاپ، ئىچىدىكى دەردىنى قويماي توكىكۇسى كەلدى. بىراق ئۇ تاقەت قىلدى، چۈنكى يىغلىسا بولمايتتى، ھەتتا ئوزىنىڭ بۇنداق ھېسسىياتىنى چاندۇرۇپ قويۇشمۇ مۇمكىن ئەمەس ئىدى. مىخئىچ ئاشخانىغا كىرىپ كەلگەندە، ئۇ بۇ مۇۋاپىق پۇرسەتنى قولدىن بەرمەي، دەرھال ئالدىغا باردى-دە، دۇدۇقلاپ تۇرۇپ توۋەن ئاۋاز بىلەن سورىدى:

—ئاتا، ئوۋ مىلتىغىنى سېتىپ قويغانلىقىمدىن ھېلىغىچە خاپا بولۇۋاتامسىز؟ شۇنداقمۇ؟

—ئوۋ مىلتىغىنى؟—شۇ پەيتتە مىخئىچ باشقا ئىشلارنى ئويلاۋاتقاچقا، ناستيۇنانىڭ نېمە دەۋاتقانلىقىنى دەرھال چۈشىنىپ كېتەلمىدى.—ھە، ياق، قىزىم، خاپا بولمىدىم. ئوۋ مىلتىغىنىڭ كارى چاغلىق......

بىراق ئايغى چىقماي تۇگىگەن بۇ گەپ ناستيۇنانىڭ بىئارام

بولۇۋاتقان قەلبىدىكى ئەندىشە ۋە ئەنسىزلىكنى تېخىمۇ ئاشۇرۇۋەتتى.

15

ئاندىرىننىڭ ئەڭ ئاخىرقى قېتىم ئانگارا دەرياسىنى كېسىپ ئۆتۈپ، مونچىغا ماڭغان ۋاقتى 4 ـ ئاينىڭ ئوتتۇرىسىدا بولۇپ، دەريا يۈزىدىكى مۇزلار ئېرىپ بولاي دەپ قالغان، قېلىن مۇزلار نېپىزلەپ قالغان ئىدى. ئۇ مونچىنىڭ تاختىيىشى ئاستىدىن بىر كاناپ تاغارنى تاپتى ـ دە، ئۇنى يۇدۇگەن پېتى قىشلىق ئۆيگە ئېپكېلىۋالدى. كاناپ تاغارغا ياغىيۇ، بىرنەچچە باش پىياز، ئىككى تال تۇرۇپ، بىر ياستۇق قېپىغا نوقۇت تالقىنى قاچىلانغان ئىدى، ئۇنىڭ ئۈستىگە، تاغارغا يەنە ئاۋالقىغا ئوخشاشلا ئوندەك تۇخۇم، خام بىلەن ئورالغان يوغان بىر بولكا، يەنە بىر پارچە پايتىما بىلەن ئورالغان، كونىراپ كەتكەن كالتا قونجلۇق بىشۇ ئوتۇك، ئۇنىڭ ئىچىگە يەنە بىر پارچە ياماقلىق بىشۇ، بىر تال ياماقچىلىق يىڭنىسى ۋە بىر كاللەك چىگە يىپ سېلىپ قويۇلغان ئىدى؛ كاناپ تاغاردا ئۇنىڭدىن باشقا يەنە توق رەڭلىك بىر كوينەك، قوينىڭ يۇڭىنى قىرقىشتا ئىشلىتىلىدىغان بىر شۇشاڭ، كىچىككىنە بىر تال خىمىيىۋى قېرىنداش، ئازغىنا تۇز، كوك تاماكا ۋە قارىداپ كەتكەن بىر پارچە يالاندا

تۇراتتى، كاناپ تاغار ئىچىدىن يەنە ئويىدە ئېچىشلىغان بىرىنى بوتۇلكا ئاق هاراقنىڭ چىقىپ قېلىشى ئاندىرىنى تېخىمۇ هەيران قالدۇردى. ئاندىرى بۇ نەرسىلەر بىلەن قاچانغىچە جان بېقىشقا بولىدىغانلىقىنى بىلمىسىمۇ، لېكىن قانداقلا بولمىسۇن، ئاز دىگەندە بىر ئايغا يېتىدىغانلىقى كۆڭلىگە ئايان ئىدى، چۈنكى ناستيۇنا ئەتىيازلىق كەلكۈن يېتىپ كەلگەندىلا ئاندىن قېيىق بىلەن بۇ ياققا كېلەلەيتتى. ئاندىرى تاغاردىن بارلىق نەرسىلەرنى يەرگە توككىنىدە، بۇ نەرسىلەر ئۇنىڭغا ناهايىتى كۆپ، ناهايىتى مول بولۇپ كۆرۈنگەن بولسىمۇ، لېكىن ئاردىن ئۈچ كۈن ئۆتۈش بىلەنلا، هەتتا بىر تال ياڭيۇ، بىر سىقىم نوقۇت تالقىنى ئۈستىدىمۇ يېپىدىن-يىڭنىسىغىچە هىساپلاپ ئولتۇرۇشقا توغرا كېلەتتى. ئۇ كوك تاماكا بىلەن مۇخنى تەڭگە-تەڭ ئارىلاشتۇرۇپ چەكتى، بىراق مۇشۇنداق مەينەت نەرسىنىمۇ بىر كۈندە ئەڭ كۆپ دىگەندە ئاران ئۈچ تال ئوراپ چېكىپ يۈردى، ئاردىن بىرنەچچە كۈن ئۆتكەندىن كېيىن يەنە ئاران ئىككى تال — ئەتىگەن، ئاخشامدىلا — چېكىدىغان بولدى.

ئانگارا دەرياسى قىش پەسلىدىكى گۈزەل مەنزىرىسىنى پۈتۈنلەي يوقىتىپ، ئىنتايىن كورۇمسىز بولۇپ قالدى. مۇز گويا كېسەلگە گىرىپتار بولغاندەك قارىداپ كەتتى. دەريا قىرغاقلىرىدا، دەريا قىرغاقلىرىدىلا ئەمەس، بەلكى ئوتتۇرلىرىدىمۇ ئارقا-ئارقىدىن كاچكۇللار پەيدا بولۇشقا باشلىدى. ئانگارا دەرياسىدىكى مۇز يولىنىڭ ئىككى قاسنىغى ئېرىپ، قاپ-قارا

www.uyghurkitap.com

رەڭگە كىرىپ قالغان، مۇز يول كوتىرىلىپ چىقىپ قالغان ئىدى، بىرنەچچە قاغا ئۇنىڭ ئۈستىدە ئۇ يان ــ بۇ يان تاخلىغىنىچە، نارازى بولۇشۇپ هە دەپ قاقىلدايتتى. ئارالدىكى ئەگرى ــ بۈگرى ئۇسكەن، غازاڭ تاشلايدىغان قارىغايلار باهارنىڭ ساپ هاۋاسىدا سۇرلۇك كورۇنەتتى. كوز تاشلايدىغان بولسىڭىز، ئۇلار شۇنداق غەيرى، كورۇمسىز ئىدىكى؛ گويا بىركىم ئۇلارنى يامان غەرەز بىلەن قەستەن ئاشۇنداق هالغا چۇشۇرۇپ قويغاندەك تۇراتتى. دەرۋەقە، بۇ يەردىكى دەرەخلەر يىل بويى قاتتىق بورانىنىڭ تەھدىدى ئاستىدا تۇرغاچقا، راۋۇرۇس ئوسۇشى ناهايىتى قىيىن ئىدى، بۇنى چۇشىنىش تەس. راستىنى ئېيتقاندا، هەرقانداق جايدا، هەرقانداق ئورماندىمۇ، ناهايىتى كوركەم قېيىنزارلىقتىمۇ ئەهۋال شۇنداق بولىدۇ، چۇنكى قار ــ مۇزلار ئېرىپ، يەر ــ زېمىن كوكەرگىچە بولغان ئارىلىقتا هەممە يەرنىڭ ۋەيرانە، كورۇمسىز بولىدىغانلىقى هەممىگە ئايان، ئەنە شۇنداق چاغلاردا كىشىلەر ئوزلىرىنىڭ غەمكىن، پەرىشان بولۇپ قالغانلىقىنى، شۇنداقلا ئاچلىقتىن قوساقلىرىنىڭ تارتىشۋاتقانلىقىنى قاتتىق هىس قىلىدۇ، بۇنداق بىمەنىلىكتە، كوڭۇلسىزلىكتە ۋە ئىسسىق هاۋاغا هېچكىم چىداپ تۇرالمايدۇ، كۇزدە بولسا بۇنداق ئەهۋال يوق.

ئاندىرى ئاخىر ئوزىنى بىزار قىلغان پىمىنى سىيلىپ تاشلاپ، يېنىك، جانغا ئارام بېغىشلايدىغان كالتا قونجلۇق ئوتۇكىنى كىيىۋالدى؛ ئۇ دائىم تالا ــ تۇزگە چىقىپ، ناهايىتى نۇرغۇن

يوللارنى باساتتى، كەيپياتى ياخشى بولۇپ قالغان چاغلاردا، سەيلە قىلىپ ئالدى تەرەپكە قاراپ يۈرۈپ كېتەتتى، نەگە بېرىپ توختىسا، شۇ يەردە بولىدى قىلاتتى. يول ئۈستىدە پىكرى ئۈنچىلا چېچىلىپ كەتمەيتتى، دىققەت-ئېتىۋارى ھەمىشە يول بويى ئۇچرىغان نەرسىلەرگە مەركەزلىشىپ قالغاچقا، كۆڭلىدىكى پەرىشانلىقىنى ئۇنتۇپ كېتەتتى. ئۇ ھەر قېتىم تالا-تۈزگە چىققىنىدا ئۆز ملتىغىنى ئېلىۋالىسمۇ، لېكىن زادىلا ئىشلىتىپ باقمىدى، ئۇنىڭ ئۈستىگە ئوۋلىغۇدەك ئۇچار قانات ۋە ھايۋانلارمۇ ئۇچرىمايتتى. ئۇچار قانات ۋە ھايۋانلار تونىنچى بەشىنچى ئايلارغا كەلگەندە ھەرقانداق چاغلاردىكىدىنمۇ بەكرەك ئېھتىيات قىلىدىغان بولۇپ قالاتتى، يېقىن ئەتراپتىمۇ توندىرا كەكلىكلىرى كۆيلەش مەزگىلىدە توپلاشقۇدەك يەرمۇ يوق ئىدى، ئۇنىڭ ئۈستىگە بۇ يەردە ئېتىزلىق بولمىغاچقا، ئۇچار قاناتلارمۇ ئادەتتە بۇ يەرگە ئانچە ئۇچۇپ كېلىشمەيتتى.

ياز پەسلى يېقىنلىشىپ، ھاۋا ئىسسىغانسېرى، ئاندىرى قىش پەسلىنىڭ ئىز-قالدۇغىنى — خىلۋەت، خۇنۇك بۇلۇڭ-پۇچقاقلاردا ساقلىنىپ قالغان قارلارنى تەقەززالىق بىلەن ئىزدەيتتى. ئۇ بەزىدە شۇنداق قارلارنى ئۇچراتقاندا، ئولتۇرۇشۇپ كەتكەن، پاسكىنا، نەمخۇش قالدۇق قار ئالدىدا توختاپ قالاتتى-دە، يېڭى قارلارنى قايتا كۆرۈش ئۈزىگە نېسىپ بولمايدىغانلىقىنى ئىشەنگەن ھالدا قايغۇرۇپ، ھاڭۋاققىنىچە قار بىلەن خوشلىشاتتى. "ھازىر بۇ يەرنى ئاخىرقى نوۋەت ئايلىنىۋاتىمەن،

كوپ ئوتمەيلا بۇ يولۇممۇ چېكىنگە يېتىپ بارىدۇ: ئاخىرقى بىر كۆزنى، ئاخىرقى بىر قىشنى ئۆتكۈزۈپ بولدۇم، ئەمدىلىكتە ئاخىرقى بىر ئەتىيازنى ئۆتكۈزمەكتىمەن، بۇنىڭدىن كېيىن ئەڭ ئاخىرقى ياز كېلىدۇ» دەپ ئويلايتتى ئۇ. ئۇ ئېرىپ كېتىۋاتقان قارلارغا كوز تىككىنىدە، ئۆزىنىڭ قار بىلەن چۇشەنگىلى بولمايدىغان قان-قېرىنداشلىق مۇناسىۋىتى بارلىقىنى ھېس قىلاتتى: قاچاندۇ بىر چاغلاردا ئۇ بۇ يەرلەردە قار بىلەن ئەتىدىن-كەچكىچە بىللە بولۇپ كەلگەن ئىدى، ئەمدىلىكتە بولسا كوز ئالدىدىكى قالدۇق قار-مۇزلار ئۆزىنىڭ پېشانىسىگە پۈتۈلگىنى بويىچە ئۆزىتىپ قويالايدىغان ئەڭ ئاخىرقى بىر تۈركۈم قار-مۇز بولۇپ تۇرماقتا ئىدى. ئۇنىڭدىن باشقا نەرسىلەرگە كەلسەك، ئۇلار ئاندىرىنى ئۆزىتىپ قويغاندىن كېيىنمۇ داۋاملىق مەۋجۇت بولۇپ تۇرىۋېرىدۇ. ئۇ ئوزى ئۇچۇن ئەڭ ئاخىرقى بۇرۇلۇش پەيتىنى بەلگىلىدى، شۇ پەيت يېتىپ كەلگەن ھامان، ئۇنىڭ ھايات تۇرالىشىغا ھېچقانچە ۋاقىت قالمايتتى. شۇ ئەڭ ئاخىرقى بۇرۇلۇش پەيتى ئانكارا دەرياسىنىڭ مۇزلىرى ئېرىپ پۈتكەن كۈنىنىڭ ئوزى ئىدى، باشقىچە ئېيتقاندا، تاغ ئۈستىدىكى قىشلىق كىچىك ئويگە كوچۈپ بارغان كۈنىنىڭ ئوزى ئىدى. ئۇ بۇنىڭ ئۈچۈن تەييارلىق كورۇپ قويدى. ھەتتا ھازىرچە لازىم بولمايدىغان كىيىم-كېچەككە ئوخشاش بەزى نەرسىلەرنىمۇ ئۇ يەرگە ئاپىرىپ قويدى، قارىغاي شاخلىرىنىڭ بالدۇرراق قۇرۇپ تۇرۇشى ئۈچۈن، ئۇلارنى كېسىپ توشەككە يېيىپ قويدى،

بۇنداقـتا باشقىلار بۇ شاخـلارنىڭ قاچان كېسىپ كېلىنگەنلىكىنى بىلەلمەيتتى. بىراق ئاشۇ كۈن يېتىپ كېلىشتىن ئىلگىرى ئانى-رى ئۇزىنىڭ كوچـۇش ئۇستىـدە باش قاتۇرۇپ ئولـتۇرۇشىغا ئىجازەت بەرمەيتتى. چۈنـكى دەل شۇ كۈن يېتىپ كەلـگەندە، ئانـگارا دەرياسى ۋە ئۇنىڭ بويىـلىرىدىـكى ھەمـمە شەيئىلەر زىمىننىڭ گۈللەپ ياشنىغانلىغىغا بىردەك تەنتەنە قىلىـۋاتقاندا، ئۇ، ئەكسىچە، ئوز ئومرىدىـكى ئەڭ ئاخىرقى بىر پانا جايـغا كوچۇپ بېرىۋالاتـتى. ئۇ يەردىـن ھەيـۋەتلىـك ئوركەشلـەپ ئېقىۋاتـقان دەريانى شۇنـداق. بىر قاراپـلا كورەتـتى-دە، ھەم ھاياجانغا چومەتـتى، ھەم ۋەھـمە ئىچـدە قالاتـتى، چۈنـكى ئوركەشلەپ ئېقىۋاتـقان دەريانى كورۇش دەل ئۇنىڭ بۇ يەرگە قېچىپ كېلىۋالماقچى بولغان چېغىدىلا ئوزى ئۇچۇن بېكىتـكەن ئەڭ ئاخىرقى نىشانى ئىدى، بۇ نىشان ئەمەلگە ئاشقان ھامان بۇ يەردىن ئوزىمۇ كوزدىن غايىپ بولغان بولاتتى. ئوز ۋاقتىدا ئۇنىڭچە بۇ نىشاننى ئەمەلگە ئاشۇرۇش ئىنتايىـن يىراق ئىـش ئىدى، بىراق نەتىجـدە بۇنىڭ ئەمەلـگە ئېشىشى تولـمۇ تېز بولدى! ئۇنىڭ ئۇستىگە ئۇ بۇ نىشاننى ئەمەلـگە ئاشۇرغانـدىن كېيىن يەنە ئالىلقانـداق باشـقا نىشانـنىڭ بولۇشـنى تەسەۋۋۇر قىلالمايتتى. ئۇ ئەسلـدە ياز پەسـلى يېتىـپ كېلىشـكە خېلى ۋاقىت بار، ئۇنىڭغا يەنە توپ-توغرا بىر ئومۇر ۋاقىت كېتىدۇ، دەپ ئويلىغان ئىدى. بىراق ئۇنىڭ تەسەۋۋۇرىدىكى توپ-توغرا بىر ئومۇر ۋاقىت خۇددى چاقماقتەك تېز ئوتۇپ، كوزنى يۇمۇپ-

ئاچقىچە بولغان ئارىلىقتا ياز پەسلى يېتىپ كېلىپ قالدى، كېيىن-
چە قانداق بولار؟ كېيىنچە ئۇ ناستىيونا كاناپ تاغارغا سېلىپ
قويغان ئۆيدە ئېچىتىلغان يېرىم بوتۇلكا ئاق هاراقنى قولىغا
ئېلىپ، مەيلىچە تىنىماي ئۇركەشلەۋاتقان ئانگارا دەرياسىغا
قاراپ تۇرۇپ،ــ ئانگارا دەرياسى ئۇنىڭ ئۆز ئارزۇسىنى قانداق
ئىشقا ئاشۇرىدىغانلىقىغا كۆز سېلىپ تۇرىدۇ،ــ بىراقلا كۆتىرىد-
ۋەتكەندىن كېيىن يەككە-يېگانە هالدا خىرە-شىرە كەيىپ
ئىچىدە قەلبىدىكى دەرت-ئەلەمنى، خاتىرجەملىك بىلەن ئۈمىتنى،
ئۈمىتسىزلىك بىلەن ۋەھىمىنى غەزەپ بىلەن ئارىلاشتۇرۇپ
پۇملاپ، گۆررىدە ئوت يېقىپ، قەلبىنى ئورتەيدۇ، ئۇ چاغدا
ئۇنىڭدا: "دۇنيادا مەن مەۋجۇت، ئەتە قانداق ئىشلارنىڭ يۈز
بېرىشىدىن قەتئىي نەزەر، ئىشقىلىپ بۈگۈن مەن مەۋجۇت"
دېگەن بىرلا ئوي-پىكىر، توڭلۇكتەك بىر قاراش بىلەنلا كۆزگە
چۈشۈپ تۇرىدىغان ئاددىيلا ئوي-پىكىر قالىدۇ. ئۇ ئاقىۋەتىنىڭ
ئەنە شۇنداق بولىدىغانلىقىغا كۆزى يېتەتتى، شۇ كۈننىڭ
يېتىپ كېلىشىدىن ھەم ئەنسىرەيتتى، ھەم خوشال بولاتتى، ئۇ
شۇ كۈننىڭ مۇقەررەر يېتىپ كېلىشىنى ئېغىر-بېسىقلىق بىلەن
تەئەججۇپلەنگەن هالدا كۈتەتتى.

ئەمدىلىكتە ئۇنىڭ ئۇيقۇسى ئۇيقۇ بولمايۋاتاتتى. ئايدىڭ
كېچە ئۇنى ئازاپلايتتى، جىلە قىلاتتى، ئۇ ھەمىشە بىر خىل
غەمكىن، چۈشىنىكسىز ۋەھىمە ئىچىدە چوچۇپ ئويغىنىپ كېتەت-
تى-دە، قىشلىق ئويدىن تالاغا چىقاتتى. ئۇ ھەر قېتىم مۇشۇن-

www.uyghurkitap.com

داق پەيتتە ئۇزىنىڭ يارىلانغان كوكرىكىنىڭ ئادەتتىكى چاغ-لاردىكىدىنمۇ بەكرەك ئاغرىپ كېتىۋاتقانلىقىنى سېزەتتى. ئاي يورۇق نۇر چاچقانسېرى ئۇنىڭ يۈرىكى بىئارام بولۇپ كېتەتتى، دېمى شۇنچە سىقىلاتتى. ئۇ ئۇزىنىڭ ئولگەنىدىن كېيىن ئۇ ئالەمدە كورىدىغىنىنىڭ جەزمەن تولۇن ئاي ئىكەنلىكىنى، ئۇنىڭدا تۇتۇلۇش، ئېچىلىش، تولۇن بولۇش، ئوغاق بولۇش، چىقىش، پېتىش دېگەنلەر زادىلا بولماي، خۇددى ئويىنىڭ تورۇسىدەك ھەم پەس، ھەم تەكشى ئاسماندا باشتىن-ئاياق قىمىر قىلىپمۇ قويماي تۇرىدىغانلىقىنى، ئۇنىڭ ئۇستىگە نىمە ئۇچۇنكىن-تاڭ، ئۇ ئاينىڭ يۇزىدىن ھەمىشە ئۇزۇلمەي ئىس-تۇتەك كوتىرىلىپ تۇرىدىغانلىقىنى تەسەۋۋۇر قىلاتتى.

ئۇ دائىم ئانگارا دەرياسى بويىغا بېرىپ، خىرە ئايدىڭدا دەريا يۇزىدىكى مۇز قاتلىمىدىن كوز ئۇزمەي ئۇزاققىچە ئولتۇرۇپ قالاتتى، مۇز قاتلىمىنىڭ بىھۇدە ئەمما قەيسەرلىك بىلەن جان تالىشىشىدىن قايىل بولاتتى، مۇز قاتلىمىنىڭ شۇ غەيرىتىدىن تەسىرلىنەتتى. ھازىر مۇز قاتلىمى كېچىلىرى يەنە توڭلاشقا باشلىغان چاغلىرىدىمۇ ئوخشاشلا ئاجىزلاپ كېتىۋاتات-تى، چۇنكى مۇز قاتلىمى ئاستىدىكى سۇ ئوركەشلەپ، تەكتى تەرەپتىن ئۇنى يالماقتا ئىدى، ئۇيۇل-ئۇيۇل مۇزلار بارغان-سېرى كىچىكلەپ، نۇرغۇن مۇز چوكىلىرىنى ھاسىل قىلاتتى، ئارقا-ئارقىدىن يېرىلىۋاتقان مۇز قاتلاملىرى ھەش-پەش دېگىچە غايىب بولىدىغان سادا بىلەن پارچىلىنىپ توت ئەتراپقا

كېگىيىپ كېتەتتى، مۇز يېرىقلىرىدا تۇتىقان نېپىز مۇزلار سۇ يۈزىدە لەيلىگىنىچە ھاسىراپ-ھومدەيتتى. ئاندىن دەريا بويىدا دېمىنى قىسىپ، قىمىر قىلماي ئولتۇرغىنىچە، خۇددى ياۋايى ھايۋانلاردەك سەزگۈرلۈگى بىلەن ھەر بىر سادا-نى سېزىپ تۇراتتى. ئۇ ئۆزىنىڭ بارلىق ھېسسىياتىنى پەقەت بىرلا ھېسسىيات ئىلكىگە تاپشۇرۇشىنى ئۆگىنىۋېلىپ، بۇنىڭ بىلەن كىشلەر يېتەلمەيدىغان دەرىجىگە يېتىپ، گويا ئاي نۇرىنىڭ مۇز يۈزىدە قانداق ناخشا ئېيتىۋاتقانلىغىنى، ئۈزۈل-مەي ئېيتىلىۋاتقان ئۇ ناخشىنىڭ شۇنچە لەرزان، يېقىملىق ئىكەنلىگىنى ئاڭلاۋاتقاندەك بولاتتى. بەزىدە پۈتۈن زېھنىنى يىغىپ، ئانىگارا دەرياسى سۈيىنىڭ كوكۇش پاقىراپ تۇرغان مۇز قاتلىمى ئاستىدا قانداق ئۇركەشلەپ ئېقىپ كېتىۋاتقانلىغىنى كورگەندەك بولاتتى. ئۇ ھەتتا دەريادا بىرەر نەرسىگە بەلگە سۈپىتىدە كوز سالاتتى-دە، ئۇنىڭ ھەش-پەش دېگىچە دېگەن يېرىگە ئېقىپ بېرىپ قالغانلىغىنى كورگەندەك بولاتتى. مۇشۇن-داق يېرىم كېچە بولۇپ قالغان چاغلاردا ئۇنىڭ قىلىدىغان ئىشى مانا مۇشۇنداق سەزگۈرلۈگىگە تايىنىپ ئاڭلاش، كوز سېلىش ئىدى، باشقا ئىشلارنى زادىلا خىيالىغا كەلتۇرمەيتتى، ئۇ يەنە شۇنداق سەزگۈرلۈگىگە تايىنىپ، ھەمىشە تاڭ يورۇشتىن ئىلگىرى قىشلىق ئويگە يېنىپ كېلىپ، ئۆيىقۇغا غەرق بولاتتى.

ئۇ تېخى كېچىدە قانماي قالغان ئۆيىقۇسىغا كۈندۈزى ئۇخلاپ قېنىۋالاتتى. دائىم ئورمانلىق ئارىسىدىن ئاپتاپ چۈشۈپ

تۇردىغان جاي تېپىپ جايلىشىۋالاتتى-دە، بىرنەچچە مىنۇتقىچە ئاسماندىن كوز ئۈزمەي ياتاتتى. ئۇ چاقناپ تۇرغان، پايانسىز كەتكەن ئاسمانغا قاراۋەرگەچكە، ئۇستىخانلىرى بوشىشىپ، كوزلىرى ئىلىشىپ ئۇيقۇغا كېتىپ قالاتتى. ئويغانغاندىن كېيىن ھەم توڭۇپ، ھەم قورسىقى ئېچىپ ئويغىنىپ كېتەتتى-دە: "ئەمدى قايان بارسام بولار؟" دەپ ئويلىغىنىچە، نارازى بولغان ھالدا توت ئەتراپقا قارايتتى. قەيەرگە بېرىش مەسىلىسى ھەمىشە ئالدىرىنىڭ ئالدىغا قويۇلىدىغان مەسىلە ئىدى، لېكىن ئۇ كوپ ھاللاردا بۇنىڭغا جاۋاپ بېرەلمەيتتى، شۇڭا ھەمىشە سەيلە قىلغاچ ئالدى تەرەپكە قاراپ يۈرۈپ كېتەتتى، نەگە بېرىپ توختىسا شۇنى ھساپ قىلاتتى، ئىشقىلىپ يول ماڭسىلا كۇپايە ئىدى.

ئۇ مېڭىپ كېتىۋېتىپ ئۇنى-بۇنى پۇرايتتى، كوزلىرىنى مولدۇرلەتكىنىچە ئۇ يان-بۇ يان قاراپ، ئەتراپنى ئىنچىكىلىك بىلەن كۇزىتەتتى، بەزى چاغلاردا يەنە ئالدىقاندىن كىشىگە تۇيۇقسىز ھۇجۇم قىلماقچى بولۇۋاتقاندەك قىياپەتكە كىرىۋالاتتى، بۇ باللىق مىجەزدىن كېلىپ چىققان ھەركەت بولماي، بەلكى قىلچە ئەھمىيەتسىز ھالدا شۇ يول بىلەن ئۆزىنىڭ ئىچى پۇشۇشىغىنى چىقىرىشى ئىدى، ئۇ ئۆزىنىڭ ئالدىقانداق بىر كىشىنىڭ ئارقىسىدىن ئىز قوغلاپ كېتىۋاتقانلىقى ياكى ئۇنىڭ ئەكسىچە باشقىلارنىڭ قوغلىشىدىن ئۆزىنى چەتكە ئېلىۋاتقانلىقىنى تەسەۋۋۇر قىلاتتى، ھەر بىر قەدەم باسقاندا ئېھتىيات قىلاتتى، ئوچۇق-

چىلىققا كېلىپ قالغاندا ئايلىنىپ قارىغايلىققا كىرىپ كېتەتتى،
شۇنداق ئويۇنلىرىغا قانغاندىن كېيىن، بۇ ئىشلىرى ئۆزىگىمۇ
كۈلكىلىك تۇيۇلۇپ كېتىپ، ئاۋازىنى بولۇشىچە چىقىرىپ، ئۇچۇق
كۆڭۈللۈك بىلەن، ھەمدە يەنە قەھرى-غەزىۋى بىلەن ساراڭ-
لارچە كۈلۈپ كېتەتتى. مانا شۇنداق پەيتلەردە ئۇ ھەممىشە
ئەستە تۇتۇۋېلىش قابىلىيىتىنى يوقاتقاندەك، ئۆزىنىڭ جەڭلەرگە
قاتناشقانلىقىغا، ئادەملەر ئارىسىدا تۇرمۇش كەچۈرۈپ باققان-
لىقىغا زادىلا ئىشەنمەيتتى، ئۇنىڭ ئەكسىچە، ئۇنىڭغا ئۆزىنىڭ
ئەزەلدىن مۇشۇنداق يەككە-يىگانە لاغايلاپ يۈرگەندەك،
ئەزەلدىن ھېچقانداق بىر ئىشنى ۋۇجۇتقا چىقىرىپ باقمىغاندەك،
ھېچقانداق مەجبۇرىيەت ئۆتەش ھاجەتسىزدەك، گويا تۇغۇلۇشى
بىلەنلا مۇشۇنداق تۇرمۇش كەچۈرۈش پىشانىسىگە پۈتۈلگەندەك
بولۇپ تۇيۇلاتتى.

ئۇنىڭ دائىم بىر نەرسە يېگۈسى كېلەتتى، ئۇنىڭچە، ئەت-
راپتىكى بارلىق نەرسىلەرمۇ ئۆزىگە ئوخشاشلا ئېچىرقاپ كەتكەن،
ئاچكۆز ئىدى، ھەتتا ھاۋامۇ ئۇنىڭ يىلىكىنى شورايتتى، ئۇنى
ئازاپلايتتى، ئۇنىڭ ئۈستىگە ئۇ ھاۋانىڭ قويۇقلۇقىدىن قاقىلىپ
كېتەتتى. بۇ يەردىكى ھاۋا بىر ئادەم ئۇچۇن ھەقىقەتەن تولىمۇ
ئارتۇقچە ئىدى. ئاندىرىنىڭ دېمى سىقىلاتتى، ھاۋادىن كېلىغا
بىر نەرسە كەپلىشىپ قالغاندەك بولاتتى، ئۇ ھەددىدىن ئارتۇق
ھەم كۈچلۈك نەپەس ئېلىشىنىڭ ئۆزىنى ئەڭ ئاخىرقى ماغدۇ-
رىدىن كەتكۈزىۋاتقانلىقىنى ھېس قىلاتتى.

ماي هارپىسىدا ئۇ ئانگارا دەرياسىنىڭ يۇقۇرى ئېقىمىغا بېرىپ ئوۋ ئوۋلاپ كېلىشكە تەرەددۇت قىلدى. يۇك-تاقلىرىنى ئىنتايىن ئەتراپلىق ئويلانغان هالدا جايلاشتۇردى: ئوۋ مىلتىغىدىن باشقا، كۈتۈلمىگەن ئېهتىياجلار ئۈچۈن پالتا ۋە بىر كاناپ تاغارمۇ ئېلىۋالدى. تالادا تۈنىگەندە بۇ ئىككى نەرسە ئەسقىتىپ قالاتتى. ئۇ بۇ قېتىم ئوۋغا چىقىشقا بىر كۈن ۋاقتىنىڭ يەتمەيدىغانلىقىنى تەخمىنەن مولچەرلىدى. ئۇنىڭ يەنە ئاھالىلەر تۇرۇشلۇق جاي ئوپچورىسىغا بېرىپ ئايلىنىپ كەلگۈسى، كىشىلەرنى كورگۈسى كېلەتتى، ئەمما بۇ يەردىن كەنتكىچە توپ-توغرا ئوتتۇز چاقىرىمدەك يول يۈرۈشكە توغرا كېلەتتى. ئۇ هازىرچە ئۇ يەرگە بېرىش-بارماسلىق ئۈستىدە بىر يەرگە كېلەلمىگەن بولسىمۇ، لېكىن بېرىشقا تەقەززا ئىدى. تېنىم بەرمەيدىغان ئارزۇ ئۇنى كىشىلەرنى كورۇپ كېلىشكە، شۇنىڭ بىلەن ئوزىنى غەم-قايغۇدىن خالاس قىلىشقا، ئەگەر ئېپى كېلىپ قالسا كىشىلەرنى ئاز-تولا چوچۇتۇپ قويۇشقا ئالدىرىتاتتى. ئېهتىمال، ئۇلارنى چوچۇتۇپمۇ يۈرمەس، ئوز كوڭلىدىكى ئاشۇنداق خاتىرجەم بولالمايدىغان ۋە قانائەت هاسىل قىلالمايدىغان بوشلۇقنى تولدۇرۇۋېلىش ئۈچۈن پەقەت بىر چەتتە تۇرۇپ قاراپ بېقىپ، ئاڭلاپ بېقىپ، كىشىلەرنىڭ نېمىلەر ئۈستىدە سوزلىشىۋاتقانلىقىنى، نېمىلەرگە كوڭۈل بولۇۋاتقانلىقىنى ئۇقۇپ باققاندىن كېيىن ئوزىنىڭ تۇرۇشلۇق جايىغا قايتىپ كېتەر. ئۇ رىبنايا كەنتىگە بېرىشقا جۈرئەت قىلالمايتتى،

چۈنكى ئۇ يەردە ئۇلتۇرۇشلۇق ئاھالىلەر ئۇنى تونۇۋېلىشى مۇمكىن ئىدى، ئەڭ ياخشىسى ناتونۇش كەنتلەر ئەتراپىغا بارغان تۈزۈك. يەنىلا ئېھتىيات قىلغانغا يېتەمدۇ، بىرەر ئىش چىقىپ قالمايدۇ دەپ كىممۇ ئېيتالىسۇن؟!

تاڭ سەھەر ۋاقتى، تاڭ ئەمدىلا سۈزۈلۈشكە باشلىغاندا، ئۇ يولغا چىقتى، چۈشتىن بۇرۇن تاش ئارالنىڭ ئۇدۇلىدىكى قىرغاققا يېتىپ باردى، ئۇ قىشتا بۇ ئارالدا تاغ تېكىسىنى ئۆۋلىۋالغان ئىدى. قۇياش نۇرىدا ۋە دەريا سۈيىنىڭ ئۇرۇشى بىلەن قارىداپ-كوكۇرۇپ كەتكەن مۇز قاتلىمى ئۈستۈرىسىدا قەد كوتىرىپ تۇرغان بۇ تاش ئارال ئادەتتىن تاشقىرى تاقىر، كورۇمسىز كورۇنەتتى، ئاندىرى قىلچە كىچىكمەستىن دەرھال ئۇ يەرگە بېرىشقا تەقەززا ئىدى، ئۇ يەردىكى بىر ئۇڭكۇر ئۇنى ئوزىگە جەلپ قىلاتتى. ئەينى چاغدا ئۇ تاغ تېكىسىنى ئېتىۋالغاندا، مانا شۇ ئۇڭكۇردە قونغان، مانا شۇ ئۇڭكۇر بولغانلىقتىن ئاندىرى شۇ قېتىمقى ئوۋدا چوڭ بەركەت تاپقان ئىدى. شۇ قېتىم ئەگەر شۇ ئۇڭكۇردە تۇرمىغان بولسا، ئۇنىڭغا شۇنچە ياخشى ئامەت كېلىش-كەلمەسلىكىنى بىلىپ بولمايتتى. ئۇ ئۇڭكۇرنىڭ كىشىلەرنى ئوزىگە جەلپ قىلالىشىدىكى سەۋەبمۇ ئۇنىڭدا مەلۇم پەۋقۇلئاددە كۈچ، خۇددى ئاندىرىنىڭكىدەك سىرلىق، تەڭ كەلگىلى بولمايدىغان كۈچ بولغانلىقىدا ئىدى، ئۇنىڭدىن باشقا ئۇ مەخپى جاي ئىدى، ئۇ يەردە مەخپىيەتلىكنى ئېيتىۋېلىشقا بولاتتى، مەخپىيەتلىكنى يوشۇرۇپ قويۇشقىمۇ

بولاتتى، ئاندىرى ئۇزىنىڭ بۇ ئۇكىكۇرنى تېپىۋېلىشىنىڭ ھەرگىز تاسادىپى بولمىغانلىقىغا، بۇنى تېپىۋالغانلىقى خۇدانىڭ ئىرادىسى ئىكەنلىكىگە ئىشىنىپ كەلدى. يېقىندىن بۇيان ئۇرمانلىقتا تېپىلغانلىكى خىلۋەت جاي، ئىنتايىن كىچىك، قىلچە كارغا كەلمەيدىغان جايلارمۇ ئۇنى ئۇزىگە جەلپ قىلىۋالاتتى. مەسىلەن، ئېيتايلۇق: ئۇ چاشقان ئۇۋىسى ئالدىدا تۇيۇقسىز توختاپ، گويا ۋاقتى كەلگەندە ئۇنىڭ بىرەر ھاجەتكە ياراپ قېلىشىنى بىلىپ باقماقچى بولۇۋاتقاندەك، تاياق بىلەن ئىچىنى كوچىلاپ قوياتتى، بەزىدە كىچىككىنە ئازگاللارنى كورۇپ قالسىمۇ، ئۇنىڭغا چۇشۇپ بېقىپ، ئىچىدە ئادەم يوشۇرۇنۇشقا بولامدۇ- يوق دەپ زوڭزىيىپ ئولتۇرۇپ سىناپ كورەتتى؛ بەزىدە ئىسمى جىسمىغا لايىق چوڭقۇر گوداڭلارغا دۇچكەلگەندە، گوداڭدا يىغىلىپ قالغان سۇ يۇزىدە بىر قەۋەت قار لەيلەپ تۇرسىمۇ، گوداڭ ئالدىدا خېلى ئۇزاققىچە توختاپ، چوڭقۇر گوداڭنىڭ تېگىلىكىگە ھەۋەس قىلىپ، ئۇنىڭ چوڭقۇرلۇغىنى بورداپ باقاتتى؛ بەزىدە ئورۇلۇپ چۇشكەن دەرەخ تۇۋىدىن تاشلىنىپ قالغان ئېيىق ئۇۋىسىنى تېپىۋېلىش كويىدا ئىنچىكىلىك بىلەن كۆزىتىپ كېتەتتى؛ ئۇ جىلغا ئىچىدە مېڭىشنى ياخشى كورەتتىيۇ، لېكىن ھەمىشە بىر ئوبدان مېڭىپ كېتىۋېتىپ تۇيۇقسىزلا دەرەخ ئارقىسىغا موكۇۋالاتتى، ئاندىن كېيىن توت ئەتراپىقا بىر قارىۋېتىپ، قويۇق ئورمانلىققا ئۇزىنى ئاتاتتى. ئۇ گويا ئۇزىنى نۇرغۇن پارچىلارغا بولۇۋەتكەندىن كېيىن شۇ پارچىلارنى

ئايرىم-ئايرىم يوشۇرۇپ قويماقچى بولۇۋاتقاندەك، بىر دەم بۇ يەرگە موكسە، بىر دەم ئۇ يەرگە موكەتتى، ئۇزىنىڭ كوزگە كورۇنمەس غايىپ ئەۋلىيا بولۇپ كېتىشىنى ئارزۇ قىلاتتى. شۇئا ئادىمىزات بولمىغان ئارالدىكى ھىلىقى ئۇڭكۇرگە ئۇنىڭ كوزى چۇشمەسلىگى مۇمكىن ئەمەس ئىدى، چۇنكى ئۇ ھەممىلا جايدا ئىزدەۋاتقان پانا جايلارنىڭ ئۇزىگە چۇشلۇق ئارتۇقچە-لىقلىرى بولسىمۇ، لېكىن بۇلارنىڭ ھەممىسى ئىنتايىن ئۇششاق ئارتۇقچىلىقلار ئىدى، لېكىن بۇ يەرگە بولسا مۇشۇ بارلىق ئارتۇقچىلىقلارنىڭ ھەممىسى مەركەزلەشكەن بولۇپ، ھېچ يېرىگە قىل سىغمايتتى.

تاش ئارالنىڭ ئۇدۇلىدىكى دەريا قىرغىغى ئىنتايىن كەڭ بولۇپ، ئۇ يەر ئاستا-ئاستا قۇرۇپ، يۇمىران، ياپ-يېشىل يېڭى ئوت-چوپلەر ئوسۇشكە باشلىغان ئىدى. ئانىگارا دەريا-سىنىڭ ئاسمىنىدا قاراس-قۇرۇس قىلغان بۇرۇختۇم ئاۋازلار ياڭرايتتى، بۇ دەريا يۇزىدە لومۇلدەپ تۇرغان مۇزلارنىڭ ئاۋازى ئىدى. ئاز قالدى، ھەقىقەتەن ئاز قالدى، يېقىنقى بىر نەچچە كۇن ئىچىدىلا مۇزلار يېرىلىپ، ھەيۋەت بىلەن تووەنگە ئېقىپ كېتىدۇ-ئەتراپتىكى بارلىق نەرسىلەر بۇ دەبدەبىلىك پەيتنىڭ يېتىپ كېلىپ قالغانلىغىدىن دېرەك بېرىپ تۇراتتى. بۇ يەردىكى ھەر بىر تال گىيا، ھەر بىر تۇپ دەرەخ شۇ پەيتنىڭ يېتىپ كېلىشىنى تاقەتسىزلىك بىلەن كۇتمەكتە ئىدى، ئانىگارا دەرياسىدىكى مۇزلار ئېرىپ پۇتكەن ھامان، ياز پەسلى قىلچە

كېچىكمەي دەرھال يېتىپ كېلىدىغاندەك تۇراتتى. ئۇنىڭ سۇرئىتى ياقىقان ھامان تۇتۇشۇپ، كوزنى يۇمۇپ-ئاچقىچە لاۋىلداپ كويۇشكە باشلايدىغان ئوتقا ئوخشاش تېز ئىدى. ئۇنى توسۇۋالغىلى بولمايتتى، مەيلى ھەرقانچە ئېھتىيات قىلغان بىلەنمۇ، ئۇنى توختىتىپ قويۇش تەس ئىدى. مەلۇم يېڭى، ئىنتايىن تېز ئۆزگىرىش ياسايدىغان تەقدىر يېتىپ كېلىش ئالدىدا تۇراتتى. ئاندىرىمۇ: "بىرەر ئامال قىلىپ، بىرەر جايغا تېزرەك بېرىپ بىرەر ئىش قىلغىنىم تۈزۈك" دەپ ئويلاپ، تۇيۇقسىز ئىچ-ئىچىدىن بىتاقەت بولۇپ كەتتى. ئۇ بىلىنەر-بىلىنمەس پىلىلداپ تۇرغان كاچكۇلدىن ئازراق سۇ ئېلىپ ھاپىلا-شاپىلا ئىچىۋالغاندىن كېيىن، ئۆز يولىنى داۋام قىلدى.

ئۇ يېرىم يولدا بىر قۇشقاچنى ئېتىۋالدى. قىممەتلىك ئوق-دورىنى قۇشقاچقا ئىشلىتىش ناھايىتى ئەپسۇسلىنارلىق ئىش بولسىمۇ، لېكىن ئاندىرىغا ئايان ئىدىكى، مۇشۇنداق ئۇزۇن يول يۈرگەندە، كەچقۇرۇنلۇقتا بەكمۇ ھېرىپ كېتەتتى، ئۇنىڭ ئۈستىگە ئەتە يەنە يول مېڭىشنى داۋاملاشتۇرۇشى كېرەك ئىدى، شۇڭا بىر ۋاق ئوبدان غىزالىنىۋېلىشقا توغرا كېلەتتى.

قۇياش تېخى پاتماستا ئۇ دەريا ئەگكەن جايدا بىر كەنتنى كورۇپ قالدى. ئۇ كەنتكە يېقىن بارماي، ئارقىسىغا بۇرۇلۇپ تاغ ئارىسىغا كىرىپ كەتتى. گەرچە شۇ چاغدا چارچاپ ماغدۇرىدىن كېتەي دەپ قالغان بولسىمۇ، لېكىن ئۆزىنى

يەنىلا كەنتتىن يىراقراق كېتىشكە زورلىدى. ئۇ ياۋايى هايۋان-
لاردىن ئالىقاچان قورقماس بولۇپ قالغان ئىدى، بىراق باشقا
ئادەملەرگە ئۇزىنىڭ شەپىسىنى بىرىپ قويۇشىنى خالىمايتتى.
ئەتىسى ئەتىگىنى ئۇ كەنتكە يېقىن كېلىشتىن ئاۋال تاغىنى بىر
ئەگىپ چىقتى. شۇنىداق قىلىپ كەنتنى توپىلىك تەرەپتىن
ئايلىنىپ ئوتۇپ كەتتى.

ئۇنىڭ قۇلىغىغا يەنە خورازلارنىڭ چىللىشى ۋە هەر بىر
مەهەللە ئاسمىنىدا ياڭراپ تۇرىدىغان مۇجمەل، ئۇزۇلمەس،
لەرزان سادالار ئاڭلاندى. هەقىقەتەن قىزىق گەپ، بۇ يەردىكى
خورازلارنىڭ چىللىشىمۇ ئاتامان كەنتىدىكى خورازلارنىڭ
چىللىشىغا ئوخشىمايتتى، بۇ يەردىكى خورازلار ئۇز كەنتىدىكى
خورازلارغا ئوخشىشاش غەلىتە ئاۋاز بىلەن جىنىسنىڭ بىرىچە
كاكىرىماي، بەلكى هەقىقى خوراز چىلىلىغانىدەك چىللايتتى.
بۇنىڭدىكى سەۋەپ، بۇ يەر ياقا يۇرت ئىدى. ئۇ غەربىي رايون-
دىكى جەڭ مەيدانىغا بارىدىغان يولدىمۇ خورازلارنىڭ چىللە-
شىنى ئاڭلىغان، هەر قېتىم ئۇ يەردىكى خورازلارنىڭ ئانىگارا
دەرياسى بويىدىكى خورازلارغا قارىغاندا ئاجىزراق، ئېهتىياتچان-
راق، تەجرىبىلىكرەك ياكى تېخىمۇ هىلىگەررەك كېلىدىغانلىغىنى
هىس قىلىغان ئىدى، ئەمدىلىكتە ئانگارا دەرياسى بويىدىكى
خورازلارنىڭ چىللىشىمۇ بىر بىرىگە ئوخشاپ كەتمەيدىغانلىغىنى
بىلدى.

ئاندىرى تاغدىن پەسكە چۈشۈپ بىر چارۋىچىلىق مەيدانىنى ئۆچراتتى، مەيداننىڭ دوڭدىن باشلانغان ئىگىز-پەس، قىڭغىر-سىڭغىر، نۇرغۇن جايلىرى ئۆتمە-توشۇك بولۇپ كەتكەن قاشا-سى ئەگرى-بۈگرى ئەگىپ قېيىنزارلىققىچە تۇتىشىپ تۇراتتى. بۇ قاشانى يېزا ئاياللىرى ئۇرۇش پارتلىغاندىن كېيىن ياسىغان-دەك قىلاتتى. ئۇششاق دەرەخ غوللىرىدىن قىلىنغان توغرا چېتىقلىرى قولنىڭ ئۇچىدىلا چېگىپ قويۇلغان ئىدى، بەزى جايلارغا قوزۇق قېقىلغان، چېتىقنىڭ بەزى جايلىرى مانا ئەمسە دەپ دەرەخقە مىخلىۋېتىلگەن ياكى شوينا بىلەن دەرەخقە چېگىپ قويۇلغان ئىدى، شۇڭلاشقا ئۇنىڭ كوپىنچە جايلىرى مىخلانغان ياكى چېگىلگەن جايىدىن ئاجراپ، يەرگە چۈشۈپ كەتكەن ئىدى. ئۇنى ئوڭشاپ قويۇشقا ھازىرچە ۋاقىت بولمىغانلىقتىن، تېرىلغۇدىن كېيىن بىر تەرەپ قىلىشقا قالدۇرۇلغاندەك تۇراتتى. ئاندىرى بويىنىنى سوزۇپ سول تەرەپكە قارىدى، ئوزى تۇرغان يەردىن بىر چاقىرىم يىراقلىقتا ياكى ئۇنىڭدىنمۇ يىراقراق بىر جايدا كەنت چېتىگە سېلىنغان بىر ئوي كوزگە چۈشۈپ تۇراتتى. ئۇ كەنتتىكى ئەھۋاللارنى كۆزىتىش ئۈچۈن قانداق قىلغاندا كەنتكە تېخىمۇ يېقىنراق جايغا يوشۇرۇن بارغىلى بولىدىغانلىقى ئۈستىدە ئويلاندى، گەرچە قورقۇپ تۇرغان بولسىمۇ، لېكىن بىر قېتىم قارامىلىق قىلىپ، ئاز-تولا ئىش تېرىپ ئوزىنى قورقى-تىپ قويۇشنى، باشقىلارنىمۇ قورقىتىپ قويۇشنى كوڭلىدىن چىقىرىۋېتەلمىدى؛ ئۇنىڭ ۋۇجۇدىغا جەم بولغان، يامانلىق

قىلىشقا ئېتىلىپ تۇرغان قانلىرى قايناشقا باشلىدى، ئۇنىڭدا بىردىنلا بىرەر ئىشنى بانا قىلىپ ياۋۇزلۇق قىلىشقا ئۇرۇنۇش غەرىزى پەيدا بولدى. ئۇ ئۆزىنىڭ نېمە ئۈچۈن ئاتايىتەن ئوتتۇز چاقىرىمدەك يول يۈرۈپ بۇ يەرگە كەلگەنلىكىنى چۈشە-نەلمەيتتى، ھەر ھالدا قاشا يېنىدا مۇشۇ پېتى بىر دەم تۇرۇپ، ئاندىن قايتىپ كېتىش ئۈچۈن كەلمىگەن بولغىيدى. "ياق، بىرەر نەتىجە چىقىرىشىم كېرەك، ئاندىن بۇ يولنى بىكار ماڭمىغان بولىمەن!"

ئاندىرى تۇرغان جايدىن يىراق بولمىغان بىر يەردە بىر تال دەرەخ شېخىنىڭ قاراسىدا ئۇشتۇلۇشى ئۇنى چۆچۈتۈۋەتتى. مانا شۇ چاغدىلا ئۇ مەيداندىكى باراقسان ئالۇچا دەرىخى كەينىدە بىر ئىنەكنىڭ تۇرغانلىقىنى كوردى. ئۇ ناھايىتى يوغان تاغىل ئىنەك بولۇپ، ئۇنىڭ ئاقلىرى ئۈستىگە يوغان قارىلار چۈشكەن، ياكى دەل ئۇنىڭ ئەكسىچە، قارىلىرى ئۈستىگە يوغان ئاقلار چۈشكەن ئىدى. ئەسلىدە ئاندىرىنىڭ ئۇنى كورمىگەن-لىكىدىكى سەۋەپ شۇكى، ئۇ ئىنەك قېيىنزارلىق ئارقىسىدا ئىدى، تاغىل ئىنەكنى دەل غوللىرىغا ئالا-يېشىل داغلار چۈشكەن قېيىنلار توسۇۋالغان ئىدى. ئىنەكنىڭ يېنىدا ئانىسىغا ئوخشاش بىر تاغىل موزايمۇ تۇراتتى، ئۇ بىر ياشقا توشمىغان، ئەمدىلا ئۈچ ئايلىق ياكى توت ئايلىق بولغان ئىدى. ئاندىرى قىلىدىغان ئىش تېپىلدى دەپ ناھايىتى خوشال بولۇپ، ئۇلارنى كۈزىتىشكە باشلىدى. ئىنەك بېشىنى تۆۋەن ئېگىپ، يەيدىغان بىر نەرسە

ئىزدەۋاتاتتى، بىراق بۇ چاغدا تېخى ئوت-چۆپلەر بىخ سۈرمى-گەچكە، ئۇ پەقەت ئاز-پاز شەبنەمگىلا ئېغىز تېگەلەيتتى. موزاي قوسقىغا بىر نەرسە تېپىپ يېيىشتە ئانىسىدىن ئېقىلىلىقراقتەك تۇراتتى. ئۇ ھە دەپ ئانىسىنىڭ يېلىنىغا ئۇسۇيتتى، بىراق ئانىسى ئەمگىلى قويماي، پۇتلىرىنى يوتكەپ ئۇزىنى قاچۇراتتى. موزاي يەنە چاتىرىغىغا كىرىۋالسا، ئانىسى بۇرۇلۇپ، ئۇزىنىڭ موڭگۇزسىز كەڭ ماڭلىيى بىلەن بالىسىنى ئۇسۇيتتى.

ئاندىرى خۇددى بۇنىڭدىن بىر ئاي بۇرۇن ئات بېقىش مەيدانىدا ئاتىسىنى ئوغرىلىقچە كورگەن چېغىدا ھىلىقى تايچاقتا دىققەت بىلەن قارىغىنىغا ئوخشاشلا، ئۇلارغا كوزىنى ئۇزمەي سەپسالدى. بىراق ھازىر ئۇنىڭ پۇتۇن دىققەت-ئېتىۋارىنى تېخىمۇ يىغىپ سەپسېلىشى قىلچە سەۋەپسىز ئەمەستەك تۇراتتى، ئۇنىڭغا گويا يەنە ئۇزىنىڭ بۇ ئومرىدە ئىنسانىيەتكە پايدىلىق ئوي ھايۋانلىرى بىلەن ئالاقە قىلىشى مۇمكىن ئەمەستەك، ئوزى بىلەن ئوي ھايۋانلىرى ئوتتۇرىسىدا بىر ھاڭ تۇرغاندەك بولۇپ تۇيۇلدى. بىراق ئۇنى ئوي ھايۋانلىرىدىن يىراق تۇر دىگەنسېرى، ئۇنىڭ ئۇلارغا شۇنچە يېقىنلاشقۇسى كېلەتتى. ئۇنىڭ ئوي ھايۋانلىرى بىلەن قايتا ئالاقە قىلالماس-لىقىنى، بۇ زىيان ئوزى ئۇچرىغان باشقا زىيانلارغا سېلىشتۇرغاندا ناھايىتى چوڭ زىيان بولۇپ ھىساپلانمىسىمۇ، لېكىن، نىمە ئۇچۇنكىن-تاڭ، ئۇنى ئازاپلايتتى ۋە بىئارام قىلاتتى، ۋۇجۇدىدا ئاللىقانداق بىر نەرسە ئۇنى بۇ زىيانغا تەن بەرگىلى قويماۋات-

قاندەك قىلاتتى.

ئىنەك موزىيىنى ئېغىلدىن ئۇز مەيلىچە باشلاپ چىققان بولسا كېرەك، چۈنكى ھەرقانداق ئايال ئېمىۋاتقان موزايىنى بۇنداق چاغدا قويۇپ بەرمەيتتى. ئىنەك موزىيىنى ھەرقانچە ئەمگىلى قويمىغان بىلەن ئىشقىلىپ بۈگۈن قايتىپ كەتكەندە، سىغىۋال-غۇدەك سۈتى قالمايتتى. ئاندىرى كوڭلى ئېچىلىپ كۈلۈپ قويدى: "ئۇلارنىڭ ئېغىلدىن چىقىشى باشقا بىرەر ئادەمنىڭ سەۋىسۈى بىلەن ئەمەس، دەل مېنىڭ سەۋىۋىم بىلەن بولغان بولسا كېرەك. ئەگەر مەن كەلمىگەن بولسام، موزايىڭمۇ ئېغىلدىن چىقماي تۇرىۋېرىشى تامامەن مۇمكىن ئىدى. ھازىر ئېغىلدىن چىقىۋالغاندىكىن، ئارقىغا چېكىنمەي، ئانىسىغا چىڭ يېپىشىۋېلىپ، ئۇنىڭ سۈتىنى ئەڭ ئاخىرقى بىر تامچىسىغىچىلىك ئېمىپ تۈگەتسۇن، بۈگۈن ئاخشام ئايال خوجايىنىنىڭ قىلغىلى گېپى چىقىدىغان بولدى".

ئەمدىلىكتە تۇيىدۇرماي كەنتكە يېقىن بېرىشنىڭ ۋاقتى كېلىپ قالغان ئىدى. ئۇ يەردە ھازىرچە تېخى ئايدىڭلاشمىغان بىر ئىش ئۇنى كۈتۈپ تۇراتتى، ئاندىرى دەل مۇشۇ ئىشنى دەپ بۇ يەرگە كەلگەن. ئىش ئۇز يولىچە بولغاندا، ھېچكىم تەكلىپ قىلمىغان بۇ جايغا قاراڭغۇ چۈشكەندىن كېيىن ئوتۇشكە توغرا كېلەتتى، بىراق ئۇنىڭ يەنە كۈتۈپ تۇرغۇسى كەلمىدى، بىر خىل تەقەززالىق ئۇنى يەنە ئالدىراتقىلى تۇرغاچقا، ئۇ ئۇزىنى تۇتۇۋېلىش كۈچىدىن مەھرۇم قالدى. ئۇنىڭ ئۇستىگە

بۇنداق كەيپىيات بارغانسېرى كۈچەيدى، بارغانسېرى ئۆكتەملىك قىلىشقا باشلىدى. ئاندىرىغا ئايان ئىدىكى، ئۇ نەۋەكىلى چىلىك قىلمايتتى، ئىنتايىن ئەخمىقانە ئىشلارنىمۇ قىلمايتتى ھەممە قانداق ئەھۋال يۈز بېرىشىدىن قەتئىي نەزەر، ئۇزىنىڭ ۋاقتىدا قېچىپ كېتەلەيدىغانلىقىغا ئىشىنەتتى. باشقىلار ئۇنى قۇرۇق قول بىلەن تۇتۇۋالالمايتتى.

ئۇ قاشانى بويلاپ، ئېھتىياتچانلىق بىلەن ئالدى تەرەپكە قاراپ ماڭدى، پات-پات توختاپ، ئەتراپقا قاراپ قوياتتى. ئۇزاققا بارمايلا كەنت چېتىنى كوردى، گارمۇن ئاۋازىنى ئاڭلىدى. ئاندىرى بۈگۈن ئادەتتىكى كۈن بولماي، "1-ماي" ئەمگەكچىلەر بايرىمى ئىكەنلىكىنى ئاللىقازادە بولغان ھالدا ئېسىگە ئالدى. پاھ، بۇ كەپچە ئۇلار بايرام ئۆتكۈزۈۋاتقان ئىكەن-دە. ئۇرۇش دېگەن ئۇرۇش ئىكەن، بايرامنى يەنە ئوخشاشلا ئۆتكۈزىدىغان، كىشىلەر ئوخشاشلا كوڭۈل ئاچىدىغان گەپ ئىكەن. قاراڭ، قىزىل بايراقلار ئېسىلىپ كېتىپتۇ، ئاۋايلاپ ساقلىغان گارمۇنلىرىنىمۇ ئېلىپ چىقىشىپتۇ. گۈگۈم چۈشكەندە ھەممەيلەن يەنە توپ-توپ بولۇشۇپ، ئويمۇ-ئوي ئارىلاپ يۈرۈپ، ناخشا ئېيتىپ، ئۇسۇل ئويناپ دېگەندەك قانغىچە كوڭۈل ئاچىدۇ. شۇنداق، ئەھۋالدىن قارىغاندا ھېچقانداق نىمە كىشىلەرنى روھسىزلاندۇرالمايدىكەن. ھازىر ئاتامان كەنتىدىكىلەرمۇ بايرام قىلىپ، ئويۇن-تاماشا قىلىۋاتىدىغاندۇ..... ئاندىرىنىڭ قەلبىنى ئۈمىتسىزلىكمۇ ئەمەس، ئاغرىنىشمۇ ئەمەس، ـــ ھازىر يەنە ئاغ-

رىنىپ ئۆلتۈرغۇدەك نىمىسى بولسۇن! ـــ بەلكى ئەجەپلىنىش چۇلغۇۋالدى: كىشلەر بايرامنى زادىلا ئۈرۈش بولۇپ باقمىغان-دەكلا، ئۈرۈش پارتلاشتىن ئىلگىرىكىگە ئوخشاش تەبرىكلەۋې-تىپتۇ. ھەقىقەتەن بۇنىڭغا ئىشىنىش تەس ئىدى، ئۇلار ئۇنىڭ مۇشۇ ئەتراپتا ئايلىنىپ يۈرۈشىگە پىسەنت قىلىپمۇ قويماۋېتىپتۇ، ئۇ كىشلەرنىڭ نەزىرىدە مەۋجۇتمۇ ئەمەس.

نىمە ئۈچۈن موزاينىڭ ئېغىلدىن تالاغا قېچىپ چىقىۋالغانلىقى-نى مانا ئەمدى چۈشىنىش تەس ئەمەس ئىدى. ئەسلىدە كىشلەر بايرام تاماشاسى قىلماقتا ئىدى، بۈگۈن ھېچكىمنىڭمۇ بۇنداق ئۈششاق-چۈششەك ئىشلارغا چولىسى تەگمەيتتى، چۈنكى ئۇلار بايرام ئۆتكۈزمەكتە. ئاندىرى بۇرۇلۇپ ئارقىسىغا قارىۋىدى، ھىلىقى ئىنەكنىڭ بىر بېسىپ، ئىككى بېسىپ قېيىنزارلىققا قاراپ كېتىۋاتقانلىقىنى، باياتىن ئۆزى تۇرغان جايغا يېقىن كېلىپ قالغان-لىقىنى كوردى. ئۇ يەنە ئۆز يولىنى داۋام قىلدىيۇ، لېكىن بىرنەچچە قەدەم ماڭمايلا ئارقىسىغا بۇرۇلۇپ، موزايغا سىنچىلاپ قارىدى، ئۇنىڭدا توساتتىن ئىختىيارسىزلا بىر ياۋۇز نىيەت پەيدا بولىدى. موزاي ئاللىقانداق بىر نەرسە چېقىۋالغاندەك ياكى بىر نەرسە سانچىلغاندەك تېپىپ قويۇپ، بىر چەتكە سەكرىدى، بىراق دەرھاللا خاتىرجەم بولۇپ، ئېرىنچەكلىك بىلەن قۇيرۇغى-نى بىرنەچچە قېتىم شىپاڭلىتىپ قويدى. شۇنىڭ بىلەن ئاندىرى بۇرۇلۇپ كەنت تەرەپكە قاراپ، مەيدانغا بارىدىغان يولدا بىرمۇ ئادەمنىڭ يوقلۇغىنى كوردى-دە، غاچچىدا ئارقىسىغا بۇرۇلۇپ،

www.uyghurkitap.com

كەلگەن يولىغا قاراپ ماڭدى.
چىڭقى چۈش بولۇپ قالاي دېگەن چاغ ئىدى، ساپ ھەم ئىنتايىن ئىللىق ھاۋادا قۇياشتىن كەلگەن بىر خىل يېقىملىق، كۆڭۈللۈك تەبىئەت ھاۋاسى جىمجىت كەيپىيات پەيدا قىلغان ئىدى. كەنتنىڭ كوزدىن يوتۇشى بىلەن تەڭ گارمۇن ئاۋازىمۇ ئاڭلانماي قالدى. تەرەپ-تەرەپتىن ئۇزۇلمەي كەلگەن سادالار قوشۇلۇپ، كەڭ، ئەركىن، چېكى يوق دەريا ھاسىل قىلدى. ئاندىرى ھىلىقى ئىشنى قىلىشتىن ئۆزىنى كۆچەپ توسقانلىغى ئۈچۈن، سەكرەپ ئوتۇپ كەتمەكچى بولغان ھىلىقى قاشا يېنىدا بىر دەم ئىككىلىنىپ تۇردى-دە، يەنە بىر قېتىم قولىغىنى دىڭ قىلىپ ئەتراپتىكى شەپىنى تىڭشىدى ۋە توت ئەتراپىقا بىر قۇر قاراپ چىقتى، شۇنىڭ بىلەن تەڭ ئۆزىنىڭ ھىلىقى ئويىدىن بىردىنىلا يالتىيىپ قېلىشىدىن ئەنسىرەپ، پاكار قاشادىن بىر تاقلاپلا سەكرەپ ئوتۇپ كەتتى. ئۇ مېڭىۋېتىپ يەردىن بىر تال شوپۇڭنى ئېلىپ، توپىلىكتىن ئايلىنىپ ئىنەكنىڭ كەينىگە ئوتتى. ئىنەك ئۇنى كورۇپ قېلىپ، ئارقىسىغا بۇرۇلۇپ، ئۆزىنىڭ مولدۇرلەپ تۇرغان كوزلىرىنى يوغان ئېچىپ ئۇنىڭغا قارىدى. ئاندىرى ئۇنىڭ شۇنداق مولدۇرلەپ تۇرغان بىگۇنا كوزلىرىگە قاراپ تەسىرلىنىپ، ئىختىيارسىز كوزىگە ياش ئالدى. ئۇ شوپۇڭ-نى شىلتىپ، ئىنەكنى قاشانىڭ بۇزۇلغان يېرىدىن تاغ ئارىسىغا قاراپ ھەيدىدى. ئىنەك ئىنتائەتمەنلىك بىلەن قەدەم تاشلىدى. موزاي ئەركەك بولۇپ، ئۇنىڭ بېشىدا قىسقا ھەم ئۇچىسىز كىچىك-

كىنە موڭگۇزى بار ئىدى. ئۇ ئانىسىغا يېقىن ئەگىشىپ ماڭدى. بىراق ئىنەك ئوتلاقتىن ئوتكەندىن كېيىن، سول تەرەپكە بۇرۇلۇپ، كەنتكە قاراپ قاچتى، ھىلىمۇ ياخشى، قېيىنزارلىقتا تېز قاچالمىغانلىقتىن، ئاندىرى ئۇنى ئارقىسىغا ياندۇرۇشقا ئۇلـ گۇردى. ئىنەك جايىدا توختاپ، غەزەپ بىلەن قاتتىق مورەشكە باشلىدى، موزايمۇ مورەپ قويدى، ئاندىرى ئالاقىزادە بولۇپ، ئۇلارنى تېخىمۇ تېز ھەيدەشكە باشلىدى.

ئۇ موزايلىق ئىنەكنى ھەيدىگەن پېتى ئوستەڭنى ياقىلاپ تاغدىن چۇشكەن ئىدى، ئۇ ئۇ يەردە بىر خىلۋەت جايىنىڭ بارـ لىقىنى، بۇگۇنكىدەك كۇندە ھىچقانىداق ئادەمگە يولۇقۇپ قالمايدىغانلىقىنى بىلەتتى. بىراق ئىنەك دەل بۇنىڭ ئەكسىچە، ئۇ يەرگە بېرىشقا ئۇنىمايتتى، ئۇ بىر تۇرۇپ ئوڭ تەرەپكە قاراپ قاچسا، يەنە بىر تۇرۇپ سول تەرەپكە قاراپ قېچىپ، ئادەمدىن قوتۇلۇپ ئارقىغا قاراپ مېڭىشقا ئۇرۇناتتى، موزايمۇ ئىشنىڭ چاتاق بولۇۋاتقانلىقىنى بايقاپ، ئىنەككە يېقىن ئەگىشىپ ماڭماقتا ئىدى. ئىنەكنىڭ ئىككى بىقىنى كوپۇپ كەتكەن بولۇپ، قىينالغان ھالدا ھاسىرايتتى، كومشىرىدىن توختىماي شالى ئېقىپ تۇراتتى. ئاندىرىمۇ يۇگۇرۇۋېرىپ دېمىنى ئالالماي قالدى، مىلتىق مۇرىسىدە تولىمۇ ئىچىنى پۇشۇرغاچقا، ئۇنى مانا ئەمسە دەپ قولىغا ئېلىۋالدى. ئۇلار مۇشۇنداق قىلىپ ئورمانلىقتا يېرىم سائەت چامىسىدا چېپىشىپ يۇرگەن بولسىمۇ، لېكىن ئوستەڭدىن يەنىلا خېلى يىراقتا ئىدى. ئىنەك بىلەن ئادەم بىردەك

ھىلە-مىكىرلىرىنى ئىشقا سېلىپ، بىر بىرىنى ئالدىماقچى بولات-تى، ھەر قېتىم ھىلە-مىكىرلىرى چېنىپ قالغاندىن كېيىن، ئورنى جايىدا توختاپ، بىر بىرىگە غەزەپ بىلەن قارىشاتتى؛ ئىنىڭ ئائىلاج ھە دەپ مورەيتتى، ئۇنىڭ پۈتۈن ئەزايىدىكى ئاقلىرى ئۇستىدە تارام-تارام تەر دانچىلىرى كوزگە كورۇنۇپ تۇراتتى.

ئاندىرى ھېرىپ ھالى قالمىغانلىقتىن، باشقىچە ئامال تېپىش-قا مەجبۇر بولدى. ئۇ بېلىدىن كەمىرىنى يېشۇېلىپ، ئىنەكنى يەنە چوچۇتۇپ ئولتۇرماي، موزايغا تۇيدۇرماي تۇرۇپ سىرتماق سېلىۋېلىشقا تەرەددۇت قىلدى. دەرۋەقە، بۇ ئىشنى ئەڭ ياخشىسى كەنتتىن تېخىمۇ يىراقراق جايدا قىلغان ئەپلىك ئىدى. بىراق ھازىر بۇنىڭدىن باشقا يول تېپىلمايتتى، لېكىن كىچىك موزايمۇ بوي بەرمەي، ئەڭ ئاخىرقى پەيتلەردە توختىماي ئار-قىغا چاپچىدى، ئۇ يان-بۇ يان سەكرىدى. ئاندىرىمۇ ئۇنىڭ بىلەن تەڭلا ئۇ ياندىن-بۇ يانغا سەكرەپ، موزاينىڭ كالىلىسىنى مولجاللاپ سىرتماق تاشلاپ، ئۇنى تۇتۇۋالماقچى بولاتتىيۇ، لېكىن ھامان ئىش كوڭۇلدىكىدەك بولمايۋاتاتتى. ئۇنىڭ قەلبى-دىكى خاپىلىق قەھرى-غەزەپكە ئايلىنىپ، مىلتىقنىڭ تەپكىسىنى بېسىپ، بۇ قېتىمقى تولىمۇ ئۇزۇنغا سوزۇلغان ئەخمىقانە، كوڭۇل-كىلىك ئوۋغا بىراقلا خاتىمە بېرىۋەتكۇسى كېلىپ كەتتى، لېكىن ئاخىردا يەنىلا ئوق چىقارمىدى، بۇ ئوزىنى ئاشكارىلاپ قويۇش-تىن ئەنسىرىگەنلىكتىنلا بولغان ئىدى.

ئاندىرىنىڭ ھەر ھالدا تەلىيى ئوڭدىن كېلىپ قالدى، ئاخىر موزاينى قېلىن ئورمانلىققا ھەيدەپ كىردى، ئۇ چاتقاللىقتا ئۇ يان-بۇ يان ئۈسۈپ يۈرگەندە، ئاندىرىنىڭ سىرتمىغى ئۇ يان-بۇ يان كەتمەي، دەل بوينىغا سېلىندى. موزاي ئاۋال گوس قىلغان ئاۋاز بىلەن تەڭ تىزلانغان ھالدا يىقىلىپ چۈشتى، ئاندىن كېيىن بىر سەكرەپلا ئورنىدىن تۇرۇپ تاخلاپ، سەكرەپ قۇتۇلۇپ كېتىشكە ئۇرۇنۇپ كوردى. بىراق ئادەم بۇنداق ئەھۋال ئاستىدا ھايۋاننى قانداق بوي سۇندۇرۇشنى بىلىدۇ؛ ئاندىرى يەنە بىر قولى بىلەن موزاينىڭ قۇيرۇغىدىن تۇتۇپ، ئۇنى قولىغا مەھكەم ئورىۋالدى-دە، سورەپ-تارتىپ دىگەندەك چاتقاللىقتىن چەقاردى. موزاي ھەم غەزەپلىنىپ، ھەم قورقۇپ قاتتىق موردىدى. ئاندىرى موزاينى ئەس-ھۇشىنى تاپقىچە سورىگەن پېتى ئۇستەڭ تەرەپكە قاراپ چاپتى. ھىلىقى ئىنەكمۇ ھە دەپ مورەپ، ئۇلارنىڭ ئارقىسىدىن يۈگۈردى. موزاي يول بويى ئېچىنىشلىق ھالدا ئۈزۈپ-ئۈزۈپ مورەپ ماڭدى، شۇ چاغدا ئۇنىڭ سىرتماقتا سىقىلغان كانىيىدىن زورمۇ-زور چىققان بوغۇق ئاۋاز مۈشۈكنىڭ مياڭلىشىغا ئوخشاپ قالغان ئىدى.

ئاندىرى يۈگۈرۈۋېرىپ ئۆپكىسى ئاغزىغا تىقىلىپ قالدى-دە، ئۇستەڭ يېنىغا بارغاندا قەدىمىنى توختىتىپ، بىر دەم ئارام ئېلىۋالماقچى بولدى. ئۇ موزاينى ئاق تېرەككە باغلاپ قويۇپ، ئىنەكنى ھەيدىۋەتمەكچى بولۇۋىدى، لېكىن ئىنەك زادىلا كەتكىلى ئۇنىمىدى، بىرقانچە قېتىم قوغلىغاندىن كېيىنمۇ يەنە

www.uyghurkitap.com

كەتمەي تۇرۇۋالدى، ئاندىرى يېنىدىن شۇنداق كەتكەن ھامان ئۇ يەنە دەرھال موزىيى ئالدىغا كېلىۋالاتتى-دە، ئۇنىڭ پۈتۈن ئەزايىنى پۇرايتتى، يالايتتى، گويا بالىسىغا: "دەرھال بوشىنىپ قېچىپ كەت، ھېلىمۇ تېخى كېچىككەن بولمايسەن" دەۋاتقاندەك، بېشى بىلەن ئاستا ئۈسۈپ-ئۈسۈپ قوياتتى. موزاي ئانىسىنىڭ تەۋرەنمەس ئەمما ئالاقزادە ھالەتتىكى كويۇنۇشىنىڭ تەسىرىدە تولغىناتتى، پىغىلدايتتى؛ موزاي ئىچىدىن زەخمە يېگەچكە، ئىنتايىن ئاجىزلىشىپ كەتكەن ئىدى، سىزنە-چانلىقى، ئەستە تۇتۇش قابىلىيىتى، چۈشىنىش ئىقتىدارى — قىسقىسى، ئۇنىڭ ۋۇجۇدىدىكى بارلىق نەرسە زەئىپلىشىپ كەتكەن ئىدى.

ئاندىرى دېمىنى ئېلىۋالغاندىن كېيىن، يەنە موزايىنى يېتىلە-گەن پېتى داۋاملىق يۈرۈپ كەتتى. ئۇ ئۇستەڭدىكى مۇز ئىنەك-نىڭ يولىنى توساپ قويىسكەن دېگەن ئۈمىت بىلەن ئۇنى كېسىپ ئۆتۈش قارارىغا كەلدى. ياق، مۇزمۇ توساپ قالالمىدى، ئىنەك قىلچە ئىككىلەنمەستىن، ئۇلارنىڭ كەينىدىنلا مۇزلىغان ئۇستەڭ-گە چۈشتى. بىراق ئىنەك ئۇستەڭگە چۈشۈش بىلەنلا ئورە تۇرالماي قالدى — ئالدىنقى ئىككى تۇيىقى پالاكەتلىك بىلەن ئىككى ياققا قاراپ قايرىلدى-دە، يىقىلىپ چۈشتى، ئۇ ئورنى-دىن قوپۇۋېلىش ئۈچۈن ناھايىتى ئۇزاق تىركىشىپ باققان بولسىمۇ، لېكىن ھەممە ھەركىتى بىكارغا كەتتى — نەتىجىدە تىزلىنىپ ئومىلەشكە باشلىدى، ياق، ئومىلەپ ئەمەس، بەلكى

قارشى قىرغاقـقا قاراپ سىرىـلىپ مېڭىشقا باشلـىدى. ئاندىرى ئۇنىڭ سىرىلىپ كېلىشىگە يول قويماسلىق ئۈچۈن مىلتىقنىڭ پاينىگى بىلەن ئۇرماقچى بولۇۋىدى، ئىنەك ئالدى تەرەپكە قاراپ جېنىنىڭ بېرىچە بىر سەكرەپلا قىرغاققا چىقىۋالدى.

ئۇلار ئەمدى كەنتتىن تەخمىنەن ئۈچ چاقىرىمدەك يىراق-لىققا بېرىپ قالغان ئىدى. ئاندىرى ھەر ئېھتىمالغا قارشى موزاينى يېتىلەپ تاغ ئارىسىغا قاراپ بىر پەس مېڭىپ، بىرئاز قۇرۇق، يوشۇرۇنۇشقا ئەپلىكرەك بىر جاينى تاللىۋالدى-دە، ئۇنى يەنە دەرەخقە باغلاپ قويدى. ئىنەك يىراقراق بىر جايدا تۇرۇپ، ئاندىرىنىڭ ھەر بىر ھەركىتىگە سەپسېلىۋاتاتتى. ئاندى-رى غەزەپكە كېلىپ، بېلىدىن پالتىنى سۇغۇرۇۋالدى-دە، ئىنەككە قاراپ ئېتىلدى. ئىنەك ئاقسىغان پېتى مۇدۇرۇپ-سوقۇلۇپ قېچىپ كەتتى، يول بويى دەرەخ شاخلىرىنىڭ سۇنۇش ئاۋازلىرى ئاڭلىناتتى، بىراق ئاندىرى توختىغان ھامان ئۇمۇ توختايتتى، ئۇنى قوغلىۋېتىش زادىلا مۇمكىن ئەمەس ئىدى. ئاندىرى ئارقىسىغا يېنىپ، ئاجىزلىشىپ ئورە تۇرۇشقىمۇ مادارى قالمىغان موزاينىڭ يەردە سۇنايلىنىپ ياتقانلىغىنى كوردى. موزاي قەدەممۇ-قەدەم ئوزى تەرەپكە قىستاپ كېلىۋاتقان ئادەمگە ئالاقزادە بولغان ھالدا بۇرۇلۇپ قارىدى، ئاندىرى قولىنى قاتتىق بىر شىلتىپ، پالتىنىڭ چۇلدىسى بىلەن ئۇنىڭ ماڭلىيىغا ھەم تېز ھەم توغرا مولجاللاپ بىرنى سالدى، موزاي ئاران تەسلىكتە بىر ئىڭرىدى-دە، بېشى ساڭگىلاپ تاسمىغا ئېسى-

لىپ قالدى. مانا شۇ مىنۇتتا ئارقا تەرەپتە تۇرغان ئىنەك ئىچـ-
نىشلىق مورەپ كەتتى. ئاندىرىنىڭ ياۋايىلىغى تۇتۇپ ئىنەكنىڭ
چىپىپ تاشلىماقچى بولۇپ، ياۋۇزلۇق بىلەن ئۇنىڭغا قاراپ ئۈر-
تىلدى، بىراق ئۇ ئىنەكنىڭ قىمىر قىلىپمۇ قويماي تۇرغانلىغىنى
كورۇپ، قەدىمىنى توختاتتى. بۇگۈن بىر جانىنىڭ بېشىغا چىققان-
لىغى ئۇنىڭ ئۇچۇن يېتەرلىك ئىدى، بولمىسا ئۇزىنى نەس
بېسىپ قىلىشى مۇمكىن ئىدى!

ئاندىرى موزاينى سويۇۋاتقاندا، ئىنەك يەنىلا ھىلىقى
جايىدا ئۇنىڭغا كوزىنى ئۇزمەي قاراپ تۇراتتى، بۇنىڭ بىلەن
ئاندىرىنىڭ ئىچىگە بىر قورقۇنچ چۇشتى، ئۇمۇ ئوخشاشلا
قورققان ھالدا ئىنەككە قاراشقا باشلىدى. بىراق ئىنەك ئاندا-
ساندا ئاڭلىنار-ئاڭلانماس ئاۋازى بىلەن ئۇزۇپ-ئۇزۇپ
ئىچىنىشلىق مورەپ تۇراتتى. تېخىچە ئىسسىق پېتى تۇرغان كالا
گوشىدىن چىققان ھىد دىمىغىغا ئۇرۇلۇۋىدى، ئاندىرىنىڭ كوڭلى
ئېلىشىپ، قۇسۇپ تاشلىدى. ئۇ موزاينىڭ ئىككى ئارقا پۇتىنى
كېسىۋالدى، ئاندىن كېيىن يەنە بىر پارچە گوش شىلىۋالدى-
دە، ئۇلارنى كاناپ تاغارغا تىقىپ، قالغانلىرىنى ئېيىققا ئوخشاش
غازاڭ يېپىپ، ئۇنىڭ ئۇستىگە توپا، تاش، دەرەخ شاخلىرى
قاتارلىق نەرسىلەرنى تاشلاپ قويدى. ئاندىرى بۇ يەردىن
كېتىشتىن بۇرۇن ئەڭ ئاخىرقى بىر قېتىم ئىنەككە قارىدى.
ئىنەك بېشىنى بىلىنەر-بىلىنمەس تۆۋەن سېلىپ، يەنىلا
ئاندىرىدىن كوزىنى ئۇزمەي قاراپ تۇراتتى، ئاندىرى ئۇنىڭ

كوزىدىن كالىغا خاس بولماي، بەلكى كالا بىلەن مۇناسىۋەتسىز بولغان ھەمدە ھەركەتكە ئايلىنىش ئېھتىمالى بولغان بىر خىل تەھدىتنى كوردى. ئاندىرى ئالدىراپ-سالدىراپ بۇ يەردىن يۇرۇپ كەتتى.

قايتاشىدا تاش ئارالنىڭ ئۇدۇلىدىكى ئورمانلىقتا قوندى. تاش ئارال يەنىلا بىر خىل چۇشىنىكسىز، ئارتۇقچە قىزغىنلىقى بىلەن ئۇنى ئوزىگە جەلپ قىلاتتى؛ ئاندىرى قاراڭغۇ چۇشۇشتىن ئىلگىرى ئۇ يەرگە يېتىۋېلىش ئۇچۇن ھە دەپ مېڭىۋېرىپ ماغدۇرىدىن كېتىپ قالدى. يېرىم كېچىدە ئۇ ئانگارا دەرياسىدىن چىقىقان، ئۇزۇلۇپ-ئۇزۇلۇپ ئاڭلانغان غاراس-غۇرۇس ئاۋازدىن چوچۇپ ئويغاندى. دەريا يۈزىدىكى مۇزلار يېرىلىشقا باشلىغان ئىدى، بىراق ئاندىرى بۇنىڭدىن ئەجەپلىنىپمۇ كەتمىدى، خوشالمۇ بولمىدى، كاناپ تاغارغا قاچىلانغان نەرسە ئۇنى ئازاپلاۋاتقاندەك، ئۇنىڭ پۇتۇن ھىس-تۇيغۇلىرىنى يوقىتىپ تاشلىغاندەك قىلاتتى. ئۇ ئوزىنىڭ موزايىنى پەقەت گوشىنى دەپلا ئولتۇرگەنلىكىنى ياكى موزايىنى ئولتۇرۇشكە تەرەددۇت قىلغاندىن باشلاپ پۇتكۇل قەلبىنى مەھكەم چۇلغىۋالغان مەلۇم ھىسسىياتنى قاندۇرۇش ئۇچۇن شۇنداق قىلغانلىقىنى تا ھازىرغىچىلىك چۇشىنىپ كېتەلمەيۋاتاتتى.

ئارىدىن بىر ھەپتە ئوتكەندىن كېيىن ئاندىرى تاغ ئۇستىدىكى قىشلىق ئويگە كوچۇپ بېرىۋالدى. بىر كۇنى كۇندۇزى ئۇ ئاتامان كەنتى تەرەپتىن كەلگەن قويۇق ھەم قالايمىقان

ملتىق ئاۋازىنى ئاڭلاپ، ئۇرۇش ئاياقلاشقان بولسا كېرەك، دەپ پەرەز قىلدى.

16

ئۇرۇش ئاياقلاشتى.

بىر ئاتلىق خەۋەرچى كاردا كەنتتىن ئېتىنى ئۇچقاندەك چاپتۇرۇپ كېلىۋېتىپ: "ئۇرۇش ئاياقلاشتى!" دەپ ۋاقىرىدى. بۇ گەپلەر گويا ئۇزاقتىن بۇيان تەشنالىق بىلەن كۈتۈپ كەلگەن باھار گۈلدۈرماممىسىدەك پۈتۈن كەنتنى تەۋرىتىۋەتتى، كەنت قايىنام-تاشقىنلىققا چۆمدى. نىستور ئاۋالقىدەكلا بىرىنچى بولۇپ ملتىقنى قولىغا ئالدى. باشقىلارمۇ دەرھال ئۇنىڭغا قوشۇلدى، شۇنداق قىلىپ ئاتامان كەنتتە ئەزەلدىن ئاڭلىنىپ باقمىغان قويۇق ملتىق ئاۋازى ياڭرىدى؛ ئاياللار بىر بىرى بىلەن قۇچاقلىشىپ، قاتتىق ۋاقىرىشاتتى، تۈۋلىشاتتى، يىغلىشاتتى، بەخت-سائادەت ۋە ئازاپ-ئوقۇبەتلىرىنى بايان قىلىشاتتى، بۇ بىرقانچە يىلدىن بۇيان تارتقان ئازاپ-ئوقۇبەتلەرگە قانداق سەۋرى-تاقەت بىلەن بەرداشلىق بېرىپ كەلگەنلىكىنى، ئەمدىلىكتە بولسا بۇنداق سەۋرى-تاقەتنىڭ ھەش-پەش دېگىچە قانداق قىلىپ پۈتۈنلەي غايىپ بولغانلىقىنى سوزلىشەتتى؛ باللار ئۇ ياندىن-بۇ يانغا چېپىشاتتى، بۇ خەۋەر ئۇلارنى ھەيران

www.uyghurkitap.com

قالـدۇرغان ئـدى. ئۇلارنىڭ كىچىككىنە قەلبىگە بۇ خەۋەر سىغمايتتى، بۇ خەۋەر ئۇلار ئىلگىرى ئۆز بېشىدىن كەچۈرگەن بارلىق نەرسىلەردىن ئېشىپ چۈشكەچكە، ئۇنى قانداق قىلىشلىرىنى، نەگە قويۇشلىرىنى بىلەلمەيۋاتاتتى؛ ھەتتا ياش قۇرامىغا يەتكەنلەرمۇ نىمە قىلىشنى بىلەلمەي قېلىشقان ئىدى، ئۇلارنىڭ ئادەتتىكى ھىسسىياتىنىڭ بۇ ئىشقا تاقابىل تۇرۇشقا قۇربى يەتمەيتتى. دەسلەپۋىدە كىشىلەر كۆز يېشى قىلىشىپ، ئىنتايىن ھاياجانلانغان ھالدا بىر بىرى بىلەن قۇچاقلاشتى، ئاندىن كېيىن گويا بۇ بەخت-سائادەتتىن بەھرىمەن بولۇشقا كۈچ-مادارى قالمىغاندەك، ئەس-ھۇشىنى يوقاتقان،خۇددى مەجنۇنلارغا ئوخشاپ قالغان ھالدا بۇ چەتتىن ئۇ چەتكە يۈگۈرۈشەتتى، گاھ ھەر تەرەپكە تارقىلىپ كېتىشەتتى، گاھ يەنە بىر يەرگە جەم بولۇپ، ئاللىقانداق گەپكە قۇلاق سېلىۋاتقاندەك، ئاللىقانداق نىمىگە تەقەززا بولۇۋاتقاندەك، ئاللىقانداق بۇيرۇقنى كۈتۈۋاتقاندەك قاراپ تۇرۇشاتتى. نىستور ۋاقتىدا يېتىپ كېلىپ، بايراق ئېسىڭلار دەپ تاپىلىدى. گەرچە نىستور ئۆزىنىڭ كولخوزنىڭ رەئىسلىك ئورنىنى ماكسىم ۋولوگژىنىغا تاپشۇرۇپ بېرىپ ھوقۇق تۇتقىماي كەلگىنىگە بىر ئاي بولۇپ قالغان بولسىمۇ، لېكىن ھەممەيلەن يەنە ئۇنىڭ بۇيرۇغىغا بوي سۇنۇپ، قىزىل رەخت تېپىشقا ئارقا-ئارقىدىن يۈگۈرۈپ كېتىشتى. بەزىلەر تېپىپ كېلىشتى، بەزىلەر تاپالمىدى، بىراق پۈتۈن كەنت ئىمكانىيەتنىڭ بېرىچە يېپ-يېڭى قىلىپ بىزەلدى، كىشىلەر

كوپ يىللاردىن بۇيان قەدىرلەپ ساقلاپ كېلىشكەن ئەڭ ياخشى كىيىملىرىنى تېپىپ كىيىۋېلىشتى، باللار ئىشىك، ئوگزە قاتار-لىق جايلارغا ئۆزى ياسىۋېلىشقان بايراقلارنى ئېسىۋېتىشتى. ئاگافىيە سوموۋا ئۆز ئوغلىنىڭ بىر قىزىل كوينىكىنى خادىغا باغلاپ قويدى، بۇ كوينەك بۇلتۇر كۈزدىن باشلاپ ئىگىسىدىن ئايرىلىپ قالغان بولسىمۇ، تېخىچە ناھايىتى پىششىق تۇرغان بولۇپ، رەڭگىدىن كەتمىگەن ئىدى. نىستور يۈگۈرۈپ كېلىپ، ئۇنىڭغا كوينەكنى ئېلىۋەت دېدى، لېكىن ئاگافىيە ئۇنىڭغا قاراپمۇ قويماي، ئۆزەم كېتىپ قالسام كوينەكنى باشقىلار ئېلىۋەتمىسۇن دەپ، ئىشىك ئالدىغا بېرىپ تۇرۇۋالدى.

ئەتىگەندىن باشلاپ تۇتۇق بولۇپ كەلگەن ھاۋا ھازىر تۇيۇقسىز ئېچىلىپ كەتتى: ئاسماننى قاپلىۋالغان بۇلۇتلار تار-قىدى، قۇياش ئىللىق نۇر چېچىشقا باشلىدى، ئۇ ئۆزىنىڭ خۇشاللىققا چومگەن ھەم سەلتەنەتلىك نۇرى بىلەن يەر-زىمىن-دىكى ھەممە شەيئىلەرنى يورۇتتى.

كەنتتىن بىر قاتار مىلتىق ئاۋازى ياڭرىغان چاغدا، ناستيۇنا بىلەن ۋاسىلىسا يېقىن ئەتراپتىكى بىر توپىلىكتە پەر ھەيدەۋاتاتتى. ئۇلار بىر بىرىنىڭ كەينىدىن قوشنى ئېتىزنىڭ بۇ قىرىدىن-ئۇ قىرىغىچە سىپىلىپ پۇرچاق تېرىش تەييارلىقىنى كورۇۋاتاتتى. ۋاسىلىسا ئالدى بىلەن نېمە ئىش بولغانلىقىنى بايقاپ، دەرھال يۈگۈرۈپ بېرىپ ئاتنى قوشتىن چىقاردى. ناستيۇنامۇ ئۇنىڭ كەينىدىن ئاتنى قوشتىن چىقاردى. ئۇلار ئاتقا

مىنىپ ئاتامان كەنتىگە يېتىپ كېلىشكەندە، كەنت ئىچى قىزىپ كەتكەن ئىدى، غەلۋىگە تولۇپ بولمايتتى. ناستيونا پۈتۈن ئەزايى قىزىغان، ھاسىرىغان ھالدا ئاتنى ئىشىك ئالدىدىلا قويۇۋېتىپ، خۇددى بوراندەك ئۆي ئىچىگە ئېتىلىپ كىرىپ ئىككى قېرىنى چوچۇتۇۋەتتى: سېمىيونوۋنا ئۇنىڭغا قاراپ ھەيران بولغان ھالدا كاڭدىكى ياتقان ئورنىدىن قوزغىلىپ قويدى، مىخئىچ دەرىزە ئالدىدىن شارتتىدا ئارقىغا بۇرۇلدى — ئۇلار، بىر خوش خەۋەردىن ھاياجانلىنىپ، يەنە بىر خوش خەۋەرنىڭ يېتىپ كېلىشىنى كۈتۈپ تۇرماقتا ئىدى. ناستيونا ئىختىيارسىز ھالدا بوسۇغىدىلا دەرھال قەدىمىنى توختىتىۋالدى: ئۇ نەگە قاراپ يۈگۈرمەكچى، ئۇلارغا نىمىلەرنى دىمەكچى؟

— بىز مىلتىق ئاۋازىنى ئاڭلىدۇق، — دىدى ئۇ چۈشەندۈرۈپ. ئەمىلىيەتتە بۇنى چۈشەندۈرۈپ ئولتۇرمىسىمۇ، ناھايىتى چۈشىنىشلىك ئىدى. ئارقىدىنلا ئۇ دۇدۇقلىغان، گەپ-سۆزلىرى بىر بىرىگە قولاشمىغان ھالدا، — بىز مۇشۇنداق پەرەز قىلدۇق، — دىدى گويا سۆزىنى ئاللىقانداق بىر نەرسە ئۈزۈپ تاشلىغاندەكلا تۇيۇقسىز ئاخىرلاشتۇرۇپ.

— ۋاي خۇدايىمەي! — دىدى سېمىيونوۋنا خۇدادىن مەدەت تىلەۋاتقاندەك بۇتقا قاراپ كىرىست بەلگىسى سىزىۋېتىپ، — توت كۆز بىلەن كۈتكەن بۇ كۈن راستىنلا يېتىپ كەلگەنمىدۇ؟ ئەمدىغۇ ئۇلار بىزنىڭ ئالدىرىنىڭ قەيەردىلىگىنى ئېيتىپ بېرەر؟

— ئېيتىپ بېرىدۇ، خوتۇن، ئېيتىپ بېرىدۇ — دىدى مىخئىچ

ناستيۇناغا كوزىنىڭ قۇيرۇغىدا قاراپ قويۇپ.

— ئەمدى ئەسكەرلەرنىڭ ھەممىسنى ئۆيلىرىگە قايتۇرۇۋېتىدۇ...... ئۇلارنى ئانىسى، خوتۇنلىرى بىلەن جەم بولۇشقا......

— ھەممىسنى بىراقلا قايتۇرۇۋەتكەن بىلەن بولمايدۇ.

— نىمىشقا بولمايدىكەن؟

— نىمىشقا...... ھەرقانداق ئىش يۈز بېرىپ قېلىشى مۇمكىن. ئارمىيە بولمىسا بولمايدۇ.

— ئۆتكەن قېتىمقى ئۇرۇشلاردا بۇ قېتىمقىدەك جاھان تېچ بولۇپ كەتتى دەپ جاكالانمىغان ئىدى، — دىدى سېمىيونوۋنا بىر دەم ئۈنچىقماي جىم تۇرۇۋالغاندىن كېيىن ئۆتكەنكى ئىشلارنى ئېسىگە ئېلىپ. — ئۇ قېتىم ھېچكىممۇ ئۇرۇشنىڭ تۈگىگەن-تۈگىمىگەنلىكىنى بىلمىگەن ئىدى...... گېرمانىيىلىكلەرنى تاشلاپ قويۇپ، ئۆز ئادەملىرى ئۇرۇشقان، ئۇرۇشقاندىمۇ دەھشەت ئۇرۇشقان ئىدى. شۇنىڭدىن كېيىن جاھان تېچلىنىپ باقمىغان دىيىشكە بولىدۇ. كوممۇنانى دەپ ئۇرۇشقان، كولخوزنى دەپ يەنە ئۇرۇشقان. بىر كۈنمۇ تېچلىق بولۇپ باقمىغان.

ناستيۇنا ئۆزىنىڭ ھىلىقى يېرىم ئېغىز ئۆيىگە كىرىپ، كىيىملىرىنى ئالماشتۇردى. ئېتىز بېشىدىكى چاغدا ئۇنىڭ يۈرىكى شاتلىقتىن ئويناپ كەتكەن ئىدى. ھازىرمۇ شۇ يۈرەك ئاۋالقىدەكلا ئويناپ تۇراتتى، كىشىلەرنىڭ ئارىسىغا بېرىشقا تەشنا ئىدى، بىراق ئاللىقانداق بىر نەرسە: "بۇ سېنىڭ بايرىمىڭ ئەمەس، غەلىبە ساڭا مەنسۇپ ئەمەس، سېنىڭ غەلىبە

بىلەن قىلچە مۇناسىۋىتىڭ يوق“ دەۋاتقانىدەك، ئۇنى توساۋاـ تاتتى، ئۇنىڭغا نەسىھەت قىلىۋاتاتتى. ئەڭ ئەرزىمەس ئادەمـ نىڭمۇ غەلىبە بىلەن مۇناسىۋىتى بولىدۇ، بىراق ناستيۇنا غەلىبە بىلەن مۇناسىۋەتسىز بولۇپ چىقىۋاتاتتى. ناستيۇنا ئۆزىنىڭ نەگە بېرىشىنى بىلەلمەي، مانا ئەمسە دەپ كارۋات چېتىدىلا ياتتىـ دە، كونا ئادىتى بويىچە ئىككى قولى بىلەن قوسىقىنى سىپاشقا باشلىدى. بۇ ئۇنىڭ قوسىقىغا ئاللىقانداق مېھرىـمۇھەببىتىنىڭ بولغانلىقىدىن ئەمەس، بەلكى خىيالىنىڭ بىر يەردە بولماي ۋاتقانـ لىقىدىن، خۇددى بىر نەرسىنى يوقىتىپ قويغانىدەك، كۆڭلى پەرىشان بولغانلىقىدىن بولۇۋاتاتتى. ئۇنىڭ بۇنداق قىلىشى قولىنى قويىدىغان جاي تېپىش ئۈچۈنلا، قولىنى تېچلاندۇرۇش ئۈچۈنلا ئىدى. مەھەللە كوچىسىدىن شاۋقۇنـسۈرەن ئاڭلاندى، بىر كىم ئېتىغا قامچا ئۇرغان پېتى ئۇچقانىدەك ئۆتۈپ كەتتى، يەنە بىركىم ئاۋازىنى تىترىتىپ چىقىرىپ ناخشا ئېيتىشقا باشـ لىدى. بۇ ناتونۇش ئەر كىشىنىڭ ئاۋازى ئىدى:

تومۇر ئاتنىڭ چۇلۋۇرىنى قوللارغا ئېلىپ،
ھەممە ئېتىزـدالالاردا ئۇچقاندەك چېپىپ،
ئۆرۈپـيىغىپ، ھەيدەيمىز يەر، ئۇرۇقنى چېچىپ.

ناستيۇنا ئورنىدىن دەس تۇرۇپ، دەرىزە سىرتىغا قارىدى: بۈگۈنلا ئالدىنقى سەپتىن قايتىپ كەلگەن ئادەم بارمۇ نېمە؟

چوڭ يولنىڭ قاق ئوتتۇرىسىدا دەلدۈگۈنوۋپ چوڭ ـ چوڭ قەدەم تاشلاپ مېڭىپ كېلىۋاتقان ناتونۇش بىر ئادەمنى بىر توپ باللار ئارىغا ئېلىۋالغان ئىدى، ناستيۇنا بۇ ئادەمنى تونۇمايتتى، ئۇ ھەم ئېگىز، ھەم ئورۇق كەلگەن ئەر كىشى بولۇپ، چاپىنىنىڭ ئالدى ئوچۇق، يالاڭۋاشتاق ئىدى. ناستيۇنا مىخئىچىنىڭ چوڭ ئويدە سېميونوۋناغا سوزلەپ بېرىۋاتقان گېپىنى ئاڭلاپ قالدى:

— ئۇ كاردا كەنتىدىن كەلگەن......خەۋەرچى. كوپچىلىك خوشال بولۇپ كېتىپ، ئۇنى مەس قىلىپ قويۇپتۇ. ئۇ ھەرقانچە قىلغان بىلەنمۇ باش تارتالماپتۇ، ئىلاجى يوق...... بۇنداق چاغلار ئاسان كەلمەيدۇ......

— يۇرتداشلار! — ھىلىقى ئەر توساتتىن توختاپ، دەلدۈگۈنوۋپ كەتمەي مەزمۇت تۇرۇۋېلىش ئۇچۇن ئىككى تەرەپكە قاراپ قوللىرىنى پۇلاڭلاتقىنىچە، بار ئاۋازى بىلەن ۋاقىرىدى، — ھەممىڭلار چىـقـىـپ نا ـ مايىش قىلىڭلار! گىتلېر بېشىنى يېدى! — ئۇ يەنە گىتلېرنى قاتتىق تىللىدى ـ دە، گويا ئۆزىنىڭ ئاۋازىدىن قۇتۇلۇپ كەتمەكچى بولۇۋاتقاندەك، بېشىنى سىلكىپ قويدى، ئاندىن دەلدۈگۈنوۋپ ماڭغىنىچە ناخشىسىنى داۋاملاشتۇردى:

بىزلەر مەز ـ مۇت ـ قەدەم تاشلاپ ماڭىمىز ھەيۋەت،
ئاياق ئاستى قىلالمايدۇ ـ مەيلىچە ـ چەيلەپ،
سوۋېت ئېلى زېمىنىنى دۈشمەنلەر ئەبەت.

بۇ ئاۋاز، تاسادىپى ئېيتىلغان، بۇگۈنكى كۈندە ئاللىقاچان ۋاقتى ئۆتۈپ كەتكەن بۇ ناخشا ناستيۇنانىڭ يۈرىكىنى تېخىمۇ ئېزىشكە باشلىدى. ئۇنىڭ يۈرەك تارى شۇنداق چىڭ تارتىلدىكى، ئىچى تىت-تىت بولۇپ كەتتى، ئازاپلاندى، بىارام بولدى، دەككە-دۈككىگە چۈشۈپ، قانداق قىلىشنى بىلەلمەي تېڭىرقاپ قالدى. ئۇ ھويلىغا چىقىپ، قاشادىن بېشىنى چىقىرىپ قارىۋىدى، مەھەللىنىڭ يۇقۇرى تەرىپىدە كىشىلەرنىڭ ئۇ ياندىن-بۇ يانغا ئۆتۈشۈۋاتقانلىقىنى كوردى، بىراق ئۇلارنىڭ كىم ئىكەنلىكىنى بىلگۈسى كەلمىگەچكە، سىنچىلاپ قاراپ يۈرمەيلا، ئويىگە يېنىپ كىردى. شۇ مىنۇتتا ئۇ ئاندىرىنى ئېسىگە ئالدى-دە، كوڭلىدە كۈتۈلمىگەن ئوكۇنۇش پەيدا بولدى: "بۇلارنىڭ ھەممىسى ئۇنىڭ كاساپىتى، ئۇ سەۋەپچى بولمىغان بولسا، كوپچىلىككە ئوخشاش غەلىبىدىن خوشال بولۇش ھوقۇقىدىن مەھرۇم قالمىغان بولاتتىم." بىراق ناستيۇنا يەنە "ئۇ ئۇرۇشنىڭ ئاياقلاشقانلىقى توغرىسىدىكى خەۋەرنى ئاڭلىسا جەزمەن تېخىمۇ ئازاپلىنىدۇ، ئوزى ئۇچۇن تېخىمۇ ئازاپلىنىدۇ" دىگەن خىيالغا كېلىپ يۇمشاپ قالدى، ئۇنىڭغا ئىچ ئاغرىتىشقا باشلىدى، ئۇ ئوكۇنۇپ تۇرۇپ ئىچ ئاغرىتقان بولسىمۇ، لېكىن يەنە بىردىنلا ئاندىرىنىڭ يېنىغا بارغۇسى، ئۇنىڭ بىلەن بىللە تۇرغۇسى كېلىپ كەتتى: "بۇگۇن بىرگە بولۇشىمىز كېرەك. ئاشىق بىلەن مەشۇق بىر بىرىدىن ئايرىلمىسۇن دىگەن گەپ بار. بىز باۋلىق كىشىلەر-دىن، ھەممە ئادەم بىردەك تەبرىكلەۋاتقان بۇ بايرامدىن

ئۇزىمىزنى چەتكە ئېلىشىمىز كېرەك، بۈگۈن پەقەت بىزلا بۇ بايرامنى ئۆتكۈزۈشكە مۇناسىپ بولماي قالدۇق.... نېمىشقا مۇناسىپ بولمايدىكەنمىز؟ " ناستيۇنانىڭ كوڭلى يېرىم بولدى، ئۇ ئۇزىنىڭ بۇ ئوي-پىكرىنى قوبۇل قىلغۇسى كەلمەي، ئوزىنى ئاقلاپ، كىشلەر ئارىسىغا قايتىپ بارغۇسى كەلدى. "مەن نىمە بولۇپتىمەن؟ پۈتكۈل ئۇرۇش داۋامىدا ئىش قىلماپتىمەنمۇ؟ كۈچ چىقارماپتىمەنمۇ؟ مۇشۇ كۈننىڭ يېتىپ كېلىشى ئۈچۈن، مېنىڭ چىقارغان كۈچۈم باشقىلاردىن ئازمىكەن؟ قاراپ تۇر، مەن دەرھال بارىمەن، بارىمەن دىدىم بارىمەن". ئۇ ئوزىنى بېرىشقا ئالدىراتتىمۇ، لېكىن ئوزىنىڭ بۇ يەردىن ئايرىلىپ كىشىلەر ئارىسىغا بېرىشى ئۈچۈن مەلۇم ھەل قىلغۇچ خاراكتېرغا ئىگە مەلۇم سىرتقى ھەركەتلەندۈرگۈچ كۈچنىڭ تۇرتكە بولۇشىنى كۈتۈپ تۇرغاندەك، ئەسلىدىكى جايدىن قىمىر قىلماي قويماي ئولتۇرۇۋەردى.

دەرۋەقە، شۇنداق ھەركەتلەندۈرگۈچ كۈچ پەيدا بولدى. دەرىزە تۈۋىدىن ئات تۇيىغىنىڭ ئاۋازى ۋە ئاتنىڭ تىزگىنىنى تارتقان ۋاقىتتىكى ۋاقىراش ئاۋازى ئاڭلاندى، دىمەك يەنە ھىلىقى بىر دەممۇ جىم ئولتۇرالمايدىغان بوم ئاۋازلىق نىستور كەلگەن ئىدى. ئۇ ئىگەر ئۈستىدە ئىگىشىپ، دەرىزە ئەينەكلىرىنى زىلزىلىگە كەلتۈرۈپ چەكتى ۋە جىنىنىڭ بېرىچە ۋاقىرىدى:

— ھەي! ئويدىكى ئولۇك-تىرىكلەر، بىردەك قۇلاق سېلىپ ئاڭلاڭلار! ھەممىڭلار مەدىنىيەت يۇرتىغا يىغىلىڭلار! تەبرىك-

لەش — يىغىنى — ئىچىشقا — يىغىلىڭلار! قەيەردىسەن، مىخئىچ؟ ناستيۇنا!

— ئاڭلىدۇق، — دىدى مىخئىچ ئالدىرىماي دەرىزە ئالدىغا بىرىپ، — نىمىگە ۋاقىرايدىغانسەن؟

— تەبرىك — يىغىنى — ئىچىشقا — بىرىڭلار! غەلىبىنى تەبرىك-لەيمىز. بۇ جىددى بۇيرۇق. ئۆيىدىكى بار-يوق نەرسىلەرنى ئىلىپ، مەدىنىيەت يۇرتىغا بىرىڭلار، ئولتۇرۇش قىلىمىز. مىخئىچ. "تاراسۇن①" نىمۇ ئىلىۋال. كوزۇك قىيماي يۇرمىسۇن يەنە، تاراسۇننى ئىلىۋال دەۋاتىمەن، چۈشەندىڭمۇ؟

— چۈشەندىم، چۈشەندىم، — دىدى مىخئىچ غودۇڭشىپ، — تاراسۇننى بىرەي. ئۇنىڭدىن باشقا ھىچ نەرسە لازىم ئەمەسمۇ؟ تاراسۇنغىلا ئىشتىيىك تارتىدىكەن!

بىراق نىستور مىخئىچنىك گىپىنى ئاڭلىيالمىدى، ئۇ ئىتنى ئويناتقان پېتى ئالدى تەرەپكە قاراپ ئۇچقاندەك چىپىپ كەتتى.

— ھەي ي ي، ھەقىقەتەن ئاجايىپ مەخلۇق-تە، — دىدى سىمىيونوۋنا ئەجەپلەنگەن ھالدا ئاغزىنى كالچايتىپ، بىشىنى چايقاپ، — ئاگاپوفكىلىقلارنىك ھەممىسى مۇشۇنداق ۋاقىرىغىنى ۋاقىرىغان، بۇ تىخىمۇ بولمىغۇر بىر نەرسە.

— سەن بارغىن، ناستيۇنا، — مىخئىچنىك سالپىيىپ قالغان

---

① ھاراقنىك بىر تۈرىنىك ئىسمى. — تەھرىردىن.

www.uyghurkitap.com

بۇرۇتلىرىدىن ئۇنىڭ غەمكىن ھالدا بىر نەرسە ئۇستىدە ئويلاۋاتقاندەك كۆلۈمسىرەۋاتقانلىغىنى كورگىلى بولاتتى. — تاراسۇن لازىم دىسە، بار — ئۇ بىشىنى كوتىرىپ، تىخىمۇ قەتئىي تەلەپپۇز بىلەن گىپىنى تەكرارلىدى، — سەن بىرىپ تۇرغىن، مەنمۇ بىر دەم تۇرۇپ بارىمەن. بۈگۈنكى كۈندە ئويدە ئولتۇرۇۋەرگەن بىلەن بولمايدۇ. تاراسۇن ئورىدا. ئوڭ قول تەرەپتىكى تاختاينىڭ ئارقىسىدا. بىرىپ ئىلىۋەرگىن. ھەممە‐لەن كوڭۇل ئاچسۇن، بارغىن.

— تاراسۇننى باشقىلارغا بىرىۋەتسەك، بىزنىڭ ئاندىرى قايتىپ كەلگەندە نىمىنى ئىچىدۇ؟ — دىدى سىميونوۋنا سوز ئارىلاپ.

— ئاندىرى قايتىپ كەلگەن كۈنى يەنە تاپالايمىز. بىراق ئۇنى قاچانغىچە كۈتەرمىزكى؟ لىكىن بۈگۈنكىدەك كۈن ئىككىنچى كەلمەيدۇ. ئورىغا چۈشۈپ، ھاراقنى ئىلىپ بارغىن، ناستيۇنا.

تاراسۇن ئويدە ئىشلەنگەن ئادەتتىكى بىر خىل ھاراق بولۇپ، ئۇ ئۇرۇشتىن ئىلگىرىكى مول ھوسۇل ئىلىنغان يىلى چىققان ئاشلىقتىن ئىشلەنگەن ئىدى. بۇ ئەتراپتىكى كىشىلەر ئەزەلدىن بۇنداق ھاراقنى بورىيات موڭغۇل تىلى بىلەن "تاراسۇن" دەپ ئاتايتتى، ناستيۇنا بۇ ھاراقنىڭ قەيەردە ئىكەنلىكىنى بىلەتتى: باھار كىرگەن چاغدىلا ئۇ ئورىغا ياڭيۇ ئىلىشقا چۈشكەندە تويىدىن پىلىككە ئوخشاش بىر نەرسىنىڭ چىقىپ تۇرغانلىغىنى كورۇپ، شۇ نەرسىگە ئاساسەن يوغان بىر

هاراق بوتۇلكىسىنى تاپقان. بۇ هاراق ناستيۇنادىن ياكى باشقا بىرسىدىن يوشۇرۇش ئۈچۈن ئەمەس، ئۇنى كورگەندە پەيدا بولىدىغان بىهۇدە پەرىشانلىقتىن ساقلىنىش ئۈچۈن، ئۇنى ۋاقتىنچە كورمەسلىك مەقسىدىدە شۇنداق يوشۇرۇپ قويۇلغان ئىدى. كېيىن ناستيۇنا مۇشۇ بوتۇلكىدىن يەنە بىر بوتۇلكىغا بىر ئاز هاراق توكۇۋېلىپ، "ئېرىم بۇ هاراق بىلەن قانداقلا بولمىسۇن غەم-قايغۇدىن خالى بولۇپ، ئىچ پۇشۇغىنى چىقىرىپ، بىرەر-ئىككى سائەتكىچە كەيپ بولۇۋالار. بۇنىڭدىن باشقا يەنە ئۇنىڭ غەم-قايغۇدىن قۇتۇلۇپ، ئىچ پۇشۇغىنى چىقارغۇدەك نىمىسى بولسۇن؟ ئۇ قەيەرگىمۇ بېرىپ كوڭۇل ئېچىپ، قەلبىنى چۇلغىۋالغان پەرىشانلىق ۋە ئازاپتىن قۇتۇلسۇن؟ ئۇ ھەمىشە يالغۇزچىلىقنىڭ دەردىنى تارتىپ كېلىۋاتىدۇ، ھەپتىلەپ، ئايلاپ تەنها ياشاپ كېلىۋاتىدۇ" دەپ ئويلاپ، ئۇنى كاناپ تاغارغا قاچىلاپ، ئاندىرىغا ئالغاچ بارغان ئىدى. ناستيۇنا ئەمدىلىكتە كىشىلەر ئالدىغا بېرىش ئالدىدا تۇرماقتا. ئۇ كىشىلەرنىڭ ئارىسىغا بېرىشقا مۇناسىپ ئەمەسمىكەن؟ ياق، ئۇ بۇنىڭغا قانداقىمۇ مۇناسىپ بولمىسۇن؟ تامامەن مۇناسىپ!

سېمىيونوۋنا يەنىلا ئوز پىكرىدە چىڭ تۇرۇپ، ناستيۇناغا چارەك ۋېتىرو① (ئەمىلىيەتتە بۇنىڭغىمۇ يەتمەيدىغان) تاراسۇنىنىڭ

① ۋېتىرو — كونا روسىيىدە سۇيۇقلۇق ئولچىمى بولۇپ، بىر ۋېتىرو 12.3 لېتىرغا باراۋەر.

www.uyghurkitap.com

يېرىمىنى كومزەككە توكۇۋېلىپ ئاۋالقىدەك كومۇپ قويۇپ، قالغان يېرىمىنى كوپچىلىكنىڭ ئىچىشى ئۈچۈن ئېلىپ بېرىشىنى تاپشۇردى. ناستيۇنا ھاراقنىڭ يېرىمىلا قالغان چوڭ شىشىنى كوتىرىپ بارسا ئازراق بولۇپ كورۇنۇپ قېلىشىدىن ئەنسىرەپ، ئۇنى كىچىكرەك بىر تۇڭغا ئاستا-ئاستا توكتى ۋە ئۇنى كوتىرىپ دەرۋازىدىن چىقىپلا، ئوزىگە غەيرەت بېرىش ئۈچۈن توختە-ۋالدى-دە، مومايلارغا ئوخشاش ئېھتىياتچانلىق بىلەن كوچىنىڭ ئىككى قاسنىغىغا قارىدى. كوچا خېلى ئۇزۇندىن بۇيان مۇنداق قاينام-تاشقىنلىققا چومۇپ باقمىغان ئىدى. يېزا مەدەنىيەت يۇرتى كەنت ئوتتۇرىسىغا جايلاشقان بولۇپ، ئۇنى گۇسكۇۋ ئائىلىسىدىن ئۇچ چوڭ قورا ئايرىپ تۇراتتى، ئۇ يەردىن ياڭراق، ھاياجانلىق پاراڭ سادالىرى ئاڭلىنىپ تۇراتتى، قارىسىڭىز، ئۇ يەرنىڭ ئىس-تۇتەك بىلەن قاپلانغانلىقىنى كورۇسىز. كىشىلەر شۇنچىلىك قاينام-تاشقىنلىققا چومگەن ئىدىكى، بۇنىڭ تەسىرىدە ئىتلارمۇ دەلدۇشلەرچە ئۇ ياندىن-بۇ يانغا چېپىشاتتى، ھەدەپ قاۋىشاتتى. خورازلار قانات قېقىشىپ بار ئاۋازى بىلەن چىللىشاتتى. مىكىيانلار توختىماي كوكوكلىشاتتى، چوشقا كۇچۇكلىرى چىقىرىشاتتى، قانچىلىغان ئائىلىلەرنىڭ دەرۋازىلىرى جالاق-جۇلۇق قىلىپ ئېچىلىپ يېپىلاتتى، قاشا ئىشىكلىرىدىن غىچىرلىغان سادالار كېلىپ تۇراتتى، باللار توپ-توپ بولۇشۇپ، ئۇ يان-بۇ يان چېپىشاتتى. بىراق بۇ قالايمىقان ۋاراڭ-چۇرۇڭلاردىن باشقا يەنە يېقىملىق بىر ئاۋاز سامادا لەرزان ياڭرايتتى. بۇ ئاۋاز ئەينەكىنىڭ

ئاۋازىدەك ساپ، كىشىگە شېرىن ھېس ۋە خوشاللىق بېغىشلايدىغان ئاۋاز بولۇپ، ناستيۇناغا بىر تۈرۈپ ناھايىتى تونۇشتەك، بىر تۈرۈپ ناھايىتى ياتتەك تۇيۇلدى، بۇ بەلكىم بۇنداق ئاۋازنى ئۇزاقتىن بۇيان ئاڭلىمىغاچقا، ئېسىدىن كۆتىرىلىپ قالغانلىقتىن بولۇۋاتىدىغاندۇ. ئۇ بېشىنى كۆتىرىپ، بۇ ئاۋازنىڭ قەيەردىن كېلىۋاتقانلىقىغا زەڭ قويدى، ئەسلىدە تاختاي كەپىنىڭ ئۇگزىسىدە قاتار ئولتۇرغان ئۈچ قالىغاچ قىزغىنلىق بىلەن ۋىچىرلاۋاتقان ئىكەن. قالىغاچ كېپتۇ. ئۇلار دەل ۋاقتىدا كېپتۇ: بالدۇرمۇ ئەمەس، كېيىنمۇ ئەمەس، دەل بۇگۈن كېپتۇ. بۇ كىچىك جانىۋارلار ئۆز يۇرتىغا يازنى چىقارغىلى، ئۇۋا سالغىلى، تۇخۇم بېسىپ بالا چىقارغىلى كېپتۇ. تېچ تۇرمۇش ئەمدىلىكتە يەنە ئۆزى ئەسلى يىلتىز تارتقان جايغا قايتىپ كەلدى، ئۇنى كىشىلەر بۇ يەردىن خۇددى بىر تال گىياغا ئوخشاش يۇلۇپ كەتكەن ئىدى، ئۇ زەخمىلەنگەن، نابۇت قىلىنغان، تىتىپ تاشلانغان بولسىمۇ، لېكىن، ئېھتىمال بۇنىڭدىن ئېتىۋارەن ھەقىقى تېچ تۇرمۇش بولۇپ قالار. كىشىلەرنىڭ بۇنىڭغا ئىشەنگۈسى كەلمەيتتى، چۈنكى كىشىلەر تېچ تۇرمۇشتىن يىراقلىشىپ كەتكەن، ئازاپ ۋە ۋەھىمە ئۇلارنىڭ قەلبىنى چۇلغىۋالغان ئىدى. قالغاچلار لەرزان، يېقىملىق ۋىچىرلاپ، ئاللىقانداق ئىش توغرىسىدا ۋەدە بېرىۋاتقاندەك، نىمىنىدۇ مەدھىيىلەۋاتقاندەك تۇرسىمۇ، لېكىن ئۇلارنىڭ ئۇرۇشنىڭ ئاياقلاشقانلىقى توغرىسىدىكى خەۋەرنى بىلىشلىرى ناتايىن: بىراق ئۇلارنىڭ بۇنى

بىلىشمۇ ئېھتىمالغا ناھايىتى يېقىن، شۇڭا ئۇلار كىشىلەرنىڭ ئۆزلىرىنىڭ ۋىجىرلاشلىرىنى ئاڭلىغان ھامان بېشىنى كۆتىرىپ: "چىكىگە يېتىپتۇق، بۈگۈن ئاخىرى ئازاپنىڭ چىكىگە يېتىپتۇق" دەپ بىردىنلا پەرەز قىلىۋېلىشى ئۈچۈن ئالايىتەن ئالدىراپ تېنەپ بۇ يەرگە يېتىپ كەلگەن بولغىيدى.

مانا شۇ مىنۇتتىن باشلاپ، ناستىيۇنانىڭ يۈرىكى ئويناپ كەتتى. ئۇ بىر خىل خوشال-خورام ئەمما يەنە تېگىگە يېتىپ بولمايدىغان كەيپىياتقا چۆمدى، ئۇ ھەرقانداق نەرسىنى كۆرگەندە، بۇ بىرنەچچە قالغاچنى كۆرگەندىكىگە ئوخشاش، خوشاللىنىدىن قىن-قىنىغا پاتماي قالدى، شۇ پەيتتە ئۇ ئۆزىنىڭ ھېچكىمدىنمۇ تۆۋەن تۇرمايدىغانلىقىنى، ھېچنىمىدىنمۇ قورقمايدىغانلىقىنى كۆرسىتىپ قويۇشقا ھەممىدىن بەك تەقەززا بولدى.

يېزا مەدىنىيەت يۇرتىغا بېرىش ئۈچۈن ئاۋال مەدىنىيەت يۇرتىغا تۇتاش ئىننوكىنتى ئىۋانوۋىچنىڭ ئۆيىدىن ئۆتۈشكە توغرا كېلەتتى، بۇ كىشىلەرنىڭ زوقىنى كەلتۈرىدىغان، ئوگزىسى قىيپاش كەلگەن، ئىگىز، كەڭ-ئازادە سېلىنغان ئۆي بولۇپ، ئۇنىڭ ئىچى يوغان، توم ياغاچتىن قوپۇرۇلغان ئاساسىي تام ئارقىلىق ئىككىگە ئايرىۋېتىلگەن ئىدى. ئىننوكىنتى ئىۋانوۋىچ بىلەن دومنا يېرىم ئېغىزىدا، بېقىۋالغان ئوغلى ۋاسكا قالغان يېرىم ئېغىزىدا تۇراتتى، بۇ ياشىنىپ قالغان ئەر-خوتۇننىڭ ئۆز بالىسى يوق ئىدى. ۋاسكا چوڭ بولۇپ، ئەسكەرلىككە

ئېلىنىپ، ئالدىنقى سەپكە كەتكەن. ئۇ كەتكەندىن كېيىن، ئۇ ئولتۇرغان ھىلىقى يېرىم ئېغىز ئۆيدە ئۇدا ئىككى يىل ئادەم ئولتۇرۇپ باقمىغان بولسىمۇ، لېكىن يەنىلا ئادەم باردەكلا مەشكە ئوت يېقىلاتتى، پاك ـ پاكىز يىغىشتۇرۇپ قويۇلاتتى، دەرىزىگە تەشتەك گۈل قويۇلغان ئىدى، دەرىزىنىڭ ئىككى يېقىدىن دەرىزە پەردىسى كورۇنۇپ تۇراتتى. كىشىلەر ئەر ـ خوتۇن ئىككىسىنىڭ زادى قايسىسى يېرىم ئېغىز ئۆيدە تۇرۇۋاتـ قانلىقىنى بىلمەيتتى: كوپچىلىك ئۇلارنىڭ ئۆيىگە تۇزۇك بارمايـ تتى، ئىننوكىنتى ئىۋانوۋىچنىڭ تۇرمۇشى باياشات، يەپ ـ ئىچىدىغىنى تەييار، مېھماندارچىلىق كىيىمى تەل بولسىمۇ، لېكىن زادىلا مېھماندوست ئەمەس ئىدى. ئۇنىڭ تۇرمۇشى ناھايىتى باياشات ئوتكەچكە، تۇغۇلۇشى بىلەنلا مۇشۇنداق بايا ـ شات تۇرمۇش كەچۈرۈپ كەلگەچكە، يەنە بىر خىل تۇرمۇش ئۇنىڭغا نىسبەتەن بەئەينى ياش قورامىغا يەتكەن ھەم ئىگىز، ھەم يوغان ئادەمگە ئوتتۇرا بويلۇق بالىنىڭ چاپىنىنى كىيدۈرۈپ قويغاندەك مۇۋاپىق كەلمەيتتى.

ناستيۇنا ئۇنىڭ ئويى ئالدىدىن ئوتكىنىدە، دەرۋازىنىڭ تاقىغى تاراققىدا قىلىپ ئېچىلدى ـ دە، ئىننوكىنتى ئىۋانوۋىچ چىقىپ كەلدى. ئۇ خېلىلا ياشىرىپ قالغاندەك كورۇنەتتى، ئۇ پۇزۇر كىيىنگەن بولۇپ، ئۇچىسىغا قارا كوك رەڭلىك تىك ياقىلىق تۇجۇركا كىيىۋالغان ئىدى، ئۇنىڭ مېتال تۇگمىلىرى پاقىراپ تۇراتتى، چاپىنىنىڭ ياقىسىدىن قىيپاش ياقىلىق

كوينىگىنىڭ چېتى يوللۇق گۈللىرى كورۈنۈپ تۇراتتى. ئاستىغمۇ قارا كوك رەڭلىك يىپەك شىم كىيىۋالغان بولۇپ، ئۇنىڭ پۈشقاقلىرى خۇرۇم ئۆتۈك قونجىغا قىستۇرۇپ قويۇلغان: بۇ كونىراپ كەتكەن بولسىمۇ، لېكىن ياخشى خۇرۇمدىن تىكىلگەن ئۆتۈك ئىدى. ئۇنىڭغا بېرىلگەن قىلىن كوكۇس مېيىدىن خۇش پۇراق چىقىپ تۇراتتى. ناستىيۇنا ئىننوكىنتى ئىۋانوۋىچنى كورۇپ، خۇددى تۇققىنىنى كورگەندەك خوشال بولغان ھالدا بىرنەچچە چامداپ ئالغا باردى-دە، ئۇنىڭ بۇ روھلۇق تۇرقىغا كۆلۈمسىرىگەن پېتى زوقلىنىپ قارىدى.

— توت كوز بىلەن كۈتكەن كۈنىمىز ئاخىرى كەلدى، ئىننوكىنتى ئىۋانوۋىچ! — دېدى ناستىيۇنا ئۈنلۈك ئاۋاز بىلەن.

— كەلدى، — دېدى ئۇ ئۆزىنى سالاپەتلىك تۇتقان ھالدا جاۋاپ بېرىپ، ئاندىن كېيىن يەنە سورىدى، — ئېرىڭىزدىن خەۋەر بارمۇ-يوق؟

— يوق، — ناستيۇنا پىخىلداپ كۈلدى ۋە ئۇنىڭ كوزىگە يۈرەكلىك قادىلىپ قاراپ تۇرۇپ جاۋاپ بەردى، — يوق، ئىننوكىنتى ئىۋانوۋىچ. ھەتتا قىلچىلىك خەۋەرمۇ يوق.

ئۇ بىرئاز ئويلىنىۋالغاندىن كېيىن يەنە قوشۇمچە قىلدى:

— ئېھتىمال ئۇنىڭ نەدىلىكىنى سىز بىلىدىغاندۇرسىز؟ بىلسىڭىز ئېيتىپ بېرىڭا.

ئىننوكىنتى ئىۋانوۋىچ ھەيران بولۇپ ئارقىغا بىر قەدەم چېكىندى.

— مەن نەدىن بىلەي، — دىدى ئۇ تەئەججۇپلىنىپ، — بۇ ئايالنى قارىمامدىغان، گەپ-سوزلىرى نەقەدەر غەلىتە-ھە.

— ئەگەر خەۋەر بولىدىكەن، ماڭا ئېيتىپ قويۇڭ، ئىننوكىنتى ئىۋانوۋىچ، مەندىن يوشۇرماڭ، — دىدى ئۇ ئاۋالىقىدەكلا تېگىگە چۈشىنىپ يەتكىلى بولمايدىغان ھالدا پىخىلداپ كۈلۈپ سوزىنى داۋاملاشتۇرۇپ، — مەن خەۋەر تاپسامۇ سىزگە ئېيتىپ بېرىمەن. خاتىرجەم بولۇڭ، ئىننوكىنتى ئىۋانوۋىچ، ئېيتىپ بېرىمەن.

يېزا مەدىنىيەت يۇرتىنىڭ ھويلىسىدا چىراقلار چاقنىماقتا، يۇرقىراپ ھور چىقىۋاتقان ئىككى داشتا شورپا قاينىماقتا. ئەسلىدە غەلىبىنى تەبرىكلەش ئۈچۈن كولخوز رەئىسلىكىگە يېڭىدىن تەيىنلەنگەن ماكسىم ۋولوگژىن كوللىكتىپنىڭ بىر قويىنى بوغۇز-لاشقا ئىجازەت بەرگەن ئىكەن. ئاياللار توم ياغاچ ئۇستىدە ئولتۇرۇپ ياڭيۇ ئاقلاۋاتاتتى. ئادەم ھەيران قالارلىق دەرىجىدە كوپ بولۇپ، پۇتۇن كەنتتىكىلەر كەلگەن ئىدى. مەدىنىيەت يۇرتىدا كىشىلەر شىرەلەرنى قاتار بىر رەت قىلىپ قويۇپ، ئۇنىڭ ئۇستىگە كوپچىلىك ئېلىپ كەلگەن تۇرلۇك يېمەكلىكلەرنى تىزىۋەتكەن ئىدى، ھەركىم ئېلىپ كەلگەن نەرسىلەر ناھايىتى ئاز بولسىمۇ، لېكىن يىغىلىپ كوپ بولغان ئىدى! بۇ يەردە چوڭقۇر تەخسىگە قاچىلانغان بەسەي ۋە تەرخەمەك، خۇمرىغا قاچىلانغان ئىرىمچىك ۋە قېتىق، ئۇنىڭدىن باشقا يەنە بېلىق، تۇرۇپ قىيىمىسى، كىچىك ئاق بولكا، قاتلىما توقاچ، توخۇم ۋە ئالۇچا مۇرابباسى سۇركەلگەن يېرىم قاتۇرما نان تۇراتتى، كىشىلەر

ئۆزىدە بار بولغان ئاز-پاز نەرسىلىرىنى قىلىچە ئايىماي ئېلىپ كېلىشكەن ئىدى. ئاۋادا كوپچىلىك ئېلىپ كەلگەن ھاراق يېتىشمەي قالسا ئىچمىلىك ئورنىدا ئىچىپ تۇرۇش ئۈچۈن، يېشى كىچىكرەك بىر توپ باللار قېيىن دەرىخى شىرنىسىنى يىغىپ كېلىشكە ئەۋەتىلگەن؛ يېشى چوڭراق بولغان يەنە بىر توپ باللار ئانگارا دەرياسىدىن بېلىق تۇتۇپ كېلىشكە ئەۋەتىلگەن ئىدى. باللار تۇتقان بېلىقلىرىنى، مەيلى تىرىنە ياكى لوخا بولسۇن، ئۇتتۇرلۇق ئېلىپ كېلىپ شىرە ئۈستىگە تاشلايتتى، بېلىقلار پىلتىڭلىشىپ تۇراتتى، ئۇلارنىڭ بەزىلىرى قاچا-قۇچىلارغا چۈشۈپ كەتسە، بەزىلىرى يەرگە چۈشۈپ كېتەتتى. مەدىنىيەت يۇرتىنىڭ دەرىزىلىرى ئوچۇق بولۇپ، دەرىزىگە ئەتراپىنى زىلزىلىگە كەلتۇرۇپ ناخشا ئېيتىۋاتقان بىر پاتىيون قويۇلغان ئىدى. ئادكىننىڭ قىزى لىتكا پاتىيون يېنىدا چوردگۇچىنى كوكرىگىگە باسقان پېتى ئورە تۇراتتى. ئادكىمۇ ياڭيۇ ئاقلاۋاتاتتى. ئاستيونا ئۇنىڭ ئالدىغا بېرىپ، قوللىرىنى تۇتتۇۋالدى.

— تەقەززالىق بىلەن كۇتكەن كۇنۇڭ كەلگەندۇر، ئادكام — دېدى ئاستيونا ياش يۇقى كوزلىرىنى مولدۇرلەتكىنىچە ئادكىغا قاراپ دەلدۇشلەرچە كۇلۇپ.

ئادكا جاۋاپ بەرمەي، كوزىنى ئېپقاچتى.

ئاستيونا لىزا ۋولوگژىنانى تاپتى-دە، كاپ قىلىپ ئۇنى قۇچاقلىۋالدى.

www.uyghurkitap.com

— نىمە قىلغىنىڭ بۇ؟ ناستيۇنا، نىمە قىلغىنىڭ؟ — دىدى قازان بېشىدىكى قاتىلاڭچىلىقتا تۇرغان لىزا ئوت يورۇغىدا قىزىرىپ كەتكەن يۇزىنى ناستيۇنا تەرەپكە بۇراپ ئاستاغىنا، — خوشال بولدۇڭمۇ؟
— خوشال بولدۇم.
— ئاندىرىنى كۆتۈۋاتامسەن؟
— كۆتۈۋاتىمەن.
ناستيۇنا كوپچىلىكنىڭ ئالدىدىلا ماكسىمنى بوينىدىن قوش قوللاپ قۇچاقلاپ، بىرنى سويۇپ قويدى، ماكسىم ئوڭايسىزلان- غان ھەم خوشال بولغان ھالدا ۋاقىرىدى:
— كىم يەنە مېنى سويىدۇ، لىزانىڭ كەيپى خۇش بولۇپ قالغان بۇ پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ، تېزراق كېلىپ سويۇۋالسۇن.
— ھىلى مەن سىزگە كەيپىمنىڭ ياخشىلىغىنى كورسىتىپ قويىمەن! — دىدى لىزا چاخچاق ئارىلاش ئاچچىقلاپ، — مەن سىزنى ناستيۇنانىڭلا سويۇپ قويۇشىغا ماقۇل بولغان. ماقۇل بولغاندىمۇ پەقەت ۋاقىتلىق سويۇپ تۇرۇشىغىلا ماقۇل. ئاندىرى قايتىپ كەلسىلا ئۇنىمايمەن. باشقىلارنىڭ ھېچقايسىسىغا ماقۇل بولمايمەن.
ناستيۇنا ئادەملەر توپى ئارىسىدا ئايلىنىپ يۇرۇپ، خاۋاتىر- لەنگەن ۋە ئوكۇنگەن ھالدا كۇلۇمسىرەپ قوياتتى ياكى بولمىسا ئەقلىدىن ئېزىپ قالغان ئادەمدەك پىخىلداپ كۇلۇپ، ھەم سوراۋاتقاندەك، ھەم باشقىلارنىڭ ئېسىگە سېلىۋاتقاندەك، تىت-

رەڭگۇ، سەمىمى ئاۋازى بىلەن ئۇچرىغانلىكى ئادەمنىڭ قۇلىغىغا: "تەقەززالىق بىلەن كۈتكەن كۈنىمىز كەلگەندۇر؟!" دەپ پىچىر-لىغاندىن باشقا بىر ئېغىز سۆزنىمۇ قىلالمايتتى. بىراق ئۇنىڭ بۈگۈنكى ھەركەتلىرى دەل جايىغا چۈشكەن ئىدى. ئۇ باشقى-لارنى قۇچاقلىسا، باشقىلارمۇ ئۇنى قۇچاقلايتتى، ئۇ كۆز يېشى قىلسا، باشقىلارمۇ ئۇنىڭغا ئەگىشىپ كۆز يېشى قىلاتتى؛ ئۇ كۈلسە، باشقىلارمۇ ئۇنىڭ بىلەن تەڭ كۈلەتتى. ئۇ گويا ئەس-ھوشىنى يوقىتىپ قويغاندەك، ئاز ئۇچرايدىغان مەلۇم يوشۇرۇن دەرتكە مۇپتىلا بولغاندەك بولۇپ قالغان ئىدى، ئۇنىڭ تەبىئىتى ئەسلىدە ئادەتتىكى، ئاسان چۈشەنگىلى بولىدىغان تۇرمۇشقىلا ئادەتلىنىپ قالغان ئىدى، نەتىجىدە ئۇ كىشىلىك ھاياتىنىڭ ئىنتايىن تېز ئۆزگىرىشىدىن زەخىملەندى، نابۇت قىلىندى، شۇنىڭ بىلەن ئۇنىڭ بەزىدە يىغلىغۇسى كەلسە، بەزىدە كۈلگۈسى كېلەتتى. بەزىدە خۇشال بولۇپ كەتسە، بەزىدە ئالاقزادە بولۇپ كېتەتتى. بۈگۈن ئۇ بىر نەرسىنى يوقىتىپ قويغاندەك، تېخىمۇ پەرىشان بولۇپ، نېمە قىلىشنى بىلەلمەي قالغان ئىدى، — مىجەز-خۇلقى ئۆزىنىڭ ئىلكىدە بولمىغاچقا، يېقىنىدىن بۇيان ئىزچىل تۈردە قورۇنۇپ، ئېھتىياتچان بولۇپ كېلىۋاتقان، ئەزەلدىن باشقىلاردىن بىر نەرسىنى سوراپ باق-ماي، باشقىلارنىڭ سورىغان سوئاللىرىغا ھە-ھە دەپلا جاۋاپ بېرىپ يۈرىدىغان ناستيۇنا بۈگۈن ئۆزىنىڭ بولەكچە بولۇپ قېلىشىغا بولۇشىچە بولار دەپ يول قويدى. كېيىن ئۇ ئۆزىنىڭ

www.uyghurkitap.com

هەتتا ئاچا ـ سىڭىللىرىغا ئاز ـ تولا ئىش قىلىشىپ بېرىشنى خىيا ـ
لىغمۇ كەلتۈرۈپ قويماي، تەييارغا ئىگە بولۇشنىلا كۈتۈپ
ئولتۇرغانلىقىدىن ناھايىتى خىجىل بولدى. ئۆز ۋاقتىدا، نىمە
ئۈچۈنكىن ـ تاڭ، ئۆزىنىڭ بۈگۈنكى بۇ بىر كۈنىنىڭ باشقىلار
بىلەن بىللە بولالايدىغان ئەڭ ئاخىرقى بىر كۈن ئىكەنلىكىنى،
ئەتىلىككە يەككە ـ يىگانە، باش ـ پاناسىز، غېرىپلىق، قىلچە
نىجات يولى بولمىغان، مۇردىدەك جانسىز بىمەنىلىك ئىچىدە
قالىدىغانلىقىنى ھىس قىلغانلىقىنى ئېسىگە ئالدى.

ھەممەيلەن شىرەنى چۆرىدەپ ئولتۇرۇشتى. ماكسىم ۋولوگ ـ
ژىن ئالدىنقى سەپتىن قايتىپ كەلگەن جەڭچى ۋە كولخوز
رەئىسى سۈپىتىدە ھەقلىق يوسۇندا توردىن ئورۇن ئالدى.
ئۇنىڭ بىر تەرىپىدە نىستورنىڭ، يەنە بىر تەرىپىدە كاردا
كەنتىدىن كەلگەن خەۋەرچىنىڭ ئولتۇرغانلىقىنى ئېيتىپ ئول ـ
تۇرۇشنىڭ ھاجىتى يوق. خەۋەرچى خېلىلا ئېغىر مەس بولۇپ
قالغان بولۇپ، كۆزلىرىنى ئاچا ـ ئاچمايلا، يۇمۇۋالاتتى، بېشىنى
كۆتىرە ـ كۆتەرمەيلا، يەنە تاشلىۋېتەتتى.

— قېرىنداشلار! — ماكسىم ئىنچىكە، بوغۇق ئاۋازى بىلەن
سۆزلەشكە باشلىۋىدى، سورۇن دەرھال جىمجىتلىققا چۆك ـ
تى، — قېرىنداشلار! مەن سۆزگە ئۇستا ئەمەس، ئورنۇمدا
باشقىلار سۆزلىگەن بولسا ياخشى بولغان بولاتتى. ئۇنىڭ
ئۈستىگە سۆزلىگۈدەك نىمە گەپ بولسۇن دەيسىلەر! غەلىبە
قازاندۇق، يۇنىڭدىن باشقا يەنە نىمە گەپ بولسۇن! بىزنىڭ

نىملەرنى سوزلىسە ياخشىراق بولىدىغانلىقى ئۈستىدە ئويلىنىپ ئولتۇرۇشقا ۋاقتىمىز بولمىدى. ئىشقىلىپ بىز كۈرەشنى داۋاملاشتۇردۇق، بەرداشلىق بەردۇق، ئاتاكىغا ئۆتۈپ، بېشىنى يەيدىغان، ئادەمخور يىرتقۇچ كىتلېرنىڭ ئومۇرتقىسىنى يەنچىپ تاشلىدۇق. مەن جەڭگە قاتناشقان، ئۇ يەردە يۈز بەرگەن ئەھۋاللاردىن خەۋىرىم بار. بۇلارنى يادىمغا ئالساملا قېنىم قايناۋاتقان قازاندەك قايناپ كېتىدۇ......— ماكسىم چوڭقۇر بىر نەپەس ئالدى-دە، ئاندىن يەنە تىترىگىنىچە ئېغىر بىر تىنىدى، — ھەممىمىزگە مەلۇم. ھازىر بىزنىڭ بارلىق يولداشلىرىمىز، بارلىق ھايات جەڭچىلىرىمىز ئوز يۇرتىغا قايتىپ، تۇرمۇشىمىزنى ئالغا قاراپ يۈكسەلدۈرۈشكە تەقەززا بولماقتا. بىز ناھايىتى زور قۇربان بەردۇق. ئۇرۇش بولغانلىقى جايلارنىڭ ھەممىسىدە قەۋرە قەۋرىگە تۇتىشىپ تۇرىدۇ، بۇنىڭ تەسرىدىن يەر يۈزىمۇ كوتىرىلىپ كەتتى. ھازىر نىسبەت بويىچە ئېيتقاندا، يەر-زېمىن كوپ، ئىشلەيدىغان ئادەم ئاز بولۇپ قالدى. شۇنداق ئەمەسمۇ؟! ئەگەر بۇ يەردە قالغان سىلەر بولمىغان بولساڭلار، بىز ئالدىنقى سەپتىكىلەر ھەرقانچە قىلغان بىلەنمۇ بەرداشلىق بېرەلمەيتتۇق. چۈنكى ئەرلەر ئۇرۇش مەيدانىدا جەڭ قىلىۋاتقاندا، ئۇلارنىڭ ئاياللىرى ئۇلارنى باقتى. ئەرلەر دۈشمەنگە قاتتىق غەزەپ-نەپرەت بىلدۈرۈپ، تىرىشىپ جاپالىق جەڭ قىلىۋاتقاندا، ئۇلارنىڭ ئاياللىرى ئوزلىرىنىڭ ۋە ئائىلىسىنىڭ چوڭقۇر مېھرى-مۇھەببىتى بىلەن

www.uyghurkitap.com

ئۇلارغا مەدەت بەردى. ئۇنداق بولمىغان بولسا، ئەرلەرنىڭ يۈرىكى تاشقا ئايلىنىپ كەتكەن بولاتتى. ئەگەر سىلەر بولمىغان بولساڭلار، بىز بىرەر ئىشنىمۇ ۋۇجۇتقا چىقىرالمىغان بولاتتۇق. بىزنىڭ ئېلىمىز ئۇلۇغ ئەل، زېمىنى كەڭ ئەل، بىراق بۇنىڭ ئىچىدە بىزنىڭ ئاتامان كەتمىز بولمىغان بىلەنمۇ بولمايتتى. بىز ئۇ يەردە ئۇرۇش قىلىۋاتقاندا، سىلەر بۇ يەردىن بىزگە مەدەت بەردىڭلار قېرىنداشلار، ئورنۇڭلاردىن تۇرۇڭلار. بۈگۈنكى بۇ كۈنگە ئوبدان سەپسېلىپ قارىۋالايلى، بۇ كۈننى مەڭگۈ ئېسىمىزدە ساقلايلى. بۇنداق ئۇرۇش ئەزەلدىن بولۇپ باقمىغان، شۇڭا بۇنداق غەلىبىمۇ ئەزەلدىن بولۇپ باقمىغان. بىز بۇنى قانغىچە تەبرىكلەيلى. قېرىنداشلار!

سورۇندىكىلەرنىڭ ھەممىسى ئورۇنلىرىدىن تۇرۇشۇپ، رومكىلىرىنى جاق-جۇق قىلىپ سوقۇشتۇردى-دە، بىردەك يېنىك تىنىۋېلىشتى، ئاندىن كېيىن ئۈنچىقماي ئورۇنلىرىغا بېرىپ ئولتۇرۇشتى. نادكىنىڭ يېنىدا ئولتۇرغان ناستيونا رومكىسىنى نادكا بىلەن سوقۇشتۇرماقچى بولۇپ ئۇزاتقاندا، ئۇ رومكىسىنى باشقىلاردىن ئاۋال كۆتىرىۋېتىپ، قۇرۇقلاپ قويۇپ ئولتۇرغان ئىدى. بۈگۈن نادكا ئادەمنى ھەيران قالدۇرغۇدەك دەرىجىدە جىمغۇر بولۇپ قالغان ئىدى، ھەممەيلەن پاراڭلىشىۋاتسا، ئۇ گويا نىمە ئىش يۈز بەرگەنلىكىنى، نىمە ئۈچۈن ئادەمنى ئازاپلايدىغان لېكىن ئادەتلىنىپ كەتكەن تۇرمۇشنىڭ بىراقلا بۇزۇپ تاشلانغانلىغىنى چۈشىنەلمەيۋاتقاندەك لام-جىم

دىمەي، ئۇز ئەتراپىغا كوزلىرىنى چەكچەيتىپ قاراپ ئولتۇ-
راتتى. نادكىنىڭ تۇرمۇشىمۇ باشقىلارنىڭ تۇرمۇشىغا ئوخشاشلا
تىچلىققا مۇھتاج ئىدى، بىراق ھازىر تىچلىق يىتىپ كەلگەندە،
ئۇ كىملەرنىڭ بەختلىك ئىكەنلىكىنى، يەنە كىملەرنىڭ بەختسىز
بولۇپ چىقىدىغانلىقىنى تىخىمۇ ئوچۇق، تىخىمۇ روشەن ۋە
تىخىمۇ شەپقەتسىز ھالدا ئاشكارا بولۇپ قالىدىغانلىقىنى ئالاق-
زادىلىك ئىچىدە ئىسىگە ئالدى.

كاردا كەنتىدىن كەلگەن خەۋەرچى رۇمكىسىنى بوشاتقاندىن
كىيىن، يەنە ناخشا ئىيتىشقا باشلىدى:

بىزلەر مەزمۇت قەدەم تاشلاپ ماڭىمىز ھەيۋەت،
ئاياق ئاستى قىلالمايدۇ مەيلىچە چەيلەپ —
سوۋىت ئىلى زىمىننى دۈشمەنلەر ئەبەت.

بەزىلەر ئۇنى ئاقكوكۇللۇك بىلەن ئەيىپلىدى:

— پاھ، ھەقىقەتەن نوچىكەن، بىراق ئويىگە قانداق
كىتەلەر؟

— نىمە دەيدۇ ئۇ......ئۇرۇش ئاياقلاشتى دەۋاتامدۇ، ئۇزى
توقۇپ چىققان بولمىسۇن يەنە؟ گەپنىڭ راستىنى ئىيتقاندا،
ئادەم شۇ قاتارلىق مەس بولۇپ قالغان چاغلاردا، ھەرقانداق
نىمىلەرنى دەپ جويلۇشى مۇمكىن......

— بۇنى مەن توقۇپ چىقىپتىمەنمۇ؟! — خەۋەرچى كىشىلەرنىڭ
گەپلىرىنى ئاڭلاپ، تىركىشىپ ئورنىدىن تۇرماقچى بولدى،

بىر ھازا تىركىشىپ، ئاخىر ئورنىدىن تۇرۇۋىدى، كوز ياشلىرى تاراملاپ ئېقىپ چۈشتى، — بۇنى مەن توقۇپ چىقىپتىمەنمۇ؟! — ئۇ ئۇمىتسىزلىك، ئوتتۇنۇش ۋە غەزەپ-نەپرەت نەزىرى بىلەن كوپچىلىككە بىر قۇر قاراپ چىققاندىن كېيىن سورىدى، — سىلەرنىڭ نىمە دىگىنىڭلار بۇ؟ نىمە دىگىنىڭلار بۇ؟ — ئۇ ئاۋازىنى كوتىرىپ ئۇدا ئىككى قېتىم سورىۋىدى، دىمى سىقىلىپ ئاغزى گەپكىمۇ قولاشماي قالدى، — كىممۇ يۇرىگىنى قاپتەك قىلىپ بۇنداق يالغان-ياۋىداق سوزلەرنى ئويدۇرۇپ چىقىرىشقا پېتىنسۇن؟! ئوزەڭلارنىڭ نىمە دەۋاتقانلىغىڭلارنى ئويلاپ باقتىڭلارمۇ-يوق؟! سىلەرنى بۇ خۇش خەۋەرنى بىلىپ قالسۇن دەپ.....ئاتقا مىنگەن پېتىم بۇ يەرگە چاپتۇرۇپ كېپتىمەن. مۇشۇنى دەپ مەن ئوز يۇرتداشلىرىمدىن ۋە ئويدىكىلەردىن ئايرىلغان ئىدىم. ھىم، نەتىجىدە قانداق بولدى؟ ياخشىلىققا يامانلىق دەپ.....بۇنى مەن توقۇغان قاتارغا چىقتىم، كىمدىمۇ بۇنداق يامان نىيەت بولسۇن؟ سىلەرنىڭ نىمە دىگىنىڭلار بۇ؟!

ھەممەيلەن ئۇنىڭغا ئولاش-چولاش تەسەللى بەردى.

— ۋايىيەي، نەدىكى گەپ بۇ، بۇ ھەرگىز توقۇپ چىققان گەپ ئەمەس،......شۇنىمۇ بىلەلمىدىڭلارمۇ؟

— راستىنى ئېيتقاندا، كىممۇ ئۇنداق قىلسۇن؟

— ئۇ كەلگەن چېغىدا تېخى مەس ئەمەس ئىدى، ئۇ بۇ يەرگە كەلگەندىن كېيىن، كوپچىلىك خوشلۇغىدا ئۇنىڭغا كوپرەك ئىچۈرۈۋېتىپتۇ.

— نېمە ئۈچۈن ياخشى ئادەمگە ئۇۋال قىلىسىلەر...... ئۇ بىراقلا يىگىرمە چاقىرىم يول بېسىپ بۇ يەرگە كېيىتۇ، بۇ ئوينىشىدىغان ئىشمۇ!

— ئۇنىڭغا هاراق قۇيۇپ بېرىڭلار، يەنە بىر رومكا ئىچىۋېتىپ، بىزدەك ئىنساپسىزلارنى كەچۈرۈۋەتسۇن. توغرا، ئىنساپسىزلارنى......

خەۋەرچى يەنە بىر رومكا ئىچىۋېتىپ، ئاخىر ئاغزىدىن ھىلىقى گەپنى چىقىرىپ تاشلىغانلارنى كەچۈردى-دە، ئۆزىنىڭ غەلىبە خەۋىرىنى قانداق ئاڭلىغانلىغىنى، يەنە قانداق قىلىپ ئاتامان كەنتىگە يېتىپ كەلگەنلىگىنى سوزلەشكە كىرىشتى.

— كەنتتىكىلەرنىڭ ھەممىسى بۇ خۇش خەۋەرنى ئۇقۇپ بولدىمۇ؟ — دەپ ۋاقىرىدى ماكسىم شاۋقۇن-سۈرەن بارغانسېرى ئەدەپ كەتكەچكە.

— ھەممەيلەن ئۇقۇپ بولدى، ئۇقماي قالغان كىم بولسۇن دەيسىلەر!

— مىلتىقلار پاك-پۈك قىلىپ ئېتىلىپ تۇرغاندىكىن، ھەتتا ئولۇكلەرمۇ ئۇقۇپ بولدى.

— چوك دادىمىزچۇ؟ — دەپ ۋاقىرىدى لىزا تۇيۇقسىز ئېسىگە ئېلىپ، — ستېپان چوك دادىمىزچۇ؟ ئۇ تۈنۈگۈنلا تۈگمەنگە ئاللىقانداق بىر نەرسىلەرنى يىغىشتۇرىمەن دەپ كېتىپ قالغان ئىدى. چوك دادىمىز بۇ خەۋەرنى چوقۇم ئاڭلىمىدى!

— ئۇ ئېھتىمال مىلتىق ئاۋازىنى ئاڭلىغاندۇ؟

— ئۇ قانداقمۇ ئاڭلىيالسۇن، قۇلىغى ئېغىر تۇرسا!
— ئاپلا، راستىنلا، چوڭ دادىمىز ھازىرغىچە كۆرەش قىلىۋېتىپتۇ-دە.
— ئۇنى ئېلىپ كېلىشكە ئادەم ئەۋەتىش كېرەك، بولمىسا ئوبدان بولمايدۇ.
خەۋەرچى يەنە: "ئۆز بۇرچۇمنى ئادا قىلىپ، بۇ خۇش خەۋەرنى ئاڭلىمىغان ئەڭ ئاخىرقى بىر كىشىگە — چوڭ دادىغا يەتكۈزىمەن" دەپ ئاتقا مىنىپ تۇگمەنگە بارماقچى بولۇپ دەلدۈگۈنۈپ ئورنىدىن تۇردى. بىراق ھەممەيلەن ئۇنى بېسىپ ئولتۇرغۇزۇپ قويۇپ، بارماسلىققا كوندۇردى. نىستور سەكرەپ ئورنىدىن تۇردى، ئۇنىڭ ھىلىقى پۇتۇن بىر كۈن مىنگەن ئېتى يەنىلا ئىگەر-جابدۇغى بىلەنلا ھويلىدا سوۋۇتۇقلۇق تۇراتتى. ئۇنىڭدىن باشقا ئىككى يىگىتمۇ ئۇنىڭ بىلەن بىللە كېتىشتى. ئاياللار دەرىزىدىن باشلىرىنى چىقىرىپ، ئۇلارنىڭ قارىسىغا قاراپ، ئاغزى-ئاغزىغا تەگمىگەن ھالدا ۋاقىراشتى:
— سىلەر ئۇ يەردە ئەزمىلىك قىلىپ سوزلەپ ئولتۇرماي، ئۇنى بۇ يەرگە ئېلىپ كېلىڭلار.
— ئۇنى بۇ يەرگە باغلاپ ئېلىپ كېلىڭلار.
— ھەرگىز باغلىغىلى بولمايدۇ، ئولتۇرۇپ قويۇسلەر.
ھەممەيلەن يەنە شىرەنى چورىدەپ ئولتۇرۇپ، ھاراق ئىچىشكە باشلىدى، بۇ قېتىمقىسى ۋىنو بولۇپ، ئۇنى بەزىلەر ئىننوكىنتى ئىۋانوۋىچنىڭ ئويىدىن ئېلىپ كېلىشكەن ئىدى.

ئىننوكىنتى ئىۋانوۋىچ ھاراقنى باشقىلارغا ئوخشاش ئۆزى بىلەن بىللە ئالغاچ كەلمەي، بەلكى ۋىنونىڭ ئىننوكىنتى ئىۋانوۋىچنىڭ ئىكەنلىكىنى ھەر بىر ئادەمنىڭ بىلىپ قېلىشى ئۈچۈن پۈرسەتنى پەيتلەپ تۇرۇپ، ئۆيىدە ۋىنو بارلىقىنى جاكالىغان ئىدى. بۇ ھاراق ھەقىقەتەن ياخشى ھاراق بولۇپ، تەمى ساپ، كۈچلۈك، كىشىنى مەس قىلغۇدەك دەرىجىدە شېرىن ئىدى. ئاياللار ئاغزى-ئاغزىغا تەگمەي ماختاپ، ئېغىزلىرىنى چاكىلدىتىپ، ئۆزلىرىنىڭ ئۇرۇشتىن بۇرۇن بۇنداق ھاراقنى قانداق ئىچىپتقان-لىقىنى، بايراملاردا ئولتۇرۇشلارنىڭ قانچىلىك مول-كاتتا بولغانلىقىنى، ئولتۇرۇشلارنىڭ ھەمىشە قايسى ئائىلىدىن باشلىنى-دىغانلىقىنى ئەسلەشكە باشلىدى.

—بۇنىڭدىن كېيىنمۇ شۇنداق ئولتۇرۇشلار بولۇپ تۇرىدۇ، كوڭۇل ئاچىدىغان چاغلىرىمىز كېلىدۇ. يەڭگىلىرىم، كوڭۇل ئاچىدىغان چاغلىرىمىز كېلىدۇ، — چىرايى شەلپەردەك قىزىرىپ كەتكەن ماكسىم ياردار بولغان بىلىكىنى ھەركەتلەندۈرۈپ، خوشاللىقىدىن قىن-قىنىغا پاتمىغان ھالدا ۋاقىرىدى، — نىمە لازىم بولسا شۇ تەخ بولۇپ تۇرىدۇ، توققۇزىمىز تەل بولىدۇ. ئەرلەرمۇ دەرھال قايتىپ كېلىدۇ......

—كىملەر قايتىپ كېلىدۇ؟—دەپ سورىدى بىر ئوغۇل بالىسى بىلەن تۇل قالغان چوكان ۋىرا تورلوۋا بوش ئەمما ھەممەيلەن ئېنىق ئاڭلىيالىغۇدەك ئاۋاز بىلەن.

—ھىم......—ماكسىم دۇدۇقلاپ قالدى،—ئىشقىلىپ قايتىپ

كېلىدىغانلار چىقىدۇ......

— مېنىڭ ھېساۋىمچە، — دىدى ئىننوكىنتى ئىۋانوۋىچ ئورنىدىن تۇرۇپ، — ئالتە ئادەم قايتىپ كېلىشى كېرەك، — ئۇ سورۇنغا كوز يۈگۈرۈتۈپ ناستيونانى تاپتى، — بۇنىڭ ئىچىدە ئىز-دېرىكى بولمايلا يوقلىپ كەتكەن ئاندىرى گۇسكوۋمۇ بار.

— يەنە كىملەر بار؟

— يەنە كىملەرنىڭ بارلىغىنى كىم بىلمەيدۇ؟ سوراپ ئولتۇرۇشنىڭ ھاجىتى نىمە؟

ئىننوكىنتى ئىۋانوۋىچ بىرقانچە كىشىنىڭ ئىسىمنى ئاتاپ چىقتى.

— نىمە ئۇچۇن مېنىڭكىنى بۇنىڭ ئىچىگە قاتمايسىز؟ — دەپ سورىدى نادكا ئۇ بىرقانچە كىشىنىڭ ئىسىمنى ئاتاپ بولۇشىغىلا جىددى ھەم ئاچچىقلانغان تەلەپپۇزدا، — ئۇنى قاتمىسىڭىز كېيىنكىلەرنى سانىيالماي قالىسىز، قانداق بوغالتىرسىز؟

— چۈنكى سەن ئۇقتۇرۇشنى تاپشۇرۇۋالدىڭ، — ئىننوكىنتى ئىۋانوۋىچنىڭ بېشىنى ئايلاندۇرۇپ، ئۇنى ئېزىقتۇرۇش ئۈنچىلا ئوڭاي ئىش ئەمەس ئىدى، ئۇ قانداق جاۋاپ بېرىشنى بىلەتتى.

— تاپشۇرۇۋالسام نىمە بوپتۇ؟ ئۇنىمۇ قېتىپ قويۇڭ. ئېيتالايمەنكى، ئۇ قايتىپ كېلىدۇ. — نادكا ھەممەيلەنگە چېقىلىدىغاندەك ئەلپازى بىلەن بارغانسېرى ھاياجانلانغان ھالدا سوزلەشكە باشلىدى، — ئۇنىڭ قايتىپ كەلگىنىنى كورۇسلەر. ئۇنى قايتىپ

كەلمەيدۇ دەپ قالماڭلار يەنە. ئۇ قايتىپ كەلگەن ھامان سىزنىڭ چىقارغان ھېساۋىڭىز توغرا بولماي قالىدۇ. شۇڭا دەسلىۋىدىلا ئۇنىمۇ قېتىپ ھېساپلاپ قويغان تۈزۈك. ئالىتە ئادەم ئەمەس، يەتتە ئادەم، تېزرەك مۇشۇنداق دەۋىتىڭلا قېنى.

— ئۇنداقتا مېنىڭكىمۇ قايتىپ كېلىدۇ، — دېدى ۋېرا ئورلوۋا ھېچكىمگە قاراپمۇ قويماي، بوغۇق ئاۋاز بىلەن.

— سېنىڭكىنى بىلمەيمەن. بىراق مېنىڭكى قايتىپ كېلىدۇ.

بىر نەچچە ئايال ئەھۋالنىڭ مۇشكۇللىشىپ كېتىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ، سۆز ئېلىشتى:

— شۇنداق بولمايچۇ. ھەرقانداق ئىشنى بولمايدۇ دېگىلى بولمايدۇ...... ئۇ ئېھتىمال كاردا كەتتىدىكى قېيىنانىسى ناستاشانىڭكىدە تۇرۇۋاتقاندۇ......

— ئاڭلىشىمچە بىراتىسكىلىقلار بىر ئادەمنىڭ قۇربان بولغانلىقى توغرىسىدا ئىككى ئۇقتۇرۇش تاپشۇرۇۋاپتىكەن. ھېلىقى ئادەمنىڭ قۇربان بولغانلىقى توغرىسىدا ھەركىم ھەرنېمە دەپ يۈرگەن ئىكەن، بىراق ئاخىردا ئۇ كىشى تۇيۇقسىز ئىشىك ئالدىدا پەيدا بولۇپ قاپتۇ...... ئۇقتۇرۇش دېگەن نېمىگە ئىشەنگۈلۈك كەلسە ئىشىنىۋەر......

دەل شۇ چاغدا تۈگمەنچى ستېپان بوۋاينى ئېلىپ كېلىشتى. بەزىلەر ئويلىنىپ ئولتۇرمايلا نېستورغا بۇنى باغلاپ ئاپىرايلى دەپ قاملاشمىغان مەسلىھەت بەرگەن ئىدى، نېستورمۇ قاراپ تۇرۇپ كاللىسى ئايىنىپ شۇنداق قىلىپتۇ. ستېپان

بوۋاي بوسوغىغا پۇتلىشىپ كەتتى-دە، قويۇق قاشلىرى ئاستى-
دىكى ھېچقانداق ئىپادىسى بولمىغان كىچىك كوزلىرىنى
پىلدىرلىتىپ، سورۇندىكىلەرگە بىر قۇر قاراپ چىقتى، ئۇ گويا
بۇ يەردە كورۇۋاتقىنىنى ئوز پەرىزىدىكى ئىشتىكىدەك، ئەجەپلى-
نىپمۇ كەتمىگەن، قورقۇپمۇ كەتمىگەن ئىدى.

نىستور بېشىنى كوتىرىپ يۇرتداشلارغا قاراپ،—ياق، ئۇنى
يۇرتداشلارغا قارىدى دىگەندىن كورە تامدا چاپلاقلىق تۇرغان
بىرنەچچە سۇرەتكە قارىدى دىگەن تۇزۇك،—قاتتىق ۋاقىرىدى:

—توردىن چۇشۇپ قالغان ئۇنسۇرنى بۇيرۇغۇچىلارغا بىنائەن
قولغا ئېلىپ كەلدۇق. ئۇ تۇگمەنگە يوشۇرۇنۇۋاپتىكەن.

—نىستور، سەن تازىمۇ بىر خۇنپەر ئىكەنسەن،—دىدى
نادكا ھەممىدىن ئاۋال ئېسىنى يىغىپ،—قىزىق ئىش، بىز
سەندەك مۇشۇنداق بىر خۇنپەر بىلەن بىللە ئولتۇرۇپمۇ تۇگىشىپ
كەتمەي يۇرۇپتۇقا؟

—چوڭ ئاتا!—كىشىلەر ئاغزى-ئاغزىغا تەگمەي ۋاقىرىشىپ
كەتتى.

ھەممەيلەن ستىپان بوۋاينى ئارىغا ئېلىپ، پۇت-قوللىرىنى
بوشاتتى-دە، كوتەرگەن پېتى ئورۇنغا ئولتۇرغۇزدى، ئاندىن
كېيىن بىر-بىرىنى ئىتتىرىشىپ، بەس-بەستە ئاغزىنى ئۇنىڭ
قۇلىغىغا يېقىپ ۋاقىراشتى:

—چوڭ ئاتا، ئۇرۇش ئاياقلاشتى!

—چوڭ ئاتا، جېنىم چوڭ ئاتا، قاياقتىمۇ كېتىپ قالغانىدىڭىز؟

— بىزنىڭ بۇ يەرگە ئۆزىڭىزلا كەلمەي قاپسىز. بىزمۇ ئۇنتۇپ كېتىپتۇق. ھەرگىز خاپا بولماڭ. ھەممەيلەن خوشاللىغىدىن ئەقلىدىن ئادىشاي دەپ قالدى.

— بىز بۇ يەردە بىر ئادەمنىڭ كەم بولۇپ قالغانلىغىنى ھىس قىلىپلا ئولتۇرغان ئىدۇق. كىم كەم بولۇپ قالغاندۇ دىسەك، سىز چوڭ ئاتىمىز ئىكەنسىز، ۋاي خۇدايىمەي!

ستىپان بوۋاي يوغان بىشىنى ئايلاندۇرۇپ، ھىچنىمە دىمىدى، ئۆزىنى تۇتۇۋالغان ھالدا ئالدىرىماي-تىنىمەي، ئاقىلانىلىق بىلەن بىشىنى لىڭشىتىپ، ئۆزىنىڭ بۇ ئەھۋالنى ئاللىقاچان چۈشەنگەنلىكىنى ھەم بۇ ئادەملەرنى كەچۈرگەنلىكىنى بىلدۈردى. ئۇنىڭ چاچلىرى پاخپىيىپ، ساقال-بۇرۇتلىرى ئۇسۇپ كەتكەن ئىدى. ئەسلىدىلا كۆزىدە ياش ئەگىپ تۇرغان ئاياللار ئۇنىڭغا قاراپ بىردىنلا يىغلاپ تاشلاشتى. ئاياللار مانا شۇ چاغدىلا، ئاتامان كەنتىدىكى ھايات تۇرۇۋاتقانلار ئىچىدىكى ئەڭ ئاخىرقى بىر كىشىنىڭ يۈز بەرگەن بۇ ئىشتىن خەۋەر تاپقانلىغىنى ئۆز كۆزى بىلەن كۆرگەندىن كىيىنلا، ئۇرۇشنىڭ راستىنلا ئاياقلاشقانلىغىغا ئىشىنىشتى.

17

ھەممە ئادەم ئۆز قېيىقلىرىنى دەرياغا چۈشۈرۈپ ئاستا-ئاستا

ھەيدەشكە باشلىدى. پەقەت مىخشىچلا قىرىشقاندەك، گويا ناستيۇنانى تەڭقىسلىقتا قالدۇرماقچى بولۇۋاتقاندەك سورەلمىلىك قىلدى. ئۇنىڭ قېيىغى ھەتتا رېمونتمۇ قىلىنمىغان پېتى قىرغاق-قا يەككە-يىگانە ھالدا دۈمكومتۈرۈلگىنىچە ياتاتتى. ناستيۇنا ئىنتايىن تىت-تىت بولۇپ كەتكەن بولسىمۇ، لېكىن قېيىناتىسىنى ئالدىرىتىشقا بەل باغلىيالمىدى، ئۆزىنىڭ قېيىق ئىشلىتىشكە ئالدىراپ كېتىۋاتقانلىقىنى قېيىناتىسى ئالدىدا چاندۇرۇپ قويۇشقا ھەرگىز بولمايتتى. ئەمما ئۇ دەريادا قاتناشنىڭ باشلان-غانلىقىنى، ئېرىنى يوقلاپ كېلىشكە ئىمكانىيەت تۇغۇلغانلىقىنى كورۇپ تۇرۇپ، ئاندىرىنىڭ ئۇ يەردىكى ئەھۋالىدىن خەۋەر ئالماي، مۇشۇنداق چىشىنى چىشلەپ، قىمىر قىلماي ئولتۇرۇشقا زادى بەرداشلىق بېرەلمەي قالدى. ئۇ: ئۇرۇش ئاياقلاشقاندى-كىن، دەرھال ئاندىرىنىڭ تەقدىرىگە، شۇنداقلا ئوزەمنىڭ تەقدىرىگە مەلۇم قارار چىقىرىلىشى مۇمكىن، شۇڭا دەرھال ئېرىم بىلەن يۈز كورۇشۇپ، ئۇنىڭ بۇنىڭدىن كېيىن نىمە ئىش قىلماقچى بولۇۋاتقانلىقىنى، نەگە بارىدىغانلىقىنى ئۇقۇۋشۇپ بېقىشىم كېرەك، دەپ ئويلىدى. ئۇلار گەرچە بىرنەچچە ھەپتىلا يۈز كورۇشمىگەن بولسىمۇ، لېكىن ۋاقىت ناستيۇناغا بىرقانچە يىلدەك تۇيۇلۇپ كەتتى. ناستيۇنانىڭ قانات چىقىرىپ، ئۇ يەرگە ئۇچۇپ بېرىپ، ئۇنىڭغا تەسەللى بەرگۈسى، شۇنداقلا ئوز كوڭلىگىمۇ تەسەللى بەرگۈسى كەلدى. ياز پەسلى ئوزىنىڭ پۈتكۈل گۈزەل مەنزىرىسىنى نامايەن قىلىپ، ياپ-يېشىل ئوت-

چوپلىرى بىلەن يەر يۈزىنى قاپلىغان، دەل-دەرەخلەر يېپ-يېڭى يېشىل تون يېپىنغان، ئانگارا دەرياسى كىشىنى مەھلىيا قىلغۇدەك كوپ-كوك رەڭگە كىرىپ، شاقىراپ ئېقىشقا باشلىغان هازىرقى چاغدا؛ ئۇنىڭغا كىشىلەرنىڭ قەلبى باشقا پەسىللەرگە قارىغاندا تېخىمۇ ئاسانراق جۇر بولۇپ ئەكس تەسىر كورسىتىدىغان هازىرقى چاغدا، ناستيۇنا ئاندىرىدىن بەرداشلىق بېرەلمەي، هاماقەتلىك قىلىپ قويۇشى ئېهتىمالغا ناهايىتى يېقىن، دەپ ئەنسىرەيتتى. ئۇ ھەتتا ئۇيقۇغا غەرق بولغاندىمۇ ھە دەپ بەزى ئەنسىز، ئاستىن-ئۇستۇن بولۇپ كەتكەن چۇشلەرنىلا كورەتتى: بەزىدە ئادەتتىكى كوز بىلەن كورگىلى بولمايدىغان ناتونۇش بىر كىشى ئۇنى قىچىقلىغاندەك قىلاتتى، شۇنىڭ بىلەن ئۇ ھى-ھى قىلىپ كۇلۇپ قاچقىنىچە ئوزىنى چەتكە ئالاتتى، كارۋاتقا ئوزىنى تاشلاپ، يوتقان ئىچىگە يوشۇرۇنۇۋالاتتى؛ بەزىدە مايكا ئىسمىلىك بىر ئىنەك بىلەن مۇڭگىدىشىپ كېتەتتى، ئىنەك ئۇنىڭ سوئاللىرىغا يول-يولىدا چىچەنىلىك بىلەن جاۋاپ بېرەتتى؛ بەزىدە يەنە ئوزى ئەينى يىللاردىكى ئىركۇتسكى ئەتراپىدا يۇرگەن قىزچاقىقا ئايلىنىپ قالاتتى؛ ئۇنى ئاللىقاچان ئوسۇپ چوڭ بولغان، ياتلىق قىلىنغان هازىرقى ئوزى ئانگارا دەرياسىدا سۇ ئۇزدۇرەتتى...... ناستيۇنا ھەر قېتىم ئاشۇنداق قالايمىقان چۇش كورۇۋېتىپ ئويغىنىپ كەتكەندە، يۇرىكى ھەممىشە پوكۇلداپ سىلىپ كېتەتتى، كارۋىتىدا بىر هازاغىچە قىمىر قىلىشقىمۇ جۇرئەت قىلالماي يېتىپ قالاتتى،

ئازاپلىق مۇھەببەتنى قەلبىگە پۈكۈپ، ئاندىرىنى ئىچ-ئىچىدىن سىغىنىپ كېتەتتى. ئۇ ئاندىرىنى ياخشى كورەتتى ھەم ئۇنىڭغا ئىچ ئاغرىتاتتى؛ ئۇ ئاندىرىغا ئىچ ئاغرىتاتتى ھەم ئۇنى ياخشى كورەتتى — مانا مۇشۇنداق ئىككى خىل ھىسسىيات ئۇنىڭ ۋۇجۇدىدا ئايرىلماس بولۇپ گىرەلىشىپ كەتكەن ئىدى. ناستيۇنا ئۆزىگە ھېچ ئامال قىلالمايتتى. ئۇ ئىچىدە دائىم ئاندىرىدىن ئاغرىنىپ يۈرەتتى، بولۇپمۇ ھازىر ئۇرۇش ئاياقلاشقان چاغدا تېخىمۇ ئاغرىندى، ئاندىرىمۇ ئەسلىدە ھايات قالغان باشقىلارغا ئوخشاشلا ساق-سالامەت، ئوچۇق-ئاشكارا ھالدا ياشاۋەرگەن بولاتتى. ناستيۇنانىڭ ئۇنىڭدىن ئاغرىنىشى غەزەپ، نەپرەت ۋە ئۆمىتسىزلىككە ئايلىنىپ كېتەتتى، لېكىن يەنە مۇشۇنداق ئۈمىتسىزلىك ئىچىدە كوڭلى يۇمشاپ قالاتتى: قانداقلا بولمىسۇن مەن يەنىلا ئۇنىڭ خوتۇنى-دە، دەپ ئويلايتتى. ئەھۋال شۇنداق بولغاندىكىن، يا ئۇنىڭ بىلەن بولغان مۇناسىۋەتنى چورت ئۈزۈپ تاشلاپ، خورازغا ئوخشاش قاشا ئۈستىگە چىقىپ: ئۇنىڭ ئىشى مەن بىلەن مۇناسىۋەتسىز، دەپ قاتتىق ئاۋاز بىلەن جاكالاشقا؛ يا بولمىسا دار ئاستىغا كەلگەندىمۇ، تەمسىلىلەردە ئېيتىلغىنىدەك، ئېرى نېمە دېسە شۇنىڭغا ئەگىشىپ ئاخىرىغىچە بىللە مېڭىشقا توغرا كېلەتتى. ئۇنىڭ ئۈستىگە ئىككىيلەننىڭ ئەھۋالىنى سېلىشتۇرغاندا، ئاندىرى ناستيۇنادىن مىڭ ھەسسە مۇشكۈل ھالەتتە قالغان بولۇپ، نومۇسسىزلىق ئىچىدە ئولۇپ كېتىش ئالدىدا تۇراتتى،

www.uyghurkitap.com

ئۇنىڭ ئۈستىگە ئولگەندىن كېيىن يەنە باشقىلارنىڭ تىل-
ھاقارىتىگە ئۇچراشتىن ساقلىنىش ئۈچۈن ئۆزىنى ھېچقانداق
ئادەمگە كۆرسەتمەي قويماسلىق قارارىغا كېلىپ بولغان ئىدى:
ئۇنىڭ گۇناھى بار، كىممۇ ئۇنىڭ گۇناھى يوق دېسۇن؟ ئۇ
مۇدۇرۇپ كېتىپ، چۈشۈپ كەتمەيدىغان جايغا چۈشۈپ كەتتى،
بىراق ھازىر ئۇنى ئەسلىدىكى جايىغا قايتۇرالايدىغان كۈچنى
قەيەردىن تاپقىلى بولاركىن؟ ئەگەر بۇنداق كۈچنى تاپقىلى
بولغان بولسا، ئۇ ئېھتىمال ھەرقانداق چىقىمدىن باش تارتماس
ئىدى. ئەمما بۇنداق كۈچ قەيەردىكىن؟

شۇنداق، ئاندىرى بىلەن تېزرەك يۈز كۆرۈشۈپ، ئۇنىڭ
نىمە كويلاردا بولۇۋاتقانلىقىنى ئۇقۇپ بېقىش كېرەك.

ناستيۇنانىڭ بويى ئېغىرلىشىپ قالدى، ئۇخلاش ئالدىدا
كىيىملىرىنى سېلىپ تاشلىغاندا، كوتىرىلىپ چىققان قوسىقىدىن
ھامىلدارلىقى مانا مەن دەپ چىقىپ تۇراتتى. ناستيۇنا مۇلايىم-
لىق بىلەن ئۇنى ئاستا-ئاستا سىلاشقا باشلىغىنىدا، بىسارامىلىق
دەرياسىغا چوكەتتى، ئارقىدىنلا، بۇ بىسارامىلىق دەرياسىنىڭ
تۈنجى كېچىگىدە بىر پەس ئارام ئېلىۋالغاندىن كېيىن، بارغان-
سېرى ئۇنىڭ دولقۇنلىرىغا پۈتۈنلەي غەرق بولۇپ كېتەتتى.
مانا شۇ چاغدا ئۇنىڭ خىيالى ئالەمنى كېزىپ، ئەقىل يەتمەي-
دىغان، ئۆز ئۆزىنى كۆزىتەلەيدىغان يەككە-يېگانىلىق پاسىلىغا
قەدەم قوياتتى-دە، ئەنە شۇنداق جىمجىت ۋە مەنىسىز كەيپىيات
ئىچىدە پانى دۇنيادىكى بارلىق نەرسىلەرنى ئۇنتۇپ، ئۆز

بەدىنىدىكى ھەر بىر ھۆجەيرىنى ئىپىنىق كورەتتى ھەم ھىس قىلاتتى؛ ھەتتا قوسىقىدىكى تورەلمىنىڭ قانداق قىلىپ ئاستا- ئاستا ئۇسۇپ يېتىلىپ بالىغا ئايلانغانلىقىمۇ كوزىگە ئوپ- ئوچۇق كورۇنۇپ تۇراتتى، ئۇ ئوز تەسەۋۋۇرىدا بالىسىنى سىلاشقا باشلىغىنىدا، ئۇنىڭ سەزگۈسى ئوزىگە بالىسىنىڭ ھالىتىنى — ئۇنىڭ ئوز قوسىقىدا قانداق تۈگۈلۈپ ياتقانلىقىنى، ئانىسىنىڭ بەدىنىدىكى جەۋھەرنى قانداق ئىپرىنچەكلىك بىلەن ئەمما بىر دەممۇ توختىماي سۈمۈرۈۋاتقانلىقىنى — جانلىق سۈرەتلەپ بېرەتتى. بۇ بالا خۇددى ئاندىرىنىڭ توت كوز بىلەن كۈتۈپ كەلگىنىدەكلا ئوغۇل بالا ئىدى، بىراق بۇ ئەكسىچە، ناستيۇنانى بىرئاز ئەندىشىگە سالاتتى: بۇ بالا قىز بولغىنىدا، ئۇ يەنە بىر- نەچچە بالا تۇغۇشى مۇمكىن ئىدى، شۇنىڭ بىلەن بالىنىڭ بىر قوساقتىن چىققان بىرقانچە ئاكا- ئۇكا، ئاچا- سىڭىللىرى بولغان بولاتتى، ئەگەر ئوغۇل بالا بولۇپ قالسا، ئۇ پەقەت يالغۇز ئوغۇل، يەككە- يىگانىلا بولۇپ قالمامدۇ؟! بىراق بۇلارنىڭ ھەممىسىنى ناستيۇنا كېيىنچە گويا ئوزىنى چەتتە قاراپ تۇرغۇچى سۈپىتىدە ئىنچىكىلىك بىلەن بىر قۇر كۈزىتىپ، ئوز بەدىنىدىكى بارلىق نەرسىلەرنى ئىپىنىق بىلىپ بولۇپ، بىئاراملىق دەرياسىدىن چىقىپ، ئەس- ھوشىنى تاپقاندىن كېيىن خىيالىغا كەلتۈرگەن ئىدى. شۇ چاغدا ئاز- پاز ئەسلىگە كەلگەن ئەقىل- ئىدىرىگە تايىنىپ، ئوزىنىڭ قەيەردە تۇرۇۋاتقانلىقىنى، نىمە ئىشلارنىڭ يۈز بەرگەنلىكىنى تۇيدى. ئۇ كۈنلەرنىڭ بىرىدە

كىشىلەرنىڭ ئاخىر ئۆزىنىڭ ھامىلدار بولۇپ قالغانلىقىنى سېزىپ قېلىشىدىن ئەنسىرەيتتى، بىراق ئۇ يەنە شۇ كۈننىڭ يېتىپ كېلىشىگىمۇ تەقەززا ئىدى، — راستىنلا شۇ كۈن يېتىپ كەلگەندە، ئۆزىنىڭ يوغىناپ قالغان قوسىقىنى خەقنىڭ كوزىدىن قاچۇرۇپ يوشۇرۇپ ئولتۇرۇشىنىڭمۇ، قوسىقىنىڭ قۇرۇق ئەمەس، بەلكى ئۇنىڭدا بالا بارلىقىنى كىملەر بىلىپ قالاركىن دەپ ئەنسىرەپ، ئەتراپقا خۇدۇكسىنىپ قاراپ يۈرۈشىنىڭمۇ ھاجىتى قالمايتتى. بىراق شۇ كۈننىڭ يېتىپ كېلىشىنى كۈتۈش ناستيۇنانى قاتتىق ئازاپلايتتى. ھېلىمۇ ياخشى، ئۇ سىمىز بولغاچقا كىشىلەر ئۇنىڭ ھامىلدار بولۇپ قالغانلىقىنى تېخىچە تۇيۇشمىدى. ئەمما بۇنى كوپ دىگەندە يەنە ئىككى ئاي يوشۇرۇشقا بولاتتى، ئاندىن كېيىن كىشىلەر قاتتىق ھەيران قالاتتى. ناستيۇناغا بارغانسېرى گويا ئۆزىنى كىشىلەر ھەم كىچىك، ھەم تار بىر توشۇككە زورمۇ-زور سورەپ ئېپكىرىپ كېتىۋاتقاندەك، تاكى ئۇ مىجىلىپ، تۈنجۇقۇپ ئولەي دەپ قالغان ئەڭ ئاخىرقى بىر مىنۇتتا ئاندىن ئۇنى مەلۇم بىر جايغا ئاپىرىپ قويىدىغاندەك بولۇپ تۇيۇلاتتى. بىراق ئۇ يېڭى باشلىنىدىغان بۇنداق تۇرمۇشقا كوز قىرىنىمۇ سالالمايتتى. چۈنكى ئۇنىڭغا نىسبەتەن ئۇ يېڭى تۇرمۇشمۇ ئوخشاشلا قاپ-قاراڭغۇ جاڭگال، خۇددى گوردەك تىپ-تىنچ، تېگىگە يېتىپ بولغىلى بولمايدىغان سىرلىق جاي ئىدى.

ناستيۇنا: ”جەزمەن ئانگارا دەرياسىدىن ئۆتۈشنىڭ بىر ئىلاجىنى قىلىش كېرەك“ دەپ ئويلاپ، لەيلىمە بەلگىلەرگە

قارايدىغان ماتۋى بوۋاينىڭ يېنىغا چاپتى. ماتۋى بوۋاينىڭ تاختاي كەپىسى كەتتىنىڭ يۇقۇرىسىغا قاراپ ماڭسا يېرىم چاقىرىم كېلىدىغان جايغا — تىك قىرغاقلىق قىزىلىيەر دەرياسىنىڭ بويىغا جايلاشقان ئىدى. ماتۋى بوۋاي ئىننوكىنتى ئىۋانوۋىچ بىلەن بىر ئانىدىن تۇغۇلغان ئاكا-ئۇكا بولسىمۇ، لېكىن ئۇلار ئوتتۇرىسىدا بېرىش-كېلىش يوق دېيەرلىك ئىدى. كىشىلەر ئىننوكىنتى ئىۋانوۋىچىنى ھورمەتلەپ پەملىسىنى قوشۇپ ئاتايتتى. ئۇ جامائەت سورۇنلىرىغا ئارىلىشاتتى، سىياسەتلەردىن خەۋىرى بار، ئوقۇغان — ئۇققان ئادەم ئىدى، ئۇرۇشتىن بۇرۇن كەنتتىن كوپ قېتىم ئايرىلىپ يىراق جايلارغىچە بېرىپ باققاچقا، كورگەن-بىلگەنلىرى كوپ ئىدى؛ لېكىن كىشىلەر ئۇنىڭ ئاكىسى ماتۋى بوۋاينى بولسا فامىلىسى بىلەن قوشۇپ ئاتاشقا ئادەتلەنمىگەن ئىدى. ماتۋى بوۋاي ئاجايىپ ساددا، رەھىمدىل ئاددى ئادەم بولۇپ، دائىم ئاتامان كەنتىدىلا تۇراتتى، كاردا كەنتتىن باشقا ھېچقانداق يىراق جايغا بېرىپ باقمىغان ئىدى. ئۇ كولخوزغا قاتناشمىغان، ئوز ئالدىغا يەككە ياشايتتى، بىراق دېخانچىلىق قاتىلاڭچىلىقى باشلانغان چاغلاردا كولخوز ئەزالىرىغا ھە-ھۇ دېيىشىپ بېرەتتى، ئۇ نوقۇت ئۇزۇشكە ھەممىدىن بەك ئامراق ئىدى، بۇنداق ئىشنى دېخانلار كوپىنچە ياقتۇرمايتتى، ئۇ ئوت-چوپ دوۋىلەشنى ياخشى كورەتتى، ئوت-چوپ دوۋىسى ئۈستىدە تۇرۇۋېلىپ باشقىلار ئېتىپ بەرگەن باغلام چوپلەرنى تۇتۇۋالاتتى.

ناستيۇنانىڭ ماتۋى بوۋايىنىڭ يېنىغا بېرىشىدىكى سەۋەب شۇ ئىدىكى، ئۇ ماتۋى بوۋاينىڭ تۈنۈگۈن ماكسىم ۋولوگژىنىڭ يېنىغا بېرىپ ئۇنىڭدىن ياز پەسلىدە ئىشلىتىشكە بىرنەچچە لەيلىمە بەلگىنى دەرياغا ئورنىتىش ئۈچۈن ئوزىگە بىر كۈنلۈك ئىشقا ياردەملىشىشكە بىر ئادەم بېرىشىنى تەلەپ قىلغانلىقىنى توساتتىن ئېسىگە ئالغان ئىدى.

— هازىر مېنىڭ بىلىكىمنىڭ كۈچى كېتىپ قالدى، — دەپ چۈشەندۈرگەن ئىدى ماتۋى، — ئوزەم يالغۇز بۇ ئىشنى قىلىپ كېتەلمەيمەن. سېنىڭ ماقۇللۇغۇڭنى ئالماي تۇرۇپ، ئوز مەيلىمچە بىرەر كىشىنى ئاپىرىپ ئىشلەتسەممۇ ئانچە ياخشى بولماس. سىلەرمۇ هازىر ئالدىراش تۇرۇق سېلىۋاتىسىلەر. ئەگەر خۇدا تېنىمگە قۇۋۋەت بەرسە، ئوت-چوپ ئورىدىغان چاغدا مەنمۇ سىلەرنىڭ ئىشلىرىنى قىلىپ بېرىمەن. ماڭا ئىش قىلىشىپ بەرسەڭلار بىكارغا كەتمەيدۇ.

ئۇ چاغدا ناستيۇنا بۇ گەپلەرنى شۇنداقلا ئاڭلاپ قويغان ئىدى، ئەمدىلىكتە بۇنى ئېسىگە ئالغاندا، بۇنىڭ تازا ياخشى پۇرسەت ئىكەنلىكىنى هىس قىلدى: دەرهال ماتۋى بوۋايىنى ئىزدەش كېرەك، ئۇ يەردىن ئازراق ئامال تېپىلىپ قالسا ئەجەب ئەمەس. تۈنۈگۈن نىمىشقا بۇ يەرلىرىنى ئويلاپ يەتمىگەن بولغىيدىم؟...... ناستيۇنا سۇ ئۈزۈشنى بىلمىگەنلىكتىن، سۇ ئۈستىدە ئىشلەشتىن قورقۇپ تۇرسىمۇ، لېكىن بۇ بار-يوقى ئاران بىر كۈنلۈكلا ئىش ئىدى، سۇدىن قورقىدىغان بۇنداق روهىي

هالەتكە ھەر ھالدا بەرداشلىق بەرگىلى بولار؟ ئۇنىڭ ئۈستىگە ئۇنىڭ ھازىر قورقۇپ ئولتۇرۇشقا چولىسى تېگىدۇ دەمسىز؟

قاش قارايغان چاغ ناستىيۇنا تاختاي كەپە ئالدىغا يېتىپ بارغاندا كەچكى كۈن ئانگارا دەرياسىنىڭ قارشى قىرغىقى ئارقىسىغا، دەل ئۇپۇقنىڭ بىپايان كەتكەن ئويمان يېرىگە، ئاندىرىيېۋ ئىككىنزارلىغى بار يەرگە ئولتۇرۇپ كېتىۋاتقان ئىدى. دەريانىڭ يېرىمىنى سۇس، نېپىز بىر قەۋەت تۇمانسىمان خۇنۇك كولەڭگە قاپلىغان بولسىمۇ، لېكىن ئۇ تەرەپتىكى سۇ ئېقىمى كەچكى قۇياش نۇرى چۈشۈپ تۇرغان بۇ تەرەپتىكىسىگە قارىغاندا شىددەتلىك ۋە ئۇلۇغ بولۇپ كورۈنەتتى. دەريا سۈيى چوغدەك شەپەق ئەكسىدە كوزنى قاماشتۇرغۇدەك دەرىجىدە ۋالىلداپ-چاقناپ تۇراتتى، ئۇ گويا ئېقىپ كېتىۋېتىپ ئوينىشىۋاتقاندەك، پىقىراپ ئايلىنىۋاتقاندەك، گايىدا يەنە ئوز جايىدا توختاپ قېلىۋاتقاندەك قىلاتتى. چوڭ-كىچىك بېلىقلار ئوزلىرىگە خاس خوشاللىغى بىلەن كوكۈللۈك ھالدا موكىدەك ئۇ ياندىن-بۇ يانغا ئوتۇشۇۋاتاتتى؛ ئەڭ كىچىك بېلىقلار ئۇچقاندەك ئۈزۈپ كېتىۋېتىپ، پات-پاتلا سۇ يۈزىدىن شىددەت بىلەن پىلتىڭلاپ چىقىپ، ئارقىسىدا قاتمۇ-قات مەيىن دولقۇن قالدۇراتتى-دە، نەپىس گۈل جىيەككە ئوخشاپ كېتىدىغان پەلەمپەيلەرنى ھاسىل قىلاتتى؛ چوڭ بېلىقلار ئالىلقانداق يىراق جايدىكى شىددەتلىك ئېقىمدا سۇ يۈزىگە چىقىپ، تەنتەنىلىك ۋە بىخىرامان يوسۇندا ئاغزىنى ماكىلدىتىپ قويۇشاتتى. تىك قىرغاق تۆۋىنى ھىلىمۇ

موز قاپلاپ يانقان، مۇز ئۈستى ئوتتمە-توشۇك، ئېگىز-پەس، كۆلرەك ئىدى. مۇز كاۋاكلىرىدىن بۇلدۇقلاپ چىققان نۇرغۇن كىچىك ئېقىنلار دەريا ساھىلى ۋە ئۇششاق تاشلار ئارىسىدىن ئاستا-ئاستا ئېقىپ ئوتۇپ، كىچىك-كىچىك ئېرىقچىلارنى پەيدا قىلغان ئىدى. ئۇزۇن، ئۇشلۇق قۇيرۇقلىرىنى سورەپ يۈرۈشكەن شوخ، زىرەك قۇشلار قىرغاقنى بويلاپ ئۇ ياندىن-بۇ يانغا ئۇچۇشۇۋاتاتتى. ناستيۇنانىڭ يۇرتىدا كىشلەر بۇنداق قۇشنى سۇگگۇچ دەپ ئاتىشاتتى، بۇ يەردە بولسا قارا بويۇن دېيىشەتتى. قىرغاقنى بويلاپ توپ-توپى بىلەن ئۈزۈشۈپ يۈرگەن كىچىك بېلىقلارنىمۇ بۇ ئىككى جاي ئىككى خىل ئاتايتتى. ناستيۇنانىڭ يۇرتىدا ئۇلارنى قالدۇقچىلار دەپ ئاتىشاتتى، بۇ يەردە بولسا ئۇلارنى كىچىك ئاق خان دېيىشەتتى، ئۇلارغا بۇنداق ئىسىم قويۇپ قويۇشتىكى سەۋەپ، ئېھتىمال بايقال كولىنىڭ ئالاھىدە مەھسۇلاتى ــ داڭلىق ئاق خان بېلىققا بولغان ئىززەت-ئېھتىرامدىن بولغان بولسا كېرەك، چۈنكى ئانگارا دەرياسىدىن ئاق خان بېلىق چىقمايتتى. ھېلىقى كىچىك ئاق خان بېلىقلار ناستيۇنانىڭ ئاياق تۆۋىنى ئاگلاپلا، بىردەك سۇ ئاستىغا قاراپ شۇڭغۇپ، توت ئەتراپىقا سۇ ئۇنچىلىرىنى چاچراتتى، ئۇلار سۇ ئاستىدا بىر دەم ئايلىنىپ، ئادەم كېتىپ بولغاندىن كېيىن، سەل-پەل تۆۋەن ئېقىمغا قاراپ ئۈزۈشۈپ كەلدى-دە، قىرغاق تۈۋىگە قايتا جەم بولۇشتى. بىرنەچچە قالىغاچ ۋىچىرلاشقان پېتى ناستيۇنانىڭ ئۈستىدىن ئۇچۇپ ئوتتى،

سۇدىن چىققان كۈچلۈك سېسىق ھىد ئۇنىڭ دىمىنى قىستى،
دەريا دولقۇنى ھاۋا ئۆيۈشۈپ قالغاندەك بولۇپ قالغانلىقتىن
شاۋقۇن سالالماي، ئېرىنچەكلىك بىلەن شارىلداپ قوياتتى؛
يىراق جايدا، ئوت-چۆپ يىغىش ئارىلىنىڭ يۇقۇرى ئېقىمىدىكى
تۇمشۇقتىن شاقىرىغان ئاۋازلار ئاڭلىنىپ تۇراتتى. گۈگۈم بارغان-
سېرى كۆچىيىشكە باشلىدى، ئۇنىڭ كېڭىيىپ كېتىۋاتقانلىغىنىمۇ
بىر قاراش بىلەنلا بىلىۋالغىلى بولاتتى. قۇياشنىڭ تاغ ئارقى-
سىغا ئولتۇرۇشى بىلەن تەڭ، مەيىن شامال گويا كۈندۈز ئۈستىگە
يېپىپ قويماقچى بولۇۋاتقاندەك ئاستا چىقىپ قويۇپ، ئارقىدىنلا
توختاپ قالدى. شۇ چاغدا بۇ قىرغاقتىن ئۇ قىرغاققىچە بولغان
پۈتكۈل ئانگارا دەرياسى دەرھال تېخىمۇ تېز سۈرئەت بىلەن
ئۇقچۇپ ئېقىشقا باشلىدى؛ ناستيۇنا كىچىكىدىن باشلاپلا دەريانىڭ
كېچىسى كۈندۈزدىكىدىن شىددەتلىك ئاقىدىغانلىغىغا ئىشىنەتتى.

ماتۇى بوۋاي ئۆزىنىڭ بىرنەچچە قېيىغىنى جوندەۋاتاتتى،
ئۇ لەيلىمە بەلگە قارايدىغان بولغاچقا، جەمى توت قېيىغى
بولۇپ، ھەممىسىنى ئوزى ياسىۋالغان ئىدى. سۇغا چۈشۈرۈشكە
تەخ قىلىپ قويۇلغان بىرنەچچە لەيلىمە بەلگە سايلىقتا تۇراتتى.
ھىلىلا سىرلانغان بۇ لەيلىمە بەلگىلەرنىڭ رەڭگى كۆزنى چاقنات-
قۇدەك دەرىجىدە كوركەم بولۇپ، بۇنىڭدىن ئۈچى قىزىل
سىردا، ئىككىسى ئاق سىردا سىرلانغان ئىدى. ناستيۇنا تىك
قىرغاقنى بويلاپ ياسالغان پەلەمپەيدىن سايلىققا چۈشتى،
ھەر بىر پەلەمپەي ئۈستىگە تاختا قويۇلغان بولۇپ، بەئەينى

www.uyghurkitap.com

شوتىغا ئوخشاپ كېتەتتى. ئۇ ئاۋال ماتۋى بوۋاي بىلەن سالاملاشتى، ئاندىن كېيىن قىزىققان ھالدا ھېلىقى بىرنەچچە لەيلىمە بەلگىگە سەپسالدى.

— ئەھۋالىڭىز قانداقراق، ئاتا، — دېدى ناستيونا گەپنى توپ-توغرىلا ئېيتىپ، — ماكسىم سىزگە ياردەملىشىشكە كىمنى تەيىنلىدى؟

— كىمنى تەيىنلىدى؟...... — ماتۋى بوۋاي ئالدىرىماي قوللىرىنى سۇغا تىقىپ يۇغاندىن كېيىن، ئىشتىنىنىڭ پۇشقىغىغا ئېرتتى-دە، قېيىقتىن چىقتى، — ماكسىم دېگەن يىگىت تازىمۇ قۇۋ ئىكەن. كىمنى كوندۇرەلىسىڭىز شۇ ياردەم بەرسۇن، بىراق مېنىڭ بۇ ئىشنى قىلىش ئۈچۈن ئادەم تەيىنلەشكە ھوقۇقۇم يوق، دەۋاتىدۇ، — ماتۋى ھاسىرىغىنىچە بەللىرىنى پۈكۈپ، ئايىغى تۈۋىدىن ئاللىقانداق بىر نەرسىنى ئىزدەۋېتىپ سۆزلىدى، — پىلىك قەيەرگە چۈشۈپ قالدىكىنا، — ئارقىدىنلا ئۇ چۈشەنچە بېرىپ قويدى، — سېنىڭ كۆزۈڭ ئوتكۈر، ئىزدەپ كۆرگىنە، بۇنداق كەڭ پىلىكتىن ئاران بىرسىلا قالغان ئىدى، ئۇنىڭ ئۈستىگە بۇنى ھېچ يەردىن تاپقىلى بولمايدۇ. توۋا، تېخى ھېلىلا قولۇمدا ئىدى، قاياقتا چۈشۈپ قالغاندۇ بۇ؟

پىلىك ماتۋى بوۋاي ئولتۇرغان ئورۇنىنىڭ ئالدىدىن — قېيىقتىن تېپىلدى. ماتۋى بوۋاي ئۇنى يانچۇغىغا سېلىۋېتىپ سۆزلىدى:

— لەيلىمە بەلگىلەرنىڭ ئىككىسىنى سۇغا چۈشۈرۈشتە بىر

كىم ياردەملەشسە بولاتتى. قالغىنىنى ئۆزەم يالغۇزمۇ چۈشۈرەلەي-
مەن. ئاق سىرلانغان بۇ ئىككىسىنى سۇغا چۈشۈرۈشتە ياردەملىشى-
دىغان ئادەم بولمىسا ئۆزەم ئەپلەپ كېتەلمەيمەن. بىرىنى
ئارال ئەتراپىغا قويىمىز، ئۇ يەرنىڭ سۇيى ھەم تېز ھەم
خەتەرلىك، قېيىقلارمۇ توختىيالمايدۇ. يەنە بىرىنى كەنت ئارقى-
سىدىكى سايلىقنىڭ ئۇدۇلىدىكى تۇمشۇققا قويىمىز. بۇ ئىككى
لەيلىمە بەلگىنىڭ بۇلتۇر قەيەرگە قويۇلغانلىقى ھېلىمۇ ئېسىم-
دىدۇر. قىزىل رەڭلىك ئاۋۇ ئۈچىنى بولسا ئۆزەم يالغۇزمۇ
ئاستا-ئاستا قويۇۋالالايمەن. دەرھال ماڭا ياردەملىشەلەيدىغان
بىر ئادەم تېپىپ ئۇنى قويۇۋېلىشىم كېرەك، بولمىسا بۈگۈن يا
ئەتە موتورلۇق كېمە بىلەن تەكشۈرۈشكە كېلىدۇ. مەن باشقى-
لارنىڭ ئارقىسىدا قېلىشنى خالىمايمەن.

— ئۇنداق بولسا مېنى تېپىڭ، ئاتا. مەن ھەر ھالدا
سىزگە ياردەملىشىپ كېتەلەيمەن، — ناستيونا سوزلەۋېتىپ،
بېشىنى بۇراپ لەيلىمە بەلگىلەرگە سەپسالدى، بۇ قېتىم ئۇ
ھېلىقى ئاق رەڭلىك ئىككى لەيلىمە بەلگىگە دەككە-دۈككە
ئىچىدە قاراپ قويدى.

— ھە، — ماتۋى بوۋاي يا بولىدۇ، يا بولمايدۇ دېمەي،
"ھە" دەپ قويۇپ، ناستيوناغا ئىشىنىش ياكى ئىشەنمەسلىك
توغرىسىدا بىر يەرگە كېلەلمەي، بىر پەس جىم تۇرۇپ
قالدى، — گېپىڭنى ئوينىشىپ ئېيتمىغانلا بولساڭ، ئارزۇيۇممۇ
دەل شۇ. ياردەملىشىشكە سېنىڭدىن باشقا يەنە كىمنىممۇ

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

تاپارمەن؟ قېيىق ھەيدەشنى راست بىلەمسەن؟

— راست بىلىمەن، ئاتا. بىراق ئىشنى تۈگىتىپ بولغاندىن كېيىن، قاش قارايغاندا قېيىغىڭىزنى ماڭا بېرىپ تۇرسىڭىز. ئارال ئەتراپىغا بېرىپ ئاز-پاز قىرچىن تال كېسىپ كېلەيمىكىن دېگەنتىم، بىزنىڭ قېيىقنى تېخىچە دەرياغا چۈشەرمىگەنتۇق.

— مەن ساڭا قىرچىن تال كېسىشىپ بەرگەنگە نىمە بوپتۇ؟! بولىدۇ.

— ياق، ئاتا، سىز كېسىشىپ بەرمىسىڭىزمۇ بولىدۇ، — دېدى ناستىيونا چوچۇپ، — ئۆزەم كېسىۋېرىمەن. ئۇنىڭ ئۈستىگە بۇ ئالدىراش ئىش بولمىغاندىكىن، — ئۇ ماتۇي بوۋايغا ئۆزىنىڭ ئالاقزادە بولۇپ كېتىۋاتقانلىقىنى سەزدۇرمەسلىك ئۈچۈن يەنە بىر ئېغىز قوشۇمچە قىلدى، — ۋاقتىدا بىر گەپ بولار......

— مەيلىڭ بولمىسا ساڭا تال كېسىشىپ بېرىش ھېچقانچە ئىش ئەمەس. خۇدايىم سېنى ماڭا قەيەردىن ئەۋەتكەنىدۇ، قىزىم؟ — ماتۇي بوۋاي تەلىيىنىڭ مۇنداق ئوڭدىن كېلىپ قالغانلىقىدىن خۇشال بولۇپ بۇرنىنى تارتىپ قويدى، ئاپپاق قاش ۋە كىرپىكلىرى ئاستىغا يوشۇرۇنغان، خۇنى كېتىپ قالغان كۆزلىرىنى پۇرۇشتۇردى، — بېرىپ كىمگە يالۋۇرىمەن دەپ غەم قىلىپ ئولتۇراتتىم. ھەركىمنىڭ ئۆز ئىشى بار-دە. ئەمدى بىز كېلىشىۋالغاندىكىن، بالدۇرراق يولغا چىقايلى. ئازراق ئۇخلىغانغا ھېچنىمە بولمايدۇ. كېلەمسەن، مېنى ئالداپ يۈرمەيدىغانسەن-ھە؟

— كېلىمەن، ئاتا، كېلىمەن. كۈن چىقىشغا ئۈلگۈرۈپ يېتىپ كېلىمەن. ئۇنىڭدىن بالدۇرراق كېلىپ قىلىشىمۇ مۇمكىن. ماكسىمغا مېنى ئۆزى تەلەپ قىلىپ كەلدى دەپ ئېيتىپ قويىسىڭىز، ئۆزەم كوندۇردۇم دەپ ئېيتىسىڭىز، ئەتىلىككە يەر ھەيدىگىلى زادىلا بارغۇم يوق، بۇ ئىشتىن زېرىكىپ كەتتىم — سىز بىلەن بارسام، قانداقلا بولمىسۇن، بىرئاز دېمىمنى ئېلىۋالالايمەن.

— شۇنداق، شۇنداق، ئەلۋەتتە شۇنداق. دېگىنىڭدەك دەپ قوياي.

شۇنداق قىلىپ ناستيۇنا دەريادا توپ-توغرا بىر كۈننى ئۆتكۈزدى. تاڭ يورۇشى بىلەنلا ئۇلار تەييارلىقلىرىنى پۈتتۈرۈپ يولغا چىقىشتى، ئەتىگەننىڭ ھاۋاسى ساپ بولۇپ، ئازراق باھار سوغىقى كېلىپ تۇراتتى، تاڭ خىرە-شىرە يورۇپ كېلىۋاتقان چاغدىكى جىمجىتلىق ئىچىدە سۇنىڭ قىرغاققا ئۇرۇلۇۋاتقان زېرىكىشلىك شاۋقۇنى، شاقىراپ ئېقىشى يىراق جايلاردىن غۇۋا ئاڭلىنىپ تۇراتتى. ئانگارا دەرياسى قارىيىپ كۆرۈنەتتى، قىرغاقتا مەيىن دولقۇن ئۇرۇلۇپ تۇراتتى، دەريانىڭ ئوتتۇرىسىدا بولسا، سۇ كوزنى چاقنىتىپ يالتىراپ، ئوركەشلەپ ئېقىۋاتاتتى. ئۇلار ھەيدىگەن موتورلۇق كېمىدەك چوڭلۇقتىكى قېيىق ناھايىتى مەزمۇت كېتىۋاتاتتى، بىراق ئۇنى ھەيدەپ مېڭىش ۋە ئېغىر بىر لەيلىمە بەلگىنى سۆرەپ مېڭىش ئۈچۈن ناھايىتى زور كۈچ سەرپ قىلىشقا توغرا كېلەتتى. دەسلەۋىدىلا ئۇلار قېيىقنى

ئارغامچىسى بىلەن تارتىپ يۇقۇرى ئېقىمىغا قاراپ بىر پەس مېڭىشتى، ئاندىن كېيىن ناستىيۇنا قېيىققا ئولتۇرۇپ، قوش پالاقنى قولىغا ئالدى، ماتۋى بوۋاي قېيىقنىڭ قۇيرۇغىدىكى بىر قوللۇق چوڭ يەككە پالاقنى تۇتتى. ئۇلار دەريا قىرغىقىدىن ئايرىلىپ، ئالدى تەرەپكە قاراپ يۈرۈپ كېتىشتى. مانا شۇ چاغدىن باشلاپ ناستىيۇنانىڭ ئىمكانىيەتىنىڭ بىرىچە دەريا يۈزىگە قارىماي، كوزلىرىنى ئايىغى ئاستىغا تىككىنىچە ئولتۇرۇۋالدى، ئۇزىنىڭ بىر دەمدىن كېيىن قېيىقتا ئورە تۇرغان پېتى ماتۋى بوۋايغا ئاز-تولا ياردەملىشىدىغانلىغىنى ئويلىغىنىدا، ئىختىيارسىز قورققىنىدىن يۈرىكى قېپىدىن چىقىپ كەتكۈدەك بولاتتى.

ئۇلار بىرىنچى لەيلىمە بەلگىنى جايلاشتۇرۇش ئۈچۈن بىر هازىغىچە تازا ئاۋارە بولۇشتى. ئېقىمنى بويلاپ كېلىۋېتىپ، قېيىق بېشىنى بۇرىغاندا، توختاشقا تېگىشلىك جايدىن چەتنەپ كەتتى، دەريانىڭ ئوتتۇرىسىدا قېيىقنى ئارقىسىغا بۇراپ ئېقىمغا قارشى مېڭىش ھەتتا قىلچىلىك بولىسمۇ ئالغا سىلجىش خام-خىيالدىن باشقا نەرسە ئەمەس ئىدى. راستىنى ئېيتقانىدا، بۇنداق بىمەنە خىيالنى زادىلا كوڭلىدىن كەچۈرمەسلىك كېرەك. چۈنكى بۇ يەردىكى دەريا ئوتتۇرىسىدا سۇ شىددەتلىك، ئۇلۇغ ئېقىم هاسىل قىلغان بولۇپ، ئوركەشلەپ توختىماي ئېقىپ تۇراتتى، بۇژغۇنلار قېيىق بولمىسىغىچە ئۇرۇلاتتى. ماتۋى بوۋاي ئۆزىنى قېرىپ ئالجىپ قاپتىمەن دەپ تىللاپ قويۇپ،

ئاخىر يېڭىلىشقانلىقىغا تەن بەردى ئۇلار قېيىقنى قىرغاققا قاراپ ھەيدەشتى، بىراق بۇ قېتىم قېيىق سول قىرغاققا قاراپ ھەيدەل-گەن ئىدى، چۈنكى سول قىرغاق يېقىنىراق، ئۇنىڭ ئۈستىگە ناستيۇنا بېرىشقا تەقەززا بولۇپ تۇرغان جاي ئىدى، — ئەمما ئۇ يەرگە لەيلىمە بەلگىنى ئېلىپ بېرىشقىمۇ، ماتۋى بوۋاي بىلەن بىللە بېرىشقىمۇ بولمايتتى. سول قىرغاققا يېتىپ كەلگەندە، ئۇ يەنىلا بۇ يەردە قېلىشقا بىرەر بانا تېپىشقا، ماتۋى بوۋاينى گۈگۈم چۈشكەندە ئۆزىنى ئېلىپ كېتىش ئۈچۈن كېلىشكە كوندۇ-رۇشكە بەكمۇ تەقەززا بولۇپ كەتتى — مانا شۇ چاغدا ئۇلار بىرلىكتە ھىلىقى شورى قۇرغۇر لەيلىمە بەلگىنى جايىغا قويۇپ قويسىلا بولىدىغانلىقىنى بىلىپ قالغانىدى. بىراق بۇنداق قىلىشقا بولمايدىغانلىقى ناستيۇناغا ئايان ئىدى. ئۇلار بىر پەس ئارام ئېلىۋالغاندىن كېيىن قېيىقنى يەنە ئاغامچا بىلەن سورەپ يۇقىرى ئېقىمغا قاراپ مېڭىشتى. بۇ قېتىم ئارىلىقنى توغرا ھساپلىۋېلىپ، قېيىقنى يۇقىرى ئېقىمغا قاراپ خېلى يەرگىچە سورەپ بارغاندىن كېيىن، ئاندىن ئۇنى ھەيدەپ توۋەن ئېقىمغا قاراپ مېڭىشتى ھەمدە لەيلىمە بەلگىنى باغلاپ قويىدىغان تاش قوزۇقنى ئاۋال سۇغا تاشلاشتى، شۇڭلاشقا تاش قوزۇقنىڭ ئېقىمنى بويلاپ جايلاشتۇرۇلىدىغان جايغا يوتكەپ كېلىنىشى ئۈچۈن ئۇنى يول بويى توختىماي يۇقىرى كوتىرىپ قويۇشقا توغرا كەلدى. بۇ جەرياندا ناستيۇنانىڭ پۈتۈن خىزمىتى پالاق ئۇرۇش، ماتۋى بوۋاينىڭ گېپى بويىچە، قېيىقنى داۋالغۇتماسلىق بولدى. ماتۋى

بوۋاي لەيلىمە بەلگىنى تەلەپ بويىچە جايلاشتۇرۇپ بولغاندىن كېيىن، ئۇستىدىن ئېغىر يۇكنى ئېلىپ تاشلىغاندەك يېنىك بىر تىنىپ، تاماكا چەككىلى تۇردى.

— بۇنى جايلاشتۇرماق ھەممىدىن تەس ئىدى، — دېدى ئۇ ئىقرار بولۇپ، — مەن ھەر قېتىم لەيلىمە بەلگىنىڭ چىرىغىنى يېقىش ۋە ئۇچۇرۇشتا ئاۋال مۇشۇنىڭ بىلەن ھەپىلىشىمەن. ياھ، قارىمامسەن، سۇنىڭ نەقەدەر توسۇن، نە قەدەر يولسىز، كەلگەنلا يەرگە ئۇسۇپ ئېقىشلىرىنى! ئۇنى ھېچنىمە توساپ قالالمايدۇ.

ئەھۋال ھەقىقەتەن شۇنداق ئىدى. ئىككىنچى لەيلىمە بەلگىنى جايلاشتۇرۇش خېلى ئاسانغا چۈشتى. ناستيۇنا، ۋاقىت يېتىشكەنلىكتىن، ئۇنىڭ ئۈچىنچى لەيلىمە بەلگىنى جايلاشتۇرۇشىغىمۇ ياردەملەشمەكچى بولۇۋىدى، لېكىن ماتۋى بوۋاي ئۇز ئىشىنى قىلىشقا كىرىشتۇرۈپ دەپ، رەت قىلدى.

— بولدى، ئىككىمىز باشتا لەيلىمە بەلگىدىن ئىككىنىلا قويۇشقا كېلىشكەن ئىدۇق، — دېدى ماتۋى بوۋاي خۇشاللىق بىلەن. ئۇ لەيلىمە بەلگىدىن ئىككىنى قويۇپ بولغانغا قانائەت ھاسىل قىلغان ئىدى، — قالغان بەلگىلەرنى قويۇش ھېچقانچە ئىش ئەمەس. ئەتە قېيىقنى ئۆزەم يالغۇز ھەيدەپ بېرىپ، ئالدىرىماي جايلاشتۇرۇپ قويساممۇ بولىۋېرىدۇ. قاراڭغۇ چۈشۈپ كەتمەستە، نەگە بارغۇڭ كەلسە بېرىۋەرگىن. ئىشلىرىڭغا قارىشىپ بېرەمەنمۇ-قانداق؟

— ئوزەم قىلىۋېرىمەن، ئاتا.
— ھە، مەيلى.
ماتۇى بوۋاي ئەسلىدە ناستيۇناغا كىچىكرەك كەلگەن يېڭىلىك قېيىقنى بەرمەكچى بولۇۋىدى، لېكىن ناستيۇنا مۇشۇ قېيىقنى ئىشلىتىۋېرەي دەپ ئۇنىمىدى. بىر كۈندىن بۇيان ئۇ بۇ قېيىققا كونۇپ قالغان ۋە ئۇنىڭدىن ئانچە قورقمايدىغان بولۇپ قالغان ئىدى. ئارزاق شامال چىقا-چىقمايلا داۋالغۇغىلى تۇرىدىغان ھىلىقىدەك قولۋاقتا ئولتۇرۇش ھەقىقەتەن قورقۇنچلۇق ئىدى، ناۋادا تۇيۇقسىز يەر بېغىرلاپ بوران چىقىپ قالسا، ياكى بولمىسا باشقا بالايى-ئاپەتلەر دۇچكېلىدىغان بولسا، ھالاك بولماقتىن باشقا چارە يوق ئىدى. "ئالدىرىماي يول يۇرسەڭ يىراقتا بارالايسەن" دىگەن گەپ بار. بىرەر ئادەم، مەيلى ئۇ ياتقان ئورنىدا ئولسۇن، ياكى يول ئۇستىدە ئولسۇن، مەيلى بالا-قازا دەستىدىن ئولسۇن، ياكى قېرىپ ئولسۇن، ئىشقىلىپ ئۇنىڭ قانداق ئولۇشىدىن قەتئى نەزەر، جەزمەن قۇرۇقلۇقتا ئولگىنى تۇزۇك. بۇنداقتا ئۇ ئوزى ئاللىقاچان ئادەتلىنىپ قالغان قاتتىق يەر يۇزىنى قۇچاقلاپ ياتالايدۇ، يەر نەپەس ئېلىش ئۇچۇن ئويكىسىگە ئاۋالقىدەكلا ھاۋا يەتكۇزۇپ بېرەلەيدۇ. ناستيۇنا سۇدا ئولگەن ئادەمنى ئومرىدە پەقەت بىر قېتىملا كورگەن ئىدى. ئۇ ئۇرۇش پارتلاشتىن خېلىلا بۇرۇنقى ئىش بولۇپ، تا ھازىرغىچە ئو شۇ پاجىەلىك ئەھۋالنى ئويلىغان ھامان ئىختىيارسىز تېنى جۇغۇلداپ كېتەتتى.

ناستيۇنا ماتۋى بوۋايىنى كىچىك تاختاي ئۈي يېنىدىكى قىرغاقـقا ئاپىرىپ قويدى، ماتۋى بوۋاي ئۇنى چاي ئىچىشكە تەكلىپ قىلىۋىدى، ئۇ ياق دەپ، دەرھال ئانىگارا دەرياسىنى توغرا كېسىپ ئۆتۈشكە باشلىدى. بىراق ئەمەلىيەتتە ئۇزى يالغۇز قالغان چاغدا، مۇشۇ كۈنلەردىن بۇيان راست گەپكە يالغان گەپنى قوشۇپ (نەدىكى راست گەپكەن ئۇ، ھەممىسى يالغان گەپ!) ئاران قولغا كەلتۈرگەن ئاندىرى بىلەن يۈز كورۇشۇش پۇرستى (ئۇلارنىڭ يۈز كورۇشمىگىنىگە ئىككى ئايغا يېقىن ۋاقىت بولۇپ قالاي دىگەن ئىدى) ئاخىر يېتىپ كېلىش ئالدىدا تۇرغاندا، ئەكسىچە، ئۇنىڭ ئىككىلىنىپ، ئېھتىيات قىلىپ، يۈز كورۇشۇش ۋاقتىنى ئارقىغا سۈرگۈسى، ھەممە ئىشنى ھازىرقى ھالىتىدە ساقلاپ قالغۇسى كەلدى. ئۇ ئاندىرىغا نىمىلەرنى ئېيتىپ بېرەر؟ كوپ بولسا، ئۇرۇش ئاياقلاشتى، ئالدىنقى سەپتىن يەنە بىر جەڭچى كەنتكە قايتىپ كەلدى، ئۇ جەڭچى بۇرۇن پارتىزان بولغان، ياشىنىپ قالغان، كەم سوز دىخان لۇكا ئىسمولىن؛ ئۇ ئارمىيىگە كىرگەن كۈندىن باشلاپلا ئاتلىقلار قىسمىغا تەقسىم قىلىنىپتىكەن، پۈتكۈل ئۇرۇش داۋامىدا ئات بىلەنلا بوپتۇ — ھارۋىكەشلىك قىپتۇ، دەپ سوزلەپ بېرەر. ئاندىرىغا يەنە بۇنىڭدىن ئۈچ كۈن ئىلگىرى مىخشىچىنىڭ ئۇزىگە ئاندىرىنىڭ دېرىگىنى سۈرۈشتۈرۈپ بېقىش ئۈچۈن تەكشۈرۈش ئىدارىسىگە بىر پارچە خەت يېزىشنى تاپىلىغانلىغىنى، بۇ خەتنى پوچتالىيونغا ئۇزى بىۋاستە تاپشۇرۇپ بەرگەنلىگىنىمۇ ئېيتىپ

بېرەر. بۇنىڭدىن باشقا يەنە سېمىيونوۋنانىڭ، ھاۋانىڭ ئىللىپ قالغانلىقىدىنمىكىن ـ تاڭ، ھاسا تاياقنى تاپالماي، خېلىلا ئوبدان يول ماڭالايدىغان بولۇپ قالغانلىقىنى، ـــ سېمىيونوۋنانىڭ يول ماڭالايدىغان بولۇپ قېلىشىنىڭ ئەلۋەتتە ياخشى ئىش ئىكەنلىكىنى، بىراق ھەممىشە بۇنىڭ ئۆزىگە نىسبەتەن باشقىچە مەنىسى بار بىر يامانلىقنىڭ بىشارىتى ئىكەنلىكىنى ئېيتىپ بېرەر. ئاندىرېيغا يەنە بۇنىڭدىن بولەك نىمىلەرنى ئېيتىپ بېرەر؟ قوسىغى......بۇنى ئاندىرېينىڭ ئۆزىمۇ بايقىيالايدۇ. ھە، يەنە بىر ئىشنى ئۇنىڭغا ئېيتىپ بېرىشى كېرەك: يېقىندا ئۇ ئاخىر يۈرىكىنى توختىتىپ ھېلىقى قول سائىتىنى ئىننوكىنتى ئىۋانوۋىچقا سېتىپ بەردى. نەرقىنىڭ تولىمۇ ئەرزان بولۇپ كەتكەنلىكى كوزگە ئوپ ـ ئوچۇق كورۇنۇپ تۇرغان ئىش. ئىننوكىنتى ئىۋانوۋىچ بەرگەن پۇلنىڭ ھەممىسى زايوم ئۈچۈن تاپشۇرۇلدى، پۇل تاپشۇرۇش مۇددىتى توشۇپ قالغان تۇرسا، تاپشۇرماي نىمە ئامال بولسۇن؟!

خوش، ئاندىرېي ئۆزىگە نىمىلەرنى دەر؟ نىمىلەرنى دىيەلەر؟ ناستيۇنا ئۇنىڭغا بىر قاراپلا، ئۇنىڭ ئۆزى بىرنىمە دىمىسىمۇ، ھەممىنى چۈشىنىپ بولىدۇ، ئۇنىڭ ئىككىيلەن يۈز كورۇشەلمەي يۈرگەن مەزگىللەردە ۋاقىتنى قانداق ئوتكۈزگەنلىكىنى، كوڭلىدە نىمىلەرنى ئويلىغانلىقىنى چۈشىنەلەيدۇ: ھازىرقىدەك كېتىۋەرگەن بىلەن بولمايدۇ، بىرەر يول تېپىش كېرەك، بىرەر ماكان تېپىش كېرەك، بىراق تاپقۇدەك قانداق

يول، بارغۇدەك قانداق جاي بولسۇن دەيسىز؟... ھوكۈم چىقىدىغان ۋاقىت كېلەي دەپ قالدى، ئۇ ئادەملەرنىڭ ھوكۈممۇ، خۇدانىڭ ھوكۈممۇ ياكى ئۆزىمىزنىڭ ئۆزىمىزگە چىقىرىدىغان ھوكۈمىمىزمۇ؟ ئۇنىڭ كىمنىڭ ھوكمى بولۇشىدىن قەتئىي نەزەر، ئىشقىلىپ ھوكۈم چىقىدىغان كۈن يېتىپ كېلەي دەپ قالدى. بۇ دۇنيادا ھامان ياخشىلىققا ياخشىلىق، يامانلىققا يامانلىق ياندۇ.

كۈن پېتىشقا خېلى ۋاقىت بولسىمۇ، لېكىن شىمال تەرەپتىن مەيىن شامال توختىماي سوقۇپ تۇرغاچقا، دەريانىڭ ھاۋاسى خېلىلا سالقىنلىشىپ قالغان ئىدى. ھەر يىلى يازدا شىمال شاملى سوقۇشقا باشلىغاندا، ناستيۇنا ياز شاملى نېمە ئۈچۈن ئېقىمغا قارشى چىقىدىكىنا دەپ ھەيران بولاتتى. دەريا شۇنداق چوڭ، ئېقىمى شۇنداق شىددەتلىك بولغاچقا، ئىش ئۇز يولى بويىچە بولغاندا، شامالمۇ دولقۇن بىلەن بىللە ئېقىم بويلاپ چىقىش كېرەك ئىدى.

ناستيۇنا ئالدىرىماي-تېنىمەي پالاق ئۇرۇپ ماڭدى. ئۇ قېيىقىنى ئاران بىر كۈن ھەيدىگەن بولسىمۇ، لېكىن بۇ ئىشقا كونىمىگەنلىكتىن، ئېغىر پالاق ئۇنى خېلىلا ئازاپلىدى: قوللىرى سىقىراپ ئاغرىپ كەتتى، دائىم بىر خىللا ھەركەت قىلىشۋەرگەچكە بېلىمۇ ئۇيۇشۇپ قالدى. تېپ-تېچ دەريا يۈزىگە ئۇرۇلغان پالاقتىن گويا ئاستا-ئاستا يىراقلاپ كېتىۋاتقان كىچىك قوڭغۇراقلارنىڭ جىرىڭلاشلىرىغا ئوخشاپ كېتىدىغان يېقىملىق،

لەرزان سادا كېلىپ تۇراتتى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا پالاقنىڭ سۇنى بولۇپ تاشلىغاندا چىقارغان تووۋەن، بوغۇق هەم زورمۇ-زور چىقىرىلغانىدەك تۇيۇلغان ئاۋازىمۇ قۇلاق توۋىدىن كەتمەيتتى. دەريا ئوتتۇرىسىدىمۇ كوكتە تۇرغانغا ئوخشاشلا يىراق-يىراق-لارغا نەزەر تاشلاشقا بولاتتى، ئوي-ئىمارەت، ئورمان، ئاسمان، تاغدىكى تېرىلغۇ يەرلەر، دەريا قىرغىقى گويا دولقۇنلارغا ئەگىشىپ لەيلەپ يۈرگەنىدەك سۇ يۈزىدە تەۋرىنىپ تۇراتتى، ئۇلارنىڭ تېگىگە خەۋپلىك ئورا ۋە تېگى يوق هاڭ يوشۇرۇن-غانىدەك، ھەممە نەرسە ئاجايىپ سىرلىق بولۇپ كورۈنەتتى. ئانگارا دەرياسى ئۈستىدە بىر لاچىن شۇنداق ئېگىز پەرۋاز قىلىۋاتاتتىكى، قارىماققا كىچىككىنە قارا چېكىتكە ئوخشاپ كېتەتتى، ئۇ سامادا يامان غەرەز بىلەن ئاللىقانداق بىر نەرسىنى پايلاۋاتاتتى. بىراق، نېمە ئۈچۈنكىن-تاڭ، ناستيۇنا ئومرىدە تۇنجى قېتىم بۇ زىيانلىق قۇشقا ھېسداشلىق قىلدى: ئۇنىڭ ئوزۇق تېپىپ يېيىشىمۇ ئۇنچىلا ئاسان ئەمەس-تە. راستىنى ئېيتقاندا، ئۇنىڭ يالغۇز مۇشۇ قۇشقىلا ھېسداشلىق قىلىۋاتقىنى يوق، يېقىندىن بۇيان ناستيۇنا ھەرقانداق ئادەم، ھەرقانداق هايۋان ۋە قۇش-قاناتلارنى ئەيىپلەپ ئولتۇرۇشقا زادىلا ھوقۇقىمىز يوق ئىكەن دىگەن تونۇشقا كەلگەن ئىدى. چۈنكى ھەرقانداق مەۋجۇدات ئۆزلىرىگە خاس ۋە ئۆزلىرىگە باغلىق بولمىغان قانۇنىيەت بويىچە ياشايدۇ. بۇنداق ئۆزلىرىگە باغلىق بولمىغان تۇرمۇش ئۇسۇلىنى ئۆزگەرتىشكە ئۇلار ئامالسىز.

ناستيۇنا قېيىقنى ئارالنىڭ توۋەنكى ئېقىمىدىكى بىر يەردىن ھەيدەپ ئۆتۈپ، كەنتتە تۇرۇپ كورگىلى بولمايدىغان ئارقا تەرەپكە ئەگىدى-دە، يەنە يۇقۇرى ئېقىمغا قاراپ بىرئاز ھەيدىگەندىن كېيىن، ئارال يېنىدا توختىدى. ئەمدىلىكتە باياتىن قېيىق ھەيدەپ ئۆتكەن دەريا يۈزىنىڭ ئۈچتىن ئىككى قىسمىغا تەڭ كېلىدىغان دەريا شاخاپچىسىدىن ئۆتسىلا دىگەن يەرگە يېتىپ باراتتى. ئۇنىڭ قېيىقنى توختىتىپ قويۇشىغا ھەرگىز ھارغىنلىق سەۋەپ بولغىنى يوق، ئۇنىڭغا بىر خىل ئاجىزلىق، روھىي جەھەتتىكى ئاجىزلىق سەۋەپ بولغان ئىدى. ناستيۇنانىڭ پىكىر-خىيالى چېچىلىپ، كوڭلى بىر قىسما بولۇپ قالدى، ھەم ئاندىرى بىلەن دەرھال يۈز كورۈشەلەيدىغانلىقىدىن خوشال بولدى، ھەم بۇ قېتىمقى يۈز كورۈشۈشتىن قورقۇپ قالدى، ئاۋالقىدەكلا قاپ-قاراڭغۇلۇق ئىچىگە چوكۈپ ياتقان ئىستىقبالغا نەزەر سېلىشتىن قورقۇپ قالدى، بۇ ئىككى خىل ھىسسىيات بىر-بىرىگە چىرمىشىپ كەتكەن ئىدى. ئاۋال كوڭلىنى جايىغا چۈشۈرۈپ، قەلبىدىكى زىددىيەتلەرنى تۈگەتكەندىن كېيىن، ئاندىن داۋاملىق ئالغا قاراپ مېڭىشقا توغرا كېلەتتى. ناستيۇنا قېيىققا ئولتۇرغان پېتى قەستەن ئوزىنى تۇتۇۋالغان، چىرايىنى كۆلكىگە زورلىغان بولۇپ، ھۇشىنى يوقاتقان ھالدا سۇغا قاراپ تۇرۇپ قالدى. ئېھتىمال مۇشۇ كۇلكىگە ئەگىشىپ، خاتىرجەملىكىمۇ قويۇق مايغا ئوخشاش ئۇرۇلمەي ئېقىپ كېلىپ، ئۇنىڭ چېچىلغان كوڭلىنى ئاستا-ئاستا ئارام تاپتۇرار. بىراق

www.uyghurkitap.com

ئۇ تەقەززا بولغان خاتىرجەملىك ۋۇجۇتقىمۇ چىقمىدى، يېتىپمۇ كەلمىدى، كۆڭلىدىكى ئەندىشە يەنىلا تۈگىمىدى. قېيىقتا ئولتۇرغان ناستيۇنانىڭ چىرايىدىن كۆلكە تەبەسسۇمى غايىپ بولۇپ، ئۇنىڭ چىرايىدا غەمكىنلىك ئالامىتى پەيدا بولدى. چۈنكى قول سائىتىنى ئىننوكىنتى ئىۋانوۋىچقا سېتىپ بەرگەن چاغدىكى ئەھۋاللار ئۇنىڭ يادىغا كەلگەن ئىدى. باشقا ئىشلارنى قويۇپ تۇرايلى، پەقەت مۇشۇ ئەسلىمىلا ئۇنىڭ كۆڭلىنى تىنجىتمىدى.

ئىننوكىنتى ئىۋانوۋىچ قول سائىتىنى ئالغىنىغا قويۇپ، بىر هازاغىچە دەڭسەپ كوردى، قولىغا يېقىپ تىڭشاپ باقتى هەمدە يەنە كوزىگە يېقىن ئېپكېلىپ سىنچىلاپ قارىدى، يەنە بىر تەرەپتىن ناستيۇناغا زەهەرخەندىلىك بىلەن تەئەججۇپلەنـگەن هالدا سەپسالدى. بىر قاراش بىلەنلا ئۇنىڭ بۇ سائەتنى ناهايىتى ياقتۇرۇپ قالغانلىقىنى بىلىۋېلىشقا بولاتتى، بىراق ئۇنىڭ بۇ سائەتنى قولغا چۈشۈرۈۋالغۇسى يوق ئىدى، ئەكسىنچە، سائەتنىڭ قەيەردىن كەلگەنلىكىنى، ئۇنىڭ قانداق قىلىپ ۋە كىملەر ئارقىلىق بۇ يەرگە كېلىپ قالغانلىقىنى ئوبدانىراق بىلىۋالغۇسى كېلەتتى. ئۇ سائەتنى كوزىگە يېقىن ئېپكېلىپ، ئۇنىڭ ئۈستىدە بەزى ئەھۋاللارنى چۈشەندۇرۇپ بېرەلەيدىغان ئالامەتلەر — مەسىلەن، ئالىلقانداق خەت ياكى ئالىلقانداق بەلگە چۈشۈرۈپ قويۇلغانمۇ-يوق دەپ، سىنچىلاپ قاراپ كەتتى. بىراق ئۇنىڭدا هېچقانداق ئالامەتلەر قالدۇرۇلمىغان ئىدى. ئۇ

ئوزىنىڭ يىپىدىن-يىڭنىسىغىچە كوچىلاپ بىلىۋالغۇسى كېلىۋاتـ-قانلىغىنى يوشۇرۇش ئۈچۈن بىر هازاغىچە ئۈنچىقمىدى. ئۇنىڭ بۇ ياسالمىلىغى ئۇزىنمۇ، ناستيۇنانىمۇ ئازاپلىماقتا ئىدى. ئاخىر، شۇنداقلا سوراپ باقماقچى بولغان تەلەپپۇزدا ئېيتتى:

—بۇ سائەتنى قەيەردىن تاپتىڭىز؟ ئاندىرى ئەۋەتىپ بەرگەنمىدى؟

ناستيۇنا بۇنىڭغا ئالدىنئالا تەييارلىق كورۇپ قويغان ئىدى. شۇڭا ئۇمۇ ئوخشاشلا نەيرەڭۋازلىق قىلىپ، ئىننوكىنتى ئىۋانو-ۋىچقا قاراپ:

—نەدىكى ئاندىرى ئەۋەتىدۇ دەيسىز......بۇلتۇر ئوزەم كاردا كەنتىدىن ئالغان ئىدىم، ئۇنىڭغا—ئاندىرىغا ئاتاپ ئالغان ئىدىم. بىراق هازىر بۇ سائەتنى ساتماي بولمىدى. زايومغا تولەيدىغان پۇل يوق. ئۇ قايتىپ كەلگەندە ئوزى پۇل يىغىپ سېتىۋالار. بۇ سائەتنى ئېلىپ قويغىنىمغىمۇ پۇشايمان قىلىپ قالدىم، —دىدى.

—قانچە پۇلغا ئالغان ئىدىڭىز؟

—ئىككى مىڭ رۇبلىغا.

ناستيۇنا مىخئىچقا بۇ سائەتنى ئۇۋ مىلتىغى بىلەن تېگىشكەن ئىدىم دەپ ئېيتقان ئىدى، بىراق ئىننوكىنتى ئىۋانوۋىچ ئالدىدا بۇنداق دىيىشكە پېتىنالمىدى. چۈنكى ئۇنداق ئادەملەر ئاز-پاز قولىغا چىقىۋىدەك بىرەر نەرسىنى تۇتۇۋالسىلا، ئىشنىڭ تېگى-تەكتىنى قالدۇرماي كوچىلاپ-سۈرۈشتۈرۈپ كېتىدۇ.

— هىم، لېكىن مېنىڭ ئۈنچىۋالا پۇلۇم يوق، — دېدى ئىننوكېنتى ئىۋانوۋىچ بېشىنى چايقاپ. — قاراڭلار! سىلەر ھەمىشە بىز نامرات دەيسىلەرۇ، ئاخىر ئىككى مىڭ رۇبلىنىمۇ خۇددى ئىككى رۇبلىغا ئوخشاشلا ھەش-پەش دېگىچە خەجلىۋې-تەلەيسىلەر! شۇنچىلا پۇلنى پەسەنت قىلماي باشقىلارغا بېرىۋې-تەلەيسىلەر. سىزگە بۇ سائەتنى كاردا كەنتىدىكى كىم سېتىپ بەرگەن ئىدى؟

— بۇنى ئۇزەممۇ ئۇقمايمەن. ئۇ ئەسكەرگە ئوخشاش ئۇزۇن ھەربىچە پەلتو كىيىۋالغان ئادەم ئىكەن، ئۇ چاغدا بۇ سائەت ماڭا بەكمۇ يېقىپ كەتكەچكە، ھەرقانچە قىلغان بىلەنمۇ قولدىن چىقىرىپ قويغۇم كەلمىدى-دە، ئۇزەمنىڭ چاپان، كەمزۇللىرىمنى قالدۇرماي سېتىپ، شۇ پۇلنى جەملىگەنىتىم، — ناستيۇنا ئاغزىغا كەلگىنىنى بىلجىرلىغىنىچە، ئىننوكېنتى ئىۋانوۋىچنىڭ چىرايىغا يۈرەكلىك ھالدا قارىدى، — ئەھۋال ھازىرقىدەك بولىدىغان بولسا، مەن بۇ سائەتنى ئالاتتىممۇ؟

— مېنىڭ ئىككى مىڭ رۇبلى پۇلۇم يوق، مەن سىزگە ئوخشاش ئۇنچىلا پۇلدار ئەمەسمەن، — دېدى ئىننوكېنتى ئىۋانوۋىچ مۇغەمبەرلىك بىلەن تومۇر تۇتۇپ، ناستيۇنانىڭ چىرايىغا ئاۋالقىدەكلا سەپسىلىۋېتىپ. — مىڭ رۇبلى دېسىڭىز ھەر ھالدا بولار، يىغىش قىلىپ باقسام چىقىپمۇ قالار، ئۇنىڭدىن كۆپكە پۇل يوق.

ناستيۇنا بىرئاز ئويلىنىۋالغاندىن كېيىن، بىر ئۇھ تارتىپ

ئېيتتى:

— ھەي، بوپتۇ، مىڭ رۇبلى بەرسڭىزمۇ بېرىك. بۇ يەردە بۇ سائەتنى كىمىگىمۇ ساتىمەن؟ كاردا كەنتكە بازاي دىسەم بىر كۈن ۋاقىت كېتىدۇ، ئىككى كۈن كېتىپ قېلىشىمۇ مۇمكىن. بىراق ھازىر بارىدىغان ۋاقتىم يوق.

ئىننوكىنتى ئىۋانوۋىچ مىڭ رۇبلنى ناستيۇناغا ساناپ بەردى. بىراق ئۇ ناستيۇنانىڭ كېيىنگە ئىشەنمىگەن ئىدى، بۇنى ناستيۇنامۇ بايقاپ قالدى. راستىنى ئېيتقاندا، ئۇنىڭ قېشىغا بارماسلىق كېرەك ئىدى. لېكىن ئۇنىڭدىن باشقا ئىزدەپ بارغۇدەك ئادەممۇ يوق ئىدى، چۈنكى ئاتامان كەنتىدە ئۇنىڭدىن باشقا پۇلدار ئادەم تېپىلمايتتى. بۇنىڭدىن باشقا، يەنە ئاللىقانداق بىر كۈچ ناستيۇنانى ئۇزى خالىماي تۇرسىمۇ قېرىشقاندەك ئىننوكىنتى ئىۋانوۋىچنىڭ قېشىغا بېرىشقا ئالدىرىتاتتى. بۇ ئادەم ئۇ ياق- بۇ ياقتىن يۈراپ يۈرۈشكە، باشقىلارنىڭ سىرىنى ئېچىشقا بەكمۇ ئامراق ئىدى، مەيلى قانداقلا ئىش بولمىسۇن، ئۇنى باشقىلار- دىن كوپرەك بىلىۋالغۇسى، باشقىلاردىن بالدۇرراق بىلىۋالغۇسى كېلەتتى. "ئەھۋال شۇنداق ئىكەن، يۈراپ-يۈرسەڭ يۈرىسۋەر، گۈپۈلدەپ يۈراپ تۇرىدىغان بىر نەرسىنى ئالدىڭغا ئاپىرىپ راسا يۈرىتىمەن. ئۇزۇن بۇرنۇڭ بىلەن قانغىچە يۈرىسۋالارسەن، بىر دەمدىن كېيىن يەنە ئىككىنچى بىر نەرسىنى ئاپىرىپ بېرى- مەن، قورقىدىغان نىمەم بار؟!"

بىراق يەنىلا قورقۇشقا توغرا كېلەتتى: ئىننوكىنتى ئىۋانوۋىچ

رەھىمدىل ئادەم ئەمەس-تە. "ئاھ، سەن يېڭىلىشتىڭ، ھازىر ھەر بىر قەدەمدە بىر يېڭىلىشىۋاتىسەن."

18

ناستيۈنا ئاندىرىنىڭ ھازىر ئاللىقاچان تاغ ئۈستىدىكى قىشلىق ئۆيگە كۆچۈپ كەتكەنلىكىنى بىلەتتى. بىراق ھەيدەپ كەلگەن بۇ قېيىقنى قانداق قىلىشنى بىلەلمەيۋاتاتتى: ئۇنى ئېقىم بويلىتىپ ھەيدەپ ئۇستەڭگە يوشۇرۇپ قويۇش كېرەكمۇ ياكى ئارالنىڭ قارشى تەرىپىدىكى قىرغاق بويىدا توختىتىپ قويۇش كېرەكمۇ — قېيىقنى بۇ يەرگە توختىتىپ قويغاندا، قارشى قىرغاقتىن كۆرگىلى بولمايتتى. ئەگەر بۇ يەرگە راستىنلا ئاللىقانداق بىر ئادەم كېلىپ قالىدىغان بولسا، ئۇنى ھەرقانچە قىلغان بىلەنمۇ يوشۇرۇۋالغىلى بولمايتتى. ئەھۋال شۇنداق بولغاندىكىن، قېيىقنى يوشۇرۇپ قويغانغا يەتمەيتتى. ئۇنىڭ ئۈستىگە، ئۇنىڭ ئانگارا دەرياسىدىن ئۆتۈپ بۇ ياققا كېلىپ يۈرگىنى نېمىسى، بۇنىڭغا بىرەر بانا تېپىش تەسكە چۈشەرمىدى! قېيناتامنىڭ بىر نەرسە توقۇشىغا ئازراق قىرچىن تال كېسىپ بېرىشكە كېلىشۈۋىدىم دېيىشكە بولاتتى، چۈنكى بۇ ئەتراپ پۈتۈنلەي قىرچىن تال بىلەن قاپلانغان ئىدى. مىخئىچ راستىنلا قېيىق بىلەن ئارالغا بېرىپ ئاز-تولا تال كېسىپ كېلىشكە بولىدىغانلى-

غىنى ئېيتقان ئىدى. دەرۋەقە، ئۇ بۇ تەرەپتىكى قىرغاقتا ئەمەس، بەلكى ئارالغا بېرىشقا بولىدىغانلىقىنى ئېيتقان، بىراق بۇ ئىككى ئىشنىڭ ھېچقانچە پەرقى يوق، گويا ئىككىسى بىر ئىش ئىدى. ئۇ مىخنىچقا بۇ تاللارنى ئارالدىن كېسىپ كەلگەنلىكىنى ئېيتسا، ئۇ ئەجەپلىنىشى مۇمكىن، لېكىن بۇنى ئەيىپلەشكە ھېچقانداق سەۋەپ تاپالماس. شۇنداق بولمايچۇ، ئۇ ئۇزىنىڭ ئارالغا بارىدىغانلىقىنى ئېيتقاچقا، ناستيۇنا ئۇنىڭ ئۇچۇن ئىشلەپ قويىدى، خالاس. راستىنى ئېيتقاندا، ناستيۇنا ئىشنى توغرا قىلغان بولسا، ئەيىپلىگۇدەك نىمىسى بولسۇن، — بىراق قورققانغا قوش كورۇنەر دېگەندەك، ناستيۇناغا ھەمىشە ھەممىلا يەردە كىشىلەر ئۇزىدىن گۇمانلىنىۋاتقاندەك، ئۇزىنى نازارەت قىلىۋاتقاندەك بولۇپ تۇيۇلاتتى، ھەتتا ئۇنىڭدىن ھېچكىم گۇمانلانمىغان، ئۇنى ھېچكىم نازارەت قىلمىغان جايلاردىمۇ ئۇنىڭغا شۇنداق بولۇپ تۇيۇلاتتى.

بىراق بۇ قېتىم بىر ئادەم راستىنلا ئۇنى نازارەت قىلماقتا. ئۇ قېيىقنى دەريا قىرغىقىغا ئېپكېلىپ، قېيىقنىڭ بېشىنى قۇرۇق سايغا سورەپ چىقىرىپ، ئەتراپقا بىر قۇر قارىۋالغاندىن كېيىن، قىيپاش قىرغاققا قاراپ يول ئېلىپ تۇرۇشىغا، ئۇڭ تەرەپتىكى سۇ يۇزىگە ساڭگىلاپ چۇشۇپ تۇرغان چاتقاللىق ئىچىدىن بىر ئادەم چىقىپ كەلدى، شۇ چاغدا ناستيۇنا ئۇنى سەزمىگەن ئىدى، ئۇ تۇيۇقسىزلا ئارقا تەرىپىدىكى تاشلىقتىن شىرىقشىغان ئاياق تىۋىشىنى ئاڭلاپ قېلىپ، قورققىنىدىن جان-پېنى چىققۇ-

دەك بولۇپ، بۇرۇلۇپ ئارقىسىغا قاراپ، بىر ئادەمنىڭ ئىگىشكەن پېتى ھېلىقى قېيىقنى كۇچەپ سورەپ تاشلىقىقا چىقىرىۋاتقانلىقىنى كوردى-دە، ھودۇقۇپ ۋاقىراپ تاشلىدى.

— قېيىقنى بۇنداق توختىتىپ قويغىنىڭ نىمىسى؟ سۇ ئېقىتىپ كېتىدۇ! — ھېلىقى ئادەم سوزلەۋېتىپ سەل-پەل ئىگىشكەن ھالدا ناستيۇناغا قاراپ كەلدى.

بۇ ئاندىرى ئىدى. ناستيۇنانىڭ پۈتۈن ئەزايى تېخىچە لاغىلداپ تىترەۋاتقان بولسىمۇ، لېكىن دەرھال قورقۇش ئارىلاش خوشال بولغان ھالدا ئاندىرىدىن ئاغرىنىدى ۋە ئۇنىڭ قوينىغا ئۆزىنى ئاتتى. بىراق ئاندىرى ناستيۇنانى قوچاقلىغىلى قويماي، كاپ قىلىپ تۇتۇپ سورىگەن پېتى چاتقاللىققا ئېلىپ كىرىپ كەتتى، شۇنىڭ بىلەن ئۇلار ئانگارا دەرياسىدىن ئۆز قارىسىنى يوقاتتى. چاتقاللىققا كىرىپ بولغاندىن كېيىن، ئاندىرى ئۇنى چىڭ قۇچاقلىۋالدى-دە، ھاسىراپ-ھومىدىگەن پېتى ئۇنىڭ چىرايىغا سەپسالدى.

— بۇگۇن كېلىدىغانلىغىڭنى ئاللىقاچان بىلىپ بولغان ئىدىم، — دىدى ئۇ ھاسىرىغان ھالدا سوزلەپ، كوزلىرى ناستيۇناغا تولىمۇ يېقىندىن تىكىلىپ تۇرغاچقا پۇرۇشۇپ كەتكەن ئىدى، — ئەتىگەن دەريا شاخاپچىسىنىڭ ئۇ تەرىپىدە ئادەملەرنىڭ گۇدۇڭشىقان ئاۋازىنى ئاڭلاپ، ئۇنىڭ ئىچىدە سېنىڭمۇ بارلىغىڭنى بىلگەن ئىدىم. مەن سېنى دەريادىن ئوتۇپ كېلىدۇ دەپ ئويلاپ، بۇ يەردە توپ-توغرا بىر كۈن ساقلىدىم. دىگەندەك

قېيىق ھەيدەپ كېلىۋاتقىنىڭنى كوردۇم.

ئۇ ناستيۇنانى تېخىمۇ چىڭراق باغرىغا باستى.

— ئاستىراق، ھەي ئېيىق، — دېدى ناستيۇنا ئاندىرىنى ئىبىرراق ئىتتىرىپ، قوسىغىنى تومپايتقان ھالدا، — قارىغا سىزنى، بۇنداق قىلسىڭىز مىجىپ تاشلايسىز، كورمىدىڭىزمۇ، بۇنى؟

— راستىنلا قورسۇغۇڭدا بارمىكەن؟ ئۇ خوشاللىغىدىن گاڭگىراپ قالغاچقا ئارانلا شۇ گەپنى قىلالىدى.

— مېنىڭ، قوسىقىنى ئۇماچ بىلەن تولدۇرۇپ شۇنداق چوڭ قىلىۋالغانىمدىكىن دەپ ئويلاپ قالغانىمدىڭىز؟

ئاندىرى قاقاقلاپ كۇلۇپ كەتتى، ئۇ ئاللىقاچان كۇلۇشتىن چىقىپ قالغان ئىدى. ئارىغا ئوخشاش يوغان، كالامپاي ئالقىنى بىلەن ناستيۇنانىڭ قوسىغىنى ئاۋايلىغان ھالدا بېسىپ كوردى، ئۇنىڭ شۇنداق بېسىشى بىلەن ناستيۇنانىڭ يۇرىگى شۇررىدا ئېرىپ كەتتى-دە، ئۇ ئىختىيارسىز ھالدا چەكسىز مۇلايىملىق بىلەن يېنىككىنە بىر تىنىدى.

— تېخى قولغا ئۇرۇنمايدىكەن، — دېدى ئاندىرى.

— نەدىكى گەپنى قىلىپ يۇرۇسىز؟! ئىمىشقا ئۇرۇنمايدىكەن......

ناستيۇنا ئاندىرىنىڭ قولىدىن تۇتۇپ، ئۇنى قوسىغىنىڭ تورەلمە ئاللىقانداق نەرسىسى بىلەن تىرەپ تۇرۇپ مىدىرلاۋاتقان يېرىگە تەككۇزدى.

— ئۇرۇندىمۇ؟

— ئۇقالمىدىم، ئالدىقاندىن بىر نەرسە باردەك قىلىدۇ.

— ئۇقالماپتىمىش.....ئۆزىڭىزنى ئۇقۇپ بولمايدۇ. بۇنىڭدىن باشقا قانداق بولسا بالا بار بولغان بولاتتى؟ سىزگە ئېيتسام، مەن بۇنىڭ ئوغۇللىغىنىمۇ بىلمەن تېخى.

— ۋاھ، بىلمەن دېگىنا! — دېدى ئۇ خىقىراپ كۈلۈپ، — قانداق بىلسەن؟

— بۇ جەزمەن ئوغۇل، ئىشەنمىسىڭىز ئىككىمىز يەنە بىر قىز تېپىشقىمۇ باغلىشىپ قويايلى، قانداق دەيسىز؟

— ئاۋال ماڭا بىر ئوغۇل تۇغۇپ بەرگەندىن كېيىن ئاندىن بىرنىمە دەيلى.

— تۇغۇپ بېرىمەن، ئەلۋەتتە. نىمىشقا تۇغمايدىكەنمەن؟ بالىنى تۇغماي قوساقتا تۇرغۇزۇۋەرگەننى كىم كۆرۈپتىكەن؟! — ناستيۇنا ئۆز گېپىدىن ھى-ھىلاپ كۈلۈپ كەتتى.

بىراق ئۇ ئاندىرىغا سىنچىلاپ سەپسالغان چاغدا، كۆڭلى بىردىنلا لاسسىدا سوۋۇپ كەتتى، ئۆزىنىڭ ئۇنىڭ بىلەن شۇنداق تېز يۈز كۆرۈشۈپ قېلىشىنى خىيالىغا كەلتۈرۈپ باقمىغان شارائىتتا كۆرۈشۈپ قالغانلىقىدىن پەيدا بولغان شاتلىق بىردىنلا غايىپ بولدى. ئاندىرى بىراقلا ياداڭغۇراپ كەتكەنلىكتىن، چىرايى ئۆزگىرىپ كەتكەن ئىدى، يۈز-كۆزلىرىنى ساقال بېسىپ كەتكەن بولسىمۇ، لېكىن يەنىلا قوۋۇزىدىكى بۇلجۇڭ گۆشلەرنىڭ بوششىپ كەتكەنلىكى بىلىنىپ تۇراتتى. خۇنى

كەتكەن كوزلىرىدىن چەكسىز دەرت تارتىۋاتقانلىقى چىقىپ
تۇراتتى. ساقاللىرى ئەمدىلىكتە قارىيىپ كورۇنىمەي، بەلكى
مەينەتلىك چىقىپ تۇرىدىغان كۇلرەڭ تۇسكە كىرىپ قالغان
ئىدى، ئۇنىڭ ئۇستىگە ساقال-بۇرۇتلىرى چىگىشلىشىپ كەتكەچ-
كە، تېخىمۇ غېرىپ-ئەبگا بولۇپ كورۇنەتتى. بېشى گويا ئۇز
ئالدىدىكى ئاللىقانداق بىر نەرسىلەرنى زەڭ قويۇپ كۇزەتمەكچى
بولۇۋاتقاندەك ياكى ئۇنىڭ تىڭشىغا قۇلاق سالماقچى بولۇۋات-
قاندەك، هامان ئالدى تەرەپكە سوزۇلغىنى سوزۇلغان ئىدى،—
ئەمىلىيەتتىمۇ، ئۇ هەقىقەتەن هەر ۋاقىت هۇشيار تۇراتتى.
ئۇ چېچىنى يېقىندا ئالغان، يەنى ئۇزى قايچا بىلەن ئەپلەپ-
سەپلەپ قايچىلىغان ئىدى، هازىر بولسا گويا ئىت تالىۋەتكەنگە
ئوخشاش ئۇزۇن-قىسقا، ئىگىز-پەس تۇراتتى. بولۇپمۇ ئۇنىڭ
كوزلىرى ناستيۇنانىڭ يۇرىكىنى پىچاق بىلەن تىلغاندەك ئېچىش-
تۇرۇۋەتتى: ئوتكەن قېتىم يۇز كورۇشكەندىن بۇيان ئاندىرىنىڭ
كوزلىرى ئاجايىپ بەك ئۇزگىرىپ كەتكەن، ئۇنىڭدىن قاتتىق
هەسرەت ئالامەتلىرى چىقىپ تۇراتتى، ئۇنىڭدا ئەندىشىدىن
باشقا ئالامەتلەردىن ئەسەرمۇ قالمىغان ئىدى...... ئاندىرى
ناستيۇنانىڭ كوڭلى يېرىم هالدا قاراۋاتقانلىقىنى كورۇپ،
بىردىنلا ئالدىغا بىر قەدەم چامدىدى-دە:

—قانداق مېنىڭ بۇ ئەپتىمدىن يىرگىنىۋاتامسەن؟—دەپ
سورىدى.

—ئاندىرى......—دىدى ناستيۇنا بۇ سوئالدىن ئۇزىنى

قاچۇرۇپ بېشىنى ئۇنىڭ كوكرىكىگە قويۇۋېتىپ. ئۇ ئاندىرىنىڭ كوكرىكىگە بېشىنى قويغان پېتى ئوزى ئەڭ مۇھىم دەپ ھساپ-لىغان خەۋەرنى غاراڭ-غۇرۇڭ ئاۋازى بىلەن ئېيتتى:

— ئاندىرى، سىز تېخى بۇنىڭدىن خەۋەرسىز، ئۇرۇش ئاياقلاشتى.

— خەۋەر تاپتىم، — دېدى ئۇ ئاغزىنىڭ ئۇچىدىلا.

— قانداق خەۋەر تاپتىڭىز؟ كىم ئېيتىپ بەردى؟ — دېدى ناستيۇنا ھەيران بولۇپ ئارقىسىغا بىر قەدەم چېكىنىپ.

— سىلەر ئۇنى تەبرىكلەپ ئاتقان مىلتىق ئاۋازىنى ئاڭلىدىم.

— ھە-ھە، مىلتىق ئاتقان ئىدۇق راست.....

— ھازىر مېنىڭ كوزلىرىم بىلەن قۇلاقلىرىم چىنىقىپ قالتىس بولۇپ كەتتى..... ھەممىنى كورەلەيدىغان، ئاڭلىيالايدىغان بولۇپ قالدىم، — دېدى ئۇ گويا ئۇرۇش ئاياقلاشتى دېگەن گەپتىن ئوزىنى قاچۇرۇۋاتقاندەك ھەم يەنە راستىنىلا ئوزىنى ماختىماقچى بولۇۋاتقاندەك ئاھاڭدا. — ھەتتا ئوزەمدىن ئوزەم قىزغىنىدىغان بولۇپ قالدىم. ئەتىگەن سىلەر ئانگارا دەرياسىنىڭ ئاساسي قاتناش يولىدا قېيىق ھەيدەپ يۇرگەن چېغىڭلاردىلا ئاۋازىڭلارنى ئاڭلاپ قالغان ئىدىم. ئاڭلىغانىدىمۇ تېخى تاغ ئۇستىدە، قىشلىق كىچىك ئويدە تۇرۇپ ئاڭلىغانتىم. دەريا شاخاپچىسىغا يېتىپ كەلگىنىڭلاردا، ھەتتا سىنىڭ ئاۋازىڭنىمۇ پەرق ئېتىۋالدىم.

— بىراق مەن سىزگە ھىچقانداق نەرسە ئېلىپ كېلەلمە-

دىم، — دېدى ناستيۇنا ئاستاغىنا، ئۇ كوڭلىدە باشقا ئىشلارنى ئويلاۋاتقاچقا، ئاۋازى كىشىگە ئانچىلا قىزغىن ئەمەستەك تۇيۇلاتتى. — مەن پەقەت ئازغىنا بولكا بىلەن بىرنەچچە تۇخۇملا ئالغاچ كەلدىم. باشقىلارنىڭ كورۇپ قېلىشىدىن قورقۇپ قالدىم.

— بىر نەرسە ئېلىپ كېلىشىڭنىڭ هاجىتى يوق. ئەمدى ياشاپ كېتەلەيمەن، ئورمان مېنى باقالايدۇ. ماڭا پاشىلىق بولسىلا بولاتتى، ناستيۇنا. پاشا قاخشىتىدىغاندەك تۇرىدۇ. پاشىلىق بولمىسا ئۇلار مېنى يەپ قويىدۇ.

— پاشىلىق...... راست، مەن ئۇنى نىمىشقىمۇ ئۇنتۇپ قالغاندىمەن؟

— كېلەر نۆۋەت ئالغاچ كەل.

— ماقۇل......

ناستيۇنا پاشىلىقنى قەيەردىن تېپىش ئۈستىدە ئويلاندى: ئاندىرىنىڭ ئات يايلىدىن توقۇلغان ئەسلىدىكى پاشىلىغى ئاللىقاچان كاردىن چىققان؛ ئۆيدە ئارتۇغى يوق. بىر يەردىن بىرنى تېپىشقا توغرا كېلىدۇ. پاشا يىرتقۇچ هايۋانلاردىنمۇ ئەشەددى كېلىدۇ، ئۇنىڭ ئۈستىگە ئاندىرى بۇ يەردە يەككە-يىگانە تۇرسا، پاشىلارنىڭ هەممىسى ئۇنىڭغا بەس-بەس بىلەن ئېتىلماي قالمايدۇ.

ئاندىرى بىلەن ناستيۇنا بىر-بىرىگە يېپىشقان پېتى شۇ يەردە تۇرۇۋەردى. ئەتراپى ئۇزلىرى بىلەن تەڭ بويلۇق يۇمران ئاق قېيىن دەرەخلىرى بىلەن ئورالغان ئىدى. بۇ يۇمران ئاق

قىيىنلار بىخ سۇرۇپ، يوپۇرماق چىقىرىۋاتاتتى. تۇرۇلۇپ قالغان يۇمران يوپۇرماقلار يېيىلىپ كەتكەن بولۇپ، بۇ يوپۇرماقلارنىڭ يول-يول، ئىنچىكە، چوڭقۇر تومۇرلىرى قۇياش نۇرىدا تاۋلىنىپ تۇراتتى، ئىنچىكە، يۇمران يوپۇرماق بەتلىرىدىن ئۆتكەن نۇر چاقنايتتى. دەرەخ ئارىسىدىكى يوچۇقتىن ئانچە-مۇنچە دەرياسى كورۇنۇپ تۇراتتى، لېكىن ئاتامان كەتتىنى ئارال توسۇۋالغان ئىدى. پاتاي دەپ قالغان كەچكى قۇياش ئۆزىنىڭ قىيپاش نۇرىنى شۇ تەرەپكە سەپمەكتە ئىدى. ئۇلار تۇرۇۋاتقان بۇ ئەتراپتىكى دەريا قىرغاقلىرى كەڭ بولۇپلا قالماستىن، بەلكى مەنزىرىسى سۇرەتتەك گۈزەل ئىدى: بولۇق چىمەنلىكتە باراقسان ئالۇچا ۋە ئاق قېيىن دەرەخلىرى قەد كوتىرىپ تۇراتتى، دەريا قىرغىقى بىلىنەر-بىلىنمەس قىيپاش ھالەتتە سۇغا تېگىپ تۇراتتى، بۇ يەرنىڭ جىمجىتلىقى گويا خىيالىي جەننەتكە ئوخشاپ كېتەتتى. چىمەنلىك ئارىسىدا جۇغى كىچىك، چاقچاقلىشىنا كەلگەن لېكىن بوش ئاۋازدا سايرايدىغان نۇرغۇن نامسىز قۇشلار ئۇ ياندىن-بۇ يانغا سەكرىشىپ يۈرەتتى. ئۇلارنىڭ بويىنى ئۇزۇن، بېشى كىچىك بولۇپ، دۈمبىسى ئالتۇنرەڭ تىيىننىڭكىگە ئوخشاش يول-يول ئىدى. بىر كاككۇك مۇشۇ قىرغاقنىڭ يىراق بىر يېرىدە "كاككۇك! كاككۇك!" دەپ سايراۋاتاتتى، ئۇ كىشىلەر ئۇچۇن پال بېقىپ① بېرىمەن دەپ تۇرۇۋېلىپ، ئادەمنى

---

① رۇسلار كاككۇك ئادەمنىڭ قانچە ياشقا كىرىدىغانلىقىغا پال بېقىپ بېرەلەيدۇ دەپ خوراپىلارچە ئىشىنىپ كەلگەن. ئادەتتە كاككۇك

www.uyghurkitap.com

تويدۇرۇپ خېلى ئۇزۇنغىچە سايرىدى. ناستيۇنا قېيىقتىكى چېغىدا ئۆزى ئۈچۈن كاككۇكقا پال باقتۇرغۇسى شۇنداق كەلگەن بولسىمۇ، لېكىن ئۇنىڭ ئاللىقانداق بەختسىزلىكتىن دېرەك بېرىپ قويۇشىدىن ئەنسىرەپ، بۇ نىيىتىدىن يانغان ئىدى، ئەگەر ئۇ شۇ چاغدىن باشلاپ كاككۇكنىڭ: "ياشامسەن ياشامسەن، ياشامسەن ياشامسەن......" دېگەن سايرىشىنى سانىغىلى تۇرغان بولسا، ھازىرغىچە ئىككى يۈز ياشقىچە ساناپ بولغان بولاتتى.

— قىشلىق ئۆيگە كېتىمىزمۇ، قانداق؟ — ئاندرېي سوراۋېتىپ، نېمە ئۈچۈنكىن — تالڭ، ئەتراپقا بىر قۇر قاراپ قويدى.

— بەك يىراققا كېتىپ قالارمىزمىكىن، — دېدى ناستيۇنا ئىككىلەنگەن ھالدا، — قېيىقنى بۇ يەرگە تاشلاپ كېتىپ قالساق...... ئوغرىغا بېرىپ قويۇشىمىز مۇمكىن.

— كىممۇ بۇ يەرگە كېلىپ يۈرەر......

— ناستيۇنا قېيىق يېنىغا بېرىپ، ئۇنىڭ بېشىدىن يېمەكلىكلەر ئورالغان كىچىككىنە بوپىسىنى ئالدى. بىراق ئۇلار قىشلىق ئۆيگە بېرىپ يۈرمەي، شۇ ئەتراپتىنلا ئولتۇرۇپ مۇڭداشقىلى بولىدىغان بىر جاينى تاللاشقا كىرىشتى. ئىزدەپ يۈرۈپ ئورمان ئارىلىقىدا خىلۋەت جىمجىت، بىر پارچە چىمەنلىكنى تاپتى، سوگەككە ئوخشاپ كېتىدىغان ھەم ئاپپاق، ھەم قاتتىق

سايراشقا باشلىغاندىن تارتىپ توختىغىچە بولغان ئارىلىقتا قانچە قېتىم سايرىغان بولسا، ئادەممۇ شۇنچە ياشقا كىرەلەيدۇ دەپ قارايتتى.

كەلگەن بىر تۈپ يىقىلغان دەرەخ چىمەنلىكنىڭ قاق ئوتتۇرىسىغا چۈشۈپ، ئۇنى دەل ئوتتۇرىسىدىن ئىككىگە ئايرىپ تاشلىغان ئىدى. ئۇلار ئەنە شۇ يىقىلىپ چۈشكەن دەرەخنىڭ غولىدا ئولتۇرۇشتى. ناستيۇنا كىچىك بوپىنى ئاندىرىغا سۇندى: ئاندىرى كوڭلىدە بىرنىمىنى ئويلاۋاتقاندەك، يىراقتىكى ئاللىقانداق بىر جايغا نەزەر تاشلاپ ئولتۇرغىنىچە بوپىنى ئاستا-ئاستا ئاچتى. بىراق ئۇ بولكىنى كورۇپلا، ئوزىنى تۇتۇۋالالماي ھە دەپ قاساشقا باشلىدى. ناستيۇنا ئۇنىڭ بولكىنى ئالمان-تالمان يەۋاتقان، ئىچىقاپ كەتكەن ئەپتىگە قاراشتىن ئوزىنى قاچۇرۇپ، يىقىلىپ چۈشكەن دەرەخ غولىدىن سىرىلىپ پەسكە چۈشتى-دە، قېيىقتا ئولتۇردۇبىرىپ ئۈيۈشۈپ قالغان پۇتلىرىنى سوزۇپ ياتتى، بىراق، ئۇ يەنىلا ئوزىنى تۇتۇۋالالماي، پات-پات بېشىنى كوتىرىپ، ئاندىرىغا كوزىنىڭ قۇيرۇغىدا قاراپ قوياتتى، شۇ پەيتتە ئۇنى ئاندىرىنىڭ ئوزىمۇ، ئۇنىڭ ئىچىقاپ مۇشۇ دەرىجىگە يېتىپ قالغان ئۇسال قىياپىتىمۇ ئەمەس، بەلكى كىيىملىرى جۇل-جۇل بولۇپ كەتكەن، چاچلىرى پاخپايغان، چىرايى مەينەتلىشىپ كەتكەن، ساقىلى ئارىسىغا چۈشۈپ كەتكەن بولكا ئۇۋاقلىرىنى تېرىپ ئاغزىغا سېلىۋاتقان بىر ئەر كىشى، ئۇنىڭ دەردىدە ئوزى ئۇ يان ئورۇلۇپ-بۇ يان چورۇلۇپ، ئۇيقۇسى ئۇيقۇ بولمايۋاتقان، ئوزىنى قانچە قېتىملاپ يۈز كورۇشۇپ كېلىشكە يۈگۈرتكەن مۇشۇ ئادەم ھەيران قالدۇردى، چوچۇتتى. "ئاھ خۇدا، ئادەمنىڭ ھېسسىياتى نىمە ئۈچۈن

شۇنچىلا نورمالسىز، شۇنچىلا قالايمىقان بولىدىغاندۇ؟! قاراپ تۇرۇپ شۇنچىلا ئۆزگىرىپ كېتەمدىغاندۇ؟! مېنى دەريادىن ئۆتۈپ بىر يۈز كورۇشۇۋېلىشقا تەقەززا قىلغان ئادەم شۇمىدۇ؟! ئىچ-ئىچىمدىن سېغىنىپ، غېمىنى يەپ كەلگەن ئادەم شۇمىدۇ؟! ماڭا شۇنچىلا قورقۇنچلۇق ھالدا خوجايىنلىق قىلىشقا ھوقۇقلۇق بولغان ھەمدە شۇنداق خوجايىنلىق قىلىش ھوقۇقىنى قوبۇل قىلىشقا مېنى شۇنچىلا رازىمەنلىك بىلەن كوندۇرگەن ئادەم شۇمىدۇ؟!" بۇنىڭغا ئىشىنىش تەس ئىدى. بىراق ناستيۇنا ئۆزىنى يەنە مۇشۇنداق كوچىلاپ سوراۋېرىشتىن توستى، چۈنكى ئۇنىڭ ئېسىگە ئۇشتۇمتۇتلا: ئاندىرىمۇ ئالدىنقى سەپتىن قايتىپ كېلىپ بىرىنچى قېتىم يۈز كورۇشكەندە، ئۆز-ئۆزىدىن: "مەن قاراپ تۇرۇپ مۇشۇنداق بىر ئايال بىلەن يۈز كورۇشۇش ئۈچۈن شۇنچىلا تەقەززا بولۇپ قېچىپ كەلگەن بولغىيمىدىم؟ قاراپ تۇرۇپ مۇشۇنداق بىر ئايال ئۈچۈن يۈرىكىمنى قاپتەك قىلىپ، شۇنچىلا ھاماقەتلىك قىلدىمىمۇ؟" دەپ سوراپ باققاندۇ؟ ئۇنىڭ ئۈستىگە ئۇنىڭ بېشىغا كېلىدىغان خەۋپ-خەتەر بىر ئانگارا دەرياسىدىن ئۆتۈشتە ئۇچرايدىغان خەۋپ-خەتەردىن كوپ چوڭ، دىگەن خىيال كەلدى. ناستيۇنانىڭ يۈرىكى ئەنە شۇ خىيال بىلەن "ئەسلىدە ئادەم ئۆزىنىڭ ھېچنىمىسىنى بىلمەيدىكەن، ئۆزىگىمۇ ئىشەنمەيدىكەن، ئۆزىدىنمۇ ئۆزى قورقىدىكەن" دەپ، يۈرىكى ئىنتايىن قاتتىق سىقىلىپ كەتتى.

www.uyghurkitap.com

ھىلىقى كاككۇك بولسا ئۇز سەنىمىگە دەسسەكتە، دەل-دەرەخ، دەريا، تاشلارغا پال بېقىپ، ئۇلارنىڭ قانچە ياشقا كىرەلەيدىغانلىغىنى ھىساپلاپ باقماقچى بولۇۋاتقاندەك، توختىماي سايرىماقتا. دەريا دولقۇنى ئارالىغا ئۇرۇلۇپ، شار-شۇر قىلىپ ئاۋاز چىقارماقتا؛ شاخ-شاخلارغا خىلىلا بۇرۇن تارتىپ قويۇلغان ئومۇچۇك تورلىرى كەچكى شەپەق نۇرىدا ۋالىلداپ چاقنىماقتا. ئەتراپىقا نەزەر تاشلىسىڭىز، ھەممىلا ياق ياپ-يېشىل تون يېپىنغان ئىدى، گۈللەپ ياشناۋاتقان بۇ ياپ-يېشىل دۇنيا ئادەمنىڭ كوزلىرىنى قاماشتۇرۇپ، ياپ-يېشىل، سۇس تۇمان پەردىسىنى ھاسىل قىلاتتى؛ گۇپۇلدەپ دىماققا ئۇرۇلۇپ تۇرغان نەمخۇش ۋە يېپىشقاق خۇش پۇراق كىشىگە ئارام بېغىشلايتتى. بىر كېپىنەك ئۇچۇپ كېتىۋېتىپ، چىمەنلىككە تىك موللاق ئېتىپ يىقىلىپ چۈشۈپ، بولۇق ئوت-چوپ ئارىسىغا كىرىپ قېلىپ، ئۇزاققىچە ئۇ يان-بۇ يان ئۇسۇپ باققان بولسىمۇ، لېكىن زادىلا ئۇچۇپ چىقىپ كېتەلمىدى. دەرەخ شاخلىرى ئارىسىدىن ئانگارا دەرياسىنى ھەتتا تاشلىققا چىقىرىپ قويۇلغان قېيىق قۇيرۇغىنى كورۇپ تۇرۇشقا بولاتتى. ناستيۇنانىڭ پات-پات شۇ ياققا قاراپ قويۇشى ھەرگىز قېيىق يۇتۇپ كېتەرمىكىن دەپ ئەنسىرىگەنلىكتىن بولماستىن، بەلكى باشقا ئاللىقانداق بىر ئىشتىن ئەنسىرەيتتى، ئۇ شۇ تاپتا قېچىپ قۇتۇلۇشقا بولمايدىغان بىر خىل ھىسسىيات بىلەن شۇ ئىشنىڭ يۈز بېرىشىنى كۈتۈپ تۇراتتى.

ئاندرى بولكىنى يەپ بولدى. ناستيۇنا ئۇنىڭ كەپنى باشقا ياققا ئەگىتىپ كېتىشىدىن ئەنسىرەپ، سوئالىنى توپ-توغرىلا قويدى:

— ئۇرۇش ئاياقلاشتى، ئەمدى ئىككىمىز قانداق قىلىمىز، ئاندرى؟

— بىلمەيمەن، — دېدى ئاندرى مۇرىسىنى لىكىلدىتىپ، ناستيۇنا بۇ گەپنى ئاڭلاپ بىر قىسمىلا بولۇپ قالدى، ئۇ يالغۇز "بىلمەيمەن" دېگەن گەپنىڭ تولىمۇ يېنىكلىك بىلەن ئېيتىلغانلىقىنى ھېس قىلىپلا قالماستىن، بەلكى ئاندرىنىڭ ھېچقانداق ئىشتىن زادىلا خەۋەر تاپقۇسى كەلمەيدىغانلىقىنى ھېس قىلدى.

— ھەر ھالدا بىزنىڭ تۇرمۇشىمىزنى باشقا ئادەم كېلىپ سەرەمجانلاشتۇرۇپ بەرمەس؟ بۇنىڭ بىرەر چارىسىنى قىلىش كېرەك، ئاندرى.

— مېنى قانداق قىل دەيسەن؟

— قانداقمۇ مەن سىزنى مۇنداق قىل دەي...... بۇنى مەن دەۋاتمايمەن...... بەلكى...... قانداق، ئىككىمىز ھېچقانداق چارە ئويلاپ كورمەيمىزمۇ؟ بىر نىمە دەڭا.

ئاندرى بۇرۇلۇپ ئۇنىڭغا قارىغان پېتى بىر پەس خىيالغا چومۇپ، نىمە دېيىش ئۈستىدە ئويلىنىۋالغاندىن كېيىن، ئاخىر توختىماي سوزلەشكە باشلىدى:

— قانداق قىلىمىز؟ سەن ماڭا بالا تۇغۇپ بېرىسەن. مانا بۇ سېنىڭ قىلىشقا تېگىشلىك ئىشىڭ. ئۇلۇپ كەتسەڭمۇ بالىنى

توغمساق بولمايدۇ، ئۇ ئىككىمىزنىڭ جېنى. سەن نېمە قىلغۇڭ كەلسە شۇنى قىلىۋەرگىن، ئىختىيارىڭ، بىراق شۇنى ئېسىڭدە تۇتقىنكى، بالىنى تۇغۇپ بەرمىسەڭ زادى بولمايدۇ. بۇنىڭغا تەييارلىق كورۇۋەرسەڭ بولىدۇ، — ئۇ گەپنى باشلىغىنىدا تەلەپ-پۇزى ئىنتايىن قەتئىي ھەتتا ئىنتايىن جىددىي، قاتتىق ئىدى. لېكىن سوزلەپ مۇشۇ يەرگە كەلگەندە، تويۇقسىز ئۇنى پۇتۇپ قالدى. ناستيۇنا شۇنى سەزدىكى، يېقىندىن بۇيان ئاندىرى دائىم ئاۋازىنى ئۆزگەرتىپ سوزلەيدىغان بولۇپ قالغان ئىدى. ھەمىشە جىددىي بولۇشقا تېگىشلىك بولمىغان چاغلاردا جىددىي بولۇۋالاتتى، لېكىن ئارقىدىنلا ئاۋازى يەنە يىغلامسىراۋاتقانغا ئوخشاش ئىنتايىن ھەسرەتلىك ئاھاڭغا ئۆزگىرىپ كېتەتتى. بۇ ئېھتىمال ئۇنىڭ كۆڭ بويى مۇڭداشقۇدەك ئادىمى بولماي، يەككە-يىگانە يۈرگەنلىكىنىڭ نەتىجىسىدۇر، ياكى بۇنىڭدا يەنە باشقا سەۋەپلەر باردۇ. ئاندىرى كېلىنى قىرىۋېتىپ، سوزىنى داۋاملاشتۇردى، — ئوزەمچۇ؟ ئوزەم قانداق قىلىشىم كېرەك؟ سەن ئېھتىمال "ئەگەر ئۇ ئالدىنقى سەپتە تۇرىۋەرگەن بولسىمۇ، ئولۇپ كېتىشى ناتايىن ئىدى" دەپ قانچە قېتىم ئويلىغان-دۇرسەن. بۇنى ئىنكار قىلىپ يۈرمىسەڭمۇ بولىدۇ، سېنىڭ جەزمەن مۇشۇنداق ئويدا بولغانلىقىڭنى بىلىمەن. ئوزەمدىمۇ مۇشۇنداق ئويلار بولغان. ھازىر ئويۇش ئاياقلىشىپ بولغان-دىكىن، بۇنداق ئويدا بولۇشنىڭ ھېچقانداق ئەھمىيىتى يوق. گەپنىڭ راستىنى ئېيتقاندا، ئېھتىمال زادىلا ئولمەي

www.uyghurkitap.com

ئۈيگە ھايات قايتىپ كېلىشىمۇ مۇمكىن ئىدى. ــ ئۇ ئېڭىشىپ، يۈزىنى ناستيۇناغا مەھكەم ياقتى، كوزلىرى ئاۋالقىدىنمۇ بەكرەك يۇرۇشۇپ كېتىپ، ھەتتا كوز قارىچۇغىمۇ كورۇنمەي قالدى. ئۇ يۇتۇك ئاۋازى بىلەن دۇدۇقلاپ تۇرۇپ، ئادەمنى قورقۇتۇپ قويىقا چاچلىرىنى تىك تۇزغۇزغۇدەك ئەلپازدا پىچىرلىدى، ــ ئاۋادا ئولۇپ كەتكەن بولسام، ھازىر سەن بىلەن بىر يەردە بولالامتىم؟ بۇنى ھېچكىممۇ ھوددىگە ئالالمايدۇ. مانا ھازىر قانداقلا بولمىسۇن يېنىڭدا ئولتۇرۇپتىمەن. مەندىن قانداق قىلمىز دەپ سوراپ يۈرمىگىن، مېنى ئالدىراتمىغىن. مەن قىلالايدىغان بىرلا ئىش قالدى، ــ ئاندىرى قەددىنى رۇسلاپ، بىر قولىنى توۋەنگە قارىتىپ شىلتىدى: ــ توختاپ تۇرغىن، كېيىمنى ئۇزۇپ تاشلىما. مەن سېنى چۇشىنىمەن، ساڭا ئىشىنىمەن. ئەينى چاغدا ساڭا يازغىچە ياشايمەن دەپ ئېيتقان ئەمەسمىدىم. قارىمامسەن، ياز دىگەن كېلىپ بولدى. سەن شۇۋىرغانغا قارىماي، مۇزلارغا دەسسەپ مېنى كورگىلى كەلگەنگە ئانچە ئۇزاق ۋاقىت بولمىدى، بىراق مانا بۇگۇن بۇ يەرگە قېيىق ھەيدەپ كېلىۋاتىسەن. مەن تۇگەشتىم، ناستيۇنا، بۇ ئويىنىشىپ دەۋاتقان گېپىم ئەمەس، ھەرقانچە دىگىنىم بىلەنمۇ ھاياتلىق يولۇم قالمىدى. بۇ يەردە توت ئاي تۇرۇپ، توپ-توغرا قىرىق يىلنى ئوتكۇزگەندەك بولدۇم. بۇنىڭغا ئالىلىقاچان ياشاپ بولغان ئوتتۇز يىلنى قوشسام، مەن تۇگەشتىم دىگەن گەپ. شۇنى ساڭا ئېيتىپ قوياي، بۇ ئويىنىشىپ دەۋاتقان گەپ

ئەمەس، لېكىن ئۇزەممۇ ئۆزەمنىڭ بىكاردىن-بىكار تۈگىشىپ كەتمىگەنلىگىمنى بىلىپ قېلىشىم كېرەك. مەن ساڭا يەنە پايدام تېگىدىغانلىغىغا ئىشىنىمەن. سېنىڭ بۇ يەرگە مېنى دەپ ئەمەس، بەلكى ئۆزەڭنى دەپ، ئۆزەڭنىڭ كۆڭلىنى ئارام تاپقۇزۇش ئۈچۈن كەلگەنلىگىڭگە ئىشىنىمەن.

— شۇنداق، مەن تا هازىرغىچە بۇ يەرگە زادى كىم ئۈچۈن كەلگەنلىگىمنى ئېيتىپ بېرەلمەيمەن، — دېدى ناستيۇنا ئىقرار بولۇپ.

— سەن كۆڭلۈڭدىكى ئىشلارنىڭ هەممىسىنى چىقىرىۋېتىپ، هېچنېمە بىلەن كارىڭ بولماي، پەقەت ماڭا بالا تۇغۇپ بەر-سەڭلا بولغىنى. بالا ئىككىمىزنىڭ بىردىن-بىر نىجات يولتۇزى-مىز. سەنمۇ مېنى دەپ تارتقۇلۇقلارنى تارتىۋاتىسەن. ئۇنىڭ ئۈستىگە ئۆزەڭمۇ ۋىجدان ئالدىدا خىجىل بولۇپ قالىدىغان ئىشنى قىلىچمۇ قىلمايدىغان ئايالسەن. شۇڭا كۆڭلۈڭمۇ زادىلا ئارامىغا چۈشمەي كېلىۋاتىدۇ. بىراق بالىنى تۇغۇپ بولغىنىڭدىن كېيىن يېنىكلىشىپ قالىسەن. بالا سېنى ئازاپ-ئوقۇبەتتىن قۇتۇلدۇرىدۇ. كىشىلىك دۇنياسىدا بىزنىڭ بالىمىزنىڭ يۈزى ئۈچۈن بولسىمۇ ساقىت قىلىۋېتىلمەيدىغان گۇنا بارمىدۇ؟ ياق، ناستيۇنا، ئۇنداق گۇنا يوق. مۇشۇ سوزۇمنى ئېسىڭدە تۇتقىن. ساڭا تېزرەك تەييارلىق كورگىن دەپ تاپىلاپ قويۇش ئۈچۈن، مەن سېنى كۈتۈپلا كېلىۋاتىمەن. سائەتمۇ-سائەت كۈتۈپ كېلىۋاتىمەن. سەن باغرىڭنى تاشقا ئايلاندۇرۇپ، ئۇنى لاتا

بىلەن چىلىك ئورنىۋال، قۇلىغىڭغا پاختا تىقىۋال، خەقلەر ساڭا ھەرقانچە تىل-ھاقارەت ياغدۇرسىمۇ، سېنى ھەرقانچە زاڭلىق قىلسىمۇ قۇلىغىڭنى يوپۇرۇۋېلىپ پىسەنت قىلما. كېيىنچە، تېخىمۇ مۇشكۈل كۈنلەرگە قالىدىغانلىقىڭنىمۇ بىلىمەن..... سەۋرى-تاقەت قىلغىن، ناستيۇنا. بىراق، زادى قانداقلا بولمىسۇن، بالىمىزنى بەختسىزلىككە ئۇچراتمىغىن. ئاۋادا زادىلا بەرداشلىق بېرەلمەي قالساڭ مېنى ئىزدەپ كەلگىن. مېنى تاپ. مەن سېنى كۈتۈپ تۇرىمەن. مەن سېنى كۈن كورسۇن دەپ، سېنى قوغدىيالارمەنمىكىن دەپ مۇشۇ يەردە تۇرۇۋاتىمەن، مۇبادا ئۇلار ساڭا كۈن بەرمەيدىغان، ياشاشقا زادى ئىمكان بەرمەيدىغان بولسا، مەن ھەرگىز ئۇلارنى كەچۈرمەيمەن، ھەممىسىنى ئۇرۇق-پۇرۇغىنى قالدۇرماي قىرىپ تاشلايمەن، ھەممىسىنىڭ ئۆيىنى قالدۇرماي كويدۇرۇۋېتىمەن، ئۆزەمنى تۇققان ئانام بولسىمۇ رەھىم قىلمايمەن.

ئاندىرىنىڭ ئەسەبىلەشكەن كوزلىرى ئانگارا دەرياسىغا مىختەك قادالدى، بېشى تارتىشىپ قالغاندەك مۇرىسىنىڭ ئۇتتۇرىسىغا پېتىپ قالدى.

— ئاندىرى! ئاندىرى! — دەپ ۋاقىرىدى ناستيۇنا ئۇنىڭ سوزلىرىدىن قورقۇپ كېتىپ.

ئاندىرى ئۇنىڭغا بىپەرۋالىق بىلەن قاراپ قويۇپ، كوڭلىگە سىغماي قالغان، دېمىنى سىقىۋاتقان غەزىپىنى بېسىۋېلىش ئۇچۇن بىر ھازاغىچە لام-جىم دېمەي ئولتۇردى. ناستيۇنامۇ نىمە

دىيىشنى بىلەلمەي تۇرۇپ قالدى. ئۇ تۇيۇقسىز ئۆزىنىڭ قىرچىن
تال كېيىشىنى بانا قىلىپ ئانىگارا دەرياسىدىن ئۆتكەنلىكىنى،
بىراق، يا قىڭراق، يا پالتا ئالغاچ كەلمىگەنلىكىنى يادىغا ئېلىپ،
ئۇنى نېمە بىلەن كېسەرمەن دەپ ئويلاپ قالدى. ئەمما ئۇ بۇ
ئىشنى ئېسىگە ئالغان چېغىدا، گويا بۇ ئىش ئۆزى بىلەن
مۇناسىۋەتسىز، باشقىلارنىڭ ئىشىدەك بولۇپ تۇيۇلدى، ئۇنىڭ
ئۈستىگە كۆڭلى ئۆزىنى مەسخىرە قىلىش ھىسسىياتى بىلەن
تولدى. شۇنداق ئەمەسمۇ، ئۇلارنىڭ ھەر ئىككىلىسى ئىككى
قولى، ئىككى پۇتى بار ئادەم، مەيلى قايسىسى بولسۇن، بىر
ئادەمدەك تۇرسىمۇ ئەمەلىيەتتە بىر ئادەم ئەمەس، بەلكى
بىرقانچە ئادەمنىڭ بىرىكمىسى ئىدى. شۇڭا كىشلەر ئاندىرىنى
تىتىپ بىرنەچچە پارچە قىلىۋەتمەكچى بولۇپ تەرەپ-تەرەپتىن
ھەر يانغا تارتماقتا، سورىمەكتە، تاكى ئۇنى كورغا ئىتتىرىپ
كىرگۈزۈۋەتمىگىچە بولدى قىلمايدۇ. بۇ بىچارە ئادەم ئاندىرى
بولسا باشقىلارنىڭ كۆڭلىدىكىنى تېپىپ بولغىلى بولمايدۇ
دەۋاتقان بولسىمۇ، ئۇ ئۆزىنىڭ كۆڭلىدىكىنى ھەر ھالدا ئاز-تولا
تېپىپ تۇرالايدىغانلىقىنى بىلدۇرسە كېرەك.

ناستيۇنا ياتقان چىمەنلىكتىن چىققان سوغاق نەملىك ئۇنىڭ
بەدىنىگە ئۇتۇشكە باشلىدى، شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئورنىدىن
قوزغىلىپ، يىقىلىپ چۈشكەن دەرەخ غولى ئۈستىگە بېرىپ
ئولتۇردى. ئاندىرى ئۇنىڭغا يېقىنراق بېرىپ ئولتۇردىيۇ، لېكىن
ناستيۇنانىڭ ئېھتىيات قىلغىنىدەك قۇچاقلىۋالماي، بەلكى

گەۋدىسىنى خۇددى سائەت ماياتنىڭگە ئوخشاش تەۋرىتىشكە باشلىدى. قۇياش نۇرى چىمەنلىكتىن يوتكىلىپ، دەريا تەرەپكە ئوتۇپ كەتتى. پەقەت سۇندۇكلا قۇيرۇغىنى لىكىلدىتىپ، قىيىقىنىڭ قۇيىرۇغىدا ئۇ يان-بۇ يان سەكرەپ قويۇپ، كېيىنچە تۇيۇقسىز كوككە قاراپ ئورلىدى-دە، كوزدىن غايىپ بولدى. بىراق ھەش-پەش دېگىچە يەنە پەيدا بولۇپ، بېشىنى توختىماي لىڭشىتىپ، سۇغا سەپسېلىشقا باشلىدى. شەرقىي يېرىم ئۇپۇقنىڭ كۇن چىقىدىغان يېرىدە لەرزان لەيلەپ يۇرگەن ئاق بۇلۇتلار پەيدا بولدى. ئاستيۇنا ھاۋا ئوزگىرىپ قالمىغىيدى دەپ ئەنسىرىگىلى تۇردى.

لىنا دەرياسى بويىغا بېرىپ كەلسەم بولارمۇ-يا؟—دىدى ئاندىرى گەپنىڭ باش-ئايىغىنى چىقارماي.

— لىنا دەرياسى بويىغا دەمسىز؟—دەپ سورىدى ئاستيۇنا ئەجەپلەنگەن ھالدا،—نىمىشقا بارىسىز؟

—ئۇ يەردە مېنىڭ بىرگە جەڭ قىلغان كولىيە تىخونوۋ دەيدىغان بىر دوستۇم بار،—ئۇ گويا گېلىغا بىر نەرسە كەپلىشىپ قالغاندەك قاقلىپ كەتتى، ئارقىدىنلا ھىسلىقى ئادەمنىڭ ئىسمىنى يەنە بىر قېتىم تەكرارلىدى،—كولىيە تىخونوۋ. ئىككىمىز بىر پەيدە بولمساقمۇ (مەن بىرىنچى پەيدە ئىدىم، ئۇ ئۇچىنچى پەيدە ئىدى. ئۇنىڭ ئۇستىگە ھەرقايسى پەي نوۋەت بىلەن رازۋېتكىغا چىققاچقا، دائىم يۇز كورۇشۇپ تۇرالمايتتۇق)، تەلىيىمىز ئوڭدىن كېلىپ قالسا، بىللە بولالايتتۇق. ئۇ تېخى

ئويلەنمەيتسكەن...... قايسى قىز ئۇنىڭغا ياتلىق قىلىنىدىغان بولسا، تەلىيى ئوڭدىن كەلگىنى شۇ. ئۇ ئاقكۆڭۈل، يۇۋاش، ھەم قولى ئەپچىل، قولىدىن ھەممە ئىش كېلىدىغان ئادەم ئىدى. ئۇنىڭ ئۈستىگە ئۇ ناھايىتى مەرت ئىدى، ھەتتا ئەڭ ئاخىرقى بىر كوينىكىنىمۇ ئۈستىدىن سېلىپ خەققە بېرىشكە، ئەڭ ئاخىرقى ئوزۇقلۇق ئاشلىقىنىمۇ بېرىۋېتىشكە رازى ئىدى. ئۇنىڭ مەڭزىدە بىر تاتۇغى بار، گويا زىنىقتا ئوخشاش دەل جايىغا چۈشكەن. ئۇ كىچىكىدە باشقىلار بىلەن ئۇرۇشۇپ قالغىنىدا، ئۇلار ئارا سانچىپ قالدۇرغان تارتۇق ئىكەن. ئىككىمىز "قايسىمىز ئۆلۈپ كەتسەك، ھايات قالغان يەنە بىرىمىز ئۇنىڭ ئويىگە بېرىپ، ئويدىكىلەرگە خەۋەر يەتكۈزىمىز" دەپ كېلىشىۋالغان ئىدۇق. ئۇ لېنا دەرياسى بويىدىن، مەن ئانگارا دەرياسى بويىدىن بولغاچقا، ئاز-تولا يۇرتداشلىغىمىزمۇ بار، قايسىمىزنىڭ ئويىگە بارماقچى بولساق ئانچە كوپ يول يۈرۈش ھاجەتسىز. مەن بىر ئاز غەلىتىرەك ئادەم ئوخشايمەن. مەن ئۇنىڭدىن: "ئەگەر ئىككىمىز تەڭلا ئولۇپ كەتسەك قانداق قىلىمىز؟" دەپ سورىسام، ئۇ: "ئانگارا دەرياسى بىلەن لېنا دەرياسى بىر بىرىگە قوشۇلۇپ كەتمىسىلا، ئىككىمىزمۇ تەڭ ئولۇپ كەتمەيمىز،" دىگەن ئىدى، — ئاندىرى پىسسىڭىدە كۈلۈۋېتىپ، ئارقىدىنلا يەنە چوڭقۇر بىر ئۇھ تارتتى، — مەن ئۇنىڭغا ئوزەمنىڭ بىلىم-سەۋىيەمنى كورسىتىپ: "بۇ ئىككى دەريا ئاخىردا بىر بىرىگە قوشۇلۇپ كېتىدۇ. ھەممە دەريالار

دېڭىزغا قۇيۇلىدۇ دېگەن شۇ-دە" دېسەم، ئۇ: "بۇ ئېقىنكى دەريانىڭ دېڭىزغا قۇيۇلغىنى ئۇلگىنى. ئۇلار ئۇزلىرىنىڭ يولىدا ئېقىپ تۇرغىنىدا ھايات ھېساپلىنىدۇ، دېڭىزغا قۇيۇلغان ھامان ئۇلۇپ كېتىدۇ. بىزمۇ شۇنىڭغا ئوخشاش، ئۇلگەندىن كېيىن ئۇ ئالەمگە كېتىمىز" دېدى. مەلۇم بىر كۈنى تاڭ خىرە-شىرە يورۇۋاتقاندا بىز رازۋېتكىدىن قايتىپ كەلسەك، باشقىلار ماڭا كولىيەنىڭ جەڭدە ئۇلۇپ كەتكەنلىكىنى، جەسىدىنىڭ قايتۇرۇپ كېلىنگەنلىكىنى ئېيتتى. ئەمدى مەن ئۇنىڭ ئۆيىگە بىر قېتىم بېرىپ، ئائىلىسىدىكىلەرگە بۇ خەۋەرنى ئېيتىپ قويسام بولارمى-كىن، — ئۇ ھەتتا دېمىنىمۇ ئېلىۋالماي سۆزىنى داۋاملاشتۇرى-ۋەردى، — مەن ئۇنىڭ قەيەرگە كۆمۈلگەنلىكىنى بىلىمەن، ئۇنى ئۆز قولۇم بىلەن يەرلىككە قويغان ئىدىم. بۇ ئىشنى ئۇنىڭ بىلەن كېلىشىپ قويغاندىكىن، ۋەزىمدىن يانماسلىقىم كېرەك......

— سىز قانداقمۇ بارالايسىز؟ — دەپ سورىدى ناستيونا خاتىر-جەم بولالماي.

— مەن يىراق جايدىن كەلگەن ئادەم بولۇۋالسام بولۇۋې-رىدۇ. ئۇ كەنت ئاران ئالقانچىلىكلا كېلىدۇ. مەن ئۇ يەرگە بېرىپ بىر دەم ئولتۇرۇپ، ئەھۋالنى سۆزلەپ بەرگەندىن كېيىن، دەرھال قايتىپ كېلىمەن. مەن ئۇنى يەرلىككە قويغاندا كۆز يېشى قىلمىدىم، ئارمىيىدە ئادەم ئۇلسە كۆز يېشى قىلىپ يۈر-مەيمىز. بىراق يېقىندا ئۇ يادىمغا يېتىپ قېلىشۋىدى، كۆز ياشلىرىم ئىختىيارسىز مونچاقتەك تۆكۈلدى. مەن باغرى قاتتىق

ئادەم ئەمەسمەن، ناستيونا. ئەگەر باغرى قاتتىق ئادەم بولغان بولسام ئىدىم، كۈنىمىز ياخشى ئۆتكەن بولاتتى. مەن كۆپ ئويلاپ كەتتىم، ئويلاۋېرىپ بېشىم قېيىپ، كۆزلىرىم قاراڭغۇلىشىپ كەتتى، ماغدۇرىمدىن كەتتىم، بىراق بارلىق ئوي-پىكىرلىرىم يىڭنىگە ئوخشاش......ماڭا سانچىلىۋەردى......مەن كۆڭلۈمدە: "بۇنىڭدىن كۆرە ئۆزەمنى مەلۇم قىلغىنىم تۈزۈك ئوخشايدۇ — قانداق بىر تەرەپ قىلسا شۇنداق بىر تەرەپ قىلار ئىدى، قانچە قاتتىق چارە كۆرسە شۇنچە ياخشى، ئۆزەم تاپقان بالا ئەمەسمۇ. ئۆزەمنى ئۆلتۈرۈۋالغاندىن كۆرە بۇيرۇققا بىنائەن مۇشۇنداق ئىشلارنى بىر تەرەپ قىلىدىغان كىشىلەرنى مېنىڭ بۇ ئەنزەمنى بىر ياقلىق قىلىۋېتىش ئىمكانىيىتىگە ئىگە قىلغىنىم تۈزۈك. مېنىڭ ئۆلۈمۈم بىلەن ئۆز ئىشىنى تۈگىتىۋالسۇن، بۇنداقتا ئۇلارنىڭمۇ كۆڭلى ئارامغا چۈشىدۇ، مېنىڭمۇ ئارامغا چۈشىدۇ" دەپ ئويلىدىم، — ناستيونا دىمىنى قىسىپ، ئۇنىڭ ھەر بىر ئېغىز سۆزىنى قالدۇرماي ئاڭلىۋېلىشقا تىرىشتى. بىراق ئاندىرى سۆزلەپ مۇشۇ يەرگە كەلگەندە، كەسكىن تۈردە بېشىنى ئىغاڭلىتىپ، سۆزىنى داۋاملاشتۇردى، — ياق، مەن ئۆزەمنى مەلۇم قىلمايمەن. بۇ جاندىن ئايرىلىپ قېلىشىمدىن قورققانلىقتىن ئەمەس، ماڭا ئۆلۈم جازاسى بېرىش، ئېھتىمال، ياخشى ئىشتۇ. ھېچ بولمىغاندا كىشىلەر بىرەر ئازگال كولاپ مېنى كۆمۈپ قويۇشىدۇ. بۇ يەردە بولسا جەسىدىمنى يىغىشتۇرۇپ قويۇشقىمۇ ئادەم چىقمايدۇ. مەن سىلەرنى مېنىڭ كاساپىتىمگە

ئۇچراپ قالامدىكىن دەپ قورقىمەن. ئەگەر باشقىلار بالىنى مېنىڭ تاپقانلىقىمنى بىلىپ قالىدىغان بولسا، سېنى جەزمەن قاتتىق قىين ـ قىستاققا ئالىدۇ. ئۇزەمنىڭ گۇنايى بولغاندىكىن، مەيلى، بىراق سەن نىمە ئۇچۇن بۇنداق ئازاپ ـ ئوقۇبەتكە قالىدىكەنسەن؟ ئۇنىڭ ئۇستىگە بالا ئانا قوسىقىدىن يەرگە چۇشۇپلا قارىلىنىپ قالسا ئۇ قارىنى ئۇمۇرۋايەت يۇيالمايدۇ، ئۇمۇرۋايەت ئوبدان كۇن كورەلمەيدۇ. ياق، مەن زادى ئۇزەمنى مەلۇم قىلمايمەن. سەن مەندىن قانداق قىلىمىز دەپ سوراۋاتىسەن، سېنىڭچە مەن قانداق قىلىش كېرەكلىكىنى ئىچىمدە ئويلاپ باقماپتىمەنمۇ؟ بۇ ئىش ئۇستىدە باش قاتۇرماپتىمەنمۇ؟ بىز يەنىلا سەۋرى ـ تاقەت بىلەن كۇتۇپ تۇرۇۋېرەيلى، ۋاقتى كەلگەندە قانداق قىلىش كېرەكلىكى تەبىي ھالدا ئايدىڭلىشىپ قالىدۇ. گەپنىڭ راستىنى ئېيتسام، مەن ئېھتىمال لىنا دەرياسى بويىغا بىر قېتىم بېرىپ كېلەرمەن. بىراق خاتىرجەم بولالماسلىق تۇپەيلىدىن بېرىپمۇ يۇرمەسمەن. ناستيۇنا، ئەگەر مەن يېنىڭدىن يىراققا كېتىپ قالسام، ئەندىشىگە چۇشىمەن، قورقۇپ قالىمەن، پەقەت سېنىڭ يېنىڭدا تۇرسالا ئاندىن ھايات تۇرالايمەن. ئەتىگىنى كوزۇمنى ئۇۋۇلاپ ئېچىپ، ئويغانغان ھامان كوڭلۇمدە: "ھازىر ناستيۇنا نىمە ئىش قىلىۋاتىدىغاندۇ، ئورنىدىن تۇرغانمىدۇ؟" دەپ ئويلايمەن. كۇندۇزى تالا ـ تۇزدە ئايلىنىپ يۇرگىنىمدە يەنىلا: "ھازىر ناستيۇنا قەيەردىدۇ؟ مېنىڭ ئۇستۇمدە نىمە غەملەرنى يەۋاتقاندۇ؟" دەپ

ئويلاپ كېتىمەن. قىسقىسى، مەن يەنىلا ھېلىقى سوزۇمنى تەكرارلايمەن: سەۋرى-تاقەت قىل، ناستيۇنا، سەۋرى-تاقەت قىل. ئاغزىڭنى ئاچما. ھەرگىز ھېچكىمگە ئېيتقۇچى بولما. ماڭا نىسبەتەن، سەن خوتۇنۇم ئەمەسسەن، خوتۇنۇم بولغان بولساڭ، ئويدە بىللە تۇرغان بولاتتۇق، مەن ئۇچۇن سەن پۇتۇن بىر دۇنياسەن، ئالەمدىكى بارلىق نەرسىلەر ساڭا چېتىقلىق. ئۇنى ھەرقانچە قىلغان بىلەنمۇ تاشلىۋېتەلمەيسەن.

— كېپىڭىزنى قاردىڭا، ئاندىرى، نىمە دىگىنىڭىز بۇ؟ — دىدى ناستيۇنا ئۇنىڭ باغرىغا ئوزىنى تېخىمۇ چىڭ يېقىپ. ئۇنىڭ كوڭلى تارتىنىش ۋە ئالاقزادىلىك ئارىلىشىپ كەتكەن خوشاللىققا چومدى. ئۇ شۇ تاپتا گويا ئۇپۇقتىكى رەڭدار شەپەقنىڭ تاڭ شەپىغى ياكى كەچكى شەپەق ئىكەنلىكىنى بىلەلمەي قالغان ئازغۇنغا ئوخشايتتى.

— مەن گاچا بولۇپ يۈرۈشتىن تويدۇم. مېنىڭمۇ گەپ قىلغۇم كېلىدۇ. ئاشۇ يىلى ئىلىيىن بايرىمىدا①، ئىككىمىزنىڭ بىرلىكتە ئۇستەڭ شاخاپچىسىدىن ئوتۇپ، دەريانىڭ ئۇ قېتىدىكى توپىلىكتە ئوت-چوپ ئورۇغانلىقىمىز ئېسىڭدىمۇ؟ شۇ يىلى ئوت ئورۇش مەيدانىدىكى ئوت-چوپلەر شالاڭ بولۇپ، ئوت-چوپنى

① ئىلىيىن بايرىمى — مۇقەددەس ئىلىيىن بايرىمى بولۇپ، ئۇ گۇلدۇرماما بايرىمى دەپمۇ ئاتىلىدۇ. بۇ روسيە پىراۋوسلاۋىيە دىنىنىڭ بايرىمى بولۇپ، رۇس كالىندارى بويىچە 7-ئاينىڭ 20-كۇنىگە توغرا كېلىدۇ.

دەريانىڭ ئۇ تەرىپىگە ئۆتۈپ ئورۇشقا توغرا كەلگەن. ئۇ كۈنى ھاۋا ھەم دىمىق ھەم ئىسسىق ئىدى، كوكۇيۇن ئىككىمىزنى ئۆلگۈدەك چاقتى، ئۇنىڭ ئۈستىگە يەر ئېگىز-پەس بولغاچقا، ئوغاقنىمۇ تۈزۈكرەك ئىشقا سالالمىغان ئىدۇق. بايرام بولۇۋاتقاندا ئىككىمىزنى ئوت ئورۇپ كېلىشكە ئەۋەتىشى ئادەمنى ھەممىدىن بەك چېچىلدۇرغان ئىدى، ئۇنىڭ ئۈستىگە ئىككىمىزمۇ: "ئوت ئورۇغىلى بارغان ياخشىمۇ ياكى بارمىغان ياخشىمۇ" دېگەن مەسىلە ئۈستىدە بىر يەرگە كېلەلمىگەن ئىدۇق. شۇ كۈنى ئارام ئېلىشقا قويۇپ بېرىلمىگەن بولسىمۇ، لېكىن ھەممەيلەن ئىشقا چىقمىغان ئىدى. ئۇنىڭ ئۈستىگە ئىلئىن بايرىمىدا ئادەت بويىچە چاقماق چېقىپ، يامغۇر ياغاتتى، شۇ كۈنىمۇ شۇنداق بولۇش ئالدىدا تۇراتتى. يادىڭىزدىمۇ؟

— يادىمدا. نىمىشقا يادىمدا بولمىسۇن؟ بۇ ئورۇش پارتلاشنىڭ ئالدىنقى بىر يىلى يازدا بولغان ئىش. سىز شۇ يازدا بوغالتىر بولمايمەن دەپ ئىستىپا بەرگەن ئىدىڭىز، ئىننوكېنتى ئىۋانوۋىچ سىزنىڭ ئورنىڭىزغا بوغالتىر بولغان.

— شۇنداق، ئىككىمىز يول بويى ماي تارتىشىپ، ئورۇشقىمىز كېلىپلا ماڭغان ئىدۇق. بىراق نىمە ئىش ئۈچۈن ئورۇشماقچى بولغانلىقىمىزنى ئۆزىمىزمۇ دەپ بېرەلمەيتتۇق. مەن ساڭا بىر قاراپ قويۇپ كۆڭلۈمدە: "ئەڭ ياخشىسى بىرنىمىلەرنى دەپ، بۇنى يىغلاتسام، ئاندىن كېيىن يىغىرىغا تۈز سەپكەندەك، ئىچىمدىكى دەيدىغانلىرىمنى قالدۇرماي دەۋالسام" دەپ ئويلىغان

www.uyghurkitap.com

ئىدىم. سەنچۇ، سەنمۇ ماڭا كوزۇڭنىڭ قۇيرۇغىدا قاراپ قويۇپ،
ئاغزىڭنى چىڭ يىمىرىپ، ئاچچىغىڭنى ئىچىڭگە يۇتۇپ تۇرغاندەك
قىلاتتىڭ. راستىنى ئېيتقاندا: "بارە نېرى، بۇ ئىشنى بىز
قىلىپ ئولتۇرماي، كەنتكە قايتىپ كېتەيلى" دەپ، نىمە قىلىش
كېرەكلىگىنى ئويلاش لازىم ئىدى. بىراق زادىلا شۇنداق
ئويلاپ باقمىدۇق، ھېچقايسىمىز ئېغىز ئاچمىدۇق. پۇشۇلداپ
تىنىپ، لام-جىم دىمىدۇق. تۇيۇقسىز، چاقماق چېقىپ، يامغۇر
قۇيۇۋەتمەي، ئەكسىچە قاياقتىندۇر ئازراق ئوتكۇنچى يامغۇر
ياغدى. بۇ يامغۇر ئۇستىۋېشىمىزغا چۇشۇپ، ھەم بىزنى راھەت-
لەندۇردى، ھەم قەلبىمىزنى ئىللىتتى، بىراق بۇ ئوتكۇنچى
يامغۇر قاياقتىن كەلگەن بولغىيدىكىن-تاڭ. كوكتە بىر پارچە
بۇلۇتمۇ كورۇنمەيتتى. كېيىنچىرەك ھاۋا تۇتۇلغان بولسىمۇ،
لېكىن شۇ چاغدا ئاسمان گويا ئەينەكتەك سۇپ-سۇزۇك ئىدى.
ئىككىمىز توختاپ قېلىپ، بىر بىرىمىزگە قارىشىپ قالغان
ئىدۇق. ھىلىمۇ ئېسىڭدىمۇ؟ ئىككىمىز تىل بىلەن ئىزھار قىلغىلى
بولمايدىغان دەرىجىدە خوشال بولۇپ كەتكەن ئىدۇق، چۇنكى
دەل ۋاقتىدا شۇنداق يامغۇر يېغىپ بەرگەن ئىدى، چۇنكى بۇ
ئەتراپتا يالغۇز ئىككىمىزلا قېلىپ قالغان ئىدۇق، چۇنكى
ئىككىمىز زادىلا ئۇرۇشۇپ قالمىغان ئىدۇق، ئۇنىڭ ئۇستىگە
شۇ يامغۇر يېغىشتىن ئىلگىرى بۇ يەردە ئىشلەۋاتقان ئىككىيلەن
گويا ئىككىمىز بولماي، بەلكى باشقا كىشىلەردەك. ئىككىمىز
يامغۇر ياققاندىن كېيىن يۇز كورۇشۇش ئۇچۇن بۇ يەرگە

يۈگۈرۈپ كەلگەندەك بولۇپ تۇيۇلغان ئىدى. يالغۇز مېنىڭلا ئەمەس، بەلكى ئىككىمىزنىڭلا كۆڭلى بىردىنلا ئېچىلىپ كەتكەن ئىدى. شۇ چاغدا شۇنداق بولغانىغۇ؟ نېمە ئۈچۈن شۇنداق بولغانتى؟ بۇلارنىڭ ھەممىسى ئازغىنا يامغۇر ياققانلىقتىنمۇ؟ ئەمگەك قىلىش ھاجەتسىز بولۇپ قالغانلىقتىنمۇ؟

— كېيىنچە ئىككىمىز پۇرچاقلىققا كەتكەن ئىدۇق......

— پۇرچاقلىققا ئۇنىڭدىنمۇ كېچىكىپرەك بارغان ئىدۇق. ئىككىمىز ئاۋال ئوغاقنى تاشلىۋېتىپ، ئاندىن قۇچاقلاشقان ئىدۇق. ئۇ يامغۇر نېمە ئۈچۈنكىن ـ تاك، كىيىملىرىمىزنى ھۆل قىلىۋەتمىگەن ئىدى. ئۇ ياغا ـ ياغمايلا ئىز ـ دېرەكسىز كۆزدىن غايىپ بولغان ئىدى. ئۇ گويا تۇمان ياكى خاسىيەتلىك شەبنەمگە ئوخشاپ كېتەتتى. راستىنى ئېيتقاندا، ئېھتىمال، دەل شۇ يامغۇر ياققانلىقتىن ئىككىمىزمۇ سېھىرلەنگەندەك بولۇپ قالغان بولغىيدۇق. ئارقىدىنلا سەن ماڭا پۇرچاقلىققا بارايلى دېدىڭ، شۇ چاغدا سەن مېنى نەگە بارغىن دېسەڭ، ئارقاڭدىن شۇ يەرگە باراتتىم. قارىمامسەن، مانا ھازىر بۇ ئىشنىڭ ئېسىمگە كېلىپ قالغىنىنى......

— ئاندىرى، ھازىر ئىككىمىز بۇ يەردە ئولتۇرۇۋاتىمىزمۇ؟ ئۇنداق بولمىسا ئەينى يىلى ئوت ـ چۆپ ئورۇغانلار ئىككىمىز بولماي، باشقىلار بولمىغىيدى؟

ئاندىرى بېشىنى قىسايتىپ، ئاچچىق خىيالغا پاتتى.

— بۇنى بىلمەيمەن. ئىككىمىزمۇ ئەمەس، باشقىلارمۇ ئەمەس، ئېھتىمال ئۈچىنچى بىر شەخسلەردۇر. كېيىن ئۇرۇش بولدى......

ھەر خىل ئىشلار يۈز بەردى، ياق، — تۇيۇقسىز ئۇنىڭ پۈتۈن
ۋۇجۇدى تىترەپ كەتتى، — ئۇ ئىككىمىز ئىدۇق، ناستيۇنا،
ئىككىمىز. ھازىرمۇ ئىككىمىز بىللە ئولتۇرۇۋاتىمىز. ئۇنداق
بولمىسا قانداقمۇ بۇ ئىشلار مېنىڭ ئېسىمدە تۇرسۇن. ئۇ ئىككى-
مىز. ئوتكەنكى ئىشلاردىن ھېچقانداق ئىز-خاتىرە قالمىدى
دېگىلى بولمايدۇ. ئىككىمىزنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى ئىشنىڭ ھەم-
مىسى كوڭۇلسىز ئىش ئەمەس. كوڭۇللۇك ئىشلارمۇ بولغان،
شۇنداقمۇ؟

— كوڭۇلسىز ئىشلارنى ئېسىڭىزدە ساقلاپ نېمە قىلىسىز؟

— ھەرقانداق ئىشنى ئەستە ساقلاش كېرەك، ناستيۇنا.
ھەرقانداق ئىشنى ئەستە ساقلاش كېرەك. بىراق كوڭۇلسىز
ئىشلار گويا ئىشتاننىڭ ئىچىدىكى نەرسىگە ئوخشاپ كېتىدۇ،
زورۇرىيىتى بولمىسا ئاچماسلىق كېرەك.

— بىراق سىز ئېسىڭىزدە ساقلىۋاپسىزغۇ؟......

ناستيۇنا ئوزىنىڭ يۈرەك تارىلىرىنى يېقىملىق ۋە لېكىن
ئاجايىپ تۇيغۇ بىلەن تىترىتىدىغان ئەسلىمە قايىنىمىغا ھوشىنى
يوقاتقان ھالدا غەرق بولدى، شۇڭا ھېچنېمە بىلەن كارى
بولمىدى. مەيلى ئاندىرىنىڭ كېيىملىرى قانچە جۇل، يۈز-كوزى
قانچە مەينەت بولسۇن، ئۇنى ئوزەمنىڭ ئاندىرىيىم، باغرىم،
كوڭۇل خوشۇم دەپ قارىدى. ئۇنىڭ تۇرمۇشىدا شۇنچىلا بەخت
نېسىپ بولغان! قۇياش تاغ كەينىگە ئولتۇردى، قارشى قىرغاق-
تىكى ئورمانلىق ئۈستىدە ئەڭ ئاخىرقى كەچكى شەپەق چاقناۋا-

تاتتى، ھاۋا قوغۇشۇنغا ئوخشاش ئۇيۇشۇپ قالغاندەك بولدى، ئەتراپتىكى دەل-دەرەخلەر قارىيىپ، سۇرلۇك كۆرۈنۈشكە باشلىدى. مانا شۇ چاغدىلا ناستيۇنا ئەس-ھۇشىنى يوقاتقاندەك بولۇپ قالغان ھالەتتىن ئويغاندى. ئۇنىڭ ئالدىدا غازاڭ تاشلايدىغان قارىغاينىڭ ئاللىقاياقتىن كېلىپ قالغان بىر تال شېخى بىلىنەر-بىلىنمەس سىلكىنىۋاتاتتى. قارىغاي شېخىدا تەرتىپلىك يىڭنە يوپۇرماقلار سوكەلگە ئوخشاش كورۈمسىز، ھۇررەك-ھۇررەك ئوسمىدىن باش كوتىرىپ چىققان ئىدى. ئۇنىڭ يېنىدا ئاندىرى ئاستاغىنا پۇشۇلداپ تىنغان پېتى ئولتۇراتتى. ناستيۇنا ئەس-ھۇشىنى يىغقاندىن كېيىن ئۇشتۇمتۇت چوچۇپ:

—ۋاي خۇدايىمەي، تال كېسەلمىسەم ئويگە قانداق قايتىپ بارالايمەن؟! يېنىڭىزدا قەلەمتۇراچ بارمۇ؟—دېدى.

—بار.

—ئەمىسە تېزرەك ماڭايلى.

ئاندىرى ناستيۇناغا ھەمرا بولۇپ تال كېسىشكە ماڭدى. يول ماڭغاچ ئۇنىڭدىن بىر ئىشنى سۈرۈشتۈردى. ناستيۇنا شۇ چاغدا بۇ گەپ ئۇستىدە چوڭقۇر ئويلاپ ئولتۇرماي، ئاڭلاپلا بولدى قىلغان ئىدى. كېيىن ئاندىرىنىڭ نېمە ئۈچۈن بۇ ئىشنى سۈرۈشتە قىلىپ قالغانلىقىنى چۈشىنىپ قالدى.

—ئېيتقىنا، ناستيۇنا، مەن بۇ يەرگە قايتىپ كەلگەندىن كېيىن، بىزنىڭ كەنتتىن ئەسكەرلىككە كىرگەنلەرنىڭ ئىچىدىن

ئولۇپ كەتكەنلىرى بارمىكەن؟ بىرەرسىنىڭ قۇربان بولغانلىقى توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش تاپشۇرۇۋالغانلار بارمۇ؟

— سىز قايتىپ كەلگەندىن كېيىنمۇ؟

— ھەئە.

— يوقتەك تۇرىدۇ. شۇنداق، يوق. قۇربان بولغانلارنىڭ ئاخىرقىسى ۋولوديە سوموۋ ئىكەن، ئۇ تېخى بۇلتۇر كۈزدىكى گەپ.

— ھە......ھە.

ئاندىرىنىڭ بۇ كېيىنى ئۆزىنىڭ گۇنايىنى يېنىكلىتىش ئۈچۈن قىلىنغان ئىدى. شۇنىڭ بىلەن ناستيۇنا چوڭقۇر ئويلىنىشقا باشلىدى: ئاندىرى نىمە ئۈچۈن بۇ ئىشنى سۈرۈشتە قىلىدۇ، سۈرۈشتە قىلىپ نىمە قىلماقچى؟ يالغۇز ئۆزىنىڭ كوڭلىگە ئازپاز بولسىمۇ ئارام بېرىش ئۈچۈن شۇنداق قىلىۋاتامدۇ ياكى ئۇنىڭدىن باشقا سوقۇۋاتقان چوتى بارمىدۇ؟

19

ئاردىن بىرنەچچە كۈن ئۆتكەندىن كېيىن، ناستيۇنا يەنە قېيىق ھەيدەپ ئاندىرىنى يوقلاپ كەلدى. بۇ قېتىم مىخنىچ سۇغا چۈشۈرگەن ئۆزلىرىنىڭ قېيىغىنى ھەيدىگەن ئىدى. ئەتىگەندىن تارتىپ ئۈزۈلمەي يامغۇر ياغماقتا ئىدى، يامغۇر قاتتىق

ياغمىغان بولسىمۇ، لېكىن ئۇنىڭ ئەلپازى يامان بولۇپ، ھاۋانى بىردىنلا سوۋۇتۇۋەتتى، ئېتىزلىقتا ئىشلەشكە بولمىدى. شۇنىڭ ئۈچۈن ناستيۇنا ئۆزىنىڭ كوكتاتلىقىدا ئىشلىمەكچى بولدى. ئۇ يەردە ئاران بىر تاختا يەرلا تەرخەمەك تېرىش ئۈچۈن ئېچىلغان بولۇپ، ئۇنى ئاغدۇرۇپ قويۇشقا توغرا كېلەتتى، بىراق يامغۇر يېغىۋېرىپ، مۇشۇنچىلىك ئىشنىمۇ قىلغىلى قويمىدى، كېيىملىرى چىلىق-چىلىق ھۆل بولۇپ كېتىپ، تولىمۇ بىئارام بولدى. ئۇ بۇ بىر كۈننى بىكاردىن-بىكار، قىلچە مەنىسىز ئۆتكۈزۈۋەتمەسلىك ئۈچۈن، قېيىق ھەيدەپ ئېرىمنىڭ يېنىغا بېرىپ كېلەي دېگەن يەرگە كەلدى، كۆڭلىگە پۈكۈپ كەلگەن بىر ئىشنى پۈتتۈرۈۋېتىش مەقسىدىدە، ئۆزى مىڭ تەستە قولغا چۈشۈرگەن پاشلىقنى، ئۇنىڭدىن باشقا يەنە پاشا-كومۇتىلاردىن ساقلىنىدىغان كىچىك بىر قۇتا كوكس مېيىنى ئۇنىڭغا ئاپىرىپ بەرمەكچى بولدى. ناستيۇنا مىخئىچنىڭ ئۆيدە بولمىغانلىقىدىن خوشال بولدى، ئەمدى ئۇنىڭغا ئۆزىنىڭ نىمە ئۈچۈن سىرتقا چىقىدىغانلىقىنى چۈشەندۈرۈپ ئولتۇرۇش ھاجەتسىز ئىدى؛ سېمېيونوۋناغا كەلسەك، ناستيۇنا ئۇنى بېلىق تۇتۇشقا بېرىپ كېلەي دەپ ئالداپ كېتەلەيتتى. چۈنكى سېمېيونوۋنا: "قارىماسلەر كىشلەرنىڭ ھەممىسى بېلىق تۇتۇۋاتىدۇ. بىراق بىزنىڭ ئائىلىمىز ئانگارا دەرياسىدىكى بىرەر تال بېلىقچانىڭ قۇيرۇقىنىمۇ كورۇپ باققىنى يوق" دەپ غودۇڭشىپلا كەلگەن ئىدى. ناستيۇنا ئۆزىنىڭ پىيادە باردىغانلىقىنى ياكى قېيىق

www.uyghurkitap.com

ھەيدەپ بارىدىغانلىغىنى سېميونوۋناغا بىلدۈرمەسلىك ئۈچۈن، قىسقىچىلا "بىرىپ كېلەي" دەپ قويىدى، ئىشقىلىپ پىيادە مېڭىپ بارسىمۇ، قېيىق ھەيدەپ بارسىمۇ، "بىرىپ كېلەي" دېيىشكە بولىۋېرەتتى. سېميونوۋنا تېخى جاۋاپ بىرىشكە، ئۇنىڭ بىرىشىنى توساش ياكى بىرىشقا ئىجازەت بىرىش ھەققىدە گەپ قىلىشقا ئۈلگۈرمەيلا ناستيۇنا ئىشىكتىن ئىتىلىپ چىقىپ كەتتى-دە، ئانگارا دەرياسى بويىغا قاراپ يۈگۈردى. پالاق مونچىنىڭ دالىنىدا قويۇقلۇق بولۇپ، ئۇ يەردە يەنە قوزۇققا ئىلىپ قويۇلغان بىرنەچچە قارماقلىق كونا بېلىق تورىمۇ بار ئىدى. ناستيۇنا ئۇلارنى پوملاپلا ئېلىپ، دەريا بويىغا ئۈچقاندەك يىتىپ باردى-دە، قېيىقنى ئىتتىرىپ سۇغا چۈشۈردى. ئۇ قېيىقنى ئاۋال ئېقىمغا قارشى ھەيدىمەي، ئېقىم بويلىتىپ ھەيدىدى. ئارىدىن بەش مىنۇت ئۆتكەندىن كېيىن، كەنت پەردىگە ئوخشاش بىپايان يامغۇر تۇمانى ئارقىسىدا كوزدىن غايىپ بولغاندا، قېيىقنىڭ بېشىنى بۇراپ، دەريادىن توغرا كېسىپ ئۆتۈشكە باشلىدى.

يامغۇر تامچىلىرىنىڭ دەرياغا چۈشۈشىدىن تارالىغان بوش ئاۋازلار كېلىپ تۇراتتى. دەريا يۈزى غۇۋا كۆلرەڭ تۇس ئالغان ئىدى. دەريانىڭ ئوتتۇرىسىدىكى سۇ يالاپ داغلاشتۇرۇۋەتكەن ئارال سۇ يۈزىدىن ئاز-پاز كوتىرىلىپ تۇراتتى، ئۇ كىشىگە پەس-لەپ چۈشكەن قارا بۇلۇتنى ئەسلەتەتتى. ئاسمانمۇ يامغۇردا غۇۋالىشىپ كەتكەن، ياكى توغرىراق قىلىپ ئېيتقاندا، ئاسمان پۈتۈنلەي كوزدىن غايىپ بولغان ئىدى، ئۇ گويا تاغ كەينىگە

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

ئولتۇرغان قۇياشتەك ئاللىقانداق جايغا ئۆزىنى ئالغان، ئۇ يەردە ھازىر بىپايان بوشلۇقلا قېپقالغان ئىدى. ناستيۇنا ئۈچىنچى ئاينىڭ شۇئىرغانلىق بىر كۈنىدىمۇ ئۆزىنىڭ مانا مۇشۇ يەردە، مۇزلاپ كەتكەن دەريا يۈزىدە ئىلدام ماڭغانلىقىنى ئېسىگە ئالدى. پەسىل ئالماشقان بولسىمۇ، ئۆزىنىڭ ئەھۋالىدا قىلچە ئۆزگىرىش بولمىغان ئىدى. مەيلى قىش، مەيلى ياز بولسۇن، ھاۋا ئوسال كۈنلەرنى تاللاپ، بىرلا يەرگە بىرلا مەقسەت ئۈچۈن ئارقا-ئارقىدىن بىر ئامال قىلىپ بىرىپ كېلىپ تۇردى. ناستيۇنا چاپىنى ئۈستىگە كىلىيونكا يامغۇرلۇق يېپىنچاقلىۋالغان بولسىمۇ، لېكىن ئۇ ئاللىقاچان كاردىن چىققاچقا يامغۇر ئۆتۈپ، دۈمبىسىنى بويلاپ ئېقىپ، ئۇنى بەكمۇ بىئارام قىلىۋاتاتتى. چىلىق-چىلىق ھول بولۇپ كەتكەن چاپانمۇ دۈمبىسىگە چاپلىشىپ، ئۇنى ناھايىتى ئازاپلىماقتا ئىدى. ناستيۇنا قاپىقىنى تۈرۈپ، چاپاننىڭ تېنىگە چاپلىشىپ قالماسلىقى ئۈچۈن دۈمبىسىنى پات-پات قىمىرلىتىپ، پالاق تۈرۈش رېتىمىنىمۇ قالايمىقانلاشتۇرۇۋەتتى.

ئۇ ئانىگارا دەرياسىدىن ئۆتۈپ، ئۇستەڭنى تاپتى-دە، قېيىقنى ئوڭغا بۇراپ، يۇقۇرى ئېقىمغا قاراپ ھەيدەپ، دەريا ئېغىزىدىن يىراق بولغان، شاخلىرى ئۇستەڭگە ساڭگىلاپ چۈشۈپ تۇرغان بىر تۈپ باراقسان ئاق قېيىن دەرىخى ئاستىغا كېلىپ توختىدى، بۇ يەردە ھەم ئۆزىنى كىشىلەرنىڭ كۆزىدىن چەتكە قاچۇرغىلى، ھەم يامغۇردىن ساقلانغىلى بولاتتى.

ئۇ بىر بېلىق تورىنى يىپىنىغا ئېلىۋېلىپ، يەنە بىرىنى قېيىقتا قالدۇرۇپ قويدى. قىرغاقتا چىققاندىن كېيىن، ھەر ھالدا قېچىپ چىقالىدىم، ھەر ھالدا كوزلىگەن يېرىمگە يېتىپ كېلەلىدىم، ئۇنىڭ ئۇستىگە ھەش-پەش دىگىچىلا كېلىپ قاپتىمەن دەپ، ھېرىپ ماغدۇرى قالمىغان ھالدا بىر ئۇھ تارتتى. ناستيۇنا ئۆزىنىڭ يەنە قايتىپ كەتمىسە بولمايدىغانلىغىنى ئېسىگە ئېلىپ، بىر بېلىق تورىنى يىپىنىغا ئېلىۋالغان ئىدى. ئەمدىلىكتە بۇ ئەر-خوتۇن ئىككىيلەننىڭ ئەھۋالى ئاستىن-ئۇستۇن بولۇپ كەتكەن ئىدى: ئەزەلدىن كىشىلەرنىڭ كەينىگە يېنىشى ئالدىغا قاراپ ماڭغاندىن كوڭۇللۇكرەك بولىدۇ. بىراق بۇلارنىڭ بۇنداق ئەمەس ئىدى. ئاندىرى ئۆزىنىڭ سەۋەنلىگى تۇپەيلىدىن تۇرمۇشنى تۇيۇق يولغا باشلاپ قويغان جايغا قانداقمۇ قايتىپ بارالىسۇن؟! ئۇ — ناستيۇنا بۇنىڭدىن يېرىم يىل ئىلگىرىكى مۇھىتىنى قانداقمۇ ئەسلىگە كەلتۈرەلىسۇن؟! بۈگۈن قېيىقنى ھەيدەپ قايتىپ كېتەشىدە جەزمەن ئاجايىپ قىينىلىدۇ؛ دەريا يەنىلا شۇ ئانگارا دەرياسى بولسىمۇ، لېكىن ئۇ كەلگەن چاغدىكىدىن بەش ھەسسە كېڭىيىپ كەتكەندەك؛ پالاق يەنىلا شۇ پالاق بولسىمۇ، لېكىن قولىغا ئالغاندا كەلگەن چاغدىكىدىن ئېغىرلىشىپ قالغاندەك؛ سۇ يەنىلا شۇ سۇ بولسىمۇ، لېكىن كەلگەن چاغدىكىدىن قورقۇنچلۇق، تىرەن بولۇپ قالغاندەك بولۇپ تۇيۇلىدۇ. ئۇ قايتىپ كېتىپ يۇرمەي، شۇ يەردە قېلىشقا، تۇرۇشقا تېگىشلىك شۇ جايدا قېلىشقا، ئۆزى بىلەن بىرلىكتە

تۇرمۇش كەچۈرىدىغان ئادەم بىلەن دائىم بىللە بولۇشقا، يەنە شۇنداق يالغانچىلىق، ئالدامچىلىق قىلىش بىلەن كۆن ئالماي، بەلكى ئۆزىنىڭ ئەسلى قىياپىتىگە كېلىپ، ئەركىن-ئازادە تۇرمۇش كەچۈرۈشكە توت كوز بىلەن تەقەززا ئىدى.

ناستيۇنا قايتىدىن ئانگارا دەرياسى بويىدىكى تاشلىققا كېلىپ، دەريا ئېقىنى جىددى بولغان جايغا تور تاشلىدى. بۇنداق تورنى پەقەت مۇشۇ مەۋسۇمدىلا ئىشلىتىشكە بولاتتى. ئارىدىن بىر-ئىككى ھەپتە ئۆتۈپ، ئانگارا دەرياسىنىڭ سۈيى نورماللىشىپ، قايتىدىن سۈزۈلۈپ كەتكەندە بۇنداق تورنى ئىشلىتىش مۇۋاپىق كەلمەيتتى. بۇلتۇر دەريا يۈزىدىكى مۇز ئېرىگەندىن كېيىن دەريانىڭ ئۆز ئويى ئالدىغا ئۇدۇل كېلىدىغان يېرىگە مۇشۇ تورنى بىرقانچە قېتىم تاشلاپ، تىرىنە ھەتتا لوخا بېلىقلارنى تۇتۇۋېلىپ، ئويگە ئېلىپ كەلگەن ئىدى. بىراق بېلىق تۇتۇش جەھەتتە، مىخئىچ ياشانغانلارنىڭ ئادىتى بويىچە سېۋەت ئىشلىتىشتىن باشقا ئۇسۇللارنىڭ ھېچقاندىغىنى ياراتمايتتى. ناستيۇنا بولسا بۇگۇن كىشىلەرنىڭ كوزىنى بوياش ئۇچۇن ئەڭ كىچىك بىرەر تىرىنىنى بولسىمۇ تۇتۇۋالسىلا بولىۋېرەتتى. بۇنىڭدىن ئاساسىي مەقسىدى قولغا چىققۇدەك بىر نەرسە تېپىپ، خەقنىڭ گېپىدىن قۇتۇلۇش ئىدى. بۇنىڭغا كىشىلەرنىڭ ئىشەنىش-ئىشەنمەسلىكى ئۆز ئىختىيارىدىكى ئىش ئىدى. قانداقلا بولمىسۇن، ئىش ئاياقلىشىش ئالدىدا تۇراتتى. ناستيۇنا دەرەخ يىلتىزلىرى چىقىپ تۇرغان قىرغاقنىڭ يۇمشاق چىلان توپىسىنى

كولاپ، سۇغا چىلىشىپ تۇرغان دەرەخ شاخلىرىنى ئېلىشۋېتىپ، نۇرغۇن سازاڭلارنى تېرىپ، قارماقىقا بېكىتتى-دە، تورغا بىر تاش باغلاپ، سۇغا تاشلىدى. چوڭ بېلىقلار كەلمىسە كىچىك بېلىقلار كېلەر، خالىغانلىرى قارماققا ئىلىنار! ناستيۇنا قىرغاقتىن يىراقلاپ كېتىۋېتىپ، كوڭلىدە: "ئەگەر بىر تال بېلىقمۇ تورغا چۈشمەي قالسا، ئۆزەمنىڭ باشقا ئاللىقانداق بىر ئىشلار بىلەن شۇغۇللانماي، بەلكى ھەقىقەتەن قارماققا يەم بېكىتكەنلىكىمگە، ھەقىقەتەن بېلىق تۇتۇشقا بارغانلىقىمغا باشقىلارنىڭ كوزى چۈشۈش ئۈچۈن، ھېچ بولمىغاندا قارماقتىكى قالدۇق يەملەرنى ئېلىپ تاشلىۋەتمەسلىكىم كېرەك. مىخئىچنىڭ كاللىسى قالتىس ئىشلەيدۇ، ھەرقانداق ئىشنى بىلىۋالىدۇ" دەپ ئويلىدى.

يامغۇر ئادەمنى زېرىكتۈرۈپ توختىماي يېغىۋاتاتتى. ناستيۇنادا خىيالىي تۇيغۇ پەيدا بولۇپ، ئۇنىڭغا يامغۇر تامچىلىرىنىڭ يەرگە چۈشكەندە چىقارغان ئاۋازى غاچىلداپ كېلىۋاتقان ئاياق ئاۋازى بولۇپ ئاڭلاندى. تېخى ناھايىتى يۇمران پېتى تۇرغان ئوت-چوپلەر ئۇنچىقماي يامغۇر سۈيىدىن بەھرىمەن بولۇۋاتاتتى. دەرەخ يوپۇرماقلىرى يامغۇردا چىلىق-چىلىق ھول بولۇپ كەتكەنلىكتىن ھە دەپ ئەندىكەتتى. ئانىگارا دەرياسى ئۈستىگە كوز پەسلىدىكىگە ئوخشاش سىم-سىم يامغۇر ئۇزۇلمەي يېغىپ تۇراتتى، بىپايان يامغۇر پەردىسى ھاسىل بولغان ئىدى. ئاسماندا ئاللىقانداق بىر نەرسە ئىنتايىن ئاستا سۈرئەت بىلەن يوتكىلىۋاتاتتى — ئېھتىمال بۇمۇ خىيالىي تۇيغۇدۇ. چۈن-

كى ئىنساننىڭ كوزى قوپ-قورۇق بوشلۇققا چۈشۈپ قېلىشتىن ئەنسىرىگەنلىكتىن شۇنداق خىيالىي تۇيغۇ پەيدا بولامدىكىن-تاڭ؟ ناستيۇنا تاغ ئۈستىدىكى قىشلىق ئۆيگە بېرىپ باقمىغاچقا، قىياس بىلەن ئالغا قاراپ ماڭدى: دەسلىۋىدە ئۇستەڭ بويىدىكى ھازىر تاشلىۋېتىلگەن كونا چىغىر يولنى بويلاپ ماڭدى — بۇ چىغىر يولنى ئوت-چوپ ئارىسىدا ھېلىغىچە تۇرغان چوڭقۇر ئىزلاردىن غۇۋا پەرق ئەتكىلى بولاتتى، — ئاندىن كېيىن تاغ ئارىسىغا قاراپ بۇرۇلدى. ئۇ ئەينى يىللىرى ئېرىلغان بۇ يەرلەرنى بىردىنلا تونۇۋالىدىغاندەك قىلغان بولسىمۇ، لېكىن تاغ قاپتىلىدا ئورمان ئارىلىقىدىكى نۇرغۇن بوشلۇقلار ئۇچرىغانلىقتىن، بۇ بوشلۇقلارنىڭ ئەسلىدىلا ئورمان ئارىلىقىدا بار بولغان يەرلەر ياكى كېيىن بوز يەر ئېچىش جەريانىدا پەيدا بولغان يەرلەر ئىكەنلىكىنى ئۇقالماي قالدى. ئۇ ئورمان ئارىلىقىدىكى بىرىنچى بوشلۇقتىن ئىككىنچى بوشلۇققا، ئىككىنچى بوشلۇقتىن ئۈچىنچى بوشلۇققا ئوتۇپ، بارغانسېرى يۇقىرى ئورلىگەن بولسىمۇ، لېكىن يەنىلا قىشلىق ئۆينى تاپالمىدى. يامغۇر يېغىۋاتقاچقا، يىراقنى كورگىلى بولمايتتى. ئۇ ئۇزاققىچە ئۇ يان-بۇ يان ئىزدەپ يۈرۈپ، بىر بۇلاقنى ئۇچراتتى. بۇلاقنىڭ ئېقىشىغا قاراپ تۆۋەنگە مېڭىۋەرسەم تاپقىلى بولارمىكىن دەپ پەرەز قىلدى. دىگەندەك، شالاڭ ئاق تېرەكلىك كەينىدە تۇرغان قىشلىق ئۆينى، ئۇنىڭ بوران-چاپقۇنلاردا چىرىپ، ئۇزۇن يىللارنىڭ ئوتۇشى بىلەن قارىيىپ كەتكەن تىلما شاللىق

ئوكزىسىنى كورۇپ قالدى. ناستيوُنا يەنە ئوتكەن قېتىمدىكىگە ئوخشاش دەرىزىنى چېكىپ، ئاندىرىنى چوچۇتۇپ قويماي، ئاۋازىمدىن تونۇسۇن دەپ، "ئاندىرى!" دەپ چاقىردى. ئاندىرىمۇ ئىلگىرىكىدەكلا ئويدىن ئېتىلىپ چىقىپ، ئۇنى ئېپكىرىپ كەتتى-دە، ئۇنىڭ چىلىق-چىلىق ھول بولۇپ كەتكەن كىيىملىرىنى سالدۇردى. بىراق ئىككىيلەننىڭ بۇ قېتىمقى مۇڭدىشىشى ناستيوُنانىڭ ئوتكەن قېتىم قېيىق بىلەن دەريادىن ئوتكەندىن كېيىن قىرغاقتا يۈز كورۇشكەن چاغدىكى مۇڭدىشىشى بىلەن ئوخشىماي قالدى.

بۇ كوڭۇلسىزلىككە ناستيوُنا زامىن بولدى. ئىلگىرىكى چاغلاردا ئاندىرى گەپ قىلسا، ئۇ ھەممىشە "شۇنداق" دەپ تۇراتتى، ھەممە ئىشلارنىڭ ئاندىرى ئېيتقاندەك بولىدىغانلىقىغا، ئۇزلىرىنىڭ باشقا نىجات يولىنىڭ يوقلۇغىغا، ئۇنىڭ بۇ قىرغاقتا يوشۇرۇنۇپ يۈرۈشكىلا بولىدىغانلىقىغا، ئوزىنىڭ بولسا ئۇ قىرغاقتا ئۇنچىقماي — چىشىنى چىڭ چىشلەپ گەپ قىلماي، ئوتكۇر قىرلىق تاش داۋىنىنى كېسىپ ئوتكەنگە ئوخشاش ھەر كۇنلۇك ۋاقتىنى ئازاپ ئىچىدە ئوتكۈزۈپ، ھازىرغىچە تېخى ئېنىق كورگىلى بولمايۋاتقان، مۇشكۇل ھالەتتىن قۇتۇلۇشقا بولۇش-بولماسلىقى نامەلۇم بولغان نىجات يولىغا قاراپ مېڭىشقىلا بولىدىغانلىقىغا ئىشىنەتتى. بىراق ئۇزى يالغۇز غېرىبسىنىپ قالغان چاغلىرىدا ئۇمىتسىزلىك ھېسسياتى ئىختىيارسىز پەيدا بولۇپ قالاتتى-دە، كىشىنى ئازاپلايدىغان ۋەھىمە ئۇنىڭ يۈرىكىگە

نەشتەردەك سانچىلاتتى: ئىككىمىز زادى نىمە ئىش قىلىۋاتىمىز؟ نىمە ئىش قىلىۋاتىمىز، نىمىنى كۈتۈپ تۇرۇۋاتىمىز؟ ھەقىقەت بىخى ئاخىرى تاش باغرىنى يېرىپ چىقىپ ئۇسۇپ يېتىلىدۇ، ئانگارا دەرياسىنىڭ قاق ئوتتۇرىسىدىكى سۇ ئېقىمى ئەڭ شىددەتلىك، ئەڭ چوڭقۇر جايدا زۇۋان سۇرەلەيدىغان بىر تۈپ دەرەخ ئۇسۇپ چىقىدۇ، بۇنى ھىچقانداق كۈچ توساپ قالالمايدۇ. ئاندىرىنىڭ ئۆزىنى مەلۇم قىلغىنى ياخشىراق بولارمىدىكىن-تاڭ؟ كىشىلەر توۋا قىلغان بىر ئادەمنىڭ ئون تەقۋىدار ئادەمدىنمۇ بەك جەننەتنىڭ ئالقىشىغا ئېرىشىدىغانلىقىغا ئىشىنىدۇ. كىشىلەر يەنە مۇشۇنداق ئېغىر گۇنا ئۆتكۈزگەن ئادەمنىڭ بۇنىڭدىن كېيىن شۇنداق گۇنانى ھەرگىز ئۆتكۈزمەيدىغانلىقىنىمۇ چۈشىنىشى كېرەك...... ناستيۇنا بۇ قېتىم يەنە ئاندىرىنىڭ گوشلىرى بوشىشىپ ساڭگىلاپ قالغان، يېشىل مۇختەك سەت ساقال-بۇرۇتلار قاپلاپ كەتكەن چىرايىنى، نۇرى ئۆتكۈر، ئازاپقا چۆمگەن، چوڭقۇر ئولتۇرۇشۇپ كەتكەن سەزگۈر كۆزلىرىنى ۋە مەينەت كىيىملىك، يېرىم مۈكچەيگەن بەستىنى كۆرگىنىدە، يامغۇردا ھول بولۇپ كەتكەندىن كېيىن، ئادەمنىڭ نەپىسى بوغۇلىدىغان، قىرتاق، نەم-زەي، قاپ-قاراڭغۇ قىشلىق ئۆيگە كىرىپ كەلگىنىدە — مانا شۇلارنى كۆرگەندە ۋە ھىس قىلغاندا، يۈرىكى ئېچىشتى-دە، ئىختىيارسىز سەسكىنىپ كەتتى.

— بۇ يەردە ئوت ياقمامسىز؟ — دەپ سورىدى ناستيۇنا ئىچى ئۆرتەنگەن ھالدا.

— مەش يوق، — دەپ جاۋاپ بەردى ئاندىرى ئۇنىڭ ھىسسىياتىنى چۈشەنگەن ھالدا ئېھتىياتچانلىق بىلەن.
ناستيۇنانىڭ قەلبىدە پەيدا بولغان ئېچىنىش ۋە ئازاپلىنىش ئۆزىنىڭ بېشىنى گاڭگىرىتىپ قويدى، پۈتۈن ئەزايىنى بوشاشتۇرۇۋەتتى، شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئويلانغان ھالدا ئېيتتى:
— ئاندىرى، بۇنداق قىلمىسىڭىز قانداق؟ يەنىلا مۇشۇ يېتى كېتىۋەرمەي، ئۆزىمىزنى مەلۇم قىلغىنىمىز تۈزۈكمىكىن؟ مەيلى قەيەرگە بولمىسۇن، سىزنىڭ ئارقىڭىزدىن بېرىشنى خالايمەن، ھەرقانچە جاپا-مۇشەققەتلىك ئەمگەك جازاسىنى تارتىشقا ئەۋەتسىمۇ مەيلى، — سىز قەيەرگە بارسىڭىز مەنمۇ شۇ يەرگە بارىمەن. يەنە مۇشۇنداق كېتىۋېرىدىغان بولساق، بەرداشلىق بېرەلمەي قالىمەن. ئۆزىڭىزمۇ بەرداشلىق بېرەلمەيسىز، ئۆزىڭىزنىڭ قانداق بولۇپ قالغانلىقىڭىزغا، ئۆزىڭىزنى قانداق ئەھۋالغا چۈشۈرۈپ قويغانلىقىڭىزغا بىر قاراپ بېقىڭا! سىزنى ئېتىپ تاشلايدۇ دەپ كىم ئېيتىدۇ؟ ئۇرۇش ئاياقلاشتى.....ئۇرۇش بىلەن ئولگەن ئادەممۇ يېتەر......
ئۇ ئالدىراپ سوزلەۋېتىپ، ئاندىرىنىڭ تەتۈر قارىۋېلىۋاتقانلىغىنى كوردى. ئاندىرى يۈزىنىڭ گوشلىرى تارتىشقان ھالدا چوچۇگىنىدىن داڭقېتىپ تۇرۇپ قالدى-دە، يامان غەرەز بىلەن سوغاق كۈلۈپ:
— مېنىڭدىن چاناقچى بولۇۋاتامسەن؟ ھىم، بوپتۇ، تاشلىۋېتىۋەر، — دىدى.

www.uyghurkitap.com

— ئاندىرى! — دەپ توۋلىۋەتتى ناستيۇنا چۆچۈپ.

— مېنى تاشلىۋەتسەڭ بولىۋېرىدۇ، ناستيۇنا، بولىۋېرىدۇ — ئۇ كېيىنىڭ ئاھاڭىنى ئۆزگەرتىشكە تىرىشىپ، تەسەللى تەلەپپۇزىدا داۋاملاشتۇرىۋەردى، — شۇنداق بولسۇن، سەنمۇ ھېرىپ ماغدۇرىڭدىن كېتىپ قالدىڭ، بۇ ئىشنىڭ ئايىغى چىقماي كېتەۋەرسە قانداق بولغىنى؟ مەنمۇ قانائەت قىلىشىم كېرەك. ئۆزەمنى سورىشىم كېرەك. مېنى تاشلىۋەتسەڭ بولىۋېرىدۇ، ناستيۇنا، بىراق ئۆزەڭ ئويلاپ تاپقان ھېلىقى ئۇسۇل بىلەن ئەمەس، بەلكى باشقا ئۇسۇل بىلەن تاشلىۋەتسەڭ بولىۋېرىدۇ. مەن بىلەن بىللە بارىمەن دىدىڭمۇ نېمە؟ — ئاندىرى تېخىمۇ چىدىغۇسىز ھالدا يەنە بىر قېتىم سوغاق كۈلۈپ قويغاندىن كېيىن، ئاۋازىنى يۇقۇرى كوتىرىپ سوزلىدى، — شۇنى بىلىشىڭ كېرەك، ئۇلار سېنى مەن بىلەن بىللە ئېتىپ تاشلىمايدۇ. سېنى كەچۈرىدۇ، بىراق مېنى ئېتىپ تاشلايدۇ. ھامىلدار بولۇپ قالغىنىڭغا قاراپمۇ بولسا سېنى كەچۈرۈم قىلىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن ئۆزەڭ كېتىۋەرگىن، سويۇملۇكۇم، كوڭلۇڭدە خىجىللىغىڭ يوقلا بۇ ئىشتىن قۇتۇلۇپ كېتەلەيسەن. قارىمامسەن، بۇ نەقەدەر ياخشى-ھە!

— ئاغزىڭىزنى يۇمۇڭ، ئاندىرى، ئاغزىڭىزنى دەرھال يۇمۇڭ! بۇ گەپلەرنى قىلىشتىن ئۇيالمامسىز؟

— سېنىڭ قۇتۇلۇشۇڭغا مەنمۇ ئامال تاپالايمەن، ناستيۇنا. ئۇنىڭ پەيتى يېتىپ كېلەي دەپ قالدى، ئاز قالدى، ئۇزاق كۈتۈپ تۇرۇش ھاجەتسىز. مەن سېنى ئومۇر بويى ئازاپتا

قالدۇرۇشنى خالىمايمەن. ئۇنداق بولىدىغان بولسا ئەتىلىككە، ياكى ھازىر بولىسمۇ بولىۋېرىدۇ — ئانگارا دەرياسى يېنىمىزدىلا تۇرۇپتۇ. ھەتتا مېنى كوممەن دەپ ئاۋارە بولۇپ ئولتۇرۇشمۇ ھاجەتسىز. ئاغامچىنىمۇ تەييارلاپ قويىدۇم. دەريا يۇزىدە مۇز تۇتۇپ تۇرغان چاغدىلا تۆگمەنگە بىر قېتىم بېرىپ، ئۇ يەردىن بىر تال ئاغامچا ئالغاچ كەلگەن ئىدىم. ناھايىتى پىششىق، بەش ئادەم بولىسمۇ كوتىرەلەيدۇ. مەن سېنىڭ قېيىقىڭ ئۇستە-دىن سوغا سەكرەي، سەن قاراپ تۇرغىن، جەسىدىم لەيلەپ چىقمىسۇن. ئىشقىلىپ سەن ئانگارا دەرياسىدىن ئوتىسەن، دەريانىڭ ئوتتۇرىسىغا بارغاندا مېنى سۇغا تاشلىۋېتىپ كېتىۋەر-گىن. سوغا چوكۇشتىن بۇرۇنقى يېرىم يولدا مەن ساڭا قېيىق ھەيدەپ بېرىمەن.

ناستيونا گويا ئوزىنى قوغداۋاتقاندەك كوكرىكىنى قوش قوللاپ بېسىپ، بېشىنى چايقاپ، ئۇنىڭ سوزلىرىنى ئاڭلىغۇسى-مۇ، بۇ سوزلەرنىڭ مەنىسىنى چۈشەنگۇسىمۇ كەلمىگەن ھالدا ئوتۇنۇپ سوزلىدى:

— نىمە ئۇچۇن سىز ماڭا مۇنداق قىلىسىز؟ نىمە ئۇچۇن؟ سىزنى خاپا قىلىپ قويغان يەرلىرىم بارمۇ؟ مەن پەقەت: "قان-داق قىلساق ئوبدانراق بولاركىن......" دەپلا ئويلىدىم. سىزنى زادى بارمىساڭ بولمايدۇ دىمەكچى ئەمەسمەن. ھەتتا ئوزەممۇ تېخى بىر يەرگە كەلگىنىم يوق. كوڭلۇمگە كەلگەننى ئېيتىپ باق-تىم. بىراق سىز نىملەرنى دەپ كېتىۋاتىسىز؟ نىمە ئۇچۇن شۇن-

داق قىلىسىز؟

ــ باشقىلارنىڭ ماڭا ئەقىل كۆرسىتىشى ھاجەتسىز، قانداق قىلىدىغانلىقىمنى ئۆزەم بىلىمەن. مەن بۇ يەرگە قايتىپ كەلگەن كۈنىلا ساڭا: "زادى ھېچكىمگە ئېيتقۇچى بولما" دېگەن ئىدىم. مېنى گەپ بىلەن نىيىتىمدىن ياندۇرالمايسەن، ياندۇرۇش خام-خىيال! ئىشقا ئاشمايدۇ! ــ ئاندىرى غەزىۋىنى باسالمىغان ھالدا ناستىيۇناغا قاراپ ۋاقىراپ، ئۇنى قورقۇتۇۋەتتى. ــ قارىغىنا ساڭا. نەقەدەر ۋىجدانلىقسەن-ھە، بۇ گەپلەرنى "قانداق قىلساق ئوبدان بولاركىن" دەپ ئېيتقانمىش تېخى. مەن سېنىڭ نېمە خىياللاردا بولۇۋاتقىنىڭنى بىلىمەن. ئۇنى قانداقراق بىر ئۇسۇل بىلەن كۆزدىن يوقاتسام بولاركىن دەپ، جەزمەن بىر كېچە كىرىپ قاقماي، ھە دەپ چوت سوقۇپ چىقتىڭ. ئاخىر بۇ ئۇسۇلنى ئويلاپ تېپىپسەن ــ بۇنىڭدىنمۇ ئارتۇق ئۇسۇل بولمىسا كېرەك! پاھ، ئۇلار خەقلەر پۇت-قولۇمنى چۈشەپ قويغاندا پاشا-كومۇتىلارنىڭ نەشتىرىنى سانچىمىسۇن دەپ پاشىلىقنىمۇ ئالغاچ كېپسەن. مەن ئامال قىلالايمەن! بۇ پاشىلىقنىڭ بولمىسىمۇ ئامال قىلالايمەن! بۇنىڭدىن كېيىن مەن ئۈچۈن بىر نەرسە ئوغرىلايمەن دەپ باش قاتۇرۇپ يۈرمە. ھېچنىمگە ھاجىتىم چۈشمەيدۇ. بولدى، كۆپ جاپا چەكتىڭ، ئارام ئالغىن. بۇنىڭدىن كېيىن بۇ يەرگە كېلىپ يۈرمىگىن، كەلسەڭمۇ مېنى تاپالمايسەن. گەپنىڭ راستىنى ئېيتسام، ساڭا تايىنىپ جان بېقىۋەرسەممۇ سېنى ئاۋارە قىلىپ قويىمەن! بىراق،

يەنە بىر قېتىم شۇنى ئېسىڭىزگە سېلىپ قوياي، مېنىڭ بۇ يەردە تۇرغانلىقىمنى بىرەرسىگە ئېيتىپ قويىدىغان بولساڭ، ھەرگىز كەچۈرمەيمەن. مېنىڭ ئەرۋايىممۇ سەن بىلەن ھېساپلىشىدۇ. بۇنى ئېسىڭدە تۇت، ناستيۇنا.

ناستيۇنا ئاندىرېنىڭ ئالدىغا بىر قەدەم چامداپ، ئۇنى تېچلاندۇرۇش ئۈچۈن گەپتىن توختىتالماقچى بولۇۋىدى، ئۇ دەرھال چىرايىنى غەلىتە قىلىپ، مۈرىسىنى قىسىپ، بېشىنى ئىچىگە تىقىۋېلىپ يىرگىنگەندەك تەتۈر قارىۋالدى.

— ماڭا قارىغا، ئاندىرى، — دېدى ناستيۇنا بىلىنەر-بىلىنمەس قەتئىي ئاھاڭ بىلەن يېلىنىپ. — ماڭا قارىغا، ياق، تەتۈر قارىۋالماي، ماڭا قارىغا. ماڭا قاراپ تۇرۇپ، مېنىڭ سىز ئېيتقان ھېلىقىدەك كىشىلەرگە ئوخشايدىغان-ئوخشىمايدىغانلىقىمنى دەپ بېقىڭا. نېمە بولدىڭىز، ئاندىرى؟ نېمىلەرنى ئويلاپ كېتىۋاتىسىز؟ ھەي، دەپ بېقىڭا، مەن شۇلارغا ئوخشامدىمەن-ئوخشىمامدىمەن؟

— مەن تېخى سېنىڭ ئالدىڭدا خاتالىقىمنى بويۇنۇمغا ئالمىدىممۇ؟ ساڭا ئۇۋال قىلىپ قويۇپتىمەن دەپ، تىزلىنىپ ئولتۇرۇپ ئەپۇ سورايمەنمۇ؟ ياكى مېنى باشقا بىرنېمە قىل دېمەكچىمىدىڭ؟

— خاتالىقىڭىزنى بويۇنىڭىزغا ئېلىڭ دەۋاتقىنىم يوق. ئەكسىچە، مۇشۇنداق گەپلەرنى قىلمىسىڭىزلا مەن سىزنىڭ ئالدىڭىزدا تىزلانسامۇ بولىدۇ. ئۆزىڭىز ئېيتقان ھېلىقىدەك دىلىغا ئازار بېرىدىغان سۆزلەرگە ئىشىنىپ كېتىپ، ئۆزىڭىزنى

ئالداپ يۈرمەك. "ئۇ مېنىڭ ئارزۇيۇمغا خىلاپ ئىشلارنى قىلىشى مۇمكىن" دېگەن خىيال قانداق بولۇپ تۇيۇقسىز كۆڭلىڭىزگە كېلىپ قالدى؟ نېمە بولدىڭىز، ئاندرى؟ نېمە بولدىڭىز؟ بۇنداق قىلماڭ، ھەي، بۇنداق قىلماڭ......ماڭا سىنچىلاپ قاراپ بېقىڭ. مەن ئاشۇنداق ئادەممۇ؟ سىز بۇنى بايقىيالامسىز؟

ناستيۇنا يىغلاپ سالماسلىق ئۈچۈن لېۋىنى چىڭ چىشلەپ، ئۇنىڭغا كوزىنى ئۇزمەي قاراپ تۇردى. بىراق قەلبىدىكى قايغۇ-ھەسرىتىنى يېشۋالالماي، زورمۇ-زور بەرداشلىق بېرىپ تۇرغاچقا، ئىختىيارسىز لاغىلداپ تىترەپ كەتتى.

"ئۇزەمگە ئىشەنمەي، ئۇنىڭغا ئىشىنىدىكەنمەن.....ئۇبدان گەپ". ئاندرى غوتۇلداپ قويۇپ ئەتراپىدىكى بارلىق نەرسە-لەردىن قارغۇلارچە، ھەم ئۇمىتسىزلىك ئىچىدە ئاغرىنىپ، نېمە قىلىشنى بىلەلمىگەن ھالدا تەتۈر قارىۋالدى.

ئۇلار ئۇزاقىچە ئۈنچىقمىدى، ناستيۇنا ئورنىدىن تۇرۇپ ماڭغاندىمۇ، ئاندرى ئۇنى ئۇزىتىپ قويماي، ئاۋالقىدەكلا ئوز جايىدا قىمىرلىماي تۇرۋەردى.

بىراق ناستيۇنانىڭ تاقىتى. ئۇزاققا بارمىدى، ئارىدىن ئۈچ كۈن ئوتۇشكە بەرداشلىق بېرەلمەي، پۇرسەت تېپىپ، ھېچكىمگە تىنمىمۇ قويماي، قېيىقنى سۇغا چۈشۈردى-دە، دەريانى كېسىپ قارشى قىرغاققا ئوتتى، — ئەمدىلىكتە ئۇنىڭ ئاندرىنىڭ ھايات- ماماتىدىن قىلچە خەۋەرسىز يۈرۈۋېرىشكە تاقىتى قالمىدى. يېرىم كېچە، ئەتراپ قاپ-قاراڭغۇ، ناستيۇنا

دەرىــزىنى چېكىشۋــدى، ئاندــرى چىقىپ كەلــدى، ناستيۇنا خوشاللىقىنى باسالماي، ئېتىلىپ بارغان بويى ئاندرىنى بويىندىن قۇچاقلىدى، بارلىق ئاغرىنىشــلىرى بىردىنلا تۇمانــدەك تارقاپ كەتــتى، ناستيۇنا ئاخىر ئانــدرىــنىڭ تېخىچە بۇ يەردە هايات تۇرغانلىقىنى كورۇپ كوڭــلى ئىمىن تاپــتى. ئانــدرىمۇ ئۇنىڭ چاچــلىرىنى سىلاپ، بۇ قېتىمــقى ئۇچرىشىشتىن خوشال بولۇپ، يىغلاپ تاشلىغــلى تاس قالــدى. توۋا قىلىپ، مەن قاپاقۋاش ئىكەنمەن دىدى، ئۇنىڭدىن خاپا بولماسلىقــنى، ئوتــكەن قېتىم ئېيتــقان هىلىــقى بىرتالاي تۇتۇرۇقــسىز گەپــلەرنى كوڭــلىگە ئالماســلىقــنى سەمــىمى ئوتۇنــدى. ئەگەر ئۇ دەريادىن ئوتۇپ يوقــلىغىلى كەلــمىگەن بولسا، ئوزىنىڭ بىر قېيىقــنى يوشۇرۇن قولغا چۇشۇرۇپ، ئۇنى ساقــلاپ تۇرۇپ، كەچۇرۇم سورىماقچى بولغانلىقىنى ئېيتــتى. ناستيۇنا بۇ گەپــلەرنى ئاڭــلاپ، تېخىمۇ هەيران بولۇپ، داڭقېتىپ قالدى. ئۇ ئوزىنى تۇتالمىغان هالدا ئاندرىغا ۋەدە بەردى:

ـــ ئەگەر سىز هالاكەت يولىغا قاراپ ماڭــدىغان بولسىڭىز، مەنــمۇ هەرگىز تــرىك يۇرمەيــمەن ـــ بۇنى ئېســگىزدە تۇتۇڭ جۇمۇ.

20

كېيىن ئەهۋالنىڭ تەرەقــقىياتىدا گويا تىك چوققىدىن شىد-

دەتلىك تاشقىن بىراقلا ئېتىلىپ چۈشكەندەك جىددىي ئۆزگىرىش پەيدا بولدى.

شەنبە كۈنى ناستيۈنا مونچىنى ئىسسىتىپ بولغاندىن كېيىن، ئىشكىنى يېپىپ قويدى. ئۇ سېمیونوۋنانىڭ ئەندىلا ئىسسىتىلغان مونچىدا يۇيۇنۇشنى ياخشى كورمەيدىغانلىقىنى بىلگەچكە، بىرىنچى بولۇپ ئۆزى يۇيۇندى. بىراق ئۇ چېچىغا ئەمدىلا سوپۇن سوركەپ تۇرۇشىغا (لىزا ۋولۇكژىنا ئاللىقاياقتىن بىر توقاچ سوپۇن تېپىپ كېلىپ، يېرىمىنى ئۇنىڭغا بەرگەن ئىدى) بىر كىشى كىرىپ كەلدى-دە، دالاندا كىيىملىرىنى سېلىشقا باشلىدى. ناستيۈنا داڭقېتىپ قالدى، ئۆزىگە تونۇش پىغىلداش ئاۋازىدىن ئۇنىڭ قېينانىسى ئىكەنلىكىنى بايقىدى. ناستيۈنا ئالدىراشچىلىق ئىچىدە چېچىنى ھاپىلا-شاپىلا يۇيۇۋېتىپلا، سېمیونوۋنا مونچىغا كىرگەن ھامان، يۇيۇنۇپ بولدۇم دەپ دەرھال چىقىپ كەتمەكچى بولدى. كېيىن يەنە ئۇ پىكرىدىن يېنىپ، چىقىپ كەتمەي دېگەن يەرگە كەلدى، چۈنكى قېينانىسى ئۆزى يالغۇز كەلگەن ئىكەن، قانداقلا بولمىسۇن، ئۇنى قويۇپ بەرمەيتتى. "بولمىدى، تەقدىرىم شۇنداق بولسا كېرەك. چىقىپ كېتەي دېسەممۇ ئەمدى چىقىپ كېتەلمەيمەن. بۇ قېرى نېمىشقا كەلگەندۇ؟ ئىككىمىز ئەزەلدىن بىللە يۇيۇنۇپ باقمىغان ئىدۇققۇ! قېينانام مەن تەييارلىقسىز تۇرغان پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ، ئالايىتەن بۇ يەرگە كەلگەندەك قىلىدۇ. ئېھتىمال، ئۇ راستىنلا ئالايىتەن كېلىپ باققاندۇ. ياكى بولمىسا بىلىپ قېلىپ — ئەھۋالنى

بايقاپ، ئۇنى ئىسپاتلىغۇچى بولۇپ، مۇشۇنداق بىر پۇرسەتنى كۈتۈپ كەلگەن بولغىيدى. راستىنلا شۇنداق بولىدىغان بولسا، مانا ھازىرلا ئىشنىڭ قىزىغى تېرىلىدىغان بولىدى.» ناستيۇنا ئۆزىنى چەتكىرەك ئېلىپ، بىر بۇلۇڭغا بېرىۋالدى-دە، ياغاچ تەشتەكنى دالدا قىلىپ، قوسىقىنى ئىلاجىنىڭ بېرىچە ئىچىگە يىغىۋالماقچى بولدى — بىراق، قوسىقى تومپىيىپ چىققان ئىكەن، ئۇنى نەگە يىغىۋالغىلى بولسۇن؟ ھامىلدار بولغان ئىكەن، ئۇنى قانداقمۇ يوشۇرغىلى بولسۇن؟ مەيلى ئۇ ھەرقانچە ئۆزىنى قاچۇرسۇن، بەربىر كىشىلەر سېزىپ قالىدۇ، بىلىۋالىدۇ.

بىراق بۇ قېتىم شۇنداق ئەجەپلىنەرلىك بىر ئىش بولدىكى، تېپ-تېچ ئۆتۈپ كەتتى. سېمىيونوۋنا ئېھتىمال بۇنىڭغا دىققەت قىلمىغاندۇ، ياكى دىققەت قىلغان بولسىمۇ، بۇ ئايالنىڭ سەمرىپ كېتىشىدە باشقا سەۋەبلەر بار دەپ ئويلاپ ئىشەنمىگەندۇ. شۇنداق بولسىمۇ يۈيۈنۈش داۋامىدا ناستيۇنا ئىككى-ئۈچ قېتىم قېينانىسىنىڭ تەرسالىق بىلەن قادىلىپ قاراۋاتقانلىقىنى بايقىدى، شۇ چاغدا ئۇ قاتتىق تۇگۈلۈۋالدى-دە، تەگلىكچىلىكتىن ياكاق سوڭىگىمۇ تارتىشىپ كەتتى. كىيىملىرىنى كىيىپ مونچىدىن چىققان چاغدا يەنە قاتتىق پۇشايمان قىلدى: "باياتىن ئۆزەمنى قاچۇرۇپ يۈرگىنىم نىمىسى؟ بۇ ئۆزەمنىڭ كېلىشكەن بويۇمنى تولۇق نامايەن قىلىۋالىدىغان، ئىككىنچى تېپىلماس ئوبدان پۇرسەت بولغان ئىكەن، ئەگەر قېينانام سوراپ قالغان بولسا: 'ھەئە، بويۇمدا بار' دەپ جاۋاپ بەرسەم بولىۋېرىدىغان

گەپكەن. قېيىنانامنىڭ بۇ خەۋەرنى باشقىلارنىڭ ئاغزىدىن ئەمەس، بەلكى ئۆز ئاغزىمدىن ئاڭلىغىنى ياخشى ئىدى. ئۇ ھەر ھالدا ئۇستۇمگە قايناقسۇ چېچىپ يۇرمەس ئىدى؛ ۋاقىراپ-جاقىراپ، ئاچچىغىغا بەس كېلەلمەي چىچاڭشىپ كەتسە، ئۇ ئۆزىنىڭ مەيلى ئىدى. شۇنداق قىلىپ مەن بۇنداق چېكى يوق كۈتۈش ۋە ۋەھىمىدىن قۇتۇلۇپ كەتكەن بولاتتىم؛ بولمىسا مۇشۇنداق كۈتۈپ تۇرىۋەرگەنسېرى، ۋەھىمە تېخىمۇ كۈچىيىپ، بارغانسېرى بەرداشلىق بېرەلمەي قالىدىكەنمەن."

بىراق بۇ قېتىمقى بىللە يۈيۈنۈش ناستيۇناغا ئاراملىق بەرمىدى. شۇنىڭدىن ئېتىۋارەن سېمىيونوۋنا بىر كوزىنى قىسىپ، غەلىتىلا تىكىلىپ قارايدىغان بولۇپ قالدى. ناستيۇنا بۇنداق تىكىلىپ قاراشتىن ئۆزىگە ھىچقانداق ياخشىلىق كەلمەيدىغانلىغىنى بىلەتتى. بۇ قېرىنىڭ ئاللىقانداق بىر ئىشنى بايقاپ قالغانلىغىدا گەپ يوق ئىدى. بىر قېتىملىق ھەقىقى ئۇۋ باشلاندى: قېينانا بىر كۈن ئىچىدە نەچچە ئون قېتىمدەك ھۇرپىيىپ، كېلىنىنىڭ ئەزايىنىڭ ھىلىقى جايىغا خىجىل بولۇپ تۇرماستىنلا سەپسالاتتى. ناستيۇنا بولسا ئۇنىڭ ئالدىدا ئۆزىنى چەتكە ئالاتتى، ياكى يانداپ ئوتۇپ كەتمەكچى بولاتتى، ياكى بولمىسا ئاندىرىنىڭ يوغان چاپىنى بىلەن بەدىنىنى يوگىگەن پېتى قوسىغىنى قوش قوللاپ يېپىپ ئوتۇپ كېتەتتى، ياكى ئىگىشىپ، كوكرىكىنى راسا چىقىرىپ كېرىلىۋالاتتى. بىراق ئۇنىڭ قوسىغى يېقىنقى كۈنلەردىن بۇيان گويا بولۇپ كەتكەن خېمىردەك

ئىسسىلىپ كەتكەچكە، ھەرقانچە ئەپچىل چارىسلەرنى كورگەن بىلەتمو، ئۇنى يوشۇرۇش مۇمكىن بولماي قالغان ئىدى.

مەلۇم بىر كۈنى قاش قارايغاندا، ناستيۇنا سېميونوۋنا بىلەن ئۇي ئىشلىرىنى قىلىۋاتاتتى — ھەرقايسىسى ئۇز ئىشى بىلەن بەنت ئىدى: ناستيۇنا ئاساسەن ھويلا - ئارام ئىشلىرىنى، سېميونوۋنا ئۇي ئىچىدىكى ئىشلارنى قىلىۋاتاتتى، — مانا شۇ چاغدا سېميونوۋنا گويا ناستيۇنانىڭ قوسىغىنىڭ يوغىناپ قالغانلىغىنى ئەندىلا بايقاۋاتقاندەك، سوئالنى توغرىسىغىلا قويدى.

— قىزىم، بويىڭىزدا بارمۇ نىمە؟ نىمە ئۇچۇن قوسىغىڭىز مۇنچىلا يوغىناپ كەتتى؟

ناستيۇنانىڭ يۇرىكى شۇ ھامان قاتتىق قىلىپ ئىبىغىپ كەتتى - دە، "ئاخىر بولىدىغان ئىش بولدى" دەپ ئويلىدى. كوز ئالدىدا دۇمبىسىگە كىرىستنى يۇدۇپ ئازاپ چىكىش يولىغا مىڭىشنىڭ باشلىنىش نۇقتىسى تۇراتتى. بۇ يولغا قەدەم قويۇۋەر، ناستيۇنا! ئەمدى بۇنى ئىنكار قىلىشقىمۇ، يوشۇرۇشقىمۇ ئامالسىز قالدىڭ.....ناستيۇنا قېينانىسى سورىغان سوز بىلەن جاۋاپ بەردى، پەقەت بۇ سوزنى باشقىچە تەلەپپۇزدا، قەتئىي ئاھاڭدا ئېيتتى:

— بويۇمدا بار.

— ھە.....ھە! — دىدى سېميونوۋنا ھەيران قالغانلىغىدىن ئاۋازىنى سوزۇپ. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا ئۇ ئۇز گۇمانىنىڭ ئاخىر ئىسپاتلانغانلىغىدىن ھەتتا ناھايىتى خوشال بولۇپ قالغان-

دەك كورۇنىدى. كېيىن تۇيۇقسىزلا ناكا پۇتىنى سورىگەن ھالدا ناستيۇنانىڭ ئالدىغا يۈگۈرۈپ كەلدى-دە، خىقىراق ئاۋاز بىلەن قاتتىق ۋاقىرىۋەتتى، ئاچچىغىدىن بىر ھازاغىچە بىرەر ئېغىزمۇ گەپ قىلالماي، بېشىنىلا چايقىغان پېتى بۇتتەك داڭقېتىپ تۇرۇپ قالدى.

— قانجۇق! — سېمىيونوۋنا ئاخىر زۇۋان سۈردى، ئاۋازى ئېنىق چىقمىغاچقا ناستيۇنا ئۇنىڭ نېمە دەپ تىللاۋاتقانلىقىنى دەرھال ئۇقۇپ كېتەلمىدى. قېيىنانىسى بۇرۇن زادىلا ئادەم تىللاپ باقمىغان ئىدى. — قانجۇق! ۋاي جېنىمەي! — ئۇ بېشىنى چاڭگال-لىغان پېتى يىغا ئارىلاش سۆرەن سالدى، — يۈزى قېلىن، شەرمەندە، داپ يۈز! ۋاي ئاللا! ۋاي ئۇلۇغ بۈۋى مەريەم ئانا-مەي! ئۇنىڭ جاجىسىنى بەرگەيسەن، دەرھال جاجىسىنى بەر-گەيسەن. بۇ تاقەت قىلىپ تۇرالماي، ياتۋاش ئەركەكنى تېپە-ۋاپتۇ! شۇنداق تۇرۇقلۇق تېخى لام-جىم دىمەي، ئىپپەتلىك بىر قىياپەتكە كىرىۋالغىنىنى قاراڭلار بۇ قانجۇقنىڭ! بىزنىڭ ئاندرىي قايتىپ كەلگىچە بۇ بايتال جالاپ بولۇپ قاراپ تۇرسا..... سەندە يۈز دېگەن نېمە بارمۇ؟ سەن يەنە قايسى يۈزۈڭ بىلەن ئادەملەرگە قارايسەن؟ يۈزۈڭنى نەگمۇ قويار-سەن؟ قوسىغىڭ قۇرۇتقا توشۇپ كەتكىدى! ئۇنى ئۇمۇر بويى چىچىپمۇ، سىيىپمۇ چىقىرىۋېتەلمەسەڭمۇ ياخشى بولاتتى! خوپ بولاتتى! — سېمىيونوۋنامۇ ئۆزىنىڭ بۇ تىل-ھاقارەتلىرى-دىن قورقۇپ كېتىپ، توختاپ قالدى-دە، يوتىلىپ كەتكەندىن

كېيىن، ئەڭ ئاخىرقى ئۈمىت بىلەن سورىدى.— يالغان ئېيتىۋاتامسەن يا؟ بەلكىم زادىلا يوقتۇ؟

— بار،— ناستيوُنا ئەمدىلىكتە گېپىدىن تېنىۋېلىشقا بولمايدىغانلىقىنى بىلگەچكە، سوغاق، روھسىز ھالـدا جاۋاپ بەردى، شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، ئىختىيارسىز ھالدا قوسىغىنى ئالدىغا تومپايتىپ چىقىرىپ قويدى.

— بارمىش،— دىدى سېمىيونوۋنا خىقىـراپ،— گويا يۈزى يورۇق بىر ئىشتەك، قاراپ تۇرۇپ بار دەۋاتقىنىنى؟! ئادەمنىڭ يۈزىنى يەرگە ئۇرىدىغان مۇشۇنـداق ئىشنى قىلغان تۇرۇقلۇق، بىرئازمۇ ئىزا تارتمىغىنىـنى! بىرئازمۇ! سەن ئوغـرى مۇشۇكمەسەن؟ ھەمـمىلا يەردە چىـچىپ، سىيىپ، ئۇنى-بۇنى يەۋېلىشقا كونۇپ قالغان ئوغـرى مۇشۇكـمۇ؟— ئۇ ئادەمـنى تىللايـدىغان ”ئوغـرى مۇشۇك“ دىگەن بۇ يېـڭى ئاتالغۇنى ئويلاپ تاپقاچقا، خۇددى ئوغرى مۇشۇككە مۇئامىلە قىلغاندەكلا، ئىشىكـنى كورستىپ ۋاقىرىدى،— يوقال كوزۇمدىن! ئوغرى مۇشۇك، دەرھال ئويدىن چىق! سەندەك پاسكىنا نەرسە، بۇ يەردە تۇرما! دەرھال كوزۇمدىن يوقال! نەدىن كەلگەن بولساڭ شۇ يەرگە كەت! بىزنىڭ ئاندىرى قايتىپ كەلسە، ئۇنىڭـغا نىمـىمۇ دەرمىز؟ ئويـدە مۇشۇنداق بىر ئادەمنى بېقىپـتۇق-ھە؟ مۇشۇنداق بىر ئادەمنى ئېلىپقاپتۇق-ھە؟ راستتىنلا يۈزـىمىزنى توكـتىڭ! بۇنى پۈتۈن كەنتتىـكىلەر بىـلمەي قالمايـدۇ، پۈتۈن كەنتتـىكىـلەر بىـلىپ قالسا.....ۋاي خۇدايـىمەي! كېـلىن، مەن سېـنى بۇ ئويـگە

www.uyghurkitap.com

كەلگەن كۆنلا بىلىپ قويغان ئىدىم. سېنىڭ ياخشى نەرسە ئەمەسلىكىڭگە بىر قاراپلا كوزۇم يەتكەن ئىدى. ياتۋاش ئادەمنى تېپىپ، قوسىغىنى يوغىنىتىۋالغىنىنى قاراڭ! لاخشىگىرنى قولۇمغا ئېلىپ قوغلىغىنچە كوزۇمدىن يوقال! بۇ يەردە قايتا كوزۇمگە كورۇنگۇچى بولما!

ناستيۇنا كىيگەن كىيىملىرى بىلەنلا چىقىپ كەتتى. ئۇ پەلەمپەيدە تۇرغان چېلەكنى قولغا ئېلىپ، ئۇنى تام تۈۋىدىكى ئۇزۇن بەندىڭ ئۇستىگە قويۇپ قويدى. ناستيۇنا بۇ چېلەكنى موزايغا ھەلەپ بېرىپ بولغاندىن كېيىنكى ئالدىراشچىلىقتا بۇ يەردە ئۇنتۇپ قالغان ئىدى. ئويدىن ۋاتىلداپ تىللاۋاتقان بوغۇق ئاۋاز ئۇزلۇكسىز ئاڭلىنىپ تۇراتتى. ئۇ بۇ تىل - ھاقارەتلەرنىڭ ئوزىگە قارىتىلغانلىغىنى، ئۇنىڭ ئۇستىگە راستىنلا ئويدىن قوغلاپ چىقىرىلغانلىغىنى چۈشەنمىگەن ۋە بۇنىڭغا ئىشەنمىگەن ھالدا بىر پەس قاراپ تۇردى. كېيىنچە ئىككىلەنگەن، سورەلمىلىك قىلغان، يەنىلا بىر نەرسىگە ئۇمىت باغلاۋاتقان ھالدا قاشا ئىشىكنى ئاچتى. ئەتراپنىكى ئورمان ئارىسىدىكى بوشلۇقتا بىر توپ بالا ئوشۇق ئويناۋاتاتتى، رودكىمۇ شۇلارنىڭ ئارىسىدا بار ئىدى. ناستيۇنا ئۇنىڭدىن:

— ئاناڭ ئويدە بارمۇ؟ — دەپ سورىۋىدى، ئۇ:

— ئېھتىمال باردۇ، — دەپ جاۋاپ بەردى.

ناستيۇنانىڭ بارغۇدەك باشقا جايى بولمىغاچقا، نادكىنىڭ يېنىغا ماڭدى.

ئۇ سېمىيونوۋنادىن ئاغرىنمىدى. راستىنى ئېيتقاندا، بۇ ئىشتا ئۇنىڭدىن ئاغرىنغۇدەك نېمە بولسۇن؟ بۇ مۇشۇنداق بولىدىغانلىقىنى تولۇق ئويلاپ قويۇلغان ئىش ئىدى. بىراق ناستيۇنا ئاخىرقى مىنۇتقىچە يەنىلا ئۆزىدە ھېچقانداق سەۋەنلىك بولمىغاچقا، ھەقىقەتنىڭ مەلۇم يول بىلەن ئايدىڭلىشىپ قالىدىغانلىقىنى، ئۆزىنىڭ مۇنداق زىيانكەشلىككە ئۇچراپ قالماسلىقىنى ئۈمىت قىلغان ئىدى. ئۇ ھەرگىز ئىشنىڭ ئادالەتلىك بولۇشى ئۈستىدە قايغۇرمايتتى، ھازىرقى پەيتتە ئۇ نېمىنىڭ ئادالەت، نېمىنىڭ ئادالەتسىزلىك ئىكەنلىكىنى چۈشىنىشى مۇمكىن ئەمەس ئىدى. ئۆزىمۇ ئاللىقاچان بۇ ئىككى نەرسە ئوتتۇرىسىدا تېڭىرقاپ، تۇيۇق يولغا كىرىپ قالغان ئىدى، لېكىن ئۇ قېينانىسىنىڭ ئاز-پاز بولسىمۇ ھېسداشلىقىغا ئېرىشىشنى، قېينانىسىنىڭ ئۆز ئىچىدە دۈشمەندەك ئوچ كۆرۈۋاتقان بۇ تورەلمىنىڭ ئۆزى بىلەن قىلچە قان-قېرىنداشلىق مۇناسىۋىتى يوق ئەمەسلىكىنى چۈشىنىپ قېلىشىنى ئۈمىت قىلاتتى. ئەجەبا، ئۇنىڭ بۇ جانجىگىرى ئۇنىڭغا ھېچقانداق بىشارەت بەرمىگەنمىدۇ. ئۇنىڭ قەلبىدە بۇنىڭ يىپىدىن-يىڭنىسىغىچە سۈرۈشتۈرۈپ كۆرۈش ئارزۇسىنى قوزغىمىغانمىدۇ؟ ئەگەر ئىش مۇنداق بولىدىغان بولسا كىشىلەرگە باغلىغۇدەك نېمە ئۈمىت قالسۇن؟ قاراڭلار بۇ يىرىڭلىق جاراھەت ناھايىتى ئۇزاققىچە يىرىڭداپ، ناستيۇنانىڭ سەۋرچانلىقىنى ۋە كۈچ-قۇۋۋىتىنى تۈگىتىپ، مانا ئەمدى ئاخىر ئېغىز ئالدى، بىراق ئۇنى داۋالاپ ساقايتقۇدەك ھېچنېمە يوق. يالغۇز

ئۆز ئىچىدە دۇئا ـ تەلەپ قىلىشقا، قانداقتۇ كەلگۈسى ئۈچۈن ھازىردىن باشلاپ ئازاپ ـ ئوقۇبەت چېكىش كېرەك دىمەي بىچارىلىك بىلەن ئۆز ئۆزىگە تەسەللى بېرىشكە تايىنىش ئۇنىڭغا قانچىلىك ياردەم بېرەلىسۇن؟ ئۇنىڭ ئۈستىگە، كەلگۈسىدىمۇ ئۈمىت باغلىغۇدەك قانچىلىك ياخشى ئىش بولسۇن؟ يوق، بۇنىڭدا قىلچىلىك ئۈمىتمۇ يوق، قىلچىلىك ئۈمىتمۇ يوق.

ناستيۇنانىڭ يۈرىكى قاتتىدا قىلىپ ئېغىپ كەتكەندىن كېيىن، قايتا ئۆز ئورنىغا كېلەلمەي، ئالللقانداق بىر جايدا بوش تېپىچەكلەيتتى. ئېھتىمال، ئۇ قوسىقىدىكى بالىسىنىڭ يۈرىكىگە تايىنىپ ھايات تۇرۇۋاتقاندۇ. ئۇ ئاللىقاچان ئۆزىنى بىر ياققا قايرىپ قويۇپ، پۈتۈن ۋۇجۇدى بىلەن بالىسىنى قۇتقۇزۇشنىڭ كويىدا بولغان ئىدى. ئۇنىڭ ئۆزى ئۈچرىغاندەك جاپالارغا ئۈچرىماي، دۇنياغا كوز ئاچىدىغان كۈن يېتىپ كەلگىچە قوسىقىدا ئامان ـ ئېسەن چوڭ بولۇشىنى تىلەيتتى. ئېھتىمال، كىشىلەر بالىنىڭ يۈزىنى كورگەندە ھېسداشلىق قىلىپ، ئىچ ئاغرىتىپ، ئۇ بالىنى ئۆزىنى ھازىر ئىشكتىن قوغلاپ چىقارغانغا ئوخشاش قوغلاپ چىقارماس، ھەيدەپ چىقارماس. ناستيۇنا بۇ ئويدە قانداقلا بولمىسۇن ئازاپ ـ ئوقۇبەت ئىچىدە سەككىز يىلنى ئوتكۈزگەچكە، ئۆز ئويىدەك بولۇپ قالغان ئىدى. ھازىر ئەھۋال مۇشۇ دەرىجىگە يەتكەندىمۇ، ئۇ ئاغرىنمىدى. ياق، ئۇ ھەرگىز ئاغرىنمايدۇ، بەلكى خىجالەت بولىدۇ؛ خىجالەت بولغاندىمۇ ئۆزى ئۈچۈن خىجالەت بولۇۋاتقىنى يوق، ئۇ ئۆزىنىڭ

قانداق يولدا ماڭغانلىغىنى بىلەتتى. ئۇنىڭ ئۇستىگە بۇ يولدا مېڭىشقا چىن كوڭلىدىن رازى بولغان ئىدى؛ ئۇنىڭ خىجالەت بولۇشىنىڭ سەۋەۋى شۇ يەردە ئىدىكى، مۇشۇنداق ئىش يۈز بەرگەچكە، ئۇزىنى قوندۇرۇۋېلىش ئۇچۇن باشقىلارغا يېلىنمىسا بولمايۋاتاتتى. ئۇ بۇ كەنتتىن ئايرىلىپ كېتەلمەيتتى، پۇت-قوللىرى قوش ئاغامچا بىلەن چۇشەپ تاشلانغان، ئۇنىڭ ئۇستىگە، بارغۇدەك جايمۇ يوق ئىدى. ئۇ قوۋم-قېرىنداشسىز، باش پاناسىز غېرىپسىنىپ قالغان ئىدى.

ئۇ نادكىنىڭ بوسۇغىسى ئالدىدا توختىدى-دە، كېلىشۋې-لىشتىن بۇرۇن ئۇي ئىچىگە كىرىشكە جۇرئەت قىلالماي، ئىشكىنىڭ يان ياغىچىغا ئاران يولىنىپ تۇرۇپ قالدى. كىم بىلىدۇ دەيسىز، ئېھتىمال، نادكا ئۇنى رەت قىلار. ھازىر ھەر بىر ئادەمنى يېڭىدىن چۇشىنىشكە توغرا كېلىدۇ: ئەگەر سەن ئىلگىرى-دىن تۇرۇپ كەلگەن، ئۇنىڭ ئۇستىگە كىشىلەرگە سىڭىش بولۇپ قالغان ئورنۇڭدىن شۇنداق ئايرىلدىڭمۇ، بولدى، ھەممە نەرسە ساڭا تامامەن باشقىچە بولۇپ قالىدۇ، كىشىلەر ساڭا باشقا كوز بىلەن قارايدۇ. نادكا گۇرۇلدەپ كويۇۋاتقان مەش يېنىدا بىر ئىش بىلەن بەنت بولۇۋېتىپ سورىدى:

— قانداق، ھېرىپ كەتتىڭمۇ نىمە؟

— بىرنەچچە كۇن مېنى ئويۇڭدە تۇرغۇزۇشقا ئۇنامسەن؟ — دەپ سورىدى ناستيۇنا توغرىدىن-توغرىلا. ئۇنىڭ گەپنى يەنە ئەگىتىپ ئولتۇرۇشقا ھەپىلىسى قالمىغان ئىدى.

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

— كىمنى — سېنىمۇ؟

— مېنى.

نادكا ئەسلىدە ئۇنىڭ تەلۋۈكە مىيىغىدا كۈلۈپ قويۇپ، پەسەنت قىلماي تۇرىۋەرمەكچى بولغان بولسىمۇ، لېكىن كېيىن تۇيۇقسىز ئۇنىڭغا سىنچىلاپ سەپسېلىشقا باشلىدى.

— نىمە ئىش بولدى؟ — دەپ سورىدى ئۇ.

— ئويدىن قوغلاپ چىقاردى.

— سېنى قوغلاپ چىقاردىما؟

— كوردۇڭمۇ بۇنى؟ — دىدى ناستيۇنا قوسىغىنى كورسىتىپ تۇرۇپ.

— ۋاي-يەي ي ي! — نادكا ناخشا ئېيتىۋاتقاندەك چاڭىلداپ سوزلەپ كەتتى، ھەتتا ئاۋازىمۇ ئوزگىرىپ كەتتى، ئۇ ھەيران قالغان ھالدا سورىدى، — راستمۇ؟ قوسىغىڭنى نەدە يوغىنىتىۋالدىڭ؟ ئالدىرىما، ئالدىرىما، — نادكا ناستيۇنانىڭ ئالدىغا ئېتىلىپ كېلىپ، ئۇنى تارتىپ كارۋىتىغا ئولتۇرغۇزدى-دە، ئوزى ئۇدۇل تەرەپتە ئىگىشكەن پېتى ئورە تۇردى، — دۇنيادا مۇنداق ئىشلارمۇ بولامدىكەن؟ بۇ تېخى راستەكمۇ تۇرىدۇ. بىراق بۇ كىمنىڭ خىيالىغا كېلىپ باققان...... قوسىغىڭنى نەدە يوغىنىتىۋالغانتىڭ؟ پاھ، قىلغان ئىشىڭنى قارىغىنا! قاراپ تۇر، ”ئىڭە-ئىڭە“ دەپ توختىماي يىغلايدىغان بوۋاق دۇنياغا كوز ئېچىپ، ساڭا يىغلاپ بېرىدۇ! مانا پات ئارىدىلا قىقىرىغىلى تۇرىدۇ! ھەقىقەتەن بوش كەلمەپسەن! قوسىغىڭنى يوغىنىتىپ

قويغان كىم؟

— ئۇلۇغ ئەرۋاھ، — ناستيۇنا ھەرقانداق چىقىم تارتىشقا رازى ئىدىكى، لېكىن كىشىلەرنىڭ ئۆزىدىن ھېچنىمىنى سورۇشتۇرمەسلىكىنى، ئۆزىگە دەخلى يەتكۈزمەسلىكىنى، ئازاپ سالماسلىقىنى، ئۆزىنىڭ ئارام خۇدا تۇرۇشىغا يول قويۇشىنى تىلەيتتى. چۈنكى ئۇ باشقا ھەممىدىن بىزار بولغان ئىدى.

— ئۇلۇغ ئەرۋاھ بولسىمۇ بولسۇن، — دېدى نادكا ناستيۇنانىڭ يېنىغا يېقىن كېلىپ، — بۇنىڭدىن مېنىڭمۇ خەۋەر تېپىپ قالغۇم كېلىدۇ. سىر بەرمەيمەن دېسەڭ، مەيلى، ئەلۋەتتە. بىراق بۇ يەردە بۇنداق ئەر زادىلا يوقتەك قىلاتتىڭغۇ. ياق، يەنىلا ئۆزەڭ گەپنى ئەگىتىپ يۈرمەي، توغرىسىنىلا ئېيتىۋەرگىن. شۇ ئۇلۇغ ئەرۋاھنى ئۆزەمنىڭمۇ سىناپ باققۇم كېلىپ قالسا ئەجەپ ئەمەس!

— ئۇنى ئەمدى تاپالمايسەن، نادكا، — ناستيۇنا شۇنى بىلەتتىكى، بۇ گەپنى پەقەت نادكىغا ئېيتىپ قويسىلا، باشقا ئادەملەرگە ھېچقانداق چۈشەنچە بېرىشنىڭ زادىلا ھاجىتى قالمايتتى، شۇڭا ئۇ نادكىغا ئېيتىسام، ئېيتاي دېگەن يەرگە كەلدى. بۇ ھەقسىقەتەن ئادەمنى بىزار قىلىدىغان بىر ئىش ئىدى، لېكىن ئامال يوق ئىدى. قانداقلا بولمىسۇن بىر نەرسە دېيىشكە توغرا كېلىدۇ-دە. ئۇنىڭ ئۆز ۋىجدانىغا خىلاپ ئىشلارنى بىرىنچى قېتىم قىلىپ ئولتۇرغىنى يوق. ئۇنىڭ ئۈستىگە بۇ قېتىمقىسىمۇ ئەڭ ئاخىرقىسى بولمىسا كېرەك، — ھىلىقى

www.uyghurkitap.com

مەخسۇس خادىمنىڭ كەلگەنلىكى يادىڭىزدىمۇ؟ — دەپ سورىدى ناستيۇنا ئۇنىڭدىن، — زايوم تىزىملاشقا كەلگەن ھېلىقى كىشى.

— نىمە بوپتۇ؟

مۇشۇنداق بولدى! — دىدى ناستيۇنا ئاچچىقى بىلەن، — بىز جاننى قوشۇپ بىرگە يول يۈردۇق. شۇنداق قىلىپ..... قوسىقىمنى يوغىنىتىپ قويدى. بۇنداق ئىشنى قىلىشقا قانچىلىك ۋاقىت كېتەتتى دەيسەن؟

— ھىچقانچە ۋاقىت كەتمەيدۇ، ھىچقانچە ۋاقىت كەتمەيدۇ، بۇنى مەنمۇ بىلىمەن، — دىدى نادكا بۇ گەپكە دەرھال قوشۇلۇپ، — بىراق كېيىنكى ئىشلارنى ئۆز جايىدا ئەپلەپ-سەپلەپ ئوتكۈزۈۋېتىشكە ئۇزاق ۋاقىت كېتىدۇ. ھەي، ناستيۇنا! سەن ھەممىشە ئۆز نىسۋەڭگە شۈكرى قىلغاندەك يۈرەتتىڭغۇ، تارتىنچاقلىقىڭچۇ، ھە دىگەندىلا يۈزۈڭ قىزىرىپ كېتەتتى. مانا ئەمدى ئۆزەڭنى ئاشكارىلاپ قويۇپسەن! ئۇنداق بولسا، ئەمدى قانداق قىلماقچى بولۇۋاتىسەن؟ ئاندىرى قايتىپ كېلىپ قالسا قانداق قىلىسەن؟ ئۇ سېنى ئۇرۇپ ئولتۇرۇۋېتىدۇ.

— ئۇنىڭ بىلەن نىمە كارىم. سەن نىمىشقا قادىلىۋېلىپ: «قانداق قىلىسەن؟ قانداق قىلىسەن؟» دەپ سوراۋېرىسەن؟ قانداق قىلىشىمنى نىمە بىلەي؟! ئالدى بىلەن ماڭا شۇنى ئېيتقىنا: ئۆيۈڭدە بىر مەزگىل تۇرسام بولامدۇ، قانداق؟

— بولىدۇ، بولىدۇ، يەنە نەگە بارالايتىڭ؟ ناۋادا بىرەر ئىش بولۇپ قالسا، ئىككىمىز بىرلىكتە تاقابىل تۇرارمىز. [1] ھېلىقى

قېرىنىڭ ئەلۋەتتە ساڭا ئىچى ئاغرىمايدۇ، ساڭا ئۈچلۈگىدىن چىشلىرى غۇچۇلداپ تۇرىدۇ. ئۇنىڭغا بىر نەۋرە تېپىپ بېرىدىغان بوپسەن-دە.— نادكا ئۆزىنى تۇتۇۋالالماي پىخىلداپ كۈلۈپ كەتتى،— ئۇنىڭ دائىم ساڭا قادىلىپ يۈرگىنى بىكار ئەمەس-كەن-دە. ئايال خەقنى قانداقمۇ بەنت قىلغىلى بولسۇن؟ ئەگەر ئاياللار ھېلە-نەيرەڭ ئىشلىتىدىغان بولسا، باشقىلارنىلا ئەخمەق قىلىپ قالماي، ھەتتا ئۆزىنىمۇ ئەخمەق قىلالايدىكەن. مەسىلەن ئالايلۇق: سېنى مۇنداق قىلىپ قالار دەپ كىممۇ خىيالىغا كەلتۈرۈپ باققان؟ ھەي، ناستيونا! يۈرىكىڭ قاپتەك بار ئىكەن، قاپتەك. تەس كۈنگە قاپسەن. ھېچقىسى يوق، بىللە بەرداشلىق بېرەرمىز. مەن ئاللىقاچان كونۇپ قالغان. مۇشۇنداق قۇرۇق يېنىپ چىقتىڭمۇ؟ ھېچنىمىمۇ ئالمىدىڭمۇ؟ مەن بېرىپ، نەرسە-كېرەكلىرىڭنى يىغىشتۇرۇپ، ئاز-پاز نەرسە ئېلىپ كەلسەم بولامدىكىن-يا؟

— بارما. بىرنەچچە كۈندىن كېيىن ئۆزەم بارىمەن.

— ئۆزەم؟ بولىدىلا، ھەممىگە ئۆزەم، ئۆزەم دەپ، ئاخىر مۇشۇنداق چاتاق تېرىپسەن، بىراق بېلىڭنى بوشتۇۋەتمە، بېلىڭنى، تۈگىشىپ كەتمەيسەن. بۇنىڭدىن ئوسال ئىشلارمۇ بولغان. ئىلگىرى ئىت بىلەن، بۆرى بىلەن بىللە تۇرمۇش كەچۈرگەن ئىشلارمۇ بوپتىكەن. بىزمۇ بىللە تۇرمۇش كەچۈرسەك بولىۋېرىدۇ. ئۇنداق بولمىسا، ئىككى ئادەم بىرلا نام بىلەن— ئاياك دېگەن نام بىلەن ئاتىلىپ قالمايدۇ-دە! بولدى،

www.uyghurkitap.com

تۇغۇۋەرمەمسەن، تۇققاندىن كېيىن ئەھۋالغا قاراپ بىرنىمە قىلارمىز. ئۇنداق بولسا ئۇنىڭ ئېتى نىمكەن؟

—كىمنىڭ ئېتى؟

—كىم؟...... ئۇنىدىن باشقا كىم بولسۇن؟ سەن دىگەن ھىلىقى، سېنى زايوم سېتىۋېلىشقا تىزىملىغان ھىلىقى ئادەمنىڭچۇ؟ تازىمۇ ھىلىگەر بىرنىمىكەن! ھېچ بولمىغاندا ئۇنىڭ ئىسمىنى سورىۋالغانسەن؟

—سورىماپتىمەن.

—ئېتىنى سورىۋالمىدىڭمۇ؟ تازىمۇ كالۋا كەنسەن، ناستيۇنا. ئۇنداقتا بالىنىڭ پەملىسىنى نىمە دەپ چاقىرىسەن؟ بالا تۇغۇپ باقمىغان ئادەم دىگەنزە، بالىنى تىزىمغا ئالدۇرىدىغان چېغىڭدا ئۇلار بۇنى سورىشىدۇ. ھېچقىسى يوق، توقۇپ چىقساق بولغىنى. ئىشقىلىپ ۋاقىت دىگەن كوپ، بالىغا بىر ئاتا تېپىۋېلىشقىمۇ ئۈلگۈرەلەيمىز، ئەڭ ياخشى ئاتىدىن بىرنى تاپىمىز.

نادكا بىر دەم خورسىنىپ تۇرغاندىن كېيىن، بۇنىڭدىن پۈتۈن كەنتتىكىلەر قاچانلا بولمىسۇن خەۋەر تاپماي قالمايدۇ، شۇنداق ئىكەن، تۇنجى خەۋەرنى يەتكۈزۈش پۇرسىتىنى قولدىن بېرىپ قويۇشنىڭ نىمە ھاجىتى بار دىگەن خىيالغا كەلدى-دە، ئارقىسىغا بۇرۇلۇپلا ئىشىكتىن چىقىپ كەتتى. ناستيۇنا ئۇ يەردە ئۆزى يالغۇز قېلىپ، ياغاچ كارۋات ئۈستىگە ئوزىنى تاشلىدى-دە، كوزلىرىنى يۇمدى. ئادەمنىڭ يۈرىكىنى پىژىلداپ ئېچىشتۇرىدىغان قاتتىق ئازاپ ئۇنىڭ نەپسىنى قىسماقتا ئىدى. ئۇ

ئۆزىنىڭ پۈتۈن ئەزايىنى چىرمىۋالغان، ئۆزى كۆتىرەلمىگۈدەك ئېغىر يۈك بولۇپ يۈكلەنگەن قاتتىق ئازاپتىن قۇتۇلۇپ كېتىش ئۈچۈن قانغىچە ھوكۇرەپ يىغلىۋەتكۈسى كەلدى، بىراق كۆز يېشىنى توكۇۋەرسە، قوسىغىدىكى بالىسىنىڭ زىيانىغا ئۇچراپ قېلىشىدىن ئەنسىرەپ، ئاخىر ئۆزىنى تۇتۇۋېلىپ، يىغىسىنى باستى. ئۇ كارۋاتتا ئۇ يان ئۆرۈلۈپ-بۇ يان ئۆرۈلۈپ، ئاۋازىنى سوزغان ھالدا بىر ھازاغىچە ئېسەدەپ نالە قىلدى، بىر دەم ئورنىدىن چاچراپ تۇرۇپ كەتسە، بىر دەم قايتىدىن كارۋاتقا ئۆزىنى تاشلايتتى، بىراق بۇنىڭلىق بىلەن قىلچىمۇ ئارام تاپالمايتتى، قاتتىق ئازاپلانغان قەلبى بىر دەملىك خاتىرجەملىككىمۇ ئېرىشەلمەيتتى، چارچىغانلىغىنىمۇ سەزمەيتتى.

ئېغىر ياتقۇ بولغان چاغدا مىخئىچ كېلىپ، رودكىغا ناستيۇنانى ھويلىغا چاقىرتتۇردى. ئۆزى پۇتاقلىرى چاتالمىغان، پالتا بىلەن كېسىلگەن توم ياغاچ ئۈستىدە ئولتۇردى، ناستيۇنا باشتىن-ئاياق ئۆرە تۇرۇپ چىقتى. ئۇنىڭ ئۆرە تۇرغىچىلىك ھالى قالمىغان بولسىمۇ، لېكىن زادىلا ئولتۇرغۇسى كەلمەيتتى، چۈنكى ئۆرە تۇرسا ھېچ بولمىغاندا پۇتىنى يوتكەپ، ھەركەتلىنىۋېلىشقا بولاتتى. ئەگەر ئۇنى مىدىر-سىدىر قىلغۇزماي ئولتۇرغۇزۇپ قويىدىغان بولسا تېخىمۇ ئازاپلىنىپ كېتەتتى. مىخئىچ قاتمال، تىترەپ تۇرغان بارماقلىرى بىلەن غاڭزىسىغا لىقمۇ-لىق تاماكا بېسىپ، چاقماق تېشىنى چىقاردى-دە، بىر ھازا ھەپىلەشكەندىن كېيىن ئاران ئوت ئالدۇرۇپ چېكىشكە

باشلىدى. بىردىن دېمى قىسىلىپ يوتەلگىلى تۇردى؛ شۇنىڭ بىلەن ئۇ تەتۈر قارىۋېلىپ، يەرگە ئېڭىشىپ، ئۈچەي-باغرى ئۈزۈلۈپ كەتكۈدەك دەرىجىدە قاتتىق يوتىلىپ، بىر دەمدىن كېيىن ئاران دېمىنى ئالالىدى. ناستيونا ساقلاپ تۇردى. مىخئىچ دېمىنى ئېلىۋالغاندىن كېيىن، غاڭزىسىنى بىرقانچە قېتىم شورىۋېتىپ، يوتەلنى باستى. ئاندىن كېيىن ياش ئەگىپ قالغان كوزلىرىنى ناستيوناغا تىككىنىچە، ھارسىنغان ھالدا ئۆتۈندى:

— ئۇ مۇشۇ يەردە ئىكەن، ناستيونا. بۇنى ئىنكار قىلما. مەن بىلىپ بولدۇم. باشقىلارغا ئېيتمىساڭمۇ، ماڭا راستىنى ئېيتقىن، راستىنى، ناستيونا، ماڭا ئىچىڭ ئاغرىسۇن. مەن قانداقلا بولمىسۇن ئۇنىڭ ئاتىسىغۇ.

ناستيونا بېشىنى چايقىدى.

— بىزنى بىر قېتىم يۈز كورۇشتۇرۇپ قويغىن. ئەڭ ئاخىرقى بىر قېتىم. سەندىن ئۆتۈنۈپ سوراي، خۇدا ھەققى، ناستيونا، ماقۇل دېگىن. ئەگەر مەندىن يوشۇرىدىغان بولساڭ، خۇدامۇ راۋا كورمەيدۇ..... ئۇنىڭدىن نىمىگە ئۈمىت باغلاپ شۇنداق قىلىۋاتقانلىقىنى سوراپ باقماقچىمەن، ھە؟ ئۇ ساڭا ئېيتمىغانمىدى؟ مەن مۇشۇنچىلا ياشقا كىرىپ قالغان تۇرسام، ئۇ نىمە ئۈچۈن يەنە مېنى مۇشۇنداق ئار-نومۇسقا قالدۇرىدۇ؟ بىزنىڭ بۇ جەمەتىمىزدىن ھەر خىل ئادەملەر چىققانۇ، بىراق ھېچكىممۇ بۇنداق ئوساللىشىپ كەتمىگەن ئىدى..... راستتىنلا بىر خۇنپەر

ئىسكەن. قىلىغان قىلىغىنى قارا.....بىزنى يۈز كورۇشتۇرۇپ قويغىن، ناستيۇنا، ــ مىخئىچ تەھدىت ئارىلاش تەلەپپۇز بىلەن يىلىندى، ــ خۇدا ھەققىدە بىزنى يۈز كورۇشتۇرۇپ قويغىن، تىخى ئۇ قۇتقۇزۇۋالغىلى بولمايدىغان دەرىجىدە بۇزۇلۇپ كەتمەستە، يامان پەيلىدىن بالدۇرراق ياندۇرۇۋالايلى. ئۇزەڭمۇ كورۇپ تۇرۇپسەن، يەنە مۇشۇنداق ئەسكىلىك قىلىۋەرسە بولمايدۇ. شۇمۇ يېتەر. ماڭا ئىچىڭ ئاغرىسۇن، ناستيۇنا، ياردەم قولۇڭنى سۇن! بۇنىڭ بىلەن سېنىڭ كۇنۇڭمۇ ئوبدانراق بولۇپ قالار.

ناستيۇنا ئۇنىڭ يېلىنىشىدىن ئىككىلىنىپ قالغان بولسىمۇ، لېكىن ئاخىر يەنىلا بېشىنى چايقىدى:

ــ نىمە دەۋاتىسىز، ئاتا؟ سىزگە نىمىنى ئېيتىپ بېرەلەيتتىم؟ ئېيتقۇدەك ھېچنىمە يوق. ئۇنىڭ قارىسىنىمۇ كورگىنىم يوق، بۇنى ئوزىڭىز ئويلاپ چىقىپسىز. يوق، كورمىدىم.

ــ يالغان سوزلىمە، ناستيۇنا، ــ دىدى مىخئىچ ئورنىدىن تۇرۇپ، غاڭزىسىنى ئوتۇگىنىڭ پاشنىسىغا قېقىۋېتىپ، ــ بۇ يالغان سوزلىرىڭنى كىمگە ئېيتىپ بېرىۋاتىسەن؟ مەن ئەسلىدە سەن بىلەن ئوبدان سوزلىشىپ كورۇشنى ئويلىغان ئىدىم، سېنىڭ قوسىغىڭنى ئۇ يوغىنىتىپ قويغان! ئۇنىڭدىن باشقا يەنە كىم بولسۇن؟ سەنزە، مېنى ئۇقمايدۇ دەۋاتامسەن؟ مېنىزە، ئوزەڭنىڭ قانداق ئادەم ئىكەنلىگىڭنى بىلمەيدۇ دەۋاتامسەن؟ سەن توقۇغان ھىكايىلەر پەقەت كەمپىرنىلا، ئايالالارنىلا ئالدىيا-

لايدۇ، لېكىن مېنى ئالدىيالمايدۇ. سەن يەنە تېخى ئۇنىڭغا مىلتىقنى، نۇرغۇن نەرسىلەرنى ئاپىرىپ بەردىڭ. قارا، مانا بۇنىڭ ئۆزى دەلىل-ئىسپات، — ئۇ غاڭزىسىنى ناستيۇنانىڭ قوسىغىغا تەڭلەپ قويۇپ، يەنە سوزىنى داۋاملاشتۇردى، — قوسىغىڭدىكى بالاڭنى نەگە يوشۇرۇپ قويماقچى؟ نەگە؟ سەندىن سوراۋاتىمەن!

ناستيۇنا كوڭلىدە قېيناتىسىغا بۇنداق دەپ جاۋاپ بېرىشكە بولمايدىغانلىقىنى چۈشىنىپ تۇرسىمۇ، لېكىن باشقىچىراق جاۋاپنى ئويلاپ تاپالمىغاچقا، يەنە قانداق گەپلەر بىلەن ئەپلەپ-سەپلەپ ئۆتكۈزۈۋېتىشكە بولىدىغانلىقىنى بىلمىگەچكە، بۇ سوھبەتنى ئىمكانىيەتنىڭ بېرىچە تېزراق ئاياقلاشتۇرۇپ، قايتىدىن كارۋاتقا ئۆزىنى تاشلاش ئۈچۈن، ئىنتايىن يۇزسىز، پاسكىنا، ساختا كوزىنى كوتىرىپ چىقتى:

— مەن سىلەرنىڭ ئاندىرىيىڭلار بىلەن توت يىل بىللە تۇرمۇش كەچۈرگەن بولسامۇ، بىرەر-بىرىم پەرزەنت يۈزىنى كورگىنىم يوق. دەلىل-ئىسپات دېگىنىڭىز نىمىسى؟!

مىخئىچ داڭقېتىپ قالدى، ئالاقزادىلىك ئىچىدە كوزلىرىنى چىمچىقلىتىپ ناستيۇناغا قارىدى، ئاندىن كېيىن ئارقىسىغا بۇرۇلۇپ، ئېغىر قەدەم تاشلاپ دەرۋازىغا قاراپ ماڭدى. دەل شۇ چاغدا كوچىدىن بىرسى ئۆتۈۋىدى، دەرۋازىنى ئېچىپ بولغان مىخئىچ دەرھال ئارقىسىغا قاراپ داجىدىيۇ، لېكىن يەنە ئۆزىنى تېتىك تۇتۇپ، چىقىپ كەتتى.

21

ناستيۇنا ئۇخلىغان بولۇۋېلىپ، كارۋاتتا ئۇزاققىچە ياتتى، نادكا ۋە ئۇنىڭ بالىلىرى ئۇيقۇ دۇنياسىغا غەرق بولغاندىن كېيىنمۇ ئۇ يەنە بىرەرسىنىڭ ئويغاق يېتىشىدىن ئېھتىيات قىلىپ، بىر ھازاغىچە سەۋرى-تاقەت بىلەن كۈتۈپ تۇردى. ھېچقانداق ئەندىشە قالمىغاندىن كېيىن ئاستا ئورنىدىن تۇردى-دە، كوينىكى، يۇڭ پوپايكىسى ۋە ئوتۇكىنى قولىغا ئېلىپ، ئويدىن يالىڭاياق پېتى پۇتىنىڭ ئۇچىدا دەسسەپ چىقىپ، پەلەمپەيگە چىقتى، ھىلىقى ئىشىك-دەرىزىسىز تام تۈۋىدە كىيىم-كېچەك بىلەن ئوتۇكىنى كىيىۋالدى، كىيىنىپ بولغاندىن كېيىن بېشىغا ياغلىق سالمايلا، پەلەمپەيدىن بىر قەدەممۇ تۈۋەن چۈشمەي، شۇ جايدا ھاڭۋېقىپ تۇرۇپ قالدى، چۈنكى ئۇ: "ئەسلىدىكى پىلانىم بويىچە ئىش قىلايمۇ ياكى ھېچ يەرگىمۇ بارماي، قايتىدىن كارۋاتقا ئوزەمنى تاشلاپ، ھەممە ئىشلارنى ۋاقتىنچە بولسىمۇ ئېسىمدىن چىقىرىپ، ئاللىقاچان مەھرۇم بولۇپ قالغان لېكىن پۈتۈن ۋۇجۇدۇم بىلەن تەلپۈنىدىغان ھىلىقى خاتىرجەملىك قويىنىغا غەرق بولايمۇ" دەپ، ئىككى خىيال بولۇپ قالدى.

كېچە ئادەمنى ۋەھىمىگە سالاتتى: تۈن يېرىمىدىن ئېشىپ، ئەل جىمىقان، ئەتراپ قاپ-قاراڭغۇچىلىقتا چوككەن ئىدى.

تۈنۈگۈن كېچە يامغۇر ياققان، ئەتىگەن يەنە دەرەخ شاخلىرى ئىغاڭلىغاندا چۈشكەنگە ئوخشاش بىرقانچە قېتىم تامچىلىغان شالاڭ يامغۇر تامچىلىرى بۇلۇتلار قوينىدىن توكۇلگەن ئەڭ ئاخىرقى قالدۇق يامغۇر ئىدى. كېيىن زادىلا يامغۇر ياغمىدى، توساتتىن ھاۋانى قويۇق تۇمان قاپلاپ، كۆن بويى تارقىمىدى، شۇ تاپتا ھاۋا تېخىمۇ بەك تۇتۇلۇپ كەتكەندەك قىلاتتى. بىر ماڭدام يىراقلىقتىكى نەرسىنى كورۇپ بولمايدىغان قاپ-قاراڭغۇ كېچىدە ئويلەرنى دىگۇدەك پەرق ئەتكىلى بولمايتتى، كوزنى يوغان ئېچىپ سىنچىلاپ قارىغاندا، ئاندىن مىلك تەسلىكتە يېقىن ئەتراپتىكى ئويلەرنى پەرق ئەتكىلى بولاتتى، بەلكىم بۇنى پەرق ئەتكىلى بولاتتى دىگەندىن كورە، پەقەت تونۇش ئورۇنغا ئاساسەن پەرەز قىلغىلى بولاتتى دىگەن تۇزۇكرەك بولار! قوغۇشۇندەك ئېغىر ئاسمان پەسلەپ باش ئۇستىگىلا كېلىپ قالغان بولۇپ، گويا ئۇنىڭ زېمىنىڭگە ئوخشمايدىغان سوغاق نەم ھاۋاسىنىڭ ئۇزگىچە دولقۇنلىنىپ ئايلىنىشى ئادەمگە بىلىنىپ تۇرغاندەك قىلاتتى. ئەتراپ قورقۇنچلۇق قاراڭغۇلۇق بىلەن قاپلانغان بولۇپ، ناستيۇنانىڭ تەسەۋۇرىدا ئانگارا دەرياسى تېخىمۇ ۋەھىملىك ئىدى، راستىنى ئېيتقاندا، ئەگەر ناستيۇنا مۇشۇنداق قاراڭغۇ كېچىدىن قورقمايدىغان بولسا، بۇگۈن كېچە ئۇزىنى دالدىغا ئېلىشقا ئەڭ مۇۋاپىق كېلەتتى.

ئۇ پەلەمپەيدىن قوپتى. ئۇنىڭ بارماقچى بولغان يېرى دەل ئانگارا دەرياسى ئىدى. ئۇنىڭغا شۇ نەرسە ئايان ئىدىكى،

www.uyghurkitap.com

پەقەت ھاۋا ئوسال بولغان كېچىنى تاللىۋالغاندىلا ئاندىن كىشىلەرنىڭ كوزىدىن ئوزىنى چەتكە ئېلىپ، ئۇ يەرگە بارغىلى بولاتتى. بىرەر نەرسىگە پۇتلىشىپ يىقىلىپ چۈشمەسلىك ئۈچۈن ئۇ ئۇششاق قەدەم تاشلاپ، موزاي ئېغىلىنى كېسىپ ئوتۇپ مونچىغا باردى — بۇنىڭدىن ئۈچ كۈن بۇرۇن بۇ مونچا تېخى ئوزلىرىنىڭ مونچىسى ئىدى، — دالاندىن قوش پالاق خادىنى ئالدى. لېكىن بىر قول بىلەن تۇرىدىغان تاق پالاقنى ئېلىپ يۈرمىدى، چۈنكى ئۇ بۇ نەرسىنى ئىشلىتىشنى بىلمەيتتى. ھازىر ناستيۈنا گۈسكوۋلارنىڭ ئويىدە تۇرمىغاچقا، ئۇلارنىڭ ماقۇللۇغىنى ئالماي تۇرۇپ، قېيىقىنى ئوزبېشىمچىلىق بىلەن ئىشلىتىۋېلىشى ئوغرىلىغانغا يېقىنراق بىر ئىش ئىدى. لېكىن ئۇنىڭ بۇنىڭدىن باشقا چارىسى يوق ئىدى. ھەر ھالدا ئوزى بىلەن قىلچە ئالاقىسى بولمىغان كىشىلەرنىڭكىنى ئالغىلى بولماس؟! چۈنكى ناتونۇش ئادەملەر ئىتىنى قويۇۋېتىپ تالىتىدۇ، ياكى تېخىمۇ قەبىھ چارە بىلەن ئۇنىڭ ئەدىۋىنى بېرىدۇ. ھازىرقى باشتىن كەچۈرگەنلىرىمۇ يېتىپ ئاشار. گويا ئۇنى تېخىمۇ ۋەھىمىگە سالماقچى بولۇۋاتقاندەك، كەنتنىڭ مەلۇم جايىدىكى بىر ئىت تۇيۇقسىز، چۈشىنىكسىز ھالدا قاۋىغىلى تۇردى. ئارقىدىنلا بىرنەچچە ئىت ئۇنىڭغا جۆر بولدى. ناستيۈنا ئالاقىزادىلىك ئىچىدە تۇرۇپ قېلىپ، قاشا يېنىدا زوڭزىيىپ ئولتۇرۇۋالدى، يۈرىكى دۈپۈلدەپ سوقۇپ كەتتى، ئۇ شۇ يەردە ئىتلارنىڭ قاۋاشلىرى توختىغىچە تۇردى. بۈگۈن ئۇ ھەممە نەرسىدىن

قورقۇۋاتاتتى: قاراڭغۇلۇقتىن قورقۇۋاتاتتى، ئەمىلىيەتتە قاراڭ-غۇلۇق ئۇنىڭغا ناھايىتى مۇۋاپىق كېلەتتى؛ جىمجىتلىقتىن قورقۇۋاتاتتى، ئەزەلدىن بۈگۈنكىدەك مۇشۇنداق جىمجىتلىق بولۇپ باقمىغان ئىدى. ئۇنىڭ ئۈستىگە ھاۋامۇ ئاجايىپ سەزگۈر بولۇپ كەتكەن، ئازراقىنا ئاۋاز چىقسىلا قۇلاققا ئاڭلىنىپ تۇراتتى؛ ئۇنىڭدىن باشقا يەنە ئىتلارنىڭ مۇشۇنداق قاۋاپ كېتىشلىرىدىنمۇ قورقۇۋاتاتتى، ئەمىلىيەتتە بۇ ئىتنىڭمۇ ھېچقانداق سەۋەپسىزلا ئۇخلاۋېتىپ جويلىگەنىدەك قاۋاپ قويغان بولۇشى ئېھتىمالغا ناھايىتى يېقىن ئىدى، چۈنكى ئۇ ناھايىتى تېز ئارىدىلا تىنچىپ كەتتى، بۇلارنىڭ ھەممىسى ئۇنىڭغا خۇپپىيانە بىرەر پالاكەتچىلىكتىن، شۇملۇقتىن بىشارەت بەرگەنىدەك بولۇپ تۇيۇلدى. ناستيۇنا دىققەت بىلەن ھەر بىر قەدەم باسقاندا قۇلىغىنى يەرگە يېقىپ تىڭشاپ بېقىپ، ئۇمىلەپ دىگۈدەك تىك قىرغاقتىن پەسكە چۈشتى، بىراق دەريا بويىدىكى ئۇششاق تاشلارنىڭ ئاياق ئاستىدا شىرىقلىشى ئۇنىڭغا گويا گۈلدۈر-مامىدەك بولۇپ ئاڭلاندى، قېيىقنى ئىتتىرىپ سۇغا چۈشۈرگەندە چىققان ئاۋازمۇ ئۇنىڭغا ئوخشاشلا گۈلدۈرمامىدەك بولۇپ ئاڭلان-دى. ئۇ قېيىقنى خارا بىلەن ئىتتىرىۋەتكەندىن كېيىن، ئۇنىڭغا سەكرەپ چۈشۈۋالدى-دە، ئۇنچىقماي دۈم يېتىۋېلىپ، قېيىقنى كەنتتىن چىقىپ كەتكىچە سۇنىڭ ئېقىشىغا قاراپ قويۇۋەتتى.

ئانگارا دەرياسىنىڭ بۇ يېرى بىرقەدەر يورۇق ئىدى؛ دەريا يۈزىدىن كۈلرەڭ نۇر چاقناپ تۇراتتى، سۇ گويا دولقۇنسىمان

ئوركەشلەۋاتقاندەك چاقناپ تۇرغان نۇر ئىچىدە گاھ كورۈنۈپ، گاھ كوزدىن غايىپ بولاتتى، نۇر چاقناپ تۇرغان يەردىن سەل-پەل ئىگىزرەك كەلگەن يەر خۇنۇك ھاۋا بوشلۇغى ئىدى، ئۇنىڭغا يەنە قاياقتىن چۈشۈۋاتقانلىغىنى بىلىپ بولمايدىغان خىرە-شىرە يورۇقلۇق ئۇلىنىپ تۇراتتى، بۇ خىرە-شىرە يورۇق-لۇقنىڭ ئارقىسى قاراڭغۇلۇق ئىدى. ناستيۇنا كوزلىرىنى يوغان ئېچىپ ھىلىقى ئاق رەڭلىك لەيلىمە بەلگىنىڭ — ئەينى چاغدا ئوزى ماتۇى بوۋايغا ياردەملىشىپ يوتكەپ كېلىپ ئورناتقان ئىككىنچى لەيلىمە بەلگىنىڭ — چىرىغىنى ئىزدەپ قارىدى. لەيلىمە بەلگە يەنىلا ئەسلىدىكى جايىدا تۇراتتى، ئۇنىڭ چىرىغىمۇ ئوچمىگەن ئىدى. بۇنىڭ بىلەن ئۇنىڭ كوڭلى ئاز-تولا ئارام تاپقاندەك بولدى. تېيىز يەردىكى سۇنىڭ شاقىرىشى يېرىم كېچىدە بىرقەدەر تۇتۇق، سۇس بولۇپ ئاڭلىناتتى؛ تىرەن يەردىكى سۇنىڭ لومۇلدەپ كۇچلۇك، ئۇزۇلمەس، مەيىن شاۋقۇنىغا جۇر بولۇپ شىرىلدىشى بولسا ھازىر قۇلاققا ئىنتايىن ياڭراق ئاڭلىناتتى، تاڭ ئالدىدىكى مەيىن شامال ھىچقانداق نىشانسىز ھالدا گاھ كۇچىيىپ، گاھ ئاجىزلاپ سوقۇپ تۇراتتى.

پالاق ئۇرۇش توغرا كەلدى؛ كېچىنىڭ ھەرقانچە قاراڭغۇ بولۇشىدىن قەتئىي نەزەر، ياز كېچىسى ھەر ھالدا قىسقا ئىدى. ناستيۇنا دەسلىۋىدە تاڭ يورۇپ قېلىشتىن بۇرۇن قايتىپ كەت-مەكچى بولغان بولسىمۇ، لېكىن ئەمدىلىكتە بۇنىڭغا كوزى يەت-مىدى. ئۇنىڭ كارۋاتتا ياتقان ۋە پەلەمپەيدە ئولتۇرغان ۋاقتى

تولىمۇ ئۇزاق بولۇپ كەتكەن ئىدى، يوشۇرۇنچە بىرسى پالاق ئالغان ۋە قېيىقتا دۇم يېتىۋېلىپ، ئۇنى سۇنىڭ ئېقىشىغا قويۇۋەتكەن ۋاقتمۇ ئۇزاق بولۇپ كەتكەن ئىدى. ۋاقىت ئادەمنى كۇتۇپ تۇرمايدۇ. بىراق تاڭ ئاتقان تەقدىردىمۇ، كىشىلەر ئورنىدىن تۇرۇشتىن بۇرۇن، كىشىلەر دەريا بويىغا كېلىشتىن بۇرۇن كەنتكە قايتىپ بىرنۋالسىلا چاتاق چىقمايتتى. بۇنداقتا ھەممەيلەن تىكىلىپ قاراپ تۇرغان چاغدا قىرغاققا چىقىپ، پىتنە-پاسات تارقاتقۇچىلار ئۇچۇن تېخىمۇ كوپرەك ئاساس تېپىپ بېرىشتىن ساقلانغىلى بولاتتى. ئېھتىمال، بۇ ئۇنىڭ ئۇ يەرگە ئەڭ ئاخىرقى بىر قېتىم قېيىق ھەيدەپ بېرىشىدۇ، بەلكىم بۇنىڭدىن كېيىن يەنە بېرىشنىڭ ھاجىتى بولماس. ئەمدى زادى ئۇزىنىڭ تەقدىرى بىلەن قارامىلىق قىلىشقا بولمايدۇ.
—"شۇمۇ يېتەر! بۇگۇن قېيىق ھەيدەپ چىقمىغان تەقدىردىمۇ، ئالىسقاچان مەلۇم ئورۇن، مەلۇم ۋاقىتتا سەۋەنلىك قىلىپ، چاندۇرۇپ قويماسلىققا تىگىشلىك نۇرغۇن نەرسىلەرنى چاندۇرۇپ قويدۇم، —قانداق ئورۇن، قانداق ۋاقىتتا، قانداق نەرسىلەرنى چاندۇرۇپ قويغانلىغىمنى ئەمدىلىكتە سۈرۈشتۈرۈپ ئولتۇرۇشنىڭ نىمە ھاجىتى بولسۇن؟ سۈرۈشتۈرگەندىن ھېچقانداق نەتىجە چىقمايدۇ. بۇگۇن ئاخشام ئاندىرىغا خەۋەر يەتكۇزۇپ، ئۇنىڭ بىلەن مەسلىھەتنى پىشۇرۇۋېلىشقا نېسىپ بولسىلا بولاتتى، ئۇنىڭدىن كېيىن نىمە ئىشلار يۇز بەرسە، پېشانەمگە پۇتۇلگىنىنى كورەرمەن"— ناستيۇنا ئىنتايىن چارچاپ كەتكەنلىك-

تىن، زادىلا بەرداشلىق بېرەلمەي، قېيىقنى يىراققىراق ھەيدەپ بېرىپ، پالاقنى تاشلاپ، ئۇنى سۇنىڭ ئېقىشىغا قويۇۋېتىپ، كۆزىنى يۇمۇپ يېتىۋالغۇسى كەلدى، ئۆزىنى دولقۇن نەلەرگە ئاپىرىپ تاشلىسىمۇ مەيلىدى، ئىشقىلىپ ئىش يامىنىغا تارتسا بۇنىڭدىنمۇ ئېشىپ چۈشمەس.

سېمىونوۋنانىڭ ناستىيۇنانى ئۆيدىن قوغلاپ چىقارغىنىغا ئۈچ كۈن بولۇپ قالغان ئىدى. بىراق ناستىيۇنا ھامان ئۆزىنىڭ ھازىر باشقىلارنىڭ ئۆيىدە تۇرۇۋاتقانلىقىغا، بۇنىڭدىن كېيىن ئىلگىرىكىگە ئوخشاش ئۆز ئۆيىگە كىرىپ كىيىم ئالماشتۇرۇشقا بولمايدىغانلىقىغا، ئۇخلاشتىن بۇرۇن كارۋات لېۋىدە ئولتۇرۇپ خىجىل بولغان ھالدا ئۆز قوسىقىنى سىلاشقا بولمايدىغانلىقىغا ئىشەنگۈسى كەلمەيتتى. ئەمدىلىكتە تومپىيىپ قالغان قوسىقىنى يوشۇرۇپ ئولتۇرۇشنىڭ ھاجىتى قالمىغان ئىدى، ھەرقانداق كىشى خالىسىلا ئۇنىڭغا كۆزلىرىنى چەكچەيتىپ قاراپ ئۇنىڭ ئاشكارا سىرىنى تېپىۋېلىپ شۇنىڭ بىلەن ئۆزلىرىنىڭ ئىچ پۇشقىنى چىقىرىشىمۇ مۇمكىن. شۇنىڭ ئۈچۈن ناستىيۇنانىڭ بالىسىغا بولغان مۇلايىم، شېرىن ھېسسىياتى ۋە بالىسىنىڭ كۈنسايىن جانلىنىۋاتقان ھاياتىي كۈچىگە بولغان سېزىمى ۋە خىجالەتچىلىكىمۇ بارا-بارا ئاجىزلىشىشقا ھەم تۈگەشكە باشلىغان ئىدى. پەقەت يالامنىڭ تەقدىرى كەلگۈسىدە قانداق بولار دىگەن ئەندىشىلا قالغان ئىدى. كىشىلەر ئۆزلىرىنىڭ ئۆتكۈر كۆزلىرىنى سوراق نەزىرى بىلەن ئۇنىڭغا تىكمەكتە، قىزىققان،

گۇمانلانغان، دۈشمەنلەشكەن نەزىرى بىلەن قارىماقتا، بۇ نەزەرلەرگە سەۋرى-تاقەت قىلىشۋېرىش ئاسان ئىش ئەمەس. ناستيۇنانىڭ ئۆزىمۇ ئۆزى دۈچكېلىۋاتقان ئىشلارنىڭ ھەقىقى راست ئىش ئىكەنلىكىنى چۈشىنەلمەيتتى، باشقىلارمۇ خۇددى شۇنداق ئىدى، ئۇلار ناستيۇنانىڭ ئۆزلىرىگە تونۇش بولۇپ كەلگەن ناستيۇنا ئىكەنلىكىگە ئىشەنگۈسى كەلمەيتتى. كىشىلەر ھامان تارقالغان پاراڭنىڭ زادى ئاساسلىق ياكى ئاساسسىز ئىكەنلىكىنى بىلگۈسى كېلىپ: "ئۇنىڭ قوسىقى زادى راستىنلا يوغىناپ قالغانمۇ-يوق؟ ئېھتىمال يەنە كىچىكلەپ كەتكەندۇ، غايىپ بولغاندۇ؟" دېيىشەتتى. بىراق، ئۇنىڭ كۆڭلىنى ئاز-پاز بولسىمۇ ياساپ قويىدىغان ئادەم چىقمىدى، ھەتتا لىزا ۋولوگژىنادەك سىرداش دوستىمۇ ئۇنىڭ كۆڭلىنى ياساپ بىرەر ئېغىز گەپ قىلمىدى، مەسىلەن: "ئۆزەڭنى بېسىۋال جۇمۇ، باشقىلارنىڭ بىرنىمە دېيىشىدىن قورقما، تۇغۇلغان بالا باشقا ھېچقانداق كىشىنىڭ بالىسى ئەمەس، ئۆزەڭنىڭ بالىسى بولىدۇ، ئۇنى ئاسرىشىڭ كېرەك، خەقنىڭ غەيۋەتلىرى دىگەن بىرئاز ۋاقىتلاردىن كېيىن جىمىپ قالىدۇ" دىگەنگە ئوخشاش گەپلەرنى قىلغان بولسا كاشكى. ئەگەر لىزا ئاي-كۈننى ھېساپلاپ كورۇپ، ئازراق ئىلىنىشىدىغان يېرى چىقىپ قالىدىغانلا بولسا ماكىسىمدىن گۇمانلىنىپ، ناستيۇنادىن سۈرۈشتۈرگەن بولاتتى. ئۇ ئاللىقاچان گۇمانلىنىپ، ئۇيىدە ۋاقىتنى ھېساپلاپ ئولتۇرغان بولۇشىمۇ مۇمكىن، بۇنى كىم بىلىدۇ دەيسىز؟ ھېلىقى كاتىرىنا — نىستور-

نىڭ خوتۇنى ناستيۇناغا ئەنە شۇنـداق گۇمان بىلەن كوزىـنىڭ قۇيرۇغىدا قارىمىغانمىدى؟ ناستيۇنا ھەر ھالدا ئۇنىڭ ئالدىـغا بېرىپ: "خاتىرىڭىزنى جەم قىلىڭ. مېـنىڭ تومپىـيىپ چىقـقان قوسىغىمغا سـىزنىڭ نىستورىڭىـز كۆچ چىقارغـىنى يوق!" دەپ ئولتۇرماس!

ھەممە ئادەمنىڭ ناستيۇنا توقۇپ چىققان مەخسۇس خادىم توغرىسـىدىكى گەپـلەرگە ئىشـىنىپ كېتىـشى ناتايىـن. بىراق ناستيۇنا بۇنىڭـلىق بىلەن ئارام تېپىپ قالـغىنى يوق. خوتۇن خەقنىڭ ئىشى ئاسان، ئۇلارغا بىر نەرسە دەپ ئوتكۇزۇۋېتىش ئوڭاي. ئۇ ئوزىنىڭ ئۇلارنىڭ ئالـدىدا خىـجىل بولۇپ يەرگە قاراپ قالمايدىغانلىغىنى بىلەتـتى، ھەتـتا ئۇلار ئۇنى شۇنـداق خاتالىق ئوتـكۇزگەن دەپ قارىـغان تەقدىردىـمۇ، ئۇ ئۇنـداق خاتالىقـنى ئوتكۇزمىگەچـكە، ئۇلارنىڭ ئالدىـدا ھېچقانـداق خىجالەتچىلىك تارتىپ يۇرمەيتتى. ھەممىدىن چاتاق بولۇۋاتقىنى شۇكى، بەزىلەر ھەقىقى ئەھۋالـلارغا يېـقىن كېلىدىـغان بەزى ئىشلاردىن بىشارەت بەرمەكـتە. ئىننوكىـنتى ئىۋانوۋىچ ئۇنىڭ گۇناسـىدىن خەۋەر تاپقانـدىن كېـيىن ئۇنى بىرىنـچى قېـتىم ئۇچراتقىنىـدا ھىـلىگەر، قىتىـغۇر كوزلىرىـنى پۇرۇشـتۇرۇپ، مۇغەمبەرلىك بىلەن بېشىنى چايقاپ، سىنىماققا:

—چوكان، بۇ مېدالنى سىزگە كىمنىڭ ئىنئام قىلغانلىغىـنى ئايدىڭلاشتۇرۇپ باقماي بولمايدۇ، شۇنداقمۇ؟ —دىگەن ئىدى.

شۇنىڭ بىلەن ئۇ ناستيۇنانىڭ يۇزىدە بىرەر تال كوك تومۇر

www.uyghurkitap.com

تۇيۇقسز كوپۇپ، كۇتمگەن يەردىن ھەقىقى ئەھۋالنى ئاشكارىلاپ بىرەرمىكىن دىگەن ئۇمىتتە ئۇنىڭغا سوراق نەزىرى بىلەن ئوتكۇر كوزىنى مىختەك قاداپ سىنچىلاپ قاراشقا باشلىغان ئىدى.

— ئۇنداق بولسا ئايدىڭلاشتۇرۇۋىلىڭ، ئىننوكىنتى ئىۋانوۋىچ، ئايدىڭلاشتۇرۇۋىلىڭ، — ناستيۇنا يېقىندىن بۇيان ھەمىشە بوش كەلمەي، ئۇنىڭ بىلەن تاكاللىشىپ كېلىۋاتقان ئىدى. بۇ قېتىممۇ ئۇنىڭغا يەنە شۇنداق تەلەپپۇز بىلەن جاۋاپ بەرگەن، — بولمىسا مەن باشقىلارنىڭ قۇلىغىغا ئاستاغىنا: "بۇ بالا توغۇلسا جەزمەن سىزگە ئوخشايدۇ" دەپ قويىۇپ قويىمەن.

— تۇفى! تىلى زەھەر خوتۇن! — ئۇ تۇكۇرۇپ قويۇپ، ئوز يولىغا كېتىۋېتىپ تەھدىت سالغان ئىدى، — ھېچقىسى يوق، بالىنىڭ كىمگە ئوخشايدىغانلىغىنى ئايدىڭلاشتۇرۇۋالالايمىز.

شۇ گەپلەر ناستيۇنانى راستىنلا قورقۇتۇۋەتكەن ئىدى. قانداق قىلىش كېرەك؟ بۇ ھەقتە ئۇنىڭ كوڭلى بىر يەرگە تىنىمىغان. قىسقىسى، بۇنىڭدىن كېيىن قانداق قىلىش كېرەكلىگى توغرىسىدا ئۇنىڭ كوڭلى گۇدرەت ئىچىدە قالغان. ئۇنىڭ ئويلانغۇدەك ۋە چارە تاپقۇدەك ھالى قالمىغان ئىدى، چۈنكى سېمىيونوۋنا ئۇنى تىللاپ ھەيدەپ چىقارغاندىن تارتىپ، ئۇ خاراموش بولۇپ، زادىلا ئەسلىگە كېلەلمىگەن ئىدى. ئەتراپتىكى ھەممە نەرسىلەر ئۇنىڭغا گويا ئوزى بىلەن قېرىشىۋاتقاندەك، قارشىلىشىۋاتقاندەك، ئوزىنىڭ ھەر بىر ھەركىتىنى كۇزىتىۋاتقاندەك،

ھەر بىر ئۆي-پىكرىنى ئۇغرىلىقچە ئاڭلىغىلىۋاتقاندەك تۇيۇلۇپ، كۆڭلىگە ياقمايدىغان بولۇپ قالغان ئىدى. ئۇزىنىڭ ئەس-ھوشىنى يوقىتىپ پۈتۈنلەي بىخۇتلىشىپ كەتمەسلىكى ئۈچۈن، داۋاملىق مىدىرلاپ، ئىشقا چىقىپ تۇراتتى، باشقىلار گەپ سوراپ قالسىمۇ بىرنەچچە ئېغىز جاۋاپ بېرەتتىيۇ، لېكىن نىمە دەپ جاۋاپ بەرگەنلىكىنى، نىمە ئىشلارنى قىلغانلىغىنى، نەلەرگە بارغانلىغىنى بىر دەمدىلا ئۇنتۇپ كېتەتتى. ئاخشاملىرى يۈرىگى ھەمىشە پىچاق بىلەن تىلغاندەك ئېچىشىپ، قاتتىق ئازاپلىناتتى، بۇنىڭدىن قۇتۇلۇشقا قىلچە ئامال قىلالماي، تۈن بويى دىگۈدەك كىرپىك قاقماي تاڭ ئاتقۇزاتتى؛ كۈندۈزلىرى ئەتىگەن بىلەن كەچنى پەرق ئېتەلمەيتتى، — كۈن بويى پەرىشان ھالەتتە گاڭگىراپ، ئىلىك-سىلىك بولۇپ يۈرەتتى. نادكا دائىم ئۇنىڭغا قاراپ ۋاقىراشقا مەجبۇر بولۇپ، ئۇنى تاماق يىۋال دەپ شىرە يېنىغا تارتىپ ئېپكىلىپ ئولتۇرغۇزۇپ قوياتتى، ئۇخلىۋال دەپ كارۋاتقا ئىتتىرىپ ياتقۇزۇپ قوياتتى، ئىشقا ماڭ دەپ ئېتىزلىققا ئالغاچ باراتتى. ناستيۇنا ئىتائەتمەنلىك بىلەن ئۇنىڭغا ئەگىشىپ مېڭىپ، نىمە قىل دىسە شۇنى قىلاتتى. ئىشنى تۈگىتىپ بولغاندىن كېيىن يەنە ھاڭۋېقىپ تۇرۇپ كېتەتتى. ماغدۇرىدىن كېتىپ قالغاندەك، ھىچقانداق نىشانسىز ھالدا ئالدى تەرەپكە قاراپ تۇراتتى. ئۇ ئوت-چۆپ ئورۇش ۋاقتىنىڭ يېتىپ كېلىشىنىلا كۈتەتتى، ئاردىن يەنە بىرنەچچە كۈن ئۆتسىلا ئوت-چۆپكە ئوغاق تېگەتتى؛ نىمە ئۈچۈنكىن-

تالڭ، ناستيۇنا ئىلگىرى ئۆزى ياخشى كورىدىغان، كوڭۈللۈك، دىخانچىلىقنىڭ ئالدىراش مەزگىلى يېتىپ كەلگەنىدە، ياتقاندىلا پاتقاندەك پېتىپ قالغان، ئۆزىنى قاتتىق ئازاپلاۋاتقان پۈتكۈل سەرگۈزەشتىلىرىدە بۇرۇلۇش ياسىلىپ، ئۇنىڭدىن مەلۇم نەتىجە چىقىشىغا ئىشىنەتتى. شۇمۇ يېتەر، ھەممىشە بۇنداق باش-ئايىغى چىقماي كېتىۋەرمەسمەن، دەپ ئويلايتتى.

بۈگۈن كېچە ئۇ ئەسلىدە ئاندىرىنى ئىزدىمەكچى ئەمەس ئىدى، بىراق كەچتە نادكا ياشلارنىڭ كەچكى كوڭۈل ئېچىشىغا قاتنىشىپ قايتىپ كەلگەندىن كېيىن ئۇنىڭغا:

— ھەي ناستيۇنا، ھەممەيلەن سېنىڭ ئۈستۈڭدىن سوز-چوچەك قىلىشىۋاتىدۇ، ئۇنىڭ قوسىغىنى يوغىنىتىپ قويغان ئادەم ياتۋاش ئادەم ئەمەس، ئۆزىنىڭ ئېرى دېيىشىۋاتىدۇ، — دېدى.

ناستيۇنانىڭ ئىسسىق قانلىرى شۇ ئان غۇژژىدە مېڭىسىگە ئۇرلەپ، پۈتۈن ئەزايى ئوت ئېلىپ كەتتى.

— ئېرىمنى نەدىن ئىزدەپ تاپاي؟ — ئۇ ئۆزىنى ئاران بېسىۋېلىپ تۇرۇپ سوزلىدى، — ئايرىلغىنىمىزغا توت يىل بولۇپ قالغان تۇرسا، بىر قوساقنىڭ يوغىنىشى ئۈچۈن شۇنچىلا ۋاقىت كەتكەن نەدە بار؟

— ئىننوكىنتى ئىۋانوۋىچ گومانلىنىپلا يۈرۈيدۇ. بۇ گەپنى شۇ تارقاتقان بولسا كېرەك، — دېدى نادكا ئىزاھلاپ، — بۇ قېرى قاقۋاش يوق يەردىن پۈتاق چىقىرىشقا ئامراق. ئۇنىڭ ئاياللارغا

كارغا كەلمەيدىغان بولۇپ قالغانلىغىغا قارىما، ئۇ ئاشۇنداق ئادەمنىڭ كوڭلىگە پاراكەندىچىلىك سىلىشقا، يىڭى-يىڭى گەپلەرنى تېپىشقا ئۇستا.

— هە، بوپتۇ، ئۆزىنىڭ ئېرى دىيىشكەندىكىن، ئۇزەمنىڭ ئېرى بولىۋەرمەمدۇ، — دىدى ناستيۇنا بۇنى قەستەن بوينىغا ئېلىپ، ئۇنىڭ بۇ گېپىدىن: "سىلەر نىمە دىگۇچىلار كەلسە دەۋېرىڭلار، مەن بۇنىڭغا پەرۋا قىلمايمەن" دىگەن مەنە چىقاتتى.

بىراق بۇ گەپتىن كېيىن ئۇ ئالاقزادە بولۇپ كەتتى: "ئەس-تاغپۇرۇللا، ئىننوكىنتى ئىۋانوۋىچ، بۇ قاقۋاش باشقىلارنىڭ سىرىنى ئېچىپ تاشلىمىغىچە زادىلا كوڭلى ئارام تاپمايدىغان ئىچى قوتۇر ئادەم! ئىننوكىنتى ئىۋانوۋىچتەك مۇشۇنداق ئادەم-دىن پۈتۈن دۇنيانى ئاختۇرغاندىمۇ ئىككىنچىسى تېپىلماس. بىرەر ئىش ئۇنىڭ قولىغا چۈشۈپ قالدىمۇ، بولدى، ئۇنىڭ ئۇجۇر-بۇجۇرىگىچە سۈرۈشتۈرۈپ، تېگى-تەكتىگە يەتمىگىچە توختىمايدۇ. ئۇ رايونغا بېرىپ، مەخسۇس خادىمنى ئىزدەپ تېپىپ، ئۇنىڭغا كوزىنى قىسىپ قويۇپ: 'ئۇزاقتا قالماي كىشلەر ئاتامان كەنتىدە كۇچۇگىگىزنى كورىدىغان بولدى' دەيدۇ. شۇبھىسىزكى، قارشى تەرەپ جەزمەن قەسەم قىلىپ، چىچاڭشىپ كېتىدۇ، شۇنىڭ بىلەن ئۇلار جىددى ئولتۇرۇپ سوھبەتلىشىدۇ. بولمىدى، ئاندىرى زادى بۇ يەردىن كەتمىسە بولمىدى، مەيلى نەگە بولمىسۇن، بىر يەرگە ئوزىنى ئالسۇن،

ئىشقىلىپ بۇ يەردىن كەتمىسە بولمايدۇ. ياكى تەسلىم بولسۇن، چۈنكى ئۆز ئىختىيارى بىلەن تەسلىم بولغانلارنىڭ كەچۈرۈم قىلىنىشىدىن ئۈمىت كوپ. ھەي خۇدايىمەي! مەيلى ئاغامچىنىڭ قانچە قات يوگىلىشىدىن قەتئى نەزەر، ھامان ئۇنىڭ بىر ئۇچى چىقىدۇ-دە. ئۇ چوڭ بالايى-ئاپەت تېرىدى..... چوڭ بالايى-ئاپەت..... نىمە ئۈچۈن شۇنداق قىلغاندۇ! ئۇ بۇ يەردىن كېتىپ، زادىلا دۇنيادا بۇنداق ئادەم بولۇپ باقمىغاندەكلا، مەڭگۇ قايتا كورۇنمىگەن تەقدىردىمۇ، — ناستيۇنا ئۆزىنىڭ ئۇنىڭ زادى قايسى يولغا مېڭىشىنى ئۈمىت قىلىدىغانلىغىنى راستىنلا بىلمەيتتى! — بالا يەنىلا ئۇنىڭ ئوزى بالىغا چاپلىنىپ قېلىشىنى ھەممىدىن بەك يامان كورىدىغان يامان ئاتاقتا قالىدۇ، كىشىلەر: ئەينى چاغدا، بۇ بالىنىڭ ئاتىسى جەڭ مەيدانىدىن قېچىپ كەلگەن ئادەم ئىكەن دىسەن گەپ-سوزلەر بولغان، دىيىشىدۇ. بۇنداق يامان ئاتاقنى مەڭگۇ ئوچۇرگىلى بولمايدۇ. ئادەملەرنىڭ مۇنداق مىجەزى بولىدۇ: سەن بىراۋغا: 'پالانچى ئادەم ئالۋاستىدىن تۇغۇلغان ئىكەن' دىسەڭ، ئۇ ئىشىنىشنىغۇ ئىشەنمەيدۇ، بىراق ھامان 'ئالۋاستىدىن تۇغۇلغان ئىكەن' دىگەن گەپنى ئېسىدىن چىقارمايدۇ، ھەتتا ئۇنىڭ ھەقىقەتەن ئالۋاستىدىن تۇغۇلغانلىغىنى ئىسپاتلاش ئۈچۈن يۈزلىگەن دەلىل-ئىسپاتلارنى ئىزدەيدۇ. شۇڭا، بالا تۇغۇلۇپلا ئار-نومۇسقا قالىدۇ. ئۇنىڭ ئۈستىگە شۇندىن كېيىنمۇ ئومۇر بويى ئۇ نومۇس-تىن قۇتۇلۇپ كېتەلمەيدۇ. مۇشۇ ئىش تۈپەيلىدىنمۇ ئەر-

خوتۇن ئىككىمىز توت كوز بىلەن كۈتكەن نەتىجە كېلىپ چىقمايدۇ، زادى چىقمايدۇ. ئاتا ـ ئانا ئۈتكۈزگەن ئېغىر گۇنا بالىنى ئازاپ ـ ئوقۇبەتكە قالدۇرىدۇ، بالا بۇنداق ئازاپ ئوقۇبەتتىن قانداقمۇ قۇتۇلۇپ كېتەلىسۇن؟! ئۇ ئاتا ـ ئانىسىنى كەچۈرمەيدۇ. قاغايدۇ ـ بۇ ھەقىقەتەن ئوزىمىزنىڭ شورى!"

ئەتراپ قاپ ـ قاراڭغۇ ئىدى؛ ئۇ شۇنداق قاراڭغۇ ئىدىكى، ھەتتا قىلچىلىك نۇردىنمۇ ئەسەر يوق ئىدى! ئاسمان باشقا كومتۇرۇلگەندەك قىلىپ تۇراتتى، ھەممە ياق سۇ، قىرغاقنىڭ قەيەردىلىگىنى بىلىپ بولمايتتى. دەريا سۈيى تىنماي دولقۇنلاپ، گاھ بولۇنۇپ، گاھ قوشۇلۇپ كېتەتتى. لەيلىمە بەلگىنىڭ چىرىغى گاھ يورۇپ، گاھ غۇۋالىشىپ، چاقناپ قويۇپلا كوزدىن غايىپ بولۇپ كېتەتتى. چىراقنىڭ ھىلىمۇ يېنىۋاتقانلىقىنى ياكى ئالللىقاچان ئوچۈپ قالغانلىقىنى بىلىپ بولمايتتى. يېرىم كېچىدە دەريا يۈزىدىن سۇرلۇك ئولۇكنىڭكىدەك ھىد دىماققا ئۇرۇلۇپ تۇراتتى، بۇ دەريا كەلكۈنى بۇزۇپ تاشلىغان قەدىمقى قەۋرىستانلىقتىن چىققان ھىد ئىدى. چىرىپ، ئېچىپ كەتكەن بۇ ھىدنىڭ تەسىرىدە ناستيۇنانىڭ كېلى قىچىشىپ كەتتى، ئۇنىڭ يۇرىكى ئېزىلىپ، گويا قانداقتۇر بىر غايىپ ئاۋازدىن ئوزىنى قاچۇرغاندەك، سوقۇشتىن توختاپ قالاي دەپ قالدى. چۈنكى ئۇنىڭغا دەريانىڭ چوڭقۇر يېرىدىن بىرەر شۇم چىقىپ، شۇملۇقتىن ئۇنى ئالغا قاراپ مېڭىش خىيالىدىن ياندۇرىدىغاندەك تۇيۇلۇۋاتاتتى.

ناستيۇنا قوش پالاقىنى سۇغا شالاپشىغان ئاۋاز چىقارماي ئاستا ئىققتى ـ دە، قېيىقنى ئاۋايلاپ ھەيدەپ ئالغا قاراپ كەتتى. ئۇنىڭغا قېيىق مېڭىۋاتقاندا ئەتراپ جىمجىتتەك بولۇپ تۇيۇلماقتا ئىدى. ئۇ قۇلىغىنى دىڭ قىلىپ ئەتراپتىكى ھەر بىر ئاۋازنى ـــ كىم بىلسۇن، دەريا سۇيىنىڭ شاۋقۇنىنىمۇ ياكى يەنە بىر باشقا دۇنيادىن كەلگەن ئاۋازنىمۇ ـــ تىڭشايتتى. ئۇ ھەممە نەرسىگە ھوشيار بولۇپ، تۇرلۇك تەييارلىقلارنى كۆرۈپ قويغان ئىدى. شۇڭلاشقا قىرغاقتىن گويا بىرسىنىڭ پالاقىنى قېيىققا تاشلىغىنىدا چىققان ئاۋازدەك قىسقا، يېقىمسىز ئاۋاز چىققاندا، ئۇ دەرھال بۇنى ئاڭلىدى ـ دە چوچۇپ ھاڭۋېقىپ قالدى. كېيىن قېيىقنى ئۇششاق تاشلىق سايدىن سۇغا ئىتتىرىپ چۈشۈرگەندە چىققان سۇركۇلۇش ئاۋازىنىمۇ ئېنىق ئاڭلىدى. ھىلىقى قېيىق سۇغا چۈرۈلگەندىن كېيىن شالاق ـ شۇلۇق ئاۋاز چىقىپلا جىمىپ كەتتى. بىراق ئارىدىن ئۇزاق ئۆتمەيلا، بىر تال پالاقنىڭ رىتىملىك ھالدا ئۇرۇلۇشى بىلەن چىققان بوش، شالاپشىغان ئاۋاز ناستيۇنانىڭ قۇلىغىغا ئىششىتىلدى.

كىمدۇ بىركىمنىڭ ئۇنىڭ ئارقىسىدىن قېيىق بىلەن ئىز قوغلاپ كەلگەنلىكىدە شەك يوق. دەسلىۋىدە بۇ ئادەم ئۇنى كۇتۇپ تۇرغان، ئۇ قېيىقنى ھەيدەپ ماڭغاندىن كېيىن، دەرھال ئىزىغا چۈشكەن. بۇ كىمدۇ؟ مىختىچىمدۇ ياكى يات ئادەممىدۇ؟ شۇ قىرغاق بويىدا يەنە ئىككى قېيىق توختىتىقلىق تۇراتتى، ئۇنىڭ بىرى ئىنوكىنتى ئىۋانوۋىچنىڭ، يەنە بىرى ئاگافىيە

سومووۋانىڭ. بۇلارنىڭ ھەر ئىككىلىسىگە قۇلۇپ سېلىنمىغاچقا، ئىشلىتىشكە بولىۋېرەتتى. ناستيۇنا قىمىر قىلىپمۇ قويمىدى؛ قېيىقى توغرىسىغا تۇرۇپ قالدى-دە، سۇنىڭ ئېقىشىغا قاراپ مېڭىشقا باشلىدى، سۇ يۈزىدە سورۇلۇپ كېتىپ بارغان قوش پالاق سۇدا ئىككى ئىز ھاسىل قىلدى. ئەمدى قېيىقنى يەنە قارشى قىرغاققا قاراپ ھەيدەشكە چارە قالمىغان ئىدى، چۈنكى ناستيۇنا باشقىلارنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلىيالىغاندىكىن، باشقىلارمۇ ئۇنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلىيالايدۇ-دە. ئۇلارنىڭ بىرىسىپ-كېلىپ خەۋەر يەتكۈزىمىز دەپ، شىرىن خىيالدا بولۇپ يۈرگىنىنى قارىمامدىغان؟! ئەمدىلىكتە بارماي قايتىپ كېتىشكىلا توغرا كېلىدۇ. ئىز قوغلاپ كەلگەن كىشى مىخئىچ بولغىيدى. ئۇنداقتا بۇ ئانچە قورقۇنچلۇق ئەمەس. ئەگەر ئۇ بولماي قالسا، قانداق قىلغۇلۇق؟ مەيلى ئۇنىڭ كىم بولۇشىدىن قەتئىي نەزەر، ناستيۇنا بەرىبىر ئۇز يولىنى ئۇنىڭ ئالدىدا ئاشكارىلاپ قويىدى.

ئىز قوغلاپ كېلىۋاتقان قېيىقتىكىلەرمۇ ناستيۇنانىڭ قېيىق ھەيدىگەن ئاۋازىنى ئاڭلىيالمىغاندىن كېيىن جىم بولۇپ قالدى، كېيىن يەنە قېيىق قۇيرۇغىدىكى تاق پالاقنى ئاستا ئۇرۇشقا باشلىدى. ناستيۇنا ئۇزىنىڭ قوش پالىغىنى تاق پالاقنىڭ ئاۋازىغا جۆر قىلىپ، قېيىقنى قارىسىغىلا دەريا قىرغىغى تەرەپكە قاراپ ھەيدىدى. دەريا قىرغىغى بۇ يەردىن خېلىلا يىراق ئىدى. بىراق تۈۋەن ئېقىمدىكى قىرغاقتا ئۇزۇنچاق كەلگەن دەريا تۇمشۇغى بار ئىدى، ئۇ ئانگارا دەرياسىنىڭ ئوتتۇرىسىغا

قاراپ سوزۇلغان بولۇپ، دەريا سۈيى تۇمشۇقنىڭ تاش قىرغىقىغا شىددەت بىلەن ئۇرۇلۇپ ئۇراتتى. تۇمشۇق ئەتراپىغا يېقىن بىرىۋالسىلا، پالاق ئۇرغاندا چىققان ئاۋازدىن ئەنسىرەش ھاجەتسىز ئىدى، قېيىقنىڭ بىر نەرسىگە سوقۇلغان ئاۋازى چىقمىسىلا بولاتتى. رىتىملىك كەلگەن، قۇلاققا غۇۋا ئاڭلىنىپ تۇرغان تاق پالاقنىڭ سۇغا ئۇرۇلغان ئاۋازى يېقىنلاپ كېلىپ، ئاۋال ناستيونانىڭكىگە بىر دەم جور بولدى، كېيىن ئۇنىڭدىن ئېشىپ كەتتى، ناستيونانىڭ ئۆزىنى ئاشكارىلىشىنى كۈتۈپ، يەنە جىمىپ قالدى، بىر دەم كۈتۈپ، ئۈن-تىن بولمىغاندىن كېيىن، يەنە پالاق ئۇرۇپ ئالغا قاراپ كېتىۋەردى.

ناستيوناغا تاڭ سۈزۈلەي دەپ قالغاندەك تۇيۇلدى. ئاسماندا غۇۋا تومۇر دېتىغا ئوخشاپ كېتىدىغان چوڭ-چوڭ داغلار پەيدا بولدى. تاڭ يورۇش ئالدىدا ھاۋا سوۋۇپ كەتتى. غۇر-غۇر مەيىن شامال سۇ يۈزىنى يالاپ، قېيىق ئەتراپىدا مەيىن دولقۇنلارنى ھاسىل قىلدى. ناستيونا ئاۋالقىدەكلا قېيىقنى يوشۇرۇنچە ئالغا ھەيدەپ ئاخىر دەريا تۇمشۇغىغا يېتىپ بېرىپ، خادا بىلەن قېيىقنى قىرغاققا ئىتتىردى. ئەمدىلىكتە ئۆزىنى دالدىغا ئېلىپ يورۇشنىڭ ھاجىتى قالمىغان ئىدى، بۇنىڭ ئەكسىچە، ئەڭ ياخشىسى مەقسەتلىك ھالدا تاراق-تۇرۇق قىلغان ئاۋازلارنى چىقىرىپ، ئىز قوغلاپ كەلگەن كىشىگە ئۆزىنىڭ ئەسلىدە ئانگارا دەرياسىدىن ئۆتۈش ئۈچۈن ئەمەس، بەلكى پەقەت ئۇيقۇسى كەلمىگەنلىكتىن، ئۇي ئالدىدىكى قىرغاقتا

شامال يەپ، ئىچ پۇشۇغىنى چىقىرىۋېلىش ئۈچۈنلا كەلگەنلىكىنى بىلدۈرۈپ قويۇش كېرەك ئىدى. ئۇ شۇ تاپتا ناھايىتى چارچاپ، ھەممە نەرسىدىن بىزار بولغان، جاپا چېكىۋېرىپ ھالى قالمىغان ئىدى. ئۇ دەرھال بىر نەتىجە چىقىشنى تىلىدى، چۈنكى ھەرقانداق نەتىجىمۇ ھازىرقى كەچۈرۈۋاتقان بۇ تۇرمۇشتىن تۈزۈك بولاتتى. ئۇنىڭ شۇنداق بەك ئوخلىغۇسى كەلگەن بولسىمۇ، لېكىن كۆڭلىدە ئىشنى پۈتتۈرەلمىگەنلىكتىن، ئاندى- رىيېۋ ئىككىنزارلىغىغا بارالمىغانلىقتىن، كوزىگە ئۇيقۇ كەلمەيدىغان- لىغىنى چۈشىنىپ تۇراتتى. ئۇنىڭ بۇ قېتىمقى سەپىرى ئانگارا دەرياسىدىن يول ئالغانلىغىنى ئاشكارىلاپ ئىشنى بۇزۇپ قويغان ئىدى.

ئۇ قېيىقىنى قىرغاق يېنىغا توختاتقاندىن كېيىن، نىمە ئۈچۈنكىن-تاڭ، تىك قىرغاقتا يامىشىشقا باشلىدى. شەرق ھەقىقەتەن سۈزۈلگىلى تۇرغان ئىدى: تاغ تەرەپ بىلىنەر- بىلىنمەس يورۇپ، قاپ-قاراڭغۇ ئاسمانغا شولا چېچىپ تۇراتتى. قاراڭغۇ تۈن ئۈزىنى دالدىغا ئالدى، ھاۋامۇ ئۆزگىرىدىغاندەك، كۈندۈز يېتىپ كەلگەندە، ئاسماننى قاپلىۋالغان ھىلىقى سۈرلۈك، خۇنۇك قارا پەردە ھەر ھالدا ئاسماندىن يوقىلىدىغاندەك تۇراتتى. بۈگۈن كېچە ئادەمنى ئازاپلايدىغان، خەۋپلىك كېچە بولدى. ھىلىغۇ ناستيۇنا ئىكەن، روھىي دۇنياسى ساپ ئادەممۇ بۇنداق كېچىدە دەرت-ھەسرەتكە چوكمەي قالمايتتى. ناستيۇ- نانىڭ ئازاپ ئىلكىدە ئۆرتىنىپ، چىگىلىشىپ كەتكەن روھى

www.uyghurkitap.com

چارچاپ هالىدىن كەتكەن ئىدى، ئۇ ھەسرەت بىلەن نالە قىلىپ، دەرت توكۇۋاتقان بولسىمۇ، لېكىن قىلچىلىك ئۈمىت تاپالمايۋاتاتتى.

ناستيۇنا تۇيۇقسىزلا مۇدۇرۇپ كېتىپ، دەرھال قولىنى ئۇزۇتۇۋېدى، قولى قىڭغىيىپ قالغان ياغاچ كىرستكە ئۇرۇندى. ئۇ ئالاقزادە بولۇپ، ۋاقىراپ تاشلىدى: "ئاھ خۇدا قانداق جايغا كېلىپ قالغاندىمەن؟! بۇ قايسى جايدۇ؟!" بۇ سۇدا ئولۇپ قالغانلارنى كومىدىغان قەۋرىستانلىق ئىدى! شۇ قورقۇنچ ئىچىدە ئۇنىڭ پۈتۈن ئەزايىدىن سوغاق تەر چىقىپ كەتتى، پۇتلىرىدا دەرمان قالمىدى. ناستيۇنا ئورۇلۇپ-ئولتۇرۇشۇپ كەتكەن قەۋرىدىن ئۇملەپ ئوتۇپ، قىرغاق تۇۋىدىكى قېيىق توختىتىپ قويۇلغان جايغا قايتىپ كەلدى. "ئى خۇدا، رەھمى قىل! بۇ قانداق دىگەن گەپ؟! نىمە ئۈچۈن شۇنداق قىلىدىغانسەن؟ نىمە ئۈچۈن؟ شۇنچىلا چوچۇتقىنىڭنى ئاز دەۋاتامدىغانسەن-يا؟" ناستيۇنا ئاۋازىنى باشقىلارنىڭ ئاڭلاپ قېلىش-قالماسلىقى بىلەنمۇ كارى بولماي، خادىنى قولىغا ئېلىپ، قورقۇتۇپ ئادەمنىڭ جېنىنى ئالىدىغان بۇ ۋەھىملىك يەردىن ئىمكان قەدەر تېزرەك كېتىش ئۈچۈن، قېيىقنى پۈتۈن كۈچى بىلەن يۇقۇرى ئېقىمغا قاراپ ئىتتىردى.

بۇ قەۋرىستانلىقنى يالىلانما دىخان مىشكا بىر يار ئىچىدە بەرپا قىلغان ئىدى. ئۇرۇش باشلانغان دەسلەپكى چاغلاردا مىشكا تېخى بالا بولۇپ، دارىلىتامدىن ئاتامان كەنتكە كەلگەن،

هازىر بولسا ئوسۇپ قۇرامىغا يېتەي دەپ قالغان يىگىت بولۇپ قالغان ئىدى.

يېقىندىن بۇيان ئانگارا دەرياسىدىن ئېقىپ كەلگەن ئولۇكلەر ناھايىتى كوپەيمەكتە ئىدى. نىمە سەۋەپتىن شۇنداق بولۇۋاتىدىكىن ـ تاڭ؟ ئىش ئوز يولىچە بولغىنىدا، ئۇرۇش ئاياقلاشقاندىكىن، كىشىلەرنىڭ ئىستىقبالى تېخىمۇ ئۇمىتلىك بولسا بولاتتىغۇ؟ ئېھتىمال، تۇرمۇشتىكى ئوزگىرىش تولىمۇ چوڭ بولغاچقا ھەممىلا ئادەم مۇشۇنداق تېز يۇز بەرگەن ئوزگىرىشلەرگە بەرداشلىق بېرىپ كېتەلمىگەنىدۇ، شۇنىڭ بىلەن بەزى ئاجىز ئادەملەر دەرياغا ئوزىنى تاشلىغاندۇ؟ بۇنداق ئىشلارنى كىم بىلىپ كېتەلىسۇن دەيسىز؟......ياللانىما مىشكا (ئۇ كەنتتە ئىلگىرى ياللىنىپ ئىشلەپ كۆن ئوتكۈزگەچكە كىشىلەر شۇنداق لەقەم قويۇپ قويغان ئىدى) سۇدا لەيلەپ قالغان بۇ جەسەتلەرنى يىرگىنمەي سۇزۇۋېلىپ يەرلىكگە قويۇپ قوياتتى، ئۇ ھەر قېتىم بىر قەۋرە قاتۇرغاندا كەنت سوۋېتى ئۇنىڭغا ئون رۇبلى پۇل بېرەتتى. ياللانىما مىشكا بۇ پۇلنى تاپالىغانلىغىدىن ناھايىتى خوشال بولۇپ، ئۇدا بىرنەچچە كۈن قېيىق بىلەن دەريا يۇزىدە ئايلىنىپ يۇرۇپ، بۇركۇتتەك ئوتكۇر كوزلىرى بىلەن ئولجا ئىزدەپ، توۋەن توپىلىكتىكى يايلاقتا شۇنداق جەسەتتىن توتنى يەرلىكگە قويغان ئىدى، ئۇ بۇلارنى ئوزى خالىغانچە بىر ئورا كولاپ، ھېچقانچە كۈچ سەرپ قىلمايلا كومۇپ قويۇپ، ئىشنى جونىدەۋېرەتتى. پەقەت كولخوز ئۇنىڭغا كومىدى دەپ گۇۋالىق

بەرسىلا، كەنت سوۋېتى شۇنىڭغا ئاساسەن ئۇنىڭغا پۇل بېرىۋېرەتتى.

ناستيۇنا قېيىقنى ئارقىسىغا ياندۇرغاندىن كېيىن يول بويى دەلدەڭشىپ، پۈتۈن ئەزايى لاغىلداپ تىترەپ ماڭدى. بۇ قەۋرىستانلىق ئۇنىڭ ئېنىق ئېسىدە قالغان ئەمەسمىدى؟ كۈندۈزلىرى ئۇ قەۋرىستانلىقتا بىر چاقىرىمدەك ئارىلىق قالغان چاغدىلا، ئۇ تەرەپكە بىر قېتىم قاراپ قويۇشقىمۇ جۈرئەت قىلالماي، دەرھال ئەگىپ ماڭىدىغان تۇرسا، بۈگۈن كېچە ئۇزىنىڭ ئۇ يەرگە كىرىپ قېلىشى كىمنىڭ خىيالىغا كېلىپ باققان؟! ئۇنىڭ ئۈستىگە بىر قەۋرىنىڭ ئۈستىگە بېرىپ قالغىنىنى قارىمامدىغان، بۇ قانداق بولغىنى؟! ئۇ ئۇھ تارتىپ ۋەھىمە ۋە يىرگىنىش ئىلكىدە لاغىلداپ تىترىگىنىچە، "ئۇزەمگە داغ تەككۈزۈۋالدىم" دەپ ئىختىيارسىز ھالدا ئۆزى ئۇچۇن ئەنسىرەشكە باشلىدى. كېيىن ئۇ قەۋرىنىڭ توپىسىنى تۇتقان قولىنى قايتا-قايتا يۇغان بولسىمۇ، لېكىن قولىدىن ئېچىتقۇغا ئوخشاپ كېتىدىغان بىر خىل ھىد كېلىۋاتقانلىقىنى ھىس قىلدى.

شۇنداق بولسىمۇ، ناستيۇنا كۈزىتىشنىمۇ ئۇنتۇپ قالمىغان ئىدى: ئۇ ئۇزىنىڭ ئارقىسىدىن ئىز قوغلاپ كېلىۋاتقان قېيىقنىڭ ئاگافيە سومووۋانىڭ قېيىقى ئىكەنلىكىنى بىلدى.

22

ئەتىگىنى ناستيۇنا ئىشقا چىقمىدى. نادكىمۇ ئىشقا چىقمىدى. بۇنىڭ ھېچقانـداق ناتوغرا بولـۇپ قالغان جايـى يوق ئىدى، چۈنكى ئەتە ئوت-چۆپ ئورۇش ئۈچۈن يولغا چىقىدىغان بولغانـ لىقتىن، بۈگۈن كىمـدە كىم كۆدە-كوپـىلىرىنى يىغىـشتۇرۇشقا ئېھتىياجلىق بولسا، ئادەت بويىـچـە ئۆيـدە قېپقېلىـشقا بولـ ۋېرەتتى. ناستيۇنا تەقەززا بولۇپ كۈتكەن ئوت-چۆپ ئورۇش پەيتى ئاخىر يېتىـپ كەلدى، ھـازىر ئۇ گەرچـە ئوت-چـۆپ ئورۇشنىڭ ئۇزىگە قانـداق ياردىـمى تېگىـدىغانلىـغىنى ئېنىـق بىلمىـسـمۇ، لېـكىن بۇ جەريانـدا بەزى پەۋقۇلئاددە نىـجات تېپىپ قىلىش غەرىزىدە ئۇمىدىـنى مانا شۇ پەيتـكە باغـلىغان ئىدى. بىراق، ھەر ھالدا ئۇ ئوت-چۆپ ئورۇش پەيتى-دە..... بۇرۇنقى چاغلاردا ئۇ بۇ پەيت يېتىپ كەلگەندە كوڭلى يايراپ، خوشاللىغىدىن قىن-قىنىغا پاتماي قالاتتى. ئوت-چۆپ ئورۇش جەريانىدىكى ھەرقانداق ئىشنى قىلىـشقا رازى بولاتـتى. كۈن چىقىشتىن بۇرۇن ئوت-چۆپ ئۇستىدىكى شەبـنەمنى دەسـسەپ ئىشقا چىقىشقا ئامراق ئىدى، ئو ئۇت-چۆپلۈكـنىڭ بىر چېتىدە تۇرۇۋېلىپ، قولىدىكى چالغىنى يەر يۈزىگە سىپايىتتى-دە، ئاۋال بىرئاز ئورۇپ قاراپ بېـقىپ، ئانـدىن كېيىن توختىماي ئورۇـ

ۋېرەتتى، پۈتۈن ۋۇجۇدى يېشىل ئوت-چۆپلەرگە چالغا تەگكەندە چىققان ياڭراق، "شارت-شۇرت" قىلغان ئاۋاز ئىچىدە مەس بولۇپ كېتەتتى. ئۇ چۈشلۈك تاماقتىن كېيىن ئوت-چۆپ ئورۇشقىمۇ ئامراق ئىدى، ئوت-چۆپلەرنىڭ ئىگراۋاتقاندەك پىرسىلدىغان چۈرۈك ئاۋازىغا قۇلاق سالاتتى. ئۇ چاغدا چىڭقى چۈش ئىسسىغى تېخى يانمىغان بولاتتى، ئۇ ئارام ئېلىپ بولغاندىن كېيىن ئېرىنچەكلىك بىلەن، ھەم يەنە قەيسەرلىك بىلەن قوللىرىنى كېرىپ، چالغىنى ئايلاندۇرۇپ، بارغانسېرى غەيرەتكە كېلىپ ئىشلەپ كەتكەنلىكتىن، ئۆزىنىڭ ئىش قىلىۋاتقانلىقىنى ئۇنتۇپ قېلىپ، ئويناۋاتقان بولسام كېرەك دەپ قالاتتى؛ قەلبىدە شاتلىق، تاماشا قىزغىنلىقى يالقۇنجايتتى، شۇ چاغدا سەن ئۆزەڭنى ئۇنتۇپ خىيال سۈرگەن ھالدا ئالغا قاراپ ماڭسەن، چالغاڭنى چاخچاق قىلىۋاتقاندەك چۆرۈپ يېشىل ئوت-چۆپلەرنى يىقىتىسەن، چالغاڭنى ماڭدامدا بىر چۆرۈپ ماڭغىنىڭدا گويا ئۆزەڭنى ھەممە نەرسە ئېسىڭدىن چىققان سىرلىق ھەم يېقىملىق مەنىۋى مۆھىت ئىچىگە ئاستا-ئاستا كىرىپ كېتىۋاتقاندەك سېزىسەن. ئۇ ھەتتا تىنىجىق تومۇزدا ئوت-چۆپ يېيىشقىمۇ ئامراق ئىدى، ئۇ چاغلاردا ئورۇلغان ئوت-چۆپلەر ھەم قۇرۇق ھەم چۈرۈك كەلگەچ، شالدىرلاپ تۇراتتى، راسا ئورۇلغان ھەر خىل ئوت-چۆپلەردىن ئادەمنى مەس قىلىدىغان قېنىق گۈل ھىدى دىماققا ئۇرۇلاتتى؛ ئۇ ئوت-چۆپ دۆۋىلەشنىمۇ ياخشى كۆرەتتى. ئوت-چۆپ دۆۋىلەش ئىشى ھەممىشە

تېز ھەم ئوكئوشلۇق ئېلىپ بېرىلاتتى، ئۇ ھەممە قۇرۇق ئوت-چۆپلەرنى دوۋىلەپ بولغانغا قەدەر پات-پات بېشىنى كوتىرىپ، ھاۋا رايىغا، ئاستا-ئاستا پېتىپ كېتىۋاتقان قۇياشقا قاراپ قوياتتى؛ ئۇ تېخى يەنە ئوت-چۆپ دوۋىلىرى ئارىسىدا ئالدىراشلىق بىلەن ئۇ يان-بۇ يان قىستىلىپ يۇرۇشكىمۇ ئامراق ئىدى. قىسقىسى، ئۇ ئوت-چۆپ ئورۇش باشلانغاندىن تارتىپ ئاياقلاشقىچە، بىرىنچى كۇندىن تارتىپ ئەڭ ئاخىرقى كۇنگىچە بارلىق پائالىيەتلەرنى قالدۇرماي ياخشى كورەتتى.

بىراق ئۇ باشقا بىر ناستىيۇنا ئىدى. شۇنداق، ئۇ باشقا بىر ناستىيۇنا ئىدى. ئەمما بۇ ناستىيۇنا ئوت-چۆپ ئورۇش پەيتىنىڭ يېتىپ كېلىشىنى گويا بۇ پەيت ئوزىنىڭ پۇتكۇل تەقدىرىنى ھەل قىلىۋېتىدىغاندەك، شۇ ناستىيۇنادىنمۇ بەكرەك تەقەززالىق بىلەن، ئىپادىلىگىلى بولمايدىغان قىزغىنلىقى ۋە قارغۇلارچە ئىشەنچى بىلەن كۇتەتتى. راستىنلا ئۇنىڭغا ئوت-چۆپ ئورۇشقا باشلىغان كۇنلەردە ئوزىنىڭ قەيەردە تۇرۇشى، كىم بىلەن بىللە يۇرۇشى، كىمدىن نەپرەتلىنىشى، كىمنى سويۇشى ئايدىڭلىشىپ كېتىدىغاندەك تۇيۇلاتتى. ئۇ كۇن چىقىشتىن بۇرۇن ئوزى يالغۇز چىقىپ، ئېتىزدىكى بەلگە كېلىدىغان ھەر خىل ئوت-چۆپ ئارىسىدا تۇرۇۋېلىپ، چالغىنى قەيسەرلىك بىلەن ئايلاندۇرۇپ، تاكى بىر يول ئاچقىچە، تاكى ئالدى تەرەپتىكى ئېتىز قىرىغا يېتىپ بارغىچە قىلچە توختاپ قالماي ئايلاندۇرۇپ، ئاندىن ئارقىسىغا بۇرۇلۇپ قاراپ بېقىپ، يېنىككىنە بىر نەپەس ئېلىشقا شۇنداق

تەقەززا بولاتتى. بۇنىڭدىن كىشىلەرنىڭ: "ئىش ئادەمنى چارچىتىپ ئۆلتۈرىدۇ، بىراق دەل يەنە شۇ ئىش ئادەمنى باقىدۇ، ئادەمنى قېرىغىچە ئامان-ئېسەن پانايىدا ساقلايدۇ؛ ئاساسەن ئادەمنى قېرىغىچە ئامان-ئېسەن پانايىدا ساقلايدۇ" دىگەن كېپىنىڭ ئەجەپلىنەرلىك ئەمەسلىكى كورۇنۇپ تۇراتتى.

ھەتتا مانا مۇشۇ ئىشمۇ تۇنۇگۇنكى ئىش بولۇپ قالدى. مانا ئەمدى تۇنۇگۇن ئاخشام ئۇنىڭ ئاندىرى بىلەن يۈز كورۇشۇشىگە يول قويۇلمىغاندىن كېيىن، ناستيۇنا گاڭگىراپ نىمە قىلىشىنى بىلەلمەي قالدى. ھارغىنلىق خۇددى ئۇزىنىڭ كۇتكىنىدەك قىساس تۇيغۇسى ئارىلاشقان بىر خىل ئۈمىتسىزلىككە ئايلىنىپ كەتتى. ئۇنىڭغا ھىچنىمنىڭ كېرىكى قالمىدى، ھىچقانداق ئىشقا قايتا ئۈمىت باغلىمايدىغان بولدى، يۈرىكىنىڭ چوڭقۇر قېتىدا يالغۇز بىمەنە ۋە يىرگىنىشلىك، قايغۇلۇق ھىسسىياتلا قالدى. تۇنۇگۇن تېخى ئۇرۇنلىغلى بولىدۇ، ئۈمىت كۇتكىلى بولىدۇ دەپ ھىساپلانغان نەرسىلەر بۇگۇن ئىككى پۇت بىر ئۇتۇككە تىقىلىپ قالغاندەك مۇشكۇل ھالەتكە چۈشۈپ قېلىۋاتىدۇ. ئۇ تۇنۇگۇن بىر كېچە كىرپىك قاقماي چىقتى. بېشى ئاغرىپلا تۇراتتى — راستىنى ئېيتقاندا، ئۇ بېشى ئاغرىشتىن ئەمەس، بەلكى باش-ئايىغى يوق دەرت-ھەسرەتتىن شۇنداق بولماقتا. قوسىغىدىكى بالا ياتقان جاي بېسىمغا ئۇچرىغاندەك بولۇپ، بىلىنەر-بىلىنمەس ئاغرىپ تۇراتتى. ئۇ بۇ خىل تۇيغۇنىڭ نورمال ئىكەنلىكىنى ياكى بالىنىڭ ئاللىقاچان نابۇت

بولغانلىغىنى بىلمەيتتى "خىياللىرىڭنىڭ شىرىنلىكىنى قارىماڭ-
دىغان!" ئۇ نىمە قىلىشىنى بىلەلمەي، ئازاپلانغان هالدا ئۆزىنى
قاغايتتى: "ئۆزەم تاپقان بالاغا، نەگە باراي داۋاغا!"

ئۇ هىچ ئىشمۇ قىلماي، هىچ ئىشنى قىلغۇسىمۇ كەلمەي،
قۇرۇق قول سالغان هالدا بۇ بۇلۇڭدىن-ئۇ بۇلۇڭغا بېرىپ،
ئۆيدىن تالاغا، تالادىن ئۆيگە كىرىپ-چىقىپ لاغايلاپ يۈردى،
گويا بىرنىمىنى ئىزدەۋاتقاندەك، كۈتۈۋاتقاندەك قىلغان بولسىمۇ،
لېكىن هىچنىمىنىمۇ تاپالمايتتى، هىچنىمىنىمۇ كۈتۈۋالالمايتتى؛
پات-پات لىتكىنى تۇتۇۋېلىپ، باغرىغا بېسىپ، كويۇنگەن هالدا
چاچلىرىنى سىلايتتى، بۇنىڭدىن لىتكا زېرىكىپ، ئۆزىنى قاچۇ-
رىدىغان بولۇپ قالغان ئىدى.

— نىمە بولدۇڭ، ئەقلىڭدىن ئادىشىپ قالدىڭمۇ-يا؟ — دىدى
نادكا ئۇنى ئەيىپلەپ، — تۇنۇگۈن كېچە سەن ئەر ئىزدەپ نەگە
باردىڭ؟

ناستيۇنا بۇنىڭدىن ئەجەپلىنىپمۇ، ئالاقزادە بولۇپمۇ كەتمە-
دى. ئۇ راستىنلا ئەر ئىزدەپ چىقىپ كەتكەن تۇرسا، نىمە
ئۈچۈن باشقىلارنىڭ سورىشىغا بولمايدىكەن؟

— ئەسلىدە ئۆز ئېرىمنى ئىزدەپ بارماقچى بولغان ئىدىم،
كېيىنچە بۇ نىيىتىمدىن ياندىم، — دىدى ئۇ جاۋاپ بېرىپ.
بەزىدە راست گەپ قىلساڭ، ئەكسىچە، باشقىلار ئاسانلىقچە
ئىشەنمەي قالىدۇ. ۋاهالەنكى ناستيۇناغا راست گەپ قىلىش
ئاسانغا چۈشىدىغاندەك تۇيۇلاتتى. ئۇ باشقىلارنى ئالداۋېرىپ

بىزار بولغان، ھەممە نەرسىدىن بىزار بولغان ئىدى.

— ئەقلىڭدىن ئېزىپسەن، — دېدى نادكا ھوكۇم قىلىپ، — بوپتۇ، ئادەم قىلغان گەپنى ئۇقمىغاندىكىن بوپتۇ. ئۆزەڭنى ئازاپلاپ يۈرمەي، دەرھال بالاڭنى تۇغۇۋالغىن. تۇغۇدىغىنىڭ كۆچۈك ئەمەس، بالىغۇ!

نادكىغا مىننەتدارلىق بىلدۈرۈش كېرەك، ھېلىمۇ ياخشى ئۇ ئۆزىنى ئۆيىدە تۇرغۇزدى. ئۇنىڭدىن باشقا ناستيۇنانىڭ پانا بولغۇدەك ئادىمى يوق ئىدى. بىراق ناستيۇنا باشقىلاردىن قانداقمۇ ئاغرىنالىسۇن؟ ئۇنىڭ ئۆزى ئادەملەردىن ۋازكەچتى. نادكا ئۇنىڭغا سەممىي نىيەت بىلەن مۇئامىلە قىلىۋاتقان بولسىمۇ، لېكىن ئۇ نادكىنى تىللاش-قاغاشقا بولىدىغان رەقىپ قاتارىدا كۆرۈپ، يالغان-ياۋىداق گەپلەرنىلا قىلىپ ئالداپ-كولدۇرلىتىپ كەلدى. نادكا ساددا بولغاچقا، ناستيۇناغا ئىشىنىپ كېلىۋاتىدۇ، بىراق كۈنلەرنىڭ بىرىدە ئۆزىنىڭ ئۇزاق ۋاقىتقىچە كولدۇرلىتىلغانلىقىنى بىلىپ قالسىلا، ناستيۇناغا تەكەللۇپ قىلىپ ئولتۇرماس. ناستيۇنا ئادىشىپ تۇيۇق يولغا كىرىپ قالدى، ئەمدى ماڭىدىغان باشقا يولى يوق.

چۈشلۈك تاماق ئالدىدا مىخئىچ يەنە خىلۋەت مەھەللىنى ئارىلاپ كەلدى-دە، ناستيۇنانى ھويلىغا چاقىرىپ چىقتى. ئۇ ناھايىتى ئالدىراپ قالغاچقا، يۈز كۆرۈشكەن ھامان ئېغىز ئاچتى، ئۇنىڭ كۆزلىرى قىلچە مېھرىۋانلىق ۋە ئىچ ئاغرىتىشتىن ئەسەر بولمىغان ھالدا ناستيۇناغا قادالدى، گەپلىرى پالتا بىلەن

چىپىپ چىقىرىلىۋاتقاندەك تاراڭ-تۇرۇك ئىدى:

— گېپىمىگە قۇلاق سال، قىزىم. ئەگەر ئۇ يەردە بولسا، ئۇنىڭغا ئېيت، كىشىلەر تۇتۇۋالماستا دەرھال قاچسۇن ياكى بىر قانداق قىلسۇن. كەنتتىكى ئەرلەر بۇ ھەقتە باش قاتۇرۇۋاتقاندەك قىلىدۇ. ئىننوكىنتى ئىۋانوۋىچ ئۇلارغا ئەقىل كۆرسىتىۋېتىپتۇ. نىستور بۇگۈن كاردا كەنتكە كەتتى. ئۇ سەۋەپسىز بولمىسا كېرەك......

ناستيۇنا ئۇنچىقمىدى، مىخئىچ ئارقىسىغا بۇرۇلۇپ كەتمەكچى بولۇۋېتىپ، يەنە ھىلىقىدەك تاراڭ-تۇرۇك، يورەكنى پىژ-پىژ قىلىپ ئېچىشتۇرىدىغان ئاۋازى بىلەن قوشۇمچە قىلدى:

— ئەسلىدە مەن سېنى قاغىماقچى ئىدىم، قىزىم، چۈنكى سەن مېنى ئۇنىڭ بىلەن بىر قېتىم بولسىمۇ يۈز كۆرۈشتۈرۈپ قويمىدىڭ، بىراق سەنمۇ كىشىلەرنىڭ تىل-ھاقارىتىگە ئۇچرىماي قالمايسەن. ئۆزەڭ تاپقان بالانىڭ دەردىنى ئۆزەڭ تارتىسەن، ھەرقانچە قىلغان بىلەن قېچىپ قۇتۇلالمايسەن، — مىخئىچنىڭ قەلبىدىكى قاتتىق ئازاپ-ھەسرەت ئاخىر تېشىغا تەپتى. ئۇ تەن ئالدى: — ئۇمىغۇ بىر ئادەم ئەمەس نەرسىكەن، قاراپ تۇرۇپ ئۆز ئاتىسى بىلەن مۆكۈدىشىشتىن قورقتى! ھەي! قويساڭلارچۇ ئىككىڭلارزە......

ئۇ قولىنى شىلتىپ، ئاقساقلىغان پېتى قاشا ئىشىگىدىن چىقىپ كەتتى، ئۇنىڭ شۇ تاپتىكى تۇرقى ھەم سەت، ھەم كۈلكىلىك ئىدى.

ناستيۇنا بۇتتەك داڭقىتىپ، ھويلىدا خېلى ئۇزۇنغىچە قىمىر قىلماي تۇردى، ئۇ مۇھىم، زورۇر بىر چارە تاپماقچى بولغان بولسىمۇ، لېكىن بۇنى ئىشقا ئاشۇرالمىدى، كاللىسى ئارقا-ئارقىدىن كەلگەن مۇجمەل خىياللار بىلەن گاڭگىراپ كەتتى. ھەممە نەرسە ھېچنىمىگە دال بولمايدىغان، كارغا كەلمەيدىغان بولدى. ئەمدى قانداقمۇ بىرەر چارە تاپقىلى بولسۇن؟ ۋاقتى ئۆتتى!

ئۇ ھېچنىمىگە ئىشەنمەيدىغان بولۇپ قالدى: مىخئىچىنىڭ كەلگەنلىكىگە ئىشەنمىدى. تۈنۈگۈن كېچە بىر كىمنىڭ ئانگارا دەرياسىدا ئۇزىنىڭ پېيىگە چۈشكەنلىكىگە ئىشەنمىدى. ئۇنىڭغا بۇلارنىڭ ھەممىسى ئۇزىنىڭ كېسەلمەن كاللىسىدا ئويلاپ چىقىرىلغاندەك، ئەمەلىيەتتە بولسا بۇ ئويلاپ چىقىرىلغان ئىشلار ئۇنتۇلۇپ كەتكەندەك بولۇپ تۇيۇلدى. ئۇ ئىلگىرى يالغۇزچىلىقتىن ئىچى پۇشۇپ كەتكەن چاغلاردا ئۇزىنىڭ تۇرلۇك قىزىق ئىشلارغا دۇچكەلگەنلىكىنى خىيالىغا كەلتۈرۈشنى ياخشى كورەتتى، بەزى چاغلاردا بۇنىڭغا مەستانە بولۇپ كېتىپ، قايسىسىنىڭ راست، قايسىسىنىڭ يالغان ئىكەنلىكىنىمۇ پەرق ئېتەلمەي قالاتتى. ئېھتىمال، ھازىرمۇ شۇنداق بولۇۋاتقان بولسا كېرەك. ناستيۇنانىڭ بېشى يېرىلىپ كەتكۇدەك بولۇپ شۇنداق قاتتىق ئاغرىدىكى، ئۇزىنىڭ بىر قات تېرىسىنى سويۇۋەتكۇسى كېلىپ كەتتى. ئۇ پىكىر قىلىش ۋە يول مېڭىشىنى ئىمكان قەدەر ئازايتتى، ئىشقىلىپ ئۇنىڭغا ئويلانغۇدەك ھېچقانداق ئىش،

بارغۇدەك ھىچقانداق جاي قالمىغان ئىدى. ئوتكەنكەنلەرمۇ كۆپايە قىلار!

قاش قارايغانىدا نادكا: "خەلق ساقچىسى بورداك كەلدى" دىگەن خەۋەرنى ئېلىپ كەلدى. ناستيۇنا، بەلكىم كەلگەندۇ، ياكى كەلمىگەندۇ دەپ ئىككى خىيال بولۇپ ئۇنچىقماي تۇرۇپ قالدى. بۇنىڭغا ھىچكىممۇ ئېنىق بىرنىمە دىيەلمەيتتى. "ئىشەنمەيمەن، ئۇلار يالغان ئېيتىدۇ. كەلگەن تەقدىردىمۇ بۇنىڭ قورققۇدەك نىمىسى بار؟ ئۇنىڭ ئاتامان كەتتىگە كېلىش سەۋەپلىرى ئازمىدى؟ مەسلەن ئېيتايلۇق: ئۇ بىلىق تۇتقىلى، ياكى ئوزىنىڭ ھوقۇقىنى ئىشقا سېلىپ، كىشىلەرنى غەللە-پاراق تاپشۇرۇشقا ئالدىراتقىلى كەلگەندۇ. ئاتامان كەنتى ئۇنىڭغا قارايدىغان جاي، شۇڭا ئۇ ھەر كۈنى بۇ يەردە لاغايلاپ يۈرەلەيدۇ. كەلسە كېلىۋەرسۇن، بۇنچىلىك ئىش نىمىتتى؟"

ئاخشىمى ناستيۇنا خېلى بالدۇرلا يېتىۋالدى، نادكىنىڭ باللىرى چۇقان-سۈرەن سېلىۋاتقان بولسىمۇ، لېكىن دەرھال كوڭلى ئارام تېپىپ ھەسرەتلىك ئۇيقۇغا كەتتى. دەل مولچەرلىگەن ۋاقىت يېتىپ كەلگەندە، بىرسى ئىتتىرگەندەك بولدىدە، ئويغىنىپ كەتتى. ئۇ ئۇخلىۋالغانىدىن كېيىن روھىنىڭ كوتىرىلىپ قالغانلىقىنى، مىڭىسىنىڭ ئارام تېپىپ قالغانلىقىنى سەزدى. شۇ تاپتا سائەتنىڭ نەچچە بولغانلىقىنى بىلمەيتتى — ياغاچ تامغا ئېسىلغان سائەتنىڭ مایاتنىكى تەۋرەنمەي جىم تۇراتتى. شۇنداق بولسىمۇ، ئۇ نىمىشقىكىن-تاڭ، ئوزىنىڭ

ۋاقىتنى ئۆتكۈزۈپ قويمىغانلىقىغا، باشقىلارنىڭ ئۆزىدىن بۇرۇن يولغا چىقمايدىغانلىقىغا ئىشىنەتتى. ئۇ كىيىملىرىنى ئوغرىلىقچە كىيىپ ئولتۇرماي، بەلكى ئۆيىدىن بىمالال چىقىپ، ئىشىكنى چىڭ يېپىپ قويىدى. ھەرقانداق ئادەمنىڭ خۇدۇكسىرىمەي قىلغان ئىشلىرى ئوخشاي مۇۋەپپەقىيەتلىك بولۇپ چىقىدۇ، ھالبۇكى، ئۇ بۇ قېتىم ئىشىنىڭ مۇۋەپپەقىيەتلىك بولۇشىغا ئىنتايىن مۇھتاج ئىدى.

ناستيۇنا ئارىدىن بىر كۈن ئۆتۈپ، ھاۋانىڭ ھەر ھالدا ئېچىلىپ كەتكەنلىكىگە. ھازىر كوكتە يۇلتۇزلارنىڭ غۇۋا جىمىرلىشىپ تۇرغانلىقىغا مانا ئەمدى سەپسالدى. يېرىم كېچە، ئەتراپ جىمجىت، ھاۋا گۇڭگا. لېكىن مۇشۇنداق تەكشى، غۇۋا يورۇقلۇقتىمۇ نەرسىلەرنى يەنىلا خېلى ئېنىق كورگىلى بولاتتى. كەڭ، ئازادە كارىدوردەك ئانگارا دەرياسى بولسا تېخىمۇ ئىنىق كورۇنۇپ تۇراتتى. ناستيۇنا قىرغاققا باغلانغان قېيىقنى يېشىپ، سۇغا ئىتتىرىپ چۈشۈردى-دە، دەرھال پالاق ئۇرۇشقا باشلىدى. ئۇ ۋاقىتنى چىڭ تۇتۇپ ئېرىگە خەۋەر يەتكۈزمەكچى، ئۇنىڭ بىلەن خوشلاشماقچى. بۇنىڭ مەڭگۈلۈك ۋىدالىشىش بولىدىغانلىقىنى، ياكى يەنە دىدارلىششقا پۇرسەت كېلىدىغانلىقىنى بىلىپ بولمايتتى.

نەقەدەر خىجىللىق بۇ!...... نېمە ئۈچۈن ئۇ مەيلى ئاندىرى ئالدىدا بولسۇن، خەلق ئالىم ئالدىدا بولسۇن، ياكى مەيلى ئۆزى ئالدىدا بولسۇن، ھەمىشە خىجىللىقتىن ئۆزىنى سىغدۇر-

غۇدەك يەر تاپالماي قالىدۇ؟ ئۇ قەيەردىمۇ مۇشۇنچىلا خىجىل بولۇشقا مەجبۇر بولغۇدەك ئىغىر گۇنا ئۆتكۈزگەن بولغىيدى؟

بەختلىك كۆنلەردە ھايات نەقەدەر بەھوزۇر، ئازادە؛ بەختسىز كۆنلەردە يەنە نەقەدەر ئىچىنىشلىق، ھەسرەتلىك ئۆتىدۇ-ھە! نېمىشقا مەلۇم ۋاقىتلاردىكى ئىغىر ئازاپ-ئوقۇبەتنى يېنىكلىتىش ئۈچۈن مەلۇم بىر ۋاقىتتىكى بەختنى زاپاس ساقلاپ قويغىلى بولمايدىغاندۇ؟ نېمە ئۈچۈن ئىككى خىل تۇرمۇش ئوتتۇرىسىدا تېگى يوق ھاڭ مەۋجۇت بولۇپ تۇرىدىغاندۇ؟ ھەي ئىنسان، تەقدىرىڭ پېشانەڭگە پۈتۈلىدىغان چاغدا قەيەرلەردە يۈرۈيدىغانسەن؟ قانداق ئويۇنچۇقلارنى ئويناۋاتىدىغانسەن؟ نېمە ئۈچۈن بۇنداق تەقدىرنى قوبۇل قىلىشقا رازى بولىدىغانسەن؟ بالايى-ئاپەتتىن ئۆزەڭنى چەتكە ئىلىش ئۈچۈن ئەمەلەپ ئەمەس، بەلكى ئىگىز پەرۋاز قىلىش توغرا كەلگەندە، قاناتىڭنى ھەممىدىن بەك ھاجىتىڭ چۈشكەندە، نېمە ئۈچۈن قانات-قۇيرۇغۇڭنى باشقىلارنىڭ قىرقىپ تاشلىشىغا ئىككىلەنمەستىن يول قويىدىغانسەن؟

ناستيۇنا قېيىق ھەيدەۋېتىپ يۈز بەرگەن ھەممە نەرسىلەرنى ئىنتائەتمەنلىك، ۋە رازىمەنلىك بىلەن ئېتىراپ قىلدى: "شۇنداق بولۇشى كېرەكتەك تۇرىدۇ، ئۇز پېشانەمنىڭ شورى ئوخشايدۇ...... مىڭىسى ئىلىشىپ قالغان كىشىگە بىرىنچى قېتىملىق ھاياتىدىن كېيىن ئىككىنچى قېتىملىق ھايات بېرىلگەن تەقدىردىمۇ، ئۇ يەنىلا ھاياتنى قانداق ئۆتكۈزۈشنى بىلمەيدۇ.

بۈگۈن كېچە ئاسمان ئاجايىپ تىپ-تىچ، بەھوزۇر تۇرۇپتۇ. تۈنۈگۈن كېچە بولسا ئىنتايىن قورقۇنچلۇق ئىدى. بىر ماڭىدام يىراقلىقتىكى نەرسىنى كورگىلى بولمايدىغان قاپ-قاراڭغۇ كېچىدە ئادەم ھە دېسىلا بىرەر ئىش يۈز بېرىپ قالىدىغاندەك دەككە-دۈككە ئىچىدە قالاتتى. يۇلتۇزلار ئاسماندىن پەسكە قارىغاندا، نۇرغۇن يىللاردىن كېيىن بولىدىغان ئىشلارنى ئالدىنئالا كورەلەيدۇ دېگەن گەپ بار. بۇ گەپ راستمىدۇ-يالغانمىدۇ؟ يۇلتۇزلار مېنىڭ بۈگۈن كېچىسىنى ئوتكۈزگەندىن كېيىن قەيەردە بولىدىغانلىقىمنى قاراپ بىلىۋالغانمىدۇ؟ ئۇلار نىملەرنى ئالدىنئالا بىلىدىكىنە؟ بۈگۈن كېچىدىكى يۇلتۇزلار شۇنداق خىرە تۇرسا، كەلگۈسىنى قانداقمۇ ئالدىنئالا مولچەرلەيدىكىن؟"

ناستيۇنا قېيىقنى ھەيدەپ ماڭماقتا. ئۇنىڭ مېڭىسىدە يۇقۇر-قىدەك غەيرى-غەيرى، ھوددىسىدىن چىققىلى بولمايدىغان خام-خىياللار پەيدا بولغاچقا، ئارامسىزلانماقتا، ئەجەپلەنمەكتە. ئۇنىڭ قەلبى نىمە ئۈچۈن پۈتۈن كۈچ-قۇۋۋىتىنى ئايىماي، يۇقۇرىقى خام-خىياللارغا جاۋاپ بېرىپ يۈرسۇن؟ نىمىشقىكىن-تاڭ، ئۇ گويا بىر لەرزان قەدىمى ناخشىنى ئاڭلاۋاتقاندەك ھەم خوشال بولاتتى، ھەم ھەسرەت چېكەتتى، بۇ ناخشىنى ئاڭلا-ئاڭلا، ئۇنىڭ كىملەرنىڭ ئاۋازى ئىكەنلىكىنى — ھازىرقى ھايات ياشاۋاتقان ئادەملەرنىڭ ئاۋازىمۇ، ياكى بۇنىڭدىن بىر-ئىككى يۈز يىل ئىلگىرى ياشىغان ئادەملەرنىڭ ئاۋازىمۇ-ئېنىق پەرق

ئېتەلمەيتتى. بۇ خور گاھ كۆچىيىپ، گاھ پەسىيىپ باراتتى، بىرىنچى ئاۋاز پەسىيە-پەسەيمەيلا، ئىككىنچى ئاۋاز بىسىپ كېتەتتى...... ئارقىدىنلا يەنە ئۈچىنچى ئاۋاز ياڭرايتتى........

ياق، ياشاش لەززەتلىك؛ ياشاش قورقۇنچلۇق، ياشاش نومۇس.

ئۇ دەل ئەنە شۇنداق خىياللارنىڭ قاينىمىغا غەرق بولۇپ تۇرغاندا، تۇيۇقسىزلا ناخشىغا ئوخشىمايدىغان بەزى ئاۋازلار ئاڭلاندى. ئۇ چوچۇگەن هالدا ئارقىسىغا قاراپ، قىرغاقتا بىرنەچچە ئادەمنىڭ قارىسىنى كوردى.

ئەنە ئۇ ئاۋۇ يەردىكەن، ئاۋۇ يەردىكەن! — دېدى نىستور ۋاقىراپ. كىمنىڭ گەپ قىلىۋاتقانلىقىنى، نېمىلەرنى دەۋاتقانلىقىنى دەريادا تۇرۇپ ئېنىق ئاڭلىغىلى بولاتتى. نىستور قاملاشمىغان، سېسىق سوزلەر بىلەن ئاغزىنى بۇزۇپ تىللىۋىدى، ناستيۇنا بۇ سوزلەرنىڭ ئۇزىگە قارىتىلغانلىقىنى پەرەز قىلدى — بىزنىڭ ئالدىمىزدىراق تىكىۋەتمەكچى بولۇپسەن-دە. ئوخلاپ چۇشۇڭ! سويۇملۇگۇم، ئوخلاپ چۇشۇڭ! بىز قوغلاپ يېتىشىۋالىمىز.

— يەنە بىر قېيىقنى سۇغا چۇشۇرۇڭلار، — بۇ ئىننوكىنتىنىڭ ئۇۋانوۋىچنىڭ ئاۋازى ئىدى، — تېزرەك بولۇڭلار، تېزرەك! سورەلمىلىك قىلماڭلار!

— ئۇ بىزنىڭ چاڭگىلىمىزدىن چىقىپ كېتەلمەيدۇ!

ناستيۇنا چوچۇپ كېتىپ، قېيىقنى بار كۈچى بىلەن هەيدى-

www.uyghurkitap.com

مەكچى بولدىيۇ، لېكىن يەنە شۇ زامات پالاقنى قويۇپ قويدى. قاياقتا ھەيدەش كېرەك؟ بۇنىڭ نىمە زورۇرىيىتى قالدى؟ ئۇ ئەسلىدىلا خېلى يىراقتا كېتىپ قالغان، ئەمدى تېخىمۇ يىراقتا كېتىشنىڭ ھاجىتى يوق.

ئۇ چارچاپ كەتتى. كىشىلەر ئۇنىڭ نەقەدەر چارچاپ كەتكەنلىكىنى، ئارام ئېلىشقا تەشنا بولۇۋاتقانلىقىنى تەسەۋۋۇر قىلىشى تەس ئىدى! ئۇ ھېچنىمىدىن قورقمىغان، خىجىلمۇ بولمىغان، دەككە-دۈككىگىمۇ چۈشمىگەن ھالدا ئەتىنىڭ كېلىشىنى كۈتۈپ، ئۈزىنى، باشقىلارنى ئۇنۇتۇپ، ئومرىدە تېتىپ كورگەن بارلىق نەرسىلەرنى پاك-پاكىز ئېسىدىن چىقىرىپ، مەڭگۈلۈك ئازاتلىققا ئېرىشىشكە تەشنا ئىدى. قارىماسىلەر، ئۇ تەقەززالىق بىلەن كۈتۈپ كەلگەن، ئازاپ-ئوقۇبەت بەدىلىگە ئېرىشكەن بەخت-سائادەت ئاخىر يېتىپ كەلدى — نىمە ئۈچۈن ئۇ بۇرۇنراق بۇنداق بەخت-سائادەتنىڭ بولىدىغانلىقىغا ئىشەنمىگەن بولغىيدى؟ ئۇ نىملەرنى ئىزدەپ، نىملەرگە تارتىشىپ يۈرگەن بولغىيدى؟ ئۇلارنىڭ ھەممىسى بىكار! ھەممىسى بىھۇدە ئاۋارىچىلىق!

ئىست..... ئەگەر باشقىلار سېنىڭ ئورنۇڭدا بولغان بولسىدى، جەزمەن سېنىڭدىن ياخشىراق ياشىغان بولاتتى، ئۆزەڭنىڭ بۇنداق ياشىغىنىڭغا ئىست! بۇنىڭ سەۋەبىنى ھەممە ئادەم ئۇقۇپ كېتەلەمدۇ؟ بۇنىڭدىن كېيىن كىشىلەرنىڭ يۈزىگە قانداقمۇ قارىيالايسەن؟..... بىراق بۇنداق خىجىللىقتىنمۇ قىلچە

ئەسەر قالماس، بۇنداق نومۇسمۇ ئەستىن چىقىپ كېتەر، ناستيۇنا ئۇزۇل-كېسىل ئازاتمۇ بولار......

ناستيۇنا ئورنىدىن دەس تۇرۇپ، ئاندىرېيېۋ ئىككىنزارلىغى تەرەپكە كوز تاشلىدى. يىراق ئاندىرېيېۋ ئىككىنزارلىغى يىراقتا قاراڭغۇلۇق قويىنغا غەرق بولۇپ كەتكەن ئىدى.

ئارقىدىكى ئىنككى قېيىق بارا-بارا يېقىنلاشقىلى تۇردى. تېز، تېز بول، بولمىسا ئۇلگۇرەلمەيمىز......

ناستيۇنا قېيىقنىڭ قۇيرۇغىغا كېلىپ، سۇغا قارىدى. دەريا-نىڭ ناھايىتى چوڭقۇر جايىدا نۇر چاقناپ تۇراتتى، بۇ بەئەينى ئىنتايىن گۈزەل، ئەپسانىلاردىكى ئاجايىپ-غارايىپ بىر نۇرغا ئوخشاپ كېتەتتى- ئاسمان ئەنە شۇ چاقناۋاتقان نۇر ئىچىدە داۋالغۇپ، جىلۋىلاپ تۇراتتى. قانچىلىغان كىشىلەر چىشىنى چىشلەپلا ئەنە شۇ يەرگە كېتىپ قالدى. يەنە قانچىلىغان كىشىلەر چىشىنى چىشلەپ شۇ يەرگە كېتىش ئالدىدا تۇرىدۇ!

ئانگارا دەرياسىنى توغرىسىغا قاپلاپ تۇرغان خۇنۇك كولەڭگە ئالغا قاراپ سىلجىماقتا: تۇن قاراڭغۇسى بۇ يەردىن كەتمەكچى. ناستيۇنانىڭ قۇلىغىغا شاقىرىغان سۇ ئاۋازى ئاڭلانىدى، تولىمۇ ساپ، يېقىملىق ۋە كىشىنى مەپتۇن قىلىدىغان بۇ ئاۋاز گويا ئۇنلىغان، يۈزلىگەن، مىڭلىغان كىچىك قوڭغۇراقلار جىرىڭلىغان-دەك، مەلۇم كىشىنى ئوز يېنىغا بايرام قىلىشقا چاقىرىۋاتقاندەك جىرىڭلايتتى. ناستيۇنانىڭ كوزىگە تاتلىق ئۇيقۇ كەلگەندەك بولدى. ئۇ قېيىق گىرۋىكىگە تىزلىنىپ ئولتۇرۇپ، ئۇنى قىي-

سايتتى-دە، سۇ يۈزىگە بارغانسېرى يېقىنلاشتى. دەريانىڭ ئەڭ چوڭقۇر يېرىدە بىر تال سەرەڭگىنىڭ يېقىلغانلىقىنى كۆرگەندەك، ئەسلىدە خېلى ئۇزۇن يىللارغىچە يېتىپ ئاشىدىغان كۆز نۇرىنى تامامەن ئىشقا سېلىپ، پۈتۈن دىققەت-ئېتىۋارىنى يىغىپ، سۇ ئاستىغا قارىدى.

— ناستيونا، قېنى يامان بولساڭ......! ناس-تيو-نا! — ناستيونا ماكسىم ۋولوگژىنىنىڭ كانىيى يىرتىلغۇدەك ئاۋاز بىلەن ۋاقىراۋاتقانلىقىنى يەنە ئاڭلىدى. بۇ ئۇ ئاڭلىغان ئەڭ ئاخىرقى بىر ئاۋاز بولۇپ قالدى-دە، ئۇ قېيىق گىرۋىكىدىن ئاۋايلاپ ئاتلاپ ئۆتۈپ، سۇغا ئۆزىنى تاشلىدى.

ئانگارا دەرياسىدىن شالاپ-شۇلۇپ قىلغان ئاۋاز ئاڭلاندى، قېيىق داۋالغۇپ كەتتى، قاراڭغۇ كېچىنىڭ خىرە يورۇقىدا، سۇ يۈزىدە پەيدا بولغان يۇمىلاق شەكىللىك بىرنەچچە مەيىن دولقۇن ئەتراپقا كېڭەيدى. بىراق ئانگارا دەرياسىنىڭ شىددەتلىك بىر دولقۇنى ھېلىقى يۇمىلاق شەكىللىك مەيىن دولقۇنلارنى بۇزۇپ يوقىتىۋەتتى، — شۇنىڭ بىلەن ئانگارا دەرياسى ھېلىقى جايدا قىلچىلىك ئىز-پىزمۇ قالدۇرماي، بۇرۇنقى ئەسلىگە كەلدى.

ئاندىرى دەريادىكى شاۋقۇننى ئاڭلاپ، مەن بىلەن مۇناسىۋەتلىك بولسا كېرەك دەپ پەرەز قىلدى-دە، شۇ زامان چاچراپ ئورنىدىن تۇرۇپ، تېزلىك بىلەن نەرسە-كېرەكلىرىنى يىغىشتۇرۇپ، ئەپچىللىك بىلەن قىشلىق ئۆيىنى ئادەم تۇرۇپ

باقمىغان تاشلاندۇق ئۇي سىياقىغا كىرگۈزۈپ قويۇپلا، قەدىمى ئورمانلىقىا قاراپ چاپتى. ئۇ مۇشۇنداق كۈتۈلمىگەن ئىش يۈز بېرىپ قالسا دەپ، تاش ئارالغا چېكىنىش تەييارلىقىنى كۆرۈپ قويغان ئىدى. ئۇنى تاش ئارالنىڭ ئوڭكۈرىدىن ھەرقانداق بىر ئىتمۇ ھىدلاپ تاپالمايتتى. ئۇ قېچىپ كېتىۋېتىپ: "قايسى ئۇسۇل بىلەن دەريادىن ئۆتۈپ ئارالغا بارغان ياخشىراق بولار ــ دەرەخ كېسىپ سال ياساپمۇ ياكى بىرەر قېيىقنى قولغا چۈشۈ-رۈپمۇ؟" دەپ ئويلىدى.

ناستيۇنانى توتىنچى كۈنى دەريا دولقۇنى كاردا كەنتكە يېقىن قىرغاقىا چىقىرىپ تاشلىدى. كىشىلەر بۇ خەۋەرنى ئاتامان كەنتكە يەتكۈزدى. بىراق شۇ چاغدا مىخئىچ كېسەل بولۇپ يېتىپ قالغاچقا، جەسەتنى ئېلىپ كېلىشكە مىشكا ياللانمىنى ئەۋەتتى. ئۇ ناستيۇنانىڭ جەسىدىنى قېيىق بىلەن ئاتامان كەنتكە ئېلىپ كەلگەندىن كېيىن، ئوزبېشىمچىلىق بىلەن مەخسۇس سۇدا لەيلەپ قالغان جەسەتلەرنى كومىدىغان قەۋرىس-تانلىقىا قويماقچى بولدى. بىراق كەنتنىكى ئاياللار بۇنىڭغا ئۇنىمىدى. ئۇلار ناستيۇنانى شۇ كەنتنىكلەرنىڭ قەۋرىستانلى-غىغا ــ سەل چەتكىرەك ئېلىپ بېرىپ، قىڭغىيىپ قالغان قاشا يېنىغا دەپنە قىلىشتى.

دەپنە قىلىپ بولغاندىن كېيىن، ئاياللار نادكىنىڭ ئۆيىگە يىغىلىپ، ئاددىغىنا ماتەم مۇراسىمى ئۆتكۈزۈپ، ھازا ئاچتى، ئۇلارنىڭ ناستيۇنادىن ئايرىلىشقا كۆزى قىيمايتتى.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

本书根据上海译文出版社 1979 年 6 月第一版第一次印刷版本翻译出版。
بۇ كىتاب شاڭخەي تەرجىمە ئەسەرلەر نەشرىياتى 1979-يىل 6-ئايدا نەشر قىلغان 1-نەشرى 1-باسمىسىغا ئاساسەن تەرجىمە ۋە نەشر قىلىندى.

مەسئۇل مۇھەررىرى: توختى باقى
مەسئۇل كوررېكتورى: رىشت ۋاھىدى

ۋ.گ. راسپۇتىن (سوۋېت ئىتتىپاقى)

ياشا ھەم ئېسىڭدە ساقلا

تەرجىمە قىلغۇچى: مۇھەممەت ئىمىن

نەشر قىلغۇچى ۋە تارقاتقۇچى: مىللەتلەر نەشرىياتى
(بېيجىڭ شەھىرى خېپىڭلى شىمالىي كوچا 14-قورۇ،
پوچتا نومۇرى: 100013، تېلېفون: 64228007—010)
ساتقۇچى: جايلاردىكى شىنخۇا كىتابخانىلىرى
باسقۇچى: مىللەتلەر باسما زاۋۇتى
1982-يىل 4-ئايدا 1-قېتىم نەشر قىلىندى
1999-يىل 3-ئايدا بېيجىڭدا 2-قېتىم بېسىلدى
باھاسى: 16.30 يۈەن تىراژى: 15000—11000

ISBN 7-105-03307-X

9 787105 033072 >

ISBN7—105—03307—X/I · 805

民文〔维150〕　　定价：16.30元